48.

7
9-D
6
28 C
48
BIBLIOTECA MAXIMA VITTORIO EMANUELE
Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
80.4.49.
80
D
20
7.-9.D.48.

Jo. Ferdinandi Behamb
JCti, & Profeſſoris Inclytorum Statuum
in Superiori Auſtria

NOTITIA HUNGARIÆ
ANTIQUO-MODERNÆ BERNEGGERIANA

Perpetuis Obſervationibus
CONDECORATA
Nec non
INDICE
Tum Marginali, tum Reali
illuſtrata, emendata.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
Biblioth. Coll. Rom. Soc. Jesu

ARGENTORATI,
Sumptibus Georgii Andreæ Dolhopffii.
M. DC. LXXVI.

AUGUSTISSIMO
ET
INVICTISSIMO
ROMANORUM
IMPERATORI

LEOPOLDO I.

Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæq;

REGI,

ARCHIDUCI

Auſtriæ &c.

PRINCIPI

ac

Domino Clementiſsimo.

Vitam Longævam!

VIvat Imperatoria! Vivat Regia! vivat ubiq; Summa, ſuisque Auſpiciis vnicè valens *Domus Auſtriacæ* Poteſtas! vivat! (inclamo iterum!) vivat! Jo vivat ex *Auguſtiſſima Domo Invictiſſimi noſtri* LEOPOLDI Sacra & illibata Majeſtas! Cujus Sacratiſsimum Caput, inque eo fulgentiſsimam omnium Regiarum Virtutum Coronam hodie pluſ-

pluſquam obſequioſo cultu demiſsè adorat ſubiecta *Hungaria.* Ita ſcilicet pro vita *Cæſaris* publica vota facit *Germania:* Ita pro vita *Regis* ſupplicat Domino Dominantium *Pannonia* juxtim atque *Bohemia*: Ita pro vita *Principis ſupremi*, DEoque ſimillimi exclamat *Auſtria Tua*, & quot non aliæ, inter hereditarias, Provinciæ! Ita denique privata cuiuſque

civis devotiſsimi Pietas, ſui etiam oblita, nil niſi vitam *Tuam* mecum religioſiſſimè vovet, *Sereniſſime* LEOPOLDE, quia *Tua*, quia noſtra refert, vt vivas, quandoquidem nec vivere ſine *Te* volumus, neç poſſumus, cum in vita *Tua* noſtra vita, quies Gentium, ſalus populorum unicè conſiſtat; quin Teſte Romanorum Sapiente, Ipſe Spiritus vitalis es, quem tot

millia

millia trahunt; nihil ipſa per ſe futura, niſi onus & præda, ubi Mens illa Principatus ſubtrahatur. Quemadmodum verò magni olim Exercitus nullum ſplendidiorẽ Titulum exiſtimarunt, quã cum projecta, pro Imperantis vita, anima ſua *Devotiſſimi* ſalutarentur; Nec hodiè quemquam adverſus Gallos & Suecos ſtrenuè Militantium fore arbitror, qui pro Neſto-

rea LEOPOLDI ætate excipere ferrum formidet: Ita pro vita *Tua, Magnanime Heros*, non Martis, ſed artis *periculo* publicum aliquod Teſtimoniũ probare veniam benignisſimè largiaris, oro, quæſoque Servo è minimis, nimirum Religioſo Juſtitiæ Sacerdoti, qui genuinam Regni *Hungariæ* figuram, imprimis verò maximè Divini Potentatus ſpecimen, ac Maje-

jeſtatem *Tuam* verè Auguſtam, delineatam præſenti opuſculo, devotiſsima, qua par eſt, mente, *Tibi* humillimè offert, & conſecrat, *Auguſtiſsime* LEOPOLDE, *Monarchæ Maximo, Regum Potentiſsimo.* Licet quidem omni Scholaſtico conatu ſublimius ſit Nomen *Tuum*, credere tamen debui, non minus ſpectari ex Parnaſſo modeſtam religionem Maje-

ſtatis reverentiam Muſarum, quam ex Palæſtra; nec minus ex ſubſelliis Doctorum, quam è Tabernaculis Militum, pro vita *Tua* ſacra facientium. Iſtam itaque in ſpem erectus *Tibi Potentiſſimo Regum* Ingenium meum paratum in Conſilia, calamum in Hiſtorias, labores inſuper omnes in Auguſtea Elogia ſine fatigatione tranſcribo, cum ingeminato voto: vive,

vige, & ſplende! LEOPOLDE, ô vita Civium! ô vigor Imperii! ô Seculi Splendor! vale in multos Annos, ut & nos valeamus, prout opus habet, ac deſiderat, qui *Sacras Manus Tuas* humillimo oſculo veneratur

Majeſtati Tuæ

devotiſſimus, & ſubjectiſſimus ſervus ac ſubditus

Jo. Ferd. Behamb, JC.

LECTOR BENEVOLE.

SAtis equidem abjectè de opera noſtra ſentire videntur, quicunq; omni alioquin laudatione ſuperiores, judicium ſuū inter Hiſtorico-Politicā notitiam, & noſtrā interponunt, cujus vim ſequentia declarare poſſunt; Scilicet de ſimilis generis Scriptoribus nonnemo ita loquitur: Ne quis plura ſibi polliceatur, quam pareſt, non ignorandum eſt, pauciſſimos eorum Labores ſatis eruditè diligenterque conſtructos eſſe, reliqui fortuitis Auctoribus, æſtimantur, in multis opes tantum Imperii deſcribuntur, quæ ad Statum habitumque Regiminis pertinent, parva, aut nulla mentione facta; Et quia interiora ſui Status momenta publicari vix æquo interdum animo ferunt Reſp. fieri ſolet, ut ii, qui veram & accuratam cognitionem Regiminis alicuius ſunt adepti, Deſcriptionibus ejusmodi abſtineant, ne faciant, quod publicè ingratum eſſe poſſet. Quid? quod in Imperiis ſemper aliquid immutatur: Hæc ratio magnos viros movet, ut ſæpè parum credant conſultum eſſe, publicari Deſcriptiones Rerumpub. ne homines talibus rerum vicibus, & formis judi-

candis

candis impares, dum ad unum omnia tempus exigunt, erroribus implicentur, nec ſibi, nec Reip. profuturis: hinc vehementer errant, qui Deſcriptiones Statuum & Imperiorum ex deſignata ſemel Formula & Libris ſemper repeti debere ſtatuunt, ne dicam, quod ſæpius ab accurata Scriptura recedant, dum pro arbitrio quisque ſuo in ſummam contrahit, membris dividit, neceſſariò componenda, conjungenda. Taceo, quod anteà in publicis Commentariis jam omnia ſint congeſta, & paucorum hominum ſit, ex actis ſcientiam petere, id quod ſoli Principi, & qui ei ſunt ab arcanis Conſiliis, convenit. &c.

Verum enim verò quis eſt, qui comparatam Loquutionem his verbis ſubeſſe non animadvertat? Sit licet Hiſtoria potiſſimum Reip. Inſtrumentum, eo tamen ipſo haud denegabitur noſtræ inter Prudentiæ civilis ſpecies ſuus Honos, quid? cum ea conditio ſit imperandi, & diſſerendi de Repub. ut non aliter ſumma rerum conſervetur, & dignoſcatur, quam ſi univerſorum ac ſingulorum rationes ſtudiosè conficiantur, & congruenter ordinentur, ac deſcribantur; Eſt verò opus hujus Regulæ moderamine, ut quaſi ſub congruentis Harmoniæ Methodo immenſa Imperii moles, quoad licet comprehendatur, neque rude ac indigeſtum Chaos

expe-

expeditam Prudentiæ Imperatoriæ habitudinem & intellectum turbet.

Quin nec ineptæ præſumptionis eſt, opes publicas tributa,&c. definire,ob id,quod perpetuo augeantur,minuantur,mutentur; Multò minus ſtultiſſimi hominis erit, ex præteritorum temporum obſervatione de hodierna Regnorum conditione judicare, ſed deſcribat licet præterita, ſanus nihilominus manebit, dummodo præſentia maximam, quoad fieri poteſt, partem, exponat. Conveniat porro Principi laudanda in ſubducendo Imperii facultatum Calculo diligentia, nec non Conſiliariis,ut in ſecreto omnia habeant, ne ad Exteros emanet opum Imperii vel abundantia, vel defectus; Neſcio tamen an ab illis abeſſe debeat, qui in ornamentis vitæ ponunt, ingenio & chartis ea inſcribere, quæ pro agnoſcendo Imperii Statu promulgata, typisque publicis mandata ſunt. Interea minus nego,quorundam Scriptorum imperfectionem,id quod hominis eſt, non Profeſſionis. Nec mutationem denique diffiteor, ſed continuationem, & viciſſitudinis correctionem in ea deſiderari nemo non fatebitur. Neutiquam ergò audiendi ſunt, qui diſtinctas Diſciplinas ita in unum confundunt,ut de Imperantibus,eorumque actionibus,ac tota inſuper Repub, parem & eandem

Inſtituant Tractationem, quæ tamen prorſus diverſimodè ſe ſe habet: Aut enim Status nudè tantum cognoſcitur, aut ita cognoſcitur, ut ſimul rectè informetur, immutetur, corrigatur. Circà primum verſatur Scientia noſtra, quæ rectius *cognitio exacta Status*, & formæ alicujus Regiminis vocatur, ſive conſideratio Reipub. exterior, quæ dilucidat quo modo formatum ſit Imperium, non quomodo formari debeat Status, quod Demonſtrationibus indiget; Verſatur autem tum circà Perſonas, Res, & Actiones earum, hic enim non agitur, quare hoc fiat, & quibus ex cauſis, ſed quæ fuerit antiqua Reip. forma? quæ hodierna? quis modus adminiſtrandi, ac parendi? quales Perſonæ illuſtres? quale Territorium? quam capax? qui ejus Fines? quæ itidem Jura? &c. De his excutienda Archiva, inquirenda vetuſtiſſimorum Hiſtoricorum monumenta, veteres rerum geſtarum Scriptores, accurata cum diligentia, quibus ſimplex & nuda connectenda venit ratio, atque ſuperius enumeratorum Explanatio. De altero agit alia cognitio Reip. quæ eſt Politica; Eſt autem Ratio regiminis ideò accuratè antè cognoſcenda, & perſpicienda, antequam de forma inſtitutæ Reip. aut ratione malè formatæ corrigendæ rectè & candidè judicare poſſimus,

quod

quod verſato in ſingulis & legenti noſtram Introductionem palam eſt. Cæterum Iconographiam Effigierum, quibus ſplendorem Autor huic Operi olim addere voluit, non inſuper habuiſſem, ſi ſculptæ hodienum apparuiſſent vel in Bibliotheca Berneggeriana, vel Schœdeliana. Numiſmata verò antiqua omnia cum haud ita pridem in Catalogo Francofurtenſi Erudito Orbi communicanda Philologorum quidam promiſerit, operæ pretium haud fore duxi, aurum vel argentum in cuprum, hoc verò in chartam ſenſuum gratia convertere, adeoque entia citrà neceſſitatem multiplicare: Inſeruit verò Autor præter Icones operi in fine annexas, Numiſmata alia in Cauſa Efficiente §.238. §.242. alia verò in cauſa Materiali §.20. quæ ideò annotare placuit, ne primo obtutu mutilata fortè, & interrupta videatur Legentibus noviſſima Editio. Vale Lector Benevole.

PROOE-

PROOEMIUM.

PRæclarè Plinius incomparabili Principi, in incomparabili Panegyrico dixit: *Majores inſtituerunt, ut rerum agendarum, ita dicendi initium, à precationibus capere: quod nihil ritè nihilque providenter homines ſine deorum immortalium ope, conſilio, honore, auſpicarentur.* Plin. in Paneg. pr. O verba ab impio ad impium nimis pia! Hoc verum initium: & Chriſtiano qui ſapit, labor & veneratio nulla alia, niſi per invocationem unius Dei auſpicanda. Quem & ego meritò ſequor, ac de REGNO UNGARIÆ acturus, priusquam ordiar, Deum veneror atque invoco. Annue ô Rex Regum, ut vera, ut recta ſcribam, tibi in honorem, patriæ in ſplendorem, nobis in fructum!

1. A DEO principium.

2.

Veriſſime eſſe ab Euripide Affirmatum:

—— *imperat neceſſitas*
Amare patriam cunctis. in Oreſt. Act. 2.

Reipſa experimur. *Nam quæ fuit unquam gens, quæ ſuæ patriæ affectu ac amore non rapiatur? Romani ſuarum rerum tam ſtudioſi fuerunt, ut nemo majorem impenſam ac operam illuſtrandæ patriæ contulerit. Nec Græci ſuas hiſtorias neglexerunt, multò minus Hebræi*, hodieque Germani. And. Althamer in Germ. Tacit. Et quid nos Ungari adeò in ſcriptis comprehenſum habemus uſque ad S. Stephanum I. Regem Chriſt. præter peregrinas hiſtorias, & abhinc uno vel altero Un-

Patriæ amor.

3.

garo, chronico Hungarorum? Exinde, vera de Ungaris querimonia Generoſs. ac Illuſt. Com. Petri de Revva: *Inde ego ſæpe conqueri, & infœlicitatem gentis noſtræ accuſare ſoleo, quod licet majores noſtri, ingenio, viribus, ac armis excelluerint, pauci tamen reperti ſunt, qui res patrias literis mandaſſent, contenti forſitan virtute, quæ laudata patrare novit, laudari negligit, nec proſperam ſuorum geſtorum memoriam relinquunt poſteris, ignari prorſus, contemtu famæ, contemni virtutes, ſuum cuique decus poſteritas rependere ſolet, Heroasq; honor Annalium æternus non brevis & plebeia prædicatio colit & conſecrat.* Comment de Corona Hung.

Temporũ diſcrimina.

Apud Cenſorinum *M. Varro tria diſcrimina temporum eſſe tradit. Primum, ab hominum principio ad cataclyſmum priorem! quod propter ignorantiam vocatur ἄδηλον. Secundum, à cataclyſmo priore ad Olympiadem primam, quod quia in eo multa fabuloſa referuntur, μυθικὸν nominatur: tertium, à prima Olympiade ad nos, quod dicitur ἱστορικὸν: quia res in eo geſtæ veris hiſtoriis continentur.* de die Nat. cap. 21. *Hoc adeò diſcrimen, in omni gente verum eſt.*

Hunni olim ignoti.

Hunnorum ſive Hungarorum res, uſque ad tranſitum Mæotidis, illachrymabiles ignotæque urgentur longa nocte, ut ille inquit. Quæ antè magnum Attilam, & ſub ipſo, fabulis veluti tenebris obſcuræ ſunt: & gentis ipſius, ut aliarum ferè omnium, initia ferè ſunt τερατώδη. Rerum Hung. ſcriptorum Compilator Epiſt. Dedic. ad Guilhelmum Anclium. Ammian. Marcell. *Hunnorum gentem monumentis veteribus leviter notam.* ſcribit lib. 31. cap. 2. Zoſimus hiſt. lib. 4. *Natio quædam barbara tranſiſtranas gentes Scythicas eſt adorta; prius illa quidem incognita.* &c. De Hungaris Regino Prumienſis: *Gens Hungarorum retrò ante ſeculis inaudita, quia nec nominata à Scythicis regnis, & à paludibus, quas Tanais ſuam effuſionem in immenſum porrigit, egreſſa eſt:* lib. 2. chron. & Liuthprand. lib. 1. cap. 2. Nobis hac in parte con-

tra

tra aliquid experiri libet, ab horum ſententia diverſis, qui ignoratam hanc petemus, *ab Herodoto. D. Hieronymo, Ptolemæo, Plinio*, & aliis infra ſcriptis autoribus.

In ipſis vero Attilæ rebus, quanta locorum perturbatio? Attilæ res geſtæ.
quanta ubique temporum negligentia? quicquid in iis lucis, debetur id ſcriptoribus alienis, qui calamitates quæſque gentis ſuæ literis commendarunt. Aut Rerum Ungar. d. l. & Thvvrocz præfat. in part. 1. chronic. Hung. *Externarum nationum invidiam exactus per ipſum Attilam regem victoriis, condignum præconij ſubtraxiſſe ſtylum, & eidem regi Attilæ gloriam Imperialis nominis dempſiſſe puto: neque per ipſum geſtarum rerum in decus quippiam, præterquam illatas per ipſum eis miſerias, planctuoſi carminis ad inſtar, ſcripſiſſe inveniuntur*, Optimè judicat de Attilæ temporibus concivis meus ex Comitatu Poſonienſi Albertus Molnar. *Cui ſi Homerus aliquis aut ſcriptor idoneus contigiſſet, rerum ab eo geſtarum laudes exuperarent etiam decantatiſſimorum regum encomia & epinicia. Quæcunque enim vel in infeſtorum ejus hoſtium monumentis de eo leguntur, bellicam prudentiam, ac planè heroicam magnanimitatem indicant omnia.* Epiſt. dedicat. in Lexico Latino-Græco Ungarico, excuſum Heidelbergæ anno 1621. Uterque Attilæ obtigit ex ſententia Molnari. Nam exactè Hiſtoriam Attilæ deſcripſiſſe *Priſcum Rhetorem*, diſcimus ex Evagrii Hiſtoria Eccleſiaſtica, ubi de Theodoſio II. & Valent. III. ſcribit. *Temporibus iiſdem bellum, quod multorum ſermone celebratur, ab Attila Scytharum rege excitatum fuit: de quo accuratiſſimè diſſeruiſſimèque cum magno verborum apparatu ſcribit Priſcus Rhetor, oſtenditque & quomodo partes tum orientem tum occidentem verſus invaſerit, & quas ac quam multas urbes ſubegerit, & quibus denique rebus geſtis nobilitatus, ex hac luce migraverit.* lib. 1. cap. 17. Priſcus iſte autem, temporibus Theodoſii junioris, a Maximino

legato, comes legationis aſſumptus eſt, ad Attilam. Excerpta ex Priſci Hiſt. Gothica. pag. 84. *Hanc ſibi legationem delatam, ubi Maximinus, precibus victus ſuſcepit, mihi perſuaſit ut illi comes eſſem.* Et Martiano Imperante, in Conſiliarium aſcitus eſt. Excerp. ex Priſci Hiſtoria pag 67. *ſub Martiano Imperatore in Reipub. adminiſtratione floruit, multosque præclaros viros, Imperator conſiliis adhibuit.* (Euphemius) *Hic quoque Priſcum ſcriptorem hiſtoriæ, in partem curarum Imperij vocavit.* Verum hujus ſcriptoris Hiſtoria integra aut periit, aut latet ſuppreſſa in Archivis & eruditorum Bibliothecis. Citatur quater à Jornande de Reb. Get. cap. 34. c. 42. c. 49. & 24. ad quod Gruterus in notis, *cujus etiam paucula habemus fragmenta legationum, in quibus interim largiter meminit Hunnorum iſtorum.* Excerpta illa ex hiſt. de Hunnis & Gothis edita ſunt à Carolo Cantoclaro Pariſiis anno 1609. qui è Græcis Latina fecit, & aliquot notis illuſtravit; in quibus in capite de libri titulo ait: *Inſcriptio hujus operis in exemplari Græco eſt* ἐκλογαὶ περὶ πρεσβέων *quæ excerpta de legationibus, vertimus.* Nec enim ipſe hæc ex originali excerpſerat, ſed Conſtantinus Porphyrogeneta colligere fecerat: quod indicat Præfatio Excerpt. Præter jam dictum Priſcum, *Cajus Sollius Apollinaris Sidonius, Arvernorum Epiſcopus*, Hiſt. Attilæ & Aurelianenſis obſidionem cœperat texere, ſed operis magnitudine territus, à cœptis deſtitit, quemadmodum ipſe ſcribit Epiſt. 15. lib. 8.

SIDONIUS DOMINO PAPÆ PROSPEAR.

Dum laudibus ſummis ſanctum Anianum maximum conſummatiſſimumque Pontificem, Lupo parem, Germanoque non imparem, vis celebrari: fideliumque deſideras pectoribus inſigi viri talis ac tanti mores, merita, virtutes: cui etiam illud

illud non absque juſtitia gloriæ datur, quod te ſucceſſore deceſſit: exegeras mihi, ut promitterem tibi Attilæ bellum ſtylo me poſteris intimaturum, quo videlicet Aurelianenſis urbis obſidio, oppugnatio, irruptio, nec non direptio: & illa vulgata ex auditi cælitus ſacerdotis vaticinatio, continebatur. Cœperam ſcribere, ſed operis arrepti faſce perſpecto, tæduit inchoaſſe. Propter hoc nullis auribus credidi, quod primum me cenſore damnaveram. Dabitur ut proſpero precatui tuo, & meritis antiſtitis ſummi, quatenus præconio ſuo ſub quacunque & quidem celeri occaſione famulemur. Cæterum tu creditor juſtus, laudabiliter hoc imprudentiæ temerarii debitoris indulſeris, ut quod mihi inſolubile videtur, tibi quoque videatur irrepoſcibile. Memor noſtri eſſe dignare, domine Papa. Faciunt tamen huic parti. *Ammiani Marcellini lib.* 31. *Sidonii carm.* 2. *in Panegyrico quem Anthemio Cæſari dicavit, Claudiani lib.* 1. *in Rufinum, Sozomenus, & Evagrii Hiſtor. Eccleſiaſt. Suidæ Hiſtoria*, & *Jornandis Getica*, qui inſtar omnium eſſe poteſt, in deſcribendis Regibus Hunnorum & Attilæ bellis & interitu, de *origine* autem Hunnorum non ſine affectuum nube ſcripſit. Huc traho & includo Annales Germanorum, (ſi hi extant adhuc) quorum meminit Aventinus lib. 2. annal. Bojorum. *Reperi*, inquit, *Reginoburgii in Bibliotheca Divi Haimerani de rebus ab Attila geſtis; opus heroico verſu, & Latina lingua non ineleganter factum. Unde iſthac de Hunnis, & Attila carmina excepi.*

Fœdera ſupplicibus donat, ſternitque rebelles,
Ultra mille nos fertur dominarier annos.

Wolffgangus Lazius de Migrat. Gentium lib. 9. pag. 643. edit. Ima Baſilienſ. *liber Annalium Antiquorum à nobis repertus, ubi eadem hiſtoria legitur in vulgari idiomate noſtro in hæc verba.* Da der König Etzel &c. & lib. 10. pag. 680. confirmatur à codice pervetuſto Annalium, qui bellum Theodorici Bernenſis cum Hunnis deſcribit ejuſdem meminit, eadem pagina

in f. & 682.f.683.pr. & med.707.f.lib. 11. pag. 757. m. quorum verba ſuo loco infra in materiam inſeram.

Ab ipſo etiam Attila, ad Geyſam ducem, narratio aut nulla aut dubia eſt. compilat. Rerum. Ung.ſcript. d. l. *Narratio à noſtratibus uſq; ad S. Stephanum nulla extat* ſcripta. Etenim ab illis,ita agi ſolitum erat, quemadmodum apud Lacedæmonios, ut ea quæ pro *legibus* & *vitæ memoria* Cicer.2.de Orat.cap.9.id eſt,Hiſtoriâ obſervarent,memoriæ mandarent. *Quia magnanimi illi populi,quales olim Lacedæmonii & Romani fuerunt, hodieque ſunt* Ungari, *Hiſpani & Turcæ, pauca loquuntur,vires autem habent in promptu,& è contra faciè vident,quid poſſint aut non poſſint, & plerunque neque ornatè dicere,neque ſcribere, eorum fuit qui promptè operari & vel maxima quæque perficere potuerunt.* Philipp. Honor. Theſaur. Polit. diſcurſ. de bello Ungariæ anno 1595. Ita factum eſt, *ea fortitudine roboreq; naturæ, ut plerumque in armis vitam degerent. Nullis quæſtuariis aut vulgaribus artibus dediti,ſola militia nobilitatem definierunt. Quo factum eſt,ut ad leges ipſas vel exactiori cura ſanciendas, vel maturiori examine promulgandas, nec ocium nec tempus ſatis idoneum ſuperfuerit.* Magiſter Stephanus de Werbevvcz compilator *Juris* noſtri *Tripartiti* in præfat. Proindè *Ungarorum Jus* ſine ſcripto remanſit, quod uſus diuturnorum morum, conſenſu utentium comprobavit uſque ad Uladiſlaum II. Regem. Quocirca ipſe ſcribit in *Approbatione Conſtitutionum: & licet antea non defuerint quædam jura Regni, quæ quia nulla ſcriptura continebantur, conſuetudines potius appellari poterant. Res Geſtas celebrabant carminibus antiquis, quod unum apud illos memoriæ & annalium genus erat.* (Tacit. de Morib. Germ. c. 2.) Siquidem natura vulgi heroicas laudes in caſtrorum triviis & atriis potius cantare ſatagit quam libris. *Uti apud Barbaros fere*

Cantilenæ Germanorum

ferè [illegible] *& rudes literarum. Nec Hiſpani aliter compe-rere, apud novos Indos.* Lipſ. not. 6. in Tacit. German. Jornandes de Gothis: *in priſcis eorum carminibus pene hiſtorico ritu in commune recolitur.* de Rebus Get. cap. 4. de Hunnis Priſcus Rhetor in Convivio Attilæ. *Advenientevespere, ſublatis epulis, duo viri Scythæ coram Attila prodierunt, & verſus à ſe factos, quibus ejus victorias, & bellicas virtutes canebant, recitarunt. In quos convivæ oculos, vultusque defixerunt. Et alii quidem verſibus delectabantur, aliis bellorum recordatio animos exſuſcitabat, aliis manabant lachrymæ, quarum ætas affecta, reddiderat corpus effætum, & imbecillum, ex quo eorum pugnandi ardor, & cupiditas, quieſcere cogebatur.* Excerpt. ex Gothica hiſt. pag. 128. Quin imò etiam ejusdem cantilenis Attila ex expeditione aliqua inſigni in Scythiam rediens à puellis exceptus eſt, quæ veluti Syrenes illi obviam prodierunt, niſi quod illæ perniciem afferebant, hæ verò incolumitatem precabantur. Excerpt. Priſci, d. l. pag. 107. *In hunc vicum adventanti Attilæ, puellæ obviam prodierunt, quæ per ſeries antè gradientes, ſub linteis tenuibus & candidis; quam maximè longitudinem extenſis, ita ut ſub unoquoque linteo, manibus mulierum ab utraque parte in altum ſublato (erant enim multi hujusmodi mulierum, ſub illis linteis ordines) ſex puellæ, aut etiam pluros, dum iter pergerent, odas & cantilenas Scythicas canerent.* De ſeptem Capitaneis Ungarorum qui amputatis auribus à duce Saxoniæ ad ſuos in Pannoniam miſſi ſunt. Thvvrocz. part. 2. cap. 9. *Præterea cum ſit quodammodo proprium mundanorum, arrogantiæ plauſum plus de ſe aſſumere quam ex alienis componere: ideo iſti capitanei ſeptem: de ſeipſis cantilenas fecerunt inter ſe decantari ob plauſum ſecularem & divulgationem ſui nominis: ut quaſi eorum poſteritas bis auditis, inter vicinos & amicos jactare arrogantia ſe valerent.* Qui mos adhuc durat apud Ungaros, canunturque adhuc fortium

res geſtæ reſonanti lyra aut flebili chely, quam patria lingua *Kobza* vocant; neque unquam aliud pulſant aut ad amatoria intendunt. Idem autor part. 3. cap. 7. *Stephanus Konth denominatus dominorum de Hedervvara alto ſanguine ortus: quem noſtrum ævum viribus & virtute non minus præclarum, nedum loquitur verum & reſonanti lyra canit.* Galeotus Martius de Matthia Rege I. *Semper enim in ejus convivio diſputatur, aut ſermo de re honeſta aut jucunda habetur, aut carmen cantatur. Sunt enim ibi muſici & citharœdi, qui fortium geſta in lingua patria ad menſam in lyra decantant.* De dict. & Fact. Matth. Regis cap. 17. & cap. 31. *Semper enim in ejus domo aut oratur, aut ſtudetur, aut carmen cantatur ad lyram.* Conſimile de Turcis Augerius Busbequius epiſt. 3. prodit *Occurrebat* (inquit) *modò horridus aliquis, à finibus Hungaricis cum ſuis gregalibus, miles, qui flebili in chelyde mœſtum quiddam triſtis ipſe ululabat verius quam cantabat. Ea erant ſuprema verba commilitonis in herbido prato ad danubii ripam è vulneribus morientis: quibus Danubium* &c. At propriè de Germanis ſcribit Tacit. de Morib. Germ. cap. 2. & lib. 2. annal. in fine.

Scriptores Rerum Vngaricarum Græci; Latini.

Peregrinorum *Hiſtorica Narratio* poſt mortem Attilæ ad Geyſam ducem dubia non eſt. Faciunt huc propriè ſcriptores tam *Græci*, quam *Latini* & *Germanici*. A *Græcorum* parte ſunt, *Zoſimus*, *Procopius*, *Agathias*, *Nicephorus Calliſthes.* Excerpta *Menandri Protectoris*, *Theophylacti Simocat*, *Johannes Zonaras* tom. 3. E claſſe *Latinorum & Germanorum*: *Paulus Warenfrid Diaconus*, *Hiſtoria Miſcella*, *Landulphus Sagax* & alii in illa Miſcella contenti. *Eginhardus*, *Liuthprandus Ticinenſis*, *Regino Abbas Prumienſis*, *Sigebertus Gemblacenſis.*

Ut verò radiis ſalutiferæ doctrinæ illuſtratæ ſunt Hungarorum mentes, ſimul ceſſerunt illæ tenebræ, & rebus lux redduta. Autor Rerum. Ung. ſcript. d. l. namque hodiernæ

diernæ *Reip. proſpera vel adverſa, claris ſcriptoribus memorata ſunt* Tacit. Annal. cap. 1. vel *expreſsè* & in peculiari Hiſtoria aut chronico de Ungaris: vel *nominatim*, & in Univerſali aliqua Hiſtoria & obiter alii multi in diverſis ſcriptionibus. *Expreſsè* ſcripſerunt de Rebus Ungaricis Indigenæ, & per quam pauci, quorum ſcripta & nomen hîc expreſſum: & *Exotici*, & quam plurimi, quorum catalogum mox ſubjungam. Temporibus S. Stephani, cœperunt *Decreta, Conſtitutiones* & *Articuli* Regni Ungariæ; qui uſque in præſens tempus aucti à ſubſequentibus Regibus excreſcunt in volumen. Regnante Colomano, prodiit *Legenda* de *S. Stephano Rege & Patrono Regni Hungariæ.* extat in libro in quarto, cui titulus *Legende Scriptorum regni Hungarici in Lombardica hiſtoria non contente.* continet legendam de *Sancto Ladislao, Rege* de *Sancto Gerardo*, de *Sancto Demetrio*, de *Sancto Emerico* filio S. Steph. *de Sancta Eliſabeth Regina vel vidua hujus regni*, peregrinorum legendas quas liber dictus habet huc non tranſcribo, nec enim ad inſtitutum faciunt. Legendam S. Stephani citat Thurocz. part. 2. cap. 27. de Generat. S. Steph. tranſcripſit etiam quædam ex Legenda S. Gerhardi parte d. cap. 40. Porrò ex libro illo Legendarum, vitam S. Stephani & Emerici filii ejus, conſcripſit Fr. Laurent. Surius ſtilo mutato, ut ipſe de ſe prædicat, & per collationem videre eſt. Edita autem eſt primò Coloniæ tomo, nunc apud Rerum Ung. ſcript. invenitur. Quid ſub Andrea Hieroſolymitano in lucem prodiit, M. Jo. Kitonich indicat. Proceſs. Judiciario part. 1. quæſt. 9. ubi ſic ſcribit: *apparet ex antiquo quodam libro, intitulato, Ritus explorandæ veritatis, in dirimendis Controverſiis; in Sacrario ſummi Templi Varadinenſis reperto, & recuſo Coloſuarini anno 1559. Jam autem præ manibus Generoſorum DD. Franciſci*

4\.
5\.
Qui expreſsè de Reb. Vngar. ſcr. pſerint.
ex Indigenis;

 ciſci

ciſci Loranth de Inke, & alterius Franciſci. Nagy. Mihaly de Petrocz, Sacræ Cæſareæ & Regiæ Majeſtatis, Inclytæ Cameræ Hungaricæ Conſiliariorum habito. Ex quo, qui volet, diverſa barbara nomina Hungarorum, plus quàm ſatis cognoſcere poterit, certis Judiciariis exemplis, ab anno 1214. *uſque ad annum* 1235. *quod facit unum & Viginti annos, circa ætatem potiſſimum Andreæ, ſecundi Regis comprehenſa. Deſtructionem Regni Hungariæ* per Tartaros factam, deſcripſit *M. Rogerius*, Epiſtolâ in capita diviſa, ſeu ut ipſe vocat *miſerabile carmen*, annexum hiſt. Thuroczii. *Temporibus quondam Divorum Karoli & Ludovici Hungariæ Regum, ut dici præſumitur, edita reperiuntur: duo Volumina Chronici operis, quorum alterum ſuper lib. Gen.* 1. *alterum ſuper* 11. *capitulis, ſuas fundauerunt origines.* Thurocz. ſoliloq. in par. 1. Chronic. Horum traditiones paſſim in ſuam Hiſtoriam immiſcet, & ſpeciatim *Magiſtri Iohannis de Kikullevv*, in Eccleſia Tranſylvana, Vicarii Strigonienſis in Spiritualibus Generalis, quondam Ludovici I. ſecretorum Notarii, *Chronic. Ludovici Regis. Magiſtri* autem *Joh. de Thurocz, Chronic. Hung.* Auguſtæ Vindel. prodiit Anno 1482. impenſis Theodori Feger concivis Budenſis, nunc apud rerum Hung. ſcriptores invenitur. De hoc autor ita ſcribit in præfat. *Rebus in his ex me fecerim nihil, Veteres in omnibus ſecutus ſum hiſtorias; & ſententias auctorum transgreſſus ſum in nullo. Partes quidem Scythiæ, & illarum ſitum; Attilæ quoq; Regis geſta, pluribus Chronicis operibus ea propter indagatis, ſtylo paulo ampliori, quàm priores Hung. hiſtoriarum effeceram auctores, illorum undique poſitiones intermiſcendo &c.* Et in hiſt. de Carolo Parvo ſcribit. *Hujus Regis Caroli lugubre exitium quidam Laurentius de Monach. Venetus homo haud indoctus, ipsâ geſtarum rerum ætate compendioſo pariter & metrico carmine perſtrinxit. Quem in magnâ ſui parte ſecutus, maximè ne ex me aliquid facere videar.* Sambucus autor eſt

de

de Iano Pannonio A N N A L E S *patriæ heroicis ipſum verbis uno in volumine colligaſſe, multi norunt: quibus conſcribendis quantum ipſe ſe ſuperârit, facile ex admiranda Marcellina Panegyri (quam una cum aliis, doctiſſimus, & felice Poeta Hilarius, Canciuncula Venetus edi curarat) quiſque plenius cogitabit.* Et ſubdit; *Utinam quidem Annales ejus aliquando Viennæ conſpecti & lecti prodeant, carceresque perfringant: non ſecus, me Deus! atque Ciceronis aut Livii quæ periere mecum excipienda ducerem, tantum quisque hunc Vati jure tribuendum cenſeat. Quod ſi Vulcano vel Iſtro ſunt tradita, vel, ut quidam non diſſimulârunt, excrementis humanis loco abdito, foraminibusq; putuêre, Manes invidorum luant pœnas: quod* φθόνος ἔξω τοῦ θείου θρόνου ἵσταται, *ut eſt in Phædro.* Hæc Sambucus de Pannonio, cujus Carmina tantum Miſcellanea & non hiſtorica, à fugientibus editionibus, ad incudem revocavit, & in manuale redegit. Joh. Philippus Pareus, ſub inſcriptione *Deliciæ Poëtarum Hungaricorum* impreſs. Franckfurti Anno 1619. Præterea Wladislaus II. Rex Hung. in Conventu Ordinum Budæ celebrato, *Jus Conſuetudinarium Regni Hung. à Magiſtro Stephano de Werbevvetz.* Nob. Hung. & Judicis Curiæ Protonotario compilatum, & vulgò *Tripartitum opus Juris Conſuetudinarii* æppellatum, anno Dn. 1515. confirmavit. & Regio nomine publicavit *partim ſponte,* (ut ipſe loquitur) *noſtra propria, partim precibus & ſupplicatione fidelium noſtrorum Dominorum Prælatorum & Baronum, cæterorumq; Procerum, & Nobb. edidimus, ſaluti ac quieti, libertatiq; ipſius Regni noſtri, hoc pacto accuratiſſimè conficientes.* In approbatione conſtitutionum, *Ludovicus Tubero.* Dalmata Abbas libros XI Commentariorum, de Rebus quæ temporibus ſuis in illa Europæ parte, quam Pannonii & Turcæ, eorumque finitimi incolunt, geſtæ ſunt, ſcripſit. *Libros ſanò Ungarico idiomate ſcriptos habemus admodum paucos, neq; in-*

tali unquam in Ungaricum Codicem manuſcriptum. Unde Factum,ut de antiquitate noſtræ gentis & lingua paucula tantum indagare potuerim,præter Vulgaria illa,quæ apud Latinos & Germanicos Hiſtoricos & quæ apud Bonfinium leguntur. Omnium autem librorum quos adhuc conquirere potui, vetuſtiſſimus eſt,Chronicon mundi, Hungaricè ſcriptū,à Stephano Szekely, editum Cracoviæ in Polonia anno 1558. Albertus Molnar. Epiſt. ded. Grammaticæ Hung. *Cladem in campo Mohaz*, in quâ Ludovicus II. Rex Hung. & Bohemiæ, occidit anno 1526. deſcripſit *Stephanus Prodericus Procancellarius. Hiſtoria Sygethi* capti anno 1566. ex Croatico converſa *per Magiſtrum Samuelem Budinam.Genealogiam,ſeu de antiquiſſimâ Scaligiorum*, ſive à Scala olim complurium regnorum, & multarum nationum feliciſſimorum Principum origine ab anno ſalutis 80. usque ad annum 1561. Unde ortum tradunt Matthiam Corvinum. ſcripſit *Paulus Schalichius* de Lika, S.Regum Hung. commilito perpetuus, ac totius terræ ex utraque parte Hun. nec non Sckrad atque Veronæ &c. S.Th. Doctor. Scripſiſſe etiam *Illuſtrem Franciſcum Forgacz* Lib. B. in Gymes & Cancellarium olim D. Ferdinandi Imp. per Hung. *ſui temporis Hiſt. Commentaria :* Syndromus Rerum Turcico Pannonicarum Nicolai Reuſneri, refert; ſed de illis nihil vidi, exceptâ Sygethi deſcriptione & obſidione apud prædictum Reuſn. *Joh. Sommerus Hung. Reges Hung.* Carmine deſcripſit, uſque ad an. 1567. Item *clades Moldaicas*, quas edidit Pareus ſup. d.l. *Chronologiam Pannoniæ Joh. Herold. & Abraham Pakſay* ſcripſerunt. De *Attila Nicolaus Olahus* Metropolita Strigonienſis. *Felix Petantius* Cancell. de *itineribus aggrediendi* Turcam. Joh. Sambuci ſcripta omnibus ſunt notiſſima. Rerum in *Tranſylvania* à Sigiſm. Bathorio Principe an. 1595. *geſtarum narratio, per Joh, Jacobinum Claudiopolitanum. Chorographia*

Tranſyl-

Transſylvaniæ & Moldaviæ autore *Georgio à Reucherstorff. Analecta lapidum Vetuſtorum* & nonnullarum in Daciâ antiquitatum autore *Stephano Zamoſio.* De *admirandis Hung. aquis, Georgius Wernherus. Regis Matthiæ II. Coronatio* cum brevi Regum Pannoniæ Chronographiâ, deſcripta ab Hungaro quodam. *Agloſſa Geneſſio* an. 1609. quæ editio ex Latino in Germ. ſermonem translata eſt, à M. Wolfard Spangenberg, Argentorati, anno eodem. *De ſacra corona Regni Hung.* brevis Comment. *Petri de Revva* Com. Comitatus de Thuroczs, Auguſt. Vindelic. excuſus à Chriſtoph Magno ann. 1613. *Coronæ Hung. Emblematica deſcriptio* autore *Chriſtophoro Lacknero.* J. U. D. ann. 1613. *Proceſſus Judiciarius* Juris Conſuetudinarii inclyti Regni Hung. per *Magiſtrum Joh. Kithonich, de Koſthanicza* Tyrnaviæ anno 1619. *Grammatica Hung.* autore *Alberto Molnar* Hannoviæ ann. 1610. Ejusdem *Lexicon-Latino-Græco-Hung.* Heidelbergæ anno 1621. *Nicolai Iſtuanfi* Pannonii *hiſtoriarum de rebus Hung.* lib. 34. Coloniæ Agrippinæ ann. 1622.

Exotici qui ſpecialiter de Ungaria ſcripſerunt ſunt iſti: *Regis Hungariæ Matthiæ I. nuptiæ & coronatio Reginæ, à Palatini Comitis Legato* diligenter deſcripta: Idem *ingreſſus Regis & Reginæ in Budam* ann. 1476. Hanc hiſtoricam narrationem edidit Lipſius, de quo Petrus à Revva Comes in Comment. S. Coron. Hung. pag. 94. *Recordor, me in hiſtoria quadam Ungariæ, cum præfatione Juſti Lipſii edita legiſſe &c. Galeotus Martius, de Egregiè, Sapienter, Jocoſe dictis ac factis Matthiæ Sereniſſ. Hungariæ Regis,* ad inclytum ducem Johannem ejus filium. Hoc editum eſt Viennæ, anno 1563. *Epitome rerum Hungaricarum* per Indices deſcripta, autore *Petro Ranſano* apud Matthiam Regem olim triennium legato. editum poſt autorem à Luca Peechi Pannonio Ternaviæ ann. 1579. in 8. 6. ex Exoticis.

Michael

Michael Ritius de *Regibus Ungariæ* lib. 2. impreſſus eſt Ba-
ſileæ an. 1517. in 4. *Cōpleta hiſtoria*, hos ſuperat *Antonius*
Bonfinius Aſculanus Philippus Callimachus, de *rebus geſtis*
à Uladiſlao Polonorum atque Hungarorum Rege lib. 3. de
Attila lib. 1. *Belli Pannonici* per Illuſtriſs. Principem
Fridericum Comit. Palatinum, contra Solyma-
num Turcarum tyrannum geſti lib. 2. autore *Mel-*
chiore Soitero à vida J. C. *Joh. Martini Stellæ* de *Turcarum*
in Regno Hungariæ ſucceſſibus, anno 1554. epiſt. 4. edit.
Antverp. & à Schardio, in illo opere hiſtorico. *Res*
contra Turcas geſtæ anno 1556. brevis deſcript. *Wolf-*
gango Lazio auctore. *Bellum Pannonicum* ſub Maxim. II.
Rom. & Solym. Turc. Impp. geſtum: deſcriptum
per *Petrum Bizarrum*, editum Baſileæ anno 1573. Re-
gum Hungariæ ex optimis auctoribus explicata
Genealogia Joh. Piſtorii Nidani V. cl. *Deſcript.* & *Muni-*
tiones Altenburgi, arcis dotalis ſereniſſimæ Hungariæ
Reginæ Mariæ &c. auctore *Joh. Martino Stella*. Po-
tiſſimam partem horum autorum Rerum Ung.
ſcript. exhibent; in quibus etiam *appendix* ad res
Hungaricas, in qua *inſcriptiones Tranſylvanicæ veteres*
nonnullæ & annales exſcripti de Templis Leutſcho-
vienſi & Coronenſi. Sunt & plurimi autores alio-
rum Operum *Hiſt.* inſerti, ut in *chronicorum Turcicorum*
Philippi Loniceri. *Hiſt. Calimachi & Soiteri* & in *Cuſpi-*
op. de Turcorum inſtitut. Fœlicis Petancii de Itineribus aggre-
diendi Turc. Ejusdem *Oratio Proterptica ad Sac. Rom.*
Imp. Principes & proceres, ut bellum ſuſcipiant contra Tur-
cum. cum deſcript. conflict. in Hung facti, quo periit Rex Hung.
Ludovicus & qua via Turcus Solymanus ad Budam uſq; per-
venerit ex alba Græca! cum enumeratione clara dotium, qui-
bus à natura dotata eſt Hungaria &c. ibidem Inſcript.
Rerum Germ. Marquardi Freheri, *Matthiæ Corvini Hunga-*
riæ & Bohem. Regis Oratorum ad Principes Imp. pro auxilio
contra Turcos ferendo, imploratio. Prognoſticon M. Antonii
Torquati

Tonſtellam & Med. Doct. Ferrarienſ. clariſſ. Aſtrolog. de Europa, ad Matthiam I. & Johannis Cuſpiniani, Præfecti urbis Viennenſ. Diarium de Congreſſu Cæſar. Maximil. Aug. & Trium Regum Uladiſlai Hungariæ, Ludovici Bohemiæ, & Sigismundi Poloniæ, in urbe Viennenſ. facto 17. Julii anno 1515. Rerum memorabilium in Pannonia ſub Turcarum Impp. à capta Conſtantinopoli uſque ad annum 1600. geſtarum narrationes variorum autorum, recenſente Nicolao Reuſnero. Francof. anno 1603. in 4. nunc recenter editæ hac inſcript. Syndromus Rerum Turcico-Pannonicarum. adjunctis in altera parte lib. 11. Lud. Tuberonis Comment. Quos Bonfinius continet, hic tranſcripti non ſunt, & ibi legi poſſunt. Separatim excuſſi ſunt iſti: Deß Königreichs Hungarn ſamt ſeinen eingeleibten Landen gründliche und warhafftige Chorographiſche Beſchreibung. Wolffgangi Lazii gedruckt zu Wien Anno 1556. Aucta latine Chorographia Pannoniæ ab eod. autore & recuſa Viennæ ap. Ægidium Aquilam. Ejusdem Regni Archæologiæ liber primus, quam editionem latinam mihi videre non contigit, ut & ſequentium, Facit mentionem Decadum in d. Chorogr. Beſchreib. deß Königr. Ung. circa finem libelli: von welchen und andern mehr wir in unſern Decadibus in Latein geſtellt/ und E. H. D. dedicirt/ und mit der zeit zu evulgiren willens ſind/ gnugſam ausführung thun/ und in dieſen allen zügen &c. Stephanus Zamoſius: Dum hæc ſchediaſmata typis tranſcribenda curo, audio Wolffgangum Lazium & Stephanum Turnum viros doctiſſimos, de lapidibus dacicis jampridem aliquid in Auſtria emiſiſſe. Epiſt. Dedic. Analect. Lapid. vetuſt. in Dacia. & Paulum Manutium deſcripſiſſe Tranſylvaniam, Notæ Polit. cl. Dn. Forſtneri in lib. 4. annal. Tacit. indicium faciunt. Ungariæ deſcriptio nova, propoſita duabus, ut vocant, Mappis, cum annotatione variarum hiſtoriarum &c. Fran-

cof.

cof. 1595. in fol. patenti. *Levini Hulſii chronologia rerum memorabilium* in Hungaria, Tranſylvania &c. geſtarum uſque ad annum 1597. Norimbergæ eodem anno *Georgii Pontani* à Breitenberg. dialogus *de ſtatu Hungarico*. Francof. 1596. in 4. *Chriſtiani Scheſei Ruinæ Pannonicæ* lib. 4. cum hiſt. de *Bello Pannonico* Solymanni Imp. Turcarum, ultimam Julæ & Sigethi expugnationem continent. Witteb. ann. 1573. in 4. Pe *carmina chronologica* hiſtor. Pannoniæ ad Rudolph. II. Francof. anno 1596. in 4. cum fig. Gründlicher und Chriſtlicher Underricht / für alle Stände / wie mans in ietzt ſchwebenden Ungariſchen Krieg anſtellen ſoll / daß es einmal glücklich und wol gerathe. Neben angehengter Inſtruction, ſo Käyſer Maximiliano von ſeinen getrewen Kriegsräthen einsmals in der Jugend iſt geben worden. Leipzig 1595. in 4. Caſpari Lorichiani Ungariſche Chronologia / was ſich in dem Königreich Hungarn / auch angrentzenden Orten in Kriegsſachen und ſonſten von jetzo Käiſ. Mayſt. Rudolphii II. angefangener Regierung biß auf dieſes 1605. Jahr begeben hat. Cölln 1605. in 4. Warhaffte und kurtze Erzehlung der vornemſten Scharmützel und Schlachten in Crabaten und Hungarn / zwiſchen dem Türcken und Röm. Käiſ. May. Rudolpho II. Urſel. 1594. in 4. Hiſtoria von den Empörungen / ſo ſich in Ungarn / auch in Siebenbürgen / Moldaw / Wallachey / und andern Orten zugetragen / von Jahr und Tag ſeithero deß Jahrs der mindern Zahl 1516. biß auf das gegenwertige 1596. Cölln 1596. in fol. Ungariſche Krieg / ſo ſich zwiſchen dem Römiſchen Käyſer Maximilian dem II. und dem Türckiſchen Käiſer Solymann anno 1565. und 1566. verlauffen hat. Baſel *Alphonſi Ulloa* Beſchreibung deß letzten Ungariſchen Zugs oder Kriegs / ſo im Jahr 1565. und 1566. Käiſer Maximilian II. wider den Soltan Solyman Türckiſchen Käyſer geführet / Baſel 1565.

1565. in 4. Vergleichung mit den Hungeriſchen Stånden/ geſchehen zu Wien in Oeſterreich den 22. Junij Anno 1606. auß Lateiniſcher Sprach ins Teutſch gebracht anno ſequenti in 4. Atque his caret media diſquiſitio, exceptis ſequentibus. *Hieronymi Ortelii chronologia*, oder Hiſt. Beſchreibung aller Kriegsempörung und Belägerungen der Stätt und Veſtung auch Scharmützeln/und Schlachten ſo in ober und unter Ungarn auch Siebenbürgen mit den Türcken von Anno 1395. biß auff gegenwertige zeit/ Nürenberg in 4. 1620. Wilhelm Peter Zimmermanns Iconographia deren Unger. Stätt/ Veſtung und Caſtellen/ ſo von Anno 1603. biß auff den Frühling deß 1607. beydes von dem Chriſtlichen und Türck. Volck erſucht/ erobert oder verlohren worden/ ſamt dem eygentlichen Abriß und Fürbildung. Augſpurg 1607. in fol. Wilhelm Schäfer/ genant Dilich Ungariſche Chronica. Caſſel Anno 1606. Ungariſcher und Siebenbürgiſcher Kriegshändel außführliche Beſchreibung &c. Franckfurth am Mayn 1596. *M. Goth. Arthuſij* Hiſtorici *chronologia Pannoniæ*, res per Hungariam & Tranſylvaniam jam inde, à conſtitutione regnorum illorum, uſque ad hæc tempora geſtas complectens, additis iconibus Regum, Ducum & Procerum tam Chriſtianorum quàm Turcorum. Addita eſt tabula chorographica totius Hungariæ nova, Francofurt. in 4. Germanica editione uſus ſum impreſſ. à vidua & filius de Bry. Franc. anno 1607. *D. Tob. Coberi Obſervat. Caſtrenſium Ungaricarum* & Francof. 1606. huic addo *D. Martini Rulandi de pernicioſa Luis Ungarica Tecmarſi & curatione* Francof. 1600. *Caſpar Ens L. rerum Ungaricar. hiſtoria*, novem libris comprehenſa. Coloniæ 1604. Ejusdem appendix ad rerum Hung. hiſt. Coloniæ anno 1608. Eruditiſs. *Orat. pro & contra Hung.* ſcripſit non ità pridem *Thomas Lanſius*

b Conſul-

Conſultat. de Principat inter Provincias Europæ. Hæc de autoribus qui expreſſe ſcripſerunt de Ungaris.

7. Qui nominatim & obiter de Reb. Vngar. ſcripſerint.

Nominatim, multa illuſtrandæ rei Hungaricæ habent *Antoninus Florentinus Archiepiſcop. Otto Phriſingenſis, Conradus à Lichtenavv Abbas Urſpergenſis*, in hiſt. ſuis. *Jo. Arentinus* in 7. lib annalium Bojorum, *Æneas Sylvius* P P. *Pius II. Volaterranus, Paulus Jovius. Chronic. comment: Joh. Naucleri. Beatus Rhenanus rerum Germanic. Munſterus Coſinograph. Chronicon Carionis, Thuanus, Cuſpinianus & Wolffgangus Lazius* in operibus ſuis, *Joh. Sleidanus, Bilibaldus Birckhaimer. M. Antonin. Coccius Sabellicus Rapſodiæ hiſtoricæ, Sigismundi Baronis ab Herberſtein rerum Moſcoviticarum comment. Joachimi Vadiani Epitome trium terræ partium* &c. *Andreas Althamer comment. in German Taciti. Joh. Bœmi Aubani Mores, Leges & Ritus Gent. Joh. Barclai Argenid. & Icon Animorum. Philippi Honorii Theſaur. Polit. Chriſtoph. Pezelii Mellificium hiſt. Michael Neander de orbis terræ partium, Joh. Ludovici Gothofredi Archontologia Coſmica.* Plures, qui vel obiter vel nominatim comminiſcuntur Ung. in diſquiſitione hac, obvii ſunt lectori; librorum variorum ut & majorum partem horum autorum, uſum, benevolentiæ & benignitati Clar: Dn: Præcept. Matthiæ. Berneggeri acceptum fero, qui eos ex inſtructiſſima ſua Bibliotheca mihi commodavit. Illud non tacendum: in tam numeroſa claſſe auctorum vix duos repertos eſſe, qui certo ordine ad principium ad Politiam ſuam revocarent Ung. utpote Wolffgang. Lazius in der Chorograph. Beſchreibung deß Königr. Ungarn. Et ex eo Arthuſius ſummatim retulit, quæ alias Lazius breviter habuit. Chronologia autem latina & Archilogiæ liber primus Pannoniæ mihi non eſt viſus.

Non abs re fore exiſtimo judicia quædam de Ung. ſcriptorib. huc apponere ex rerum Ung. ſcript. compilat. Epiſt. dedic. d. l. &c. aliis. *In Thuroczio* (ſcribit) *ſimplicitas placet & fides: quæ certa, ex fragmentis veterum annalium quæ Lazius citat non ſemel, & Michaele Ritio & Bonfinio ipſo, quoties inſiſtere veterum Hung. Hiſtoricarum veſtigiis lubet. Ranzanus ſanè negligens eſt. Callimachus accuratus, & elegans nec inutilis Galeoti Martii opera.* Videatur etiam de *Thuroczio, Callimacho & Antonino Florent.* Judicium honorificum Joh. Trithemii in volumine de ſcript. Eccleſiaſt. de *Paulo Salchio* Scaliger in confutatione Fabulæ. Burdonum. *Paulus Scalchius, qui ſe pro Michaelis filio gerebat, homo Slavus erat, in Carnis natus, in Chroatis educatus, in Germania inſtitutus. An de genere ſuo mentitus ſit, id neque ſcimus neque confutamus, neque noſtra refert.* Multa contra hunc Scalichium *Wierus in Apologetito,* quem adjecit ad libros de præſtigiis dæmonum. *Cuſpinian.* in Turcorum inſtitut. in fine de Petanico. *Felicis Petaneri commentarium, quibus itineribus Turci ſint aggrediendi, veluti corollarium ſubjungo. Quo cum magna mihi olim fuit familiaritas, cum oratorem Cæſaris Maximiliani Budæ agerem. Hic etenim & ad Bajazetem II. & Zelimum aliquoties ivit orator & plane multa Turcorum novit, quæ oculis vidit?* De cæteris omnibus unicum hoc judicium veriſſimum. Comit. Petri à Revva in comment. Coronæ Hung. *Enimverò rerum Hung: ſcriptores ut in aliis non paucis, ita in denominationibus quoque perſonarum & locorum hallucinantur frequentiſſimè, nomina aut cognomina, vel intermittunt, vel etiam perperam ponunt. Bonfin* facit mentionem: *Athæ Palatini, Ladiſlai Wayvodæ Tranſylvaniæ, Blaſii conſervatoris Coronæ, Emerici Theſaurarii, Simeonis Præfecti Strigonii, ut plura taceam, at non appoſito cognomine, qui illi fuerint quis intelligat?* addit mox: *Suſceperunt quidem id oneris, viri eruditi:*

8. De Vngaricis Scriptoribus judicia.

Atqui in denominationibus perſonarum, locorumque Hungariæ, quæ ipſa ad intelligendam hiſtoriam ſunt apprimè neceſſaria, frequenter per errorem lapſos fuiſſe, nemo ibit inficias. Liceat mihi quæſo bona eruditorum venia aliquot ejuscemodi in nominibus Ungaricis errores, in medium proferre. Jovius eloquentiſſimus, familias alioquin celebres, in ſuâ hiſtoriâ: *Pechrios, Sircanos, Secalos, Gleſſas, Dotias, Turacos, Janos, Pamphilios, Ferenclios, Gnaros, Americos, Cibachos, Moreos, Zdrinios, Bachianos, Revalios, Scendenas nuncupat. Melchior Soiterus profert in medium: Vagitium, Turco-Vallam, Petrus Bizarus: Turrigerum, Callimachus Huniadianum, Joannes Herbutus Thomam Tharctium, Matkonem, Tallontium, Emericum Marcellum. Caſparus Ens Scriptor noſtrorum temporum non malus, meminit Sigismundi Ragaczii, Eliæ Haſquii, Joannis Januſii, Budiani Iſlorami. Michael Neander, Urantii. Acutus ille & ſubtilis ſit oportet, qui horum nomina vel cognomina divinando quoque aſſequi poſſit.* Hactenus Comes PetàRevva. Injudicati ſunt Cuſpinianus quodammodo, Busbequius & Herberſtein Baro, maxime tamen Wolffgangus Lazius, qui primus omnium in denominationibus locorum & nominum perſonarum Ung. Comicum oculos confixit, ut in conciliandis nomin: antiquis & hodiernis, cum quovis nativo & peritiſſimo Ungaro Patriæ ſuæ, meo per exili judicio certare poſſit. Nec obſtat, quod quasdam res affectu ſuo obnubilat; plus quoque unus ille in hac re contulit, quam cæteri. Inde conſilium mihi ex omni hac hiſtoricorum claſſe, quædam inſigniora diſticto ordine de Regno Ungariæ tradere. Nam *exequi ſententias haud inſtitui, niſi inſignes per honeſtum, aut notabili dedecore: quod præcipuum munus annalium reor, ne virtutes ſileantur, utque pravis dictis factisque ex poſteritate & infamia metus ſit.* (Tacit. 3. annal. c. 65.)

Regnũ quid? 1. Regnum deſcribitur à Paulo Merula in

Coſmo-

Coſmograph. hoc modo: *Regnum βασιλεία, quod Regionibus Regi parentibus continetur.* part. 1. lib.3.c.23.Imperium autem definit Juſtus Lipſius: Certum Ordinem, in Jubendo et Parendo. 2. Polit. 1. pr.

2. Nos miſſa Regni, Regionis & Imperii ſignificatione, quibus repleta ſunt Politicorum ſcripta, in præſentiarum *Ungariæ originem* inveſtigare conabimur.

3. Ut autem ordine procedat noſtra *Diſquiſitio*, ante omnia inquiremus cauſas, à quibus productum hoc *regnum*. Regnorum cauſæ Remotæ quæ?

4. Sunt igitur cauſæ vel *Remotæ* vel *Propinquæ*.

5. *Fundant, gubernantque imperia cauſa tres, (Politicè loquendo) videlicet Deus, Prudentia, & Occaſio.* F. Thom. Campanella Polit. cap. 8. aphor. 1. quæ tres partes Fatum nuncupantur. Idem in Hiſpanica Monarchia cap. 1. verba Germanica ex Italico à quodam Anonymo converſa hæc ſunt: Welche drey Stück alle zugleich man das Fatum zu nennen pfleget / welches iſt eine Zuſammenſtimmung aller Sachen / die ihre Würckung haben in Krafft der allerersten Würckung. Dahero entſpringet das jenige / ſo man das Glück heiſt: derogeſtalt / ſo man ein Sach bekombt darnach man geſtrebt / ſchreibet man ſolches der Vernunfft und Fürſichtigkeit zu / ſo aber einem was unverhoffter weiß zuſtehet / attribuirt man ſolches dem Glückfall: id eſt, quæ tres partes conjunctim *Fatum* appellant, quod eſt congruentia & nexus omnium cauſarum, quæ efficaciam habent in potentia primæ omnium efficaciæ, Ex inde oritur id, quod *Fortuna* nominatur: ea ratione, ſi res acquiritur, ad quam adſpiratur, aſcribitur rationi & providentiæ, ſi vero cuiquam aliquid præter ſpem accidit, attribuitur id fortuito caſui. Fatum quid? Fortuna quid? Caſus quid?

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

6. *Sed in aliquibus notior alia eſt. In Hebræorum regno, Deus magis; in Romanorum, Prudentia magis; in Hiſpanorum occaſio magis, in propatulo eſt.* Campanell. Polit. d. l.

7. Fundamentaliter tamen & Politicè loquendo harum trium partium una non operatur plùs altera. Campanell. in Hiſpanica Monarch. d. l. Und unter geſetzten drey Stücken / wircket keines mehr als das ander / oder die zwey mehr als das dritte / ſondern ſie befinden ſich Politiſcher weiß / gründlich darvon zu reden / alle drey zumahl. Exemplum ſubjicit ibidem de Regimine Judaico.

Regn. remota cauſa, I. DEVS.

8. *Quamvis phyſice omnium cauſarum cauſa ſit DEUS* Campanell. Polit. d. l. *ex qua cætera pendent.* Senec. de Benef. 4. cap. 7. *Ex quo ſuſpenſa ſunt omnia, cauſa cauſarum. Vis illum naturam vocare? non peccabis. Eſt enim ex quo nata ſunt omnia, cujus Spiritu vivimus. Vis illum vocare mundum? non falleris. Ipſe enim eſt, totum quod vides, totus ſuis partibus inditus, & ſe ſuſtinens vi ſua. Idem Etruſcis quoque viſum eſt: & ideò fulmina à Jove mitti dixerunt, quia ſine illo nihil geritur.* Seneca. Quæſt. Nat. lib. 2. cap. 45. Quid? *nec quidquam omnino in hac grandi machinâ geritur, turbatur, miſcetur, (peccatum excipio) cujus non cauſa & origo à primâ illâ causâ.* Lipſ. 1. de Conſtant. 13.

Hunni Deum regni ſui autorem agnovere.

9. De Hunnis Jornandes. *Illi vero qui præter Meotidem paludem alium mundum eſſe penitus ignorabant, admiratione inducti terræ Scythiæ, & ut ſunt ſolertes, iter illud nulli ante hanc ætatem notiſſimum, divinitus ſibi oſtenſum rati;* &c. De Reb. Get. cap. 67.

II. Prudentia.

10. De Hungaris qui ultima vice Pannoniam repetierunt Thvvrocz. *Retradit autem Dominus* HUNGARIS. *Pannoniam. ſicut tradiderat filiis Iſrahel tempore Moyſi terram Seon Regis Amorrhæorum, & omnia regna Chanaan in hæreditatem.* part. 2. cap. 3.

11. PRUDENTIA claret ex *Inquiſitione* & *Diſpoſitione* per omnia.

12. Exploratio I. erat, in *hoſtium exercitum, locorum ſitum, naturam regionis Hunnorum* (Liv. l. 22. c. 38.). Jornandes de Hunnis *ad ſuos redeunt, rei geſtum edicunt, Scythiam laudant, perſuaſaque ſuâ gente, via quam cerva indice didicere ad Scythiam properant* de Rebus Get. d. l. Adde Thvvrocz. part. 1. cap. 4. Antonium Florent. part. 2. tit. 11. cap. 8. pr. Prudentia. in Explorando

13. Hinc citimos, *nec niſi ante expertos aggredi prœlio* deſtinant (Suet. in Cæſ. cap. 44.) *primo igitur exiguam militum manum de viribus Gothorum feciſſe periculum, poſtea autem cum omnibus copiis aggreſſos prœlio deviciſſe, & omnem eorum regionem occupaſſe*. Sozom. ſcribit. Lib. 6. cap. 36. Jornandes & *quantoscunque prius in ingreſſu Scytharum habuere, litavere victoriæ, reliquos perdomitos ſubegere. Nam mox ingentem illam paludem tranſiere, ilico Alipzuros, Aliidzuros, Itamaros, Tuncaſſos, & Boiſcos, qui ripæ iſtius Scythiæ inſidebant, quaſi quidam turbo gentium rapuere*. De rebus. Get. d. l. Florent. d. l. Quos Hunni prælio primú aggreſſi.

14. II. In deligendo & *inquirendo pingui Pannoniæ tellure*. Thvvrocz part. 1. c. 11. Audientes autem terræ utilitatem de habitatoribus, quod optimus fluvius eſſet Danubius, & melior terra in mundo non eſſet partibus illis, accepto communi conſilio, miſerunt nuncium nomine Kuſid, filium Kund, ut iret, & totam terram proſpiceret, habitatoresque terræ agnoſceret. Cum ergo Kuſid veniſſet in medium Hungariæ & circa partes Danubii deſcendiſſet, vidit locum amænum; & circumquaque terram bonam & fertilem; fluvium bonum & pratoſum: placuit ei. Deinde venit ad ducem provinciæ, qui regnabat poſt Attilam, vocatum Zvvatapolug: Salutavitque de ſuis, & cauſam pro qua venerat, manifeſtavit: Hæc audiens Zvvatapolug; 2. In inquirenda Pannoniæ tellure.

gaviſus eſt gaudio magno. Putabat enim illos eſſe ruſticos, & venire, ut terram ejus colerent. Propter hoc nuncium delicatum remiſit. Kuſid autem de aqua Danubii lagenam implens, & herbam periarum ponens in utrem, & de terra nigri ſabuli accipiens, ad ſuos reverſus eſt. Cumque narraſſet omnia quæ audierat & viderat, valde placuit eis. Et lagenam aquæ, terram & herbam eis præſentavit. De quibus ipſi ſapiendo bene cognoverunt terram optimam eſſe & aquam habere dulcem & pratum cum herbis fœnilibus: quæ nuncius eis recitavit. Arpad verò cum ſuis de aqua Danubii cornu implens; ante omnes Hungaros ſuper illo cornu omnipotentis Dei clementiam rogavit, ut Dominus eis terram in perpetuum concederet. Finitis his verbis, omnes Hungari clamarunt, *Deus, Deus, Deus*, tribus vicibus & ibi inventus eſt uſus iſte & ſervatur apud Hungaros uſque modo. Deinde communi conſilio ad prædictum ducem eundem nuncium miſerunt: & ei equum album magnum cum ſella deaurata auro Arabiæ, & freno deaurato miſerunt pro terra ſua. Quo viſo dux ipſe magis gaviſus putabat quod ei pro terra quadam hoſpitalarii miſiſſent. Nuncius ergo impetravit ibi à Duce terram, herbam & aquam. Dux verò ſubridens ait: habeant quantumcunque volunt pro hoc munere. & ſic nuncius ad ſuos reverſus eſt. Arpad autem interim cum ſeptem ducibus Pannonium intravit: non ſicuti hoſpites ſed ſicut terram jure hæredario poſſidentes. Tunc nuncium alium ad ducem miſerunt, & ei hanc legationem mandaverunt. *Arpad cum ſuis tibi dicit, quod ſuper iſtam terram, quam à te emerunt, diutius nullo modo ſtes: quia terram tuam cum equo emerunt, herbam cum freno, aquam cum ſella. & tu propter emphyteuſin id eſt; inopiam & cupiditatem, terram, herbam & aquam conceſſiſti.* Cumque duci

dicta

dicta eſſet legatio, ſubridens dixit: *equum illum malleo ligneo interficiam, frenum autem in pratum projiciam, ſellam verò deauratam in aquam Danubii abjiciam.* Cui nuncius: *& inde domine quid damni habebunt? ſi equum interficis, canibus ſuis victualia dabis: ſi frenum in herbam projicies: homines ſui, qui fœnum falcant, aurum freni invenient ſi verò ſellam in Danubium abjicis, piſcatores illius aurum ſellæ, ſuper littus exponent atq; domum reportabunt. Si ergo terram, herbam & aquam habent, totum habent.* Hæc Thvvrocz. de Ung. qui ultimâ vice Pannoniam repet. part. 2. c. 3. Bonfin. dec 1. lib. 9. Joannes Dubravius Hiſt. Bojemicæ lib. 4. pr. *Quo magis admirati ſumus*, (ſcribit Busbequius) *cum Savum trajecimus, priſcorum Hungarorum judicium; qui Pannoniam felix omnium rerum copia domicilium ſibi delegerunt.* epiſt. 1.

151 Diſpoſitio erat in *Actu* & *Actione*. *Actu*; Edictum fuit, ut cum res communitatem æqua ſorte tangentes occurrerent, aut generalis expeditio exercitus incumberet: mucro ſanguinis aſperigine tinctus, media Hunnorum per Habitacula caſtraque deferretur. uxorque ſubſequeretur præconica dicens: *vox Dei & præceptum communitatis univerſæ: ut unusquisq; in tali loco*: eundem deſignando locum: *armatus vel qualiter poteſt, compareat: communitatis conſilium ſimul & præceptum auditurus.* Hæc conſuetudo inter Hunnos ſive Hungaros uſq; ad tempora Geiſæ ducis filii ducis Toxon filii Arpad inviolabiliter extitit obſervata: & multos generatione de hac, perpetuam redegit in ruſticitatem. Nam ſancitum erat, ut transgreſſores huiuscemodi mandati, niſi rationabilem aſſignarent excuſationem, cultro media per viſcera dividerentur: aut in deſperatas cauſas, vel communem immiſericorditer redigerentur in ſervitutem. Hæc ſanctio alios ex Hunnis plebejæ perhibetur effeciſſe conditionis.

Diſpoſitionis I. Actiones in militibus ad arma vocandis.

 Nam

Nam cum una & eadem fuerint generatio, & à quodam Hunor & Magor Unanimiter proceſſerint, aliter fieri nequiſſet, ut alter dominus, alter ſervus vel ruſticus effici potuiſſet. Thvvrocz. part. 1. cap. 10. ex quo verbatim jus noſtrum Tripart. hoc recenſet. part 1. tit. 3. & vox præconia ſcribit, pro uxorque præconica. *Quam conſuetudinem adhuc in Tranſylvania, in Turcarum tumultu obſervatam vidimus* ſcribit in re ſimili Bonfin. dec. 1. lib. 2. Idem de Turca refert Arthuſius chronolog. hiſt. Pannoniæ. pag. 113. Der Türckiſch Keyſer leſt ſeinem gantzen Land bey dem Saybel auſſbieten &c.

11. Actio ejusq; vel Turbulento;

16. *Actione*, prudentiam obſervabant in curando; quæ alterutri tempori oportuna eſt. Ut in *Turbulento*, propter vim; in *Quieto*, ad conſervandam pacem & tranquillitatem.

17. Ad *propulſandam vim vi*, Hunnorum multitudo armata, Capitaneos ſibi præpoſuit. *Quos utiles bello eſſe quid dicam? imò neceſſarios: animam nempe exercitus, & vitam ipſam. adeò ut verè ſcriptum ſit.* Lipſ. 5. Polit. 14. *Militarem ſine duce turbam, eſſe corpus ſine Spiritu.* Curt. lib. 10. cap. 6. hoc eſt, quod Chabrias inducit: *terribiliorem eſſe cervorum exercitum Leone duce, quàm Leonum agmen ducente cervo.* Plut. in Apophth. Gruterus Diſc. 10. in Tacit.

18. Prudenter igitur & peritè, Hunni ex
" Scythia Aſiatica Europam ingreſſuri, *plus reponentes*
" *in ducibus, quam in exercitu* (Tacit. de Germ. cap. 30.)
" ac Capitaneos, puta Bela filio Chelæ de genere Ze-
" men orto. Keme & Kadicha fratribus ejusdem: At-
" tila Kevve & Buda filiis Bendeguck, de genere Ka-
" dar eligentes ſibi præfecerunt. Omni quoque cætu
ſuæ nationis computato, de centum & octo tribu-
" bus decies centena & octoginta millia de unaquaq;
" tribu decem millia armatorum virorum connume-

raverunt

taverunt. hoſque manu uti, & hoſtem ſi occurreret ”
opprimere: fœminas quoque illorum ac familiam ”
popularemque gentem cunctam, quam ſecum du- ”
cebant pariter & armenta extraneo ab inſultu tueri ”
deputaverunt. Thvvrocz. part. 1, cap. 10. de centum & octo tribubus vide cap. 5. aut d. Hinc eſt quod Ammianus Marcell. lib. 31. cap. 3. de Hunnis ſcribit. *Aguntur autem nulla ſeveritate regali, ſed tumultuario primatum ductu contenti, perrumpunt quidquid inciderit.* Occurritque ducis nomen in Sidon. Carm. 2, v. 241.

Sed Scythicæ vaga turba plagæ ——
—— *cujus dux Hormidac atque*
Civis erat, id eſt, natus Hunnus:

19. E diametro obſtant: Procopius lib. 4. belli Goth. deſcript. Ponti Euxini, quæ deſideratur apud illum, edita à Vulcanio cum Jornande: *Multitudo ea quæ dixi loca inhabitabat, (ad Mæotim paludem (uſq; princeps unus præerat.* Jornandes de Reb. Get. cap. 24. & 48. qui producit *Balamberum* I. Regem Hunnorum poſt egreſſum è palude Mæotitis. Clariusque adhuc cap. 35. refert hæc: *Is namque Attila patre genitus Mundzucco, cujus fuere germani Octar & Roas, qui ante Attilam regnum Hunnorum tenuiſſe narrantur, quamvis non omnino cunctorum. Eorum ipſe poſt obitum, cum Bletæ germano Hunnorum ſucceſſit in regnum.* Faceturque Priſcus. Excerpt. ex hiſt. Goth. pr. *Cum autem Roa mortuo, Hunnorum Regnum ad Attilam perveniſſet.* Hos ſecuti, Philipp. Callimach. in Attila, quem I V. Regem Hunn. à tranſitu in Europam fuiſſe affirmat. Sigebertus Gemblac. in Chronographia. Idem ex hoc tradit Chriſtophorus Helvicus in Chronologia ſive Theat. Hiſtorico.

20. Quid hic pronuntiem? Hæreo! nec me expedio. Repetere hic licet, quod in procemio

dixi;

dixi: *Res ante magnam Attilam, & ſub ipſo, fabulis veluti obſcura ſunt.* Quid enim? Jornandes univerſorum Hunnorum regnum, Reges obtinuiſſe non aſſeverat. Liquet & ex Excerpt. Priſci hiſt. Goth. de Acatziris. *Ea gens eſt Scythica, quæ in poteſtatem Attilæ hac de cauſa venit. In eam gentem plures, per tribus & generationes, imperium exercebant.* Confundit quoque Sigebertus Duces & Reges, ac poſt Balamberum Regem Hunnorum duos duces recenſens: *Hunnorum ducibus Gnama & Melga.* in chronograph. anno 389. Lubet ergo cum Bonfinio loqui: *Nos autem vetera monumenta nimia auctoritate pollentia, etiam in errore ſectari, quam cum his (dum licet) bene ſentire malumus.* dec. 1. lib. 2.

21. Utut ſit Pannoniam occupavit, memorata communitas ſive duces ſibi præpoſuerit; ſive Regem elegerit. Nàm & non imprudenter, ſumma rerum in Regem transferri poteſt. Quid? *Quod dominium unius, tempore belli, melius: tempore pacis, multorum. Idcirco Romani dictatorem periculoſis bellis urgentibus, erigebant, ut ſubitò, absq; conſiliorum mora multorum, provideret: in pace vero conſules duos cum ſenatu.* Campanell. aphoriſ. Polit. 2. cap. Clapmar lib. 3. cap. 19. de Arcan. Rerumpubl.

22. *Multitudo armata* ſupra dixi, ideò, ne propria fiducia multitudinis, *nudum & cæcum corpus adverſus hoſtes verterent* (Salluſt. in Jugurth. cap. 107.) ſine armis. Veluti cæteri Schythæ, de quibus Niceph. Gregoras lib. 2. cap. 7. in fine. *multitudo eorum penè innumerabilis, agilitas corporum, ac celerrimæ progreſſiones, & (quod hæc ſuperat) mortis contemptus; & ferarum more rectus in adverſum hoſtem impetus.* Sine dubio Attila in Orat. adhortat. ad milites in campis Catalaunicis, id innuere voluit hoc facto: *Quis adhuc inermibus cedere faciebat armatos.* Jornand. de Reb. Get.

Get. cap. 39. Haud abſimile eſt quod ſcribit Gaſpar Ens Rerum Hung. hiſt. ſupplemento de conflictu Ungarorum & Turcarum anno 1604. *Tanta erat Arabum ſui fiducia, ut magnam partem corporis nudi, in noſtros incurrerent, gladiisque obvia quaque meterent: quorum tamen audaciam noſtri ita repreſſerunt, ut facile intelligerent, non cum vagis illis & male armatis latronibus, quibus cum domi bella gerunt, ſed cum intrepidis fortiſſimisque militibus ſibi rem eſſe.* De genere armorum infra in *Cauſa* Formali dicam.

vel in quieto

23. Ad *conſervandam concordiam & tranquillitatem*; unum præterea rectorem nomine Kadar, virum ſapientem, & ad id idoneum, quod lites ſopiret diffidentium: furesque ac latrones caſtigaret, inter ſe conſtituerunt: edicentes nihilominus decreto generali: ut ſi rector ipſe immoderatam diffiniret ſententiam: communitas illam in irritum revocare, errantemque rectorem tum corripere: ac pariter & Capitaneos dum vellet, deponere poſſet, Thuurocz. part. 1. cap. 10.

24. Tertia cauſa acquirendi dominia eſt OCCASIO. *III. Occaſio quotuplex illa?*

25. *Occaſiones dominia acquirendi ſunt innumerabiles. Sed præcipuæ ſunt, virtutes & fortitudo & multitudo ſua & imbecillitas inimicorum & extraneorum.* Campanell. Polit. cap. 11. aphoriſ. 1.

26. *Item diviſio provinciæ occupandæ in regulos plures & reſpublicas diſcordes, magis autem in ſectas varias.* Campanell. aphor. 2. d. l.

27. *Magis autem ſi quis ex eis te ad ſui defenſionem introducit.* aphor. 3. d. l.

28. *Item ſi parvulus eſt Regis defuncti filius.* aph. 4. d. l.

29. *Item ſi exoſus Rex ſuis.* aphor. 5. d. l.

30. *Item ſi populi ſunt mutationis avidi.* aph. 6. d. l.

31. *Si potentiores venales.* aphor. 7. d. l.

32. *Item ſi inter regnum.* &c. aphor. 8. d. l.

33. *Omnia*

33. *Omnia tandem externorum mala, & vitia, ſu occaſiones, unde tibi ſubdantur: præſertim verò idololatri & antropophagia.* aphor. 9. d. l.

Quomodo Eam Hunni arripuerunt.

34. De *virtute* & *fortitudine* Hunnorum inf dicenti locus erit. Multitudo ſupra ex diſquiſit. conſtat. Imbécillitatem Romanorum & diſco diam inter ſe D. Hieronymus docet, de Hunno rum adventu loquens: *Aberat tunc Romanus exercit & bellis civilibus in Italia tenebatur.* additque. *Muri n glecti pacis incuria ſarciebantur: Antiochia obſidebatur, Tyr ſe volens à terra abrumpere, inſulam quærebat antiqua Tunc & nos compulſi ſumus parare naves, eſſe in littore: adve tum hoſtium præcavere, & ſævientibus ventis, magis barb ros metuere quam naufragium, non tam propriæ ſaluti, qua virginum caſtimoniæ providentes. Erat in illo tempore quæda apud nos diſſenſio, & barbarorum pugnam domeſtica bel ſuperabant* Epiſtola ad Oceanum Epitaphium Fa biolæ.

35. DiviſioRegulorum erat ſub Valentinian & Valente. *Quo tunc regnante, alter Valentinianus in Bri tannia tyrannidem aſſumens, in continenti oppreſſus eſt. Co ſtantinopoli quoque Procopius quidam contra Valentem inſu gens, nihilque prævalens, urbe egreditur, & in phrygia Salutarem tyrannizans extinctus eſt.* Jornandes de r gnorum ſucceſſibus. Huc adde quæ de Ruffin & Stilicone tempore Honorii hiſtorici tradun *Ideò arma Romanorum, alterum ſolem mundi hac ratio fuiſſe, prius in Regulos & barbaros diviſi, non inepte præ cat Plinius. Ergò rectè Salomon ait Prov. 28. v. 2. propt peccata terræ multi ſunt principes ejus.* Campanell. Poli cap. 8. aphoriſ. 21.

36. Diſcordes Reſpublicas per ſectas vari effecit *Valens ab Eudoxio Arianorum Epiſcopo ſuaſus & b ptizatus, contra orthodoxos infeſtus inſurrexit.* Jornan de Regnorum ſucceſſ. Idem de Rebus Get. cap.2

Et quia tunc Valens Imperator Arianorum perfidia ſaucius, noſtrarum partium omnes Eccleſias obturaſſet, ſuæ partis fautores ad illos dirigit prædicatores, qui venientibus rudibus & ignaris, ilicò perfidiæ ſuæ virus defundunt. Sic quoque *Veſegothæ à Valente Imperatore Ariani potius quam Chriſtiani effecti.*

37. Arnulfus ad ſui defenſionem introduxit Ungaros. *Quum Arnulfus Cæſar bellum gereret adverſus Zventabaldum Maravanenſium Sclavinorum principem, in Care periculum facturus (quemadmodum Græcis eſt in Proverbio) ſubmotam iſtam Hunnicarum reliquiarum gentem, quæ tot annis quieverat, in ſubſidium reſeratis aditibus evocat. Et victoriam quidem de Zventebaldo reportavit Ungarorum auxiliis, ſed quem hoſtem regnare præſtiiſſet, illis non excitis. Siquidem poſt eam Imperatori navatam operam, rurſus ad depopulandum orbem animati majorum ſuorum exemplo &c. in Pannonia ſecunda fixis ſedibus.* Beatus Rhenanus Rerum Germanicarum. lib. 1. *quod auxilium paulò poſt eo moriente tum genti ſuæ, tum cæteris in meridie occaſuque degentibus nationibus, grave periculum, imò excidium fuit.* ſcripſit de Arnulfo Liuthprand. hiſt. lib. 1. cap. 5. qui iisdem temporibus claruit. ex quo hæc retulit Rhenanus, Aventinus lib. 4. Annalium Bojorum. Lazius Chorographiſche Beſchreibung deß Königreichs Ungarn. Belli cauſam Ungarorum cum Zventebaldo indicavi ſupra diſquiſit. 14.

38. Arnulphum Imperatorem hanc ob cauſam, prædictus Liuthprandus oppinatur, pediculari morbo correptum eſſe. l. d. c. 9. *Arnulphus in propria turpiſſima valetudine expiravit. Minutis quippe vermibus quos pedunculos ajunt, vehementer afflictus ſpiritum reddidit. Fertur autem quod præfati fermes adeò ſcaturient, ut nullis medicorum curis minui poſſent. Utrum verò pro tam immenſo ſcelere, Hungarorum ſcilicet emiſſione, ſecundum Prophetam duplici ſit contritione attritus, an ut ex præſenti*

ſupplicio

*ſupplicio conſequeretur veniam in futuro, ſolius Dei ſcientiæ di-
mittamus.* &c.

39. *Sexcentis exemplis demonſtrari poteſt, externa
auxilia adſcita vocandi exitioſa fuiſſe.* pluribus docet C
dominus Chriſtophorus Forſtner Auſtrius Hy-
pomn. Polit. 2. & hoc facto: *Athenienſes auxilia ſo-
ciis & externis ferendo ad tantam potentiam perveniſſe ac
Poſtremò hanc ob rationem Itali Politici Sigismundum Batho-
rium Tranſylvaniæ Principem imprudentiæ arguunt, quod cum
Romano Imperatore contra Turcas arma ſumpſerit: cui Impe-
ratorem ob jura in Tranſylvaniam prætenſa multo magis quam
Turcam timendum fuiſſe ajunt.* Trajan. Boccalin. in la-
pide lydio Polit. c. 17. Et concivis ejus Wolffgan-
gus Lazius, ex Bonfinii decad. 2. lib. 2. Wie nu
aber die under Marckhern / das iſt das Land von de
Teyſa unten an die Marckh wegkommen ſey in der Hun-
garn gewalt / zeigt Bonfinius der Hungeriſch Chro-
nographus an / daß nach dem Todt König Geyſæ, deß
erſten Chriſten / S. Steffan geheiſſen Uratiſlaus der
Marckern König ſo Böhem und Poln / auch unter
ihme gehabt hat / drey Söhne verlaſſen habe Ura-
tiſlaum, welcher als der Elter / beyde Marhern un-
den Titel des Königreichs einnam / Milico, gefiel Poln
und Spitigmeo dem Jüngſten Böhem / aber die zween
Jungen wolten an der Theylung nicht zu frieden ſeyn
bekriegten ihren Elteſten Bruder Uratiſlaum ſchluge
ihne und trangten dermaſſen / daß er bey König Andre
zu Hungern muſt Hülff ſuchen / der thet wie die Tür-
cken vorzeiten den Griechiſchen Keyſer und zu unſern
zeiten König Hanſen gethan haben. Er hülff dem
Marher / behielt in bey ſeinem Reich / aber muſt jh
abtretten / das inner Marhern / und ſich begnügen laſ-
ſen an Marhern / ſo noch vorhanden iſt. Chorogra-
phiſche Beſchreibung deß Königreichs Ungern.

40. Inter regnum Gothorum, & Roxola-
norum

odium & infidum factum in Regem illo-
, Hunnos primitus victores effecit contra Go-
. Jornandes de Rebus Get. cap. 24. *Roxolano-*
gens infida, quæ tunc inter alias illi famulatum exhibebat,
eum nanciſcitur occaſione decipere. Dum enim quandam
rem, Sanielh nomine ex gente memorata, pro mariti
fraudulento diſceſſu, Rex furore commotus, equis ferocibus
atam, incitatisque curſibus, per diverſa divelli præcepiſſet:
fratres ejus Sarus & Ammius germanæ obitum vindicantes,
Ermanerici latus ferro petierunt: quo vulnere ſaucius, ægram
vitam corporis imbecillitate contraxit. Quam adverſam ejus
valetudinem captans Balamir Rex Hunnorum, in Oſtrogothas
movit procinctum: à quorum ſocietate jam Veſegothæ diſceſſere,
quam dudum inter ſe juncti habebant. Inter hæc Emanericus
am vulneris dolorem, quam etiam incurſiones Hunnorum non
erens, grandævus & plenus dierum, centeſimo decimo anno
itæ ſuæ defunctus eſt. Cujus mortis occaſio dedit Hunnis præ-
alere in Gothis illis, quos diximus orientali plaga ſedere &
ſtrogothas nuncupari.

41. Quæ de vitiis & cæteris malis hoc loco di-
poſſent brevitatis cauſa omittenda ſunt. Unicum
oc de Abaris, qui à Bulgaris vi ſubacti ſunt, ex
dæ hiſtoria apponam. *Captivos autem Abares*
rem ita rogavit: Unde cenſetis ducem veſtrum & totam
periiſſe? qui ſic reſponderunt: Cauſa prima fuit,
d plerique inter ſeſe accuſarunt, & fortiſſimos ac pruden-
mos quosque occiderunt. Deinde homines injurii & fures,
judicium evaſerunt. Deinde ebrietas, magno enim vini
ventu facti ſunt ebrioſi. Deinde corruptela munerum. De-
negotiatio, facti enim ſunt omnes mercatores, & alios
deceperunt. Ac excidium noſtrum has habuit cauſas. Is
hiſce auditis, Bulgaros omnes convocavit, legesque hu-
odi conſtituit: ſi quis aliquem accuſarit, non audiatur
s quam vinctus (quæſtionibus adhibitis) examinatus fue-
ccidatur: Nemini liceat furi cibum impertiri: qui verò

 id auſus

id auſus fuerit, publicus eſto. *Furi crura confringi, vine-omnes radicitus extirpari juſſit. Omni autem petenti non ſim-pliciter dari, ſed quod ſatis eſſet dari juſſit, ne denuo egeret. Qui ſecus fecerit, publicus eſto* in voce Bulgari.

Fati volubilitas. 42. In *Fato* per ſe, ſapientes penſiculatius conſiderant volubilitatem rerum & mutationes in toto orbe: *Æterna lex a principio dicta omni huic mundo, naſci, denaſci, oriri, aboriri: nec quidquam ſtabile aut firmum arbiter ille rerum eſſe voluit, præter ipſum.*

——— — — ——— uni Deo

Nunquam ſenectus, atra nec mors iminet:

Sed alia miſcet domitor ætas omnia.

exclamat Tragicus vates. Sunt Sophoclis verſus. Lipſ. lib. 1. de Conſtant. cap. 16. Atque ut Tacitus ait, 3. Annal. cap. 55. *rebus cunctis ineſt quidam velut orbis, ut quemadmodum temporum vices, ita morum vertantur.*

Regitur fatis mortale genus,

Nil ſibi quiſquam ſpondere poteſt

Firmum & ſtabile. Senec. Octaviâ act. 5.

43. *Quid cenſes oppida, reſpublicas, regna? quæ tam mortalia eſſe neceſſum eſt, quàm eos qui fecerunt. Ut hominibus ſingulis adoleſcentia ſua robur, ſenecta mors: ſic iſtis.* Lipſ. de Conſtant. d. l. Huc tendit Pachymerius. *Fatum ut animantibus, ita & civitatibus inevitabile*, lib. 2. cap. 27. Exempla vide in Lipſ. Conſtant. d. l.

44. *Oppida adhuc loquor & urbes. ſed regna etiam & provinciæ trahuntur in hanc labem.*[a] *Olim Oriens floruit, & Aſſyria, Ægyptus, Judæa valuêre armis ingeniiſque: fortuna ea in Europam tranſiit,* Lipſ. de Conſtant. d. l. *Græci floruerunt? poſt hos Afri, poſt hos Romani, poſt hos Scythæ, & quî ſcio an non brevi nova aliqua gens?* Lipſ. not. Polit ad lib. 1. c. 4.

45. Apparet quoque, *quemadmodum urbium imperiorumque, ita gentium nunc florere fortunam, nunc ne-*

... nutrire. Velleius Paterculus lib. 2. c. 11. ... ſub ... jam video : & ſtare ... eorum progreſſus : profecto (vere vatic- ... ſpectant caſum. Lipſ. in not. Polit. d. l. De his ... ca turba perſonat, Campanella in Hiſpanica Monarchia cap. 30. quæ verba ex Germanico in latinum converſa hæc ſunt. *Et pro certo opinor, Regnum hac ratione perditum iri, quando duo filii illud inter ſe di- ... , quorum alter auxilium à Chriſtianis petet & cum illis ſ... ns Chriſtianus fiet, quod ſecundum Prognoſticon Torquati Aſtrologi ſub XVI. Imp. fiet, cum Luna, quam in clypeis & inſignis uſurpant, decreſcet, & in duos dominos dividetur: Nam illorum inſignia fatalia ſunt, ſicuti colligitur ex Apocalypſi S. Johannis, ubi Regnum Draco, Aquila, Leo vocatur, & Jeremias appellat Aſſyricum Regnum Columbam, quoniam Aſſyrij in inſignijs & clypeis columbam geſtarunt.* Adde & præcedentia verba Campanellæ eodem capite. Verba Torquati hæc ſunt, de quo ſatis aperta vocaitate ſcripſit, Prognoſt. ad Matthiam I. Regem Ung. (de quo in proœmio dictum.) *Anno tunc* CHRISTI *M. D. XXXIV. vel M. D. XXXV. ſed prius Apuliam in-rabit, & Siciliam, & Galliæ Hiſpaniæque littora claſſe ſua, nec non & Italiam moleſtabit & affliget, terrorem magnum Chriſtianis incutiet. Sed* CHRISTUS *tandem ſuorum ſtragem diutius non feret. Furorem Germanorum, Ungarorumq; ... ultiam, & Hiſpanorum atq; Italorum ingenia contra eum adducet. Et tandem ſuperatus interficietur, in quo prælio, ac negotio Regis Ungarorum laus erit prima. Nam ut aſtra præ-dicunt, dicti Regis auſpicijs ingenio induſtriaque ac ductu per-... tentur omnia.*

Hæc de morte immaniſſimi Imperatoris Othomannorum, ... victoria contra eum per Chriſtianos habenda prædixi. Othomanna namque domus in XIII. vel XV. capita deficiet, neque ... um excedet numerum, neque annos ſalutis M. D. XXXVI. tranſibit. Tunc omni horrendo concidet caſu. &c. plura

 ibidem

6. *Sed in aliquibus notior alia eſt. In Hebræorum regno, Deus magis; in Romanorum, Prudentia magis; in Hiſpanorum occaſio magis, in propatulo eſt.* Campanell. Polit. d. l.

7. Fundamentaliter tamen & Politicè loquendo harum trium partium una non operatur plùs altera. Campanell. in Hiſpanica Monarch. d. l. Und unter geſetzten drey Stücken / wircket keines mehr als das ander / oder die zwey mehr als das dritte / ſondern ſie befinden ſich Politiſcher weiß / gründlich darvon zu reden / alle drey zumahl. Exemplum ſubjicit ibidem de Regimine Judaico.

Regn. remota cauſa, I. DEVS.

8. *Quamvis phyſice omnium cauſarum cauſa ſit DEUS* Campanell. Polit. d. l. *ex qua cætera pendent.* Senec. de Benef. 4. cap. 7. *Ex quo ſuſpenſa ſunt omnia, cauſa cauſarum. Vis illum naturam vocare? non peccabis. Eſt enim ex quo nata ſunt omnia, cujus Spiritu vivimus. Vis illum vocare mundum? non falleris. Ipſe enim eſt, totum quod vides, totus ſuis partibus inditus, & ſe ſuſtinens vi ſua. Idem Etruſcis quoque viſum eſt: & ideò fulmina à Jove mitti dixerunt, quia ſine illo nihil geritur.* Seneca. Quæſt. Nat. lib. 2. cap. 45. Quid? *nec quidquam omnino in hac grandi machinâ geritur, turbatur, miſcetur, (peccatum excipio) cujus non cauſa & origo à primâ illâ causâ.* Lipſ. 1. de Conſtant. 13.

Hunni Deum regni ſui autorem agnovere.

9. De Hunnis Jornandes. *Illi vero qui præter Meotidem paludem alium mundum eſſe penitus ignorabant, admiratione inducti terræ Scythiæ, & ut ſunt ſolertes, iter illud nulli ante hanc ætatem notiſſimum, divinitus ſibi oſtenſum rati;* &c. De Reb. Get. cap. 67.

II. Prudentia.

10. De Hungaris qui ultima vice Pannoniam repetierunt Thvvrocz. *Retradit autem Dominus* Hungaris. *Pannoniam. ſicut tradiderat filiis Iſrahel tempore Moyſi terram Seon Regis Amorrhæorum, & omnia regna Chanaan in hæreditatem.* part. 2. cap. 3.

11. Pru-

11. Prudentia claret ex *Inquiſitione & Diſpoſitione* per omnia.

12. Exploratio I. erat, in *hoſtium exercitum, locorum ſitum, naturam regionis Hunnorum* (Liv. l. 22. c. 38.) Jornandes de Hunnis *ad ſuos redeunt, rei geſtum edicunt, Scythiam laudant, perſuaſaque ſuâ gente, via quam cerva indice didicere ad Scythiam properant* de Rebus Get. d. l. Adde Thvvrocz. part. 1. cap. 4. Antonium Florent. part. 2. tit. 11. cap. 8. pr. **Prudentia. in Explorando**

13. Hinc citimos, *nec niſi ante expertos aggredi prœlio* deſtinant (Suet. in Cæſ. cap. 44.) *primo igitur exiguam militum manum de viribus Gothorum feciſſe periculum, poſtea autem cum omnibus copiis aggreſſos prœlio deviciſſe, & omnem eorum regionem occupaſſe*. Sozom. ſcribit. Lib. 6. cap. 36. Jornandes & *quantoscunque prius in ingreſſu Scytharum habuere, litavere victoriæ, reliquos perdomitos ſubegere. Nam mox ingentem illam paludem tranſiere, ilico Alipzuros, Aliidzuros, Itamaros, Tuncaſſos, & Boiſcos, qui ripæ iſtius Scythiæ inſidebant, quaſi quidam turbo gentium rapuere.* De rebus. Get. d. l. Florent. d. l. **Qûos Hunni prælio primû aggreſſi.**

14. II. In deligendo *& inquirendo pingui Pannoniæ tellure*. Thvvrocz part. 1. c. 11. Audientes autem terræ utilitatem de habitatoribus, quod optimus fluvius eſſet Danubius, & melior terra in mundo non eſſet partibus illis, accepto communi conſilio, miſerunt nuncium nomine Kuſid, filium Kund, ut iret, & totam terram proſpiceret, habitatoresque terræ agnoſceret. Cum ergo Kuſid veniſſet in medium Hungariæ & circa partes Danubii deſcendiſſet, vidit locum amænum; & circumquaque terram bonam & fertilem; fluvium bonum & pratoſum: placuit ei. Deinde venit ad ducem provinciæ, qui regnabat poſt Attilam, vocatum Zvvatapolug: Salutavitque de ſuis, & cauſam pro qua venerat, manifeſtavit: Hæc audiens Zvvatapolug; **2. In inquirenda Pannoniæ tellure.**

gaviſus eſt gaudio magno. Putabat enim illos eſſe ruſticos, & venire, ut terram ejus colerent. Propter hoc nuncium delicatum remiſit. Kuſid autem de aqua Danubii lagenam implens, & herbam periarum ponens in utrem, & de terra nigri ſabuli accipiens, ad ſuos reverſus eſt. Cumque narraſſet omnia quæ audierat & viderat, valde placuit eis. Et lagenam aquæ, terram & herbam eis præſentavit. De quibus ipſi ſapiendo bene cognoverunt terram optimam eſſe & aquam habere dulcem & pratum cum herbis fœnilibus: quæ nuncius eis recitavit. Arpad verò cum ſuis de aqua Danubii cornu implens; ante omnes Hungaros ſuper illo cornu omnipotentis Dei clementiam rogavit, ut Dominus eis terram in perpetuum concederet. Finitis his verbis, omnes Hungari clamarunt, *Deus, Deus, Deus*, tribus vicibus & ibi inventus eſt uſus iſte & ſervatur apud Hungaros uſque modo. Deinde communi conſilio ad prædictum ducem eundem nuncium miſerunt: & ei equum album magnum cum ſella deaurata auro Arabiæ, & freno deaurato miſerunt pro terra ſua. Quo viſo dux ipſe magis gaviſus putabat quod ei pro terra quadam hoſpitalarii miſiſſent. Nuncius ergo impetravit ibi à Duce terram, herbam & aquam. Dux verò ſubridens ait: habeant quantumcunque volunt pro hoc munere. & ſic nuncius ad ſuos reverſus eſt. Arpad autem interim cum ſeptem ducibus Pannonium intravit: non ſicuti hoſpites ſed ſicut terram jure hæredario poſſidentes. Tunc nuncium alium ad ducem miſerunt, & ei hanc legationem mandaverunt. *Arpad cum ſuis tibi dicit, quod ſuper iſtam terram, quam à te emerunt, diutius nullo modo ſtes: quia terram tuam cum equo emerunt, herbam cum freno, aquam cum ſella. & tu propter emphyteuſin id eſt; inopiam & cupiditatem, terram, herbam & aquam conceſſiſti.* Cumque duci

dicta

dicta eſſet legatio, ſubridens dixit: *equum illum malleo ligneo interficiam, frenum autem in pratum projiciam, ſellam verò deauratam in aquam Danubii abjiciam.* Cui nuncius: *& inde domine quid damni habebunt? ſi equum interficis, canibus ſuis victualia dabis: ſi frenum in herbam projicies: homines ſui, qui fœnum falcant, aurum freni invenient ſi verò ſellam in Danubium abjicis, piſcatores illius aurum ſellæ, ſuper littus exponent atq; domum reportabunt. Si ergo terram, herbam & aquam habent, totum habent.* Hæc Thvvrocz. de Ung. qui ultimâ vice Pannoniam repet. part 2. c. 3. Bonfin. dec 1. lib. 9. Joannes Dubravius Hiſt. Bojemicæ lib. 4. pr. *Quo magis admirati ſumus,* (ſcribit Busbequius) *cum Savum trajecimus, priſcorum Hungarorum judicium; qui Pannoniam felix omnium rerum copia domicilium ſibi delegerunt.* epiſt. 1.

151 Diſpoſitio erat in *Actu* & *Actione. Actu*; Edictum fuit, ut cum res communitatem æqua ſorte tangentes occurrerent, aut generalis expeditio exercitus incumberet: mucro ſanguinis aſperigine tinctus, media Hunnorum per Habitacula caſtraque deferretur. uxorque ſubſequeretur præconica dicens: *vox Dei & præceptum communitatis univerſæ: ut unusquisq; in tali loco*: eundem deſignando locum: *armatus vel qualiter poteſt, compareat: communitatis conſilium ſimul & præceptum auditurus.* Hæc conſuetudo inter Hunnos ſive Hungaros uſq; ad tempora Geiſæ ducis filii ducis Toxon filii Arpad inviolabiliter extitit obſervata: & multos generatione hac, perpetuam redegit in ruſticitatem. Nam dictum erat, ut transgreſſores huiuscemodi mandati, niſi rationabilem aſſignarent excuſationem, mucro media per viſcera dividerentur: aut in deſperatas cauſas, vel communem immiſericorditer referentur in ſervitutem. Hæc ſanctio alios extremis plebejæ perhibetur effeciſſe conditionis. | Diſpoſitionis I. Actiones in militibus ad arma vocandis.

b 5 Nam

Nam cum una & eadem fuerint generatio, & à quodam Hunor & Magor Unanimiter proceſſerint, aliter fieri nequiſſet, ut alter dominus, alter ſervus vel ruſticus effici potuiſſet. Thvvrocz. part. 1. cap. 10. ex quo verbatim jus noſtrum Tripart. hoc recenſet. part 1. tit. 3. & vox præconia ſcribit, pro uxorque præconica. *Quam conſuetudinem adhuc in Tranſylvania, in Turcarum tumultu obſervatam vidimus* ſcribit in re ſimili Bonfin. dec. 1. lib. 2. Idem de Turca refert Arthuſius chronolog. hiſt. Pannoniæ. pag. 113. Der Türckiſch Keyſer leſt ſeinem gantzen Land bey dem Saybel auffbieten &c.

II. Actio ejusq; vel Turbulento; 16. *Actione*, prudentiam obſervabant in curando; quæ alterutri tempori opportuna eſt. Uti in *Turbulento*, propter vim; in *Quieto*, ad conſervandam pacem & tranquillitatem.

17. Ad *propulſandam vim vi*, Hunnorum multitudo armata, Capitaneos ſibi præpoſuit. *Quos utiles bello eſſe quid dicam? imò neceſſarios: animam nempe exercitus, & vitam ipſam. adeò ut verè ſcriptum ſit.* Lipſ. 5. Polit. 14. *Militarem ſine duce turbam, eſſe corpus ſine Spiritu.* Curt. lib. 10. cap. 6. hoc eſt, quod Chabrias inducit: *terribiliorem eſſe cervorum exercitum Leone duce, quàm Leonum agmen ducente cervo.* Plut. in Apopht. Gruterus Diſc. 10. in Tacit.

18. Prudenter igitur & peritè, Hunni ex
" Scythia Aſiatica Europam ingreſſuri, *plus reponentes*
" *in ducibus, quam in exercitu* (Tacit. de Germ. cap. 30.)
" ac Capitaneos, puta Bela filio Chelæ de genere Ze-
" men orto. Keme & Kadicha fratribus ejusdem: At-
" tila Kevve & Buda filiis Bendeguck, de genere Ka-
" dar eligentes ſibi præfecerunt. Omni quoque cætu
ſuæ nationis computato, de centum & octo tribu-
" bus decies centena & octoginta millia de unaquaq;
" tribu decem millia armatorum virorum connume-
raverunt.

taverunt. hoſque manu uti, & hoſtem ſi occurreret "
opprimere: fœminas quoque illorum ac familiam "
popularemque gentem cunctam, quam ſecum du- "
cebant pariter & armenta extraneo ab inſultu tueri "
deputaverunt. Thvvrocz. part. 1. cap. 10. de centum & octo tribubus vide cap. 5. aut d. Hinc eſt quod Ammianus Marcell. lib. 31. cap. 3. de Hunnis ſcribit. *Aguntur autem nulla ſeveritate regali, ſed tumultuario primatum ductu contenti, perrumpunt quidquid inciderit.* Occurritque ducis nomen in Sidon. Carm. 2. v. 241.

Sed Scythicæ vaga turba plagæ ——
—— cujus dux Hormidac atque
Civis erat, id eſt, natus Hunnus:

19. E diametro obſtant: Procopius lib. 4. belli Goth. deſcript. Ponti Euxini, quæ deſideratur apud illum, edita à Vulcanio cum Jornande: *Multitudo ea quæ dixi loca inhabitabat, (ad Mæotim paludem (uſq; princeps unus præerat.* Jornandes de Reb. Get. cap. 24. & 48. qui producit *Balamberum* I. Regem Hunnorum poſt egreſſum è palude Mæotitis. Clarinsque adhuc cap. 35. refert hæc: *Is namque Attila patre genitus Mundzucco, cujus fuere germani Octar & Roas, qui ante Attilam regnum Hunnorum tenuiſſe narrantur, quamvis non omnino cunctorum. Eorum ipſe poſt obitum, cum Bletæ germano Hunnorum ſucceſſit in regnum.* Faterurque Priſcus. Excerpt. ex hiſt. Goth. pr. *Cum autem Roa mortuo, Hunnorum Regnum ad Attilam perveniſſet.* Hos ſecuti, Philipp. Callimach. in Attila, quem IV. Regem Hunn. à tranſitu in Europam fuiſſe affirmat. Sigebertus Gemblac. in Chronographia. Idem ex hoc tradit Chriſtophorus Helvicus in Chronologia ſive Theat. Hiſtorico.

20. Quid hic pronuntiem? Hæreo! nec me expedio. Repetere hic licet, quod in proœmio

dixi;

dixi: *Res ante magnam Attilam, & ſub ipſo, fabulis veluti obſcura ſunt.* Quid enim? Jornandes univerſorum Hunnorum regnum, Reges obtinuiſſe non aſſeverat. Liquet & ex Excerpt. Priſci hiſt. Goth. de Acatziris. *Ea gens eſt Scythica, quæ in poteſtatem Attilæ hac de cauſa venit. In eam gentem plures, per tribus & generationes, imperium exercebant.* Confundit quoque Sigebertus Duces & Reges, ac poſt Balamberum Regem Hunnorum duos duces recenſens: *Hunnorum ducibus Gnama & Melga.* in chronograph. anno 389. Lubet ergo cum Bonfinio loqui: *Nos autem vetera monumenta nimia auctoritate pollentia, etiam in errore ſectari, quam cum his (dum licet) bene ſentire malumus.* dec. 1. lib. 2.

21. Utut ſit Pannoniam occupavit, memorata communitas ſive duces ſibi præpoſuerit; ſive Regem elegerit. Nam & non imprudenter, ſumma rerum in Regem transferri poteſt. Quid? *Quod dominium unius, tempore belli, melius: tempore pacis, multorum. Idcirco Romani dictatorem periculoſis bellis urgentibus, erigebant, ut ſubitò, absq; conſiliorum mora multorum, provideret: in pace vero conſules duos cum ſenatu.* Campanell. aphoriſ. Polit. 2. cap. Clapmar lib. 3. cap. 19. de Arcan. Rerumpubl.

22. *Multitudo armata* ſupra dixi, ideò, ne propria fiducia multitudinis, *nudum & cæcum corpus adverſus hoſtes verterent* (Salluſt. in Jugurth. cap. 107.) ſine armis. Veluti cæteri Schythæ, de quibus Niceph. Gregoras lib. 2. cap. 7. in fine. *multitudo eorum penè innumerabilis, agilitas corporum, ac celerrimæ progreſſiones, & (quod hac ſuperat) mortis contemptus; & ferarum more rectus in adverſum hoſtem impetus.* Sine dubio Attila in Orat. adhortat. ad milites in campis Catalaunicis, id innuere voluit hoc facto: *Quis adhuc inermibus cedere faciebat armatos.* Jornand. de Reb.

Get.

cap. 39. Haud abſimile eſt quod ſcribit Gaſ-
Ens Rerum Hung. hiſt. ſupplemento de con-
Ungarorum & Turcarum anno 1604. *Tanta*
Arabum ſui fiducia, ut magnam partem corporis nudi, in
os incurrerent, gladiisque obvia quaque meterent: quo-
tamen audaciam noſtri ita repreſſerunt, ut facile intelli-
t, non cum vagis illis & male armatis latronibus, quibus
domi bella gerunt, ſed cum intrepidis fortiſſimisque mi- vel
sſibi rem eſſe. De genere armorum infra in *Cauſa* in quiete
mali dicam.

23. Ad *conſervandam concordiam & tranquillita-*
; unum præterea rectorem nomine Kadar, vi- „
n ſapientem, & ad id idoneum, quod lites ſo-
et diſſidentium: furesque ac latrones caſtigaret, „
er ſe conſtituerunt: edicentes nihilominus de- „
to generali: ut ſi rector ipſe immoderatam diffi- „
et ſententiam: communitas illam in irritum re- „
care, errantemque rectorem tum corripere: ac „
riter & Capitaneos dum vellet, deponere poſſet, „
huurocz. part. 1. cap. 10.

4. Tertia cauſa acquirendi dominia eſt Occasio. *III. Occaſio* quotuplex illa?

. 25. *Occaſiones dominia acquirendi ſunt inumerabi-*
. *Sed præcipuæ ſunt, virtutes & fortitudo & multitudo*
a & imbecillitas inimicorum & extraneorum. Campa-
ell. Polit. cap. 11. aphoriſ. 1.

26. *Item diviſio provinciæ occupandæ in regulos plu-*
s & reſpublicas diſcordes, magis autem in ſectas varias.
Campanell. aphor. 2. d. l.

27. *Magis autem ſi quis ex eis te ad ſui defenſionem*
introducit. aphor. 3. d. l.

28. *Item ſi parvulus eſt Regis defuncti filius.* aph. 4. d. l.

29. *Item ſi exoſus Rex ſuis.* aphor. 5. d. l.

30. *Item ſi populi ſunt mutationis avidi.* aph. 6. d. l.

31. *Si potentiores venales.* aphor. 7. d. l.

32. *Item ſi inter regnum. &c.* aphor. 8. d. l.

33. *Omnia*

33. *Omnia tandem externorum mala, & vitia, ſunt occaſiones, unde tibi ſubdantur: præſertim verò idololatria & antropophagia.* aphor. 9. d. l.

34. De *virtute* & *fortitudine* Hunnorum infra dicenti locus erit. Multitudo ſupra ex diſquiſit. 17. conſtat. Imbecillitatem Romanorum & diſcordiam inter ſe D. Hieronymus docet, de Hunnorum adventu loquens: *Aberat tunc Romanus exercitus, & bellis civilibus in Italia tenebatur.* additque. *Muri neglecti pacis incuria ſarciebantur: Antiochia obſidebatur, Tyrus ſe volens à terra abrumpere, inſulam quærebat antiquam. Tunc & nos compulſi ſumus parare naves, eſſe in littore: adventum hoſtium præcavere, & ſævientibus ventis, magis barbaros metuere quam naufragium, non tam propriæ ſaluti, quam virginum caſtimoniæ providentes. Erat in illo tempore quædam apud nos diſſenſio, & barbarorum pugnam domeſtica bella ſuperabant* Epiſtola ad Oceanum Epitaphium Fabiolæ.

Quomodo Fam Hunni arripuerunt.

35. DiviſioRegulorum erat ſub Valentiniano & Valente. *Quo tunc regnante, alter Valentinianus in Britannia tyrannidem aſſumens, in continenti oppreſſus eſt. Conſtantinopoli quoque Procopius quidam contra Valentem inſurgens, nihilque prævalens, urbe egreditur, & in phrygiam Salutarem tyrannizans extinctus eſt.* Jornandes de regnorum ſucceſſibus. Huc adde quæ de Ruffino & Stilicone tempore Honorii hiſtorici tradunt. *Ideò arma Romanorum, alterum ſolem mundi hac ratione fuiſſe, prius in Regulos & barbaros diviſi, non inepte prædicat Plinius. Ergò rectè Salomon ait Prov. 28. v. 2. propter peccata terræ multi ſunt principes ejus.* Campanell. Polit. cap. 8. aphoriſ. 21.

36. Diſcordes Reſpublicas per ſectas varias effecit *Valens ab Eudoxio Arianorum Epiſcopo ſuaſus & baptizatus, contra orthodoxos infeſtus inſurrexit.* Jornand. de Regnorum ſucceſſ. Idem de Rebus Get. cap. 25.

Et

*a tunc Valens Imperator Arianorum perfidia ſaucius, no-
in partium omnes Eccleſias obturaſſet, ſuæ partis fauto-
l illos dirigit prædicatores, qui venientibus rudibus &
is, ilicò perfidiæ ſuæ virus defundunt.* Sic quoque *Veſe-
à Valente Imperatore Ariani potius quam Chriſtiani
i.*

7. Arnulfus ad ſui defenſionem introduxit Un-
os. *Quum Arnulfus Cæſar bellum gereret adverſus Zven-
ldum Maravanenſium Sclavinorum principem, in Care
culum facturus (quemadmodum Græcis eſt in Proverbio)
motam iſtam Hunnicarum reliquiarum gentem, quæ tot
ıis quieverat, in ſubſidium reſeratis aditibus evocat. Et vi-
riam quidem de Zventebaldo reportavit Ungarorum au-
'iis, ſed quem hoſtem regnare præſtitiſſet, illis non excitis.
quidem poſt eam Imperatori navatam operam, rurſus ad
populandum orbem animati majorum ſuorum exemplo &c.
Pannoniæ ſecunda fixis ſedibus.* Beatus Rhenanus
erum Germanicarum. lib. 1. *quod auxilium paulò
oſt eo moriente tum genti ſuæ, tum cæteris in meridie occa-
ūque degentibus nationibus, grave periculum, imò excidium
uit.* ſcripſit de Arnulfo Liuthprand. hiſt. lib. 1.
cap. 5. qui iisdem temporibus claruit. ex quo hæc
retulit Rhenanus, Aventinus lib. 4. Annalium Bo-
jorum. Lazius Chorographiſche Beſchreibung deß
Königreichs Ungarn. Belli cauſam Ungarorum
cum Zventebaldo indicavi ſupra diſquiſit. 14.

38. Arnulphum Imperatorem hanc ob cau-
ſam, prædictus Liuthprandus oppinatur, pedicu-
lari morbo correptum eſſe. l. d. c. 9. *Arnulphus in pro-
pria turpiſſima valetudine expiravit. Minutis quippe vermi-
bus quos pedunculos ajunt, vehementer afflictus ſpiritum reddi-
dit. Fertur autem quod præfati fermes adeò ſcaturient, ut
nullis medicorum curis minui poſſent. Utrum verò pro tam
immenſo ſcelere, Hungarorum ſcilicet emiſſione, ſecundum
Prophetam duplici ſit contritione attritus, an ut ex præſenti*

ſupplicio

ſupplicio conſequeretur veniam in futuro, ſolius Dei ſcientiæ dimittamus. &c.

39. *Sexcentis exemplis demonſtrari poteſt, externa auxilia adſcita vocandi exitioſa fuiſſe.* pluribus docet Cl. dominus Chriſtophorus Forſtner Auſtrius Hypomn. Polit. 2. & hoc facto: *Athenienſes auxilia ſociis & externis ferendo ad tantam potentiam perveniſſe ait. Poſtremò hanc ob rationem Itali Politici Sigismundum Bathorium Tranſylvaniæ Principem imprudentiæ arguunt, quod cum Romano Imperatore contra Turcas arma ſumpſerit: cui Imperatorem ob jura in Tranſylvaniam prætenſa multo magis quam Turcam timendum fuiſſe ajunt.* Trajan. Boccalin. in lapide lydio Polit. c. 17. Et concivis ejus Wolffgangus Lazius, ex Bonfinii decad. 2. lib. 2. Wie nun aber die inder Marckhern / das iſt das Land von der Teyſa unten an die Marckh wegkommen ſey in der Hungarn gewalt / zeigt Bonfinius der Hungeriſch Chronographus an / daß nach dem Todt König Geyſæ, deß erſten Chriſten / S. Steffan geheiſſen Uratiſlaus der Marckern König ſo Böhem und Poln / auch unter ihme gehabt hat / drey Söhne verlaſſen habe Uratiſlaum, welcher als der Elter / beyde Marhern unter den Titel des Königreichs einnam / Milico, gefiel Poln / und Spitigmeo dem Jüngſten Böhem / aber die zween Jungen wolten an der Theylung nicht zu frieden ſeyn / bekriegten ihren Elteſten Bruder Uratiſlaum ſchlugen ihne und trangten dermaſſen / daß er bey König Andre zu Hungern muſt Hülff ſuchen / der thet wie die Türcken vorzeiten den Griechiſchen Keyſer und zu unſern zeiten König Hanſen gethan haben. Er hülff dem Marher / behielt in bey ſeinem Reich / aber muſt jhm abtretten / das inner Marhern / und ſich begnügen laſſen an Marhern / ſo noch vorhanden iſt. Chorographiſche Beſchreibung deß Königreichs Ungern.

40. Inter regnum Gothorum, & Roxolanorum

...um odium & infidum factum in Regem illo-
..., Hunnos primitus victores effecit contra Go-
... Jornandes de Rebus Get. cap. 24. *Roxolano-*
... gens infida, quæ tunc inter alias illi famulatum exhibebat,
... eum nanciſcitur occaſione decipere. Dum enim quandam
... lierem, Sanielh nomine ex gente memorata, pro mariti
...udulento diſceſſu, Rex furore commotus, equis ferocibus
...gatam, incitatisque curſibus, per diverſa divelli præcepiſſet:
...tres ejus Sarus & Ammius germanæ obitum vindicantes,
...rmanerici latus ferro petierunt: quo vulnere ſaucius, ægram
...tam corporis imbecillitate contraxit. Quam adverſam ejus
...aletudinem captans Balamir Rex Hunnorum, in Oſtrogothas
...ovit procinctum: à quorum ſocietate jam Veſegothæ diſceſſere,
...uam dudum inter ſe juncti habebant. Inter hæc Emanericus
...am vulneris dolorem, quam etiam incurſiones Hunnorum non
...erens, grandævus & plenus dierum, centeſimo decimo anno
...itæ ſuæ defunctus eſt. Cujus mortis occaſio dedit Hunnis præ-
...alere in Gothis illis, quos dixeramus orientali plaga ſedere &
Oſtrogothas nuncupari.

41. Quæ de vitiis & cæteris malis hoc loco di-
...i poſſent brevitatis cauſa omittenda ſunt. Unicum
...hic de Abaris, qui à Bulgaris vi ſubacti ſunt, ex
Suidæ hiſtoria apponam. *Captivos autem Abares*
Crum ita rogavit: Unde cenſetis ducem veſtrum & totam
g... periiſſe? qui ſic reſponderunt: Cauſa prima fuit,
...plerique inter ſeſe accuſarunt, & fortiſſimos ac pruden-
...os quosque occiderunt. Deinde homines injusti & fures,
... judicium evaſerunt. Deinde ebrietas, magno enim vini
...tu facti ſunt ebrioſi. Deinde corruptela munerum. De-
... negotiatio, facti enim ſunt omnes mercatores, & alios
... deceperunt. Ac excidium noſtrum has habuit cauſas. Is
vero hisce auditis, Bulgaros omnes convocavit, legesque hu-
...di conſtituit: ſi quis aliquem accuſarit, non audiatur
prius quam vinctus (quæſtionibus adhibitis) examinatus fue-
..., ...latur: Nemini liceat furi cibum impertiri: qui verò

 id auſus

id auſus fuerit, publicus eſto. Furi cura confringi, vineas omnes radicitus extirpari juſsit. Omni autem petenti non ſimpliciter dari, ſed quod ſatis eſſet dari juſsit, ne denuò egeret. Qui ſecus fecerit, publicus eſto in voce Bulgari.

Fati volubilitas. 42. In *Fato* per ſe, ſapientes penſiculatim conſiderant volubilitatem rerum & mutationes in toto orbe: *Æterna lex a principio dicta omni huic mundo, naſci, denaſci, oriri, aboriri: nec quidquam ſtabile aut firmum arbiter ille rerum eſſe voluit, præter ipſum.*

——————— uni Deo
Nunquam ſenectus, atra nec mors iminet:
Sed alia miſcet domitor ætas omnia.

exclamat Tragicus vates. Sunt Sophoclis verſus. Lipſ. lib. 1. de Conſtant. cap. 16. Atque ut Tacitus ait, 3. Annal. cap. 55. *rebus cunctis ineſt quidam velut orbis, ut quemadmodum temporum vices, ita morum vertantur.*

Regitur fatis mortale genus,
Nil ſibi quiſquam ſpondere poteſt
Firmum & ſtabile. Senec. Octaviâ act. 5.

43. *Quid cenſes oppida, reſpublicas, regna? quæ tam mortalia eſſe neceſſum eſt, quam eos qui fecerunt. Ut hominibus ſingulis adoleſcentia ſua robur, ſenecta mors: ſic iſtis.* Lipſ. de Conſtant. d. l. Huc tendit Pachymerius. *Fatum ut animantibus, ita & civitatibus inevitabile.* lib. 2. cap. 27. Exempla vide in Lipſ. Conſtant. d. l.

44. *Oppida adhuc loquor & urbes. ſed regna etiam & provinciæ trahuntur in hanc labem. Olim Oriens floruit, & Aſſyria, Ægyptus, Judæa valuêre armis ingenijsque: ſors ea in Europam tranſiit,* Lipſ. de Conſtant. d. l. *Græci floruerunt? poſt hos Afri, poſt hos Romani, poſt hos Scythæ: & qui ſcio an non brevi nova aliqua gens?* Lipſ. not. Polit ad lib. 1. c. 4.

45. Apparet quoque, *quemadmodum urbium imperiorumque, ita gentium nunc florere fortunam, nunc ſeneſcere,*

re, nunc interire Vellejus Paterculus lib. 2. c. 11 ... *tui faſtigio Scythas ſive Turcas jam video : & ſtare ... ultis annis nulli eorum progreſſus : profectò (verè vatici- ... ſpectant caſum.* Lipſ. in not. Polit. d. l. De his ...ica turba perſonat, Campanella in Hiſpanica ...narchia cap. 30. quæ verba ex Germanico in la- ...im converſa hæc ſunt. *Et pro certo opinor, Regnum ...hac ratione perditum iri, quando duo filii illud inter ſe di- ...nt, quorum alter auxilium à Chriſtianis petet & cum illis ...ens Chriſtianus fiet, quod ſecundum Prognoſticon Tor- ...ti Aſtrologi ſub XVI. Imp. fiet, cum Luna, quam in clypeis ...nſignibus uſurpant, decreſcet, & in duos dominos dividetur: ...n illorum inſignia fatalia ſunt, ſicuti colligitur ex Apoca- ...i S. Johannis, ubi Regnum Draco, Aquila, Leo vocatur, Jeremias appellat Aſſyricum Regnum Columbam, quoniam ...rij in inſignijs & clypeis columbam geſtarunt.* Adde & ...ecedentia verba Campanellæ eodem capite. ...iba Torquati hæc ſunt, de quo ſatis aperta voca- ...ate ſcripſit, Prognoſt. ad Matthiam I. Regem Ung. ...e quo in prooemio dictum.) *Anno tùnc* CHRISTI; ...D. XXXIV. *vel M. D. XXXV. ſed prius Apuliam in- ...bit, & Siciliam, & Galliæ Hiſpaniæque littora claſſe ſua, ...non & Italiam moleſtabit & affliget, terrorem magnum ...riſtianis incutiet. Sed* CHRISTUS *tandem ſuorum ſtra- ...n diutius non feret. Furorem Germanorum, Ungarorumq; ...litiam, & Hiſpanorum atq; Italorum ingenia contra eum ...ducet. Et tandem ſuperatus interficietur, in quo prælio, ac ...gotio Regis Ungarorum laus erit prima. Nam ut aſtra præ- ...unt, dicti Regis auſpicijs ingenio induſtriaque ac ductu per- ...entur omnia.*

Hæc de morte immaniſſimi Imperatoris Othomannorum, ...victoria contra eum per Chriſtianos habenda prædixi. Otho- ...anna namque domus in XIII. vel XV. capita deficiet, neque ...um excedet numerum, neque annos ſalutis M. D. XXXVI. ...anſibit. Tunc omni horrendo concidet caſu. &c. plura ibidem

ibidem videri poſſunt, quæ præcedunt & ſequuntur. Multa quidem quæ vaticinatus eſt de Europa & Ungarico Rege ac Regno Torquatus, eventus comprobavit, ut infra congruè demonſtrabo, hoc Prognoſticon autem, ſi ad futurum tempus referimus, non video quomodo aliter fidem mereatur, niſi exitus rerum & finis ſic probaverit.

46. Nec hinc alienum Carionis teſtimonium: *Audivi ex Luſitano quodam, Aſtrologum quendam dixiſſe Ferdinando Cæſaris noſtri proavo, ab Hiſpaniarum Rege Turcicum Imperium domandum ac evertendum eſſe, & hunc ipſum Regem interpretatum eſſe de Ferdinando, ſed reſpondiſſe Ferdinandum, ſe id non eſſe facturum, ſed hæredes ſuos poſteros.* Chronic. lib. 3. pag. 487. f. edit. Lugdun. in 12. Spes itaque eſt, completum iri hoc vaticinium ſub Auguſtiſſimo & Clementiſs. Ferdinando II. Imp. & Rege Ung. ac Bohem. ſi magna, inteſtina & diuturna bella, Trojani ſcilicet belli tempus jam ſuperantia; tolerabili & benigna pace finirentur. Quandoquidem: *Bellorum egregij fines, quoties ignoſcendo tranſigatur.* Tacit. 12. Annal. cap. 19. At fortunam maximum inſtrumentum ad Potentiam eſſe invictiſs. noſtro Imp. quis neget? Eſt enim certe ſub hoc aſtro; ut ipſi, *ad amplitudinem, & gloriam, & ad res magnas benè gerendas, divinitus adjuncta Fortuna videatur.* Cicero pro Lege Manil. cap. 16. m. A quibus omnibus, ſuis & Majorum rebus geſtis, formidoloſus: trahens ſecum omne robur exercitus invictorum veteranorum militum, quibus magnam Europæ partem debellarat. Et augurari licet de Turca, ſi non *omni horrendo concidet caſu* Torquat. d. l. *tamen feliciſſimo mactatu per* aliquot *luſtra reſectum* iri. *Scio & illud: fatali mille annorum periodo ad finem deducta, non prius hos Aquilæ Cæſareæ Draconisque Turcici conflictus conficiendos, quam labes priores abſterſa.* Coberus obſervat. Caſtrenſi Ung. 1. Scholia.

47. In Familiis, *liberorum ſtatum raro ultra tres feliciter durare*, ſtatuit Waremund ab Eren- tractat. de Fœderibus lib. 1. n. 29. Cui proxi- dlidet Euphormion. Luſinini, hoc eſt Johan- Barclai comentum, quo idem velat his verbis: *am ſtirpem tenebris premi grave eſt, & abire à paren- luce* &c.

O patria, o arces, o dulcia tecta parentum,
Unde avus, unde pater, tres unde ex ordine fratres
Sceptra tulere mei, mene o agnoſcitis arces? &c.
—— Jam cedere divis
Feliceſq; ſequi juvat, & ſubſcribere fato, &c.

e totum locum lepidiſſ. Satyr. part. 2.

48. Hæc *fato quodam, cujus maligna perpetuaque mnibus rebus lex eſt, ut ad ſummum perducta, rurſus ad num, velocius quidem quam aſcenderunt, relabantur.* ec. pater in præfat. 1. Controverſ. fermè poſt pr.

—— Sic omnia verti
Cernimus, atque alias aſſumere pondera gentes,
Concidere has. ——

id. Metam. lib. 15. verſ. 420. Sic Parthi. Juſtin. 41. cap. 1. pr. de quibus etiam d. l. Euphorm. ra vide apud Juſt. Lipſium lib. 1. Polit. cap. 4. bidem Not. de Conſtant. lib. 1. cap. 16. per um.

49. Et hæc de Fati volubilitate & mutatio- in quovis ordine, cujus vis in inclinatione Ro- no - Græci Imperii cauſa Exordii Regni Un- rici. *Fati vis cauſa exordÿ Regni Vngarici*

50. Dictum eſt ſupra diſquiſit. 5. Campa- llæ verbis: *Exinde oritur id, quod Fortuna nominatur: . ſi cuiquam aliquid præter ſpem accidit, attribuitur id for- to caſui.* Expreſſe ita de Hunnorum exitu ex Pa- de Mæotide ſcribit Jornandes ex Priſco Hiſto- o: *Hujus ergo (ut aſſolent) venatoress dum in ulteriori* ut & Fortuna.

 Mæotidis

Mæotidis ripa venationes inquirunt, animadvertunt quomodo ex improviſo cerva ſe illis obtulit, ingreſſaque palude nunc progrediens, nunc ſubſiſtens, indicem ſe viæ præbuit. Quam ſecuti venatores paludem Mæotidem, quam imperviam ut pelagus exiſtimabant, pedibus tranſiere. Mox quoque ut Scythica terra ignotis apparuit, cerva diſparuit. Quod credo ſpiritus illi, unde progeniem trahunt, ad Scytharum invidiam egêre. de Rebus Get. cap. 24. Procopius lib. 4. in deſcript. Ponti Euxini, & ex his Sigebertus Gemblac. Chronog. Antonius Florent. part. 2. tit. 11. cap. 8. pr. Bonfin. dec. 1. lib. 2.

51. Facultatem tranſeundi demonſtrat Zoſimus hiſt. lib. 4. *Nam & hoc memoriæ proditum reperi, videlicet è limo, quem Tanais devehit, Cimmerium Boſphorum terra conſtratum, facultatem eis præbuiſſe, itinere terreſtri ex Aſia in Europam tranſeundi.* Quamobrem Polybius ſcribit, lib. 4. *labantibus annis Pontum arenarum cumulis ita exaggerari, ut propter illuviem quam Danubius, Boryſtenes aliaque flumina in ipſum invehunt, navigationi reddatur inutilis.* Quem refellit Busbequius epiſt. 1. *Illud nefas reticere, valde falli Polybium, variis argumentis colligentem, fore, ut labantibus annis &c. neque enim hodie pilo minus navigabilis Pontus eſt, quàm fuit olim tempore Polybii. Sic ſæpe ſententias, quæ nullis rationibus refelli poſſe videbantur, dies atque uſus refellit.* Bonfinius d. l. conjectat: *haud procul à Cimmerio Boſphoro Mæotim congelatam (ut mea fert opinio) tranſmiſerunt.*

52. Bovem fuiſſe exiſtimat Nicephorus Calliſtes Hiſt. Eccleſiaſt. lib. 11. cap. 48. *Quum autem bos aliquando ab œſtro ictus lacum trajeciſſet, & in ulteriorem ripam perveniſſet, eumque paſtor inſequens aquarum terminum vidiſſet, rem eam popularibus ſuis indicavit. Alia quoque fama fert non bovem, ſed cervum potius, vadoſum hunc tramitem, ſummis aquis tectum, indicaſſe, quum retia venantium Hunnorum effugiſſet, qui tum feram perſequentes &c.*

Idem

em Sozomenus Hiſt. Eccleſiaſt. lib 6. cap. 36. Ex & ſuperioribus conſtat, *ordo* cauſarum in fato, adſtrictio ad *Tempus* & *locum*, quæ ad Fati defi-ionem adjunxit Juſtus Lipſius exemploque de-nſtravit, *miram illam & nunquam explicandam vim, è omnia eventa & certis locorum ſedibus, & temporum mentis ſunt adſtricta*, de Conſtant. lib. 1. cap. 19.

53. *Ita fato placuit, nullius rei eodem ſemper loco re fortunam*, Seneca Conſol. ad Helviam. cap. 8. a Hunni qui per immemorabile tempus Paludi æotidi affixi erant; ut Attila orat. ad Hunnos, ia eos ad prælium adverſus Romanos ineundum hortatur, indicat. *Quis denique Mæotidarum iter ape-ret majoribus noſtris tot ſeculis clanſum ac ſecretum?* Jor-nd. de Reb. Get. cap. 39. fortè fortuna cervi uctu paludis aquas ſuperarunt, *qui olim aquas illas que trajiciebant, neque trajici poſſe exiſtimabant &c. cum que tranſmittere tentarent, neque ſoliciti de Trajectu ullo odo eſſent*. Procop. lib. 4. fragment.

54. Fabuloſum hoc videtur Caſparo Enſ. erum Ung. lib. 1. *Addunt alij occaſionem fabulæ itidem iam hiſtoriæ propiorem: venatores quoſdam* &c. Mihi oc factum, veritati diſſonum non eſt, ex autori-ate ſuperiorum & exemplo *Carani, qui cum magna ultitudine Græcorum, ſedes in Macedonia reſponſo oraculi, uſſus quærere &c. revocatusque in memoriam oraculi, quo uſſus ducibus capris imperium quærere*. Juſtin. lib. 7. r. de *Saulo* 1. Samuel 9. *Dum enim aſinas amiſſas quæ-reret, pro iis regnum invenit*. Suidæ Hiſtoria in voce Saul.

55. Et hæc de cauſis Remotis, quæ ſimul Hunnorum ſunt procreantes & conſervantes & Gothorum & Romanorum corrumpentes. Nunc particulariter cauſæ indagandæ, quæ opponuntur cauſæ conſervanti.

56. Cauſæ hæ duplices ſunt videlicet *Corrumpens* & *Expellens*.

Regn. cauſa Corrumpens eſt Peccatum;

57. Corrumpens erat *Peccatum* Gothorum & Romanorum. Ob id Autarii Pannonii, Apollinis indignatione in extremam deciderunt cladem. Appianus Alex. de Bello Illyrico. De Gothis Jornandes de Rebus Geticis cap. 5. *Bulgarorum ſedes, quos notiſſimos peccatorum noſtrorum malæ fecêre. Hinc jam Hunni quaſi fortiſſimarum gentium fæcundiſſimus ceſpes, in bifariam populorum rabiem pullularunt.* De Europæis Antonius Florent. part. 2. tit. 11. cap. 8. pr. *Per Attilam eorum regem judicium Dei ſe longe lateque effudit, quem ipſe gladium limatum & exacutum de vagina indignationis ſuper gentes peccatrices diſtrinxit.*

Expellens, ſuntCladium ſines expreſſi;

58. *Expellens*, Fines Cladium vel *Expreſſi vel Occulti*.

59. Expreſſe *Deus prophetarum oraculis ab Aquilone ſæpius minas intentavit: inde bella, clades, exitia Rerumpublicarum futura prædixit.* Eſaiæ cap. 14. verſ. 31. & 41. verſ. 25. & 49. verſ. 12. *Hierem.* cap. 6. verſ. 1. 22. 23. cap. 13. cap. 15. cap. 10 v. 22. cap. 16. v. 15. 16. &c. cap. 23. v. 8. cap. 25. v. 9. 26. cap. 34. cap. 46. v. 6. 20. 24. cap. 47. v. 2. 3. cap. 50. v. 3. 9. 41. 42. cap. 51. *Ezechiel.* cap. 48. verſ. 1. 10. 30. *Daniel.* cap. 11. v. 13. 15. &c. *Zachar.* cap. 2. v. 6. *& in lib. Sap.* Bodin. de Repub. lib. 5. cap. 1. pag. 498. Hac ratione Attila ſe appellari juſſit *Flagellum Dei.* Thvvrocz. part 1. c. 16. Munſterus & Annales Ung. *Trechas venit in qua civitate ſanct. Lupus erat Epiſcopus, qui Pontificali habitu decoratus cum ſuo Clero obviam Attilæ venienti proceſſit. Cumque coram illo veniſſet & ad eum fuiſſet admiſſus, ait: Tu quis es qui terram diſſipas atque conculcas? Cui Attila: ego ſum Attila Rex Hunnorum & Flagellum Dei. Ad quam vocem juſſit Epiſcopus portas civitatis aperiri, & ait: Benevenerit*

Flagellum

ini Dei. Et induxit eos in civitatem &c. Antonius
it. part. 2. tit. 11. cap. 8. §. 4. ex eo Thvvrocz
., cap. 16. *Et cum vidit Romanorum exercitum di-
ajori ſeveritate intumuit: arbitratusq́; amplius Roma-
illo congredi non audere, dixiſſe fertur: Stella cadit:
emit, en ego malleus orbis.* Thvvrocz. d. l. Hoc adeò
ı eſt, ut pronuntiet Busbequius Epiſt. 4. *At ſi
ſtis, qui velut ira Dei immiſſus (qualis olim Attila, avo-
rò noſtrorum memoria Demirlanes, noſtrâ ætate Prin-
ttomanni) cui nihil poſſit obſiſtere, qui quacunq́; ince-
nnia proſternat.* Plura quis cupit? *Circa Auguſtam
em Leel & Bulchu illuſtres Capitanei Hungarorum ca-
ſunt, & ducti ad Cæſarem Conradum. Quos cum Ca-
uireret, quare Chriſtianis eſſent ſic crudeles, dicunt:
nus ultio ſummi Dei, ab ipſo vobis in flagellum deſtinati.
nin per vos captivamur & occidimur; cum perſequi vos
us.* Thvvrocz. part. 2. cap. 25.

60. *Occulti* ſæpe cladium fines. *Et exempla hæc* Occulti.
*ni ævo obvia; ubi Deus per improbas aliorum cupidines
ı ſuam voluntatem exercuit; per aliorum injuſtitiam,
t judicia ſua juſta. Quare miremur, reconditam hanc
tiæ vim non rimemur: & ſciamus clades omnes exitu
eſſe, etiamſi cæca mens non videat, aut tarda eò non per-
. Latent enim nos ſæpe veri earum fines: ad quos tamen
s nobis pervenient. non aliter quam fluvii quidam, qui
oculis & ſub terram reconditi, feruntur nihilominus ad
mare.* Lipſ. de Conſtant. lib. 2. cap. 7. Et verba «
præcedunt. Quid enim magis vim ejus expri- «
quam quod non vincat ſolum obluctantes ſibi «
es, ſed ita vincat, ut ad ſe traducat, & ſua ca- «
ut pro ipſo militent? ut arma pro victoria ejus «
nt? Quod evenit cottidie, cum in malis Dei «
ntas fit, etſi non à malis: cum ea quæ contra «
ntatem ejus improbi faciunt, ita flectit, ut non «
t tamen præter ejus voluntatem. Et quod pot- «

 eſt

" eſt inſignius miraculum, *quam ut malos mali boni* " *faciant* ? (Severini Boëthi verba ſunt de Con- " ſolat.) Ecce, ades paullum tu C. Cæſar, abi,& du- " ſancta nomina ſimul conculca, Patriam, Gene- " rumque. Ambitio hæc tua, te ignaro, Deo ſerviet: " imò patriæ ſerviet, contra quam ſumpta. Repa- " ratio enim erit Salusque Romani ſtatus. *Tu Attila ab* " *extremo orbe advola, ſitiens ſanguinis & prædæ. rape, cæde,* " *ure, vaſta. Sævitia hæc Deo militabit: nec aliud quam exer-* " *citio Chriſtianorum erit, qui vitiis & delitiis immerſi nimis &* " *ſepulti.* Quid vos duo Veſpaſiani? Judæam Judæ- " oſque perdite: capite & excidite urbem ſacram " qua fine? vos quidem gloriæ & propagandi impe- " rii: ſed erratis, revera lictores & ſatellites ultio- " nis divinæ eſtis, in impiam gentem. Lipſ. d. l. Sed " exemplum Attilæ potius ad cauſam expreſſam eſt " referendum dicto ipſius.

61. Atque hæ *Remotæ* Cauſæ; Venio ad *Propinquas*.

Cauſa Regni Vng. propinqua; quæ.

62. *Propinquæ* cauſæ Efficientes, ut quæ effe-ctui erant, & ſunt adhuc hodiè propiores, ſunt Hungarorum, *Aborigines Hunni*. Com. Pet. à Revva Comment de Coronâ Hung.

63. Ne vero in his *diſquiſitio* confuſa & vaga ſit, ſed diſtinctior, & pluribus partibus conſtet, *Duplicem faciemus hanc Cauſam Propinquam*: nempè *Verbalem & Realem*.

vel Verbalis; ubi PRIMO explic. Logice.

64. *Verbalem* propter ſeriem perſonarum, imò rerum lucem, conſiderabimus in *Nominis origine*, duobus modis; *Logicè* & *Hiſtoricè*.

I. Synonymia.

65. *Logicè*, forma vocis, juxta ſignificationes puras, ubi tria ſunt perpendenda. *Synonymia*, *Etymologia* & *Homonymia*.

66. *Synonymia*, in Perſonarum Hunnorum cognitionem nos deducit, ne multitudo *Nominum* errorem gignat.

67. Sum

67. Sunt autem nomina *Generalia* & *Specialia.*

68. Communiter *verſus Septentrionem gentes uno nomine omnes vel Scythæ vel Nomades (ut ab Homero) ap-pantur, ac poſtea temporis cognitis regionibus occiduis &c. nomine &c. dici cœperunt, cum prius ob ignorantiam læ gentes uno omnes nomine afficerentur*, Strabo Ge-ph. lib 1. & Procopius de Nationibus, qui in ite raneis locis, & ad maris littora habita-t ad Mæotim uſque Paludem & Tanaim fluvi-: *communi vocabulo Scythicæ nominabantur nationes eæ s, quæ loca ea incolebant.* lib. 4. Belli Goth. frag-it. ex deſcript. Pont. Euxini. Idem d. l. *Scythæ auri totam occupant eam regionem quæ Lacinia Taurica èque dicitur &c. Præterea Scythæ ajunt tum regioni omen fuiſſe, tum etiam Scythas vocari eos omnes qui ea habitant.* Sic Hunnos frequenter à Patria, ſo-modo *Scythas* vocat Priſcus Rhetor. quod Ex-pt. ex hiſt. paſſim indicant. Sic Theophylact. nocat. de Legat. Roman. ad Gentes. 2. *Vir erat ione Scytha, Bolocabra nomine &c. profugit ad antiquam ia ortus erat gentem. Hunni ea ſunt.* Sic Hungari à trio ſolo primo *Scythæ* ſunt. Falluntur ergò illi, i ex interpretatione nominis *Scytharum*, quæ eſt rmanis Schieten/ Schieſſen/ aut Schitzen/ affir-re non erubeſcunt, Scythas omnes Germanos ſſe, quibus etiam Sclavinorum, Hunno-Unga-rum & Tartarorum Lingua, à Germanorum ni-s aliena, obloquitur. Nec migrationes varia-m Gentium ex Scythia aliter docuerunt.

Nomina Generalia;

69. Nomina Specialia *antiqua & Hodierna.*

Specialia; eaque vel antiqua;

70. Hunno-Ungari antiquitus nomina-ntur *Scythæ Regii.* Zoſimus hiſt. lib. 4. de Hunnis. *s adpellabant Hunnos, ſive adeò Regii Scythæ nuncupandi nt, ſive quos ait Herodotus Iſtri adcolas eſſe* &c. Nomini uic aſſimulat hoc Hungarorum de Hunnis, *Azregi lagyaroc*, hoc eſt, Priſci Hunni.

71. No-

71. Nomades. Procop. de Bello Perſico l. 1. *Hunni Nomades ſunt, vitam agentes paſtoralem*, quod de Moribus dicam.

72. Cimmerii. *Olim ingens Hunnorum, qui Cimmerii tunc dicebantur* Procop. Belli Goth. lib. 4. fragment. ex deſcript. Pont. Eux. Idem Herodotus l. 4. cap. 11. *Fertur & alius ſermo ita habens, cui ipſe præcipue aſſentior: Scythas pecuarios*, (id eſt Nomades) *qui Aſiam incolunt, quum à Maſſagethis bello vexarentur, Araxe tranſmiſſo, in Cimmeriam abiiſſe, nam regio quam nunc Scythæ incolunt, ea fertur olim fuiſſe Cimmeriorum* Germanorum. *Nam Homerus* (Odyſſ. lib. 11. v. 14.) *Cimmerios eos vocat: Herodotus verò, Perſicæ Hiſtoriæ autor, Scythas diverſos:* (lib. 4. ſupra d.) *Plutarchus Chæroneus*, (in Marone) *Cimbros & Teuthones*. Niceph. Gregoras lib. 2. cap. 7.

73. Nebri. *Sunt autem Hunni iſti quos veteres Nebros appellarunt*. Niceph. Calliſtes. Hiſt. Eccleſiaſt. lib. 11. cap. 48.

74. Saberi. *Hunni, qui Saberi vocabantur* Calliſtes. lib. 16. cap. 26. & lib. 18. cap. 30. Procop. Belli Perſ. lib. 1. *Aviri* Jornandi de Reb. Get. cap. 5. *Vdir*. Calliſt. lib. 18. cap. 30. ſcribit, *Var*, *Simocat. lib. 7. Hiſt.* pro *Vdir*, habet. quæ gens antea *Sogor* dicta Calliſtes d. l. Fortè *Soroſgi* illi, de quibus Priſci Excerpt. ex Hiſt. Goth. *Attila & Bleda ad ſubigendas gentes Scythicas profecti ſunt, & contra Soroſgos bellum communibus opibus & viribus moverunt.*

75. Attacori & Thyri. *Ab Attacoris gentes Thyri.* Plin. Hiſt. Natur. lib. 6. cap. 17. *Hunnos Acathiros* vocat Priſcus, Excerpt. ex Hiſtor. pag. 70. & 73. vel *Acatziros*. Excerpt. ex Hiſt. Goth. pag. 98. *Hunni Acathiri* ſunt apud Suidam in verbo *Abares*, ſed ἄκλιροι, eſt in codice Græco. Abraham. Ortelius Theſauro Geograph. in verbo Hunni. Agaziri Jornand. de Rebus Get. c. 5. *gens Agazirorum fortiſſima*. Pall. codd. ſcripti,

…, *gens Agatzirorum.* Gruterus not. in Jornand.
76. *Hinc jam Hunni*, Jornand. d. l. Clarum
e Attacoros apud Plinium ſupra.d. l. Hunnos
, à quibus Thyri, id eſt, Hunni ſunt, *Thynni*
t Hermolaus Barbarus Caſtigat. in Plin. d.l.
Priſcianus Perieget.
Hinc Thynnus ſequitur. &c.
indenbrogius obſervat. in lib. 31. cap. 23. Am-
.i Marcell. Non tamen illi Thyni per n. ſim-
, de quibus ſcribit Plinius lib. 4. cap. 11. & l. 5.
23. & Ortelius Theſaur. Geograph. in Voce
ni. *Thunni* Vadianus, Epitome de Tribus Terræ
*Unnos licet memorare, quorum inter Scythicas gentes
Plinius meminit lib. 6. quanquam Thunnos eos nominat.*
ἢ θύννοι, hoc eſt, *Hunni* aut *Thunni*. Euſtat. not.
ionyſ. Poet. Lindenbrog. d. l. Dionyſius ta-
Poeta v. 730. dixit. οὖννοι id eſt, *Hunni*. Linden-
. d. l. Idem Ammianus Marcellinus lib. 31.
cus Rhetor. in Excerpt. Hiſt. Sidonius Apol-
is, & Jornandes de Rebus Geticis, & de Re-
rum ac Temporum ſucceſſione paſſim. Ex his
es Novitii Hiſtorici *Hunnorum* nomen accepe-
.

77. Reperitur etiamſcriptum per Proſtheſin
Græcam χ. & latinam C. Ut apud Ptolemæum
graph. lib. 3. cap. 5. dè Sarmatia in Europa Χουν-
id eſt *chuni* uti & apud Marcellin. lib. d. c. 23.
li neceſſitate poſtrema Chunorum. Lindenbrogius
loco ſcribit. *Nihil variant veteres libb. Et Chunos
, quos alii Hunnos. &c. Neque de fide ejus lectionis
andum eſt.* Ita & efferunt Theophylact. Simo-
ib. 7. Hiſt. *Sidonius Apollinar. Carm. 7. v. 241.*

Curſu Herulus, Chunus jaculis ——

.324. *Chunus, Bellonatus &c.* ——

eph. Calliſtes lib. 18. cap. 30. *Cunni nominarunt.*

78. Turcæ

78. Turcæ Simocat de Legatis Romano-rum ad Gentes 2. à Perſis Turcas vocari tradit *Hunni ea ſunt, habitantes orientem, ubi Vicinus eſt Perſis, quos Turcas etiam nominari pluribus conſtat.* & ex hoc Euſtath. in Dionyſ. Poet. notat. ex quo Hermolaus Barbarus Caſtigat. in Plin. lib. 6. cap. 7. & 17. ac ex iſto Ortelius Theſaur. Geograph. in Verbo *Unni*. quo Lazius ex Jornande in deſcript. Scythicorum populorum eduxiſſe ſecum ex Scythia ſcribit & *Thurcos* vocat. Chorographiſche Beſchreibung deß Königreichs Hungern. cap. de Avaris & Hungaris Verſio Gruteri Turcas habet, Turcos vult Hermolaus d. l. *Nunc illud leviſſime attigero, Turcorum familiam cognomentumve apud Romanos fuiſſe docet id elogium Romæ, cujus præfatio hæc eſt: Ex authoritate Turci Aproniani præfecti urbi. Quare autem Turcium, non Turcum vocatum hunc exiſtimem, facit aliud epigramma verſibus ſcriptum hoc titulo: Turcius Rufius, Apronianus, Aſterius.* Non autem eadem illi Turci cum hodiernis, quos diſcordia noſtra magnos fecit, ut putat Hermolaus d. l. cap. 7. & ex Lazio aliter conſtat. Nam *id fere populis omnibus accidit, ut aliter à peregrinis quam à ſuis nominarentur. Itali à Græcis Heſperii, Hellenes à Latinis Græci, Libyes à Græcis Afri: cum tamen neque Itali Heſperiorum neque Hellenes Græcorum, nec Libyes Afrorum nomen uſurparunt. conſimiliter Scoti Anglos appellant Saxonas: ita quoque hi quos Turcas appellamus, ab hac appellatione vehementer abhorrent, & Sarraceni vox in Aſia & Africa, inaudita eſt.* Bodinus Method. Hiſt. cap. 9. Idem de Scythis ſcribit Niceph. *Nam propriam ſuam appellationem, ipſi utique ſua lingua norunt. Qui verò Græcis nominibus eos appellant, alias aliter, ſuo quique arbitratu, illos vocant.* lib. 2. cap. 7. Ex his colligere poſſumus ſupra dicta cognomina Hunnorum non ab Hunnis, ſed peregrinis conficta eſſe, ut in quibus nullum veſtigium Hungaricæ linguæ apparet.

79. Se-

9. Secundum temporis autem viciſſitudi-
migrationes ab iis factas, multifariè *omnes &*
Hunni vocitabantur, ſeorſum tamen & per gene- *Quando omnes Scythæ & Hunni dicti?*
Nam partim Cotriguri appellantur, Agathias
Cutriguri. Procop. l. 4. Belli Goth. fragment.
pt. ex Menandro de Abaris legitur *Contro-*
, *qui dicebantur Hunni*. Idem in Excerpt. ex
ribit. *Ovittigoru & Contigoris* de illis Hunnis,
cunias à Juſtiniano accipere ſoliti fuerunt.
tantia interpretis, an incuria deſcriptoris,
oque vocantur *Cotrognori & Otteguouri*. *Cotro-*
Ottrogori apud prædictum autorem. & in
. ſcribit: *Outrogorum præerat*. Idem in Excerpt.
. de Abaris nominat *Ongoros Eitaſalos Hunnicam*
, & eadem Hiſt. Hugoroas; *Attilam, inde ad*
s. Hunni qui & Onoguri dicebantur Agathiæ l. 3.
ri, Lazio ex Jornande in deſcript. Scythi-
Populorum. Chorographiſche Beſchrei-
ß Königreichs Hungern. cap. de Avaris.
50. *Partim Ultizuri* Agathias d. l. *Aulziagri*
ndes de Rebus Get. cap. 1. Codd. Pall. *ju-*
rſonem Alziagri; niſi quod tamen alter Pall.
gri Grut. in not. ibidem. Lazius d. l. cap. de
s, & cap. de Hungaris *Ulciaguri*.
51. *Partim Burgundi patrim aliâs utcunque partium*
gentibus & conſuetum denominari. Agathias d. l.
unugari, Jornand. d. l. *Hunugari autem hinc ſunt*
&c. Pall. Codd. ſcript. *Hunuguri*. Gruterus in
nd. Ex Jornand. deſcript. Scythic. Popul.
s cap. de Avaris *Hunigari* ſcribit qui ab Attila
thia educti ſunt in Pannoniam. Chorographi-
eſchreibung deß Königreichs Hungern. Idem.
le Hungaris neben den Hunnis ob den porten
as geheiſſen / haben gewonet etlich völcker von
und Magog herkümen als nemlich / *Avares, Hun-*
gari,

gari, Ungri, Ulciaguri, Magori und *Turci &c.* Hinc Zonaras Tom. 3. ſcribit. *Turcos Iſtrum Accolentes, qui & Ungri vocantur.* pag. 142. 28. & 155.55. 194. ex eo Ortelius Theſaur. Geograph. in Verbo Ungari; item ſcribit Liuthprand. lib. 2. cap. 2. addi diſquiſit. 78. *Ugri* habet Pompon. Lætus lib. 2. Hiſt. Rom. & Aventin. in Annalib. Bojorum *Saraguri, Vrogi & Hunoguri &c. ad citeriorem oram maris Oceani habitantes.* Sunt Priſco Rhetori Excerpt. ex Hiſt.

82. Hunnicam quoque nationem fuiſſe ſcribit Jornandes: *Ulzingures, Angiſciros, Bitugores, Bardores.* de Rebus Get. cap. 53. & cap. 50. de contentione inter filios Attilæ poſt mortem ejus: *multique Hunnorum paſſim proruentes tunc ſe in Germaniam dederunt. è quibus nunc usq; Sacromantiſii & Foſatiſii dicuntur* : & Lumbardi in Italia. Æneas Silvius de Hungaris: *Ex ſe quoque emiſerunt, qui omnem illam Italiæ partem (quæ olim Gallia Tranſalpina vocata eſt, hodiè verò ab ipſis Hungaris longas barbas ferentibus Lumbardia dicitur) occuparent.* Epiſtola ad Dionyſium Archiepiſcopum Strigonienſem. Siculi in Tranſylvania; *ipſorum autem vocabulo Zekel.* Thvvrocz part. 1. cap. ult.

83. Tempore Juſtiniani, Avares vocati fuere. *Avares qui primum Hunni, poſtea Avares appellati ſunt.* Warenfrid. Langopard. lib. 1. cap. 27. Simocat. Hiſt. lib. 7. *Pſeudabares* ſunt Calliſto lib. 18. cap. 30. *à Græcis Abiri & Abares vocantur.* Lazius Chorographiſche Beſchreibung deß Königreichs Hungern. cap. de Avaris. Ita Græcus autor Menander, Abares paſſim ſcribit. A Romanis: *Abares & Nomades & Adveni* Excerpt. Menandri de Legat. Juſtini ad Perſas. Ovarchonitæ à Turcis. Turcorum dux Truxanthus ad Tiberii II. Legatum. *Ovarchonitarum, qui à noſtris ſervis, eorum dominis, (indicabat autem Abaros) defectionem moliti ſunt.* Excerpt. Menandri ex orat 8.

Hunni

& Avares nominantur in Vita & Annalibus
li Magni, deſcripti ab Eginhardo & à Regi-
Chronic. lib. 1. Apud Corippum ſunt *Avar*
gulari per Apocopen. Ortelius Theſaur. Ge-
h. in verbo Abares. & Simocat. lib. 7. Hiſt.
phæreſin *Var*; & Calliſtum per Antitheſin
ſupra d. l. diſquiſt. Sed uſitatius eſt Nomen
es Latinis & Germanicis Scriptoribus.

84. Quapropter, ex jam dictis, *Unni, Hunni* vel hodierna.
res iidem ſunt Witichindo & Eginharto, cum Hunga-
liè. Hungaros, Ugros & Magores quoq, appellat idem.
ius Theſaur. Geograph. in verbo Unni. Et-
ventinus l. 1. & 4. Annal. Bojorum: *Ugri qui*
n lingua Magari vocantur. Nobis *Vulgariter Magyari*
unni; latine verò Hungari. Thvvrocz. part 2.
.

II. Etymologia.

85. *Etymologia ſive Notatio* ſequitur circa No-
in *Scribendo & Interpretando.*

86. Quam variè Scribebatur *Hunnorum no-* in Scribendo;
am [illegible]tum eſt; *quomodo verò ſcribendum ſit*, nunc
andum. Euſtath. Notat. in Dionyſ. Poet.
730. inquit: *Maximè verò aſſentiendum eſt iis qui*
t Vnni ſine th. autore Dionyſio Poeta, qui ait:
Unni autem deinceps &c.
ur in Hiſtoria Univerſali Simocati, Unnos qui ſunt ad
trionem orientales, quos Perſæ &c. quem ſequi-
Iermolaus Barbarus Caſtigat. in Plin. lib. 6.
7. & hunc Joachimus Vadianus in Epitome
n Terræ Partium. Aſt hoc forſan, à Diony-
imocate, & Euſtathio ſcriptum per Aphære-
lato H. quod non eſt litera Græcis ſed tantum
tio. Quam ſcriptionem, nequaquam probat
na Ungaricum. *Nam H. litera* uſitata Hunga-
fortiùs & ſonantiùs efferunt quam Itali vel Galli. Al-
s Molnar Grammat. Ungar. lib. 1. cap. 1.

Tum & frequentius eſt Hunnorum nomen apud Hiſtoricos, quam Unnorum. Veluti Lindenbrogius Obſervat. in Ammian. Marcellin. lib. 31. c. 23. pro *οὖννοι* ex Dionyſ. Poet. d. l. ſcribit *οὖννοι*. Gruterusque in Verſione Latina Simocati pro *οὖννοι*, *Hunni* repoſuit. Neque etiam illi probandi ſunt, qui ſcribunt *Huni* per n. ſimplex, autoritate præcedentium. Idem dicendum eſſet de Nomine *Hungarorum*; ſed cum jam eò deventum ſit, ut prævaleat multitudo tam Hungarica quam Peregrina, quæ modo per Proſtheſin, hoc eſt, appoſitionem H; modo per Ahæreſin, id eſt ablationem H. ſcribant; malo hanc in errore ſectari, quam cum ratione reluctari, maximè ne novator audiam. *Rebus enim ex debito, verbis ex uſus utimur beneficio*, inquit Waremund ab Ehrenberg lib. 1. de Fœder. c. 1. n. 15. Reinking de Regim. Seculari & Eccleſiaſt. lib. 1. claſſ. 1. n. 2. Ergò, *non de nomine, ſed de re contendendum eſt. Voca panem, ſi placeat lapidem: & da mihi dum fameſco* Æneas Sylvius in Epiſtola ad Gaſparum Schlick.

& Interpretando.

87. Bodinus interpretatur nomen *Scythæ*, *percuſſores*; *à Chetim Iapheti filio: ſic enim verior eſt etymologia, quam quæ eſt à Melanchtone* (Lib. 3. Chronic. Carion.) *de Macedonibus allata, quos Macethiin vocat.* Method. Hiſt. cap. 9.

88. De *Hunnis* ſive *Chunis* Philippus Melanchton. lib. 3. d. l. *Sonus vocabuli certè congruit cum verbo Chana, quod eſt caſtra poſuit. Inde poteſt eſſe Hunni, quaſi caſtra ponentes.* Quod Hebræum eſſe me docuit Clariſſimus ille Polyhiſtor & Polyglottus D. Caſpar Simonides Francus & חָנָה, hoc eſt; *Chanah*, ſignificare, *caſtra metari*, *obſidere*, *in tentoriis habitare*. Sic מַחֲנוֹת, id eſt; *Machanoth: caſtra, item tentorium.* Inde חָנוּת, id eſt; *Canuth: manſiuncula*, *hoſpitiolum*. Sicut & Græ-

æcum Κόναβ@- , *ſonitus ſtrepitus*. Κονέω , *feſtino*, *o, curo, operor*. Κόνις ἡ, *pulvis* , *labor* ; & latinum, *onatus*. Hæc ille.

89. *Avares Hamaxobii*, dicuntur ut putat E-us Ortelius, Theſaur. Geograph. in verbo A- & Scythæ. quaſi die Fahrer oder Wagenfarer. bern putat D. Caſpar Simonides. Sed ex Un-a Lingua defluxiſſe, agnoſci poteſt, *Notatione iginatione*. Notatio reſtat in vocis *Significatione mmatione*. *Significat* autem *Vár* idem quod Arx, ne accentu, Porrigo Ophiaſis *Váras* Civitas, duobus accentibus ; Expectatio, Præſtolatio, ſine accentibus, Puſtuloſus; Ulceroſus. Nam bus ferro genas ſecabant &c. ut in Moribus n. *Avárom*, Immiſceo me; *Abárlas*, Agitatio, mixtio, *Réſz*, Pars. Etenim *Hunni & Avares mixti nt*, *qui poſt centum annos redierunt in Pannoniam* onic. Carionis lib. 3. *Terminatione* agnoſcitur ex ſonantibus ; quia lingua noſtra *in conſonas fre-eſt*, ut tradit Albertus Molnar in Grammat. lib. 1. cap. 5. *Originatione*; nominis Origo diſ-tur, ex voce orta *Simplici* vel *Compoſita*. Simplex ut ſupra dixi de hoc nomine. *Compoſita* eſſe pot-: ſimplicibus *Vár*, *Var* & *Réſz*. appoſita litera A. roſtheſin: vel ex derivato *Avarom* & *Réſz*, eli-lo per Syncopen de medio Syllabam rom; quæ *Avares* efficit. Aut *Abarlas* per Antitheſin, ıutando literas pro literis, ſcilicet pro b. v. . a. e.

90. Nomina *Magyar, Hungar* & *Ugr*, Hunga-vocabula eſſe; quæ latinis idem ſunt; quod *rus*, *Hungarus*, *Hunnius*, *Panno*, *Pannonius*; idemq; ſupra dictis Nominibus : Germanis ; Haun ger/ Unger/ Sclavonis Uher &c. expreſſa Hun-æ linguæ veſtigia ſatis indicant. Utpote, *Ma-*

 jor;

jor; Prædium, Villa, Colonia, *Major*, Colonus villicus; *Majori*: Prædiatorius, Villaris, Villaticus, Indè *Majorhaz*: Allodium. vel *Mag*: Semen, Sperma; *Magi*: Seminalis; ac *Maga*, *Magad*, *Magam*: Ipſemet, Tumet, Egomet; à quibus Compoſita, *Magabizott*: Confidens, Temerarius, Audax, & *Magaſztalom*: Magnifico, Exalto, Sublimo. Item *Ara*: Sororis frater. Inſuper, *Gyars* ac *Gyors*: Celer, Agilis, Alacer, Citus, Impiger, Præpes, Properus, Strenuus, Vegetus, Velox; Hinc *Gyarratni*, *Gyartáni*: Facere, Operari; Conficere, Elaborare; *Gyarapodas*: Incrementum, Decrementum. Vel *Iárás*: Ambulatio, Meatus, Inceſſus, Gradus, Greſſus; & *Iáro*. Ambulator, Meabilis &c. à quibus derivationes *Iargalás* & *Iargallás*: Graſſatio, diſcurſio; *Iargalloc*, Graſſor, Curſo, Equito; vel *Nyargallás* Equitatio, Diſcurſio; *Nyargalloc*: Equito, diſcurro. Etiam *Hól*, *Hón*. *Hun*: ubi? *Hon* ſine accentu, Domi; à quo *Honnyába*: domi ſuæ. Tum *Ugrás*: Saltus, *Ugró*: Saltans, Proſiliens, *Ugrom*; Salto.

91. Quocirca non peccabit, ſive quis dicat Nomen *Magyar*, derivatum eſſe à *Major* per Epentheſin, interpoſita litera g, & Antitheſin literæ y & a, pro j. & o. Latine ſignificat. in *Prædiis habitans*. Explicationem hujus infra in *Cauſa Materiali* dabimus, ſicuti & cæterorum confirmationem. Sive compoſitum, à *Mag & Gyars*, elidendo in medio per Syncopen G, & in fine per Apocopen s. quod ſignificat, *ex Proſapia Strenuorum*, *Properorum*, & ſic conſequenter. Sive à *Mag* & *Iárás*, per Antitheſin, poſita litera Y, pro j, ſicut in Derivationibus *Nyargalás*, pro *Iargallás*; & Apocopen, auferendo in fine literas, a, s; quod ſignificat, ex *Proſapia* ſive *Semine Vagabundorum*, *Equitum*; & ſic deinceps ſecundum Proprias & Derivativas voces. Vel à *Magi* & *Ara*, itidem

em per Antitheſin & Apocopen, quod efficit
males ex Agnatis vel Cognatis Hunnorum. Nam fra-
, in Jure noſtro Conſuetudinario quandoque
Agnatis ſumuntur ut part. 1. tit. 47. cujus expli-
o peti debet ex part. d. tit. 117. Ita etiam verba
um titulorum de fratribus capit Melchior Gol-
us de Majoratu ſive Senior lib. 2. cap. 23. §. 5.
itat hæc interpretatio pro illis, qui diſcretam
tem Hungaros ab Hunnis faciunt. Huc referri
et, quæ dicit Bonfinius dec. 1. lib. 2. *Quare Un-
s Unnis per Aſiaticam Scythiam effuſis, & adhuc Tanais
m accolentibus, cognatos eſſe credendum eſt.* Sed hæc
rigine Hunnorum diſquiremus.

92. Nomen *Hungar*, à Germanicis dictioni-
conflatam eſſe, impoſuerunt mihi verba germa-
a Haun/ & Ger/ Nam Ger *veteres Germani dicebant
l nos* Gar / *id eſt, totum, prorſus, planè.* Dani-
Otto Jur. Public. cap. 6. Indè eſſet *Hungar* : to-
&c. Hunnus; Hunger, Gar Haun/ Eigentlicher
un. Sed quid foris peto, quod domi affatim
eo? Hungar ut Thvvrocz ſcripſit ſupra d. diſqui-
84. non eſt latinum, ſed purum Hungaricum,
l latine ſignificat Strenuum, Petrus Ranſanus Epito-
Rerum Hung. Indice. Compoſitum ergò erit
onomine *Hón*, *Hól*, *Hun*? vel à Nomine *Hon* &
s, per Antitheſin in prima Syllaba literæ u, pro, o,
yncopen elidendo in medio v. & in fine per
ocopen literam, s. Unde ex interpretatione
ieretur. *Domi ſuæ ſtrenui defenſores, contra quoſvis
les dracones*, Seu à *Hon*, & *Iáro*, iterum per Syn-
en, Antitheſin, & Apocopen, quod latinis fa-
Domi ſuæ inambulator. Nempè, quia fixam ſedem
liè in Pannonia obtinent, nec amplius tam vagi
t ut primi Hungari ſive progenitores Hunni.

93. Nomen *Ugr* ſeu *Ugri* de quibus in diſqui-

 ſit.

ſit. 81. ab *Ugró*, haud abſurdè derivari poſsè colligo ex interpretatione *Proſiliens*, id eſt ex ſuâ terra, natali ſolo, Regione &c. alienam invadens. Nam omnem hanc explicationem vocum Hungaricarum in Nominibus his, re ipſa Hunnis & Hungaris convenire ad verbum, ac non dicam proprium quaſi attributum eſſe, infra Mores illorum alternatim docebunt.

94. Coronidis loco indicandum duxi: Metaphlaſmos in Literarum & Syllabarum transformatione receptos eſſe in Lingua Hungarica, plurima Exempla ſuppeditat Grammat. Alberti Molnari lib. 1. cap. 3. & 4.

III. Homonymia. 95. *Homonymia* ſive *æquivocatio* eſt in Cognomine *Hunni Euthalitæ*, de quibus Procopius de Bello Perſico lib. 1. ſcribit. *Sunt enim Euthalitæ Hunnicum genus reliquis Hunnis nequaquam vicini, neque ad eos pertinentes, ſed Perſis Propinqui Boream verſus, quorum civitas Gorga nomine in Perſidis confinibus ſæpe cum Colonis de ipſis finibus pugnat. Nec ut reliqui Hunni Nomades ſunt vitam agentes paſtoralem, ſed optimam jampridem incolunt regionem. Hi nunquam in Romæorum terram, niſi cum Perſarum exercitu ſunt ingreſſi, ſolique Hunnorum albi ſunt, neque item fœdi adſpectu, neque ferarum mod● ut illi victitantes; ſed ſub uno degentes Principe politicam agunt vitam inter ſe, & cum vicinis jus fasq; colunt, æque ac Romani & alij omnes.* Quos *Neptalitas* eſſe per Aphæreſin unius literæ probat Wilhelmus Schikardus V. C. Comment. in Tarich. h. e. Seriem Regum Perſiæ, pag. 131. m. Niceph. Calliſtes proculdubio de his loquitur Hiſt. lib. 18. c. 30. *Chaganus, qui in oriente à Turcis laudibus &c. Abdelarum (aliis autem Ephtalitarum dixerit.)* Idem Simocat. habet. lib. 7. Hiſt. Hac occaſione hic notandum, hos eſſe illos Hunnos qui à Perſis Turci nominantur, quod indicatum ſupra diſquiſit. 78.

De

s Hunnis quoque ſcribit Thvvrocz. ex Chro-
quod à quodam Anonymo Hungaro tempo-
roli & Ludovici I. ſcriptum, qui ex cap. 10.
ſ. OriginemHunnorum demonſtrare conatus
Dicitur etiam, quod idem Nemroth plures, præter Enech,
s habuiſſet, ex quibus præter Hunnor & Magor plures
rocreaſſet: hi & eorundem poſteritates Perſidem regio-
nhabitarunt: ſtatura & colore ſimiles Hunnis, tantum-
in loquela, velut Saxones & Turingi, modicum diffe-
ſ. Chronic. Hung. part. 1. cap. 2. Errore itaq;
ndus eſt Bonfinius, quod Hunnos & Hunga-
b Ephtalitis eſſe ſcribit dec. 1. lib. 1. & 2. Idem
an. erunt *Hunni Cidarites*, qui etiam Urbes inco-
& vicini ſunt Perſarum; de quibus repleta
Excerpta ex Priſci Rhetoris Hiſt.

96. *Origo Hiſtorica* jam indaganda, quæ eſt
us in Perſonis quam Rebus. *Dicuntur autem ap-* SECVNDO, *Hiſtorice*, ubi de origine Hungar.
ti Scythæ, vel à coriis quibus veſtiuntur. (unde & Scuta)
b Iraſcendo, ſunt enim ad iram proclives, vel à Scytha
Herculis. Euſtath. notat. in Dionyſ. Poet. v. 730.
rodotus autor quoque eſt lib. 4. cap. 10. Græ-
qui habitant in Ponto hæc de Scytha filio Her-
s referre. Et ſcythæ de ſeipſis, Herodot. lib. d.
.7. *Omnibus autem nomen eſſe Scolotis, Regis cognomen,*
Scythas Græci appellavere.

97. De Scythis Regiis Herodot. d. lib. c. 20.
us Gerrhum autem ſunt ea quæ vocantur Regia: & Scythæ
mi pariter & plurimi, & qui ſuos ſervos eſſe cæteros Scy-
arbitrantur.

98. Cimmeriorum verò cognomen à ſitu
i eſſe ex Herodoto conjici poteſt ſupra diſquiſt.
. & ex his Procopii verbis: *Hunnorum, qui Cimme-*
tunc dicebantur, multitudo ea quæ dixi loca inhabitabant.
agment. ſupra d. l. Reliqua Cognomina anti-
a minus uſitata & trita pro lubitu à peregrinis

 ſcripto-

ſcriptoribus conficta eſſe, ſupra ex diſquiſit. 78 claret.

99. Per viciſſitudinem verò temporis & migrationum, patrio more varia à Tribu & Generatione nomina ſortiti ſunt, quæ ſupra diſquiſit. 79. & ſeq. exhibent. Sic Cutrigurum & Utigurum cognomen à ducibus ſunt: Nam *Cimmeriis Princeps unus præerat. Contigit autem olim, quendam ex iis duos habere filios, alterum Uturgur nomine, alterum Cutrigur, qui poſt parentis mortem imperio inter ſe diviſo, cognomen ſuum populis ſubjectis quique tribuerunt.*

100. Hunni cognominati *non à patria, cum nulla ſit ibi regio: quæ nominatur Hunnia, ſed ab illorum duce, qui Hunnus vocatus eſt.* Ranſan. Indice. 4. Idem Aventinus 1. Annal. Bojorum ſed Germani Herculis filium fuiſſe, der Haun / Jodochus Willichii Comm. in Cornel. Tacit. Germ. Aventin. Unde argumentatur: Hunnos Germanos fuiſſe. Quod, num verum ſit ex origine & moribus palam fiet. Manifeſtè Scalichius contra fidem Hiſtoricam agit, hoc comento: *Eſt porrò Hun fluvius ſatis amplus,* (in Croatia) *unde & Hunni, quòd penès Hun fluvium primo conſediſſent, nuncupati ſunt.* in Genealogia Antiquiſſima de Scalichiorum origine. Sed verius eſt, fluvium hunc ab illis & non illos ab hoc nuncupatos eſſe, cum ibi prima vice non conſediſſent: & adhuc loca ſuperſint tam extra quam in Hungaria, quæ Hunnorum Nomen retinent. In Italiæ urbe Mantua, *Ungari locus vocatur, ad perpetuam rei memoriam, quod Ungari aliquando urbem everterint.* Paulus Merula Coſmograph. part. 2. lib. 4. cap. 35. Et *in ripa Danubii, &c. quod nunc aliò ad tertium lapidem fermè tranſlatum: Hauſtorf, Abynrdorf, regiæ & pagi, ab Hunnis & Abaris cognomina ſervant.* Lazius de Migrat. Gent. lib. 7. *Auxiliares Hunnorum cohortes in confinio ſuperioris*

ſerioriſq; Bojariæ , non longe à Moſburgo ſuper Lan-
am urbem ubi oſtia Iſaræ & Senonis ſunt , Iſaram tran-
locum caſtris capiunt , ſeque curris ac rhedis more Ger-
um circumſepiunt. Villæ ibi adhuc Hunnovangiones ,
Hunnorum currus nuncupantur. Lazius d. l. Item
ranum Oenumque amnes , Regio adhuc ibi Hunnorum
Hunnorum ſubſidium valet) appellari ſolet , vulgò per
en Hunſruck. Lazius d. l. Aventin. lib. 3. Annal.
um , Bilibald. Pirckheymer deſcript. Ger-
And. Althamer Comment. in German. Ta-
c in confinio Auſtriæ & Hungariæ *Humburg ,*
eſignat caſtellum Hunnorum. In hoc loco remanſit
gentis nomen : quòd olim fuerat terrori univerſi orbis
ationibus. Ranſanus Epitom. Rerum Hung.
e 3. In Hungariæ *montibus prope Marmaciam Ungen-*
comitatus) *qui ab Unnis Ungariſve denominationem*
. Bonfin. dec. 1. lib. 1. *Huc ſpectat & Hunia op-*
loci natura munitiſſimum, Tranſylvaniam ab inferiori
nia diſtinguens , &c. Paulus Scalichius In Ge-
gia de Antiquiſſima Scaligiorum origine. &
Hunnivar in partibus Scythiæ quas Danubij amnis flu-
æterineant. Jornand. de Rebus Get. cap. 51.
101. Avares, *qui primum Hunni , poſtea de Regis* corrigitur
i nomine Avares appellati ſunt. Warenfrid. Lon- §. 176.
d. lib. 1. cap. 27. Aliter Niceph. Calliſtes l. danapri
ib. 18. cap. 30. *Chaganus qui in oriente à Turcis*
s celebratur &c. Stemeiſchagano ſocio ſibi belli aſcito ,
n quoque nationem ditioni ſuæ ſubegit , non eorum Aba-
i in Europa & Pannonia ſedes cæperunt , falsò namque
nomen id uſurparunt , quum ante Mauricij tempora eò
ſent. &c. Chaganus porrò gentem quoque Sogor agreſ-
egit robuſtiſſimam & populoſiſſimam. Hæc ad amnem
it, quem Turci Nigrum & antiquiſſimi principes Udir
ni nominarunt : à quibus nominibus quædam etiam
appellationem ſunt ſortitæ. Porro Juſtiniano imperante

ex antiquis ejus gentis optimatibus, pars quadam profugiens, in Europam venit. Hi Abares ſeipſos cognominarunt, ducemq; ſuum Chagani cognomento exornarunt. Sed enim populi Hunnici Braſili & Uniguri & Saberi, ubi partem gentis Udir & Cunni appropinquare ſibi viderunt in timorem maximum inciderunt: Abares illos formidatos, in regionem eam veniſſe rati: eamq; ob cauſam muneribus eos invitarunt, & per ipſos Albania potiti ſunt. Et fugitivi ipſi animadvertentes commodam ſibi eam appellationem eſſe, Abares deinceps ſeipſos nominarunt &c. Ad hodiernum ſane usq; diem Pſeudabares iſti generis ortu diviſi, partim ab Udir, partim à Cunni appellationem habent. hæc ille. Idem Simocat. lib. 7. Hiſt.

102. Nominum *Magyàr* & *Hungar*; Origo Hiſtorica, variè à variis autoribus deducitur. In Chron. Carionis ſcriptum eſt lib 4. *Ab Hunnorum & Avarum progenie ſunt Hungari, ſicut ex utriusq; & nomen factum eſt.* Idem Galeot. Mart. de Dict. & Fact. Matthiæ Regis cap. 26. Sabellicus Enead. 8. lib. 5. And. Althamer Comment. in German. Taciti. Sabellicus d. l. lib. 1. *Ab Hunnis & Garis, qui cum ea gente militaſſe dicuntur &c. Hungaria dicta.* Philipp. Chronic. Carion. lib. 3. *Nomen Ungari uſurpari cæpit compoſitum ex Hunnis & Iura.* Idem ex Sigiſmund. Baro. ab Herberſtein Comment. Moſcovit. Wernherus de Admirand. Hung. Aquis. Ranſanus Indic. 7. *ab eorum duce ac patria, Hungaros ſe & recuperatam Pannoniam cognominavere.* Sed verius eſt *Hungaros ab Hungaro eorum Rege nomen habere. Qui plura cupiunt, legant epiſtolam 21. 34. epiſtolarum libri Franciſci Philelfi viri undecunque doctiſſimi.* Joannes Camertes, Enarrationibus in Julii Solini Polyhiſtor. cap. 34. Ejusdem Philelfi Epiſt. eadem de recitat And. Althamer Comment. in German. Taciti, & Jacobus Spiegelius Scholiis in Richardi Bartholini Bellum Noricum, Auſtriad. lib. 3. hanc Epiſtolam habere non potui, quamvis

ſedulo

ſedulo inquiſiverim. Enimverò credibile eſt nomina hæc, à Ducibus, ad poſteritatis memoriam ſuis ſubjectis populis attributa eſſe, quæ mutuati ſunt à *Hunor* & *Magor*, quos ſibi antiquitas Hunnica Nemrothi Primogenitos fuiſſe perſuadebat. Hac opinione ductus, Attila ſe ſcripſit in Epiſtolis & Diplomatibus. *Attila filius Bendekuz, nepos magni Nemrod. &c.* conſtans de hoc titulo Annalium conſenſus eſt. Num hæc Mythiſtoria, an Hiſtoria, neque hoc loco affirmamus neque confutamus, ſatis ducimus eſſe, conſtare primos noſtros Ungaros nomina ſua ad horum ſimilitudinem conformaſſe. Dilucidiorem efficiet hanc diſquiſitionem *Origo Perſonarum.*

103. *Siculi ad* 3000. *in Pannonia ſubſtiterunt, ubi occupata Tranſylvania nomen mutuarunt & Siculos fecerunt, ne pro Hunnis agniti interficerentur.* Joannes Piſtorius in Genealogia Regum Hung. *& ut facilius perſuaderent, ſe non eſſe Hunnorum reliquias* Nicolaus Olahus in Attila cap. 18. *quoniam Unnorum nomen, omnibus tunc finitimis gentibus nimis infenſum eſſe intelligebant.* Bonfin. dec. 1. lib. 6. Sicque *cauſa diſcriminis appellabantur Siculi* Ritius de Regibus Ungariæ lib. 1. ſua lingua Székely, ut ſupra dictum, diſquiſit. 82. His obſtrepit Ranſanus Siculus, qui veros Siculos vult eſſe ex Siciliâ oriundos Indic. 2. *Sunt nihilominus, qui vetuſtiora repetentes, putent, Siculos revera eos, dicendos eſſe, non Scythulos. Ejus namque gentis genus referri volunt in Siculos. qui tenent Siciliam inſulam, in extremis Italiæ locis poſitam. &c. Perhibent igitur ejus nationis quandam legionem ſub Attila, olim Pannoniarum domitore, militaſſe: ut enim ex aliis compluribus orbis terrarum regionibus: ita & Sicilia; multi convenere mortales, ad exercitum Attilæ, ut mererentur ſub duce, quo nullus tunc toto orbe præclarior. Illo poſtea extincto ingentique illius exercitu maxima ex parte deleto: aliis alio conten-*

contendentibus, Siculorum legio in hoc, de quo nunc eſt mentio loco, ſedes ſibi locavit. Commixti deinde ob juncta matrimonia cum finitimis, mutata nationis ſua lingua, aliam acceperunt, illaque in hanc diem uſi ſunt. Genus hominum ferox: ita mutata patrio Solo, imbutique alienigenarum gentium moribus, exaſperati ſunt, qui ex Sicilia fuerant oriundi. Hactenus Ranſanus. Cui Reſpondet Stephanus Zamoſius ut & Bonfinio qui tamen Sententiam mutavit ſupra d. l. & dec. 4. lib. 9. verba Zamoſi ita ſe habent. *Bonfinius Seckelos Tranſſylvanos, à Siculis, quibus cum nihil habent commune indigitat: cum certè ex patria lingua teneant vocis originem, quibus Seckhelſedium ſeu Comitiorum locum ſignificat. Quam vocem uti barbaram, ad Comitia literaria dictatura ille citans, ac in Latina lingua nobiliorem tribum intrudere volens, in Siculas μετεμόρφωσες, vernaculi verbi idioma prorſus abolens. Cui etiam lepidam fabulam intercalavit, metu Caroli Magni, ne internoſci poſſint. olim illos, mutatus ſedibus, & nomina commutaſſe. Verum Carolus cum iis ne hilum quidem unquam pugnavit: Temporum enim ratio, ſi quis computet, multis ſeculis repugnat. Eorum regiuncula etiam hodie in ſeptem ſedes eſt diviſa. Quæ etſi non conjectaria. Sed penitus ὀφθαλμοφανῆ ſunt, has tamen nullius oblectamenti σ᾽πιφόλλιδας non veſtigarem, niſi viderem quosdam ſecuros verè magna cum autoritate, ſed non futili corybantiſmo, annalibus quotidiè eas nugas intrudere.* ita ille cap. 3.

104. Hoc de Origine hiſtorica referre volui ſub Cauſa verbali, quæ alias pertinerent ad originem perſonarum Cauſam Realem; tùm quod locus & occaſio ſic poſtularet, non diſtrahere, quæ conjunctim efferri poſſint; tum quod jam ſequatur origo perſonarum. Ordinis memoriæque cauſa quadruplex hæc *Realis Cauſa*; juxtà quatuor Cauſas Logicas. Nempe *Efficientem*, *Materialem*, *Formalem* ac *Finalem*, quem tritum ordinem obſervare ſtudebimus in præſenti hac diſquiſitione.

Vel Realis; ubi Hunnorum Cauſa efficiens VNIVERSALIS.

105. *Cauſa*

105. *Cauſa Efficiens* ſecundum generalem diviſionem cauſarum, dividitur in *Univerſalem* & *Particularem.*

106. Pro ſubjecta materia, Univerſalem hoc loco iterum duplicem facimus: *Cauſantem* & *Occupantem.*

107. *Cauſatum*, quatenus vi ſua ſive virtute originis Hunnos produxit, eſt effectum propriè ſic dictum. De horum Origine magna ſcriptorum inconſtantia ac diverſæ ſententiæ & opiniones ſunt. Herodotus lib. 4. à capite 5. usque ad 15. de Origine Scytharum quatuor Narrationes refert. De Hunnis Jornandes *in hoſtes nationis ſuæ, neſcio quæ monſtra commentatur: quæ plerique ſcriptores Annalium ita credidere, ut cum eo juxta delirent: quod non tam inſolenter, quàm verè à me dictum velim.* Bonfin. dec. 1. lib. 2. *Nam hos ut refert antiquitas ita extitiſſe comperimus. Filimer rex Gothorum, & Gandarici magni filius, poſt egreſſum Scanziæ inſulæ jam quinto loco tenens principatum Getarum, qui & terras Scythicas cum ſua gente introiſſet. &c. reperit in populo ſuo quasdam magas mulieres, quas patrio ſermone* Aliorumnas is ipſe cognominat, easq; habens ſuſpectas de medio ſui proturbat, longeq; ab exercitu ſuo fugatas in ſolitudinem coegit terræ. Quas ſpiritus immundi per eremum vagantes dum vidiſſent, & earum ſe complexibus miſcuiſſent, genus hoc ferociſſimum edidere, quod fuit primum inter paludes minutum, tetrum atque exile, quaſi hominum genus &c. Tali ergo Hunni ſtirpe creati.* de Rebus Get. cap. 24. Ejusdem opinionis & ſectæ aſſeclæ ſunt; Paulus Diaconus hiſt. miſcell. lib. 12. cap. 13. Sigebertus Gemblacenſis in Chronographia de Regno Hunnorum, Conradus à Lichtenavv, Abbas Urſpergenſis Chronic. de Origine Hunnorum. Otto Phriſingenſis lib. 4. cap. 16. Joannes Langius Lucubrat. in Niceph. Calliſt. lib. 11. cap. 48.

Hunnorum parentes an aliorum ea & ſpiritus intradi?

108. *Alij*

an Satyri & Fauno? 108. *Aly Satyros & Faunos generis produnt conditores.* Gaſpar Ens Rerum Hung. lib. 1. uti ex Vincentio & Sigilberto Antonius Florentinus Chronic. part. 2. tit. 11. cap. 8. ex quo Thvvrocz. part. 1. c. 3. refert, & ex hoc Joannes Nauclerus Chronograph. part. 2. generat. 13. Idem propè narrat Philippus Callimachus in hiſt. Attilæ. *Si qua humanæ virtutis modum in eo viro ſupergreſſa videbuntur, relato ad Deos originis argumento, fidem accipiant. Scribunt plerique, Filimerum Gothorum regem. Sed rerum antiquarum peritiores memoriæ proditum reliquere, Idanturſum exercitu luſtrato, nonnullas fœminas aliarum ſpecie corpore atque indole auguſtas, Scytharum caſtris excluſiſſe, easque ſubinde in ſolitudine trans Mæotidem in Aſia agitantes, à Faunis & Satyris compreſſas, Hunnos genuiſſe, quorum mox ſoboles tanta fæcunditate propagata, ut credi par foret; Deorum quoque cujuspiam ad id operam acceſſiſſe.*

109. Jornandi reſpondet Thvvrocz part. 1. ſupra d. cap. *Invidia auctrice Jordanus hac ducitur ſententia. Nam cum Gothorum de genere, quos Hungari propriis expulere de ſedibus, ſuam ducat originem: progenitorum injuriam præ corde ferens, hoc opprobrio Hunnorum affeciſſe generationem credi poteſt. Sacra etiam hanc ſententiam reprobat ſcriptura. Cum Evangelicæ lectiones noſtrum canant protuliſſe Salvatorem:* (Joh. 3. v. 6.) *Quod* enim inquit, *natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex Spiritu, ſpiritus eſt.* Et rurſus (Luc. 24. v. 39.) *Spiritus carnem & oſſa non habet. Contrarium igitur & erroneum eſt, credere quod ſpiritus, quibus naturalia, quæ vim & officium habent generandi, conceſſa non ſunt, generare poſſint.* hæc ille. Huc adde quæ de Incubis & Succubis ſcribit Sereniſs. Pontent. Princeps Dn. Jacobus Angliæ Scotiæ &c. Rex; Dæmonologiæ lib. 3. cap. 3. & Franciſcus Torreblanca ſimili ſcripto lib. 2. cap. 30. Poſſem pluribus ex Jornande ipſo & aliis demon-

ſtrare, vanam & incertam opinionem eſſe, ſed vereor, ne in re tam manifeſtè erronea actum agerem. Omitto quod Herodotus l. 4. c. 94. uſque ad 97. de Zamolxi dæmone Getharum ſcribit, quem ſubdole Jornandes, *miræ philoſophicæ eruditionis fuiſſe teſtatur, de Reb. Get. cap. 5. Concidit quoque ex ſupradictis, omnium illorum opinio infirma qui poſt Vincentium & Sigilbertum, ex Faunis, Satyris & Diis proceſſiſſe autumant. Nam Antonius Florentinus verba Jornandis retinet, additis tantum nominibus Faunis & Sicariis &c. Neque à Diis ortum traxiſſe, Attilæ hoc factum demonſtrat, de quo Nicolaus Olahus in Attila cap. 15 *Attila primum Patavium (ubi Marulli Calabri Poetæ carmen de laudibus ſuis conſcriptum, in ignem conjici juſſit, quia licentia Poetica originem Attilæ ad Deos retulerat: arbitratus impudentem eſſe impudentiam, dum mortales homines ſe à diis immortalibus traxiſſe originem configerent)* &c. ex hoc meminit Albertus Molnar Epiſt. dedic. in Lexico Latino-Græco Ungarico. Adde Bodinum in Method. Hiſt. pr. cap. 9. & Gruterum in Notis Polit. ad Præfat. Livii. *Sed commenta hæc fabularum amatoribus relinquamus.* Gaſpar. d. l.

110. Cæterum ut res clarior magisque perſpicua ſit, linea certa, quæ nobis vel digito commonſtret totam Originem, & ea quidem triplex facienda eſt. Atque cum quidam à *Japhet*: quidam à *Nembrod* originem Hunnorum repetant: in prima linea videndum quomodo inter ſe differant & conveniant. In ſecunda quomodo ſint *Scythæ Regii.* In tertia, quomodo *Hungarica* eadem illa vetus mixta *Avaris Hunnica* gens ſit, diſquirendum: ne ſcriptoribus illis amplius blaterandi locus ſuperſit, qui tumida opinione & vano affectu, ſine ratione Hunnos puros putos Germanos facere non abhor- Hunnorum Origo probatur.

abhorruerunt, & *tam ambitioſè de ſuis civibus ſcripſerunt, ut nec quicquam aliis tribuant, nec ſibi Deos pares eſſe putent*. ut plurimos nominat. Bodin. method. hiſt. cap. 9.

111. *Tria ſunt igitur argumenta* (ſcribit Bodin. d. l.) *quibus origines haberi, & ab Hiſtoricis traditæ judicari poſſunt. Primum inſpectata fide ſcriptoris: alterum in linguæ veſtigiis: tertium in regionis ſitu ac deſcriptione.*

ex Scriptoribus; 112. A ſcriptoribus *Caldæis omnium populorum origo petenta, nam in ea regione, aut certè illi finitima, navis illa quæ humani generis ſeminarium ſervarat, conquieviſſe.* Bodin. d. cap. Conſtat ergò Moſis graviſſimo teſtimonio Geneſ. 10. v. 1. & 2. Has eſſe *generationes filiorum Noe: Sem, Cham, & Japhet: natique ſunt eis poſt diluvium; Filii Japhet: Gomer, & Magog.* &c. Sunt autem à *Magog*, *Scythæ*. D. Hieronymus Quæſt. ſeu Tradit. in Geneſ. d. cap. Hujus magni ſcriptoris Eccleſiaſtici autoritate permoti autores Annalium Rerum Ungaricarum, ut in ſuis Chronicis eum ſequerentur. Hinc alter Anonymus Ungarus *ſuper lib. Geneſ.* 10. *ſuas fundaverat Origines.* de quo Thvvrocz videndus in Soliloquio part. 1. Cui adhæret Thvvrocz, quemadmodum ipſe confitetur: *Unde ne ipſe ex me huic operi quippiam addidiſſe reprehendar, illorum ſequens voluminum auctores, meis propoſitis idem principium pono.* quod eſt d. l. cap. 1. Quos taxat Bonfinius dec. 1. lib. 2. pr. *Nonnulli quidem, neſcio quid ex Hebræorum hiſtoria hallucinantes, à Magog filio Iaphet Scythas promanaſſe ſcribunt.* Et quod magis eſt culpantur impudenti mendacio à Gaſparo EnsRerumHung. d. l. *quidem Magogum (quem impudenti mendacio faciunt Japheti filium) generis. &c.*

113. Ac negari quidem non poteſt, primordia cujusque gentis fabulis veluti tenebris obſcura eſſe, ut in procemio dictum. Nam hoc partim accidit confuſione linguarum & diſſipatione in univerſas

verſas terras, quæ ſimul & ſemel contigerunt. Gen. 11. partim experientia quoque docet: *omnes homines tùm peragrationibus, tum etiam coloniarum multitudine ita confuſos, ut nulli de originis antiquitate ac vetuſtate, præter Hebræos gloriari poſſint.* Bodin. Method. d. cap. circa finem: *cæteros obſcuris ob vetuſtatem initiis niti.* Tacit. 3. Annal. cap. 63. *Igitur ſoli Hebræi generis antiquitate populus omnibus præſtant, nemo tamen ſuam tribum ſcire poteſt: ſed omnes inter ſe confuſi ſtirpem agnoſcunt, ramos ignorant.* Bodin. d. l. Sic Gog & Magog non eſſe certas gentes Auguſtinus de Civitate Dei l. 20. cap. 11. demonſtrat. Et Ezechiel cap. 38. v. 2. & c. 39. Apocalypſ. 21. Ad hæc referenda, quæ ſcribunt Suidas in voce Magog. Ortelius Theſaur. Geograph. in verbo Gog. & Bambyca. Joannes Annius Comment. in Beroſi lib. 2. & 5. de Nino Filio Beli. Philippus Melanchton lib. 1. Chronic. de Poſteritate Japhet. Paulus Merula Coſmographiæ part. 1. lib. 3. cap. 14.

114. Verum enimverò debuiſſent Bonfinius & Gaſpar Ens ſine Hungarorum contumelia moderatius ſcribere. Sanè hoc præter D. Hieronymum magno conſenſu veteres tradiderunt (Vide ſis etiam infra diſq. 119.) de quibus Merula d. l. ita ſcribit: *Joſephus, ne aliorum ſententias prætereanı, & ſequutus eum Zonaras, ab Magogo Magogas deducunt; quos Græci Scythas* Νομάδας *&* Ἀμαξοβίυς *nominant. Alij Maſſagetas & Getas huc trahunt.* Quibus obſtat D. Hieronymus d. l. *Scio quendam Gog & Magog, tam de præſenti loco quam de Ezechiele, ad Gothos nuper in terra noſtra vagantium, hiſtoriam retuliſſe: quod utrum verum ſit, prælii ipſius fine monſtrabitur. Et certè Gothos omnes retro eruditi, magis Getas quam Gog & Magog appellare conſueverunt.* Idem ſentit Auguſtinus d. l. Imò Joannes Antonius Maginus Geograph. part. 2. in deſcriptione Tranſylvaniæ

ſylvaniæ num. 26. tradit: *Hungari, in materna lingua ſua Magyar ſe vocitant, q. d. Magog, qui filius erat Japhet; huic ſententiæ Beatus Auguſt. videtur adſtipulari.*

115. Horum ſcriptorum fides ulterius probari poteſt ex Bodini method. hiſt. cap. 4. *Cavendum* inquit *inprimis erit, ne ſcriptori de ſe ſuiſq́ civibus & amicis quæ laudabilia ſunt, aut de hoſtibus turpia ſcribendi facilè aſſentiamur. contra verò minimè dubia fides eſt eorum quæ de hoſtibus laudabiliter & glorioſè geſta confitemur, in reliquis domeſtica vel hoſtium judicia nolo: ſed ut in arbitris tertium aliquem qui ab omni perturbatione liber ſit.* Nec non ſequentes ſcriptores in tota hac origine Hunnorum ex jam dictis judicari poſſunt, excepto Beroſo, qui à doctis pro ſuppoſititio autore habetur, de quo Beatus Rhenanus Rerum Germanic. lib. 3. *Fictitius ille Beroſus (qui certè fragmentis Beroſi veteris quem Plinius & Joſephus citant, ſua aſſuit ſomnia, ſi non totum ſub alieno titulo librum contexuit)* & lib. 1. *Non nego tamen, doctum fuiſſe qui nobis Beroſum effinxit, quisquis fuit. nam ita rem temperavit, ut non cuivis impoſtura ſtatim ſuboleat*; rurſus lib. 5. *Proindè ſciant ſtudioſi in his quæ è Diodoro ſumere potuit atque aliis ſcriptoribus antiquis Beroſus iſte, eſſe quæ probari poſſint, verum in iis quæ vel ad Hiſpaniam vel Galliam, vel Germaniam pertinent, impudentes plerunque fabulas tradi*, &c. Ergò & nos eatenus utemur ejus autoritate, quatenus cum aliis videbitur convenire, & ab aliis etiam uſurpatus fuerit.

116. Secundum argumentum eſt in *Linguarum veſtigiis.* Varie nomen *Magog, Gog, & Scytha* interpretatur & deducitur. De Gog & Magog videri poſſunt Divus Hieronymus & D. Auguſtinus d. l.

ex linguæ veſtigiis;

117. Nomen *Scytha* Bodinus ut ſup. diſq. 87. dictum, eruit à Chetim Japheti nepote filio Javan. Gen. 10. Et nemo eſt qui neget Scythicam gentem à perſona

à perſona nomen accepiſſe, repete diſq. 96. ſed in hiſtoria ficta plerique diſſentiunt. Miſſo quod D. Hieronymus ſup. diſq. 112. à Magog Scythas vult eſſe. Diodorus Siculus lib. 2. tradit. *Fabulantur Scythæ, virginem ex terra apud ſe natam; cujus forma cingulo tenus fœminam, inferius viperam repræſentarit. Cum hac Jovem congreſſum; Scythen genuiſſe. Is* (inquiunt) *cum præ majoribus apprimè clarus evaderet, gentem ſuo nomine inſignivit.* Conſimile Græci ad Pontum habitantes referunt de Araxa juniore, quæ cum Hercule congreſſa genuit tres filios, Agathyrſum, Gelonem & Scytham juniorem à quo Scythæ dicuntur. Legatur Herodot. lib. 4. cap. 8. 9. & 10.

118. Sed hanc explicationem Diodori & Herodoti non eſſe præcipuam, à *Situ loci* cognoſcitur, ut ipſe Diodorus lib. d. cum Beroſo conſentit: *Nunc de Scythis* (verba Siculi ſunt) *eorumque finitimis particulatim aliquid diſſeremus. Hi olim anguſtam poſſidebant regionem, ſed paulatim viribus ac ſtrenuitate ſua potentiores facti, longè lateque propagatis finibus, ad magnam imperij amplitudinem & gloriam nationem ſuam provexerunt. Ad Araxem fluvium initio perpauci admodum, & propter ignobilitatem contemti, conſederant. Poſt unum ex antiquis regibus bellicoſum, & imperatoriis artibus egregium, adepti, quicquid montanarum eſt ad Caucaſum, & campeſtrium ad Oceanum paludemque Mæotidem, & reliquarum ad Tanaim usque flumen terrarum, regioni ſuæ adjecerunt.* Anguſtam regionem forte putat Armeniam, quam primitus inſidebat Araxa cum filio Scytha, de quibus Beroſus lib. 4. ita ſcribit: *Scytha cum matre ſua Araxa & aliquot coloniis qui Armeniam incolerent, rex primus relictus eſt, conſtituto ſummo pontifice Sabbatio Saga ab Armenia usq; in Bractrianos: quæ longitudo à nobis ad hanc ætatem vocatur Scythia Saga.* Nam & Araxes fluvius eſt in Armenia majori, ut delineavit hunc Ptolemæus Tabula 3. Aſiæ, & lib. 5. Geograph. cap. 13. Idem

quoque Beroſ. lib. 5. de Araxa & Scytha ſcribit, quod ſupra de rege bellicoſo dixit Diodorus: *Araxa cum filio Scytha, creato omnium gentium Sagaram rege Sabatio Saga, atque in Armenia relicto, ipſa occupavit omnem partem occidentalem ab Armenia usque in Sarmatiam Europæ.*

119. Tertium argumentum eſt à *Situ loci.* ex Situ loci. Beroſ. lib. 5. *Anno quadrageſimo quinto ejusdem regis* (ſcil. Nembrodi) *aliqui ex filiis Meſa* &c. *Eadem tempeſtate Saturnus rex Babyloniæ miſit principes coloniarum Aſſyrium, Medum, Moſcum & Magogum: qui regna condiderunt Aſſyrium, Medum, & Magogum in Aſia, Moſcos verò & in Aſia ſimul & Europa.* Eadem verba ex Beroſo refert Sleidanus de Monarchiis lib. 1. de hoc autore tulit judicium dexterrimum Bodinus Method. Hiſt. cap. 4. Nec aliorſum tendit ille Anonymus Hungarus, cujus mentio ſupra facta diſq. 112. *In altero autem voluminum prædictorum ſubditur, quod Hunor & Magor, patres Hunnorum ſive Hungarorum, non fuiſſent filii Nemroth, qui fuit filius Chus, qui fuit Cham, qui fuit à Noë genitore maledictus. Tum ex eo, quia ipſe Nembroth nunquam juxta fluvium Tanaim habitaſſet: tum verò, quia ut ſupra dictum eſt, à Magog filio Japhet deſcendiſſent Scythæ* &c. *Nam ſubditur ibidem*: *Ergo ut Sacra Scriptura & ſancti doctores dicunt, Hungari deſcenderunt à Magog filio Japhet, qui poſt diluvium anno 58. prout S. Sigilbertus Epiſcopus Antiochenus in Chronica Orientalium nationum refert, intravit terram Evilath, ex conjuge ſua Enech genuit Hunor & Magor ſupra dictos, à quibus Hunni & Magari generati & denominati fuiſſent.* Thvvrocz. part. 1. cap. 2. Eadem incedit ſemita D. Hieronymus libr. 11. ſuper cap. 38. Ezechiel: *Igitur Judæi & noſtri Judaizantes putant Gog gentes eſſe Scythicas, immanes & innumerabiles, quæ trans Caucaſum montem & Mæotidem paludem, & prope Caſpium mare ad Indiam usque tendantur.* Hujus veſtigiis inſiſtit Ludovicus

vicus Vives Comment. in Auguſt. de Civit. Dei lib.20. cap. 11. Sed hæc omnia de Magog & Gog lectoris arbitrio concedimus.

120. Supereſt in hac prima linea examinanda generatio; Nembrodi. *Hunc Nemroth quidam voluerunt Hunnorum ſive Hungarorum fuiſſe protoparentem* Thvvrocz. part. 1. cap. 2. Geneſ. 10. verſ. 6. *Filii autem Cham: Chus* &c. v. 8. *Porro Chus genuit Nembrod: ipſe cæpit eſſe potens in terra.* Male alter Anonymus Hungarus ſuper Geneſ. 11. capit. Hungarorum fundaverat origines, de quo Thvvrocz. in Soliloquio, qui *Hunor & Magor Nembroth eſſe primogenitos* ſcripſerat. Thvvrocz. d. l. cap. 4. Seorſim etiam ſentit Bonfin. *Unnor & Magor, cujuſdam Annalium ſcriptoris opinione Unnorum auctor fuiſſe traditur: qui quum nihil præter Hebræam legerit hiſtoriam, hinc omnium gentium originem ariolatur.* dec. 1. lib. 2. Quod idem enunciabat Joannes Nauclerus generat. 17. part. 1. Chronograph. *Sive ab Hunnor & Magor Hungaros quis duxiſſe contendat, non refert. Cum nemo ſit qui non gloriari poſſit ex arca ſe Noe, ſed & ex Adam & Eva proceſſiſſe. Sed quod regnum iſtud in hac generatione fuerit exortum, neminem adhuc vidi, qui Reges illorum regnorum nominaret.* Nembrodi generatio;

121. Idipſum quamvis minimè veri ſpeciem obtinere videatur, perſuaſum attamen Hungaris, planè fabuloſum non eſſe, ut plurima oſtendunt ne hæreant. Habent ceu adamantinum Attilæ argumentum, quo utebatur in Epiſtolis & diplomatibus: ATTILA FILIUS BENDEKUTZ: NEPOS MAGNI NEMROTH: NUTRITUS IN ENGADI: DEI GRATIA REX HUNNORUM, MEDORUM, GOTHORUM, DANORUM, METUS ORBIS ET FLAGELLUM DEI. Thvvrocz. part. 1. c. 13. ex hoc Nicol. Olahus in Attila c. 3. idem refert. Bonf. dec. 1. lib. 9. qui ſcribit pro Ben-

decucz; Mundizicz. Bonfinius hoc fundamento innititur Priſci Rhetoris: *Attilam nobilis parentis eſſe ſtirpem, & patrem ejus Mundiuchum.* Excerpt. ex Hiſt. & huic incumbit Jornandes de Reb. Get. cap. 35. *Is namque Attila patre genitus Mundzucco*; & pro nutritus; natus, & pro Danorum; Davorum, Dachorum habet Ritius de Regibus Ungariæ, lib. 1.

122. Atque hinc Thvvrocz. part. d. cap. 4. *Nec ille magnus Attila ſuam quomodocunque deprehendi poteſt neglexiſſe nationem. Nonne nepotem magni Nemroth ſuo in titulo ſe ſcripſiſſe invenitur. Et in ſecundo libro Chronici operis Hungaricarum rerum, dum de illorum ſecundo tractatur ingreſſu: ipſi Hungari ſuæ originis propaginem per generationis lineam ad magnum Nemroth deduxiſſe reperiuntur.*

123. Longiſſimam hanc proſapiam ex his Thvvrocz. part. 2. cap. 1. refert, & ex hoc eodem ſervato ordine, leviter tantum immutatis nominibus, & tranſpoſitis, literis Bonfin. dec. 1. lib. 9. ex quo Joannes Herold in Chronologia Panoniæ. Stephanus Szekélius verò in Chronico Mundi Ungaricè ſcripto paulo aliter Ungaricæ gentis Originem & Ducum ſeriem recenſet, à Noa incipiendo, quam ſupradicti ab Almo parentis Arpad inverſo ordine ennumerabant. Catalogum originis Ungaricæ gentis, & Attilæ generis *apud Székelium noſtrum fol.* 150. *ſic habet*, teſte Alberto Molnaro Epiſt. dedic. Grammat. Ungari pag. 13. in fine.

1. *Noë*, 2. *Ham*, 3. *Chus*, 4. *Nimbrod*, 5. *Hunnor*, 6. *Bor*, 7. *Dama*, 8. *Keleed*, 9. *Keve*, 10. *Kear*, 11. *Beller*, 12. *Kadar*, 13. *Othmar*, 14. *Farkas*, 15. *Bondofard*, 16. *Büken*, 17. *Czanad*, 18. *Rudli*, 19. *Beztur*, 20. *Mike*, 21. *Miske*, 22. *Ompud*, 23. *Kulcze*, 24. *Levente*, 25. *Lebel*, 26. *Zamur*, 27. *Zambur*, 28. *Bolug*, 29. *Boczu*, 30. *Zoltan*, 31. *Berend*, 32. *Kadicza*,

32. Kadicza , 33. Opos , 34. Ethei , 35. Szemein , 36 Turda , 37. Bendegucz , 38. Attila , 39. Chaba, 40. Ed , 41. Ugec , 42. Eleud , 43. Almos , 44. Arpad , 45. Zoltan , 46. Toxus , 47. Geyza , 48. Stephanus Rex.

124. Quid mirum ? hæc cum intellexerat Bonfinius,ita conſignauerat: *Genealogiam hanc unde ſcriptores Annalium Ungaricorum expiſcati fuerint, niſi aut commenta ediderint, aut à Majoribus per ætates ad poſteriorum cognitionem iſta pervenerint; nondum compertum habeo. Et illud admodum mirari videor, quam propriis iſti ſcriptoribus caruerint, quibus nam monumentis in Noe genus (quod neque Græci neque Latini verè factitarunt) referri poſſint. Priſcarum formaſſe more gentium, parentes iſta liberis per ſuccedentia ſecula tradidere, quemadmodum de Longobardis ſupra retulimus.* Sic Bonfinius d. l.

125. Quam, quò magis credamus, ſciemus, carminibus hæc à majoribus accipere potuiſſe, quod unum apud illos Annalium genus erat, de qua re in Prooemio uberius. Quærimus adhuc Exemplum? ſuppeditat id ecce Attilæ mors, de cujus magnificis exequiis ei præſtitis ab Hunnis, hoc profert Jornandes de Rebus Get. cap 49. *Nam de tota gente Hunnorum electiſſimi equites in eo loco quo erat poſitus, in modum Circenſium curſibus ambientes, facta ejus cantu funereo referebant.*

126. Ex his ergò minime obſcurum eſt,unde deſumſerint Ungari hanc Genealogiam,in qua apparet quoq; quomodo inter ſe differat & conveniat Origo Hunnorum à *Japhet* & *Nembrod*. Convenit cognatione & cognomine generali *Scytha*, quod Hunni à habitatione loci acceperunt, vide diſq. 68. Differt generatione ſpeciali, quam confuderat alter ille Annalium ſcriptor, à Japheti filio Magog producendo Hunnos, de quo diſq. 119. ſeductus fortaſ-

ſis oratione D. Hieronymi; *à Magog ſunt Scythæ.* Pariter cum hoc implexus Bonfinius dec. ſupra dicta, quando ita ſcribit: *Hunor ex Nembrotho, Nembrothus ex Chuſe, Chus ex Cham, Cham ex Japhet, Japhet denique ex Noë natus eſt*, & cum hoc Johannes Herold in Chronologia Pannoniæ. Quos omnes Geneſ. 10. infallibile teſtimonium S. Scripturæ redarguit.

127. Adhuc ne quis deſideret Veritatem Annalium? qui legit diſq. 95. attendat quam optimè conveniat in altera generatione Nembrodi Procopius cum Annalibus. Imò, quod mireris ejus originis ma[illegible]s argumentum, in lingua Hebraica conſpicuam facit fidem Annalium Ungaricorum Scriptorum, *ſcilicet* Hæbrea *veſtigia, in quibus præcipuum eſt originis argumentum.* Bodin. Method. Hiſt. cap. 9. Eaque cum noſtri originum ſcriptores non aperuerint, nunc paucis exequar, deinde locorum ſitus explicabo.

Hunno-Ungarorum Lingua;

128. Hunno-Ungaros Hebrææ linguæ veſtigia non potuiſſe abolere, arguit ſpeciale cognomen Hunni, à Chana, de quo diſq. 88. item literarum natura in Sono & affectu. Ab Ungaris per ſonum *interdum* a *ut Patach*, e *ut Segol Hebræorum*; *clarè & ore apertiore proferuntur, & plerumque notantur accentu acuto, ſic*: á, é. *aut duplicantur*, aa, ee. *poſterior à quibusdam pingitur ſic*, ę.

Interdum vero, a *ut Cametz obſcurè & quaſi cum* e *mixtum*; e *ut Zere pronunciantur.*

S, cum denſiore ſibilo proferunt, velut Hebræi ש, *ſchin, &c.*

Z, profertur ut Zain ז *Hebræorum*: *&* ſ *Germanorum in vocibus* nas/ *&c.*

Sz leniter pronunciatur ut ס *Samech Hebræorum &c.* Moln. Grammat. Ung. lib. 1. c. 1.

129. *Affe-*

129. *Affectiones ſyllabarum in tempore & accentu tàm variæ & multiplices ſunt in hac lingua, ut omnia Hebræorum puncta & accentus omnes locum invenirent in ſcriptura noſtra Ungarica ſi literis Hebraicis uteremur. Minima enim accentuum mutatione & prolationis varietate, mutatur vocis ſignificatio; ut obſervavit etiam Galeottus Martius Italus, Matthiæ Regis Ungariæ olim Præceptor, in lib. Apophteg. Regis Matth. cap.* 18. *&* 28. Molnar dicto lib. cap. 2.

130. Conſimiliter coarguuntur, *ſcriptura* antiqua Hunnicâ. *Nam & hoc noſtro ævo pars nationis ejuſdem quædam Tranſſylvani regni poſita in oris, characteres quoſdam ligno ſculpit, & talis ſculptura uſu literarum ad inſtar vivit.* Thvvrocz. in Præfat. Idem autor de Siculis iſtis: *Hi nondum Scythicis literis obliti, eiſdem non encauſti & papyri miniſterio; ſed in baculorum exciſionis artificio dicarum ad inſtar utuntur.* part. 1. cap. 24. Ac *characteres ipſorum cum Abyſſinis, Hebraicis, Syriſque affinitatem habent, & à dextra ad ſiniſtram more iſtorum ſcribunt. Extat talium characterum liber in Bibliotheca Ducis Florentini.* Joannes Anton. Maginus Geograph. volum. 2. in Deſcript. Tranſſylvaniæ, num. 17. Sic ſatis verboſè & expoſitè, non multum diſcrepat Stephanus Zamoſius Analect. Daciæ antiq. cap. 3. *Supereſt apud hos in Tranſſylvania, genus quoddam vernaculum ſcribendi, quod ab ἀρχαιογόνοις eorum Scythis jam inde per multa ſecula, poſteritati traditum, ac ab Oriente in Europam illatum retinetur. Sicut autem linguarum diſſimilitudine Aſiatici ab Europæis herciſcuntur, ita & literarum notis, ſcribendique forma, per omnia diſſident. Nam cum Europæi dextrorſum elementorum figuras ducant, Aſiatici ſiniſtrorſum ſuas pingunt καρκινίζοντες. Ex his duabus ſcribendi formis, cæteræ etiam in toto orbe, ut originem habent, ita & motus qualitatem alterutram ſequuntur. Sola Siculorum ſcriptura noluit eas leges imitari. Ea enim non ultro citroque ut Græca & Hebræa, ſed initium à ſumma* Scriptura.

 faciens,

faciens,deorſum ſe capeſſit, literis deorſum tendentibus, ac tam ſubtili complexione implicatis, ut pauciſſimis multa abſolvatur ſententia. Itaque non ſcriptorio ſemper atramento, ſed particulis oblongis, fuſtellisque in quadrum dolatis, cultelli cuſpide, veluti ſtylo literas confertim hærentes inſculpunt. Quod genus ἐγγλυφογραφίας, *cum iisdem priſcarum literarum notis, hucusq; temporis penes illos remanſit. Talis typi exemplar perquam vetuſtum, integro volumine in Bibliotheca Magni Ducis Hetruriæ, Florentiæ hodie extat, mirandis ſane & incognitis Europæ literarum notis, charta libri non eſt opiſtographia, ſed adverſa tantum parte conſcripta: verum ita ob papyri ſubtilitatem tralucent omnes literæ, ut averſa quoque parte non minus quam adverſa legi pariter queant. Non è lineis chartis quales hodie in uſu; ſed Nilotica papyro volumen conſtat, nec calamo eſt exaratum, ſed typo impreſſum, ubi verſum* στοιχία, *dependulæ ſingularibus lineis, per qualibet interſtitia inſertis inter ſeſe, diſtinguuntur. Nec verò ipſi tantùm characteres, ſed totus etiam Codex multam vetuſtatem omnibus argumentis præ ſe fert, ut jam deſinant gloriari Europæi de ſua Caſſiterographia nuperrimè inventa, cum hic liber ante multa ſecula impreſſus literis huic orbi incognitis Scythas ejus rei authores manifeſtè proclamet. Quod & Paulus Jovius, ab Oriente per Scythas ad Europæos veniſſe jam pridem rectè ſcripſit.* Hactenus Zamoſius.

131. Sed de hac ſcribendi forma, nulla narratio ad noſtrates pervenit. *Nec* tamen *de hoc crimine Hungarorum vetuſtas arguenda eſt, quod ſuarum memoriam rerum altum oblivionis in pelagus defluere permiſit. Hoc genus hominum, ipſarum ætate rerum, armorum potius ſtrepitu quam literarum ſcientia ſeſe exercitabat.* Thvvrocz. in Præfat. Chronic. Vide in Præfat. verba: Ab ipſo etiam Attila. Finire hoc argumentum nunc liceat iſtis Molnari Præfat. ad Lectorem Grammat. Ungar. *Siculorum vel Szekeliorum Tranſalpinorum literas Hunniacas, quarum* etiam *meminit Stephanus Szekel in ſuo*

in ſuo Chronico Ungarico, nunquam vidi, neque hominem novi, qui eas viderit. Rogo itaque populares meos, inprimis Szeculos Tranſſylvanos, ut ſi quid ejusmodi penes ſe habeant, in publicum illud proferre, cum ſuis commentariis dignentur.

132. Ex nomine verò Nembrod nullum defluit veſtigium linguæ. Etenim *Nimbrod, rebellis: malè Philippus Melanchthon* (lib. 1. Chronic. Carion. de Poſteritate Cham) *amarum dominatorem interpretatur. Eſt enim marad rebellis* ut docet Bodin. method hiſt. cap. 9.

133. Verum operæ pretium eſt æquivocationem nominis Nembrod perpendere. *At nemini dubium eſt, quin Saturnus Nembrodus omnium conſenſu vocetur:* Bodin. method. hiſt. cap. 7. autores ſunt Beroſ. lib. 3. 4. & 5. Xenophon. de Æquivoco primo, & de Æquivocis temporum. Archilochus de Temporibus in principio ferme, quibus aſſentiuntur Bodin. dicto capite & Sleidanus de Monarchiis lib. 1. Igitur *Saturni dicuntur familiarum nobilium regum, qui urbes condiderunt, ſeniſſimi. Primogeniti eorum Joves, & Junones. Hercules verò nepotes eorum fortiſſimi. Patres Saturnorum Cæli. Quot ergo Saturni, tot Cœli, Veſtæ, Rheæ, Junones Hercules. &c.* Xenophon. pr. lib. de Æquivocis. Ac propterea non unum ſed plures fictitios fuiſſe Saturnos intelligimus pro lubitu cujusque gentis, quantò quæque adulatione promptior & amore proclivior in ſuos Reges fuerit, quas rationes ſignanter ponit Lactantius Divarum Inſtitut. lib. 1. cap. 15. Nembrodi vocis æquivocatio.

134. *Non eſt quod te iſti decipiant, qui, quum majores ſuos recenſent, ubicunque defecit nomen illuſtre, illico Deum fingunt.* Seneca de Beneficiis lib. 3. cap. 28. Ideoque Attila non approbavit generationem divinam, ſibi à Marullo Poeta attributam, quod *familiæ ſuæ longo*

ordine

ordine ac multis flemmatum illigata flexuris &c. (Seneca d.l.) non defuit nomen illuſtre *Nembrod*, quem nunquam cæca aſſentatione falsò credidit Deorum Ethnicorum vicem obtinuiſſe.

Nembrodi ſolum patrium Generale;

135. Tertium argumentum invenire eſt in ſolo patrio vel *Generali* vel *Speciali.* Extra dubium eſt, Nembrodum in Aſia habitaſſe, itidem Hunnos perpetuò olim Aſiæ affixos fuiſſe antequam Cimmerios ejeciſſent è ſedibus propriis; & Vexorem Regem Ægyptium deviciſſent. Juſtin. lib. 2. cap. 2.

Speciale.

136. *Specialis ſitus* Nembrodi perſpicuus fit ex Beroſo: *Cumque Saturnus proſpiceret ſe non poſſe evadere quod innumeras inſidias ſibi paraverat Juppiter Belus, clandeſtina fuga ſe tutabat, in Sagis Caſpiis deliteſcendo. Cumque naturæ concederet, juſſit filio Nino ut Sabatium Sagum funditus deleret, & omnes populos Babylonico regno ſubjiceret, quia omnium in orbe primum fuiſſet* lib. 5. de 2. Rege Babyloniæ. Quod Saturnus & Nembrod idem fuerit diſq. 133. dictum, quod nunc idem ſit, exponunt verba Beroſi lib. 5. Babyloniæ *Juppiter Belus filius dicti Saturni* & dicto lib. de Nino: *Ninus Jovis Bèli filius.* Quare quod ſupra ſcripſit, *juſſit filio Nino*, eſt pro nepote Nembrodi & non pro ejus filio accipiendum. Argumento quoque de Saturno, ſunt Virgilii verſus 319. Æneidos 8.

Primus ab Aetherio venit Saturnus Olympo
Arma Jovis fugiens, & regnis exul ademptis.

Sagarum Caſpiarum circumferentiam, in quibus delituit Saturnus, complectitur Beroſus lib. 5. *Sagæ Armenii multiplicati, poſſederunt omnem Caſpiam regionem ab Armenia usque in Bactrianos.* de qua videatur etiam diſq. 118.

137. Quæ cum ita ſe habeant, non adeò abſurde Thvvrocz. Annalium Scriptores ſectatus eſt ad verbum Chronic. part. 1. cap. 2. *Nam in uno dictorum*

ctorum voluminum poſitum eſt. quod Nembrod gigas, poſt linguarum confuſionem in terra Evilath, quæ nunc Perſida vocatur, intraſſet: & ibi ex conjuge ſua Enech vocitata, duos generaſſet filios, quorum alter Hunor, alter verò Magor denominati extitiſſent: ex quibus tandem univerſi Hunni ſive Hungari ipſorum generationes, recepiſſent propaginem. Dicitur etiam &c. vide diſq. 95. Error Geographicus in nomine Evilath eſt. Enim *Hevila & Sur reſpicit Ægyptum* Geneſ. 25. v. 18. hoc eſt, *quæ eſt è regione Ægypti*; Samuel 15. verſ. 7. *Joſephus legit à Peluſio Ægypti usque ad Rubrum Mare &c. pro Æthiopia Interiore intelligo.* Ortelius Theſaur. Geograph. in verbo Evila. Loco conſtant, id eſt, *Perſida*, quam inter Armeniam majorem & Bactrianos fuiſſe, ex Annalibus liquet, qui Perſiam ſive Evilath falsò ſibi perſuadebant Mæotidi paludi vicinam eſſe ut diſq. 150. dicetur.

138. Hanc primam lineam, levi dolabrâ expolitam, non tanquam Hiſtoriam, purum & merum verum continentem, ſed potius Mythiſtoriam fabulis vero mixtam, præmiſimus; ad veriora nunc & memorabiliora feſtinat calamus, ſcilicet *ſecundam lineam* monumentis veteribus nitidiorem & notiorem. Utpote Ritibus, Moribus & ſimilibus, quæ ſuis locis explicantur, tum ſcriptorum fide, linguarum veſtigiis & ſitu loci de quibus hîc ſpeciatim.

Scytharum & Hunnorum monumenta vetera.

139. Hunnos *Scythas Regios* nuncupandos ex Zoſimo oſtenſum eſt diſq. 70. & quidni nuncupandi, imò ſunt Scythæ Regii illi apud Herodotum lib. 4. cap. 20. 56. 57. & 59. &c. Aperta oratione, neque gratia neque odio confirmat hoc D. Hieronymus, Epiſtola ad Oceanum Epitaphium: *Hanc gentem Herodotus refert ſub Dario rege Medorum viginti annis Orientem tenuiſſe captivum, & ab Ægyptiis atque Æthiopibus annuum exegiſſe vectigal. Abigat Jeſus ab orbe Romano tales ultra beſtias &c.*

140. Hero-

140. Herodoti Hiſtoria lib. 1. cap. 104. uſq; ad cap. 104. hæc eſt: *Ingens Scytharum exercitus, duce Scytharum rege Madye Protothyæ filio: qui Cimmerius ex Europa ejectis in Aſiam eruperunt: & dum illos fugientes perſequuntur, ita in Mediam penetrarunt. Eſt autem à lacu Mæotide ad Phaſim usque & Colchos, expedito viatori iter triginta dierum: è Colchis vero non ita longo itinere perveniri poteſt in Mediam: ſed una duntaxat natio interjecta eſt, Saſpires: quos ubi tranſieris, continuè occurrit Media. Scythæ tamen hac non irruperunt, ſed alia via ſuperiore & multo longiore deflectentes, Caucaſo monte ad dextram relicto. Hic Medi cum Scythis congreſſi, prælioque fuſi, Aſiæ imperium amiſerunt. Porrò Scythæ univerſa Aſia potiti, hinc recta in Ægyptum contendunt. Quibus jam Syriam, Palæſtinam ingreſſis Pſammitichus occurrens Ægypti Rex, muneribus precibusque effecit, ne ulterius progrederentur. Scythæ ubi retrocedentes &c.* (vide diſq. 145.) *Poſtquam verò jam viginti octo Annis Aſiæ imperium Scythæ obtinuiſſent, omniaque jam pene ex negligentia licentiaque depopulata eſſent (nam præter tributum exactionesque, diripiebant, extorquebantque à quibuslibet quæcunque poſſidebant) horum potiorem partem Cyaxares atque Medi hoſpitio acceptam inebriatamque interemerunt. Et ſic quidem Medi recuperarunt imperium receptis iis, quibus prius potiebantur.* Huc adde quæ pr. lib. 4. ſcribit autor dictus. & Juſtin. lib. 2. cap. 5. Idem Ammianus Marcellinus lib. 31. cap. 7. *venando ad usq; Mæoticа ſtagna & Cimmerium Boſphorum, itidemque Armenias diſcurrentes & Mediam.*

141. Eandem Mediam iterum ingreſſos eſſe Hunnos urgente fame Priſcus ſignificat. *Uno ex nobis quærente, qua via è Scythia in Perſas duceret? Romulus dixit, non longo locorum intervallo Medos diſſitas eſſe à Scythis, neque non Hunnos hanc viam neſcire, ſed olim fame per eorum regionem graſſante, cum Romani propter bellum, quod tunc temporis gerebant, minimè cum illis prælio decertarent, hac*

hac irrupiſſe, & ad Medorum oppida, Bazic & Courſic usq; penetraſſe. Nec multò poſt Principes, ex Scytharum Regibus ortos, magnæ hominum multitudini imperantes, qui ad hanc expeditionem egreſſi fuerant, Romam ad contrahendam armorum ſocietatem veniſſe. Hos narraſſe, per quendam deſertam regionem illis iter fuiſſe, & paludem trajeciſſe, quam Romulus exiſtimabat eſſe Mæotidem: deinde quindecim diebus elapſis, à quibusdam montibus, quas ſuperaſſent, in Mediam deſcendiſſe. Ibi prædas agentibus, & excurſionibus agros vaſtantibus, Perſicum agmen ſuperveniens, telis ſuperpoſitum aëra repleviſſe. Itaque imminentis periculi metu, retro abſceſſiſſe, & montes regreſſos, pauxillum prædæ abegiſſe. Magnam enim partem Medos extorſiſſe, & ut hoſtium impetum evitarent, ad aliam viam deflexiſſe. Et per loca, ubi ex petra maritima flamma ardet, illinc profectos, neſcio quot dierum itinere ad propria remeaſſe &c. Excerpt ex Hiſt. Gothica de Attila.

142. Ad hæc Herodoti & Priſci Rhetoris commodè referas illuſtrationem tituli Attilæ, ne fabuloſa videatur hæc inſcriptio: *Attila &c. nutritus in Engadi; Dei gratia Rex &c. Medorum.* Scis? Hunnos abrogaſſe imperio Medos & duodetriginta annos ſuperiori Aſiæ imperitaſſe, Herod. d. lib. 1. & 4. Scis? Hunnos in Palæſtina fuiſſe, in qua regione Ptolemæo Geograph. lib. 5. cap. 16. *Engada ab occaſu Jordanis fluvii eſt.* adi ejusdem 4. Tabulam Aſiæ. *Trecentis ſtadiis à Ieroſolyma abeſt, teſte Joſepho Antiq. lib. 9.* Ortelius Theſaur. Geograph. in verbo Engada.

143. Nec de Hunnis & Scythis Regiis, fuiſſe alterius ſententiæ Teophylactum Simocatum & alios Hiſtoricos, ſuccinit Euſtathius notat. in Dionyſii Poetæ verſ. 730. *Non tantum autem Simocatus verum etiam multi fide digni Hiſtorici memorant: Unnos minime aſpernandam eſſe gentem Scythicam axiologam, id eſt præcipuam.* Adeò, ut jam fides habenda Zoſimo, D. Hieronymo, ex Herodoto id affirmantibus.

144. Ea,

144. Ea, quó fiat gravius velut Echo, veſtigia Scythica Linguæ Ungaricæ excipiunt, quæ ſubobſcurè deſumi poſſunt ex Herodoto, quæ vel ipſe autor vel deſcriptores & interpretes, cujus operibus in lucem editus eſt, corruptè & indiſtinctè tradiderunt, ignorantiâ Scythicæ & Ungaricæ linguæ, in qua exotici ſcriptores frequentiſſimè errant Orthographicè, qui ſcribendi officio ſe ſatis perfunctos credunt, ſi qualitercunque ex rumore captata verba, Pſitaci more non intellecta reddant, & hiſtoriis ſuis aggregent.

Veſtigia Scythica Linguæ Vngaricæ.

145. Verba Scytharum, quarum veſtigia in Ungarica lingua cernuntur hæc ſunt: *Enareas*, *Enaries*, *Amaxampeus*, *Scolos*. Herodotus lib. 4. c. 67. de Vaticinatoribus Scytharum: *Enaries qui ſunt androgyni, ajunt ſibi à Venere traditam divinationem.* Hos Stephanus hoc loco, latinis verbis facit *Vates eviratos.* D. verò Caſpar Simonides, cujus mentio ſupra habita legit Αἱμαρίας à verbo αἷμα, ſanguis, & ῥέω, fluo. Aſt cognomen *Enaries* non ad paſſionem ſed actionem referendum eſſe, ſuppeditat nomen differens androgyni, quod paſſionem ſpecificè denotat. Pendent ab hujus nominis actione verba Herodoti lib. 1. cap. 105. ubi de Scythis, quos ſupra diſq. 139. Hunnos probavimus fuiſſe. *Scythæ ubi retrocedentes in urbe eſſent Palæſtinæ Aſcalone, bonaque parte Scytharum nullam injuriam inferente, pauci aliquot relicti Veneris Uraniæ fanum depecularunt &c. Ac verò Dea ipſa templi ſpoliatoribus eorumque poſteris ſemper immiſit morbum fæmineum: quemadmodum & ipſi fatentur Scythæ, ſe videlicet illo morbo ob id laborare, & videre licet apud Scythas hunc morbum curantes, quos* Enareas *appellant.* Hos impropriè *execrabiles ſeu execrationi obnoxios*, explicat Henricus Stephanus hoc loco. Nam ſecundum jam dicta *Enareus* eſt Curator fæminei morbi ex curſu orbi-

ſu orbium cæleſtium: & *Enaries*, Divinator ex conſtellatione ſyderum cæleſtium. Quam interpretationem propriam eſſe judicari poteſt ex lingua Ungarica, Scytharum iſtorum nativa. *Eg:* Cælum; *Egi:* Cæleſtis, Syderius, Cælitus; *Egiárás:* Curſus orbium cæleſtium; à quo *Enaries, & Enareas*, literis tranſpoſitis per Antitheſin, ut, pro g; n. pro i; a. pro a; e. & per Epentheſin interpoſita litera i; In quibus Metaplaſmis frequentem eſſeLinguam Ungaricam diſq. 94. dictum. Hinc *Egiiárásból jövendölö*, Aſtrologus. *Egiiáráſtanito*, Aſtronomus.

146. *Amaxampeus* eſt in his tribus nominibus *Amá Szent Ut*. Illa Sacra Via. Sic Herodot. dicto lib. cap. 52. *Eſt fons in finibus regionis Scytharum &c. qui locus unde emanat, Scythica lingua Amaxampeus, Græca autem lingua, ἱεραὶ ὁδοί, id eſt, ſacræ viæ. Amá* ſive *Amaz*, Ungaris eſt, Ille, Illa, Illud, & ipſe &c. *Szent:* Sacer, Sanctus. *Ut:* Via. An rideor ſine exemplo? Notabile hoc Bodini de Ovalonibus, (quos Helvetii Walſch/ Germani Walloner/ Wallen & Welſche/ quo nomine exteros omnes indifferenter, ſi Germani non ſint notat vulgus Argentinenſ. *Britanni* Wallos *ſeu* Gallos *vocant.* Epiſt. ad Guillelmum Lenormantium in Appendice ad Res Hungaricas. Sed hæc obiter) Method. Hiſt. cap. 9. *Ovallones enim à Belgis appellamur, quod Gallis veteribus contigit, quum orbem terrarum peragrarent, ac mutuò interrogantes quærerent* ou allons nous, *id eſt, quonam proficiſcimur? ex eo credibile eſt Ouallones appellatos.* Ex quibus liquet particularia ſupra dicta nomina locorum, conjunxiſſe, corruptè tranſpoſitis literis per Antitheſin, Herodotum. Corruptionis arguit illum cap. 81. lib. dicti, qui pro *Amaxampaus*, *Exampaus* ſcribit: *locus nomine Exampaus, cujus etiam aliquando ante habuimus mentionem.* Per quam corruptam contractionem itidem

Exampæus ſcribunt, Julius Solinus Polyhiſtor. cap. 24. Pomponius Mela de Situ Orbis. lib. 2. cap. 1. Et magis *Ex Amphe diviſim, & corruptè legitur apud Iſidorum.* Ortelius Theſaur Geograph. in verbo Exampæus, ac apud Jornandem de Reb. Get. cap. 5. *cui ex Ampheo nomen eſt.* Gruterus hoc loco: *Mſſ. noſtri duas voces compingunt in unam, cui Exampheo &c.*

147. Nomen *Scolotis*, Regis cognomen, Scythis omnibus fuiſſe, quos Scythas Græci appellavere, ex Herodoto dictum diſq. 96. Hujus communis appellationis veſtigium extat adhuc in Hungariæ Caſtro *Soklos* propè Danubium, non procul à Quinque Eccleſia ſitum, nobilis captivitate Sigismundi Regis Hung. &c. de quo legendus Thvvrocz part. 3. cap. 9. *Soklyos, Soklios & Sokios* hodierni Geographi ſcribunt. Verum *Soklos* rectè habet Tabula antiqua Hungariæ per Lazarum Thomæ Strigonienn. Cardin Secretarium, Virum expertum quondam congeſta, atque per Joh. Cuſpinianum edita opera Petri Apiani Ingolſtadian. Mathem. Anno 1528. Idem Thvvrocz ſcribit dicto libro. Hæc denominatio cum ita ſe habeat, haud abſurde applicabimus ad cognomen Scytharum, *Scolotis*, quod literis transpoſitis per Metatheſin *Soklos* eſt. Nam c, & k, literæ ita indifferentes ſunt in Ungarica lingua, ut *c ante* a, e, u, *in fine dictionis nihil differat à* k. Albert Molnar Grammat. Ung. lib. 1. cap. 1. Error quoque facile ab Herodoto committi potuit, ut per Antitheſin pro litera k, c, ſcriberet. Unde conſentaneum eſt Caſtrum *Soklos* ab Hunno-Ungaris dictum eſſe hac ratione, ut gentilitium nomen Regis & Sytharum, velut expreſſum veſtigium Scythico-Hunnicæ denominationis, ad ſempiternam poſteritatis memoriam ſuperſtes ſit in Hungaria. Quid? Quod Socklos conjunctim nullam

etiam

etiam rem denotare ſciam, in tota lingua Ungarica præter illam Arcem : Si non perfricta fronte contendere malit quis compoſitum eſſe à *Sok*; multum, & *Lo*, Equus, quod non frivolum ſolum, ſed & violentum eſſet.

148. Poſtremum argumentum eſt in *Situ loci.* Admodum ſignificanter Juſtinus lib. 2. cap. 2. Scytharum ſitum generaliter deſcribit : *Scythia autem in Orientem porrecta, includitur ab uno latere Ponto, & ab altero montibus Riphæis, à tergo Aſiæ & Phaſi flumine. Multum in longitudinem & latitudinem patet.* Scytharum ſolum patrium.

149. Specialiter Herodotus lib 4. cap. 20. *Trans Gerrhum ſunt ea quæ vocantur regia, & Scythæ optimi pariter & plurimi &c. à meridie quidem ad Thauricam regionem pertingentes : ab aurora vero, ad foſſam quam dixerunt illi qui è cæteris geniti fuerunt Oryxam, & ad emporium paludis Mæotidis quod vocatur Cremni, id eſt prærupta, quorum pars ad flumen Tanaim porrigitur.* Hæc Herodotus obſcurè & locum ad vivum noſſe cupientibus haud ſatis plana. Oſtendenda igitur loci *Qualitas & Quantitas.*

150. In Qualitate videnda fertilitas loci & cauſa electionis. Thvvrocz ex Annalibus Ungarorum Paludem Mæotidem deſcripſit part. 1. cap. 4. *Hanc paludem regionem eſſe, & Perſidæ provinciæ vicinam fore : Pontoque illam in gyro vallari : unum tantum vadum habere aditumque illic & exitum difficilem præbere : herbis, ſilvis, piſcibus, volucribus & beſtiis abundare, in Chronica poſuere Hungarica.* ejus Qualitas;

151. Idem autor d. libro. *Unde ipſarum Hungaricarum Chronicarum primordiis ſequitur : Dum enim Hunnor & Magor Nembroth eſſent primogeniti : à patre eorum ſeparatim in tabernaculis habitabant. Accidit tandem una dierum, cum venandi cauſa ad campum proceſſiſſent : & illis in deſerto una cerva occurriſſet : quam cum fugientem inſequentes*

in paludes Mæotidas deveniſſent: & cerva eadem in crebris ſilvarum ſaltibus evanuiſſet: ipſi eandem diutius perquiſitam potuerunt invenire minime. Peragratis tandem Paludibus eisdem: cum illas armentorum pro paſcuis optimas fore conſpexiſſent: redeuntes ad patrem ab ipſo licentia impetrata cum omnibus ipſorum rebus in ipſas paludes Mæotides intraverunt ibidem moraturi, Itaque fæcunditas Mæotidis Hunnor & Magor excitavit, ut eam incolerent. Ita eandem cauſam relinquendi & quærendi patriam ponit Seneca Conſolat. ad Helviam cap. 6. *alios &c. aut aliqua intoleranda infelicis ſoli vitia ejecerunt: quoſdam fertilis oræ, & in majus laudatæ, fama corrupit.*

152. Pari paſſu in eodem loco cum Annalibus Hungarorum ambulat Priſcus Rhetor, de quo Jornandes in Reb. Get. cap. 24. de Origine Hunnorum: *Quorum natio ſæva, ut Priſcus Hiſtoricus refert, in Mæotide Palude ulteriorem ripam inſedit, venatione tantùm, nec alio labore experta, niſi quod poſtquam creviſſet in populos fraudibus & rapinis vicinam gentem conturbavit.* Cui omnimode correſpondent Annales ulterius; *Paludes ergò Mæotidas Hunnor & Magor adeuntes, quinque annis ibidem immobiliter permanſerunt. Anno vero ſexto exuentes dum per deſertum vagarentur, ſonitum ſymphoniæ audierunt: & ſcrutinii gratia ulterius procedentes uxores ac filias Berekæ ſine maribus in tabernaculis manentes ac feſtum tubæ colentes, & choreas ducentes caſu repererunt: quas celeri rapina comprehenſas ſimul cum earum rebus in paludes Mæotidas deduxerunt. Contingit autem eoſdem in hac rapina inter cæteras Dulæ principis Alanorum duas filias virgines forma præclaras compræhendere, quarum unam Hunnor, alteram Magor in Uxores receperunt: ex quibus mulieribus tandem omnes Hunni ſive Hungari originem ſumpſiſſe perhibentur. Et hanc quidem rapinam cunctarum prædarum primum nonnulli fuiſſe dixere.* Sic illi.

153. Herodotus verò aliam cauſam Scythas exci-

excivisse è ſedibus ſuis refert, quam vide diſq. 72. Cauſam hanc commutandi ſedes obſervavit Seneca Conſol. dicta: *Alios excidia urbium ſuarum hoſtilibus armis elapſos, in aliena, ſpoliatis ſuis expulerunt.* Et inde eſt quod legimus apud Procopium in Fragment. lib. 4. de Hunnis qui Cimmerii dicebantur: (diſq. d.) *Supra Sagidas Hunnicæ variæ nationes ſitæ ſunt. De hinc autem Eulyſia regio apellatur. Barbari autem ejus incolæ & mediterraneis locis & ad maris littora habitant ad Mæotim usque paludem & Tanaim fluvium, qui in eam paludem influit. ejus autem regionis accolæ olim quidem Cimmerii nominabantur, nunc autem Uturguri &c.* Et cùm his potius quam cum Annalibus ſentio.

154. Quantitas eſt vel *Continua* vel *Diſcreta*. & Quantitas;

155. *Continuam* quantitatem Paludis Meotidis in magnitudine longa, lata & profunda circūſcribunt Jornandes & Herodotus lib. 4. cap. 86. *Pontus Paludem habet influentem in ſe, non multo quam ipſe eſt, minorem, quæ Mæotis appellatur & mater Ponti.* (de Ponti magnitudine vide Herodot. cap. 85. d. l.) *Cujus Paludis circuitus paſſuum millia* CXLIV, *nusquam octo ulnis altius ſubſidentis.* Jornandes Get. cap. 5. *vel* Continua;

156. *Diſcreta* quantitas eſt in partibus & Regionibus, quas occuparunt Scytho-Hunni, & Paludi poſſidendo applicarunt, quæ ejus termino non includuntur. Qualiter ab Occaſu adortum limites propagarunt & ſedes habuerunt à Sarmatia Europæa uſque in Scythiam extra Imaum montem. *vel* Diſcreta.

157. Ptolemæus de Sarmatia in Europa Geograph. lib 3. cap. 5. *Inter Baſtarnas autem & Roxolanos ſunt Chuni. Et ſub propriis montibus Amadici & Navari* Adde de Hamaxobiis & Chunis ejusdem Tabulam 8. Europæ. Nec aliter refert Agathias lib. 5. *Hunni quondam circa lacum Mæotidem loca incoluere in Arcturum potius verſi, ut Barbarorum cæteræ nationes, quæ quod infra*

Imaum montem Aſiam inſident, hi omnes & Scythæ & Hunni vocitabantur.

158. Abhinc tandem ſpeciatim explico Herodoti loca de Scythis Regiis diſq. 149. *Trans Gerrhum ſunt ea &c. Gerrhus nomen à loco obtinens, qui à Boryſthene dirimitur circa ea loca apud quæ Boryſthenes cognoſcitur: cui loco nomen eſt Gerrho, diſterminat regionem Scytharum Nomadum & Regiorum.* Herodot d. l. cap. 56.

159. *Ab aurora verò, ad foſſam &c.* Idem autor ſeipſum illuſtrat cap. 3. *Primam quidem regionem interſepſit ducta lata foſſa, quæ à Tauricis montibus pertingebat ad Mæotim paludem omnium maximam.* Quem locum hac in re liberali manu copioſius perſequitur Jornandes de Reb. Get. cap. 5. pr. *Taurum montem, non illum Aſiæ, ſed proprium, id eſt Scythicum per omnem Mæotidis ambitum, ultraq; Mæotida per anguſtias Boſphori usq; ad Caucaſum montem amnemque Araxem, ac deinde in ſiniſtram partem reflexa, poſt mare Caſpium, quæ in extremis Aſiæ finibus ab Oceano Euroboreo in modum fungi primum tenuis, poſt hæc lætiſſima & rotunda forma exoritur, vergens ad Hunnos, Albanos, & Seres usq; digreditur.*

160. Cui ſententiæ aſſenſum ſuum præbent Dionyſii Poetæ verſus 728. & ſeq.

Primi quidem Scythæ ſunt qui Saturnium prope mare
Maritimam oram incolunt ad Oſtium Caſpi maris
Unni autem deinceps: poſt ipſos autem Caſpii viri
Albanique ——————————

161. In horum veſtigia ad ortum verſus videtur pedem ponere Plinius lib. 6. cap. 17. *Ab Attacoris gentes Thyri & Tochari*, de quibus diſq. 75. 76. dictum, *qui Bactrianis vicini fuerunt* Philippus Chronic. lib. 3. Ptolemæus Geograph. lib. 6. cap. 11. & Tab. Aſiæ 7.

162. Ab his eſt, quod occurrit ex oppoſito apud Plinium dicto libro: *Et gens Attacorum, apricis ab*

cis ab omni noxio afflatu ſecluſa collibus eadem, quâ Hyperborei degunt, temperie. Et Ptolemæum de Ottorocorrhis Geograph: lib. 6. cap. 16. *Auſtrales juxta Emodos montes, & Sericos Ottorocorrhæ.* De his Petrus Montanus in dictum librum Ptolemæi, & Ortelius Theſauro Geograph. in verbo Ottorocorræ: *Sunt ejuſdem Regionis Ptolemæo, quos Plinius Attacoros appellat.* Ottogororum flumen quoque nominat hoc tractu Oroſius lib. 1. cap. 2: *A fonte fluminis Ottorogorræ, qui ſunt à ſeptentrione ubi ſunt montana Paropamiſſadæ Mons Taurus: à fontibus Ottorogorræ usq; ad civitatem Ottorogorram inter Hunnos & Scythas & Ganderidas, Mons Caucaſus:* Unde ſupra diſq. 79. Otteguouri Outrogori dicti ſint, ex his diſcimus.

163. Ad Septentrionem verſus ab Oceano glaciali uſque in Tauricam habitabant ad Meridiem. Herodoti locus ſupra 149 diſq. plagæ Septentrionali inſinuatus eſt: *Ad emporium Paludis* &c. ad finem. Huic finitima ſunt verba Herodoti cap. 57. *Tanais qui è vaſta palude profluens, in aliam vaſtiorem diffunditur, nomine Mæotim, quæ diſcludit Regios Scythas à Sarmatis.* Nec alıud refert de perpetuæ hiemis ſævienti tractu Hunnorum, Ammianus Marcellinus lib. 31. cap. 2. *Hunnorum gens, ultra paludes Mæoticas glacialem Oceanum accolens.*

164. *A Meridie ad Thauricam regionem pertingentes &c.* (quæ Ponto Euxino alluitur.) Herodot. ſupra. d. Jornandes eadem de Hunnis, in Reb. Get. cap. 5. *ſupra mare Ponticum Bulgarorum ſedes, quos notiſſimos &c. Hinc jam Hunni quaſi fortiſſimarum gentium fæcundiſſimus ceſpes, in bifariam populorum rabiem pullularunt. Nam alii Aulziagri, alii Aviri nuncupantur, qui tamen ſedes habebant diverſas. Iuxta Cherſonem Aulziagri, quæ Aſiæ bona avidus mercator importat, qui æſtate campos pervagantur effuſos, ſedes habentes, prout armentorum invita-*

 verint

verint pabula ; hyeme ſupra mare Ponticum ſe referentes. Hunugari autem hinc ſunt noti, quia ab ipſis pellium murinarum venit commercium : quos tantorum virorum formidavit audacia &c. Non tacendum hoc loco Bonfinium dec. 1. lib. 2. præter Jornandi mentem accipi Hunugaros pro diſcreta gente ab Hunnis. Non ea eſt Hiſt. Strabonis Geograph lib. 7. *Scenæ Nomadum ſub coactitio genere compactæ, infixa ſunt vehiculis in quibus ii degunt : circum eas verſantur pecora, quorum lacte, caſeo, & carnibus victum ſuppeditant : ſequuntur autem ipſi paſcua, ſubinde herboſa occupantes loca : hyeme in paludibus Mæotidi propinquis, æſtate etiam in campis.*

165. Venio ad *tertiam* & ad penitiorem Hungaricæ proſapiæ *Lineam:* eaque perſpicua fit *ex illa triplici ratione qua utebamur ; ſcriptorum, inquam, fide perſpecta, lingua veſtigiis, & regionis ſitu.* Bodin. d. l. cap. 9.

Hungarica Proſapia clarius explicatur ex Scriptoribus ;

166. Hunnos, Avares & Hungaros unam eandemque gentem fuiſſe, certò uno omnes ore confirmant. uti Jornandes ſupra dicta diſq. 164. Liuthprandus. Hiſt. lib. 2. cap. 1. Nicetas Choniates lib. 3. Sabellic. Rapſod. Hiſt. Ennead. 8. lib. 1. & 5. Jo. Nauclerus Tibingenſis in Chronographia. Beatus Rhenanus Rerum Germanicarum. Pomponius Lætus in Romana Hiſt. lib. 2. Matthias à Michova de Sarmatia Aſiana atque Europæa lib. 2. cap. ult. 5. Sigiſmundus Baro ab Herberſtein Comment. Rerum Moſcovit. cap. de Itinerario ad Petzoram Jugariam &c. Paulus Baruta diſc. Polit. 2. lib. 1. Jus Conſuetudinarium Regni Hungariæ, & Annales & Chronologiæ, quotquot extant hodiè, excepto Ranſano qui diſcriminabat Hungaros ab Hunnis Epit. Rerum Hung. Indice 7. ſed mutata ſententia non dubitavit hæc ſcribere d. Ind. *Cæterum ejus, quod hoc loco affirmo, habeo auctorem, quem ſequi*

non

vereor , *Eliuium videlicet, probatum Hiſtoricum, natione* *ncum &c. Is anno Ieſu Chriſti* M. CC. LXXII. *ſcripſit* *s egregium, licet rudi ſermone, quo explicuit originem gen-* *n omnium barbararum, quæ à Magni Conſtantini tempo-* *us, ad ſuam usque tempeſtatem, varias orbis terræ partes* *uere. Prodidit igitur ſcriptoris diligentiſſimus operis ſui lib.5.* *:. Hunnos & Hungaros, eandem fuiſſe gentem &c.*

167. Ei ſententiæ refragantur Æneas Sylvius. Pius II. Pont. M. c. 29. de Secunda Aſiæ par- . Aventinus lib. 1. & 4. Annalium Bojorum. anciſcus Irenicus Germaniæ Exegeſios lib. 1. cap. -. quem ſequitur Jacobus Spiegelius Scholiis in untheri Poetæ lib. 6. & in Auſtriados lib. 1. Bar- olini Peruſini. Lazius in deß Königreichs Hung. horographiſch. beſchreib. cap. de Hunnis. pr. & de varibus.

168. Pio Pontif. ſe opponit Bonfinius dec. lib. 1. *Pius Pontifex Maximus, huic opinioni, neſcio quo* *ffectu refragatur: niſi fortaſſe iſto, quia quum vates eſſet* *otimus, Vngaroſque vaticinaretur paucis poſt temporibus A-* *emanos ſuos, quos tantopere ac jure dilexit, facilè domituros,* *niquo ferebat animo, eos aliquam nobilem originem ſortiri.* & dec. 1. lib. 2.

169. Lazius etiam ſibi ipſi non bene con- tat. Nam modo Hungaros ab Avaribus eſſe vult, dicto libro cap. de Sarmat. Vandal: *Avares* davon die Hungern herkommen. Et cap. de Vandalis, Sla- vis; Hungaros Avares ejeciſſe ex Pannonia. Et cap. de Avaribus: Siculos Tranſylvanenſes ab Avari- bus eſſe; quos cap. de Hunnis: à filio Attilæ El- lach in Dacia defluxiſſe opinatus eſt, de quibus diſq. 193.

170. Irenicus d. l. ſomniat: *Hunni Germanica lingua utebantur, ut qui vitam Attilæ ſcripſerunt, ſatis demon- ſtraverunt, Hungari verò ſemper alieniſſimam ab idiomate Ger-*

f 5 *manico*

manico ſortiti ſunt, unde & ego adductus ſum, nec Hungaris facilè originem Germanicam conceſſerim. &c. cap. 35. *Hunnos rigor ſermonis Germanos eſſe prodidit, Vngaros autem alienos.*

171. Eadem imbutos opinione priori ſæculo fuiſſe aliquot, inducor à Thvvroczio part. 1. cap. 8. *voluere nonnulli, maxime frater Martinus, qui Romanæ Hiſtoriæ compendium generavit, quod hæ tres nationes, puta Hunni, Gothi, & Wandali, una eadem eſſent generatio: & ejusdem fuiſſent labii ſive linguæ, tantummodo nominibus differrent. Nulla ratio admittit: nec illi quibus hæc placuêre, evidenti ſuam intentionem documento probant. Nam Hunni Gothos propriis de ſedibus expuliſſent minimè, ſi Hunni & Gothi eadem generatio fuiſſent. Præterea Gothi priores Hunnis, dum nec Hunnorum audiebantur ſtrepitus Romano imperio infeſti fuere, Wandali autem longè poſt Hunnorum egreſſum Scythicis de partibus erumpentes. &c.*

172. Quod ſi quis ulterius in dubium vocaverit, is audiat Priſcum Rhetorem & Jornandem. Reſpexit huc Priſcus, cum ſecum ipſe loqueretur: *neſcio quis, quem barbarum, & unum aliquem ex Scythico exercitu eſſe rebar. Græca voce me Salutavit dicens* χαίρε. *Mirari ego qui fieret, ut Græcè loqueretur vir Scytha: etenim intra ſua concluſi, barbaricam linguam colunt & affectant, neque tam Hunnorum, quam Gothorum, aut etiam Auſoniorum, hi ſcilicet, quibus cum Romanis frequentius eſt commercium &c.* Excerpt. ex Hiſt. Goth. pag. 109. Idem pag. 129. de Zeuchone Mauruſio monſtroſo homine (quem Zerconem vocat Suidas) qui in Convivio Attilæ *tunc arrepta feſtivitatis occaſione progreſſus, & forma, & habitu, & pronuntiatione, & verbis confuſe ab eo prolatis, modò Auſoniorum, modò Hunnorum, modò Gothorum intermiſcens, &c.*

173. Tum apud Jornandem expreſſum videas (qui tempore Juſtiniani claruit, ſeque ex proſapia

ia Alanorum profeſſus eſt, de Rebus Get. cap.
) dicto libro cap. 24. Hunnorum linguamGo-
cam non fuiſſe: *quaſi hominum genus, nec alia voce
um, niſi quæ humani ſermonis imaginem aſſignabat.*

174. En Hunnos Germanos Hungarica
gua! En Barditum novum Scriptorum ut lubet
leto, à quibus abſunt priſci illi Duumviri Priſcus
hetor & Jornandes. Stat ergò ſententia, clan-
rem Ungaricæ linguæ penes Hunnos fuiſſe; Ex-
pit hunc ab Hunnis in Scythia prolatum Jornan-
es de Rebus Get. cap. 52. Cum *Attilæ filii contra Go-
os, quaſi deſertores dominationis ſuæ, velut fugacia manci-
a requirentes venirent; ignarisque aliis fratribus ſuper Wa-
mir ſolum irruerunt. Quos tamen ille, quamvis cum pau-
is excepit; diuque fatigatos ita proſtravit, ut vix pars ali-
ua hoſtium remaneret, quæ in fugam verſa, eas partes Scythiæ
eteret quas danapri amnis fluenta prætermeant, quæ lingua
ua Hunnivar appellant.*

175. Hîc murus aheneus eſto! Hunnivár
eſt vera imago ſive typus totius linguæ Hunnorum!
Cuius umbra ita repræſentat Ungarorum ſermo-
nem, ut vix ac ne vix quidem ſit hoc Gothico-Ger-
manicum Haunen ward: multò minùs ut quidam
volunt *idem cum danapro*; aut perindè explicat Bon.
Vulcanius not. in Jornand. cap. d. *Trajectum Hunno-
rum.* Ideò ſignificabit *Hunnorum Arcem*, vel potiùs
Sedem, Civitatem, Expectationem; per Compoſitum:
nimirum *Hunni & Vár*, ſive *Váras* &c. Quin *Vár*; Arx.
Váras; Civitas. *Várás*; Expectatio &c. de quibus
videri poteſt diſq. 89. Hanc ipſam interpretatio-
nem niſi veram credamus; admodum caligabi-
mus in his compoſitis locorum denominationibus
*Poſonivár, Coloſvár, Ovár, Valkovár, Vaſvár, Egervár, Wel-
vár, Vivár, Zytvár, Temeſvár*, & compluribus aliis ap-
pellationibus Civitatum & Caſtrorum, quæ in
Hunga-

Hungaria fermè ad radices vel apices montium poſita ſunt. Locorum hæc nomina plerique efferunt voce Germanica per *Purgum*, *quod plane Græcum eſt* (*πύργ☉*) *à nobis*; *nos Villam & Caſtrum accepimus à Latinis*. Berg *Celtium vetus, quod montem ſignificat, quo etiam nunc utuntur Germani.* Bodin. Method. Hiſt. cap. 9. Ut in denominatione *Poſonivár*; Preſpurg. *Ovár*; Altenburg. *Coloſvár* Clauſenburg / & ſic in conſequentibus.

176. Et hæc magis genuina ſignificatio eſt quàm aliorum : cui potiſſimum rationi incumbunt verba ſupra dicta : *eas partes Scythiæ peteret quas danapri amnis fluenta prætermeant.* Mendosè diſq. 100. in fine : *danubii amnis* ex Editione Jo. Leunclai Baſil. in fol. & Bon. Vulcanii in 8. Lugd. Batav. ſcriptum eſt. Equidem Vulcanius notis ad Jornand. variarum lectionem adjecit *al. danapri*. Quam lectionum confirmat. *ita Pal. alter, à manu caſtigatrice, cum prius ibi fuiſſet Danabri. Pal. pr. quas danubri amnis*, Gruterus not. in Jornand. d. l. Tametſi Danaper iſte à diverſis autoribus *Dnyeper*, *Nieper*, *Dneſter*, *Neſter*, *Danaſter*, nuncupatur, tamen Boryſthenem Sarmatiæ Europææ fluvium eſſe, pluribus demonſtrat Ortelius Theſauro Geographico in Verbo Danaper & Boryſthenes. Iſthic Chunnos & Scythas Regios & Hunnos omnes habitaſſe uſque in Scythiam intra Imanum paulò ante indicavimus.

177. Ergò *eas partes Scythæ &c. lingua ſua Hunnivár* hoc eſt Hunnorum Arcem, Berg/ Burg/ villam per Metaphoram cum urbibus carerent & in carpentis habitarent, appellabant hac de cauſa quod illa pars, natalitio ſolo venientes & è vitæ periculo elapſos, incolumes exceperit; hærentes bene habuerit & naturali munimento latibulis ſuis clauſos tenuerit ab omni hoſtili impetu & injuria.

178. Ve-

178. Veſtigium linguæ Ungaricæ ex nomi- e Atilæ poſtmodum declaraturus, nunc haud ıaquam prætereundum hoc Eginhardi in Annaous Rerum Geſtarum à Carolo Magno Anno CCXCVI. *Pipinus autem Hunnis trans Tizam fluvium gatis, eorumque regiá, quæ ut dictum eſt, Ringus, à Longo-rdis autem Campus vocatur &c.* Veſtigium hujus noinis & non loci latet in hoc Ungarico *Rigomezö* id t Campus Merulæ, non incognitus clade Jo. Huniadis, acceptâ quarto ſui gubernaminis anno, à æſare Turcarum Amurate in finibus Bulgariæ, bi ſe animoſus Heros cum copiis viginti quatuor el paulo plus, millium pugnatorum, contra hoem illum Chriſtiani nominis pluſquam ducentis rmatorum millibus tumentem, oppoſuit, videaır Thvvrocz part. 3. cap. 46. ex Linguæ veſtigiis;

179. Nequaquam obſtat Lazius Chororaph. Beſchreib. Hung. cap. dicto de Hunnis: qui onjectat illos Vandalicè ſonaſſe: wie aus Agathio und Apollinari mag abgenommen werden/ſind nicht Hungern geweſt/ ſondern haben ein Windiſch ſprach eführet. Locum dare videtur huic conjecturæ erbum *Strava* apud Jornandem de Rebus Get. ap. 49. de Magnificis Exequiis Attilæ: *Poſtquam alibus lamentis eſt defletus, ſtravam ſuper tumulum ejus, quam ppellant ipſi, ingenti commeſſatione concelebrant, & contraia invicem ſibi copulantes, luctum funereum mixto gaudio exolicabant.*

180. Strawa quidem Vandalis ſive Slavis eſt Commeatus, quod Germanis Zehrung; num verò Vandalicum nativum verbum? ecce Rhodus, ecce Saltus. Nam ſi Herodoti hoc verum lib. 4. cap. 116. de Sauromatis: *Sauromatæ putantur linguá Scythica Solæzitare id eſt corruptè uti, quod eam ab initio non probè didicerint Amazones.* Sequitur ſine ulla contra-

dictione

dictione Stravam fuiſſe purum Scytho-Hunnicum vocabulum. Siquidem Sauromatæ qui ſe Amazonibus conjunxerant Scytharum Regiorum degeneres liberi fuerunt; de quibus Herodot. lib. 4. cap. 110. 111. & ſeq. A Servis illorum ortos putabat Plinius lib. 4. cap. 12. qui Sarmatæ erant, Græcis Sauromatæ Plin. d. l. & Jornād. Reb. Get. cap. 50. Slavonica gens variæ appellationis, teſte Melanchtone in Tacit. Germ. Explicat. Vocabulorum, Regionum & Gentium: *Vandalos gentem Sarmaticam eſſe exiſtimem, quos vocamus* Wenden *&c. Sunt autem variæ illius unius gentis appellationes, quarum aliquæ ſono non multum diſcrepant, Venedi, Fenni, Vandali alibi Sclavi vocantur.* Idem ex hoc Ortelius Theſauro Geograph. in verbo Vandali. *Ex iisdem gentibus derivati ſunt atque diffuſi Roſſi, qui & Roxani & Roxolani, vocantur hodie Moſchi.* Chronic. Carionis lib. 4. de Sarmat.

181. Quæ cum ita ſint, perſpicuum fit Stravam eſſe purum Scytho-Hunnicum, & ſic conſequenter Ungaricum vocabulum, quo Hunni Silicernium, quod ingenti commeſſatione concelebrabant, denotabant. Sic hodiè in pleriſque locis, Germanis Commeſſatio civili verbo Zehrung eſt, quod etiam Argentinenſibus Abentzehren. Hungaris Silicernium hodiè *Halotti lakodalom.*

182. Neque contradicit nobis Albertus Molnar Grammat. Ungar. lib. 1. cap. 2. Canone 3. *A duabus conſonis nulla incipit vox Vngarica; à peregrinis autem mutuata vocabula ſic proferunt adhibitis vocalibus, ut pro Schola dicant indifferenter* Eskola Jskola &c. Etenim nulla regula eſt ita generalis, ut non patiatur exceptionem: ita ipſe excipit peregrina hæc *Strutzmadar*; Struthio, & *Prüſzéntes*; Sternutatio. Et in Lexico ſuo quam plurima vocabula incipientia à duabus conſonantibus ponit; utpote: *Practica*; Technæ

Preda;

eda; Prædæ. *Predicátio*; Concio. *Prees*; Prælum. *répoſt*; Præpoſitus. *Proba*; Probatio. *Profécia*; Proаctia. *Profont*; Proviant. *Prókátor*; Procurator. *roſalni* Proſas canere. *Proteſtálás*; Proteſtatio. *Pruſz.* rutenus. *Pſalmos*; Pſalmus. *Scarapla.* Scorpio. *Spáaloc*; Spacior & alia multa à Sp. & Sc. Tr. Pr. inhoantia. Item pura Hungarica, *Drága*; Pretioſus, Carus. *Pribec*; Transfuga. *Prriütſöc*; Cicada, Archeæ. *Straſa*; Vigilia. Excubatio. *Treſa*; Jocus. *Trécželö*; Garriens, Blatero. Sic cuidam etiam primori ex Hunnis *Scota* nomen fuiſſe ſub Attila Priſcus ſcribit Excerpt. ex Hiſt. Goth. pag. 89. pr.

183. Undè jam concludo *Strava* utendum eſſe in lingua Ungarica pro Silicernio, ne linguæ penuriæ in denominationibus rerum culparentur Hungari, quaſi ut plurimum circumſcriptione uterentur. Sic Galleotus Martius Dict. & Fact. Matth. Regis cap. 28. de Lingua Ungarica: *Habent etiam linguæ penuriam in nominibus provinciarum. Nullam enim nomine ſuo nuncupant, ſed circuitione utentes, gentile nomen ponunt; adduntque regnum* Olaſz Orſzag *dicunt Italiam; quod ſonat Italorum regnum.* Tot Orſzág *quod Sclavinorum regnum.* Nemet *autem* Orſzág *eſt Germanorum regnum. Et ſic de ſingulis. Habet etiam multa Sclavinorum vocabula* &c. quæ non diſcriminanda amplius ab Ungaricis. Nam quæcunque Sclavonica conveniunt cum Ungaricis, ſpirant nativum illum Scythico-Hunnici ſermonis odorem, corruptè uſurpatum à Sauromatis, ut ſupra Herodotus retulit. diſq. 180.

184. Satis vocales fuimus in lingua Hunnorum; jam ad *Situm loci* illorum properabimus, ſi prius adjecerimus Vulcanium Not. in Jornand. d. l. contendere Stravam Gothicum vocabulum eſſe, à verbo Straffen, quod ſupplicium & pœnam ſignificat. ex Situ loci.

gnificat. Quia ſepulturam Attilæ *Hunni non hoſtilium tantum Exuviarum acervis ad tumulum congeſtis, ſed captorum cæde parentaſſent.* Conjecturam hanc deſumpſiſſe puto Vulcanium ex verbis iſtis Jornandi cap. dicto 49. in fine: *operi deputatos deteſtabili mercede trucidarunt, emerſitq́; momentanea mors ſepelientibus cum ſepulto.* Qui non erant è captivis, ſed Pellice & famulis Attilæ more PriſcorumRegumScytharum, de quorum exequiis Herodotus lib. 4. cap. 71. *In reliqua loculi ſpatioſitate aliquam ejus pallacam ſtrangulatam ſepeliunt, & eum qui vinum miſcebat: & cocum & equiſonem & miniſtrum & eum qui erat à nuntiis, nec non equos & aliarum rerum omnium primitias* &c. Idem cap. 27. Proindè *Strava* non eſt Gothicum, quod & diſq. 172. & 173. probatum, Hunnorum linguam alienam à Gothica fuiſſe. Tenendum ergo eſt ſignificare Silicernium; mos iſte fortè ſub Attila incœperat, cum olim privatorum Scytharum communis fuiſſet Herodot. d. l. cap. 73. *Alios autem Scythas, quum deceſſerint, proximi quique in plauſtris collocatos ad amicos circumferunt, eos ſinguli amicorum excipientes, epulum cadaver comitantibus præbent; tam propinquis quam cæteris. Ad hunc modum quadraginta diebus privati homines circumaguntur.* Abolitis cæteris ſolennitatibus, pleriſque in locis Hungariæ conſuetudo epulandi adhuc hodie obſervatur.

Hunnorum ſedes antiqua.

185. Paulus Oroſius Hiſt. lib. 7. cap. 33. in genere de Hunnorum antiquâ ſede hoc profert. *Gens Hunnorum diu inacceſſis ſecluſa montibus erumpens repentina rabie percita exarſit in Gothos &c.*

186. Specialem diligenter annotavit D. Hieronymus Epiſt. dicta ad Oceanum: *Ecce ſubito diſcurrentibus nuntiis Oriens totus intremuit: ab ultima Mæotide, inter glacialem Tanaim & Maſſagetarum immanes populos, ubi Caucaſi rupibus feras gentes Alexandri Clauſtra cohibent,*

bent, eruperunt Hunnorum examina, quæ pernicibus equis huc illuc volitantia cædibus pariter ac terroribus cuncta compleverunt. Ex hoc lib. 2. Annalium Bojorum Aventinus ubi de Honorio agit; & Conradus Geſnerus in Onomaſtico Propriorum Nominum, in nomine Hunni. Idem refert. Gaſpar Ens Rerum Hungar. lib. 1.

187. Hieronymum explanat verſus 323. Claudiani in Rufinum lib. 1. de Hunnis.

Eſt genus extremos Scythiæ vergentis in ortus
Trans gelidum Tanaim ———————

& magis Sidonius Carm. 2. verſ. 242. de Hunnis

——— *quêis tale ſolum eſt, muriq; genusq;* (quoq;
Albus Hyperboreis Tanais qua vallibus actus
Riphea de caute cadit, jacet axe ſub Urſæ.

Idem Carm. 5. verſ. 485.

Caucaſus & Scythicæ potor Tanaiticus undæ.

Et Pius II. Pon. M. de Secunda Aſiæ parte cap. 29. *Hunni tranſmiſſa Mæotide, omnem barbariem inter Tanaim & Danubium occupavere: ex his magnus ille Attilas ortus eſt.* Idem Matthias à Michova de Sarmatia Aſiana & Europ. lib. 1. cap. 14. & lib. 2. cap. 5. Huc colloco Jornandis verba de Rebus Get. cap. 5. *In cujus Scythiæ medio eſt locus, qui Aſiam Europamque ab alterutro dividit Riphæi montes, qui Tanaim vaſtiſſimum fundunt intrantem Mæotida.*

188. De Tanai iſto aliter atque D. Hieronymus, Claudianus & Eraſmus in libro dicto Hieronymi ſentit Jornandes d. cap. *Tanaim verò hunc dico, qui ex Riphæis montibus dejectus, adeò præceps ruit, ut quum vicina flumina ſive Mæotis, vel Boſphorus gelu ſolidetur, ſolus omnium confragoſis montibus vaporatus, nunquam Scythico dureſcit algore.*

189. Caucaſi montis juga, quæ inter Pontum Euxinum & mare Caſpium usque ad Riphæos

montes cingunt Scythiam, circumſcribit Plinius lib. 5. c. 27. *Taurus mons, ab Eois veniens litoribus, Chelidonio promontorio diſterminat. Immenſus ipſe, & innumerarum gentium arbiter, dextro latere Septentrionalis, ubi primum ab Indico mari exurgit, lævo Meridianus, & ad Occaſum tendens: mediamque diſtrahens Aſiam, niſi opprimenti terras occurrerent maria. Reſilit ergo ad Septentriones, flexuque immenſum iter quærit, velut de induſtria rerum natura ſubinde æquora opponente, hinc Phœnicium, hinc Ponticum, illinc Caſpium & Hyrcanium, contraq; Mæoticum lacum. Torquetur itaque colliſus inter hæc clauſtra, & tamen victor, flexuoſus evadit usque ad cognata Riphæorum montium juga, numeroſis nominibus & novis, quacunque incedit inſignis: Imaus prima parte dictus, mox Emodus, Paropamiſus, Circius, Chambades, Pharphavides, Choatras, Oreges, Oroandes, Niphates, Taurus. Atque ubi ſe quoque exuperat Caucaſus: ubi brachia emittit, ſubinde tentanti mari ſimilis, Sarpedon, Coarceſius, Cragus iterumque Taurus, etiam ubi dehiſcit, ſeque populis aperit, portarum tamen nomine unitatem ſibi vindicans, quæ alibi Armeniæ, alibi Caſpiæ, alibi Ciliciæ vocantur. Quin etiam confractus, effugiens quoque maria, plurimis ſe gentium nominibus hinc & illinc implet: à dextra Hyrcanus, Caſpius: à læva Pariedrus, Moſchicus, Amazonicus, Coraxicus, Scythicus appellatus. In Univerſum verò Græce Ceraunius.* hactenus Plinius: huc adde quæ de Caucaſo hoc ſcripſit Jornand. in Get. cap. 7.

Hunno-Avarorum ſedes.

190. Hunno-Avarorum *ſedes* ab Hiſtoricis ſatis luculenter aliter non demonſtrantur, præterquam fuiſſe eos ex genere Hunnorum. Calliſtus Hiſt. Eccleſiaſt. lib. 18. cap. 3. *Quandoquidem autem Cauca ſiorum, atque etiam Borealium Scytharum mentionem intulimus* &c. Vide locum diſq. 101. Idem Simocat. lib. 7. Hiſt. Sic etiam Lazius Beſch. Hung. &c. cap. de Avaribus; Woher ſie kummen ſind/ wird von den Scribenten nicht außfüerlich angezeigt/ dan

daſ

das der gemein conſens der Hiſtoriographen iſt/ das ſie Hunni ſolten geweſt ſein / aber nicht von den Hunnis darüber Athila geregieret ꝛc. Sundern ſolten auß Scythia von newen ankhumen ſeyn/ darinnen nur der Hunnen geſchlecht gewonet. Imò ab illis, nam pars illa profugiens Hunnorum, repetiit Scythiam, hoc eſt patriam ſuam de qua diſq,174. adi & dictam diſq. 101. Idem Simocat de Legat. Rom. ad Gentes, Excerpt. ex Hiſt. lib. 2. de Bolocalabra: *Vir erat natione Scytha, Bolocalabra nomine: hic tum temporis periculoſum perpetravit facinus: ſiquidem cum una ex concubinis Chagani rem habuit, & brevi voluptate ineſcatus, in magnas mortis retes ſe conjecit. Veritus autem ne aliquando facinus hoc deprehenſum ingentes pœnas parturiret, perſuaſis ex ſubditis hominibus ſeptem profugit ad antiquam à qua orti erant gentem. Hunni ea ſunt. habitantes Orientem.* Imò iterum Lazius d. cap. de Hungaris: dan wie auch Jornandes ſchreibt / haben von alter zeit da Anaſtaſius vnnd Juſtinianus dem Keyſerthumb vorſtunden neben den Hunnis ob den porten Caſpias geheiſſen/ gewonet etlich Völcker von Gog und Magog herkhumen/ als nemlich *Avares, Hungari, Vngri, Vlciaguri, Magori* vnnd *Turci*, welche alle Völcker nacheinander von Gott erwegt zur ſtraff ſeinem Volck. (vide diſq. 59.)

191. Adventus Hunno-Avarorum tempore Anaſtaſii, verum ſitum illorum facit apud Procopium de Bello Perſico lib. 1. *Aſcendenti quoque Iberorum montes ſemita quædam in anguſtia multa ſtadiis ſupra quinquaginta producitur, ea ſiquidem via in abrupto quodam ac penitus invio definit loco: exitus autem nuſquam apparet, præterquam porta quadam à natura inventa, quæ Caſpia antiquitus dicitur. Hinc campi ſunt equis apti paſcendis, & aquis multis abſque arte referti, alioquin ſupini, ubi Hunnorum gentes ferè omnes habitant usque in Paludem Mæotidem pertinentes. Hi enim ſi quando per portam ſupra nominatam in*

Perſarum ſeu Romanorum regionem exeunt, pernicibus eunt equis, nulla utentes circuitione itineris, etiam ſi in prærupta inciderint loca, præterquam quinquaginta illa ſtadia, quæ ad montes Iberos pertinent. Per alios autem quoſdam exitus euntes multo labore veniunt, neque eiſdem utentes equis: periodos enim ipſos circuire multas neceſſe eſt, ut has portas præruptas ac præcipites evitent. Quod Alexander Macedo animadvertens, muniminis ac brevitatis gratia dicitur eas ædificaſſe, præſidio ibidem relicto, quod poſtea quum alii plures, tum Aribazutes habuêre. Is genere Hunnus Romanis & Anaſtaſio principi amicus fuit, qui poſtquam in ſenectutem ultimam pervenit jamjam moriturus Anaſtaſio per Legatos ſe præſidio portûque ceſſurum promiſit, ſi pecuniam tribuat. Ille verò, ut qui nihil inconſulto aut temerè faceret, cogitans quod milites in ea loca mittere, ut deſerta rebus omnibus, minimèque ſubditis Romæorum vincina nequaquam commodè poterat, gratiam quidem homini ob ejus benevolentiam ſe dixit habere, rem verò hanc ſe nulla ratione curare. Aribazutes non multo poſt ex eo morbo deceſſit, portas deinde Cabades (Regis Perſarum filius) *ejectis per vim illius filiis poſſedit. Anaſtaſius autem poſtquam inducias cum Cabade fecit, civitatem Anaſtaſiam, ubi erat Dara in Meſopotamia, longe inexpugnabilem atque pulcherrimam de ſuo nomine conſtruxit, à Niſibi quoque urbe ſtadiis nonaginta octo diſtantem, in Romæorum Perſarumque confinibus conſtitutam. Perſæ id ædificium impedire maximè cupientes nequivere, Hunnorum bello occupati.* Sic Procopius. item Lazius d. loco.

192. Ultimo loco de Caucaſiis Portis ſciendum hoc Plinii lib. 6. cap. 11. *Portæ Caucaſiæ magno errore à multis Caſpiæ dictæ, ingens naturæ opus montibus interruptis repentè, ubi fores obditæ ferratis trabibus, ſubter medias amne Dyriodori fluente, citroque in rupe caſtello (quod vocatur Cumania) communito ad arcendas tranſitu gentes innumeras: ibi loci terrarum orbe portis diſcluſo, ex adverſo maximè Harmaſtis oppidi Iberum.* Qui plura cupit cognoſcere, legat librum Strabonis 11. Geographiæ.

193. Hun-

193. Hungarorum Situm Liuthprandus nobis ſuppeditat lib. 1. cap. 2. *Hungarorum gens &c. Quibusdam namque difficillimis ſeparata à nobis erat interpoſitionibus, quas clauſas nominat vulgus, neque ad meridiem, neque ad occidentalem plagam exeundi habuerit facultatem.* Satis perplexus & obſcurus locus, qui non immeritò Beato Rhenano ſtomachum movit Rerum Germ. lib. 1. *Hæc fuit illorum temporum infelicitas, ut obſcurè res traderent. Sic quum Iornandem qui de Gothis ſcripſit, Paulum item Diaconum & Liuthprandum de Longobardis legimus, juret quis fabulas ab illis narrari, ita parum explicant unde gentes ſuæ progreſſæ ſunt, & quas olim tenuerint ſedes.* Hungarorũ ſedes.

194. Pergit eodem libro de Hungaris & ſcribit: *Hunnos, qui & Avares &c. Octennali bello Carolus Magnus edomuit, exciditque prorſus. Horum verò nationem unam cui Vgrorum, & Vngarorum nomen eſt. velut nihil nocituram illis extinctis, ſubmovit tantum, & vallo quodam obſtruxit.* & ſubdit mox: *Porrò fuerunt ſubmoti inter anguſtias quaſdam, quales erant anguſtiæ Thracias dirimentes & Daciam, quarum Marcellinus meminit lib. 27. c. 7. Vbi quidam ſic conantur legere: Cujus in ſummitate occidentali, montibus præruptæ denſitatis, Vcrorum pateſcunt anguſtiæ, Thracias dirimentes & Daciam. Talia quoque fuerunt clauſtra Sueucunnorum apud eundem Autorem, aut eadem fortaſſis. Inde Clauſtrini dicti.*

195. Maximo errore hîc lapſum eſſe Rhenanum nemo mecum inficias ibit. Temporis enim rationem ſi quis computet, longè ante Carolum Magnum hæc ſcripſiſſe Ammianum, & à Nervæ principatu ad Valentiniani & Valentis Impp. obitum perduxiſſe hiſtoriam ſuam, comperiet. Tum & novum eſt Hungarorum nomen & multo recentius quam Hunnorum, quos autor dictus nunquam Ucros, ſed Hunnos & Chunos nominavit diſq. 76. & 77. Scribitque conſtanter pro Ucrorum lib. 21.

cap. 17. *Succos* &c. & cap. 28. *Succorum anguſtias*, ita etiam lib. 27. cap. d. *Succorum pateſcunt* & quam lectionem retinent Lindenbrogius. *Succi opidum hoc inter Thraciam & Daciam*, Truckzueſt *hodiè*, *ibi munimentum eſſe putat Lazius lib.* 12. *R. P. Romanæ.* Ortelius Theſ. Geograph. in verbo Succi. Quamvis etiam PriſcusRhetor tempore Athilæ nomen *Vrogi* & *Hunoguri*, Jornandes tempore Juſtiniani *Hunoguri* ſcribant diſq. 81. Uſitatius tamen illis temporibus erat Hunnorum nomen; Hungarorum verò novum & ignotiùs Provincialibus uſque ad Arnulphum Imperatorem. Reclamat quoque Philippus Chronic. Carion. lib. 3. *Quod verò quidam narrant, Carolum potitum eſſe Pannonia. & coloniam eo deduxiſſe, inanis fabula eſt.*

195. Quapropter Reginonem Prumienſ. Monachum lib. 2. Chronic ſequimur: *Gens* inquit *Hungarorum ferociſſima & omni belua crudelior, retro ante ſeculis ideò inaudita, quia nec nominata à Scythicis regnis & à paludibus, quas Tanais ſua refuſione in immenſum porrigit, egreſſa eſt.* Convenit ſitus iſte cum Hunnorum, de quo ex Divo Hieronymo ſupra diſq. 186. & ſeq. dictum, ut & locus Liuthprandi cum Clanſtris Alexandrinis, de quibus abunde ſuperius diſputatum. Idem Lazius diſq. 190. Confirmat horum poſitiones Jornandes de Rebus Get. cap. 5. *Hungari autem hinc ſunt noti, quia ab ipſis pellium murinarum venit commercium: quos tantorum virorum formidavit audacia. Quorum manſionem primam eſſe in Scythia ſolo juxta paludem Mæotidem, ſecundo in Mæſia, Thraciaque & Dacia, tertio ſupra mare Ponticum, rurſus in Scythia legimus habitaſſe: nec in eorum fabulis alicubi reperimus ſcriptas, qui eos dicunt in Britannia, vel in una qualibet inſularum in ſervitutem redactos, & unius caballi precio quodam redemptos. Aut certè ſi quis eos aliter dixerit in noſtro orbe, quam quod nos diximus,*

fuiſſe

viſſe exortos, nobis aliquid obſtrepit, nos enim potius lectioni credimus, quam fabulis anilibus conſentimus.

197. Ex quibus omnibus luce meridianâ clarius; *Hunnos, Avaros* & *Hungaros* unam eandemque gentem fuiſſe variis nominibus, in plures generationes diviſas quemadmodum Germani, ut falſo contra exiſtimabat Aventinus 1. Annalium Bojorum: *Ugri &c. una gens non in plures nationes diviſa, ut cæteri Germani.* Quorum cognati in hodiernum diem uſque per Aſiathicam Scythiam effuſi & Tanais ortum accolentes, qui locus *Ihura* vocatur, Michova d. l. *Iuharia* habet Generoſo ſtemate clarus, virtute clarior, præclariſſimus Sigiſmundus Baro ab Herbenſtein Comment. Moſcovit.

198. Aventinus lib. 4. Annalium Bojorum: *Hoc ſatis conſtat, ejus gentis progenitores (ſicut periti ejus regionis ſcriptis produnt) adhuc habitare ultra Tanaim Rha flumen extra Sarmatiam Aſiaticam, in Scythia, in Extremo Aquilone, eſſeque accolas Oceani Scythici, maxime Septentrionalis, quibus ſedes nemora, alimenta piſces, feræque veſtimenta lupi, vulpes, martes, urſi ſunt. Sub imperio principis Magni Moſchorum, atque Roxolanorum, quos nos Maſſogetas atque albos Ruſſos appellamus. Hisque quotannis pro tributo, precioſas pelles murium quos venantur, & nos Zobelas vocamus, penſitare: ubi alii hyperboreas montes aureos Gryphas cuſtodientes ponunt, & eos qui felicitate telluris aërisque temperie, diutiſſime vivant, donec eos ſatietas magis, quam tædium vitæ capiat.* Poſtrema hæc verba *ubi alii* &c. refutat. Michova lib. 1. cap. dicto 14. & num Montes Riphæi ſint vel non? (de quibus ſupra dictum.) Videatur Ortelius Theſaur. Geograph. in voce Hyperborei. & Paulus Jovius de Legat. Moſcovit. Inſuper Duci Moſcoviæ tributi nomine ſolvunt piſcium dentes magnos, qui piſces idiomate Moſcovitarum. *Morſ.* nuncupantur. legatur Mi-

chova d. l. Item Baro ab Herbenſtein. Bilibandi Birkhameri Hiſtoria, Boemus Aubanus de Europa lib. 3. cap. 10. & Munſteri Coſmographia.

199. *Quo nomine Moſcovvitæ multum gloriantur, quod eorum ſubditi magnam Europæ partem olim ſint depopulati. Referebat Georgius Parvus dictus, natione Græcus, in priori mea legatione inter tractatus volens jus Principis ſui deducere ad magnum Ducatum Lithvvaniæ, Regnum Poloniæ &c. Iubaros ſubditos magni Ducis Moſcoviæ extitiſſe &c.* Tradit Baro ab Herbenſtein d. l. Sed deſinant gloriari vafri Moſci, ſecumque habitent & agnoſcant ſe ſervos Hungarorum, id eſt à Scytharum ſervis ſive liberis degeneribus eſſe, ut ſupra oſtenſum diſq. 180. Igitur Moſcoviæ Dux quum inter cæteròs principatus ſui titulos Hungariæ ſe Ducem appellat, non noſtræ hujus Hungariæ Ducem ſe appellare poteſt; ſed illius Sarmaticæ ubi adhuc habitant cognati Hungarorum. Vide Ranſan. Epit. Rerum Hung. Ind. 7.

200. *Ajunt Iubaros in hunc diem eodem cum Hungaris idiomate uti, quod an verum ſit, neſcio. Nam etſi diligenter inquiſiverim, neminem tamen ejus regionis hominem habere potui, quo cum famulus meus linguæ Hungaricæ peritus colloqui potuiſſet*, ſcribit Baro ab Herbenſtein. d. l. Hanc audivit quidam Veronenſis de quo Pius II. Pon. M. d. l. *Noſter Veronenſis quem ſupra diximus, ad ortum Tanais perveniſſe, retulit populos in Aſiatica Scythia, non longe à Tanai ſedes habere, rudes homines, & idolorum cultores, quorum eadem lingua ſit cum Hungaris Pannoniam incolentibus, voluiſſe cum pleriſque ſacrarum literarum Profeſſoribus, viris religioſis, & ex ordine Beati Franciſci, qui linguam illam noſſent, eo proficiſci, & ſanctum Chriſti Evangelium prædicare: ſed prohibitum à domino, quem de Moſca vocavit, qui cum eſſet Græca perfidia maculatus, ægre ferebat Aſiaticos Hungaros, Latinæ conjungi Eccleſiæ & noſtris imbui moribus*

moribus. Quod neque latuit nunquam ſatis laudatum Matthiam I. Regem Hung. de quo Bonf. dec. 1. lib. 2. *Divus quoque Matthias noſter, hujus rei non ignarus, quum à Sarmaticis quibusdam mercatoribus acceperat, legatos illuc & exploratores miſit, quibus cognatam gentem, ſi poſſet, in Pannoniam populis diuturno bello haud parum exhauſtam alliceret. quod etſi hactenus aſſequi nequivit, ſi vixerit tamen, fortaſſe præſtabit.* Eadem ſententia Michovæ de lingua Juharorum: *Accipe ſecundò quod idem lingua eorum, & loquela pronuntiatioque acuta ſunt, Iuhrorum in Hungaria, & illorum, qui in Scythia Iuhra degunt.* lib. 1. cap. d. Idem lib. 2. cap. d. *Suntque ejusdem ſermonis & loquelæ præciſæ, niſi quod addiderunt noſtri Hungari aliqua vocabula ex Sclavonico idiomate, earum rerum quæ in Scythia & Iuhra non reperiuntur.*

201. Sic ſe habet *Cauſatum*: ſequitur *Occupatio.* in qua occurrunt *Locus* & *Tempus.* Hunni quæ loca primitus occuparunt.

202. *Locus* ſpecialis quem Hunni primitus occuparunt erat Dacia & Pannonia. Jornand. Get. cap. 43. *Ab Dacia & Pannonia provinciis, in quibus tunc Hunni cum diverſis ſubditis nationibus inſidebant, egrediens &c.*

203. Hos Hunnos Bodinus Feudum in Europam introduxiſſe aſſeverat: *Hunni primùm ab extremis Scythiæ oris, cum Europam penè totam ferro ac flamma vaſtarent, Longobardos & Alemanos Germanorum gentes, ac Francos Gallorum veteres colonos, ad dominatum rerum omnium occupandum ſic aſſuefecerunt, ut nemo terræ glebam, niſi eorum beneficio poſſideret.* & mox: *Europæ verò populi, quorum bellica vis major eſt quam Aſiaticorum, & Auſtralium, vix ac ne vix quidem dominatum principum ferre potuerunt: nec ante Hunnorum incurſiones in Europam, Principum dominatum pertulerunt. Primus Oduacer Rex Herulorum, qui iisdem fere temporibus Italiam, quibus Attila Germaniam invaſit, ſubacta Italia, poſſeſſores agri tertia parte*

g 5 mulcta

mulctavit: liberos homines illaſo libertatis ſtatu, ac reliqua parte bonorum ſine ullis fiduciæ pactis, aut directi dominii ſpecie, ſecuros eſſe permiſit. Cæteri verò ab Aquilone populi, cum Hunnorum mores ac dominandi illecebras didiciſſent, Allemani, inquam, Langobardi: Saxones, Burgundi, Gothi, Oſtrogothi, Angli, & reliqua Scytharum colluvies, ſe rerum omnium dominos ferentes fertiliſſima quæque prædia ſibi reſervarunt, cætera fiduciæ nomine veteribus colonis fruenda reliquerunt: exigui vectigalis lege dicta ſi poſſeſſorem mutarent. Illa eſt imago, illud argumentum antiqui dominatus. Videlicet Hunnorum. Hæc ille lib. 2. de Repub. cap. 2.

204. Diverſas has nationes, quas ditioni ſuæ ſubdiderant Hunni, vide apud Jornandem de Reb. Get. cap. 35. 36. 38. 40. & præcipuè cap. 48. De Oduacro lege autorem. d. cap. 46. & Bonfin. dec. 1. lib. 6. Huc adde quod refert Priſcus Rhetor de Gothis, quum à Leonis I. Imp. exercitu in loco abrupto & concavo incluſi & obſeſſi eſſent: *Calael, vir genere Hunnus, &c. cohortem obiens, in qua erant plures numero Gothi quam reliqui, accitis primoribus huiuſmodi orationem habere cæpit. Terram quidem Imperatorem ad inhabitandum daturum, quæ non illis fructui, & commodo futura eſſet, ſed cujus utilitas ad ſolos Hunnos redundaret. Nec enim Hunnos ignorare Gothos terræ cultum negligere. Ex quo fore, ut luporum more Hunni, arva, quæ Gothis ſortito obtigiſſent, ad ſe pertrahentes raperent, & eos ſervorum loco habentes, cibis deſtitutos vexarent & opprimerent &c.*

205. Ab illo denique Edicto diſq. 15. eſt, quod legimus apud Jornandem de Oſtrogothis: *Per ſucceſſionem parentum Vualamir in regnum conſcendit, adhuc Hunnis eos inter alias gentes generaliter obtinentibus. Eratque tunc in tribus germanis contemplatio grata, quando mirabilis Theodemir pro fratris Vualamir militabat imperio: Vualamir vero pro altero jubet ornando, Videmir ſervire pro fratribus æſtimabat. Sic eis mutua affectione ſe tuentibus, nulli penitus*

mius deerat regnum, quod utrique in ſua pace tenebant. Ita tamen, ut ſæpe dictum eſt, imperabant; ut ipſi Attilæ Hunnorum regis imperio deſervirent. Quibus nec contra parentes Veſegotas licuiſſet recuſare certamen, ſed neceſſitas domini etiamſi parricidium jubet, implendum eſt. de Reb. Get. cap. 48. De cæteris ſubjectis nationibus idem autor cap. 39. *Reliqua autem ſi dici fas eſt turba regum, diverſarumque nationum ductores, ac ſi ſatellites, nutibus Attilæ attendebant, & ubi oculo annuiſſet, abſque aliqua murmuratione cum timore & tremore unusquiſque adſtabat, aut certè quod juſſus fuerat exſequebantur.*

206. Ab his facile obtinebimus *Feudum* vocabulum non eſſe Gothico-Longobardicum, ſed Hunno-Ungaricum. Nam ſi hoc verum de Hunnorum ſubditis nationibus: *nemo terræ glebam, niſi eorum beneficio poſſidebat.* Ecquis me adeo culpet, cur à Communi Opinione Dd. abeam? Deducta proculdubio notatio *Feudi* ab Hunno-Ungarico *Föld*, quod ſignificat Terra, Tellus. Sic, *Darabföld*, Gleba. *Földes Vr*, Dynaſtes. Indè forſan *Feudum quidam dixêre Fœdum* (per Syncopen elidendo de medio *l*, & Paragogen addendo in fine Syllabam *um*,) *Vt Guilhelmus Imp. in Conſtitutione quadam in Chronicis Flandriæ relata, per quam terris imperialibus privatur Margarita Comes Flandriæ ob fidem non præſtitam. Vt inquit eadem Comitiſſa in Feudum tenuit.* Jac. Cujacius de Feudis lib. 1. pr. Nam & ö Diphthongus Ung. œ eſt. Molnar Grammat. Ung. lib. 1. cap. 2. obſerv. 2. Idem Jo. Calvinus Lexico Feudali in verbo Fœdum. *Fœdum pro Feudum dixerunt multi, & in his Angli: fortaſſe ab illa notatione Germanicæ vobis FEED &c. Itaque vulgari lingua ſcribunt FEE: longiſſime tamen à Longobardici juris ratione & inſtituto. Fœda namque generaliter appellant prædia omnia, quæ perpetuo jure tenentur, etiam Allodia, quæ à parentibus & majoribus hæreditate relicta ſunt. Et aliquando fœdum ipſis hæreditatem ſignificat. Hottomannus in Lexic. feud.*

207. Sic

207. Sic à Victoria Hunnorum contra Macrinum Longobardum & Dietricum Veronenſem ſub Sicambria, prope Budam veterem villa quædam Scythico vocabulo *Kelenſild* denominata dicitur. Thvvrocz. part. 1. cap. 11. Bonfin. dec. 1. lib. 3. Quia trajecto Danubio ita conſumſiſſent exercitum Romanorum, ut quaſi per alluvionem acceſſerit Pannonia dominio Hunnorum. Deſumptum hoc vocabulum propriè ab Hungarico *Kel*, quod ſignificat *Accreſcit*: in *jure dicitur portio, quæ vel alteri perſonæ vel parti accedit.* Calvinus in Lexico ex Briſſon. *Pro diminui, in jure accipi interdum. Alber indicat.* Calvinus d. l. Hoc denotat Ung. *Kelek*; Conſumor. Et *Fild*, quod Hungaris terra eſt, à *Longobardis campi patentes, ſermone barbarico* feld *appellantur* Warenfridius Longobard. lib. 1. cap. 20. per Antitheſin literæ *e*, pro *ö*. Sane diutius perfrictâ fronte non contendo, judicent Docti, num hæc notatio veriſimilis ſit vel non.

Gentis Hunnicæ bella erant juſta; 208. Quæritur hoc loco quo titulo in Dacia & Pannonia conſederit *gens Hunnica?* Jo. Savaro Comment. in Carm. 2. Sidoni verſ. 136. de Hunnis.

Vt populatores ——

Id eſt latrones, & Iſauros, quibuscum bellum juſtum non erat. Marcellin. Com. Iſauri, Hunni, finibus ſuis egreſſi Romanorum ſola vaſtarunt. Hoc illud eſt de *Attila, quem Hungari magnum jure vocant: eodem quo Magnus Alexander, aliique generis eiusdem: magnum latronem, felicem prædonem orbis terrarum.* Compilat. Rerum Ung. Script. Epiſt. Dedicat. ad Ancelium. Alberic. Gentilis de Jure Belli lib. 1. cap. 7. De quo *Valentinianus Imperator ad Veſegothos eorumque regem Theodericum in his verbis legationem direxit. Prudentiæ Veſtræ eſt, fortiſſime gentium, adverſus urbis conſpirare tyrannum, qui optat mundi generale habere ſervitium, qui cauſas prælii non requirit, ſed quicquid commiſerit*

miſeris hoc putat eſſe legitimum. Ambitum ſuum brachio metitur, ſuperbia licentiam faciat, qui jus faſque contemnens, hoſtem exhibet ſe cunctorum. Etenim meretur hic odium, qui in commune omnium ſe approbat inimicum. Jornand. de Reb. Get. cap. 36. Idem fermè Romulus Legatus ad Priſcum Rhetorem. Excerp. ex Hiſt. Gothica pag. 120. m. Et de Hunnis Sidonius Carm. 7. verſ. 251.

Lithorius Scythicos equites tùm fortè ſubacto.
———— rapinis
———— pacis fallentes nomen inane

Id eſt, pacis iuvolucro rapinas ſuas & hoſtiles ruinas tegentes, Jo. Savaro. Comment. in hunc locum. vide etiam Jornand. Get. cap. 34. Idem Ammianus Marcellin. lib. 31. cap. 4. de Hunnis: *Per inducias infidi & inconſtantes.*

209. ——— *Sed omittimus iſtos*
Vt populatores: belli magis acta revolvo.

Sidonius Carm. 2. verſ. 235. de Hunnis. Belli acta, veram fortaſſe juſtamque cauſam habent hæc duo, *Adminiſtratio* apud Europæos parum vera & juſta; & apud Hunnos *Invaſio* neceſſaria & legitima.

210. De Adminiſtratione vide diſq. 24. & ſeqq. Deus edicit. Deuter. cap. 25. verſ. 16. *Dominus averſatur omnem injuſtitiam.* Ille prædicit Jerem. 1. verſ. 14. *Ab Aquilone pandetur malum, ſuper omnes habitatores terræ.* repete diſq. 59. Idem Lazius deß Königreichs Hung. Chorograph. Beſchreib. cap. de Hungaris: Neben den *Hunnis* ob den eporen *Caſpias* geheiſſen gewonet etlich Völcker von Gog und Magog herkommen/ als nemblich *Avares*, *Hungari*, *Vngri*, *Vlciaguri*, *Magori* vnnd *Turci*, welche alle Völcker nach einander von Gott erweget zur ſtraff ſeinem Volck. Ille minatur, Eccleſ. cap. 10. verſ. 8. *Regnum à gente in gentem transferetur, propter injuſtitiam, & injurias, & contumelias, & diverſos dolos.* Lipſius Polit. lib. 4. cap. 14. f.

Ob adminiſtrationē Europæorum injuſtam.

211. Er-

211. Ergò *genus hoc, nativis à Deo ſedibus excitum, novum orbi noſtro & nomen & terrorem intulit, atque Romanum ipſum Imperium, inter alia graviter impulit* &c. Et ſic *hæc ignota gens &c. exigentibus peccatis, ingentem tandem ubique vaſtitatem dedit. Opida, urbes, provincias, regna commovit, turbavit, evertit, velut impoſito ſibi à Deo munere, fertiliſſimam atque omnibus ad vitæ uſum cultumque neceſſariis inſtructiſſimam Europæ partem ſuam fecit: ut & prædæ ſuo tempore eſſet aliis, quæ prædas ab aliis tam diu egerat impune. Florentiſſimo atque ampliſſimo regno conſtituto: quæ fidem atrociſſimè & crudeliſſimè perſecuta fuerat, ea fidei noſtræ clypeus, noſtræ Religionis murus appellari avorum memoria meruit.* Compilat. Rerum Ung. Epiſt, d. *Quid hæc aliud ſunt, quàm*

Sydus & occulti miranda potentia fati.

Lipſ. Polit. Monit. 1. exem. p. 2. cap. 5.

& invaſionem neceſſaria, cujus cauſa erat. Inopia.

212. Ad *invadendam* Europam, neceſſitatis tela quæ Hunnos adegerunt & è patria gleba ejecerunt erant intoleranda infœlicis ſoli vitia in *Inopia* & *Copia*.

213. Frigidiſſimæ namque Scythiæ terra glaciali marmore undique ad Polum Arcticum verſus incruſtata, totaliter non eſt frugifera aut lætarum arborum ferax, minimè ad tutelam incolentium fertilis. Et quid diducam? uno Verbo cum Hippocrote. *Miſera regio eſt ſub Polo Arctico, lib. de Regionibus Aëre Aqua.* Michova d. l. 1. cap. 14. Inde ſolent expertes fermè eſſe frigidiſſimæ Septentrionales oræ, in Aſia ab externorum inſultu ex temperata Zona, quam tota Europa, cujus fæcunditas in ſe hoſtem ſemper excitavit Scythiam, & totum illum ferarum indomitarumque gentium tractum.

214. *Copia* hominum Septentrionalis plaga ita tumet, ut nimia ſuperfluentis populi frequentia neceſſe habeat ad exonerandas vires alias ſedes

quæ-

quærere, ne fame tabeſcant. Plura de populoſa hac Scythia infra de Coloniis. Neceſſitatis hoc vexillum prætuliſſe ſimili de cauſa prudentiſſimum Imp. Auguſtum, & explicuiſſe in Pannonia, metimur ex Dionis Rom. Hiſt. lib. 49. *In Pannonios exercitum duxit, neque læſus quidem ab iis unquam, neque ullum crimen obiiciens: ſed militum exercendorum ſimul, & alienis bonis alendorum cauſa, omne id juſtum eſſe cenſens, quod armis potentior contra infirmiorem decerneret.* Legitime hoc feciſſe Auguſtum CandidiſſimusScriptorSuetonius cenſet cap. 21. *Nec ulli genti ſine juſtis & neceſſariis cauſis bellum intulit. Tantumque abfuit à cupiditate quoquo modo imperium vel bellicam gloriam augendi,* hæc Suetonius. *Et certè ubi per ſpecies iverimus, regnorumque præcipuorum ortus & incrementa viderimus: fraudem & vim & multis latrocinia potentiæ initia fuiſſe apparebit.* Quemadmodum Doctiſſime diſſerit Cl. dn. Forſtnerus Not. Polit. in lib. 3. Annal. Tacit.

215. Proinde *Lex Talionis divinitus rata. Quo ſane Exemplo docemur, veram & immotam illam eſſe regulam, peccatum omne per idem peccatum puniri.* Comes Petrus à Revva Comment. de Coronâ Hung. Etenim quo jure Romani ſibi Pannoniam ſubjecerunt, eodem jure Hunni ab illis repetierunt, nec tot Fauces & Præſidia Romanorum, Hunnis transferentibus domus ſuas obſtiterunt. Quæ coincidenter hoc loco recenſere, non alienum à propoſito erit.

216. Quam variis modis tam Perſæ quam Romani humana curioſitate vano & deteſtabili conſilio arcere Hunnos & alias gentes aditu à Romano imperio allaborabant. Priſcus Rhetor de Legatis Perſarum Regis ad Martianum: *Addebant æquum videri, Romanos arcis Ierovach, ad Portas Caſpias ſitæ, curam habere, & pecunias ad ejus tuitionem conferre, neque ſe ſolos ſumptibus, & arcis cuſtodia gravari. Si enim ceſſerint,* Hunnos variis modis arcere conantur gentes.

non

non ſolum ad Perſarum, ſed etiam ad Romanorum ditionis terras, & gentes, quæ proximè habitant, damna facile perventura. Excerpt. ex Hiſt. pag. 71. idem pag. 73. 74. Idem Procopius d. l. *Nuntius interim in caſtra de morte Cabadis, ac de Coſroe rege conſtituto venit. Illi res novas ſimul & Hunnorum irruptionem timentes, oratorum ſermonem libentius audivere.* Ex hoc Lazius d. l.

217. De Romanorum conſilio id eſt Auguſti & Adriani Imp. Bodinus de Repub. lib. 4. cap. I. *Ac tametſi Trajanus admirabili ponte ſupra Danubium extructo (cujus adhuc veſtigia reſtant) Decebalum regem Dacorum fregiſſet: nihilominus tamen Adrianus ſucceſſor pontem dirui mandavit, ne gentes Aquiloniæ aditu patefacto in intimos Imperii Romani receſſus penetrarent, quarum gentium vim ac robur cum Auguſtus expertus eſſet, legiones ſeptendecim ad Rhenum & Danubium in excubiis diſpoſuerat, ut imperium commodius tueretur: quibus legionibus à Conſtantino magno ſublatis repente Alemani, Gothi, Oſtrogothi, Vandali, Franci, Heruli, Burgundiones, Hunni, Gepidæ, Langobardi ac poſtremò Tartari, Turcæ, Normari, Scytharum nationum examina in provincias Romanorum irruperunt.*

218. De Macronticho Anaſtaſii opere, Calliſtus lib. 16. c. 29. *Anaſtaſius idem, opus màximum & illuſtre, memoriæque prorſus & Imperiali magnificentia dignum, perfecit, quod* μακρὸν τεῖχος, *hoc eſt Longum murum appellavit, ad Thraciam exornandam conſtructum. Conſtantinopoli ducentis octoginta plurimum ſtadiis abeſt, & ad utrumque pertingit mare, inſtar freti, ad quadraginta viginti ſtadia excurrens, & Cherſonneſum ſive peninſulam in inſulæ prope formam redigens. Facilè etiam quoſvis traiicere volentes, ab eo quod os Ponti dicitur, in Propontidem & Thracium mare deducit: & barbaros effundi atque excurrere ex partibus eis, quæ ſupra Euxinum Pontum ſunt, tum autem ex Colchide, & à palude Mæotide, præterea ex locis quæ ſupra Caucaſum ſunt, atque eos etiam qui per Europam ſparſi ſunt, prohibet.* ſic ille.

ille. Opus hoc eſt, *LX. milliaribus ante urbem, à ſeptentrionali mari verſus meridiem, milliaribus L. extentum, latitudine pedum XX.* Suidas in nomine Anaſtaſius.

219. De Juſtiniano Imperatore, qui cum Coſroë Rege Perſarum inducias pepigerat. Excerpt. ex Hiſt. Menandri: *Prima pactio hæc erat. 1. Ne per Anguſtias, Introitus, qui Coruthſon appellatur, & Portas Caſpias Perſæ aut Hunnos, aut Alanos, aut alios barbaros, in Romanorum ditionis terras tranſire ſinant, neque Romani in ea loca exercitum mittant.* Idem de hac Legatione Procop. de Bello Perſico lib. d. *Ex parte alia Perſæ Romanis oppida apud Lazos, præterea Dagarim reddidere, alium pro eo viro recipientes. is enim Dagaris tempore poſt, Hunnos ſæpe in fines Romæorum ingreſſos in præliis ſuperans fugavit.* Idem Gornandes in Get. cap. 7. *In eo loco ubi poſt hæc Alexander Magnus portas conſtituens, Pylas Caſpias nominavit quod nunc Lazorum gens cuſtodit pro munitione Romana.*

220. Quo *titulo* verò *Hunno-Avares & Hungari* ſibi vindicarunt Daciam & Pannoniam? Menander in Excerptis ex Hiſt. pr. de Abaris, & adventu illorum ita ſcribit: *Iuſtino Germani filio, qui tunc temporis militibus, qui Lazice in præſidiis erant, præerat, nuntiavit, & Iuſtinus ad Iuſtinianum retulit, qui illi mandavit, ut ejus gentis legatos ad ſe Byzantium transmitteret. Electus vero fuit ab ea gente quidam Candich nomine, qui primus legatus ad Imp. veniſſet, dixit: Adeſſe gentem omnium fortiſſimam & populoſiſſimam quæ ſe illi traderet, Abaros ſcilicet, genus hominum invictum, & inexpugnabile, qui ejus omnes hoſtes repellere & funditus extinguere poſſent. Illius rationibus valde conducere, & auxiliarios optimos ſibi habere & adſciſcere, qui tamen non alia conditione erga rempubl. Romanam benevolo futuri erant animo, quam ſi donis pretioſis, annuis etiam penſionibus & fertili regione, quam inhabitarent, donarentur, &c.* Quæſtio.

221. Idem autor paulò poſt: *Juſtinianus legatos ab Abaris excepit, qui poſtulabant, ut illis liceret circumſpicere terram, in qua eorum gens ſedes & domicilia poneret. Et Imperator quidem, ut hæc Iuſtinus dux illi ſignificavit, apud ſe conſultavit an gentem collocaret in ea terra, ubi prius habitabant Eluri (ſecunda Pannonia vocatur.) Et Imp. ſi illis videretur, annuit. Sed Abari Scythia ſibi exeundum non cenſerunt. Etenim illius deſiderio, quoad ejus fieri poterat, tenebantur. Hoc igitur non ſucceſſit. Veruntamen Juſtinus legatos miſit Byzantium & Imperatori ſignificavit eos jam magna ex parte iſtam regionem occupaſſe.* Notandum hic ex Jornande: regionem hanc *Mæſiam eſſe, quæ nunc ex magna Scythia nomen mutuata, minor Scythia eſt appellata.* de Rebus Get. cap. 10. Sic etiam Landulphus Sagax de Hunno-Avaribus: *è regione ſua venerunt in partes Scythiæ ac Mæſiæ, & direxerunt ad Juſtinianum legatos, petentes ut reciperentur.* Hiſt. vulgo dictæ Miſcellæ lib. 16. cap. 26.

222. *Alboinus Longobardorum Rex,* (*nec enim inimicitias quas cum Cunimundo Gepidarum Rege exercebat, deponebat, ſed quacunque ratione Gepidarum opes ſibi evertendas ducebat*) *legatos ad Bajanum* (alias Chaganum) *miſit, quibus eum ad armorum ſocietatem adhortabatur. Legati cum advenissent, precibus cum Bajano Abarorum duce agebant, ne ſe contemneret, qui nefanda omnia à Gepidis paſſi erant, &c. Adjecerunt, ſi cum Longobardis ſe conjungerent, fore ut invicti eſſent, & Gepidis exterminatis eorum opibus & regione communiter potirentur. Tum in poſterum tota Scythia ſubacta, beatè vitam traducerent. Inde facile illis fore Thraciam occupare, & ex vicinis locis moventes minimo negotio Romanorum regiones armis percurrere & Byzantium usq; ferri &c. Bajanus vero ſtatuit eorum petitioni aſſentiri, ſed non alia conditione, quam ſi decimam partem quadrupedum, quæ tunc temporis apud Longobardos eſſent, confeſtim acciperent, ſi ſuperiores evaderent, dimidium manubiarum & tota Gepidarum*

regio

regio ejus juri cederet. Atque hæc cum ita conventa eſſent, bellum inferre Gepidis deinceps inſtituerunt. Excerpt. ex Hiſt. Menandri de Abaris. Quo bello *Gepidarum genus ita eſt diminutum, ut ex illo tempore ultra non habuerint Regem, ſed univerſi qui ſupereſſe bello poterant, aut Longobardis ſubjecti ſunt, aut usque hodie Hunnis eorum patriam poſſidentibus, duro imperio ſubjecti gemunt.* Warenfrid. Langobard. lib. 1. c. 27. lege totum caput. Idem Excerpt. Menandri de Abaris.

223. Sic juſto Dei judicio rediit ad dominum, quod fuit ante ſuum. Gepidæ ejecti ſunt ab Hunno-Avaribus, unde poſt mortem Attilæ juramenti ſui & fidei immemores expulerant Dominos ſuos Hunnos. Jornandes: *Gepidæ Hunnorum ſibi ſedes viribus vendicantes, totius Daciæ fines velut victores poſiti, &c.* de Reb. Get. lege totum cap. 50. Quibus poſterior dominatus priore acerbior ceſſerat: ut diminuti ſine Rege, Hunnorum imperio ſubjacerent in hunc diem usque (de Ardarico Gepidarum Rege qui ob nimiam ſuam fidelitatem erga Attilam, ejus conſiliis intererat. vide Jornandis Get. cap. 38. & 50.) Cui rei teſtimonio ſunt ſeptem Urbes Tranſilvanæ; quod contra omnes omnium ſcriptorum opiniones pronuntiatum eſto, qui valde mendoſe à Saxonibus incolis (per Carolum Magnum deductis) eas hodie inhabitari ſcribunt. Audiant Jornandem de Regione Gepidarum: *Daciam dico antiquam, quam nunc Gepidarum populi poſſidere noſcuntur,* & mox: *Hanc Gothicam, quam Daciam appellavere majores, (quæ nunc, ut diximus, Gepidia dicitur)* de Rebus Get. cap. 12. Sed plura de his alibi. Adde Ortelium Theſſauro Geopraph. in verbo Dacia.

224. Siccine hoc *titulo* Hunno-Avares venerunt in *Daciam*; *Pannoniam* Longobardi Italiam petentes amicis Hunnis conceſſere, quibus cum *Al-*

bion &c. fœdus perpetuum iniit. Warenfrid. Langobard. lib. 1. cap. 27.

225. In cauſa erat Sophia uxor Juſtini, quæ Narſetem virtuoſum ex inſolentia & pravitate contempſerat, factum hoc pertinens ad diſq. 41. hoc loco referre libuit, ut conjectim tàm cauſa, quàm titulus occupationis Pannoniæ ab Hunno-Avaribus, conſtet lectori. Warenfridi Verba de invidia Romanorum adverſus Narſetem lib. 2. Longobard. cap. 5. hæc ſunt: *Magnam à Romanis, pro quibus multa contra eorum hoſtes laboraverat, invidiam pertulit, qui contra eum Iuſtino Auguſto & ejus conjugi Sophiæ, in hæc verba ſuggeſſerunt dicentes: Quia expedierat Romanis, Gothis potius ſervire quam Græcis ubi Narſes imperat Eunuchus, & nos ſervitio premit, & hæc noſter piiſſimus princeps ignorat. Aut libera nos de manu ejus, aut certe & urbem Romam, & noſmet ipſos gentibus trademus. Cumque hoc Narſes audiſſet, hæc breviter retulit verba: Si male feci cum Romanis, male inveniam. Tunc Auguſtus in tantum adverſus Narſetem commotus eſt, ut ſtatim in Italiam Longinum mitteret præfectum, qui Narſetis locum obtineret. Narſes verò his cognitis valde pertimuit, & in tantum, maximè ab eadem Sophia Auguſta territus eſt, ut regredi ultra Conſtantinopolim non auderet. Cui illa inter cætera, quia Eunuchus erat, hæc fertur mandaſſe, ut cum puellis in gynæceo lanarum faceret penſa dividere. Ad quæ verba Narſes dicitur hæc reſponſa dediſſe; Talem ſe eidem telam orſurum, qualem ipſa dum viveret, deponere non poſſet. Itaque odio metuque exagitatus, in Neapolitanam civitatem ſecedens, legatos mox ad Langobardorum gentem dirigit, mandans ut paupertina Pannoniæ rura deſererent, & ad Italiam, cunctis refertam divitiis, poſſidendam venirent. Simulque multimoda pomorum genera, aliarumque rerum ſpecies, quarum Italia ferax eſt, mittit, quatenus eorum ad veniendum animos poſſet illicere. Longobardi læta nuntia, & quæ ipſi præoptabant, gratanter ſuſcipiunt, deque futuris com-*

commodis animos attollunt, &c. Vide Herman. Kirchnerum de Legatis lib. 2. cap. 9. n. 129.

226. Hac de cauſa, ut Warenfrid. d.l. cap. 7. refert: *Tunc Albion ſedes proprias, hoc eſt, Pannoniam amicis ſuis Hunnis contribuit, eo ſcilicet ordine, ut ſi quo tempore Langobardis neceſſe eſſet reverti, ſua rurſus arva repeterent. Igitur Longobardi relicta Pannonia, cum uxoribus & natis, omnique ſupellectili Italiam properant poſſeſſuri. Habitaverunt autem in Pannonia annis quadraginta duobus: de qua egreſſi ſunt, menſe Aprili, per indictionem primam, alio die poſt ſanctum Paſcha, cujus feſtivitas eo anno, juxta calculi rationem, ipſis Kalendis Aprilibus fuit, cum jam à Domini incarnatione, anni quingenti ſexaginta octo eſſent evoluti.*

227. *Sed ad Ugros redeo: qui tres annos per Orientalis Germaniæ magnæ, Sarmatiæ utriusq; fines, ferociſſimas nationes, vaſtas ſolitudines, ſylvasq; palantes pererrarunt &c. Quarto demum anno ab Arnulpho ſtatas ſedes impetrant. Tum Daciam ultra Tibiſcum amnem, quæ cum Hiſtro ad Eurum vergit, invadunt.* Jo. Aventinus lib. 4. Annalium Bojorum de Hungaris. Item autor paulo poſt de Arnulpho: *Menſe Majo celebrem regni conventum apud Hengſtoveld agit. Quo cum Suatebogus venire contemneret, hoſtis Reipub. judicatur. Interfuere eidem concilio Uratiſlaus ulterioris Pannoniæ* (al. Poloniæ) *præſes, & Cuſalæ regis Ugrorum, qui adhuc incertis ſedibus in Sarmatia Europea vagabantur, legati, pollicentes omnes vires ſuas adverſus Suatebogum, ſi ſibi quaſi pro ſtipendio terra, quam armis occuparent, daretur. Grata legatio Arnulpho fuit, ſtatim ipſe annuit, & Moravos triplici exercitu invadere decrevit, Cuſalæ & Ugris popularibus ſuis Dacia deſtinatur.*

228. *Quapropter* injurioſè juxtà, ac malitioſè (quemadmodum refert Tubero) *Hungari perindè ac alienæ terræ invaſores à finitimis odio habentur, præſertim à Bohemis, Poloniſque qui, quantum terrarum inter ſe, & Dal-*

matas interjacet; id totum ſibi ab Hungaris per injuriam ereptum putant. Comment. lib. 1.

Hunni quando in Europam venerunt?

229. *Tempus* præciſum, quo *Hunni* venerant in Europam, ſuppeditat Paulus Oroſius lib. 7. Hiſt. cap. 33. *Tertio decimo autem anno Imperii Valentis, hoc eſt, parvo tempore poſteaquam Valens per totum Orientem Eccleſiarum lacerationes, ſanctorumque cædes egerat, radix illa miſeriarum noſtrarum copioſiſſimos ſimul frutices germinavit: ſiquidem gens Hunnorum &c.* vide diſq. 185. Valentiniani auſpicium Imperii, ponit Helvicus Chronologiæ fol. 26. ſub annum Chriſti CCC.LXIV. Itaque adventus Hunnorum incidit in annum CCC.LXXVII. & Damaſi Romanæ Eccleſiæ Pontificatum eodem anno. Annales autem Ungarorum referunt ad annum CCC. LXXIII. à quibus diſcrepat Stephanus Szekelius Chronico Ungar. quam ad annum CCC. LXVII. reducit. Vide Molnari Epiſt. Dedicat. Grammat. Ung. Et Sigebertus Gemblacenſis, qui in Chronographia ſua Exordium Regni Hunnorum producit ad annum CCC. LXXXI. Idem ex hoc profert. Helvicus d. l.

230. De *Hunno-Avarorum adventu* Lazius Chorograph. Beſchreibung K. H. cap. de Avaribus: Auß dem 1. Buch *Procopii Hiſt. Perſicæ* &c. (vide diſq. 191.) erſcheinet wie die *Hunni Avares* herkommen ſeyn zur Zeiten *Anaſtaſii* und *Juſtiniani* der Keyſer. Sed ſub Juſtiniano, qui factus eſt Imp. juxta ſupputationem Helvici d. l. fol. 27. anno Chriſti D.XXVII. advenisse illos, autores ſunt Calliſtus Hiſt. Eccleſiaſt. lib. 18. cap. 30. (vide diſq. 101.) Landulphus Sagax in Hiſt. Miſcell. cap. 26. lib. 16. Theophylactus Simocates Hiſt. lib. 7. Menander. in Excerp. ex Hiſt. de Abaris. Et quidem in ultima ſenectute & extremo Imperio Juſtiniani Menander d. l. libro de

Abaris:

Abaris: *Erat ea tempeſtate Imperator effato corpore: non eadem illi vis animi, qua florebat, cum juvenis adhuc Gilimerum Vandalum, & Vuittigem Gothum captivos fecit. Itaq; jam ſenex exacta ætate cum animi robur & belli appetentem virtutem deſidia & ocio commutaſſet, barbarorum exercitum, non quidem bello, etiamſi decertaret, eum penitus deleret, ſed prudentia & conſilio priusquam ipſe debito fine extingueretur, propulſare cogitabat. Et cum diu ſuperſtes eſſe non poſſet (etenim non multo poſt hinc migravit) ſocietatem facere curavit.* Calculum ergo adventus, non male patraveris in annum D. LXXIII. vel LXXIV. adi Helvicum d. l. fol. 28.

231. Tempore *Arnulphi Hungari* Venerunt in Europam, Liuthprandus Hiſt. lib. 1. cap. 2. Beatus Rhenanus Germanicarum Rerum lib. 1. Aventinus 4. Annal. Bojorum. Lazius Corograph. Beſchr. K. H. cap. de Hungaris: *Anno Dominicæ incarn. DCCC. LXXXIX.* Regino Prumienſ. Chronic. Idem ex hoc Lazius d. l. Et Szekelius apud Albertum Molnar. in Epiſt. Dedicat. Grammat. *Hungarorum eorum in Pannoniam adventum in annum Chriſti* DCCC. LXXXIIX. *incidiſſe ſcribit.* Coincidit in eundem annum electio Arnulphi in Imp. videatur Helvicus d. l. fol. 31. Non plane rationes Annalium cum hoc calculo conveniunt, qui Hungarorum ingreſſum in Pannoniam ſub annum Chriſti DCC. XLIV. tempore Conſtantini V. Imp. & Zachariæ Papæ, ponunt Idem cum illis ſcribit Helvicus d. l. fol. 32. Verum nec de ingreſſu in Pannoniam conſentiunt cum Szekelio, Beatus Rhenanus Aventinus & Lazius d. l. Sed quarto poſtquam egreſſi eſſent anno è nativis ſedibus, in Daciá ſedes impetraſſe ab Arnulpho. Vide diſquiſ. 227. Septimo deinceps anno poſtquam Daciam occuparunt, & mortuus eſſet Arnulphus, ſedes fixiſſe

in Pannonia, lege Aventinum lib. 4. & Lazium d. l

Hunnorum Cauſa efficiēs PARTICVLARIS ATTILA cujus Genus

232. Et hæc hactenus de *Univerſali* cauſa, conſequens eſt *Particularis.*

233. *Particularis* Cauſa eſt Attila, in hoc ſpectandum *Genus* & *Individuum.*

234. *Genus* ut ſic partiar eſt vel *Relativum* vel *Abſolutum.*

vel Relativum.

235. *Relativum* eſt in præclariſſima progenie Attilæ, ex qua prognatus eſt S. Stephanus I. Rex Chriſtianus Hungariæ. Vide diſq. 121. & ſeqq.

vel Abſolutum.

236. *Abſolutum* eſt in ſubſtantia Attilæ & S. Stephani. Attilæ ſubſtantialem formam nativam in quantitate & qualitate abſolutam, iiſdem verbis definit Jornandes: *Vir in concusſionem gentis natus in mundo, terrarum omnium metus: qui neſcio qua ſorte terrebat cuncta, formidabili de ſe opinione vulgata. Erat namque ſuperbus inceſſu, huc atque illic circumferens oculos, ut elati potentia ipſo quoque motu corporis appareret. Bellorum quidem Amator, ſed ipſe manu temperans, conſilio validiſſimus, ſupplicantibus exorabilis, propitius in fidem ſemel receptis. Forma brevis, lato pectore, capite grandiori, minutis oculis, rarus barba, canis aſperſus, ſimo naſo, teter colore, originis ſuæ ſigna reſtituens. Qui quamvis hujus eſſet naturæ, ut ſemper magna conſideret, addebat ei tamen confidentiam gladius Martis inventus, apud Scytharum Reges ſemper habitus* &c. De Rebus Get. cap. 35.

237. Et ut *pauca de multis* ex rebus ab illo geſtis *dicere non omittamus &c. De tota gente Hunnorum electiſſimi equites in eo loco quo erat poſitus, in modum Circenſium curſibus ambientes, facta ejus cantu funereo tali ordine referebant. Præcipuus Hunnorum rex Attila, patre genitus Mundzucco, fortiſſimarum gentium dominus, qui inaudita ante ſe potentia ſolus Scythica & Germanica regna poſſedit, nec non utraque Romanæ urbis imperia captis civitatibus terruit,*

& ne

& ne prædæ reliqua ſubderentur, placatus precibus, annum vectigal accepit. Quumque hæc omnia proventu felicitatis egerit, non vulnere hoſtium, non fraude ſuorum, ſed gente incolumi inter gaudia lætus, ſine ſenſu doloris occubuit. Quis ergo hunc dicat exitum, quem nullus æſtimat vindicandum? Jornand. d. l. cap. 49.

238. Vividum ejus quaſi caput, & os & pectus pene ſpirantia, repræſentat iſte

NUMMUS TRIUMPHALIS. Attilæ Icon.

239. *Hæc facies inhumano luridoque pallore, ac efferi oris monſtroſo ductu & torva occulorum nictatione terribilis, immanem Hunnorum regis Attilæ ſævitiam ſpirat, ſicuti ex ære artificis manu, & ſcriptorum ſtylo expreſſam videmus.* Paulus Jovius Illuſt. Virorum Elogiarum lib. 1. Iconem hanc Celeberrimus Antiquarius, vir Ampliſſ. & Doctiſſ. Dn. Joannes Jacobus Luckius ex celebri ſuo Archivo Antiquitatum omnis generis exoticorum numiſmatum refetto, benevolo animo mihi comunicavit. Cæterum ne quis lege Cornelia falſi arguat, nos commentitiam ſeu fictitiam imaginem Attilæ & Aquilejæ, vel adulteratum numiſma in publicum proferre, quod nunquam in rerum natura fuiſſet: is ſciat Ectypum hujus ad oris ſimilitudinem expreſſum & effigiatum in plumbo candido, prænominatum Dominum Luckium dono accepiſſe ab Illuſtri & Generoſo Domino Dom. Jacobo Ludovico à Fürſtenberg. Prototypus, hoc eſt ipſe nummus Triumphalis Attilæ, in Obryzo ſive ſolido auro Ungarico ita ſignato: priori facie Effigie Attilæ, altera Aquileia, extat in illuſtri θαυμαλοταμείῳ, Rudolphi II. Imp. piiſſimæ nunc memoriæ.

240. Denique in omnibus ſimilis deſcriptioni ex Jornande & Jovio allata. Cui conformis eſt etiam effigies Attilæ apud Theobaldum

Müller / eigentlicher und Gedenckwürdiger Contrafacturen / ꝛc. Weitberühmter Kriegshelden / pag. 8. in 4. Baſil. Anno 1577. Idem fermè apud Wilhelm Schäffer / genannt Dillich. Ungariſche Chronica. Cap. von Attila der Hunnen König.

241. De Aquileja hoc memorabile eſt. *Candidas aves, id eſt Ciconias* fuiſſe augurium excidii. Jornand. Get. cap. 42. Antonius Florent Archiepiſcopus Volum Hiſt. 2. tit. 11. cap. 8. §. 4. Ex quo Thvvrocz. part. 1. c. 18. Bonf. dec. 1. lib. 6. Sabellicus Enead. 8. lib. 1. Otto Friſingenſis lib. 4. cap. 26. *Diu multoque tempore* Jornandes; *continuo triennio obſeſſam fuiſſe civibus ſtrenue repugnantibus* Antoninus Florentinus & cæteri d. l. ſcribunt. Sic & Otto Frinſingenſis modo dicto loco: *Tanta autem in obſidione hujus urbis & mora, & multitudo fuit, ut miræ magnitudinis montem Vtinum dictum, quem ipſe vidi, in modum aggeris ab exercitu comportatum, incolæ usque hodie affirmant.* Ut & de monte inter Humburgum & Altenburg / Matthiam Regem Hung. l. cum Auſtriam debellaret, copiis ſuis, juſſiſſe illic ſingulos quosq; galeam terræ plenam ponere. Id quum feciſſet totus exercitus, plecide & ſenſim Argillam in montem forma Pyramidali adſurrexiſſe.

242. Sequitur

ICON MEMORIÆ SACRA, CUM ALIIS NUMMIS.

Icon hæc Attilæ anaglyphice ſculpta, figura circulari hodiè Argentinæ viſitur in verticæ portæ quæ â Coronæ Burgo nomen habet. Notæ ſunt in nomine: A. V. ÆTA. &c. id eſt: Attila, Unnorum, Ætatis Quadrageſimo ſeptimo. Inſcriptio Ambitus deſumpta eſt ex Virgilii verſu 490. Ænead. 3.

Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat.

Reſtaurario verò Portæ in hæc verba concepta legitur. NUL-

NULLI NEQVE VIM NEQUE INSIDIAS COGITANTES, SED PROPULSANDARUM ERGO RESPUBLICA ARGENTORATENSIS FIERI FECIT ANNO SALUTIS M. D. XXXII.

243. Argentinenſes in hoc publico & patenti loco ſic Attilæ memoriam proſequuti, ut formam ac figuram animi magis quam corporis complectantur: non quod tántam vim in ſeſe habeat imago quæ lapide fingitur: ſed ut memoria rerum geſtarum maneat in animis hominum & in æternitate temporum duret, exeuntibuſque & intrantibus ſemper in veſtibulo urbis conſpicua ſit ejus in deſtruenda Argentina crudelitas: ſicque cum intuerentur, facta ejus ſecum revolvant, in deſtruendis & ſolo adæquandis mæniis multis in locis, ut ille Orientis & Occidentis Imp. terror cum immenſo ſuo exercitu ſine propugnaculorum obſtaculis in Galliam tranſire & in Pannoniam redire poſſet, cunctisque mortalibus ſe vivente aditus pateret; indeque per viarum pluralitatem Straßburg appellatam eſſe: teſtantur de facto & nomine hoc Annales Hungarorum & Chronic. Alſatiæ.

244. Simulacrum vultus Attilæ cum omnino diſſimile priori & poſteriori Schemate ſit, fortè quiſpiam dicere conabitur non improbabili argumento tantum, ſed & majori & meliori ratione hoc aut falſum, aut illa ſuppoſititia eſſe. Quoniam vero maxima diſſimilitudo oriri ſoleat, *aut propter ætatis incrementum* (ut quidam ſcribit) *aut perſonarum formæ mutationem, aut regionum ubi ſignabantur differentiam, aut aliud quodvis accidens*, metallicæ imagines protinus falſæ judicandæ non ſunt. Is enim prorſus judicio carere videbitur; quem perſpecta ætatum, temporum, & locorum habituum mutatio redar-

redarguit. Si quis veritatem volet, conſideret monetas aliquot effigie alicujus Principis ſignatas, qui hodiè vivit, deprehendet pro diverſitate loci & temporis, Proteo mutabiliorem effictam & excuſam formam Principis, *caput modo ſenile, juvenile, barbatum, imberbe, armatum, inerme, nudum, opertum & pileatum, inornatum & coronatum lauro, corolla, auro vel diademate.* Exemplo ſit avorum memoria Icon Solymanni Turcarum Imperatoris.

245. Ad numum oblongum Attilæ quæ dicenda, aliò transferenda ſunt; non omittendum tamen convenire cum hoc, Iconem Attilæ apud Munſterum in Coſmographia Mundi, & apud Gulielmum Rovillium Promptu. Iconum part. 2. pag. 94.

S. Stephani Icon.

246. Ectypum hujus nummi Orichalco expreſſum, acceptum fero benevolentiæ Cl. Domini Luckii, ut & ſequentium numorum argenteorum Prototypum. Quorum poſteriorem monetam primum à Bela I. Rege Hung. in honorem S. Stephani cuſam eſſe non ſine ratione aſſeverat honoris cauſa prædictus Dominus Luckius: *quia Romanorum more caput corolla circumdatum eſt, quod alias ſi de Stephano Martyre capiendum radio coopertum eſſet.* Quæ impreſſa hoc loco, ut effigiem S. Stephani Regis repræſentaret; ſiquidem nullibi, quod ego ſciam Chriſtianiſſimi hujus Regis forma corporis literis adumbrata eſt. Si quis forte extiterit, qui nummum aliquem Belæ, aut aliam effigiem Sancti Stephani, forma huic diſſimilem habeat, is ſciat neque ſuam neque hanc in orbe ſolum ſemper haberi & ſuo ſimilem eſſe. Qui vidit à prima fronte *Concluſiones ex Philoſophia Peripatetica tam Speculativa, quam Morali* Illuſtr. ac Generoſ. *Joannis Erdodi Comitis Perpet. Montis Claudii*, &c. anno M.DC. X. ab ipſo in Aca-

Academia Parmenſi ad Diſputandum propoſitas, jam dicet diverſam eſſe illic Iconem S. Stephani ab hac noſtra. Ac ne repetam, quod dictum diſq. 244. Certiſſima hæc ſententia Plinii: *Quæ non ſunt, finguntur, pariuntque deſideria non traditi vultus. Et magis nullum eſt felicitatis ſpecimem, quam ſemper omnes ſcire cupere, qualis fuerit.* Sic ille referente Rovillio. Idque manifeſtum eſt in S. Stephani Regis effigie, præfixâ *Inſcriptioni Concluſionum* &c; hanc ab Iconographo effictam & per lineamentorum ambages, flexu quodam deductam eſſe ex Icone Adami, inſculpta in Promptuario Iconum part. 1. Guliel. Rovilii, quam ipſe, cum nullum haberet Prototypum, ex deſcripta Adami natura, moribus, ætate, regione & rebus geſtis conformaverat. *Poſt acceptum Regalis excellentiæ ſignum, qualis vitæ vir & diſcretionis fuerit cum Epiſcopis & Primatibus Hungariæ, ſtatutum à ſe Decretum manifeſtum fecit.* Legenda S. Stephani: in qua cui hæc curæ cordique eſt, prolixius acta & facta ejus rimare poteſt, idemque poſt illam in Bonfinio dec. 2. lib. 1.

247. *Individuum* ſequitur, quod vel *Vagum* vel *Simplex* eſt.

248. *Vagum* eſt in nomine Attilæ duplex *Signatum* & *Ortum*.

249. Linguarum varietate *deſignatur* lingua Latina communiter *Attila*: Hungarico idiomate *Ethele* Thvvrocz. part. 1. cap. 13. Græco, apud Priſcum Rhetorem paſſim Ἀττίλας, & Calliſtum Ἀττίλας: Germanico, Etzel: in Fragment. Annal. Veterum, quæ Lazius non ſemel citat de Migrat. Gentium; huc adde de *Buda* ſive *Budavára* ſive Etzelburg/ id eſt, Urbs Attilæ, Thvvrocz. part. 1. cap. 17. Nicolaum Olahum de Attila cap. 12. Wetzel etiam Doctiſſ. Dn. Luckius ſe legiſſe perhibet, & hoc nomen, Attilæ Nomen.

men, minutum argenteum nummum referre. Probationem deſumit ex Inſignibus Argentinenſium, in quibus ob effuſum ſanguinem cæſorum ab Attila, rubentem transverſam lineam geſtant in campo albo, quam olim in Vexillis ferebat Attila.

250. Ego Doctiſſimo & harum rerum peritiſſimo viro temere non reluctor, ſed ſuo cujusque arbitrio hæc relinquo; habeo tamen quæ hoc loco inferri poſſent. Si litteræ hærentes WE *conjunctim* pro Germanico We/ legendæ ſunt, putarem nomen Wetzel non ad Attilam ſed Dacebalum Regem Daciæ trahendum eſſe, teſtem habeo celebrem Metropolim Daciæ, *Zarmiz* nomine antiquo dicto, cui alterum nomen additum fuit *AEthuſa*, ac poſtea *AEgethuſa*, & ſic conjunctim *Zarmigethuſa* & *Zarmiſogethuſa*. Denique victo Decebalo, Trajanus hanc de ſe nominavit, coacervatis nominibus *Ulpia Trajana, Sarmizagethuſa*. Hæc in lapidibus vetuſtis in Dacia viſuntur. Lege Zamoſii Analecta Daciæ Antiquit. cap. 3. 4. & 5. *Ejus hodiè nihil, præter ingentia rudera priſcam magnificentiam teſtantia, ſupereſt, quæ collabente Romano imperio, ipſa quoque deleta fuit, nec unquam poſtea reſtaurata &c. Nunc ad ejus rudera Viculus eſt Valachorum Gratiſtia. Ruinæ ipſæ vocantur ab accolis Várhel, id eſt Arcis locus, nec proinde aliæ ruinæ, corrupto ex Decebalo nomine Veczel appellatæ.* Zamoſius d. l. cap. 3. & cap. 5. *In eodem tractu eſt & Veczelvicus, à Decebalo rege dictus, cujus vocabuli rudera qualiacunque adhuc habent.* Idem Ortelius Theſauro Geograph. in verbo Zarmiſogethuſa: *Dacia urbs eſt, quam Sambucus Veczel & Venecia vocat. Varhel Germanicè: & Sclavonicè: Gradiſca,* & Petrus Montanus in Ptolom. Geograph. lib. 3. cap. 8. Sed perperam *Varhel Germanicè* ſcribunt, quod Hungaricum id eſt *Arcis locum* ut jam dictum eſt. *Vár*: Arx, *Hel*; *Hely*: Locus. Sic ſæpè homi-

mines *circa affectationem Germanicæ originis ultrò ambitioſi.* Tacit. de Moribus Germ. cap. 28. lingua Germanica Hungaricè loquuntur, quod ipſi non intelligunt. Pars altera nummi cum linea transverſa denotat fortè Sargetiam flumen non procul à Regia prædicta, in qua ſuos occultaverat Theſauros Decebalus, de quibus Dio lib. 68. Trajanus. Campus autem ad utramq; lineæ partem fertilitatem Tranſylvaniæ.

251. Si verò prædictæ literæ *diviſim* legendæ, Attilæ nomen quidem denotare videantur, non tamen Wetzel/ quod nullibi de eo legi, ſed Hungaricum hoc *Vezèr Ethele*, id eſt, Dux Attila. *Vezer* enim Dux, Director, ductor eſt, de Duce mox diſquiſ. 256. & ſeq.

252. Aſt nec Attilæ aut Decebali nummum fuiſſe, apertè demonſtrat Nobilis Alſatiæ familia Wezeliorum, quæ idem Nomen & Inſignia ſibi vindicat in Clypeis ſuis. Itaque difficulter dijudicari poteſt, cuinam horum attribuenda ſit moneta dicta. Certè ægrè ac vix accipiendum Nomen & ſcutum in nummo prædicto expreſſum, de Attila, Michaelis Ritii verba contra ſunt, de Inſigni Attilæ: *Inſigne geſtabat Aſturem ex Accipitrum genere coronatum* de Rebus Ung. lib. 1. *Quæ quidem inſignia ad Geyſæ usque Ducis tempora Ungari conſervarunt.* Bonfin. dec. 1. lib. 3. Adumbrationem horum in Minutiis Actis Attilæ, nobis oſtendit M. Tilmanni Frieſen/ Müntz-Spiegel. Franc. 1529. cap. 5. lib. 3. de Attila: Dieſer ſoll neben ander Müntz gekörnet Gelt von Silber und Golde/ von zween Quintlein/ ein Korn gegoſſen/ darauff ein Zeichen wie ein Creutz/ und anderſeits/ wie ein Krauenfus geſchlagen haben. Judica hic candide lector, annon irrepſerit hic error typographicus, per Metatheſin tranſpoſita litera o

ante

ante r/ & legendum ſit pro **gefórnet**; **gefrönet** / pro **Korn**; **Kron**.

Unde Ortum? 253. Diu extra oleas vagor: redeo ad propoſitum, *Individuum Ortum* eſt ex pluribus his vocabulis Hungaricis *à* vel *á* pro *az*: Ille, illa, illud, vel *amaz*: Ille, ipſe, &c. *Attul*; Ex eo, ab illo. *Ettél* pro *Extél*: Ab hoc. cujus Ablativus *Ettéle* eſt. Inde ſive ſervamus nomen *Ethele*, ſive *Attilas*, utrumque Ungarica ſunt, Compoſita ab *Attul* per Antitheſin literæ *i* pro *ü* ſicut Antiſtæchon hoc eſt, in vocabulo *Hit*, *Hüt*. Fides, *Idö*: *iido*: Tempus. Et Parogogen addito Pronomine *az*: unde *Attilas*, Item *Ethele* eſt ab Ablativo *Ettéle* per Antitheſin literæ *h*, pro *t* & *e* pro *ö*; Vel ſine transformatione literarum *tt*, quæ eandem vim habent in pronunciando quod Græcum *θ*.

254. Haud dubiam eſſe hanc originationem, liquido liquet ex *Terminatione & Significatione*.

255. Nomina quædam Propria pro *us* in *as* *terminantur*, ut *Farkas*: Wolffgangus. *Balas*: Blaſius &c. Et *Adjectivorum terminationes* &c. *In ás* &c. *Significant habitum, copiam & proclivitatem*, *ut* Hatalmas; *Potens*. Aranyas; *Auratus*, *Aureus*. Ruhás; *Veſtitus*. Marhás; *Peculioſus*. Albert. Molnar. Grammat. Ungar. lib. 1. cap. 16.

256. Quamobrem *Significatio* nominis *Attilas* vel *Ethele* gignit talem ſenſum: *Ex eo, ab illo, ab hoc*; *illi ipſi* &c. Capitanei Hunno-Ungarorum poſt Attilam legitimi Duces eſſe cæperunt, & fuerunt uſque ad S. Stephanum I. Chriſtianum Regem Hungariæ. *Ex eo, ab illo, ab hoc* &c. *illa ipſa* &c. Pannonia ex Provincia in Ducatum redacta.

257. Probationem debemus induſtriæ Priſci Rhethoris: *Verendum eſt, inquit Conſtantiolus, ne Perſis facile devictis, non jam amplius amicus, ſed dominus inſultet.*

tel. Nunc enim aurum ad ipſum defertur, pro dignitate, qua ipſum ornavimus. Quod ſi Medos, Parthos & Perſas domuerit, minimè à Romanis, Qui Eius Imperio Limitem Constituunt, *temperabit; ſed ſuos famulos arroganter reputans, gravia & intolerabilia mandata ſuafacere coget. Dignitas autem, cujus mentionem Conſtantiolus fecit, erat* Romanorum Exercituum Ducis, *cujus decus* Attillas *ab Imperatore ſuſceperat, ad hoc ut ad eum Stipendia ejus, qui exercitus regebat, mitterentur. Innuebat igitur Attillam, hoc nomen aut aliud, quo Romanis illum vocare lubet, aut dignitatem, quam illi ornamenti loco eſſe exiſtimant, transgreſſurum & perrupturum, & pro* Duce, Coacturum Eos Se Regem Appellare. *Jam tum enim cum iraſcebatur, dicebat exercituum Duces, ſuos eſſe ſervos: qui quidem Attillæ, non tamen Imperatoribus Romanis, erant honore & dignitate pares.* Hæc ex Priſci Rhetoris Excerptis pag. 122. & ſeq. ſunt: ex quibus indubium, Romanos Attilam non appellaſſe Regem ſed Ducem; neque etiam jure in Annalibus & Jornandis Get. Regem, ut & ſequentes Duces ab aliis Scriptoribus usque ad S. Stephanum, nuncupatos eſſe Reges, non niſi per Excellentiam.

258. Eſſet utinam ſuperſtes abſoluta Priſci Hiſtoria de Rebus Geſtis Attilæ, non ita *fabulis veluti tenebris obſcura* jaceret lux Veritatis, de Origine Hunnorum, Veriſſimâ diſciplinâ Civili, exercitationeque militari, & publicis deliberationibus, & prudenter factis & dictis Magni Attilæ. Exacte enim hæc omnia tradidit, multarum rerum non tantum auritus, ſed etiam oculatus teſtis: adi Prœmium.

259. *Ita in his quoque rebus ludit & illudit illud ſive Fatum publicum, ſive Fortuna.* Lipſius Cent. Miſcell. 1. Epiſt. 2. & quidam autores merentur lucem; quibusdam ſors invidet ne emergant. Inter illos, ſi

fatali incuria Græcorum aut aliorum, Priſci hiſtoria integra perierat, Porphyrogenetæ Principis Excerptis factum, quemadmodum & Epitomatione Juſtini & Flori, cum integris Hiſtoriis Trogi Pompei & Livii actum eſt, & Jornandis invidioſo facto, qui in Hiſtoria ſua Getica plurima immutato ſenſu de Hunnis exſcripſit ex Priſco, ut ſuppreſſa integra Hiſtoria Priſci per inopiam typographiæ, ſua commenta ſummatim de Hunnis approbarentur, & fictitia ejus origo de Hunnis, vulgò crederetur ſine objectione antiquioris Scriptoris autoritate & ratione.

260. Si verò Hiſtoria perfecta Priſci Rhetoris ſive Sophiſtæ) de qua hactenus adhuc altum ſilentium) alicubi extet in Bibliotheca aliqua eximia, ſelectiſſimis & rarioribus libris in omni diſciplinarum genere, tam typis excuſis quam manuſcriptis referta; Bibliothecæ dominum maximopere oro & obteſtor pro ſumma conjunctione Chriſtianorum cum Hungaris, & maxima gratia, quam jure omnes fermè Chriſtiani Principes illis debent, pro indefeſſa & aſſidua tutela totius Europæ adverſus Turcam; ut Hungaros hoc gaudio beet, illorum cauſa, ſuâ & ſæculi. Illorum: ut eam Hiſtoriam videre obtingat: ſuâ, cui tales amici: ſæculi, cui hoc exemplum: quod Hunno-Ungarorum nomina perire non ſinet, ſed æternâ famâ ſe *exſeret & oblivioni reſiſtet ac ſe diu vindicabit.* Quod Virgilius duobus memoriam æternam potuit promittere & præſtitit, hoc ſibi cum Hungaris promittat, & idem præſtabit.

Fortunati ambo, ſi quid mea carmina poſſunt;
Nulla dies unquam memori vos eximet ævo
Dum domus AEneæ Capitoli immobile ſaxum
Accolet, imperiumq; pater Romanus habebit.

Æneid.

Æneid. lib. 9. verſ. 446. Seneca Epiſt. 21. m.

261. *Individuum Simplex* per unicum vocabulum eſt in nomine *S. Stephani* I. Regis Chriſt. Hung. Matthæus Dreſſerus de Feſtis Diebus: *Stephanus latinè Corona eſt. Conveniunt rebus nomina ſæpè ſuis. Sic Stephanus tandem Martyr factus coronam immarceſſibilem adeptus eſt.* Idem Haymo lib. 2. pr. ex Hiſt. Eccleſiaſt. Euſebii: *Propter quod & nomine ſuo coronatur à domino, ςέφανος enim interpretatur corona.* S. Stephanus Etymol.

262. Ita *nomina multoties non caſu, ſed ſignificanter ponebantur, ut conſtat ex illo Abigael ad Davidem de marito Nabal Carmelo, nomine,* 1. Reg. 2. c. 15. *Juxta nomen ſuum ſtultus. Et Eſau de Fratre Jacob,* Geneſ. cap. 27. *Juſte vocatum eſt nomen ejus Iacob, ſupplantavit me jam altera vice. Et David de Achimaa.* Reg. 2. cap. 18. *Vir bonus eſt, & bonum portat nuncium. Ex quo Gentiles, qui ſæpè Sacram Scripturam ſunt contemplati, hanc ſuperſtitionem fuerunt ementiti credentes nominibus aliquid divinitatis ineſſe* Cicer. lib. 1. divinat. *vel nomina propter omnia impoſita.* Ovid.

Nominibus ſemper omen adeſſe ſolet.

Franciſcus Torreblanca Dæmonologiæ lib. 1. c. 26. n. 6. 7. & ſeq.

263. Sed ſuperſtitioſam vanam & innanem eſſe obſervationem nominum & ominum, clara voce animadvertit Waremund ab Erenberg de Fœderibus lib. 1. n. 12. *Perperam & impiè ille, qui Camerario referente in Vita Melanchtonis, ſolo nominis numero Mauritium à Carolo vinci non potuiſſe cum nulla ſit ſtatuenda in nominibus religio. Carolus Paſchalius in Legato c. 77. pag.* 521. Rationem reddit Torreblanca d. l. n. 37. *Quia ſine divina præcedente revelatione nulla omina licet attendere &c. ne portam pandamus ad ominoſam iſtam ſuperſtitionem, quam non ſolum Catholici, ſed & Ethnici illicitam judicarunt* &c.

 264. Oſten-

264. Oſtendenda igitur Divina revelatio & prædictio *Regni & nominis S. Stephani* Regis, ab Adjuncto *Antecedenti, Concomitanti & Conſequenti.*

265. *Antecedens* elucet in *Præparatione* & *Prædictione.*

266. *Præparationem* exponunt *Paſſio* & *Actio.*

Hungarorum paſſio. 267. *Paſſio* accidit tempore Avi S. Stephani, quâ Chriſtus cruentiſſimâ clade Hungarorum, cædem ſuorum tot annis impunè, ultus eſt. Regnante Ottone I. *Hungari, vaſtata Gallia, majore quam unquam antea, multitudine in Germaniam irrumpunt, & prope Vindelicorum Auguſtam, in ea planitie, quæ nomen habet à Lyco flumine, caſtra faciunt. Eo Cæſar profectus cum Saxonibus, Francis, Suevis, Bavaris, Bohemis, poſt ancipitem multamque pugnam, ad internecionem propè cecidit hoſtem, aliquot ipſorum Regulis in crucem actis.* Sleidanus de Monarchiis lib. 3. Chronicon Carionis lib. 4. late Aventinus 5. Annalium Bojorum, & ex eo Lazius Chorograph. Beſchr. K. H. cap. de Hungaris Bonfin. dec. 1. lib. 10. Ens Rerum Hung lib. 1. circa finem.

268. Annum & multitudinem Hungarorum notavit Regino Prumienſ. Chronic. lib. 2. *Anno Dominicæ incarnationis* DCCCCLV. *Hungari cum tam ingenti multitudine exeuntes, & non, niſi terra eos dehiſceret, vel cælum eos obrueret, ab aliquo ſe vinci poſſe dicerent.* Idem ex hoc Aventinus d. l. Lazius de Migrat. Gent. lib. 7. pag. 556. m. & Caſpar Ens d. l. *At enim vis conſilii expers mole ruit ſua: & Oderunt Superi, ſcelera eſtque ultor Deus.* Ens d. l. Idem temere quam arroganter jactare non dubitavit Rex Sigiſmundus antequam à Turca ad Nicopolim victus eſſet: *Tam grandi ſui exercitus congregatione Danubium tranſivit; & nedum Turcorum timeret Cæſarem; verum quidem ipſum dixiſſe ferunt. Quid metuendus eſt nobis homo? Vaſtum ſi cælorum ſuper nos pondus rueret; ipſi illud noſtris, quas gerimus haſtas, ne læderemur, ſuſtentare poſſemus.* Thvvroz. part. 3. cap. 8.

Ex hoc Bonfinius dec. 3. lib. 2. Caſpar Ens Rerum Hung. lib. 3.

269. Memoratu dignum præterea eſt quod de fatali periodo & circulo ſive de quinquennario numero & menſe infauſto Hungarorum ſcribunt Philippus & Aventinus d. l. *Pugnatum eſt cum Ungaris ab Ottone eodem die, quo ante annos quadraginta octo deletus fuit ab iisdem exercitus Ludovici Tertii, trium dierum continenti prælio, id eſt quarto Idus Auguſti, Anno Chriſti nongenteſimo, quinquageſimo quinto, altero anno poſt mortem Rudolphi filii.* Hæc Philippus. *Iſque dies in Romanos faſtos relatus eſt.* Aventinus d. l.

270. Hinc Regnorum Franciæ, Ungariæ ac Poloniæ mutationem prævidens ſcribit lib. d. 4. Philip. *à quo tempore cum elapſa ſit fatalis periodus annorum quingentorum, metuendum eſt his regnis omnibus, magnas & fatales imminere mutationes, quas clementer Deus mitiget, & ſervet aliqua Eccleſiæ hoſpitia, ne doctrina de filio Dei, & invocatio vera, honeſtaque leges & ſtudia prorſus aboleantur.*

271. Quæ cum ab eventu comprobata ſint non poſſum mihi temperare, quin huc tranſcribam ſapientiſſimam conſiderationem Illuſtris & Generoſſ. Domini, Domini Petri de Revva piæ memoriæ de vi annorum quingentorum in Sacra Corona Hungariæ. *Et non ſine ſtupore quodam, ac admiratione & anxietate animi hoc loco conſidero.* SANCTAM *noſtram* CORONAM *non potuiſſe evadere illam certiſſimam, & à ſapientibus multum decantatam, fatalemque circa quingenteſimum annum poſt mortem nimirum* MATTHIÆ PRIMI *mutationem. Ita enim prorſus accidit in multis Rebuspub. ut dominatus, civileſque ſtatus variarentur, imò naturæ quadam (ut ſic dicam) Oeconomia, ſi non penitùs conciderent, atq; ad nihilum redigerentur, tamen inſignem circa Quintum ſeculum cladem ac mutationem ſortirentur. In* ASIATICO *Imperio ſatus conſtat illud fuiſſe penes Aſſyrios*

DXX. annos, poſt quod tempus MEDI *illud occuparunt.* ATHENARUM *Imperium à Cecrope usq; ad Codrum annis* 490. *duraſſe conſtat, & poſt illos in Democratiam mutatum. Totidem annis floruit* LACEDÆMONIORUM *Reſpub. ſub Regibus Heraclidis à Lycurgo usque ad Alexandri Magni ætatem, ſub quo concidit. Annis circiter D. ab expulſis Regibus usque ad Monarchiam Auguſti rexerunt Rempub. Romanam Conſules.*

Non diſſimili profectò ratione usq; ad mortem MATTHIÆ PRIMI, *anno Regni* CCCCXC. *computando, à* SACRÆ CORONÆ *ortu & regimine* DIVI STEPHANI, *anno Chriſti M. Hungaria ad ſummum Majeſtatis ac Vigoris culmen & apicem perductum, florentiſſimum ac potentiſſimum Rege nimirum proprio & invictiſſimo habitum fuit.*

Mox vero circa hoc tempus ULADISLAO BOHEMO *ſuccedente, ſenſim labaſcere, fatiſcere, defloreſcere, variis de cauſis quas non lubet hic numerare.* Hæc de Sacra Corona, manu conſilioque meritiſſimus Comes S. C. DUUMVIR in Comment. ſæpè citato pag. 46. *Sacræ coronæ religione permotus* poſteris reliquit. Adi & Schönborn. Polit. lib. 7. cap. 24.

272. Eloquar ne? an ſileam menſem Auguſti? *Turcæ totum menſem Auguſti conatibus ſuis felicem eſſe autumant &c. & quod majorem facit admirationem.* Dominus Forſtner. notis Polit. in I. Annal. Tacit. IV. *Calend. Septemb. qui dies D. Joannis memoriæ dedicatur, ingentem ſpem conceperant fore, ut eo tempore victoria potirentur, cum illo ipſo die meminiſſent, Belgradum à Solymanno expugnatum, & cæſum in acie Ludovicum Regem. Sciebant etiam, Rhodum & Budam eodem die occupatam. Norunt inſuper, eos dies, ac fere totum Auguſti menſem, occulto quodam auſpicio, non tantum Solymano, ſed etiam Selymo patri olim feliciſſimum extitiſſe. Nam eodem menſe magnum Hiſmaelem in Calderanis campis, & Campſonem Gaurium, Memphiticum Regem ad Singam devicerat. Quin adeo me-*

mine-

minerant, eodem quoque à Bajazete Methonem expugnatam. Petrus Bizarus de Bello Pannonico, ex hoc Thuanus lib. 37. Dominus Forſtner. d. l. Sub *exitum Auguſti*, Stephanus Rex Joannis filius à Solymanno captus & Buda Subacta eſt, Sleidanus de captâ Budâ à Solymanno apud Reiſnerum Rerum Turcic. Narrat. Sub *initium Auguſti*, Zygeth totius Sclavoniæ fortiſſimum propugnaculum obſeſſum & die Septima Septembris expugnatum. Samuel Budinus & Joannes Sambucus de Zygethi expugnatione. Contra eſt quod ſcribit Bodinus lib. 4. de Repub. cap. 2. Septembri Menſe captum Regem Hungariæ & Zygethum Fortalitium 4. Septemb. obſeſſum eſſe. Hac mente verum in his triſtibus.

—— manet hæc ab origine mundi.
Fixa dies bello, populique in prælia nati.

Stat. 3. Theb. verſ. 242.

273. Nimis evagor, labaſcit jam animus tot Gentium, Urbium & Imperiorum calamitates uno quaſi momento temporis, uno die ac menſe acceptas, commemorando. Sed devictine planè erant ab Ottone I. Hungari? non erant, recolligo me ex Bonfinio d. l. ad me ergò & ad Hungaros redeo: *Ungari tamen victi & ſuperati dici non poſſunt: quia nunquam ceſſere, ſed obſtinatiſſimis animis ad internecionem usq; ferè depugnaruut. Quo quidem bello, quum innumera multitudo occubuiſſet, Ungarorum vires adeò enervatæ ſunt & exhauſtæ, ut multis annis in Pannonia ab omni ſe expeditione continuerint.* Addunt Annales non multò poſt, ultimo vice ad Iſnacam Thuringiæ civitatem cæſos eſſe. Thvvrocz. part. 2. cap. 9. Bonfin. d. l.

274. Verè negligens, & ſua præſentia, (cum Epitomen hanc apud Matthiam I. in Hungaria ſcriberet) in Hungarorum laudem immodicus eſt

Petrus Ranſanus Indice 8. *Tantus*, inquit, *Hungaros favor fortunæ aſpexit, ut nullum unquam cum hoſtibus commiſerint prælium, de quo non fuerint glorioſam adepti victoriam.* Bona verba Ranſane! tecumne ſentiam? abſit, autores ſupra dicti diſquiſ. 267. prohibent. Quis enim ſanus hoc faciat? Aſſeverationem hanc eandem habet Liuthprandus Ticinenſis coëtaneus Ottonis, Hiſt. lib. 1. cap. 2. *Hungarorum gens &c. quæ miſerante Deo, ſanctiſſimi atque invictiſſimi Regis Othonis potentia, ut latius dicturi ſumus, mutire non audet, exterrita.* Sic eſt, quod Aventinus d. l. profert: *Porrò Ugri qui domi reliqui erant, tanta ſuorum ruina animo fracti, vallo, foſſa, ſudibus contra nos ſeſe in locis paluſtribus muniunt, nedum fines alienos invadere (ſicut per annos quinque & quinquaginta hactenus continenter factitarant) animo poſthac conciperent* &c. Idem ex hoc Lazius, d. l. additque und haben auß jhren Vatter-Land Schythia jhre Mit-Verwanten Magores erfordert.

Hungari quomodo ad fidem Chriſtianam pervenerint?

275. Quieſcunt Hungari, ſatis jam pugnatum eſt cum Chriſtianis. Viciſtis Germani & hoc omine cantate, jubilate cum Lazio! Dieſe *Victoria* iſt Keyſer Otthen gleichwol auffs allerleuchteſt geweſt/ und nicht allein Teutſchland/ ſondern der gantzen Chriſtenheit zu groſſen Statten kommen. Chorograph. Beſchreib. d. l. *Et profectò, perierant Hungari, niſi periiſſent. Hæc enim calamitas initium eis fuit ſalutis.* Enis lib. 1. in fine d. l. *Periiſſent, inquit, ita non ſic infelicius ſuperſunt, quam perituri fuerant* (Seneca controverſ. 33. lib. 5.) *dum adhuc in Cimmeriis Ethnicæ ſuperſtitionis hærerent tenebris.* Petrus à Revva Comment. d. l. pr. *Sic tandem velut impoſito defuncto ſibi à Deo munere*, incomprehenſibili ſua Divina Providentia, obluctantes ſibi hoſtes, item per Germanos Chriſtianos devicerat, ut ad ſe traduceret, & ad ſua caſtra.

276. Ideo-

276. Ideoque infelici & dulciſſimo nomine Jesu Christi, abſterſa cæca & gentili ſuperſtitione ſuaviter acquieſcuut; auſpicioque *Symbolica Corona S. Stephani I. Regis Hung. fidei Chriſtianæ agnitæ & receptæ*, cum immaniſſimo hoſte Chriſtiani nominis Turca, *ad hoc usque tempus acerrimum non ſaltem pro ſalute & incolumitate; ſed etiam pro gloria & decore divino bellum gerunt.* Comes Petrus à Revva d. l. pag. 33. m.

277. Sed quid ego iſta? clarior fax accendenda Chriſtianæ Religionis Hungarorum. Prolucent ex piiſſima *Actione* Geyſæ duo ſplendida luminaria, unum in amico *Pacto*, alterum in *Converſionis actu*.

278. *Amica Pactio* cum Chriſtianis vicinis & Ottone Imp. I. certa eſt tam ex Legenda S. Stephani, quam aliis Hiſtoricis. Legendæ titulus eſt; *De Sancto Stephano Rege & Patrono Regni Hungariæ*, (obiter hic moneo in Procemio, pro *Sanctorum Scriptorum* eſſe errore typographi, qui abreviatione *Sctorum* lapſus) Verba Legendæ hæc ſunt: *Erat in ea Princeps quidam IV. ab illo, qui ingreſſionis Hungarorum in Pannonia Dux primitus fuit nomine Geyza. Severus quidem & crudelis veluti potentialiter agens in ſuos, miſericors autem & liberalis in alios, & præcipuè in Chriſtianos. Ritu paganiſmo licet adhuc quidem obvolutus tamen à propinquitate ſpiritualis fulgore carismatis cum omnibus circumquaque poſitarum Provinciarum vicinis, de Pace cæpit attente tractare, ut jam in illo poſſum agnoſci cujus filius deſiderarem fieri ſecundum dictum Salvatoris noſtri dicentis in Evangelio: Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Statuit inſuper præceptum cunctis Chriſtianis Ducatum ſuum intrare volentibus, hoſpitalitatis & ſecuritatis gratiam exhiberi. Clericis & Monachis poteſtatem conceſſit ſuam præſentiam adeundi, quibus voluntarium libenter auditum præbens, Orthodoxæ fidei ſemen*

Geyzæ pactio amica.

pectoris in horto ſatum, delectabatur germen emittere. Hæc verbatim ex Legenda dicta ſunt, ex qua ut plurimum ſunt, quicquid Bonfinius dec. 2. lib. 1. prolixis verbis tradit. De Pace cum Ottone I. Aventinus 5. Annal. Bojorum: *Regem creant Geizonem filium Toxi parentem D. Stephani. Is licet alienus à Religione Chriſti eſſet, noſtros tamen amavit, ab Ottone Pacem impetravit: bonus Chriſtianis, ſuis ſævus extitit.* Idem ex hoc Lazius d. l.

Et Converſionis actus.

279. De *Converſionis Actu* verba Legendæ conſequuntur: *Quid plura? Adeſt tempus cœlitus diſpoſitum, credidit ipſe cum familiaribus ſuis, & Baptiſatus eſt, & omnes ditionis ſuæ ſubditos ſe polliciens Chriſtiano nomine mancipaturum* &c. Et mox: *Nunciatur ei Beatum Adalbertum Bohemienſis Eccleſiæ Pontificem ad ſe venturum eſſe propter converſionem ipſius & fidei non fictæ profectum, Domino Deo laudis hoſtiam oblaturum. Oritur lætitia novis Chriſti militibus inenarrabilis, Dux obviam tyro Chriſti cum fidelibus quibusque procedit, honorabiliter eum ſuſcipit & ut per viſum monitus eſt modis omnibus obedientiæ filium ſe fore monſtravit. Igitur jubente Principe fit ubique congregatio indomitæ*, & per Sanctum Epiſcopum fiunt & per ſuas exhortationes continue convertuntur & Baptiſantur, Alumni Patriæ ſtatuuntur in multis locis Eccleſiæ. Lux quippe quæ illuminat omnem hominem tenebris expulſis in Hungarca cœpit enitere, & impleta ſunt in ea verba Prophetæ dicentis: Gentium populus qui ambulat in tenebris, vidit lucem magnam. Lux lucis inviſibilis Chriſtus eſt, quem tunc gentes videre meruerunt, quando revocati de tenebris ipſum Verum Deum & hominem eſſe verum, perfectè crediderunt.*

280. Plurimùm à Legenda jam dicta diſtat hiſtoria Aventini & Lazij: *Divus tum Pilgrinus* (tempore Ottonis II.) *Bathavienſi, Laureacenſi templo præſidebat, ad hunc Geyza Rex Ugrorum motus ſanctitate viri, licet Chriſtianus nondum eſſet, legatos mittit, atque ut Ugrorum*

rum regionem adeat, ibi philoſophiam Chriſtianam interpretetur, orat: ſe cuivis cultum Chriſti recipiendi poteſtatem facere pollicetur. Lupus juxta divina oracula, mores ſuos mutavit, ovemq́; vivere cœpit. Aventinus lib. 5. dicto. Darumb ſchreibt Pilgram der heilige Biſchoffe in einer Epiſtel zum Pabſt Benedicto dem fünfften/ es ware im alten bedagten Mann zuſchwer ſo viel Land Jährlich zu viſitiren/ und wie bey den Hungarn der Schnit gut war/ aber wenig Arbeiter. Latina verba ſunt: *Tantum Divina gratia ſuis inſtitutionibus fructum ſtatim miniſtravit, ut ex eiſdem nobilioribus Ungris utriusque ſexus Catholica fide imbutos, atque ſacro lavacro ablutos, circiter quinque millia lucrarentur. Chriſtiani autem quorum major pars populi eſt, qui ex omni parte mundi illuc tracti ſunt captivi, quibus nunquam ſoboles ſuas licuit, niſi furtive domino conſecrare, modo certatim nullo obſtante timore offerunt eos Baptiſare & gratulantur omnes tanquam de peregrinatione ſua in patriam reducti, quod Chriſtiano more oratoria audent conſtruere, & licentia percepta linguam ligatam in laudem Salvatoris præſumunt ſolvere, ipſi enim barbari omnipotentis Dei operante clementia. Quorum licet adhuc gentilitate ſint quidam detenti: nullum tamen ex illorum ſubditis vetant Baptiſari, nec Sacerdotibus invident quocunque libet proficiſci. Sed ita concordes ſunt pagani cum Chriſtianis tantamque ad invicem habent familiaritatem, ut illic Eſaiæ videatur impleri Prophetia: Lupus & Agnus paſcentur ſimul, Leo & Bos comedent paleas, factum eſt ergo ut pene cuncta Ungrorum natio ſit prona facta ad percipiendum fidem ſanctam &c.* Lazius Chorogr. Beſchr. K. H. cap. d. de Hungaris. Reſponſionem à Pontifice ad Epiſtolam dictam, vide apud Aventinum d.l.

281. *Ab hacce ſalutari cæleſtis veritatis origine, Ortum quoque ſive initium ſuum ſancta hac* CORONA, *& Patria noſtra Regium ſortita eſt titulum.* Generoſiſſ. Comes Petrus à Revva Comment. de Corona Hung. pag. 3.

pag. 3. f. qui conſequenter dilucidius demonſtrabitur.

Regni & Regis S. Stephani Prædict. operta.

282. Præparationes Regni & Regis S. Stephani ſpeciem vidimus, ad *Prædictionem*, apertam *Vaticinio* & *Somniis* veniamus. *At nulla res Fatum clarius certiusque, quam Vaticinia, aut Prodigia afferunt: quæ diu ante, cauſis notisque nullis apparentibus, cum eventa deſignent: quid niſi & hæc definita, & à Deo eſſe clamant? Daniel ille Vates, & Sibyllæ, multis ante ſeculis multa & magna prædixerunt: unde, & quomodo, niſi quia in Providentiæ libro hæc deſcripta? & Deus revelaverat.* Juſtus Lipſius Polit. Monit. 5. Exemplo 1. pr. lib. 1. cap. 5. *Nam ita amat Benignitas numinis, ſeu quod merentur homines, ſeu quod tangitur eorum affectione, his quoque rationibus prodere quæ impendent.* Ammian. Marcell. lib. 31. pr. cap. 2. Lipſius 5. Polit. cap. 16. *divinitati ſuæ adſtruendæ, nobis inſtruendis aut præparandis. Latus lætusque campus eſt, placet ingredi, & leviter luſtrare? fiat.* Lipſii verba ſunt d. l. Monit. Polit.

Vaticinio;

283. Ac primò nobile *vaticinium* Attilæ factum eſt de familia ſua, quod teſtatum facit Priſcus Rhetor: *Attilas juniorem ex filiis introeuntem, & adventantem, nomine Irnach, placidis & lætis oculis eſt intuitus, & eum gena traxit. Ego verò cum admirarer Attilam, reliquos ſuos liberos parvi facere, ad hunc ſolum advertere, & animum adjicere, unus ex barbaris, qui propè me ſedebat, & Latinæ linguæ uſum habebat, fide priùs accepta, me nihil eorum, quæ dicerentur, evulgaturum, dixit, Vates Attilæ vaticinatos eſſe, ejus genus, quod alioquin interiturum erat, ab hoc puero reſtauratum iri.* Excerpt. ex Hiſt. Goth. pag. 129.

284. Nomen *Irnach*, exprimit iſte Dativus caſus Hungarorum *Hirnac:* Rumori, cujus Nominativus *Hir*: Fama, Nuncium, Rumor. A quo Dativo *Irnach*, per Aphæreſin ablata litera *h*: quia *h*

Græcis tantum aſpiratio & non litera eſt, & Paragogen, addita litera *h* in fine, per literam Græcam *χ*, *ch*. poteſt idem etiam per Matatheſin dici. Significationem nominis, unicum hoc vocabulum *Famigero* præ ſe fert, quod & implet Vaticinium quaſi Venturo ſæculo, *Rumori, Famæ, Nuntio* natus eſſet Irnach, propterea quod conſervaret ſtirpem Attilæ. Sic à contrario ſenſu Originatio hæc clarius eluceſcit per Hungaricum hoc *Irtás*: Extirpatio, Exputatio. *Irtoc*: Extirpo, &c.

285. Annales in nomine & tempore longè lateque abſunt à Priſco Rhetore & Jornande, & Chabam poſt mortem Attilæ in Græciam ad avum ſuum Honorium Imp. fugiſſe fabulantur. Namque Attila ſub Imperio Martiani mortuus eſſet, quod ex Priſco probat Jornandes in Get. cap. 49. filii Attilæ tempore Leonis I. qui Martiano ſucceſſit, ante quos Imp. Honorius regnaverat diſſidio inter ſe fracti partim prælio cæſi, partim fugati ſunt in Scythiam & patriam illorum. Hac de Cauſa quod Annales de Chaba ſcribunt, accipiendum de Irnach erit quem Jornandes Hernac vocat, qui in Scythiam cum ſuis profectus, quam Mæſiam fuiſſe, dictum diſq. 221. conterminam Græciæ. Jornandes de Rebus Get. cap. 50. *Hernac quoque junior Attilæ filius cum ſuis in extremo minoris Scythiæ ſedes delegit.* Præter hæc Chabam fuiſſe Attilæ generis propagatorem & conſervatorem ex nomine non videtur, quod per antitheſin *k* pro *Ch*, *Kába* ſonat, ſignificatque Stultus, Fatuus, Hebes, Stolidus, Stupidus, &c.

286. *Somnia* quæ S. Stephani Regnum & nativitatem præfigurabant, erant tria: è quibus mirabile hoc. *Eleud filius Vgeck ex filia Enodbilii in Scythia genuit filium: quem ex eventu Almum denominavit. Nam* & Somniis.

mater

mater illius, dum eſſet gravida, vidit in ſomnis avem quandam in forma Aſturis ad ſe venire: ſuoque in gremio caput reclinare: quodque ex utero illius torrens perſplendidiſſimus ortus fuiſſet: decurrensque in terra aliena extitiſſet multiplicatus: quod & factum eſt. Nam poſtea de lumbis ejus glorioſi Reges propagati ſunt. Qui poſtmodum in terra aliena, hac in Pannonia, ingentem populorum ſuper multitudinem ſumma cum gloria regnavere. Quia autem Somnium Hungarico idiomate Alom *dicitur; & illius nativitas per ſomnium fuit prænoſticata; ideo ipſe vocatus fuit* Almos. Thvvrocz. part. 2. cap. 1. Ex hoc Ranſanus Epitome Rerum Hung. Ind. 8. Bonfin. dec. 1. lib. 9.

287. Adſidet huic ſpeciale *ſomnium* de Regno & nativitate Regis S. Stephani; Geyſæ factum: *Cumque nimium eſſet ſollicitus de rebellibus domandis, & ritibus ſacrilegis deſtruendis, & Epiſcopatibus ſecundum æſtimationem ſuam ad profectam Eccleſiæ ſanctæ ſtatuendis, mirabili viſione nocte conſolatus eſt eum dominus: fecit aſtare ſibi juvenem delectabilem aſpectu, qui dixit ei. Pax tibi Chriſti electe, jubeo te de ſolicitudine tua fore ſecurum. Non tibi conceſſum eſt quod meditaris, quia manus pollutas humano ſanguine geſtas, de te filius naſciturus egredietur cui hæc omnia diſponenda divinæ providentiæ conſilio commendabit dominus: erit unus ex Regibus electis à Domino coronâ vitæ ſæcularis commutaturus æternam. Veruntamen virum ſpirituali legatione tibi transmittendum honorificabiliter ſuſcipito, ſuſceptum venerabiliter habeto, exhortationibus ejus non fictum cordis aſſenſum præbeto.* Legenda dicta de S. Stephano. Idem ex hac Bonfinius immutatis verbis ut dictum eſt, dec. 2. lib. 1. Impudenter Petrus Ranſanus ex hac Legenda, putidam Lugendam facit, quando ſua ſomnia aſſuit & Rerum Hung. Epit. Indice 9. ſcribit de Geyſa: *viſa eſt illi per quietem, mulier pulcherrima, miro circumſepta lumine, quam multæ ſpecioſæ virgines comitabantur. Ea his ipſum verbis alloquuta eſt: Bono eſto*

animo

animo Geiza, ego ſum Maria illa intacta &c. totus locus dicto Indice legi poteſt.

288. Compar eſt ſupra dicto, ſomnium uxoris Geyzæ: *Nec hoc ſilentio prætereundum eſt, quod ut omnis ambiguitas tolleretur de medio, ne fortè prædictæ viſionis ſolius viri parum videretur ineſſe fidei. Uxorem ejus jam appropinquantem partui tali voluit viſione, divinæ gratia conſolari. Apparuit namque illi Beatus Levita & protomartir Stephanus, Levitici habitus ornatus inſignibus, qui eam alloqui taliter capit. Confide in Domino mulier, & certa eſto, quia filium paries, cui primo in hac gente Corona debetur & Regnum, meumque nomen illi reponas. Cui cum admirans mulier reſponderet. Quis es domine vel quo nomine nuncuparis? Ego ſum inquit Stephanus protomartyr, qui primus pro Chriſti nomine martyrium pertuli, quo dicto diſparuit* (al. ſperdinit) Legenda ante citata habet. Idem ex hac Bonfinius & Ranſanus d. l. ſed aliis verbis.

289. Somniis adaucta fides: *Naſcitur interea prædictus à Domino filius Principi, quem ſecundum Prophetam antequam in utero conciperetur, Dominus novit, & cui antequam naſceretur per Protomartyrem ſuum nomen indidit. Hunc Deo dilectum Adalbertus Epiſcopus criſmali Baptiſmate ſecundum credulitatis ſuæ veritatem intinxit. Nomen ſibi impoſitum eſt Stephanus quod alienum à conſilio Dei fuiſſe non credimus: Stephanus quippe Græcè, Corona ſonat Latinè, ipſum quidem & in hoc ſeculo coronare Deus voluit ad Regni potentiam, & in futuro corona beatitudinis ſemper manentis redimere decrevit, ad percipiendam vitæ jugis, indeficientem gloriam.* Legenda dicta. Idem Bonfinius dec. 2. lib. 1. ſed in tempore non eſt veriſimilis. Nec enim ut ille ſcribit, nongenteſimo nono anno Salutis natus dici poteſt, qui Milleſimo triceſimo quarto anno mortuus eſt, quod nullus unquam retulit, Stephanum fuiſſe grandævum annorum C. XXV. neque hoc *Electio* patitur. Fidelius hæc in tem-

tempore Ranſanus Indice dicta 9. *Geiza ſuſcipit filium ex Sarolta, Giulai viri nobiliſſimi filia, anno ab ortu domini noſtri, generis humani ſalvatoris, ſexageſimo nono, ſupra nongenteſimum &c.*

290. *Concomitantia* quæ circa Regis & Regni conſtitutionem obſervanda veniunt, ſunt *Neceſſaria* & *contingentia.*

291. *Neceſſaria* erat *Dignitas Regalis*, cujus plenaria cauſa efficiens *Prima & Orta.*

Regni Hungarici cauſa efficiens Prima;

292. *Prima* DEUS eſt: *Nam Dei Gratiâ Reges regnant* Prov. 8. v. 13. & ſeq. c. Quo jure diſtinct. 8. *& poteſtas à Deo eſt* Rom. 13. v. 1. Sapient. 6. v. 4. Dan. 2. v. 12. Eſa. 45. v. 1. & 2. *Hinc illud vulgatum in Diplomatibus Imperatorum*: Wir N. N. von Gottes Gnaden. Ampliſſ. Graviſſimusque Dominus Joachimus Cluten D. U. J. Conſultiſſimus, Sylloge Rerum Quotidianarum Concluſ. 1. n. 4. lit. e. Daniel Otto de Jure Publico cap. 9. Piiſſima conſideratio S. Stephani I. in Præfat. lib. 1. Decret. ad filium Emericum: *cumque affatim univerſa hujus vitæ utilitati dignitatique gratia Dei conceſſa, ſcilicet Regna, Conſulatus, Ducatus, Comitatus, Pontificatus, cæteraſque dignitates, partim divinis præceptis & inſtitutis, partim legalibus, partim juridicis, partim civilibus, ac Nobiliorum ætate provectorum conſiliis, ſuaſionibus, regi, defendi, dividi, coadunari videam* &c. Et mox: *ſumma concedente potentia poſt me regnabis.* Hæc S. Stephanus. *Et propterea tales intitulantur* DEI GRATIA REGES: *quia non recognoſcunt ſuperiorem, niſi Deum & Enſem.* Matthias Stephani lib. 2. part. 1. cap. 2. memb. 2. n. 20.

& Orta.

293. *Orta*; eſt *Electio* S. Stephani, de quâ Legenda dicta: *Crevit infans diligenti nutritus educatu, qui transacta pueritia, poſtquam gradum adoleſcentiæ primum aſcendit, & convocatis pater ſuus Hungariæ Primatibus, eum ordine ſequenti per communis conſilium colloquii filium ſuum* Ste-

Stephanum poſt ſe regnaturum populo præfecit, & ad hoc corroborandum à ſingulis Sacramentum exegit. Poſthæc plenus dierum, anno Dominicæ incarnationis nongenteſimo ſeptimo, ſæculi nequam ærumnas cæleſti mutavit gaudio &c. & paulo poſt: Poſt obitum verò Patris, Stephanus adhuc adoleſcens favore Principum & Plebis in Patris ſolium laudabiliter profectus. Idem ex hac prolixis veibis ut aliquoties dictum eſt, Bonfinius d. l.

294. *Haud multo interjecto dein tempore, cum Hungariæ Optimatibus placuiſſet, ut, qui titulo Ducis tot præeſſet populis, totque viris generis claritudine, auctoritateque magna inſignibus, uteretur magis honorata appellatione,* REGIAM ELEGERUNT DIGNITATEM Ranſanus Indice 9.

295. *Demum quando poteſtas omnis à Deo eſt, & maxima cœpta ſine Divina ope confirmari nequeunt, regalia inſignia cum Pontificia Benedictione piis precibus* ut *aſſequatur.* Bonfin. dicto lib. 1. dec. 2. de S. Stephano. *Quarto poſt Patris obitum anno, Divina commonente clementia eundem Aſtricum Præſulem, qui alio nomine Anaſtaſius dictus eſt, & ad limina Sanctorum Apoſtolorum miſit ut à ſucceſſore Sancti Petri Principis Apoſtolorum poſtularet, quod novellæ Chriſtianitati exortæ, in partibus Pannoniæ, largam benedictionem porrigeret. Strigonienſem Eccleſiam in Metropolim ſive ſubſcriptionis auctoritate ſanciret, & reliquos Epiſcopatus ſua benedictione muniret, regio etiam dignaretur ipſum diademate roborare, ut eo fultus honore, cœpta per* DEI GRATIAM *poſſet ſolidius ſtabilire, &c. Præſul Aſtricus ad Papam pervenit, qui officium injunctum ſibi, prudenter exequens, & Sancti Ducis geſta referens ordine, ab Apoſtolica ſede quam promptiſſimus inſignia poſtulavit, indicans eum dignum tali honore & dignitate, qui plures gentes per Dei adjutorium ſibi ſubjugaſſet, multos infideles per ſuam potentiam ad Dominum convertiſſet. Quibus auditis valde gaviſus Romanus Pontifex cuncta prout fuerant poſtulata benigne con-*

 ceſſit,

ceſſit, crucem inſuper anteferendam Regi, velut in ſignum Apoſtolatus miſit: Ego inquiens ſum Apoſtolicus, ille verò meritò Chriſti Apoſtolus, per quem ſibi tantum Populum Chriſtus convertit. Quapropter diſpoſitionem ejusdem prout Divina Gratia ipſum inſtruit, Eccleſias Dei ſimul cum Populis vitaque jure ordinandas relinquimus. Impetratis ergo omnibus, prout petiit Præſul Aſtricus, lætus ad propria remeavit, ſecum ferens propter quod inceptum iter proſpere peregerat. Benedictionis ergò Apoſtolicæ literis, cum Corona, & Cruce ſimul allatis Præſulibus cum Clero, Comitibus, cum Populo laudes congruas acclamantibus, dilectus Deo Stephanus Rex unctione criſmali perunctus, Diademate Regalis Dignitatis feliciter coronatur. Legenda dicta, & Bonfinius d. l. Ranſanus d. l.

296. Idem Jus Conſuetudinarium Hungarorum part. 1. tit. 3. *Poſtquam verò inſpirante Spiritus Sancti gratia, ad agnitionem veritatis, Catholicæque fidei profeſſionem, opera ipſius Sancti Regis noſtri, Hungari venere, & eundem ſponte in Regem elegerunt, pariter & coronavere.* Et abſolutior Regis poteſtas Part. 2. tit. 3. *Verum poſtea quam ad fidem Catholicam ſunt converſi, & Regem ſponte ſibi ipſis elegerunt, tam condendæ legis, quam etiam cujuslibet poſſeſſionariæ collationis, atq; omnis judiciariæ poteſtatis, facultas in jurisdictionem Sacræ Regni hujus Coronæ, qua cuncti Reges Hungariæ coronari ſolent, & ſubſequenter Principem, ac Regem noſtrum legitime conſtitutum, ſimul cum Imperio, & regimine translata eſt.*

297. *Quapropter extitit adverſus ſuos & Chriſti hoſtes feliciſſimus, imperium ſuum victis hoſtibus primum auxit, ſtabiliit, exq; dignitate Ducali, ad Regium vaſtigium evectus, auguſtali ornamento decoratus eſt, quo quidem Regio Diademate, an inter omnium Regnorum Regalia inſignia, aliud præclarius & religioſius magis ſit, dubito?* Generoſ. Comes Petrus à Revva S. Coronæ Duumvir, de Sancto Stephano, Comment. dicto pag. 4. f.

298. Ar-

298. Ardua & confragoſa, maximiſque difficultatibus intricata diſcurſu tamen non indigna hæc quæſtio: *Num Hungarorum Reges neminem niſi Deum & Enſem recognoſcant ſuperiorem?* Bodinus in lib. 1. De Repub. cap. 9. inter Regna, quorum Reges aut fiduciarii, aut Vectigales Eccleſiæ Romanæ fuerunt, ſcribit: *Regnum etiam Hungariæ, & utramque Pannoniam Pontificum Romanorum beneficio, à Regibus teneri jactabant: ut quidem catalogo feudorum Eccleſiæ Romanæ Hungaria continetur.*

An Regnum Hungariæ Pontifici ſubjectum. Affir.

299. De illis Liber manuſcriptus è Bibliotheca Ludovici Demolini Rochefortii, Medici & Conſiliari quondam Sabaudici, quem vir ab eruditione & Scriptis Præclariſſimus Dominus Matthias Berneggerus, aſſervat in Bibliotheca ſua numeroſa optimorum autorum ſelectiſſima. *Ex his Feudatarii ſunt. Rom. Eccleſiæ in fiſco Apoſtolico Scripti: Rex Siciliæ & Neapolis feud. Rex Sardiniæ. Rex Aragoniæ. Rex Jeruſalem. Rex Ungariæ.* Parum abſunt Bodini verba ſed longè ante d. l. *Extant etiam in Archivis & publicis actis Curiæ Romanæ, Regum Vaſallorum nomina hoc ordine poſita; Reges Neapolis, Siciliæ, Arragoniæ, Sardiniæ, Hieroſolymorum. Angliæ, Hiberniæ, Hungariæ: hac deſcriptio vetus eſt eorum principum qui ante annos CCCLXXX. fidem & obſequium Pontificibus Romanis exhibuerunt.*

300. Ad eam ſententiam Gregorii VII. librum 1. Sanctionum ſive Epiſtolarum, ſive Regiſtrûm, qui erat in Bibliotheca Lateranenſi, poſtea delatus in Vaticanum, Auguſtinus Steuchus Eugubinus, Epiſcopus Kiſanus, ſedis Apoſtolicæ Bibliothecarius libro 2. contra Laurentium Vallam de Falſa Donatione Conſtantini, allegat: *Eadem propè, aut ſimilis ratio eſt de Regno Hungariæ, de quo idem; Gregorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio Salomoni Regi Hungariæ ſalutem, & cetera. Sicut à majoribus patriæ tuæ*

cognoſcere potes, Regnum Hungariæ Sacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ proprium eſt, à Rege Stephano olim Beato Petro cum omni jure, ac poteſtate ſua oblatum, & devotè traditum. Præterea Henricus piæ memoriæ Imperator Regnum illud expugnans, Victoriam adeptus, ad corpus beati Petri Lanceam & Coronam Regis transmiſit, & pro gloria triumphi ſui illuc direxit inſignia. Quo principatum ejus dignitatis attingere cognovit. Hæc & alia. Noris de hoc Regno, quod cum à Barbaris, Scythis, ac Pannonibus non Chriſtianis, fuiſſet poſt Conſtantini tempora occupatum, ereptumque Romano Imperio, cui Eccleſia hæres ſucceſſit, fuiſſe à Chriſtianis Regibus Eccleſiæ Romanæ, cui debebatur, reſtitutum. Quod de Hiſpania luce clarius eſt, quæ & ipſa à Barbaris occupata cum eſſet, Eccleſiæ reſtituta à Regib. eſt. Idem Gregorius de eodem Regno ad Geyſam Hungariæ Regem eodem libro, ſed non eodem capite: Notum verò tibi eſſe credimus, Regnum Hungariæ ſicut & alia nobiliſſima regna in propriæ libertatis ſtatu debere eſſe, & nulli Regi alterius regni ſubjici, niſi Sanctæ & univerſali matri Eccleſiæ Romanæ: quæ ſubjectos habet non ut ſervos, ſed ut filios. Quod quia conſanguineus tuus à Rege Theutonico, non à Romano Pontifice uſurpative obtinuit: dominium ejus, ut credimus, divinum judicium impedivit &c. De eodem idem Regno ad eundem Regem Hungariæ ſic ſcripſit idem ſummus ac Sanctus Pontifex, capite ſeptuageſimo: Verum ubi correpto dominio nobili, beati Petri Apoſtolorum principis, cujus Regnum eſſe prudentiam tuam non latet, Rex ſubdidit ſe Theutonico Regi, & Regale nomen obtinuit. Dominus injuriam ſuo illatam principi prævidens poteſtatem Regni ſuo ad te judicio tranſtulit. Et ita conſanguineus tuus, ſi quid in obtinendo regno juris prius habuit, à ſe ſacrilega uſurpatione privavit. Petrus enim à firma petra dicitur, quæ portas inferi confregit, atque adamantino rigore deſtruit & diſſipat quicquid obſiſtit. Hæc magnus ille Pontifex.

301. Pergit Bodinus capite & libro dicto: *At in Vaticanis actis legi fiduciæ* (anno M. CC. XXIX.) *for-*

formulam, qua Ladiſlaus I. Rex Hungariæ Benedicti XII. Pontificis Romani fiduciarum ſe profitetur, ab eoque Coronam ac ſceptra ſuſcepturum promittit. Ladiſlao verò IV. Regni Hungariæ, quod Pontificis Romani mandatis minus paruiſſet, ſacris interdictum eſt (anno M. CC. LXXX.) *nec aliter veniam obtinuit, quam ſi centum argenti pondo annui cenſus nomine Pontifici Romano dependeret, &c. In extremo plurimâ ſunt edicta Legati Pontificis, de ſtatu Regni, deque agris publicis Hungariæ, ne Regibus quicquam diſtrahere liceret: ob id enim Andreas Hungariæ Rex Honorii Pontificis Romani edicto Romam venire juſſus eſt* (Honori. III. M. CC. XXI.) *ut cauſam diceret, cur agri publici partem diſtraxiſſet. Innocentius* (verba extant inter Innocentii epiſtolas l. 1. epiſt. 10. & in Gregorii IX. Decretalibus lib. 3. tit. 34. de Voto & Vot. redempt. cap. 6. Licet) *quoque III. juſſit Hungariæ Regem Vota patris implere: quod ſi recuſaret, ad proximum quemq; Regni ſceptra delaturum, teſtatus eſt* hucuſque Bodinus.

302. Hæc num vera ſive fictitia ſint, non erit abſconditum Cancellariæ ſive Archivæ Hungaricæ nec pro & contra deeſt una atque altera ratio; eaque per *Teſtimonium Reale & Perſonale*. Neg.

303. De *Reali* non opus eſt verbis, quia RERUM TESTIMONIA adſuut. *Præſertim verò noſtri dum divina revelatione, & Angeli juſſu primum Regem Hungariæ Sanctum Stephanum Corona iſthac potitum eſſe, norunt, profitenturque, non ſaltem ut capitis Regii decus & Majeſtatem tueatur: Sed magis ut* VERITATIS CHRISTIANÆ AGNITÆ ET PROFESSÆ HUNGARORUM ÆTERNUM SIT SYMBOLUM ATQUE MONUMENTUM. Generoſus Comes Petrus à Revva S. C. Duumvir. de Corona Comment. &c. pag. 50. pr. Teſtimonio Reali;

304. *Perſonale* duplex eſt *Divinum* & *Humanum*. Perſonali & Divino:

305. Ex *Teſtimonio* divino ſupradicta ferè omnia ex Actis Vaticanis pugnare videntur vel cum ipſa Deitate: Daniel. 2. v. 47. *Deus Deorum eſt, & Dominus Regum.* Sapient. 6. v. 2. *Audite ergò Reges, & intelligite*, verſ. 5. *Quoniam cum eſſetis miniſtri Regni illius*, hoc eſt, Dei Vaſalli.

306. Vel cum Officio Chriſti: Joh. 18. v. 36. *Regnum meum non eſt de hoc mundo* &c. Joh. 6. v. 15. JESUS *ergò cum cognoviſſet, quia venturi eſſent ut raperent eum, & facerent eum Regem, fugit in montem.*

307. Vel cum doctrina Chriſti. Luc. 2. quod ipſe ſe cenſui ſubmiſit, nullumque accepit, ſed dare juſſit Matth. 22. v. 21. Marc. 12. v. 17. *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.* Rom. 13. v. 7. *Reddite ergò omnibus debita: cui tributum, tributum: cui Vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.*

308. Denique vel cum inſtitutione Apoſtolorum: Matth. 20. v. 25. Luc. 22. v. 25. *Reges Gentium dominantur eorum: & qui poteſtatem habent ſuper eos, benefici vocantur*, v. 26. *vos autem non ſic.*

NamHumanum tam univerſale quam particulare, pro & contra diſputatur.

309. Suſpensâ ſententiâ, fundamentum controverſiæ *teſtimonio Divino* luſtravimus, reſtat *Humanum*: quod *Univerſale* & *Particulare.*

310. *Univerſale* excutiendum per *Teſtimonium Eccleſiaſticum* & *Politicum.*

311. *Eccleſiaſticum* autores habet Pontifices Max. ut ex ſupra dictis patet, qui *pro* & *contra* ſeipſos perhibent. *Pro*, non admittunt Dd. *Theodorus Reinking de Regim. Secul. & Eccleſiaſt. S. Imp. Rom. lib. 1. claſſ. 2. cap. 4. An Imperium Romanum ſit à vel ſub Pontifice, num. 15. & ſeq.* Illis legibus non eſt credendum, quarum auctores repelluntur, *cap. fraternitatis, de Hæretic. c. licet ex quadam de teſtib. l. Mathematic. C. de Epiſcop. aud. Beſold. de juriſd. imper. q. 5. pag. 12.* Teſtimonium hoc

eſt

eſt domeſticum, cujus fides improbatur, *l. etiam, & ibi Dd. C. de teſtib. §. 9. Inſtitut. de teſtam. l. 1. §. ad quæſtionem ff. de quæſtion. Speculat. in tit. de teſtib. §. 1. num. 11. Proſper. Farin. de teſtibus q. 55. n. 1.* Quia in propria cauſa nemo teſtis idoneus, *l. omnibus C. de teſtibus.* Idque multò magis, ſi teſtis poteſt prætendere honorem, commodum ſuum vel etiam modicum intereſſe. *Anchoran. lib. 3. q. 24. Sichard. in d. l. omnibus n. 2. Chaceran. deciſ. Pedemont. 79. num. 40. Cravet. conſ. 99. n. 2.* Quia nullam idoneam Pontifices reddunt rationem ſuæ teſtificationis, quo caſu teſtium fides nulla *l. ſolum ubi Bart. Bald. Sichard. C. de teſtibus.* Hæc Reinking. adi & Ampliſſ. & Conſultiſſ. Dominum D. Cluten d. l. concluſ. 6. lit. a. & c.

312. Ponderoſa *in iisdem actis Vaticanis extat interceſſio Principum Hungariæ adverſus Pontificis Romani Legatum, anno* M. CCC. VIII. *qui cum diceret Stephanum I. Hungariæ Regem à Pontifice Romano Coronam Regiam accepiſſe, acerrimè reſtiterunt, neque id Romano Pontifici jus eſſe denuntiarunt: nec tamen ſe prohibere, quò minus Rex Hungariæ ſi vellet à Pontifice Romano Coronam conſequeretur.* Bodinus de Repub l. 1. cap. 9. dicto.

313. *Teſtimonia Politica; Pro* & *Contra* oblationem Regni Hungariæ beato Petro ſunt. Jus Conſuetud. in tit. ult. Prolog. confitetur; *quod ſi ſupremus Judex, ut Papa; & Imperator, vel alius; qui non adſtringitur legibus*; & part. 1. tit 11. *Papa ſeu ſummus Pontifex, utramque Juriſdictionem temporalem ſcilicet & Spiritualem habet.* Ob id *etenim Andreas Rex Hungariæ ab Honorio III. Pontif. Max. vocatus eſt in jus, propterea quod prædiorum publicorum partem diſtraxiſſet anno M. CC. XXI.* Bodinus lib. 6. de Repub. cap. 2. eadem autor diſq. 301. habet.

314. Cui Andream ſe obſequioſum præbuiſſe anno ſequenti vigeſimo ſecundo, haud aliter præ ſe

 ferunt

ferunt ejusdem Regis decreta ſive Leges Fundamentales Regni Hung. tum in *Genere* art. ult. 31. *Et ut hæc noſtra tam conceſſio, quam ordinatio, ſit noſtris, noſtrorumque ſucceſſorum temporibus in perpetuam valitura, eam conſcribi fecimus, in ſeptem paria literarum, & aureo ſigillo noſtro roborari: ita quod unum par mittatur Domino Papæ, & ipſe in regeſto ſuo ſcribi faciat, ſecundum* &c.

315. Tum in *Specie* art. 16. INTEGROS *Comitatus, vel dignitates, quaſcunque in prædia, ſeu poſſeſſiones non conferemus perpetuò.* Quæ *omni penitus* (uti loquitur Ludovicus I. Rex in Concluſ. Confirmat. Decret. Andreæ) *ſuſpicione carentes, de verbo ad verbum præſentibus* velut explicat Albertus Rex art. 16. anno M. CCCC. XXXIX. *Perpetuas verò venditiones, vel impignorationes jurium Regalium & Coronæ, neq; ſine conſilio quorumcunque faciemus.*

316. Teſtimonium *Politicum* ſive *Civile* contrarium eſt, in hoc, Pontifices Romanos antea habuiſſe dominium Pannoniæ ex donatione Conſtantini Magni, ſicuti Gregorius VII. ſcripſit ad Salomonem Regem: *Noris de hoc Regno* &c. repete diſq. 300. Contra donationem illam prudenter diſputat. *Ampliſſ. & Conſultiſſimus Dominus D. Cluten d. l. concluſ.* 7. Dominium autem non ex pluribus cauſis, ſed unâ tantùm contigit. *l.* 3. §. 4. *ex pluribus D. de acq. & amp. poſſ.* Et quod jam noſtrum eſt, id amplius noſtrum fieri non poteſt §. 10. *Inſtit. de Legat.* §. 14. *Inſt. de action.* Nec Pontifex potuit accipere. Quod enim dari nequit, id neque accipi poteſt, hæc Cl. Dominus Cluten.

317. S. Stephanus ſiquidem pro impetratione Coronæ, Pontifici reſtituere Pannoniam *Natura* non potuit, quia non habuit ipſe. l. 54. de R. I. *Nemo plus juris ad alium transferre poteſt, quam ipſe haberet.* Etenim commendatione patris, hoc eſt, *cum Hungaria*

riæ Primatibus per communis conſilium colloquii &c. *præfe-ctus &c.* & *poſt obitum patris &c. favore Principum & Plebis in patris ſolium profectus eſt*, quemadmodum ex Legenda S. Stephani diſq. 293. dictum eſt.

318. *Jure* quoque offerre non debuit; quoniam poſt acceptam Coronam â Benedicto VII. Pontif. Max. Hungari eum *ſponte in Regem elegerunt, pariter & coronavere.* Quo facto omnis *poteſtas* cumulativa, & non privativa, in *Jurisdictionem Sacræ Regni hujus Coronæ* &c. *ac Regem noſtrum legitime conſtutum, ſimul cum imperio & regimine translata eſt.* uti ex Jure conſuetudinario in diſq. 296. monſtratum.

319. Quæ Munia & Bona Sacræ Coronæ propria, antiquitus habuerunt inviolatam legem, teſtis eſt ipſe Pontifex, quum in jus vocaverat propterea Andream II. repetatur diſq. 301. 313. & ſeq. Incredibile præterea memoratu eſt. Quid? Quod in Hungaria ſemper major vis Coronationis, quam Electionis erat. Nempe: *Ubi Helena, ibi Troja*, ut ſic dicam. Quid moror exemplis hoc demonſtrare? Eccè *Domini* ULADISLAI *Poloni (qui non vera ſacraque Regni hujus Corona, ſed reliquiarum capitis Sancti* STEPHANI *Regis ornamento inſignitus fuerat) quiq́, in Partibus Romaniæ juxta oppidum Warna, marina propè ad littora, per* AMURATEM *Turcorum Cæſarem, circa feſtum beati Martini Epiſcopi & Confeſſoris, in anno gratiæ quadringenteſimo quadrageſimo quarto ſupra, milleſimum debellatus occubuit, pro quorumcunque parte, & quibuscunque, ac quavis ratione, vel titulo factæ, per omnia caſſatæ, revocatæ & viribus deſtitutæ ſunt, quæ nunquam tenentur* &c. Jus Conſuet. part. 2. tit. 14. & paulò poſt: ITEM *privilegia invictiſſimi Principis quondam Domini* MATTHIÆ *Regis laudatæ recordationis &c. ante coronationem ſuam confecta non tenentur, niſi poſtea fuiſſent per eum confirmata.*

320. Potioris confirmationis & explicationis gratia exaudiendus Generoſſ. Comes Petrus à Revva S. C. Duumvir, qui hoc exemplis propriis & contrariis ad fundamentum Juris Conſuetudinarii abundè comprobat, iisdem verbis: *Quod, cum in patria noſtra* ELECTIONE *plus penè valeat Coronatio, quæ non alia, quam Sacra Corona legitimè peragi poſſint, ad cuſtodiam ejus major cura, diligentiaque adhibeatur. Non pauci reperiuntur* Cæſares, *ut nihil de* Regibus *dicam, qui ſumma illa* Imperiali Corona *non ſunt inſigniti, ſiquidem* aurea illa Cæſareaque *Corona, qua ſoli* Romani Pontifices *coronandi jus & facultatem habent*, ROMÆ *tanquam* urbe veteris imperii honore, antiquorum triumphis & ſtupendis ſupremæ fortunæ monumentis longè clariſſima dari, *ibidemque coronatio peragi, aut ubicunque in Italia ſolet: Italica verò profectio pleriſque Imperatoribus, ſicut & eorum clientibus, qui illos comitari tenentur, ſumptuoſa neque periculi expers exiſtimata fuit. Sanè* RUDOLPHUS HABSPURGUS *ejus nominis* Primus IMPERATOR, *Diadematis Imperialis accipiendi cauſa* Italiam *ſalutare abnuit, quod* Cæſarum in Italiam proficiſcentium, veſtigia læta, & ſpei ſplendidæ plena; ex Italia verò redeuntium triſtia, luctuoſaque noviſſet. *Hic tamen Imperator, ſicut* CONRADUS *quoque* Primus *&* Secundus, HENRICUS *Auceps*, LUDOVICUS QUARTUS *& multi alii; quin &* FERDINANDUS, MAXIMILIANUS, RUDOLPHUS, ſola electione pro veris & Legitimis Cæſaribus habiti ſunt, *plenariaq;* Imperiali Juriſdictione, *atque* auctoritate *potiebantur.* In Hungaria *verò, etiamſi conſenſu atque ſuffragiis omnium Ordinum Rex pronuntiatus ſit, & Regni habenas compluribus annis cum laude tenuerit, niſi vetuſtiſſima iſthac* Corona *redimitus & conſecratus fuerit*, nulla indulta, nullæ collationes, nulla ejus Privilegia locum vel pondus aliquod habent, & meritò pro Interrege cen-

cenſetur. *Exemplis illud declarare pluribus facilè omnino eſſet, miſſis aliis, unum atq; alterum referam. Quem fugit* ULADISLAUM ELECTUM *Regem* Hungariæ *fuiſſe, & pro defenſione noſtræ patriæ, Marte aperto ad* VARNAM, *cum potentiſſimo* Turcarum Imperatore AMURATHE *fortiter, animosè & magnanimè planè depugnaſſe, in eodemque prælio mortem oppetiiſſe. Sed ſi quidem* Corona Sancta, *coronatus non fuit, nulla ipſius* Privilegia *monumentum aliquod habent. Sic nec* MATTHIÆ PRIMI *donationes, toto ferè ſexennio ante coronationem emanatæ, niſi poſt coronationem per eundem fuiſſent confirmatæ & ſtabilitæ, vigoris vel firmitatis alicujus ſunt.* Ungariæ *certè Reges maximum dignitatis vigorem, decusque à* Sacra Corona *petere habereq; exiſtimant, huic* condere leges, ſalutares utilesque, inutiles antiquare *permittant. Hanc velut* legem legum *ſtatuunt, hanc pœnarum ac talionum diſcrimina penſare, huic* juramenta *ſolennia præſtare, huic* hæreditates ſacras & prophanas *adſcribere dicareque, peculiaque omnia ſua, tanquam ad fontem unde omnia profluxerant redigere* Hungari *conſuevêre; unde* caſtra *complura,* & Civitates Liberæ & Regiæ bona ſacra Coronæ *nuncupata,* ſanctam & inviolatam obtinent legem, *ut nec Regi ipſi, nec cuipiam alii, mortalium, ad alium uſumfructumque conferre (& ut nos loquimur) abalienare liceat.* Denique *tanta vis ejus eſt, ut non ſaltem in legem Majeſtatis peccet, qui illam lædere præſumat: ſed in ipſam religionis divinitatem delinquat.* Hæc ille Comment. d. pag. 50. & ſeq.

321. En aliud in Jure Conſuet. part. I. tit. II. *Sciendum autem quod, licet Papa ſeu ſummus Pontifex, utramque juriſdictionem temporalem ſcilicet, & ſpiritualem habeat, in collationibus tamen beneficiorum Eccleſiaſticorum pro tempore vacantium in hoc Regno, ſummus ipſe Pontifex nullam juriſdictionem exequitur, præter confirmationis auctoritatem; Et hoc quadruplici ratione.* PRIMO *ratione fundationis*

Eccle-

Eccleſiarum. Quia Reges Hungariæ cum ſoli fuerint omnium Eccleſiarum & Epiſcopatuum, Abbatiarumque, & Præpoſiturarum in hoc Regno fundatores, per ejuscemodi fundationem omnem facultatem juris patronatus, nominationis, electionis, ac collationis beneficiorum, ſibi ipſis acquiſierunt & vendicarunt &c. SECUNDO *ratione ſuſceptæ Chriſtianitatis. Quia Hungari non per prædicationem Apoſtolicam, vel Apoſtolorum, quorum Principis vicem & perſonam in terris Papa gerit, ſed per inſtitutionem proprii Regis eorum Sanctiſſimi videlicet Stephani Regis &c. converſi ſunt ad Catholicam fidem &c.* TERTIO *ratione legitimæ præſcriptionis &c.* QUARTO, *quia iſta libertas Regni &c. in generali ac celebri concilio Conſtantienſi &c. corroborata, jurisque jurandi religione firmata fuit.* Huc quadrat Canon, quo Logici ita ſubſumunt: *Si id non ineſt, quod magis ineſſe videtur, nec illud inerit, quod minus ineſſe videtur.*

322. Redeo jam quaſi è diverticulo ad *Teſtimonium humanum Particulare,* ex quo plurimi autores Hiſtorico-Politici contraria opinione proficiſcuntur. Joannes Aventinus verò, de Gregorii VII. concione habita Romæ, ſcribit lib. 5. Annalium Bojorum (pag. 351. edit. Baſil. in fol. anno 1615. qua docuit *ſe majorum veſtigia, patrum ſcita, placita magiſtrorum Eccleſiæ, legem divinam, ſummum cæleſtis theſauri jus ſe inſequi, Chriſtum dominum Deumque noſtrum Divo Petro, ejus ſucceſſoribus Romanis epiſcopis cenſuram totius orbi humani detuliſſe; eosdem cœlitus conſtitutos cenſores eſſe, qui judicarent de moribus, de curia cœleſti atque ſpiritibus æternis, nedum mortalibus. In arcanis ſacræ hiſtoriæ contineri, divina oracula eſſe, Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam: & tibi dabo claves Regni cælorum, quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis. Nemo omnium (inquit Septimus) ne Reges quidem atque Imperatores hic excipiuntur,* Quomodo pro concione illa homines tunc tempo-

ris

ris maledixerint & male precati ſint Gregorio Pontifici, referant alii ex Aventino l. d. pag. 352. pr. & m. non ego. Itemque Conradi Epiſcop. Trajectenſis Orationem pag. 357. m. & ſeq.

223. Joſias Nolden de Statu Nobilium cap. 2. n. 83. *Quamvis Hungariæ Duces Regiam Coronam à Pontificibus acceperint Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 9.* (Supra diſq. 311.) *Pontificem tamen neque Imperatorem pro ſuperiore recognoſcunt* Reichs-Abſcheid / *de anno 66.* zu Augſp. §. Uber voriges haben uns 69. *Ibi.* Da doch ſolche Landſchafft/ *intellige Hungariam*, dem H. Reich teutſcher Nation/ jhn nichts nicht verwand oder zugethan/ ſic Nolden.

324. Neque Legenda S. Stephani, quæ juſſu Colomani Regis à Carthuito Epiſcopo conquiſitè ſicuti in dedicat. Legendæ extat, deſcripta eſt, de oblatione vel traditione beati Petri, vel verbulo aliquam mentionem facit, nihil præterea Decreta S. Stephani & Annales Hung. de oblatione dicta habent aut proferunt; Quin hoc potius Carthuitus in Legenda dicta & ex illo Bonfi. dec. 2. lib. 1. de S. Stephano pro certo referunt, ſe ſuumque Regnum in poteſtatem & perpetuum Patrocinium caſtiſſimæ virginis D. Mariæ addixiſſe, tenor verborum Legendæ iſte eſt: *Erat interea Rex idem fidelis in omnibus actibus ſuis Deo perfecte deditus, per votum & oblationem ſeipſum cum Regno ſuo ſub tutela perpetuæ virginis Dei genitricis Mariæ precibus aſſiduis conferens, cujus gloria & honor tam celebris inter Hungaros habetur, quod etiam feſtivitas aſſumptionis ejusdem Virginis ſine additamento proprii nominis ipſorum lingua dies domini vocitetur.*

325. Votum hoc, & oblationem, ut omnibus conſpicuam facerent quovis tempore, aurum & argentum Hungaricum, in Ducatis & minutiis æris, ſcilicet Groſſis & Denariis, Effigie D. Mariæ, &

non

non B. Petri cum hac inſcriptione: PATRONA HUNGARIÆ, ſignant.

326. De Ladislao quoque I. Rege, de quo diſq. 300. loquitur, nihil quicquam tale Decreta & Legenda ejus, iidemque Annales produnt. Ladislaum verò IV. annuum cenſum non dependiſſe Pontifici Rom. ex Thvvroczio planum eſt: *Inſuper contra eum, quia Cumanicè & non catholicè converſabatur. Philippus Firmanus ſedis Apoſtolicæ Legatus advenit. &c. Regem anathematis vinculo feriens, ut paganos odio haberet, ritum Chriſtianorum diligeret, & thoro viveret conjugali: ſed nihil in Rege proficiens repatriavit.* part. 2. cap. 80. De cap. *Licet* &c. (de quo diſq. 301.) ext. de Voto, addatur Lud. Molina Hiſp. de Hiſpan. Primigen. lib. I. cap. 9.

327. Exindè *Nova de Sacra Corona controverſia* non erat, cum poſt Ladislaum dictum, Andreas III. Venetus voluntate Optimatum *Diadema ſumpſiſſet*, ut opinatur Generoſus Comes, Petrus à Revva. Comment. d. l. pag. 25. m. f. Quia *in hujus imperio quidam nobiles Regni, Johannes ſcilicet & Henricus Banus filii Henrici, ac Ugemus filius Poch de Wylak; aliique quamplures in Præjudicium Regis* ANDREÆ, *à Papa Bonifacio* VIII. *Regem petierunt*. Thvvrocz part. 2. cap. 82. *Quorum ad inſtantiam Papa admittens quendam puerum* XI. *annorum nomine Carolum anno Domini* M. CC. XCIX. *vivente adhuc Andrea Rege in Hungariam deſtinavit.* autor d. l. cap. 83.

328. *Secundum Andreæ Regis obitum, qui annos ferè undecim regnavit, inter optimates diſſenſio maxima oritur, atque bipartito potentatus omnis planè dividitur. Nam quum pars maxima iniquo animo ferret, ob Caroli ingreſſum, qui Pontificia auctoritate ſibi Regnum expoſcebat, Ungaros eligendi poteſtate privari, eamque præter æquum & fas à Pontifice uſurpari: ne ſuo jure cederet, alium inducendum eſſe decrevit.*

Cæte-

Cæteri mitiore ingenio præditi, Carolo favebant &c. Bonfin. dec. 2. lib. 9.

329. Ne itaque Hungari *libertatis ſuæ in electione Regis jacturam acciperent, quam nimirum per* PONTIFICIS BENEDICTI NONI CAROLO *Ungariæ Regni habenas ſuffragantis auctoritatem, cenſuram, & anathematis ſeveritatem læſam exiſtimabant,* VENCESLAUM VENCESILAI *filium tredecennem è Boëmia vocarunt.* Comes Petrus à Revva. Comment. d.l. pag. 26. *Ut Regni ſuſciperet gubernacula Hungarorum* NE REGNI LIBERI LIBERTATEM AMITTERENT IN SUSCEPTIONE PER ECCLESIAM DATI REGIS. Thvvrocz. d.l. cap. 84.

330. *Ac adeò veteres illi Hungari libertatis amorem, cum religione Coronæ inviolatam conjunctamque habebant, obliti beneficii ſummi ac veteris Benedicti Septimi, à quo Sanctam acceperant Coronam, extremam etiam cenſuræ Eccleſiaſticæ vim, veluti fulmen adjectam contempſerint.* Comes Petrus à Revva d.l. pag. 26. pr. *Verum hinc præ indignatione longè majus facinus eſt exortum, nam quum ſacerdotes interdicta ſacra ſervarent parêrent Pontificiæ cenſuræ tunc plerique* Bonfin. d. l. *ſurrexerunt Pſeudoſacerdotes & perfidi, qui manifeſte divina populo celebrabant, & ſacramenta eccleſiaſtica miniſtrabant publice interdictis. Inſuper malum malo cumulantes pernicioſius, convocato populo, accenſis lucernis, ſummum Pontificem Chriſti vicarium, Archiepiſcopos & Epiſcopos univerſos Regni Hungariæ, ac viros religioſos communiter excommunicatos, altis vocibus, promulgabant.* Thvvrocz. d. l. cap. 86.

331. Poſtquam autem VENCESILAUS *partim propter incerta Procerum ſtudia, partim Pontificis comminationes* CAROLO *æmulo Regno imminente, minus ſe tutum reputans,* Hungariam ſponte reliquiſſet. Petrus à Revva dicta pag. 26. m. *Ad hoc enim res Ungaricæ ipſa devenerat, ut præ inteſtina diſcordia nullum adhuc Regem ſolidum*

lidum haberent. Quin etiam illud magis Ungarorum animos exacerbabat, quod creandi Regis poteſtatem, quam olim nunquam amiſerant, nunc Pontificem eripere velle conſpicarentur. Quod quum hactenus impetrare non potuerit, nunc ut extorqueat, ac tale jus vendicet ſibi &c. (Sequentia verba retinet Petrus a Revva diſq. 330.) *ab omni Pontifice, vel in primis maximo alienum eſſe debet. Quicunque igitur Pontificiæ Voluntati imperio adverſabantur, pueroque Carolo infeſti erant, cum magna nobilium manu conjurarunt: & Othonem Bavariæ Ducem loco Regis in Ungariam duxerunt* Bonfin. d. l.

332. Serò tandem urgente Pontifice, ad CAROLUM recipiendum adducti, donec corona à LADISLAO WAYWODA *Tranſylvaniæ capto ipſo* OTTHONE, *& in carcerem detruſo, eripitur*, WAYWODA *&c. poſt multas tandem cenſuras, & graviſſimas Pontificis monitiones minasque Coronam* CAROLO *tradidit, & Omnium ordinum votis atq; ſtudiis accedentibus & de more coronatus eſt, Vindicavit ſe à publico contemptu, & gentis diſcordia in hoc Rege* CAROLO *Sacra Corona &c.* Comes Petrus de Revva, d. l. pag. 29. m.

333. Et hæc ſunto ex Teſtimoniis aliorum fideliter pro & contra Regni & Regis abſolutam poteſtatem allata quam meis verbis illibatam ſine ulla ſententia definitiva, illis quibus intereſt dijudicandam relinquo proteſtorque hâc diſquiſitione nemini jus ſuum detracturum.

Reges Hungariæ an tributarii?

334. Citra tamen Controverſiam hanc, alia ſuboritur, in quam incurrit Regis Hungariæ Majeſtas & poteſtas. Reinking. de Regim. Secul. & Eccleſ. lib. 1. cap. 2. n. 45. *Qui eſt tributarius alterius, ille Majeſtatis jura non habet.* Quia ſolutio tributi arguit ſubjectionem Decret. Greg. lib. 3. tit. 39. cap. 2. *Auguſtin.* ſuper Epiſt. ad Rom. *Omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit: & infra. Et vos ſubditi eſſe debetis.*

betis. Ideo enim tributum præſtatis: quia hæc eſt probatio ſubjectionis. At Hungariæ Reges *olim & hodie* tributarii vocantur ab Hiſtorico-Politicis.

335. *Olim* perſtringere & eodem ferè quo cadaver loco habere Regum Hung. Poteſtatem non erubuerunt. Wolfgangus Lazius de Migrat. Gent. lib. 7. inquit: *Tres in Hungariam Henrici III. inſignes expeditiones factæ: in quarum prima, ſuſcepta anno M.XXXIX. ad tributum Aba Rex Hungarorum compellitur*, Aventinus 5. annal. Bojorum: *Ovo* (al. Aba, Uvo, Obo &c.) *miſſis nunciis pacem ſupplex petit, partem Regni ab Hoſtiis & fontibus Mauri fluminis ad fines Charionum, & quicquid intra amnes Litham, Piſchamq; continetur, quæ pars quondam D. Stephano amicitiæ cauſa tradita erat, Cæſari reddidit: inſuper ſe quadringenta auri talenta Teutonica, totidem ſerica pallia mulctæ nomine tributurum, & tanto auri pondere, damnum à ſe datum compenſaturum, captivos omnes, Giſalæ Reginæ quæcunq; Petrus ademerit, reſtituturum pollicetur: Pezilonem ducem, cum ſeptem aliis optimatibus, in quos animadvertendi more majorum, ſi pactis non ſtaret, & poſtridiè Calendas Decembris verba promiſſa, factis non comprobaret, jus foret, obſidem tradit.* Idem ex hoc Lazius Chorogr. Beſchreib. K. H. d. l. cap. de Hungaris.

336. In ſecunda Petrum Regem. Sigebertus Gemblacenſ. Chorograph. anno M.XLIII. *Henricus Imp. iterum Hungariam ingreſſus, cum paucis Abbonem Regem de bello fugavit; & lanceam inſignem Regis recepit. Petrum vero quem Abbo expulerat, Hungarorum Regno reſtituit, & Hungariam ſibi tributariam fecit.* Sic & Lazius Chorograph. d. l. cap. de Hungaris: *Anno Chriſti* M. XLIV. iſt der Käyſer mit ſeinen Teutſchen und Böhaim auff Stulweiſſenburg gezogen / allda König Peter eingeſetzt / und jhme in der Kirchen das Land Hungern als einem Vaſallen verliehen.

337. *In tertio procinctu, qui fuit anno M. XLIV* Lazius de Migrat. d. l. *Cæſar in Ungariam navigat, Albamque*

que Regiam petit. *Ubi honorificè Quinquagenalibus excipitur. Ipſo die feſto Petrus advocata Concione Regnum Ungariæ cum haſta aurata reddit, faſces Regni ad pedes Cæſaris deponit, cum maximo auri pondere, quod militibus ſuis Cæſar diſtribuit. Regio inde luxu convivium initur, cœna dubia apponitur. Cæſar armatus, armatisque ſeptis ob perfidiam inimicorum epulatur: ſeptem ibi dies commoratur. Abiturus cunctos accerſiri jubet, quos idoneos ducebat, eorum conſilium habet. Ita more majorum ex concilii decreto Regnum rurſus in fidem Petro tradit: Ugros ſacramenta redintegrare imperat, eos non alium Regem præter Petrum & filium ejus recepturos cæterum poſt horum fata in poteſtate Cæſarum fore, perſancte dejerare, ritu ſolenni ſancire præcipit.* Aventinus 5. Annalium d.l.

338. Idem Autor de Andrea Rege I. qui interrempto Petro, ab Ungaris anno M. XLVII. electus eſt. *Legatos ad Cæſarem in Italiam proficiſci jubet, qui ipſum muneribus, purpuratos donis placarent, docerentque Petrum domeſtica ſeditione interremptum: percuſſores omnes pœnas dediſſe, ſe à popularibus Regem ſalutatum. Quod ſi Cæſar autor fieret, ſe tributum quotannis penſitaturum, redditurumque omnis conſpirationis autores, pollicetur.*

339. De Salomone Rege qui *ob infeliciter res auxiliis externarum gentium, contra patriam geſtas, rejectus eſt* hæc habet Thvvrocz. part. d. cap. 54. *Rex autem Salomon, conquerebatur Cæſari* (Henrico IV.) *de amiſſione Regni, dicens: Quod de Regno ſuo violenter eſſet expulſus; & non tantum ſibi, ſed magis Imperio Cæſaris hæc injuria eſſet illata: & dicebat; tua quippe Hungaria, tuum regnum, in quo me regem conſtituiſti, me regnante optima queq; regni illius tuæ majeſtati gratanter offerebantur annuo cenſu; & ſecundum mandatum tuum tibi ſerviebatur &c.* Idem ex hoc Bonfin. dec. 2. lib. 4.

340. Hodiè *quoque Turcarum Reges Imperatorem Germanorum tributarium vocant, propterea quod pacem ea lege dixerunt, ut annuum tributum pro fruenda Hungariæ parte fiſci*

ſiſco Turcarum inferatur. Bodinus de Repub. l. 1. cap. 9. Idem: *Cum ad vim prolapſa res eſſet, populus Turcarum opes eblanditus eſt contra Ferdinandum, cui tamen provincias aliquot fruendas Turca reliquit, ea lege ut fiſco vectigal annuum dependeret, qua ex re, Turcarũ Princeps, Imperatorem Germanorũ ſe tributarium habere gloriatur*. Bodin. de Republ. 5. c. 6.

341. His non obſtantibus, verum & ſacrum omnino eſſe puto, jus abſolutæ Poteſtatis & Majeſtatis penes regem & regnum Hungariæ reſidere, idque ſequentibus potiſſimum fundamentis; Teſtimonio *Univerſali* & *Particulari*. An Majeſtatis jus penes Reges Hungariæ

342. Univerſale *Eccleſiaſticum* eſt in diſq. 300. per totum, quæ diſquiſitio cum ante dictis collata, invicem explicationem ſuppeditabit.

343. *Politicum*, eſt in Conſtitutionibus Imperii, Reichs-Abſcheid/ de anno M. D. LXVI. zu Augſpurg/ §. Uber voriges haben uns Churfürſten/ Fürſten/ vnd Stände/ in jhren bedencklichen Anzeigen/ unter andern auch fürbracht/ und Anlangens gethan. Dieweil ſie nun etlich mal mehrgedachtem unſerm geliebten Herren und Vatter/ Käyſer Ferdinandum/ hochlöblicher Gedächtnuß/ jhr mitleidentliche Hülff/ zu Rettung deß Königreichs Hungarn/ gutwillig erzeigt/ und ſich mit anſehenlichen *Contributionen* deß gemeinen Pfennings/ und anderer Reichs-Hülffen beladen/ an Gelt/und Leuthen/ geträulich zugeſetzt/auch jetzund uns zu allem unterthänigſtem Gehorſam/ in ein mercklich anſehenlich hohe Reichs-Hülff/ abermals gedachtem Land/ fürnemlich zu Gutem einlaſſen/ da doch ſolch Landſchafft dem heiligen Reich teutſcher Nation/ in nichts nicht verwand oder zugethan.

344. Itaque rectè ſentit Hermanus Kirchnerus de Legatis lib. 1. cap. 3. num 21. *Bellum Ungaricum Imperii per ſe non eſt, ſed regni ab Imperio ſeparati. Neque Imperator, quoad titulum & dignitatem Regis Ungarorum, à Germania agnoſcitur, & colitur: neque cauſa Ungaricæ*

garicæ in comitiis cum proponuntur, ut Imperii, & ut propriæ, ſed ut ſociæ & confœderatæ, pro quibus intercedere apud exteros, legatione miſſa, cuivis amico & bene faventi rebus Ungariæ principi licet. Idem ex hoc Joſias Nolden de Nobilitate d. l.

345. Et Theodorus Reinking de Regim. Secul. S. Imp Rom. lib. 1. claſſ. 2. c. 9, n. 26. *Cum verò tam Caroli 5. quam Ferdinandi Impp. temporibus maxima auxilia Hungaricæ nationi adverſus Turcam exhibita, non ſine ratione Maximilian. II. Imp. putavit, hoc regnum, ſi gratum eſſe vellet, Imperio uniendum d. Receſſ. de Anno M. D. LXVI.* §. Uber vorigs. *ibi.* daß es nicht unziemlich oder unbillich/ das zu einer Danckbarkeit gemelte Land zu Hungern/ da es durch Göttliche milte Gnad/ von dem Feind erredt/ in etwas Auffnehmen gediehe/und zu Kräfften käme/ es dem heiligen Reich auch zugewand/ verbunden/ und zugethan/auch gegen andern Feinden/ wo ſichs zutrüge/und als Römiſchen Keyſer/ Churfürſten/ Fürſten/ und Ständen/ behülfflich/ beyſtändig ſeyn/ auch gleichfalls mit in gemeine Reichs *contributionen* eingezogen werden ſolt.

346. *Particulare teſtimonium* eſt merum Hiſtorico-Politicum. Generoſiſſ. &c. Comes Petrus à Revva Comment. ſæpè citato pag. 8. ſimpliciter propugnat, per beneficium Henrici III. Imper. factum Petro Regi Hung. ingentibus Germanorum copiis, Ungariam nunquam Vectigalem Germanis fuiſſe. *Quamvis nonnulli ex ſcriptoribus in ea ſint opinione, quod illo tempore vectigalem fecerit ſibi Ungariam, prætextu nimirum tanti beneficii, ſed meo quidem perexili judicio, non ſine injuria optimi illius Imperatoris. Neq; enim exiſtimandum putaverim, vel in mentem magno illi Imperatori veniſſe oppreſſo à ſuis* Petro, *& ad ſe tanquam ad ſacram anchoram confugienti, ſub ſpecie aut ſimulatione auxilii inferre detrimentum, ut quidam refert; quin potius veram*

hanc

hanc Imperatorii facinoris laudem ſatemur, atque æternam nominis ipſius celebramus gloriam? in ſedem ſuam legitimum Regem collocare, dignitatique priſtinæ culmen reſtituere.

347. Quod ut verum fiat, *duplici telo effectum volumus Rationis & Comparationis.*

348. De Aba *rationabiliter* Philippus lib. 4. Chronic. Henricus III. Imperator cognomento Niger &c. *Ovoni, pacem ſimulata humilitate ſuppliciter petenti, clementer ignovit.*

349. De Andrea Rege autor d. l. Henricum III. *poſt reditum ex Italia duabus expeditionibus Andream Ungariæ Regem, ut Petri necem ulciſceretur, fruſtra aggreſſum eſſe*, &c. & devictum eſſe ab Andrea Rege mediis non ſanguinariis ſed ingenti fame. Sic annales: *Cæſar ergo videns tot & tantis periculis ſe eſſe perplexum; miſit ad Andream Regem & Belam Ducem, rogans perpetuæ pacis firmitatem. Dicebat enim, quod ſi Rex Andreas ſecurum ei iter præberet ad revertendum, & exercitui ſuo fame oppreſſo ſubſidia vitæ largiretur; ipſe nunquam Andreæ Regi & ſucceſſoribus ejus inimicaretur: & nunquam à modo Rege Hungarorum vel dictis vel factis, vel conſilio lædere attentaret. Sed etiam ſi quis de ſucceſſoribus ſuis ad debellandum Hungariam arma moveret, indignationem omnipotentis Dei incurreret, & perpetuo ejus anathemati ſubjaceret: filiam quoque ſuam, Sophiam nomine, Salomoni filio Regis Andreæ daret in uxorem: quam primitus filio Regis Franciæ cum maximo dederat ſacramento: propter perpetuæ pacis fœdera firmius roboranda. Hæc autem omnia fideliter ſervaturum juris jurandi religione interpoſita confirmabat. Rex itaque Andreas & Dux Bela magis amatores pacis, quam diſcordiæ ſeminatores eſſe volentes, pacem cum Cæſare compoſuerunt. Cæſar autem in propria perſona ſua jurejurando confirmavit, omnia, quæ dixerat fideliter facturum. Tunc Rex Andreas ſolida Regum Hungariæ largitate utendo, miſit Cæſari quinquaginta corpora immenſorum Huſonum, & duo*

millia lardorum, mille tauros ingrates, de panibus autem pluſquam ſecum ferre poterant. Oves quoque & boves ſeu pecudes paſcuales, & vini copiam ſuperfluentem. Plurimi etiam Theutonicorum de immoderata ciborum ingeſtione & potus ingurgitatione crapulati & infuſi, mortui ſunt, reſidui verò à faucibus mortis miſeratione Hungarorum liberati; relictis tentoriis, & clypeis, & univerſis ſuppellectilibus ſuis abjectis, adeò concitato curſu in Theutoniam redire properarunt, ut nec retro proſpicerent. Ex hoc autem eventu locus ille, unde Theutonici tam turpiter dedecorati abjectis clypeis fugerunt, usq; hodie Verteſshegye *nuncupatur: Theutonici vero locum eundem* Schildberg *vocant.* Thvvrocz. part. 2. cap. 43. Bonfin. dec. 2. lib. 2. Idem Lazius loci teſtimonio victus, fateri cogitur Chorograph. d. cap. de Hungaris.

350. Aventinus verò 5. Annalium d. l. ſive ſtudio ſive pudore ſcribit: *ultró citroq; miſſis legatis Andreas pacem poſtulat, Cæſar annuit: uterque primarium Chriſti ſacerdotem arbitrum capit.*

351. *Hic haud abs re Germanorum Annales erit admirari, qui Ungaros cum Andrea Rege ab Henrico III. perdomitos ac ſtipendiarios fuiſſe factos prodidere: quod procul à vero eſſe conſtat. Quonam modo deſponſatam filio Regis Galliæ gnatam, reſciſſa præſtantiſſima affinitate, Andreæ filio ſpopondiſſet, niſi aliqua vehementi neceſſitate adactus, ad eas conditiones deſcendiſſet? Sed ut hanc perpetuam Germanorum & Imperii Romani in notam, divina magis, quàm humana opera inuſtam obliterarent, ex induſtria ſubticuère: at contra fieri debet: Scriptor enim quisq; Hiſtoriarum, veritatis magis quam alicujus patrocinii affectator eſſe debet: quin & omni amicitiæ inimicitiæque carere oportet affectu, ut ſuam apud poſteros auctoritatem retinere poſſe videatur.* Bonfin. d. l.

352. Largiendum eſt tamen ſine contradictione Germanis, ab illis pacem redemiſſe Ungaros, non

non tamen Tributo, ſed an ua Penſione. Philippus lib. 4. d. de Henrico III. *Ungari pacem mulcta pecuniaria redemerunt, annua penſione, & auxiliis promiſſis ſicubi foret opus.* Sic pecunia quæ Turcarum Impp. pacis fruendæ gratia quotannis mittitur Penſio & non Tributum eſt. Bodinus de Repub. lib. 5. cap. d. *Imperator verò penſionem non tributum appellat: differt autem hoc ab illo: quod Tributum à ſubditis aut ab iis qui potentiorum vi coacti, ut libertate ac pace fruerentur, pecuniam victoribus ſe daturos ſpoponderunt, penſio libera eſt ſeu à clientes, ſeu ab iis diſſolvatur qui æquo fœdere ſocietatem & amicitiam cum iis inierunt qui ſeſe cum hoſtibus conjunxerint: ſeu ab iis auxiliares copias urgente bello accipiant.* Idem autor lib. 1. cap. d. *Differt autem tributum à penſione: hac enim fiduciæ nomine, vel ut auxilia bello ſuſcepto ferantur adverſus hoſtes: illud vero pro pace fruenda, fere tamen is qui penſionem accipit, de tributo gloriatur: ut Reges Anglorum tributum appellabant penſionem aureorum quinquaginta millium pace Piquiniaca promiſſum, quoad Elizabetha Eduardi Regis Angliæ filia Carolo VIII. Ludovici Regis filio nupſiſſet. Philippus Cominius negat penſionem aut tributum fuiſſe: nihil tamen tertium dici poteſt. Ita quoque Turcarum &c.* vide diſq. 339. Schönborn. 5. Polit. cap. 10. Reinking. de Regim. d. lib. 1. claſſ. 2. cap. 2. n. 201.

353. Quamobrem ad diſq. d. 339. *Reſpondetur, ex hoc, quod Imperator certam pecuniam ſeu annuam penſionem exſolvit Turcæ propter tranquillitatem, ac pacem publicam, ne excurſionibus & vaſtationibus regionum ſuarum finibus damnum inferant, Majeſtas ejus non patitur naufragium. Nam princeps in hoc ſui officii memor, boni patris familias officio fungitur, qui nullis parcendo ſumptibus, damnum, quod inevitabile eſt, avertit.* Reinking. d. l. n. 200.

354. At qui *à finitimis hoſtibus pacem redimit: perindè* facit, *ac ſi quis amicitiam luporum mercatus, multas ſibi*

venas incideret, eorumque ingluviem ſuo ſanguine ſaturaret. Nicephorus Gregoras Hiſt. lib. 8. cap. 15. Itaque Legatum Sobochtem Perſarum Regis, Juſtinus *Imperator contempſit, & nullo numero habuit, dixitque amicitiam, pecuniis contractam, haud probari. Turpem enim & ſervilem eſſe, quippe quæ, pretio empta eſſet. Amicitia autem cujus ratio conſtans, & natura bene fundata eſſet, æqualem non quæſtu comparatam, definiri.* Excerpt. ex Hiſt. Menandri de Abaris.

355. Ad *comparationem* me vocant Gregoras & Juſtinus. Næ! pacis hæ conditiones, Romanis & Hungaris noſtrâ ætate non ſunt turpes & probroſæ, ſi Atavorum memoria factas, Romano-Græcorum tantum Fœderum & Pacis conditiones cum noſtris conferimus.

356. Salvianus Maſſil. de Gubernat. Dei, lib. 6. in fine: *Ubi namque ſunt antiquæ Romanorum opes & dignitates? Fortiſſimi quondam Romani erant; nunc ſine viribus. Terrebant Romani veteres; nos timemus: vectigalia illis ſolvebant populi barbarorum; nos vectigales barbaris ſumus. Vendunt nobis hoſtes lucis uſuram: tota admodum ſalus noſtra commercium eſt. O infelicitates noſtræ! ad quid devenimus? & pro hoc gratias barbaris agimus, à quibus nos ipſos pretio comparamus. Quid poteſt eſſe nobis vel abjectius, vel miſerius? & vivere nos poſt iſta credimus, quibus vita ſic conſtat? Inſuper etiam ridiculos ipſi nos facimus. Aurum quod pendimus, munera vocamus. Dicimus donum eſſe quod pretium eſt, & quidem pretium conditionis duriſſimæ ac miſerrimæ.*

357. Conradus Ritterſhuſius JC. Comment. in lib. d. ibi. *Aurum quod pendimus &c. Verè ridicule: quaſi nominum ea ſit vis, ut per illa rerum mutetur natura, & quod revera eſt tributum ſeu vectigal ſeu merces pacis, ac profeſſio quædam, ſi non ſubjectionis, ſaltem imbecillitatis virium, quibus par non ſis ad reſiſtendum, id ſimulato nomine*

mine munus à te vocetur, idcircò & deſinat eſſe quod eſt. Laudat hunc illuſtrem Salviani locum Cl. vir Iſaac. Caſaubonus, noſter ſummus, *Notis biſto. Auguſt. in Spartianum pag.* 31.&c. *Hæc ille ſanctiſſimus Epiſcopus: qui Theodoſii & Valentiniani temporibus vivens iniquo ferebat animo, Romanos Francis, quorum erat tum in Galliis recens imperium, tributa pendere,* Addo & *Hunnis.*

358. Narratiuncula veteris ſcriptoris apud Suidam eſt, ubi tacitè & facetè id objecit & ſuggilavit Romanis *Attila, cum mediolanum urbem populoſam perveniſſet, & Romanorum Imperatores in Aureis ſoliis ſedentes, Scythas verò ad pedes eorum depictos vidiſſet: ſe in ſolio ſedentem, Romanorum verò Imperatores ſaccos in humeris ferentes, & ante pedes ſuos aurum effundentes pingi juſſit.* Hæc Suidas in verbo κόρυκος. Ex quo Lipſius Comment. in Plin. Panegyr. not. 107. Albert. Molnar. Epiſt. dedic. in Lexico Latino-Græco Ungar. Pezelius Mellificio Hiſt. part. 3. de Hunnis pr.

359. Viva voce, narrat Priſcus Rhetor, Legatos Attilæ hoc explicitè protuliſſe ad Imperatorem, *Theodoſium quidem clari patris & nobilis eſſe filium, Attilam quoque nobilis parentis eſſe ſtirpem, & patrem ejus Mundiychum, acceptam à patre nobilitatem, integram conſervaſſe. Sed Theodoſium, tradita à patre nobilitate excidiſſe, quod tributum ſibi pendendo, ſuus ſervus eſſet effectus.* Excerpt. de Legat. ex Hiſt. Priſc.

360. Quibus exemplis utiliter hoc addiderim ex Priſco d. l. *Pace facta, Attilas rurſus legatos ad Romanos Orientales mittit, qui transfugas repeterent. At illi, legatos perquàm humaniter exceperunt, & plurimis donis ornatos, cùm nullos perfugas apud ſe eſſe aſſeverarent, dimiſerunt. Miſit & iterum Attilas alios legatos, quibus quoque amplius muneribus ditatis, tertia ab eo, poſt illam itidem quarta legatio advenit. Ille enim Romanorum liberalitatem, qua utebantur, veriti ut à fœderibus barbari diſcederent,*

ludibrio habens, novas ſubinde cauſas fingebat, & vanas occaſiones legatorum mittendorum excogitabat, & ad ſuos neceſſarios, quos libera'itate complecti volebat eas legationes deferebat. Romani verò in omnibus Attilæ dicto audientes erant, & quæ præcipiebat, domini juſſa ducebant. Non ſolum enim ad bella contra eum ſuſcipiendo, eorum rationes abhorrebant, &c. Plura de Romanis Caſaubonus apud Rittershuſium, de Hunno-Avaribus & Hungaris, quot Impp. & nationes ſibi tributarios fecerint Deo volente in CauſaMateriali dicetur.

361. *Quod ſi* igitur *Majeſtas hîc detrimenti quid caperet, nec ipſe Turcarum Imperator illius particeps eſſet, qui Regi Æthiopum & illis populis qui Arabiæ montes tenent, magnam pecuniam tributi nomine quotannis ſolvere cogitur. Richard. Dieter, de ſum. Imper. poteſt. Concluſ.* 17. Reinking. d.l. n. 200. *Bodin. Method. Hiſt. cap.* 5. Schönborn 5. Polit. 10.

362. NecReges Galliæ,de quo ipſe Bodiuus l. 5. de Repub. cap. 6. dicit: *Noſtri Reges cum Helvetiis in ſocietatem æquis fœderibus venerunt, ea lege tamen ut Reges arbitrio ſuo exercitum Helvetiorum ad hujus Imperii tutelam conſcriberent: ac viciſſim Helvetiis adverſus hoſtiles incurſiones opem ferrent. Sed quoniam ad hujus Imperii tutelam frequentes exercitus ab Helvetiis acciri neceſſe erat, ne hoſtes hujus Imperii, Helvetios, à Francorum ſocietate divellerent, Reges noſtri libenter penſionem mille aureorum in ſingulas civitates ſpoponderunt.* Sic Rex Moabitarum tributarius fuit Regis Iſraelitarum 2. Reg. 3. v. 4. & ſeq. addi Reinking. & Schônborn d. l. Faceſſat ergo iſta in S. Cæſariam Regiamque Majeſtatem & poteſtatem inſultatio: Neminem, ut diſquiſit. 292. dictum niſi Deum & Enſem in ſecularibus recognoſcit ſuperiorem.

363. *Contingentia* ſunt *Revelatio Angelica*, & *Divina Miracula.*

364. *Revelatio Angelica* per ſomnium viſionis nocturnæ facta eſt BENEDICTO VII. PONTIFICI ROMANO. *Quid facit Deus, qui piorum conſiliis & honoribus ſemper incumbit? Nimirum dexterrimis eos proſequitur auſpiciis.* Bonfin. dec. 2. lib. 1. *Eodem forte tempore Myſcha Polonorum Dux Chriſtianam amplexus fidem cum ſuis, miſſis ad Romanæ ſedis Antiſtitem nunciis, Apoſtolica fulciri benedictione ac Regio poſtulaverat diademate redimiri. Eam petitionem annuens Papa, Coronam egregii operis parari jam fecerat, quam illi cum benedictione & regni gloria mittere decreverat. Sed quia novit Dominus, qui ſunt ejus, qui duobus, per Apoſtolos, in Apoſtolatus ordinem, ſorte electum Matthiam prætulit, & Apoſtolicum fecit ſupplere numerum: illa Corona ipſum decoravit, poſtmodum eundem felicius decoraturus æterna. Præfixa itaque die, qua parata jam Corona, prædicto Polonorum Duci jam mittenda fuerat, nocte, quæ præcedebat, Papæ per Viſum Domini nuntius aſtitit, cui & dixit: Craſtina die prima diei hora, ignotæ gentis nuntios ad te venturos eſſe cognoveris, qui ſuo Duci Coronam à te Regiam, cum benedictionis Apoſtolicæ munere efflagitabunt. Coronam ergo quam præparari feciſti, eorum Duci, prout petierint cures ſine contradictione largiri. Sibi enim eam cum regni gloria pro vita ſuæ meritis ſcito deberi. Juxta ergo hujus viſionis modum, præſcripta ſequentis diei hora præſul Aſtricus ad Papam pervenit.* (diſq. 295.) Hæc Legenda S. Stephani ex qua Bonfinius & Generoſ. Comes Petrus à Revva, Comment. d.l. idem referunt. De Corona Hungarica. Somnium Pontificis Rom.

365. *Miracula divina* illuſtria facta ſunt in *Converſione Septentrionis & Trium Regnorum eodem tempore exordio; Legeque Septemviratus R. I. Sacræ Coronæ coætanea.* Generoſs. &c. Comes Petrus à Revva Comment. d. l. pag. 6. *Mirandum ſane, & non ſine eventu noſtri hujus temporis conſiderandum, quod uno eodemque tempore, cum exortu noſtræ* CORONÆ, *tot gentibus ſpes æternæ ſalutis oblata fuerat, & non ſolum Hungaris & Polonis, ut* & Miracula.

præ-

præmiſſum eſt, ſed & Danis, & toti ferè Septentrioni deteſtari falſa numina, & falſum Deorum cultum abolere, divinitus conceſſum erat: Verum etiam trium Politiarum ac Regnorum nova, & Chriſtiana ſimul effloruit conſtitutio, quæ in hunc usque diem, non ſolum divini nominis & gloriæ profeſſione gaudent: Sed etiam Romani Imperii penes Germanici nominis magnitudinem adhuc florentiſſimi, & ſtabilitate ſua communi potentia adverſus quosvis hoſtes conſervant, & honorem ſua ſocietate augent. In ipſo Romano Imperio coætanea, & non diſſimilis ſanctæ noſtræ CORONÆ *fuit ſanctio, illa per* OTHONEM *facta, & per Henricum ampliata & confirmata: qua ſacrum illud Septemvirorum Electorum Collegium conſtituitur, & per annos Sexcentos diligentiſſimè ſervatur, qua ſolis Germanis, & certis quidem Principibus eligendi & creandi Principem, poteſtas datur, qui ſtatim Cæſar & Romanorum Rex dicitur.*

Quis enim non admiretur tempus illud fœliciſſimum & ſanctiſſimum? quo tot Inclyta & præclara rerum in Chriſtiana Republica contigere decora & miracula. Hæc diligenti obſervatione & decenti oratione Illuſtris Comes.

366. *Conſequentia* fuerunt Henrici II. Imperatoris *Confirmatio* ſuper *Regni titulum*, & *Affinitas* cum eodem.

Regni titulum à quo Hungaria habeat?

367. In confirmatione *Dubium non eſt, Cæſarem eſſe omnis dignitatis & nobilitatis fontem. Dd. arg. l. 3. ff. de nat. reſtit. Schard. p. 4. de Feud. c. 1. n. 2.* Schônborn 5. Polit. 15. Roſenthal de Feudis, cap. 5. de Regalibus concluſ. 1. n. 3. Matthias Stephani de Jurisdictione lib. 2. part. 1. cap. 1. membr. 2. num. 69. Reinking. de Regim. Secul. &c. lib. 1. claſſ. 2. c. 2. n. 142.

368. *Propterea, quod ſi quis creetur Rex ab Imperatore, aut Pontifice, is eo ipſo, citra ullam aliam conceſſionem, omnia hæc jura, tanquam omni Regi competentia conſequatur,*

quatur. Roſenthal d. l. n. 4. lit. f. *Iſern in d. c.* 1. *n.* 1. *&* 2. *ubi ait*, quod hæc jura Regi competunt. *Bald. ibid. n.* 2. *Præpoſit. ante n.* 1. *Laud. n.* 5. *& innuit. Peter Ravenn. in princ.* (inquiens eſſe res regni, quæ ſpecialiter ad Imperatorem, aut regem ſpectant) *& Ferrar. Montan. d. n.* 7. *lib.* 5. *inquiens*, eum quem Imperator Regia dignitate eminere juſſerit, *vel alios Reges, hæc Regalia omnia in ſuo Regno, ſine alia conceſſione habere. Capall. in d. tractat. de ſervit. ruſtic. præd. c.* 28. *de portu. n.* 2. *M. Anton. Peregrin. de Iure fiſci lib.* 1. *tit.* 2. *de iis qui jur. fiſcal. hab.* 76. (quod procedit etiam in Regibus ſuperiorem non recognoſcentibus, *ſicut. Bald. & Præpoſ. d. locis, exempla dant de Rege Siciliæ, & Bohemiæ, & Claud. de rubric. qui feud. dare poſſ. in prin. limitat.* 2.) *Boſſ. d. tit. de Regal. n.* 2. *&* 3. *ubi teſtatur hanc eſſe Comm. poſt Corſetum in tract. de poteſt Reg. quæſt.* 49. *& n.* 13. qui Boſſius idem etiam dicit de Rege ſubdito. *Vult. d. c.* 5. *n.* 6. *lib.* 1. *verſ. vel quod hodie &c.* (*uſurpatione quadam inquit, cum alias, ſi de jure loquamur, non niſi Imperatori conveniant.*) Tradunt quidam, *Papam ſibi quantum poteſt uſurpare, ſup. cap.* 2. *quæſt.* 1. *in gloſſ. e. quos ſequuntur Menoch. conſil.* 298. *n.* 18. *& ſeq. Hartman. Vult. de feud. d. loco n.* 7. *& Pruckmann. in rubric. quæ ſint Regal. c.* 4. *n.* 11. *ad quæ vide etiam M. Anton. Peregrin. de jure fiſci, tit.* 2. *n.* 36. *&* 39. *& ei competere, eſſe communem Afflict. in d. c.* 1. *nu.* 12. *quæ ſint Regalia.* Hactenus Roſenthal.

369. *Capit ergò beneficio Ottonis tertii Polonia regnum eſſe. Eodem tempore Ungaria regni titulum uſurpavit, quem poſt Ottonem confirmavit Henricus Sanctus* Philippus Chronic. lib. 4. hoc ſcribit, & ex hoc Schônborn lib. & cap. d. & Comes Petrus à Revva diſq.

370. De *Affinitate* & *Confirmatione* ſimul Aventinus 5. annalium Bojorum. *Adſunt Legati Ugrorum, pacem cum Hainrico, perpetuumque fœdus componunt. Rectori* Hungarorum Regum affinitates.

eorum

eorum filio Geizonis, qui obierat anno Chriſti DCCCCXCVI. Giſala ſoror Hainrici deſpondetur, hac lege, atque omine, ut ille exploſa falſorum deorum ſuperſtitione, Chriſti unius & veri & ſummi Dei cultum, cum popularibus reciperet. Accepit conditionem Princeps Ugrus: ſtatim Aqua luſtrica tingitur, Stephanus appellatur, & à Cæſare Rex nuncupatur. Giſala &c. Cujus ope & conſilio Ugri Philoſophiam Chriſtianam ſectari cœperunt.

371. Et Philippus lib. d. *Interea Stephanus Ungariæ Rex miſerat Legatos, qui peterent in Uxorem Regi ſuo Gieſelam ſororem Imperatoris, quam deſpondit illi ea conditione, ſi ſuſcepto Baptiſmo accepturum ſe profeſſionem Chriſtianam, & in hac perſeveraturum promitteret. Quod ille cum feciſſet, & conjugem impetravit, & ut regni titulus ei confirmaretur, obtinuit. Ab hoc Stephano, qui cognomentum Sancti à religioſa in fide Chriſtiana perſeverantia adeptus eſt, religionem Chriſtianam in Hungariam introductam poſteri ſancte retinuerunt & coluerunt hucusq;.*

372. De *Dote* Aventinus modo citato libro: *Quod ut facilius aſſequeretur, dotis nomine ei Coloniæ Bojorum Vratislaburgium, Piſonium, infra Phiſcam amnem Oedenburgium, Sempronium, Sabaria, & alia pleraque oppida, quondam Bojorum, infra Phiſcam attribuantur.* Etiam Philippus d. l. *Stephanum enim Ducem eorum Regio Diademate ornatum poſt converſionem ad fidem Chriſtianam, affinitate ſibi devinxit, data ei in uxorem ſorore Giſela, & dotis loco addita parte Pannoniæ ſuperioris infra Leucam amnem, ubi ſita ſunt oppida, Piſonium, Sempronium, Oedenburgum & alia.*

373. Admirandum in Germanicis ſcriptoribus, quomodo in *Converſione S. Stephani* affectui largiter indulgeant & ſcribant eum *Giſalæ ope & conſilio* ſuſcepiſſe Chriſtianam Religionem. Præter Aventinum & Philippum, eodem affectu correpti ſunt Sigebertus Gemblac. Chronograph. anno M. X.

M. X. *Gens Hungarorum hactenus idololatriæ dedita, hoc tempore ad fidem Chriſti convertutur per Giſlam ſororem Imperatoris, quæ nupta Hungarorum Regi ad hoc ſua inſtantia regem adduxit, ut ſe & totam Hungarorum gentem baptizari expeteret, qui in Baptiſmo Stephanus eſt vocatus, cujus merita per Hungariam multa miraculorum gloria commendat.*

374. Et Lazius Chorograph. Beſchr. &c. cap. de Hungaris. Der Keyſer gab *Gaiſæ* jhren König dem Jüngern ſein Schweſter *Giſalam*, und gab jhr zu *Aſcarichum*, der auch *Anaſtaſius* genennt wird / einen frommen Biſchoffen zu *Fabiana* der Marck Oeſterreich Statt/ die bekehrten den König ſampt der gantzen Nation Hungern zum Glauben/ und ward Gaiſa in der Tauff *Stephan* genannt/ der nachmals Canoniſiret worden iſt.

375. Quod ſi ſuperius diſq. 279. & ſeq. vera Converſio Hungarorum aliter non probata eſſet ex ipſo Aventino & aliis autoribus profectô in illâ completum fuiſſet aureum illud dictum D. Innocentii: *Error cui non reſiſtitur, approbatur; & veritas cùm minimè defenſatur, opprimitur.* Adeamus & audiamus de affinitate hac, & noſtrates ſcriptores; Legenda dicta S. Stephani: *Ad conſortium verò præcipuè cauſa ſobolis propagandæ, ſororem Romanæ dignitatis Auguſtæ videlicet Henrici qui ob manſuetudinem morum Pius eſt appellatus: Gyslam nomine ſibi in matrimonio ſociavit, quam unctione criſmali perunctam geſtamine Coronæ regni ſociam eſſe conſtituit.*

376. Bonfinius dec. 2. lib. 1. *Contra verò Henricus Stephani præſtantiam & ingenitam ſanctitatem non ignorans, nihil ducebat antiquius, quam aliqua cum eo affinitate vinciri, qua infeſtiſſima utraque natio, quæ tot annos cruentiſſima bella geſſerat, reconciliaretur, & divi Regis ſanctitas propagaretur cujus ſapientia ac ſtudio factum erat, ut Ungari, qui finitimos diu Scythica veritate vexarant, in Chriſti fidem aſſer-*

aſſeri, & vicinis & Chriſtianæ reipublicæ ſalutares fore viderentur. Proindè poſtulatam à Pannonico Rege ſororem, cui Gysle nomen erat, ultrò Henricus conjugavit, ut pari cum viro ſanctitate certaret, pacemque perpetuam inter Alemannos & Ungaros paciſceretur.

377 Et hoc ſenſu vera hæc oratio Aventini d. l. *Giſala igitur fatale ſortita nomen, Stephano tanquam obſes & fidei vinculum nuptum datur, &c. Giſala autem lingua Teutonum* (Geiſel) *obſidem valet; crebrum apud Germanos fæminarum nomen. Nam majores noſtri, vim quandam divinam concordiæ amoris mutui ineſſe fæminis crediderunt, & efficacius obligari animos eorum exiſtimarunt, quibus inter obſides puellæ quoque nobiles imperarentur.* Hanc poſtremam ſententiam Aventinus ex veriſſimo oraculo Taciti, in ſuccum & ſanguinem ſuorum verborum convertit, ſicuti videmus de Moribus German. cap. 8. *Quam longè impatientius fæminarum ſuarum nomine timent: adeò ut efficacius obligentur animi civitatum, quibus inter obſides puellæ quoque nobiles imperantur. Ineſſe quin etiam ſanctum aliquid, & providum putant: nec aut conſilia earum aſpernantur, aut reſponſa negligunt.* Adde Juſti Lipſij not. 29. & lib. 2. Polit. cap. 3.

378. Falſiſſima rurſus in tempore Aventini hæc ſententia, quæ d. l. ſequitur: *Hanto, Wolffganger, Hermannus, Boſo, Wentzeslaus, Bojorum optimates cum Giſla in Ungariam migrant: & more Teutonum Stephanum enſe, baltheo militari accingunt, armis induunt.*

379. Fallor, aut Aventinus affectu ignorat ipſum ſe, aut tempus! Nimirum quia prædicti Bojorum Optimates inter alios Germanos tempore Geyzæ S. Stephani parentis in Hungariam venerant, vide diſq. 278. Rationem aſſignavit Thvvrocz. part. 2. cap. 9. *Cum ergò quidam ſint hoſpites ipſo tempore nobilitate pares Hungaris: inquirendum eſt, quare iſtud*

eſſe

eſſe habuit: cum Hungari numero ad implendam Pannoniam ſuffeciſſent. Geyſha namque Dux inter alios divino præmonitus oraculo convertere cœpit Hungarorum gentem ad fidem Chriſtianam, & dum monitu illos convertere non poſſet, paganorum ritibus deditos & intentos, oportebat quosdam armis edomare, ad quod faciendum, quia plures fuere fidei repugnantes quam adhærentes; neceſſarium habuit deſiderium ſuum divulgare Regibus & Principibus Chriſtianis. Quo audito, hujusmodi deſiderio non ſolum juvamen transmiſerunt: ſed etiam perſonaliter adierunt, quibus Hungarorum crudelitas nociva & exoſa &c. huc refer ſeqq. capitula, in quibus ſpeciatim ſupradictos & plures recenſet.

380. Quocirca mortuo parente S. Stephani, primus omnium Hungarorum Cupan, Simigienſis Dux fortis & potens, contra S. Stephanum, cum adhuc in juvenili eſſet ætate, inſurrexit: *quia voluit matrem Sancti Regis ſibi per inceſtuoſum copulare connubium, & S. Stephanum occidere: ducatumque ejus ſuæ ſubdere poteſtati.* Thvvrocz. part. d. c. 28.

381. *Coacto demum exercitu ad Garam amnem caſtra locavit, ibique primum juvenis Deo deditiſſimus; defendendæ publicæ ſalutis neceſſitate adactus, ſibi enſem accinxit.* Bonfinius dec. 2. lib. 1. Magis ad intellectum Aventinus, & Thvvroczius d. l. *Ad amnem Garam primitus accinctus eſt gladio:* qui & verba hæc explicat d. part. cap. 13. *Adierunt etiam iſtis diebus:* Geyzæ videlicet) *Hunt & Paznan, qui Sanctum Stephanum Regem in flumine Garam gladio Theutonico more accinxerunt.*

382. Originem moris videmus apud Tacitum de Moribus Germ. cap. 13. *Sed arma ſumere non ante cuiquam moris, quam civitas ſuffecturum probaverit. Tum in ipſo concilio vel principum aliquis, vel pater, vel propinquus ſcuto frameaque juvenem ornant, hæc apud illos toga, hic primus juventæ honos.* Tangit hunc morem

rem appoſite, de Audoi Longobardorum Regis filio Alboin, qui poſt parentem Rex Langobardorum erat, cum quo Hunno-Avares ſimul habitarunt in Pannonia, & *perpetuum fœdus inierunt* de quo diſq. 224. & ſeqq. Warenfrid. in Langobardicis: *Scitis enim, inquit,* (Audion) *non eſſe apud nos conſuetudinem, ut Regis cum patre filius prandeat, niſi prius à Rege gentis exteræ arma ſuſcipiat.* lib. 1. cap. 23. Et capite ſequenti: *Sumensque Turiſendus arma Turiſmodi filii ſui, ea Alboin tradidit, eumque cum pace incolumem ad patris regnum remiſit.*

383. In hac ſignificatione Suetonius in Flav. Veſpaſiano cap. 9. *Ornamenta pugnantium* dixit. Quem locum Politico-Criticè Illuſtravit Præclariſſimus Dominus Præſes, in Animadverſionibus ſive notis Suetonii Veſpaſiani lit. c. *Ornamenta dici pugnantium arma* (die Rüſtung) *& hic quidem ſpeciatim ipſos mirmillonum gladios. Id pridem etiam notavit magnus ille Lipſius Saturn. 2. c. 17. ad quæ ſi placet hæc addantur autorum locâ Senec. 14. Ars ei conſtat, qui per ornamenta percuſſus eſt: id eſt, per ipſa arma.* Sic *ornare, eſt armare. Livius 29. cap. 1. Diem iis; quâ equis armisq́; inſtructi ornatique adeſſent edicit. Tacit. 5. Hiſt. 22. pauci ornati militariter. Idem in Germ c. 13. Scuto frameâque juvenem ornant. Cicero pro Cæcin. Armatos, ſi Latinè loqui volumus, quos appellare verè poſſumus? opinor eos, qui ſcutis teliſque parati ornatiq́; ſunt. Idem 1. famil. epiſt. 10. Exercitus ſatis probè ornatus auxiliis. Huc pertinet & illud Juſtiniani in Proœm. Inſtit. armis decoratam. Imò generalius adhuc ornare, quomodocunq; inſtruere eſt.* Quæ omnia copioſè

pioſè deducit & docet conſequenter, honoris cauſa prædictus Cl. Dominus Berneggerus.

384. Et hæc hactenus ſunto de *Cauſa efficiente* Regni Hungariæ. Ordinis ratio inſtitutæ *Diſquiſitionis* nunc expoſtulat plenariè dicendum de *Cauſa Materiali, Formali & Finali:* Sed ego hic ſiſtere cogor variis de cauſis. Proindè vos mites & candidos Mæcenates & Patronos quæſo ut ceſſanti ignoſcatis, cauſamque intermiſſionis cognoſcatis, me totalem *Diſquiſitionem* non protelaſſe ignavia, aut diffidentia quaſi oneri impar ſim ferendo, erat equidem animus uno tenore hanc publicare, ſed tempus me alio vocat, quod hac vice irrevocabiliter deeſt. Summo jam numini & æterno Regnatori omnium. *Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. Ipſi gloria in ſecula. Amen.* ut Apoſtolus ait ad Rom. 11. verſ. 36. Hoc libamus!

LUBENTER CEDO, MELIORA DOCENTI.

Sed jam addo.

GRAPHIDEM FVTVRARVM CAUSARUM ET ICONOGRAPHIAM EFFIGIERUM.

NOn ambitioſa pompa, ſed hac potiſſimum lege & conditione, ut animum & ſtudium meum quo præcipuè perfectam volebam, ô Mæcenates & Patroni Inclyti videatis: Breviaria Cauſarum, tanquam obnoxios addictoſque teſtes, cenſeatis; ac velut obſides ſubjectas has Imagines, capiatis. Si per ſe haud magnæ æſtimationis ſine explicatione, ſplendorem & lucem interim addent plurimis, *Sylloge Numiſmatum Elegantiorum Viri Ampliſſ. & Celeberrimi Antiquarii Domini Joannis Jacobi Luckii*, editum hîc Argentinæ anno M. DC. XX. cujus favorabili conceſſione pleræque hæ effigies ab Iconographo ſculptæ ſunt, donec Sciographica facies totius Hungariæ conſequatur: ſi ille volet, qui ſupra nos omnia vult & poteſt.

MATERIA.

1. Conſiderabitur *Communiter* & *Singillatim*. 2. *Communiter* Materiæ *Nomen* & *Terminus*. 3. *Nomen* Pannoniæ, *à Pannis, voce indigena* erat, Caſaubonus ex Dione in Suetonium. 4. Nunc mutato nomine ab incolatu Hung. Hungaria vocatur. 5. *Terminus* qui ab omni mundi parte diſtinguit Hungariam ab aliis locis eſt in *Situ Cœleſti* & *Terreſtri*. 6. Cæ-

6. Cæleſtis *locatur inter ſexti, & ſeptimi climatis medium, capiens* 16. & 17. *parallelos*, & *habet longiſſimam æſtatis diem ſupra horas* 15. *cum ſemiſſe usq; ad horas* 16. Maginus. 7. *Situs Terreſtris* quoad *Orbis antiqui partes*, eſt in *Europa*, minima ſed excultiſſima parte Mundi. 8. Quoad *diviſionem Europæ*, compræhenditur in V. Tabula. 9. *Tabulæ* Inferioris Pannoniæ facies Orthographica in terra continenti & circumflua adumbranda in *Quantitate* & *Qualitate*. 10. *Quantitas* eſt *Continua* & *Diſcreta*. 11. *Continuæ* quantitatis corpus eſt magnitudo lenga & lata. 12. *At maxima ejus longitudo, à Patiſſi fontibus, vulgò* die Teiße/ *ad Muræ*, die Muer/ *confluentem, mill. Germ. LX. porrigitur, ac par fermè eſt latitudo*, Cluverius. 13. *Si Tranſylvaniam ei includamus, longitudo ejus eſt quadringentorum, latitudo ducentorum quinquaginta milliarium*, Philip. Honorius. 14. *Diſcreta* eſt in acceſſione Regnorum & Provinciarum. Hæc cum aliquando anguſtior, aliquando latior fuerit, *primum* tempus à medio, *medium* ab *ultimo* eſt diſcernendum. 15. *Primo* quemadmodum *non urbium modò imperiorumque, ſed omnium ubique rerum, principia parva ſunt*. (Gruterus) ſic hoc ab *exiguis profectum initiis* (Livius.) de quibus propriè actum in *Cauſa Effic.* 16. *Niſi quod poſtquam creviſſet in populos* (diſquiſ. 151. in *Cauſa Eff.*) & gentem.

——— *parvaq; à ſede profecta*
Diſperſit cum Sole manus ———

(Claudianus) per Aſiam ſcilicet & Scythiam utramque usque ad Magnum Attilam, qui *primordia* Regni ſemper *auguſtiora fecit*, ſub quo *eo crevit* (Livius) ut *in mundo terrarum omnium metus* eſſet, videatur diſq. 236. in Cauſ. Eff. 17. *Nemo unquam eorum, qui in Scythia, vel alibi regnarunt, tantas res tam brevi tempore geſſit. Totius Scythiæ dominatum ſibi comparavit*,

& ad Oceani inſulas usq;, imperium ſuum extendit, ut etiam Romanos tributorum præſtationi obnoxios haberet, Priſcus Rhetor. 18. *Mediis* temporibus. O Fortunati Hungari! *computando à* SACRÆ CORONÆ *ortu* &c. vide diſq. 270. Cauſ. Eff. uſque ad Uladislaum II. *Apud Hiſtoricos veteres reperitur veſtrum regnum florentiſſimum quondam fuiſſe, & hominibus & opibus beatum, cujus tanta longitudo latitudoque fuit, ut ab Adrianopoli, marique pontico usque in Auſtriam, & à Polonia usque in ſinum Adriaticum protenderetur. In cujus ventre ſeptem Ampliſſima Regna* (Quid ſi plura?) *claudebantur, quæ à Corona Hungariæ tanquam Feuda dependebant, ut meritò quidem non tantum regem ſed Archiregem habere dixerim.* Æneas Silvius. 19. *Ultimo* Uladislai tempore II. mox ſenſim labaſcere, & penitus poſt fatalem cladem & fædam mortem Ludovici II. ad Mohacz per Solimanum Imperatorem, fatiſcere & defloreſcere incepit.

20. Oſtendunt hoc ſubjecti.

NUMMI·DUO FERALES.

Itaque, Proh malum!

Ex illo fluere, ac retro ſublapſa referri

res Hungarica, ſicque affligi cæpit ſemper, ut ei poſterior dies priore acerbior illuxerit; deque tanto Imperio vix tot reliqua ſunt oppida, quot Regna olim erat complexum, Gaſpar Ens. 21. Quem caſum fortuitum & infortunatum non ſine gemitu & dolore expreſſit tam Latinè quam Græce doctiſſimus Hungarus Joannes Filiczki de Fileſalva.

Quo mea majeſtas? quo ceſſit gloria? quo me
Detruſit fatum & ſævi horrida Numinis ira?
Quæ Regina prius: totum celebrata per orbem,
Victricique manu natorum ſepta potentum,
Incedebam: eadem nunc heu ſolioq; ſoloq;

Et

Et ſobole avulſa, (quam partim ſuſtulit enſis:
Partim triſte jugum premit) afflictiſſima linquor:
Cur non poſſe queri ſaltem licet? an quoque fatis
Cautum ne liceat caſus lugere nefandos?

22. *Qualitas* eſt in *Figura* & *Diſpoſitione*. 23. *Figura ejus quadra eſt, cujus latera quatuor mundi cardines ſpectant*, Cluverius. 24. *Introrſus illi Dacia eſt, ad coronæ ſpeciem arduis alpibus emunita*, Jornandes. 25. *Diſpoſitio* eſt *Naturalis* & *Artificialis*. 26. Naturaliter *Pannonii duobus ſaltibus, ac tribus fluviis Dravo, Savoq; Hiſtroq; vallantur*, Florus. 27. *Pannonia viro fortis, & ſolo plano, ubertoq;, Dravo, Savoque inclytis amnibus circumflua*, Solinus. 28. *Artificialis* Diſpoſitio quæ? Conſulturi Hunno-Ungari olim ſecuritati ſuæ, novem Circulos extruxerunt circumcirca Pannoniam', quos Theutoni Hag dixerunt. Teſtantur hoc plurimi autores exceptis Annalibus Hung. 29. De Tranſylvaniæ, Naturali & Artificiali Diſpoſitione ſimul, Jornandes: *Dacia &c. in conſpectu Mæſiæ trans Danubium corona montium cingitur, duos tantum habens acceſſus unum per Bontas, alterum per Tabas.* Abraham. Ortelius: Rottenthuren & Broß/ *fortè hodiè: his enim ſolum duobus anguſtiis Tranſylvaniam adiri poſſe recentiores tradunt.*

30. *Singillatim* termino Communi *Terminata* quatenus Elementa, copulantur. 31. *Elementum igitur in tribus conſideratum vel Pellucidum eſt, vel Opacum*, Paulus Merula. 32. *Pellucidum verò, quod, quia rarum, lumini eſt pervium. Cujus generis duo Aër & Aqua*: Idem autor. 33. Aër *Qualitatibus* ſuis & *Adjunctis* ambit Pannonios. 34. *Qualitate* olim *Pannonii aërem felicem* non *habebant*, Dio. 35. Hodiè Cobero *Subſtantialiter*. Rulando *Accidentaliter* malignus. 36. Verum enim vero *Hungaris uti propter ſingularem naturæ conſenſum aer eſt amicus, ita aliis gentibus eſt adverſus,*

 peſti-

peſtilens & vix tolerabilis. Cl. Lanſius. 37. Unde *caſtra in Ungaria, ultra menſem nullibi uno in loco habenda, ni præſentes ſegnitiei pœnas dare voluerimus, quod ſordibus caſtrenſibus nulla re magis, quam crebra ſtativarum mutatione obviam iri poſſit.* Coberus. 38. Adjuncta ſunt *Venti* & *Aves.* 39. Tacitus de Germania ſcribit: *Ventoſior qua Noricum & Pannoniam aſpicit.* 40. Idem de Ungaria *compertum eſt* &c. *Ventorum impetu magis agitari*, Bodinus. *Liberrimo enim tractu à Cyrenaicis & transmarinis Africæ oris Pannonas Auſter & Libanotus perflant*, Coberus. 41. *Porrò* Volatilia *& quicquid venatu vel aucupio capitur, quid attinet commemorare? Ita enim in his abundat Hungaria, ut interdicere ruſticis, ne vel venentur vel aucupentur, pro re valde inſolente habeatur: nec pene minus plebeiorum quam nobilium epulæ ſint, &c. turdi, perdices, phaſiani, bonaſi, & quicquid eſt ejusmodi, quod ad menſas delicatiores alibi expeditur.* Baro ab Herberſtein. 42. Hac occaſione nunc *unum quaſi exteris miraculum recenſebo. Feſto divæ virginis, quo ejus nativitas Budæ celebratur, tanta venit multitudo turturum, quæ ſunt me præſente numeratæ à Mercatoribus, viris fide dignis, ut fidem ſuperet, poſſe reperiri uno die tot turtures, quæ publico foro diſtrahuntur. Supra enim octoginta millia & ſexcenta ſæpius numeratæ ſunt, ut vix tot columbæ poſſent alicubi capi*, Cuſpinianus.

43. Dixi de priore *Pellucidorum Aëre*; alterum ejus indolis Elementum *Aquam* ſtatui. Aquæ Regni Hungariæ quæ exhalationibus ſuis ſubinde *novos ſibi ſinus aperiunt, lambunt cottidie & abradunt infidum* alvei *marginem* effuſioneque vehementi Pannoniæ terram fæcundant & cunctis animantibus potum tribuunt, præſtant id *Natura* vel *Cura*. 44. *Natura: Aqua omnis, licet gravitate ſuoque pondere ad lineam deorſum labatur, tamen non incommode partiri licet in Motam & Quietam.* 45. *Mota currensque frigidior, melior, levior,*

ſubtiliorque Quieta & Stante: eo in Ungaria *quæ perpetuo defluunt numero ſunt Fontes, Fluvii, Rivi, Torrentes & id genus alia; quæ gravitate ſua per declivia feruntur, donec tandem in Mare ſe exonerant*, ſubaudi Mare nigrum, hoc eſt, Pontum Euxinum, Paulus Merula. 46. *Ad fontes porrò quod attinet, tota quidem Ungaria eſt fontana, ſic, ut ubique locorum, tellure vix ad pedes duos, tresve rejecta ſcaturientes aquarum venulas reperias*, Coberus, Et ita erit *Fontium* conſideratio *Generalis*. 47. Specialiter *quid de fontium limpidiſſimorum, atq; imprimis thermarum ſcatebris dicam? quarum rerum omnium admirabilem copiam non ad voluptatem tantum, verum etiam ſalubrem uſum huic Regno Deus munificè eſt elargitus*. Gaſpar Ens. 48. *Fluvii* ne nobiliores & digniores, cum ignobilioribus confundantur, in duas Claſſes referendi, ſcilicet in *Majores* & *Minores*. 49. *Majores* ſunt quatuor; *ut non immerito veteres Hungari in Regni ſui inſignibus quatuor ductus, totidem præcipuorum fluminum, Danubii, Dravi, Savi & Tibiſci imaginem repræſentantes, uſurparint. Horum tres priores communes ſunt nonnullis aliis Regionibus, ſed Tibiſcum Hungaria ſola totum ſibi vendicat*, Georgius Wernherus.

50. In his *vertam vela, aut potius repetam portum; ita legendo littus, ut*

Alter remus aquas, alter mihi radat arenas

(Gruterus.) Id ut verum fiat ad Inſulas appellam, quas Hungari ſua lingua *Sziget* vocant. 51. Inſulas has partiri licebit in *Perpetuas* & *Nativas*. 52. *Perpetuam* in Ungariam *Primam*, *qua Auſtriam contingit, Danubius inſulam facit, quam Cituorum inſulam Ptolomæus, noſtri* (Germani) *Scythicam appellant* die Schütt/ *incredibili fertilitate*, Gaſpar Ens. Etenim *inſula hac totius Danubii propè nobiliſſima eſt, incipit ſub Poſonio bipartito fluente Danubio, ac deſinit decimo deindè milliari, fluvio rurſus coeunte: poſteaquam à læva & Septentrione, Polonia*

ſcilicet & montibus Carpathiis, flumen Vagum in ſe accepit. Colonorum habet ſupra duodecim millia, ac fuit ſuperioribus bellis ſemper intacta &c. Sed hoc raptim ex Epiſt. 1. Joan. Martin. Stella, de Turcarum ſucceſſu anno M.D.XLIII. 53. Dividitur hæc in quatuor particulariter inſulas, propter confluentium quorundam amnium in Danubium, qui cum illis, multis in locis ſciſſum, has inſulas efficit nomine *Czalokőz, Zigetkőz, Vagkőz, Rabakőz* Germanorum lingua nuncupantur die Schütt/ die Unterſchütt/ die Rabnaw/ die Wagaw/ Lazius. 54. *Alteram* ad Vicegrad nomine *Vizze*, inſulam Andreæ. 55. *Tertiam* nomine *Czepel*, infra Budam ad civitatem Potentianum ubi Hunni primitus trajecerunt. 56. *Quartam* ad Mohacz, dubito num ſit *Haraxo* nomine, num verò ad particularem aliquam Cituorum inſulam nomen *Harazo* referendum, quod Germanica ſignificatione eſt der Raitzenmarck. 57. *Quintam: Erdédi* inſulam. 58. *Sextam* & *Septimam* ſibi vindicat Tibiſcus antequam ſe cum duobus aliis amnibus miſceat eum Danubio. 59. *Octavam* apud Belgradum. 60. *Nonam & omnium maximam apud Ripenſem Daciam* Danubium habere ſcribit Ranſanus. 61. Nec terra Croatiæ muliebri ignavia ceſſavit: ſed ſe vindicavit, juxta confluentiam Colapis in Savum, in cujus medio Inſulam ſibi fecit, nomine antiquo *Segeſticam*, hodiè *Zyziia*, quidam Landsburg vertit Ortelius ex Lazio. 62. Itemque in finibus Raſciæ *Metubarim* Inſulam, hodiè *communi vocabulo inſularum Sziget dici* ſcribit Lazius, *in qua extat oppidum Bibar nomine.*

63. *Nativæ* erunt Inſulæ, quæ opera Hungarorum vel ad *Defenſionem* & *Habitationem*, vel ad *Uſum* deſtinatæ ſunt. Ut & ad *Defenſionem* & *Habitationem* ſimul, *Iaurinum* & *Komora*, munitiſſima fortalitia ſunt.

ſunt. 65. Idem de aliis judicium erit, quæ in ſimilitudinem Inſularum circumquaq; aliquo amne ambiuntur: *inundationibus tamen* maximè *obnoxiæ* ſunt, *à quibus graviſſima damna non ſemel accipiunt.* Gaſpar Ens. 66. Ad *Uſum*, acquiſita ſunt *Pomaria* cura hominum qui in flumine natas inſulas arboribus frugiferis conſeverunt, quales *ſane ſingulari munificentia* DEI, *paternaque providentia* alit Comitatus Poſonienſis, *& quidem in copia profert.* 67. Hæ verò inſulæ non ita propriè quemadmodum *Perpetuæ* præcedentes Inſel Germanice dici poſſunt ſed veſius Aw/ Wert/ Santbanck/ quia per alluvionem creſcunt & decreſcunt, planeque per inundationem, fundi ſpeciem comutant. 68. Siquti apud nos Poſonienſes, ante aliquot annos *diluvies* Danubii, *ſubita inundatione* per ſolutionem glaciei, ingenti ubique cum fragore & horrore, (quâ, *nonnunquam duplo triploque majus inundat,*) & in eluctabili vi, Inſulæ terras nomine Wottenburger Aw/ *imminuit & abſorpſit*, ſciſa illa novo & profundiſſimo alveo, in duas partes. Quid? quod & patrum ævo inauditum erat, repentino quodam impetu ſimul dimidia civitas Poſonienſes ad Curiam usque cum dimidio ſuburbio paſſa eſt eluviem per triduum, cujus ſummitates aquarum in extremitate civitatis eques ſuperare non potuit. 69. *Minores* amnes, *quorum nomina etſi ab incolis corrupta, aliquid tamen hodiè* quemadmodum prædicti quatuor *majores* fluvii, *ex vetuſtate retinent:* ut ſunt *Savaria, Corcoras, Arrabo, Grano, Mariſius, Cuſus, Alutas, Bacuntius, Valdamus,* Lazius & Gaſpar Ens. 70. Alii Minores pæne innumeri & ut plurimum *Rivi* & *Torrentes* pro lubitu accolarum nomen habent.

71. *Sic ſe habebit Aqua moveri ſolita: ſpecies altera erit Quieta. Stantem Aquam ita appello, quæque non niſi Vento*

Vento agitatur. 72. *Species Aquæ Quietæ, Lacus, Stagnum, Palus, & ſimiles, &c.* Merula. 73. Lacus Hungariæ habet vel *Nobiliores* vel *minus Nobiles.* 74. *Citerior* pars, *Lacus habet duos nobiliſſimos, Balaton & Förto,* quorum principalior der Plattſee Germanis, *tredecim circiter miliarium in longitudinem protenſus* Sambucus. *Lacus Pelſodis* Jornandi, *Pelſo* Aurelio Victori. 75. Alter Germanicè Newſidler See vocatur, *non ita longus, ſed Balatone longè latior*, Sambucus. Non interpretatur Lazius *Peiſodem* Lacum, *cujus Plinius in Norici vicinia poſt ſuperioris Pannoniæ municipiorum enumerationem mentionem facit.* Creditque *eundem eſſe cum Lacu Felicis Antonini*, aut *à Sidunis Germanica natione, quorum Ptolemæus meminit &c. ut ratio etiam ſit, à Piſone fortè, perindè ut proximum oppidum (quod Piſonium & barbare Poſonium vocant) hunc denominatum Lacum fuiſſe.* Sic Lazius, quod proximè diſquirendum erit. 76. *Minus nobiles* reſpectu horum, ſunt ſequentes. *Lacus Eczyed* inter Tranſylvaniam & Tibiſcum. 77. Ad Giulam *Zarkad Lacus.* 78. Et inter Begh & Temes amnes *Lacus Beczkerek* ad Tibiſci oſtium. Lazius pro hoc *Temeſvár Lacum* ſcribit. 79. *Stagna* ſunt ad Papam & Theodoſiam, Coberus. 80. *Paludes* Albaregalenſis, Zigetenſis. 81. Minutias ulterius perſequi infinitum eſſet, quas quilibet pro Arbitrio ex Annalibus & Tabulis Hungariæ promptas facere poteſt. 82. Poſt *Naturam* jam *Cura* operabitur. *Iſtrogranum perveniam, qui locus ſecundum Budam in Hungaria ſemper celeberrimus fuit, ſede Archiepiſcopi &c. inſignis. Hic ad radices montis, cui impoſita arx eſt magnificentiſſimè extructa, qua labitur Danubius; fons eſt tepidarum incluſus turri, in quam ex arce ductis eo per præceps muris deſcenſus patet. Ex eo tanta manat aquæ copia, ut quondam molam frumentariam verſarit, nunc machinam hauſtoriam ſimilem tympano impellat, quæ aqua è Danubio per ſubterra-*

neum

ceum cuniculum in eam quam dixi, turrim admiſſa hauritur, & in arcem transfunditur, Wernherus. 83. *Simil. extrahitur hauſtro ad Smolniciam, quod oppidum ad arcem Zepuſium pertinet, Aqua ferrum rodens, ex quo pereſo ferro luto ſimile, cuprum fit*, Idem. 84. *Hac ratione olim Solimanus. Budæ in ædibus, quæ quondam fuerunt Archiepiſcopi Colocenſis, ampliſſimum balneum pro ſua, ſuorumq; ſalute fieri curavit, in quod è Danubio, per canales ſubterraneos aquam in multam altitudinem, ut eſt Buda ad Danubium ſitus, ducitur*, Idem.

85. Feſſus ſum hauriendo aquam, ut ergo vires ſe *à laſſitudine colligant*, delibabo ejus *Qualitates* & *Adjuncta*. 86. Gratuidum liquorem per venulas ſuas pellucidas primo loco propinant *Fontes*. 87. Horum *Qualitates* variè à quinque Senſuum principibus percipio, aut *Tactu*, aut *Viſu*, aut *Guſtu*, aut *Auditu* aut *Olfactu*. *Tactu* ſentio *Calorem* & *Frigus*; & hos duos comitantur *gravitas, levitas*; *mollities, durities*; *tenuitas, craſſities, aſperitas, lenitas* &c. 88. *Dicam primum de calidis, quarum pro Hungariæ portione, vix ulla regio plures aut ſalubriores habet*, Wernherus. 89. Hujus generis ſunt *Budæ*; ad *Peſth*; *Peſthin in ripa Vagi ſupra Galgocum arcem*; *Iſtrogranum*; propè *Trincinium*; ad *arcem Baimocium* in *Comitatu Thurocio ad Stubam*; in *Montanis inter Cremnitiam & Semnitiam, quæ calidæ vocantur Roſelinæ*; In Comitatu Liptovienſi, ad pagum qui *vocatur D. Joannis, fons eſt tepidarum contra ſcabiem. Reſtant inter calidas*, quædam *propè Waradinum, quæ vocantur D. Ladislai* &c. *His plerisque inter omnes Hungariæ calidas primas tribuunt*. 90. Nec ſua laude defraudandæ erunt, quæ ad *Ovár* vulgò Ungariſch Altenburg in collimitiis Hungariæ ad Teutſch Altenburg habentur.

91. Sed hæ cum ita *quædam caleant, vel ferveant potius, ut in eas miſſum ovum non minus cito, quam ad lucu-*

len-

lentum ignem elixetur; *temperantur aut* Natura: *calidæ frigidis contiguæ* ſupra Budam, *ut qui hauſtum veniunt duabus urnis, eodem in veſtigio altera calidam, altera frigidam haurire poſſint.* 92. *Cura* temperantur *calidæ ad Peſthien in ripa vagi &c.* & alibi. 93. *Sunt tamen præter calidas multæ aliæ ſalutares frigidæ in Hungaria, cujuſmodi* ſunt *in Zepuſio gemmæ*, quæ *ſtatim atque paululum profluxerint, lapideſcunt.* 94. *Sed & maxime prædicatur, & à multis frequentatur fons ad Miſiam, qui locus à Caſſovia haud magno diſtat intervallo.*

95. *Cæterum non minus miraculi videtur habere quibusdam, quod in monte arci contiguo, intra ſpecum quendam aqua per hyemem fluida, æſtate ita congelata, ut refrigerandis poculis glacies inde peti ſoleat.* 96. Sic *non longè ab arce Leva in Comitatu Barſienſi*, &c. *eſt fons, qui tumuli in ſpeciem aſſurgit, & ſubinde mutat fluxum lapideſcente nimirum ſtatim aqua.*

97. Et *ad arcem Fileg, quæ inde in Boream euntibus, ocurrit in Comitatu Neograd ſpecus eſt, in quo ſuperne deſtillans aqua, continuò dureſcit. Ibi verò videas ceu ſtatuas hominum conſiſtere ſaxa ex hac diſtillatione concreta. Albus his color eſt, nec per ſe tantum ſunt alba, ſed etiam coloris albicantis uſum trita pictoribus præbent.* 98. Sic tacta in illis *durities*; mollior *craſſities* cernitur in *Calidis propè Semniciam, quæ nec tantum ipſæ pro ſalubribus habentur, ſed etiam cænum earum*, Idem. 99. Alterius quoq; fontis frigidarum in Zepuſio; *lapides, pluviis aquis irrigata humo, & eo madore diutius manente diſſolvuntur. Solent autem accolæ ſic diſſolutis & effoſſis ad opera cementaria vice calcis uti*; & hi *ſubterranei ſunt.* 100. *Qui verò ſub dio naſcuntur, ipſiſſimi ſunt lapides, tofi dicti, levitate & varietate & raritate non diſſimiles pumicibus.* 101. *Aſperitate* qua *ferrum erodunt*, ex quo cuprum fit, ſunt aquæ in Zepuſio ad Smolnicz ut dictum eſt ſupra. 102. *Viſu* percipimus colorem in *Aqua Viridi ad oppidum*

dum Biſtriciam, Germani Neuſolam vocant, ubi fodinæ ſunt æris oppulentiſsimæ &c. ex qua ubi ſubſedit, Chryſocolla colligitur, hæc Wernherus. 103. Jam penitus *Guſtu* cognoſcitur ſapor *Salutaris & Lethalis*. 104. *Salutaris* eſt vel *Laxans* & *Aſtringens*. 105. *Laxans* quem lingua anhela avidè excipit, ac voluptate afficitur eoque non læditur, aut exulceratur, eſt in *Fontibus naturalibus*. 106. Celebrat talem Coberus Medicus Caſtrenſis: *Ad potum frigidæ non difficulter deſcendebamus: ſaluberrimi præſertim fontis viva ſcaturigine limpidiſſimas aquas ſuppeditante. Fons iſte tertio à Facia ex cujus latere Orientali caſtra metati fueramus, lapide, ſub tecto, quo Turcæ, fontium admiratores, eundem conveſtierant, de concamerata porticu promanans, venulas ſuas, ex vicinis montibus, qui Auſtro recta oppoſiti auro, eoque puriſſimo, dubio procul turgent, mutuabatur. Tam blando enim afflatu non ſolum inteſtina, ſed ipſum cor, irrorabat: ut, experientia penitus convictus, ſalubriores lymphas nunquam me guſtaſſe, nec unquam guſtaturum, putem.* 107. *Aſtringens* eſt vel *Acidus* vel *Salſus*. 108. *Fontes Acidos, & quas acidulas vocant, conſulto prætereundos putabam, quod minimè rari ſunt in Hungaria.* 109. *Ne non tamen ex his quoque aliquid delibem, celebres ſunt in primis, alter in Comitatu Zolienſi ad arcem ejusdem nominis &c.* 110. *Alia eſt non longe ab arce Leva in Comitatu Barſienſi, quæ non niſi ab haurientibus pleno vaſe perferatur domum, ſaporem amittit.* 111. *Ab hac quoq; rurſus acida alia haud magnis diſtat ſpatiis* &c. 112. Salſi indicendi ne? *Sunt ad fines Eperienſium fontes ſalſi tantæ acrimoniæ & ſalſuginis, ut inde ſal excoquatur, qui ad omnis generis conditura, & in primis ad cocturam piſcium cæteris utilior eſſe exiſtimatur. Habetque locus nomen ab his fontibus Hungaris* Sóvár, *hoc eſt Salisburgum dicitur.* 113. *Item in Tranſylvania, ubi etiam piſcinæ ſalſæ ſtagnant. &c.* 114. Sed armatos & Lethales quis avet noviſſe? *Eorum unus eſt ad radices rupium Sarmaticarum, Zepuſio imminet,*

qui

qui aves tantum ex eo guſtantes necare dicitur. 115. *Al-duo hoc famoſiores ſunt in Comitatu Saros, quos non tantum avibus, ſed etiam aliis animantibus noxios eſſe ferunt.* 116. *Qualitas* auditu quomodo ſentitur? *Eſt inter* lapideſcentes *fons eximius unus ad pagum, cui apud Zepuſienſes Germanos à rivi murmure nomen eſt* Rauſchenbach.

117. *Alter cæteris inſignior prope arcem Zepuſienſem ad ædem D. Martini, quæ ſacrarum ædium in Zepuſio princeps eſt. Hic ſcaturit, vel erumpit potius aquæ bullienti ſimilis, cum magno intus murmure & ſtrepitu, qui admota aure non ſine admiratione auditur.* 118. *Olfactu* dicti fontes, omnes ſua natura *odore bono* ſunt. 119. De *odore malo* verò, quia ſuperius *in Comitatum Zolienſem, dum aquas perſequimur, ventum eſt, non poſſum præterire hiatum terræ iiſdem in locis famoſum ob peſtilentes expirationes, quibus aves ſupervolantes, & quævis alia animantia extingui conſtat.* Hactenus Wernherus. 120. Et hæ *Qualitates Fontium* ad prægustum traduntur vetuſto more Hunnorum, *qui ſtando in limine cænaculi coràm Attila, calice tradito ante accubitum, vota fecerunt. Quo facto, & calice deguſtato, ipſa ſolia, in quibus* Hunnos *ſedentes cænare* præparatu adjuncta *oportebat, ingreſſi ſunt*, Priſcus Rhetor. 121. Nativa noſtra *Adjuncta*, nunc labris primoribus (quod ajunt) attingam. 122. *In thermis ſuperioribus ſupra eos fontes, quibus* Budæ *ad lavacra uſus eſt, ſunt piſcinæ calidæ, in quibus naſcantur & vivunt piſces qui in frigidam translati emoriuntur.* 123. *Item in Transſylvania inſunt* in fontibus ſalſis *piſces* &c. *Sunt autem ſapidiſſimi, carne duriuſcula, & ita impatientes aquæ dulcis, ut in eam miſſi, exanimentur.* 124. Sed redeo ad Iſtrograni ſive Strigonii Fontem illum tepidarum, de quo ſuperius dictum, *largior eſt fons alter haud magno inde intervallo, qui in piſcinulam quandam influens, in qua etiam media hyeme coaxantes ranas audias.* Hæc habet Wernherus. 125. Quamobrem Busbequius *miratus*

ratus ſum, dum eo proficiſcor, menſe Decembri, cœlo frigido, coaxantes ranas; id faciunt ſulfure tepentes aquæ, quæ iis locis ſtagnant.

126. Tandem recenſebo *Qualitates* & *Adjuncta* reliquarum aquarum. 127. *Qualitates* Regis fluviorum Danubii ne longius nunc dedûcam? *Non niſi prudentiſſimo ſapientiſſimo conditoris conſilio factum credo: quod ſolus ex cunctis Europæ fluminibus Iſter verſus Orientem tendat; Natura, in hoſtes filii Dei, prono decurſu ſuppetias ferente.* 128. *Nam ut de aquationis commoditatibus; (quæ, quanti habendæ ſint, verbis exprimi nequit) nihil dicamus, Vel hoc ſolum nullo auro æſtimari poteſt: quod parvò negotio caſtra trans & cis flumen transferri poſſint &c.* 129. *Nec tamen Budam usq; latices illius inſalubres, potuiq; minus commodas confirmo.* Sic Jornandes: *Danubius usq; ad medium ſui dulcis eſt & potabilis &c. Sed ubi fit Ponto vicinior, parvum fontem ſuſcipit, cui ex Ampheo cognomen eſt, adeo amarum, ut cum ſit XL. dierum itinere navigabilis, hujus aquis exiguis immutetur, infectusque ac diſſimulis ſui.* Vide de fonte hoc ſi lubet quæ obſervavi diſq. 146. in Cauſa Efficiente. 130. *Tibiſco præ reliquis poſt Iſtrum primas in caſtris noſtris laute tractandis tribuerem: idq; ut tandem, Agria, Solnock & Buda receptis, fiat Deum precor.* 131. *De reliquis Pannoniarum fluentis non eſt, &c. ut aliquid ejusmodi prædicem vel pollicear: cum Rabnitza ſive Arrabo, qui juxta Jaurinum Danubio miſcetur, ſatis profundo quidem gurgite peſtiferas aquas & ſumme graveolentes volvat.*

132. *Item de Grano, Ypola & aliis judicatum eſto.* 133. *Lacus Piſonius & Palottenſis &c. vix noſtram cenſuram ſubeunt.* 134. *Proclamamus idem Stagna plusquam nocentibus aquis, putresque paludes.* 135. Proinde *Ungari: qui propriis & inquilinis, ſatisq; cognitis aquis plus ſatis diffidentes, eas ad neceſſitatem raro, ad voluptatem nunquam admittunt: ſic tamen, ut præmanſo allio malitiam, cruditatum correxerint.* Et hoc modo *aquarum quidem, promiſcuè*

miſcuè omnium noxam, fœtores, cruditates, limum, ſaburras deniq; receptiſſimo allii uſu Pannones corrigere ſolent, ita quidem; ut omnibus, ab hac ſola, Antidoto ad quodvis venenum tutiſſima, alexipharmacam mutuari poſſe certo ſibi perſuadeant. Allium igitur huic genti non minus in delitiis, non minus familiare, non quotidianum, quam panis ipſe, quin multos reperias, qui hoc tutius quam illo carendum cenſent. Erodit quidem ignea ſua qualitate quodvis crudum: utrum tamen Germanus, qui plerumque bile plurimum conſarcinata ad caſtra deſcendunt, in Ungaria conducat crebra allii commeſtio indagandum eſſet. Ad recens exhauſtarum undarum fuligines diſcutiendas uno & altero fruſtulo forſan impune uteris; tu, qui peregrinus es, & advena Pannoniæ: ſi tamen potu meraciore indulſeris, igni ignem addendo, plurimum aberraveris, ſic hactenus Coberus. 136. *Adjuncta* ſequuntur: *Jam de piſcium omnis generis copia quid dicam? quæ cum ad Danubium, Dravum, Savum, & alia minora flumina, tum ad Tibiſcum, mediam ferè Hungariam ab Oriente & Septentrionibus percurrentem, tanta eſt, ut ferè qua minimo veniant, ac tantum non gratis dentur piſces: ſæpe etiam vel gratis dati, non auferantur,* Baro ab Herberſtein. 137. Imò *adeò piſculentus eſt, ut ſi alveum exceſſerit & inundet in paludes, porci inde ſaginentur &c.* 138. *Capitonum hujus fluminis multitudo hinc manifeſtior fit, ſi quis conſideret, quomodo in aere ad ſolem arefacti, & hinc ſaliti, plenis curribus in exteras uſq; nationes ferantur. Quotannis Viennam ducuntur currus talium piſcium innumerabiles,* Cuſpinianus. 139. Et Wernherus ſcriptum reliquit ſe præſente, *millenos carpiones, veniſſe centum numis Hungaricis, hoc eſt floreno ut vocant uſitato,* (Tibiſco ſc. extractos.) *Ut fama ſit apud accolas, duas illius fluvii partes eſſe aquas, tertiam verò piſces.* 140. *Neque eſoces qui vulgò Huſones appellantur, piſces ſine oſſibus, ut Mela ſcribit, ex Euxino in Danubium prodeuntes in Hungariam uſq;, ſunt omittendi. Viennæ quandoq; uno die ducenti à me viſi ſunt, quandoque plures.*

Ut

Ut interim prætercam alia genera piſcium infinita, quæ ex Hungaria Viennam deferuntur, quorum nec numerus nec nomina facile inveniri omnia poſſunt: Cuſpinianus. 142. Sed de ſpeciebus, nominibus & origine præcipuorum horum piſcium proximè ſingillatim agam. *Præter hoc, quod optimorum & ſaluberrimorum piſcium copia affluunt, feraces auri plerique habentur, in ea præſertim veteris Daciæ parte &c. quorum etiam nonnullis ab auro nomen eſt. Cujusmodi ſunt tres cognomine Chryſi dicti, & qui Hungaris vocantur* Aranyas, *hoc eſt aureus &c. Rapiunt autem non ramenta tantum auri perenni curſu, ſed etiam plerumque maſſulas, alias piſi, alias nucis avellanæ, caſtaneæve, aut juglandis magnitudine, quoties videlicet inundant: imbribusve, aut alia quapiam eluvie, aut arte inducta corrivatione aucti ripas, & ea, per quæ currunt loca, ſubruunt.* Wernherus.

143. Sed jam exulto, qui terram tango, quam lætus lubensque percurram: Eho! quanta materia? quæ ſilva? quis ingredietur ſine errore & egredietur? Ordo igitur inſtituendus, qui àb univerſali aliqua notitia. 144. Ordiar ergô à *Perſonis* & *Rebus*: hæ enim ante omnia in ipſo liminis ingreſſu venientes excipiunt. 145. *Perſonæ* advenæ innumerarum gentium quadruplici Coloniarum genere in Pannoniam venerunt. 146. E quibus hodiè certæ nominatæ ſuperſunt in Hungaria. *Hungari, Valachi, Hunno-Siculi, Gepidæ, Septem Caſtrenſes, Germani & Zepuſienſes, & Sclavi,* cum pleriſque aliis nationibus, prædominantur autem & rerum domini ſunt Hungari, penes quos ſcilicet Imperium eſt. 147. Quibus hodie *imminet hoſtis potentiſſimus* Turca, qui *neque quicquam magis affectat quam ut* Hungaris deletis Pannoniam *ſuam in poteſtatem redigat.* 148. In Hungaris conſiderabimus Qualitates *Activas* & *Paſſivas.* 149. *Activas* in bono *Animi, Corporis* & *Fortunæ.*

150. Animo præſunt duo Rectores *Virtus* &

Vitium. 151. Virtutem in Ungaris invenio *Naturalem* & *Acquiſitam*. 152. Naturalem in *Ingenio*, *Indole* & *Lingua*. 153. *Hominum ingenia acuta ſunt*, Ranſanus. 154. Indoles dura, Beatus Rhenanus: *etenim duritiem hujus gentis vel ex eo colligere queas, quod infantulos ſuos primo die excarnificabant.* 155. Jornandes: *maribus fero genas ſecant, ut antequam lactis nutrimenta percipiant, vulneris cogantur ſubire tolerantiam.* 156. Idem de Hungaris Liuthprandus. *Quod ſi infans ploraſſet, occidebatur velut adulterinus atque degenerans*, Rhenanus. 157. Hinc Apollinaris hæc capio:

Vulnere vel ſi quis plangit, cui fleſſe periſſe eſt
Ac ferro peraraſſe genas, vultuque minaci
Ruba cicatricum veſtigia defodiſſe

158. Sic & Claudianus de Hunnis.

——— *fratresque ſecare*
Ludus, & occiſos pulchrum jurare parentes.

159. Idem fecerunt in morte Regum & propinquorum. 160. Hodierni verò *Hungari de priſtina animi ferocia, & quam majores eorum ultro affectabant, duritie multum remiſerunt*, Gaſpar Ens. 161. *Indolemque gentis ideò magis arduum ſcire, quod hoc ſeculo horribili clade perculſa eſt, ſuiſque moribus vix relicta, hinc urgentibus barbaris, potitisque magna parte provinciæ: hinc milite ex omnibus Europæ populis ad auxilium lecto, moraque & multitudine, aliquid ſuorum morum, ſenſim in illam regionem transfundente*, Jo. Barclajus. 162. *Scythica utuntur Lingua, ab omnibus finitimis diverſa, quæ tamen aliis cum linguis permixta eſt*, Maginus. ſcilicet *earum rerum, quæ in Scythia & Jubra non extant.* vide in Cauſa Efficient. diſq. 200. f. 163. Hanc magnus Scaliger, unam Linguarum Europæorum, *Minorum matricum* eſſe ſcribit ad Paulum Merulam *quam ex Aſia in Europam tranſeverunt crudeliſſimæ duæ gentes, Hunni & Avares.* 164. Cognationes cum aliis Linguis, utpote *Hebræa, Græca, Latina*

Germa-

Germanica, *Sclavonica*, nunc monſtrare longum eſſet. 165. *Acquiſita* vel eſt in *Theorico-Practicis* vel *Mechanicis*.

166. In *Theorico-Practica* claſſe pono *Eccleſiaſticos* & *Politicos*.

167. In claſſe Eccleſiaſtica *nedum Reges, verum etiam* fœminei ſexus *& plebeiæ conditionis homines catalogo* (Legendam Sanctorum Regni Hungariæ puta) *ſanctorum aſſcripti ſe ſuper æthera conſcendiſſe lætantur*, Thvvroczius. 168. Peperit & *graviſſimos Doctores & inter illos longè eminentiſſimos, B. Martinum Turonenſem Epiſcopum, virum planè Apoſtolis conferendum; & D. Hieronymum, propter Sanctitatis & doctrinæ magnitudinem inter Confeſſores & Magiſtros Eccleſiæ relatum*. Cl. Dn. Lanſius. 169. *Paulum Pannonium Presbyterum: Chriſtianæ fidei propugnatorem Zeloſum. Extant ejus ad Conſtantiam Chriſto dicatam virginem, de Virginitate & contemptu Mundi lib. 2. claruit ſub Theodoſio Juniore.* Johannes de Trittenhem Abbas Spanhemienſis. 170. In *Politica* ſunt Perſonæ *Publicæ* & *Privatæ*. 171. *Et quidni primo loco ſpectemus octo Imperatores quos magnos & auguſtos terrarum orbi felici ſidere peperit Hungaria? Imperatorem Decium, Aurelianum, Probum, Diocletianum, Jovianum, Valentinianum & hujus fratrem, Va entem atque filium Gratianum*, Cl. Lanſius. 172. *Privatæ* in artibus *Bellicis & liberalibus*. 173. Ad Bellum Imperio Romano Ætium Patritium & Præfectum Galliarum ſub Valentiniano, virum incomparabilem Mæſia genuit. 174. Audite ô Hungari: *ex vobis inſuper Duces exierunt, qui & Allemaniam & Galliam & Hiſpaniam invaſerunt*, Æneas Silvius. 175. In Artibus liberalibus *quod ſi aliorum exemplo per illuſtrium doctrina Hungarorum nomina eundum hic eſſet, fortè catalogus non minus foret prolixus, quam eſt Germanorum Gallorum vel Hiſpanorum. Quin producerem literatos, qui vel in privata fortuna penè Principum gloriam in re literaria amplificanda ſuperarunt. Equidem Joannes*

Sambucus in veteribus libris colligendis hanc laudem conſecutus eſt, Cl. Lanſius. 176. Et *Janus Pannonius vir ille utraq; lingua eruditiſſimus, qui ſi à curis Reipub. ſe revocare potuiſſet, habuiſſet noſtra ætas, qui cum univerſa vetuſtate certaſſet*, Bonfinius. 177. Idem dicere poſſemus de *Andrea Dudithio*, *Tullianæ eloquentiæ ſectatore admirabili*, Lanſius. 178. Quibus ſocium *Joannem Delicaſium Poſonienſem J. U. Doctorem* adjungo. 179. Idemque & alios, quorum nomina commodiori tempori reſervo, quia nunc *brevis eſſe laboro*. 180. *Opifices hoc eſt eos, qui dant operam Mechanicis artibus (ſi & multitudinem incolarum & regionis conſideres amplitudinem) perpaucos inveneris*, Ranſanus.

181. Poſthæc Conſtitutionem Oeconomicam in *Ritibus* & *Moribus* mixtim *Vitiis* agam, quia ut Plinius ſcribit; *ut quod anteà vis imperium, nunc mores vocarentur*. 182. Bona corporis depinguntur à capite ad calcem ex Subſtantia quoad *Figuram, Staturam & Diſpoſitionem*. 183. Ex Adjunctis quoad *Habitum*. Repreſentabit interim veram hanc deſcriptionem Icon Hunni Antiqui.

184. Supereſt *Bonum Fortunarum*, quod reſpectu felicitatis conſideratur in Hungaris quadrupliciter. I. *Ratione Vitæ*. II. *Poſſeſſionis*. III. *Dignitatis*. IV. *Amicitiæ*. Ratione vitæ bonum ſecundarium dicitur *Libertas*, cui opponitur *Servitus, Mancipatio & Captivitas*. 186. *Nobilium libertas* à S. Stephano Rege inſtituta eſt, Decret. lib. 1. cap. 4. Repetita ab Andrea II. in Proœm. & Specialiter art. 7. Specialiſſimè per omnes Articulos, qui pro *Legibus fundamentalibus* Regni & *Aurea Bulla* habentur, quia *aurea bulla ſua roboratas libertates ipſorum* confirmavit, quod verbatim expreſſit Ludovicus I. in Confirmat. Decret. prædict. 187. *Et propterea cuncti Reges usque in præſens tempus ſibi ſuccedentes, ſacro priusquam Diademate coronarentur, ſuper obſervando decreto ac conſtitutionibus ejusdem*

dem Domini ANDREÆ *Regis Prælatis ac Baronibus, & Magnatibus, Proceribusque, & Nobilibus Regni hujus juramentum præſtare conſueverunt*, Jus Conſuetut. part. 2. tit. 14. 188. *Ruſtici* perdiderunt libertatem tempore belli Crucigerorum anno M. D. XIV. part. 3. tit. 25. reſtituta eis poſtea in Comitiis Poſonienſibus anno M. D. LVI. art. 27. 189. *Sequuntur Bona poſſeſſionis, quæ partim poſita ſunt in divitiis, partim verò in aliis facultatibus ad vitæ commoditatem &c. ſufficientibus*. Keckermanus. 190. Inſignibus fuiſſe divitiis Hunnorum Reges multis indiciis & exemplis colligam. Attilæ, Chagani, cujus *theſauri à Carolo Magno direpti ſunt*. *Hinc illæ divitiæ templi Maguncaciacenſis*, Beatus Rhenanus & Lazius. 191. Et reliquorum Regum Chriſtianorum. 192. Sed & quidam privati divitiis ita exuberabant, *ut aliis in regionibus forſitan Regulorum divitias æquent*, Galeotus Martius de Urbano Jaurinenti Epiſcopo & Theſaurario Matthiæ I. 193. Hos ſi non ſuperabant, tamen non impares erant quædam Civitates. 194. Quid de Ruſticis dicam? Uno exemplo oſtendam, *Sunt in Hungaria ruſtici, qui centum capita boum in pratis paſcuisque habeant, nec eos inſpicere dignentur, niſi in triplum aucto numero*, Maginus, ex quo Ludovicus Gothofredus. 195. In commune, quamvis omnis generis emolumenta habeat Ungaria, *quæ omnia ad exteras regiones exportentur: mirandum tamen eſt, parvas hujus Regni eſſe opes, cum contenti ſint incolæ fructibus ac proventibus, quos terra larga manu ſuppeditat, ad tranſigendam commodè vitam: & has illi potiſſimas exiſtimant eſſe divitias: his, ſolis, ſe ſubſiſtere, his vivere ex animi ſententia, his, ſi opus ſit, alere ſe exercitum poſſe exiſtimantes*, Ludovicus Gothofredus. 196. Reſtant bona dignitatis, quæ ſunt vel *Generalia* vel *Specialia*. 197. Dignitas *Generalis* iterum eſt vel *Major*, vel *Minor*. 198. *Major* dignitas eſt tum *Honor* tum *Gloria*. 199. *Honoris* nomen in

 ſtri-

ſtricta & ſpeciali ſignificatione uſurpo de eminentia Scythico Hungaricæ gentis in antiquitate, & πρωτοπορεία Regis, in dignitate præeundi. 200. *Hinc certamen illud inter Ægyptios & Scythas de fide primi generis* eſt, de quo Herodotus, Juſtinus, Lucianus, Ariſtoteles, Scaliger, Bodinus, Goldaſt & Jacobus Gothofredus. 201. De jure Præcedentiæ Regis Hungariæ, autor ita eſt Ludovicus Demolinus Rochefortius in libro MSS. de quo diſq. 299. in Cauſ. Efficiente dictum, Titulus eſt: *Chriſtiani principes ſecundum ordinem Leonis, Adriani & aliorum in Camera Apoſtolica, Cancellaria & provinciali Catalogo diſpoſiti, ſecundum ordinem ſeſſionum à temporibus Othonis Magni, usq; ad Carolum IV. Cæſarem. I. Imperator invictiſſimus Romanorum Cæſar Auguſtus. II. Imperator invictiſſimus Conſtantinopolitanus Cæſar Auguſtus,* Et mox: *Eccleſiæ & Orbis præſides, I. Chriſtianiſſimus & Sacratiſſimus Francorum Rex Eccleſiæ defenſor & protector. II. Rex Angliæ Sereniſſimus, Divi Petri Vectigalis præfectus. III. Rex Caſtellæ & Legionis Aragoniæ. IV. Rex Ungariæ. V. Rex Portugalliæ. VI. Rex Navariæ. VII. Rex Armeniæ, Legatus Aſiæ & Protector. VIII. Rex Scotiæ. IX. Rex Cipri, Aſiæ Legatus. X. Rex Paliæ. XI. Siciliæ & Neapolis. XII. Rex Nordvegiæ. XIII. Rex Bohemiæ. XIV. Rex Poloniæ. XV. Rex Sueciæ & Gottorum. XVI. Rex Jeruſalem. XVII. Rex Sardiniæ*; hæc ille. 202. Sic de Honore; *Gloria* erit in dignitate *Imperatorum* & *Regum* Hungarorum qui merentur vocari Tympana Europæ & Aſiæ; & *Privatorum*, qui Cymbala Europæ & Pannoniæ: qua nomen & facta illorum longè latéque tam in vita, quam morte propagantur verbis & carminibus. 203. Sic de dignitatibus *Generalibus majoribus*. 204. *Minores* ſunt *Laus & Bona Fama*. 205. Laudantur his verbis à Pio II. P. R. *Ungari, hactenus noſtræ fidei clypeus, noſtræ Religionis murus fuere*. 206. Et non minus à Dom.
Lan-

Lanſio: *Ipſi Hungari ſunt Patroni & Dii tutelares totius Europæ; digni vel hoc unico nomine, quorum majeſtatem omnes populi comiter conſervent.* 207. Idem *ſunt Chriſtiani Orbis vigiles.* 208. *Ita velut*, DEI *Opt. Max. hominumque conſenſu & arbitrio Hungaria facta eſt clypeus & arx Chriſtianitatis inexpugnabilis & antemurale tutiſſimum adverſus Turcas*; ſic ille. 209. Cujus Rex *continuis bellis, magno ſtudio, incredibili cura, ita ſe impio illorum conatui opponit, ut quod Germani, quod Itali, quod Galli, quod Poloni, quod aliæ propè omnes gentes ſecurius vivant, id ipſi uni ſecundum Deum acceptum referre debeant*, Georgius Draſcovitius Epiſcop. Quinque Eccleſienſis, de Ferdinando I. Orat. habita in Concilio Tridentino. 210. Et tamen cum in hoc prædicamento ſint Hungari *Bona Fama* illorum à plurimis ſuggillatur. 211. Verum cum Juſto illo Lipſio: *Nos ſcimus arbores quæ juxta vias ſunt, ſaxis & fuſtibus peti ſæpius & homines linguarum his telis, qui in limine melioris famæ.* 212. Reſtat *Dignitas* ſpecialis nempe *Nobilitas.* 213. Vocabulum Nobilitatis accipitur in Jure Conſuet. Hung. triplicitet; I. *Generaliſſime* pro Exordio Nobilitatis part. 1. tit. 3. 214 II. *Specialius* part. d. tit. 9. quando de Libertatibus agitur. 215. Etenim quemadmodum Barclajus ſcribit: *Non alia ingentior nobilibus cura, quam ne quid de eis prærogativis decedat, quas tam à multis ætatibus intemeratas habent. Et ideò major armorum pertinacia contra Turcas, qui in unam ſervitutem omnis claritudinis ſanguinisq; familias premit. Absq; hoc, inclinatio animorum in illis timeretur, aliunde potius Reges quam ex Germania petituris.* 216. Simile quid Adam Contzen Jeſuita: *Nonne idem in Ungaria videmus, cujus majore parte, Turcis prodita, & ſubacta jam olim, reliqua tamen portio principum, & nobilium virtute reſiſtit, imò & libertatem tuetur, hos tolle, cæteri nil magnæ laudis agentes, pacti agellos ſuos, & ædiculas magni illius imperii ac-*

 ceſſio

ceſſio fiet. 217. *Specialiſſime* pro peculiari diſpoſitione in exercitiis militaribus & cæteris virtutibus & cauſis, quibus vera Nobilitas acquiritur, part d. tit. 4. 6. & ſeqq. 218. Sic de dignitate Speciali: ſupereſt *Amicitia* vel *Propria* vel *Aliena.* 219. Propria amicitia firma non eſt inter Ungaros, ſed in perniciem Regni ſubinde *primores invicem diſſident, & plusquam Vaticanis ſe proſequuntur odiis, mutuisq; gladiis ſe conficiunt.* 220. Sic de Hunnis poſt mortem Attilæ Jornandes: *quæ nunquam contra ſe pares invenerant, niſi ipſi mutuis ſe vulneribus ſauciantes, ſeipſas diſcerperent fortiſſimæ nationes.* 221. O Deus conſtantiſſimæ amicitiæ Præſes, repræſenta Hungaris ſalutare hoc Votum Joannis Camertis: *Eſſent utinam inter ſe ejus regionis primates unanimes. Ea enim ratione nedum illatam ab iis injuriam repellerent, ſed ultrò non minorem vim hoſtibus inferre poſſent.* 222. *Aliena* vel *Publica* vel *Privata.* 223. *Publica* iterum vel *Activa* vel *Paſſiva.* 224. *Activa* conſiſtit in Confraternitatibus & Pactis Gentiliciis Regis & Regni. 225. *Paſſiva* eſt in Tributis Imperatorum Regum & Populorum, quos Hungari ſibi tributarios fecerant. 226. *Privata* in vulgo eſt, de quo Barclajus: *Hungaros Germanosq; vulgaris viciniæ malum, ſuperba æmulatio inter ſe committit. Probra utrimq; in domeſticis colloquiis ſæva, alternisq; vitia curioſe aut explorant, aut fingunt.*

227. Et hucuſque de Subſtantialibus *Activis;* Fatales miſerias *Paſſi* Hungari in *Peſte, Fame, Rapinis, Exactionibus, Excidiis, Cædibus, Tyrannide, & maximas Calamitates in creandis Regibus.* 228. Unicum Exemplum nunc apponam: Hungaria triennii ſpatio quatuor Reges habuit, unum mortuum vidit Andream Venetum, duos ſceptro privatos, Wenceſilaum Boemum & Othonem Bavarum, quartum Carolum I. non tam regnum, quam ſpem ejus conſtanter retinen-

hentem. Repete Hiſtoriam breviter in Cauſ. Effic. à diſq. 327. usque ad 333.

229. Abſolutis his me converto ad Materiæ ſobolem alteram, *Rerum* videlicet. 230. Res quoad *Loca* & *Locata* bipartitæ ſunt. 231. Loco *inhabitantur* vel *coluntur*. 232. Inhabitantur *Defenſionis* & *Habitationis* cauſa. 233. Ad defenſionem, *Urbes*, *Arces*, *Caſtella*, *Fortalitia*. 234. Ad Habitationem, *Vici Pagi*, *Villæ Privatæ*, *&c.* 235. In *univerſum*: *Hungaria Oppidis, Arcibus, vicis, pagis, villis ita frequens eſt, ut vel cultiſſimis Regionibus comparari, multis verò meritò anteferri poſſit*, Gaſpar Ens. 236. *Speciatim* verò Nobiliora Oppida in Citeriori Hungaria quam Ulteriori ſunt. 237. Nobiles *procul à cultu abſunt urbano* (*urbes enim incolere opificum, ac mercatorum eſſe putant*) *atq; in prædiis vicatim habitant &c.* Tubero. *Nec unquam ingrediuntur civitates, ut in iis habitent, ſed ut cito deſertis mænibus in agrum revertantur*, Ludovicus Gothofredus. 238. Optimè magnus ille Scaliger: *Quin etiamſi muris incinctus non ſit vicus natalis tuus: nam ex iis maximi quoque viri prodiere: & ſanitatem laudabis, quæ à murorum clauſtris malè ſæpè afficitur. Et libertatem celebrabis: quæ non cohibeatur, tanquam pecora præſepibus. Aurea ætate ſic habitaſſe mortales. Ad eum modum & vixiſſe, & regnaſſe Lacedæmonios. Apud Scythas nihil commendari magis, quam carere mænibus. In fide, audacia, robore civium perpetuum eſſe imperium. Intra murum deliteſcere, fugæ perquàm eſſe ſimilimum*, hæc ille.

239. *Coluntur* loca in terra *Inculta* & *Culta*. 240. Inculta: *Montes*, *Sylvæ*, *Prata*. 241. *Montes Sarmatici, Hungaros à Rutenis, Polonis, Moravis, Sileſiis, & ea Auſtriæ parte, quæ citra Danubium eſt, dirimunt, ad quos pertinet Carpatus, ita jam vulgata appellatione, ut omnis tractus Sarmaticorum montium Carpatus vocetur, quanquam mihi Ptolomæi deſcriptionem intuenti Carpatus iisdem, quibus*

Dacia

Dacia finibus videtur terminari &c. 242. *Hungari vocant* Tarczal, *quod nominis lingua eorum à nudo, ſeu de raſo vertice dictum eſſe videtur, &c. pandit & in quosdam quaſi ramos alibi eminentioribus, alibi mitioribus jugis diffundit, continentur oppida à Germanis Montana dicta &c.* Wernherus. 243. *Ac propagatur per Comitatus Turoczenſem, Zepuſienſem, Saroſienſem, Liptovienſem, cujus nomina Germanorum locorum incolæ aliis atque aliis nominibus indigitant*, der Vatter / der Münch / der Wurtzgarten / der Schneeberg / &c. 244. *Secundus eſt Matran Vinetis prope Agriam conſitus*, Ex Lazio Gerardus Mercator. 245. *Tertius omnium ampliſſimus eſt* Mons *Tranſylvaniæ, qui ſilvis undique, unde ei nomen Latinum, & montium jugis clauditur, Hungaricè* Erdel, *Germanicè* Siebenbürgen / Cluverius. 246. Hinc lego apud Florum: *Curio Daciam tenus venit, ſed tenebras ſaltuum expavit.* 247. *Summitates illæ diviſæ in peculiares rupes nominantur Hungaricè & Walachicè Makra, Czillag, Mezes, Kalata, Pogan, Havvaſa, Biczgii, Sarkan, Buczeſt, Czerneſt, Fogaras, Hakzak, Királynta & Vaskapu*, Lazius. 248. In citeriori parte Pannoniæ primus *Cecius Norici mons* eſt Ptolemeo teſte, *ampliſſimis jugis, ab Savi Dravíq; fontibus ad Danubium usque variis nominibus pertexitur*, Cluverius. 249. *Diciturque eum hodie totum illum tractum comprehendere, quem vulgo* Kalenberg / Schneeberg / Dübsberg / al. Delmberg / Hertzberg / Semering & Plaitz / Idemque Hartberg / Seirig / Maſſamberg / Cluv. & Ortelius ex Lazio. 250. Secundus eſt *Claudius Mons cujus Occidua juga à Cilienſibus* der Vogel oder Vogelbüchel / ſambt denn Rochitzerberg im Sagor / dicuntur, ex Lazio Ortelius. Idemque Lazius putat eſſe *Montem Regium*, Warenfridi, *ubi Biſontes nutriri ſcribit, additq; Vogel hodiè vocari, ibidemq; ſupereſſe caſtrum* Königsberg / *id eſt Regis mons, vocatum &c.* 251. *Ejus Orientalia juga ab Hungaris Motay, Monoczle, Kiſdarnocz, Wereucze,*

Raboc-

Rabocza & Athyna vel Athmyna vocantur. 252. *Cetio ſequitur ad Septentrionem verſus Geſſacus mons*, Ungaris *Székel*, Lazius & Ortelius. 253. *Indè haud procul ab Faurino mons, quem nonnulli vocant Pannonium &c. in cujus vertice ſitum eſt monaſterium B. Martini & qui vinetis vinoque ornatur*, Ranſanus.

254. Conterminus huic Verteshegy Schildberg de quo in Cauſ. Eff. diſq. 349. 255. *Et in comitatu Simigienſi Aureus mons jugis ſuis à Palatonio lacu usq; ad Quinque eccleſias ſe extendit ubi Machegy ſive ut alibi ait Meczekgab accolis vocatur.* 256. Denique *in Comitatu Sirmienſi Almus Mons circa Sirmium in Maſia ſuperiori eſt, ab Ungaris Arpataro & Tarczal cognominatus, à quo ad Meridiem & Savum in Sclavonia juga Claudii Montis dividuntur* de quibus num. 250. Lazius. 257. De Silvis nunc: in univerſum Pannonia ſilvis horrida eſt. Appianus Alexandrinus: *Nemoroſa quippe Paonum regio eſt.* 258. Sunt tamen præ reliquis duo aſpera & denſa, unus ad *Veſperinum* nomine *Bakon* usque ad montem Pannonium. 259. Alter *Gotta nomine ad Dravum fluvium longe maximus*, Lazius. 260. Hos innuit fortè Florus ſupra num. 26. *Pannonii duobus ſaltibus &c. vallantur.* 261. De *Pratorum* luxurie Busbequius: *Hungariam ingreſſis ea altitudine gramen fuit, ut præcedentem currum ſæpe poſterior non videret, quæ res magno erat argumento bonitatis ſoli* &c. Idem: *fæni imprimis nullum pretium: ſumere cuique licet, è plenis campis, quantum velit; ſecandi modo labor & vectura imputantur, quo magis admirati* &c. adde Cauſ. Eff. diſq. 14. f.

262. Specialiter qui montes inter hos coluntur, ad terram *cultam* referendi in qua propriè ſunt *Vineta Agri* & *Horti.* 263. In quibusdam horum montium terræ venis & meatibus conſiſtunt vel *Foſſilia* vel *Liquida.* 264. Foſſilia ſunt *Metalla* & *Lapides.* 265. *Si metalla quæras, quæ pars eſt orbis Hungari*

garia facunior auro, argento, cupro, chalybe, ferro? Nam plumbi minus habet & ſtanno carere dicitur, ſi tamen carere eſt, quod nondum inveniri contigit &c. Baro ab Herberſtein.

266. Idem Cuſpinianus: *Affluit, &c. Mercurio vivo argento puriſsimo, mediocri & tenui, quod tripli reperitur forma: ſic & auro quod effoditur in aurifodinis copioſe, & puriſsimum, in ſummo gradu.* 267. Ob id frequenter ab eruſcatoribus & falſariis monetarum in pondere diminuitur, ut non immerito ad cauterium præ cætero auro rutilet ſecundum effatum *Diogenis, cum interrogaretur, cur aurum palleret, reſpondit: quoniam plures habet, ſibi inſidiantes.* 268. *Nec commentitium eſt iis in locis effodi quandoque maſſas, alias puri auri, alias concreti ſaxi aliquid habentes, quæ aliquot uncias usque ad ſelibram & libram, & hoc amplius appendunt. Quin liceat mihi dicere, cujus certos autores notæ fidei homines habeo, effoſſas eſſe, quæ quingentorum, imò quæ mille florenorum non modo pondus, ſed etiam pretium elevarint,* Wernherus. 269. Lapides habet *Raros & Neceſſarios.* 270. Raris: *Ut à minimis ordiar, affluit hæc regio Cinnabari, lapide Lazuli &c.* Cuſpinianus. 271. Item ad *Toccajam arcem non procul à Tibiſco Bolo Armenio, Germanis* Rötelſtein/ Lazius.

272. In Citeriorique Ungaria *ad Dotis oppidum collis prealtus attollitur, albi & rubri marmoris lapicidinis nobilis.* Gaſpar Ens. 273. Sunt etiam in Tranſylvania *lapidicinæ multæ, albi præſertim rubrique marmoris. Gignit & alebaſtrum, criſtallumque inprimis laudatum,* Ranſanus.

274. Neceſſarios lapides Sale ſaxeo vulgò Steinſaltz accipio: *Abundat enim Hungaria ſale nativo, qui lapidicinarum modo cæditur in Maromaruſio,* Wernherus. 275. Itemque in Tranſylvania *montes ſalis lucidi, quod veteribus Salgemma vocatur, habet adeo longos latosq;*

[...]sque, ut Rex aliquis ex hoc ſolo proventu ingentem poſſit ale[...]re exercitum: quod ſine labere, non, ut ſit in Germania, magnis cum impenſis coquendo, exciditur. Cuſpinianus. 276. *Abundat & vicina Polonia hujus generis nativo ſale ſaxeo, ſed hic minus ſyncerus & ſolidus eſt Hungarico,* Wernherus.

277. *Liquida* metalla ſunt in *Mercurio vivo vitriolo &c.* ſed de hoc num. 102. dictum eſt. 278. *Nec id tacendum puto in Tranſalpina regione inveniri montes, unde effoditur cera, & inde coquitur miræ aromaticis cupreſſum olens, unde ſiunt ceræ miri adoris.* Cuſpinianus. 279. *Et quod eſt mirabile, in Venetis in aurifero loco ſatis, aureæ virgunculæ, & ad digiti, & ad ſemipedis longitudinem quandoque leguntur, cujus generis complures nos vidiſſe fatemur,* Ranſanus. 280. Hinc Amurates Turcarum Tyrannus Oratione milites ad oppugnandum Belgradum animaturus inquit: *Aurum, quod alii mortales rariſſimis in locis laborioſiſſime effodiunt, Hungari, velut quoddam virgulti genus, etiam pullulans decerpunt,* Phil. Callimachus 281. *Quod in montibus veluti quædam ramenta copioſe naſcitur,* Cuſpinianus. 282. Quamobrem de Almo monte in Comitatu Sirmienſi: *Unum referemus inauditum & mirabile, quod nusquam gentium eſſe fertur. Naſcitur enim ibi aurum ad ſimilitudinem virgulti ſimile aſparago. Nonnunquam verò ſicut capreoli circa truncum vitis intorti ad magnitudinem plerunque duorum cubitorum, quod nos vidimus ſæpe: ſed ille aureus aſparagus ſive capreolus juxtà vites natus, non eſt, auri valde puri. Eſt enim venæ auri renani, & annuli ex hoc naturali auro facti cum facile fiant, quis enim labor contorto auro digitum circumdare? Dicuntur ſanare verrucas. Nam & ego quoque ex hujusmodi aureis virgultis annulum poſſideo,* Galeotus Martius. 283. *Quis hæc videns* hodiè à Turca uſurpari *non ingemiſcat, ac doleat &c. tanti inquam Regni, quod id Europa unicum eſt & ſolum Archiregnum, tam* cala-

calamitoſam *everſionem? De cujus bonitate & fertilitate nunc latius differam, ut omnes intelligant, non abs re antiquitus Archiregnum dictum & habitum. Inprimis bonitas terræ, & fertilitas agri conſideratur, quæ vinetis fructibus omnis generis, hortis amæniſſimis, agris fertiliſſimis adeo eſt excellens, ut nec Italiæ quidem, quæ flos mundi appellatur, cedere videatur: ſi eximas mala granata aut punica, quæ aliis æque nobilibus fructibus compenſat, & dulcedine & ſapore,* Cuſpinianus. 284. *Affert grandiſſimos pepones* (in Auſtria Pluẞer dictos) *pyraq; & pruna varii generis; vinum præterea & panem; omnia ſane exquiſitiſſima, quibus neſcio an quicquam melius ferat illa decantata & ab uberiate ſoli tantopere celebrata Campania,* Busbequius. 285. *Ut tanquam Paradiſus Dei, vel Ægyptus ſpectabilis eſſe videatur &c: Vomere ac raſtro pæne experte Campania,* Otto Phriſingenſis.

286. Proindè *gula & intemperantia militaris quovis Turca noſtratibus* (Germanis) *hoſtilior, etiam ad Pannonas usque omnes comitatur, ſic ut plurimi pro delitiis Vngaricis damna necesque paciſcentur,* Coberus. *A Languore ſilicet ſive Lue Ungarica,* de qua non ita pridem quidam Medicinæ Candidatus hic Argentinæ carptim poſt *D. Martinum Rulandum, & D. Tobiam Coberum* diſputabat. 287, *Meritò enim & quidem ipſa experientia ſuffragante, vix quintum locum Turcæ hoſti, in Ungaria conceſſero? cum impietas ergà Deum; negligentia ſanitatis publicæ: privati commodi ſtudium: livor & invidia Turcas multis poſt ſe paraſangis relinquat,* ſic Coberus. 288. Verè de expeditionibus Hungaricis, quovis tempore ferè factis hoc Petri Chyſologi dici poſſumus: *Bella gentium legimus ſuperaſſe quam plurimos, quos tamen pugnas carnis legimus non viciſſe: & audivimus eos dediſſe delicus pectora, qui dorſa hoſtibus non dederunt: Proh dolor victores vitiorum fuiſſe captivos: nationum dominos turpi ſerviiſſe criminibus ſervitute, fletiſſe inter ſævientes gladios, & inter*

ter enervata lenocinia corruiſſe, ſic ille. 289. *Non eſt igitur, ut tantum cœlo ſoloque hoſtili, quod cum reliquis Europæ terris plurima communia habet, funeſtiores expeditionum eventus aſſcribantur: cum homo homini Sathan ubiq; locorum eſſe poſſit* Coberus.

290. Et ut particularius de *Vinetis* & *Agris* loquar. 291. In *Vinetis* excolam *Originem, Species, Commodum* & *Incommodum*. 292. *Originem* PROBO Imperatore, *factum accepere, ingenti belli ſcientia, exercitandiq; variè militibus, ac duranda juventute prope Hanibalem alterum. Namq; ut ille Oleis Africæ pleraque per legiones quarum otium Reipublicæ atq; doctoribus ſuſpectum rebatur: eodem modo hic Galliam Pannoniasq; & Mæſorum colles vinetis replevit*, Aurelius Victor. 293. Et mox: *Vineas Gallos & Pannonios habere permiſit. Opere militari Almum montem apud Sirmium, & Aureum apud Mæſiam ſuperiorem, vineis conſevit*, hæc ille. *Et provincialibus colendos dedit*, Diaconi Hiſt. Miſcellæ. 294. *Speciatim* verò *nunquid hæc Regio Hungariæ vina producit ſimplicia & tenuia, Vacienſia dicta, claritate aquam æquantia? acriora verò & fortia Summachia rubra & alba? Sirmienſia excellentiſſima, quæ cum Cretico aut Corſico certare putant Vino, alba item & rubra?* Cuſpinianus. *Ut par aut ſimile in toto terrarum orbe difficile ſit reperire*, Galeotus Martius. 295. *Unde motus Imperator Probus, vetuit vina coli omnia, præterquam in Pannoniis hoc eſt Sirmienſia: & Galliis, quæ excellunt in univerſo orbe*, Cuſpinianus. 296. Taceo brevitatis amore *Vina*, quæ *dat* Hungaria *pro locorum diverſitate diverſa: pleriq; in locis etiam extra Sirmium, proventu & bonitate clara, generoſa atq; excellentia*, Baro ab Herberſtein.

297. *Commodum* maximum ex Vinetis his quibusdam, Romanos percepiſſe diſcimus, ex verſibus Claudiani Poëtæ, *qui Stiliconem ſuum etiam à liberatis Pannoniis commendat, quos Quadi ſubinde rapinis exhaurie-*

O *bant*

bant & fatigabant obſidione, ſic ut non liceret miſeris Pannoniis vel agros colere vel vineas.

—————— hinc obſidione ſolutus
Pannonius, potorq; Savi, qui clauſa tot annis
Oppida, laxatus auſus jam pandere portis,
Rurſum cote novat nigras rubigine falces,
Exoſosq; ſitu cogit ſplendere ligones.
Agnoſcit cauſas & collibus oſcula notis
Figit, & impreſſo glebis non cedit aratro.
Exſectis inculta dabant quas ſæcula ſilvis,
Reſtituit terras, & opacum vitibus Iſtrum
Conſerit, & patrium vectigal ſolvere gaudet,
Immunis qui clade fuit. ——————

298. *Incommodum* intulit & vineas in nihilum redegit Crem Bulgarorum Legiſlator, tempore Abarorum, de quo diſq. 41. Cauſ. Eff. videri poteſt. Noviſſima taceo & ingemiſco. 299. *De Agrorum fertilitate haud longe à Temeſio longa experientia comprobatum eſt, quod ſi quis ſiliginem ferat, tertio quoque anno in triticum vertatur. Quis in hoc regno colonorum certat cum vicino de transgreſſo limite ceſpitis? cum liberum ſit cuiq;, quot velit jugera arare, aut ſerere,* Cuſpinianus. 300. *Habet* etiam *Hungaria quædam frumenti genera noſtris hominibus pene ignota, producitq; ager triticum, vel parum vel omnino non cultum,* Ludovicus Gothofredus ex Magino. 301. *Alioqui hæc terra tantum frumenti produceret, ſi coleretur, ut duobus regnis ſat eſſet,* Cuſpinianus. 302. Et in Tranſylvania *frumentum in tanta copia quotannis creſcit, ut non tantum horrea impleant, ſed etiam in ſummis acervis partim, partim in cavernis ſubterraneis ad multos annos conſervent, ſed hæc Tranſylvaniæ fertilitas conſpicua eſt in nummis Trajanis, in quibus Daciæ abundantia notatur, horum nimirum pars altera Cererem habet manu ſublatam hac inſcriptione* ABUNDANTIA DACIÆ, &c. 303. *Legumina omnis generis profert, ſed præter panicum, frumentum*

tri-

trigonum, ciceres, & fabas, nihil in victum humanum cedit, Maginus. 304. In Hortis *fructuum, ut & aliarum rerum, magna copia eſt (exceptis malis arantiis, punicis, medicis ac limonibus, quæ quidem in magnatum hortis quandoq; reperiuntur, illaque potius delectationis quam utilitatis cauſa aluntur) ut alios intermittam, præſtantiſſima illa pruna damaſcena vulgo vocata, Cotonea, Ceraſa, merantia, & dulcia, quæ cum maraſticanis Italicis conferri poſſunt* &c. *communiter ubivis reperiuntur,* Maginus. 305. *Nec de cucurbitivorum magnitudine, & jucunditate loquamur, quæ tam grandia fiunt, ut ex eis unum vix utraque manu ambiri poſſit.* Galeotus. vide num. 185. & 186.

306. Atque ſic in *Locis* progrediar: *Locata* efigam & ad loca formabo in corpore *Animato* & *Inanimato.* 307. Animatum eſt vel *Vegetans* vel *Sentiens.* 308. Vegetantium Hiſtoriam quatuor Libris expreſſit Carolus Cluſius, *Rei Herbariæ apud* IMP. MAXIMILIANUM II. *Præfectus*, cui titulus: *Rariorum aliquot ſtirpium, per Pannoniam, Auſtriam, & Vicinas quaſdam Provincias obſervatarum.* Item *Stirpium Nomenclator Pannonicus.* 309. Præter has quas dictus autor habet exoriuntur in Tranſylvania *herbæ præſtantiſſimæ, ut cæteras omittam, Rauponticum, Centaurium, majus duorum generum &c. Rhodia radix &c. Appios bellonii, Libanotis prima Theophraſti &c. Ajunt* & *quidam Gingiber reperiri,* Maginus. 310. Sunt etiam quædam Herbarum genera Ungarico nomine à Regibus cognominatarum, ut *Pimpinella Germanica, Saxifraga, Chaba ire, hoc eſt, Chabæ Emblaſtrum. Nam ferunt Chabam Regem, Attilæ Regis minorem filium ex Honorii Cæſaris filia, poſt parentis mortem (cum Univerſum Regnum Ungariæ inteſtino bello concuteretur, atque acre prælium commiſſum eſſet, quod inter ſe diſſentirent, cuinam filiorum Attilæ Regnum cedere deberet, eoq; prælio omnes Ungari occubuiſſent) ſolum ſuperſtitem remanſiſſe cum* 15000. *Viris, & illis quidem omnibus*

vulneratis, quos hac herba curaſſe dicitur, unde factum eſt, ut poſtea ab eo appellationem ſumſerit, Cluſius. 311. Altera eſt *Gentiana, vulgo Cruciata dicta. Zent Lazlo Kiralyſvve: hoc eſt S. Ladislai Regis herba* &c. *Quæ à Trago & aliis deſcripta eſt* &c. *Hujus autem Regis tempore graviſſima peſte afflictam univerſam Ungariam ajunt, eum verò precibus à Deo obtinuiſſe ut quamcumque ſtirpem ſagitta ab illo in altum emiſſa cadens feriret, utilem illam ad hanc luem curandam præſtaret, hanc in Cruciatam decidiſſe referunt, qua deinde ſubditos peſtis contagio liberarit.* Idem autor.

312. *Sentiens* eſt animal terreſtre vel *Manſuetum* vel *Ferum*. 313. *Age differamus nunc de jumentis omnis generis, quibus bona pars Europæ paſcitur, tauris, bobus, vaccis, capris ovibus, Vitulis, equis & equabus; quibus celeres currus, qui vulgò Gotſchi ab oppido paſſim nominantur, quibus uno die quindecim millia paſſuum facile ſine labore currere poteſt quiſpiam*, Cuſpinianus. 314. Et hoc fit durante originis vi: Siquidem *Scythæ ferendis laboribus, injuria cæli toleranda fame, non ipſi modo ſe aſſuefaciunt ſed & jumenta ad eum modum indurant, ut inſueta etiam aliis pabula petant, nec raro arborum foliis & fruticum ſurculis ſaturentur. Inde fit, ut militiæ tempus minimo illis ſumptu, pluſculo autem compendio, peragatur. Neq; alia gens uſpiam, quæ breviori tempore longiora itinera perficiat, aut militet tam peregre*, Vadianus. 315. Hac ratione Flavianus Vegetius in opere de Medicina Veterinara Hunnorum equos tali oratione commendat. *Hunniſcorum longè prima docetur utilitas, patientia laboris, frigoris, fames. Eſt autem eis grande & aduncum caput, extantes oculi, anguſtæ nares, latæ maxillæ, robuſta cervix & rigida, jubæ ultra genua pendentes, majores coſtæ, incurva ſpina. cauda ſylvoſa, validiſſimæ tibiæ, parvæ baſes, plenæ & diffuſæ ungulæ, ilia cavata, totumq; corpus anguloſum, nulla in clunibus arvina, nulli in muſculis tori, in longitudinem magis quam in altitudinem ſtatura, propenſior Venter exhauſtus,*

oſſa

oſſa grandia, macies grata, & quibus pulchritudinem præſtet ipſa deformitas, animus moderatus & prudens & vulnerum patiens, hucuſque Vegetius. 316. In hoc tempus adhuc *pecoris certè adeò abundans eſt, ut jure mirari poſſis, unde proveniant tot & tanta boum & ovium agmina, quæ in exteras regiones, Italiam, Germaniam, Bohemiam mittit*, Baro ab Herberſtein. 317. *Sunt publicæ nundinæ in Auſtria, die Urbani, S. Viti, S. Udalrici, S. Crucis & Catharinæ, quibus multa millia boum inducuntur, qui per Bavariam in Tyrolis ducatum & Sueviam feruntur, præter bos qui hebdomadatim in urbe Vienna per totum circulum anni venduntur, ſemper ducenti aut trecenti ſimul: ut quiſpiam facile credere poſſit, exhauriri boves ac jumenta omnia Hungariæ*, Cuſpinianus. 318. *Nam cum per Moraviam, Auſtriam, Stiriam, Sclavoniam, perq; alias Hungariæ vicinas provincias multæ pateant viæ, per quas pecus agminatim expellitur: obſervatum eſt per ſolam viam Viennenſem uno anno plus quam octoginta millia boum in Germaniam acta eſſe*, Baro ab Herberſtein. 319. *Omitto, quæ per Segniam & Illyricum ac Dalmatiam, in Italiam abiguntur: quæ ſi quis uno anno enumeraret, altero deficere Hungariam arbitraretur*, Cuſpinianus.

320. *Quid de feris ſylveſtribus omnis generis commemorabo? cervis, hinnulis, & in altis montibus prope Themeſum capricornis, capris ſylveſtribus, quæ gregatim quando ambulant, timorem incolis noctu injiciunt ſuo ſtrepitu, ut hoſtem aliquem potentiſſimum ſuſpicari poſſis. Cepit una venatione Marchio Georgius centum & viginti cervos, me vidente, ut interim minores feras omittam, quæ libere poſſunt ſine Principis edicto, quoties libet, quotcunque capi*, Cuſpinianus. 321. Magnitudinem Cervorum, ex Busbequio colligere poſſumus, qui de ſuo ſcribit: *Fuit cervus prægrandi & vaſto corpore, quales ferè ex Hungaria autumni principio ad ſuos hymenæos in Auſtriam aſcendunt.*

322. Et ſic diſponentur *Animata*; *Inanimata* partim quoad vivas cauſas *Animi*, partim *Corporis*, & denique *Fortunam*, quæ duobus prioribus inſerviunt, locabuntur. 323. *Animi* cauſa ſunt *Bibliotheca, Collegia, Gymnaſia.* 324. Buda in *Regia ulteriori &c. magna cura, Matthias Corvinus incomparabilis Ungarorum Princeps* &c. Vadianus. *bibliothecam ſtatuit, mira utriusque linguæ facunditate completam: cultus quoque librorum luxurioſiſſimus*, Bonfinius. 325. *Hunc incomparabilem theſaurum in tyranni Turcici faucibus hærere cum dolore recordamur*, Præclariſſ. Dn. Præſes, Commentario in Agricolam Taciti. 326. Quæ Bibliotheca *clariſſimis illis monimentis Regiæq; magnificentiæ ſpoliata eſt*, Vadianus. 327. Ita de illa Rittershuſius in Salviano ſcribit: *Idem* BRASSICANUS, *qui Salvianum anno M. D. XXX. Baſileæ edidit &c. Eam ergo hic ſubjicere volui non tantum propter inſigne elogium Salviani, ſed etiam aliarum rerum max. memorabilium cauſa, & propter incomparabilem ac irreparabilem inprimis jacturam optimorum auctorum, quos Braſſicanus vidit in Bibliotheca Regia Budæ, quam Turca paulò ante hanc præfat. vaſtavit.* 328. Poſt hanc anno M. D. L. in Tranſylvania Saxonum civitate Corona, Kronſtat/ *Studio liberali præ cæteris hoc tempore clara, eſtque ibi nuper conſtructa Bibliotheca, qua nulla in Pannonia poſt diſſipatam Budenſem Matthiæ Corvini Bibliothecam, cultior usquam fuit*, Reichersdorff. 329. *Collegium* celebre & frequens erat Vaciæ, *Muſarum domicilium, jam verò quod ejus Vulcanus reliquum fecit, Mars ſibi vindicavit*, Gaſpar Ens. Latius vide. de hoc, Wilhelm Dillich. Reliqua Gymnaſia & collegia præterire nunc cogor, pro quibus adnecto ſententiam doctiſſimi Sambuci: *Quod autem Literarum elegantia, & quibus ad Humanitatem informamur, commodè in Pannoniam vocari, excolique cum laude potuiſſent, exterorumq; admirationem invenire: magna ſemper omnibus fuit opinio, & quo-*

& quotidie creſcit, quod nec ingenia noſtris, neq; conatus, minus voluntas defuerit. Quod ſi forte tot bellis, quibus perpetuis illigamur, viq; inteſtina, & externa labefactatam, impeditamq; dicas: quæro idem ego, quo Tyranni furor nunquam pervaſit, iis in locis Scholæ literatæ non fuerint, Scriptoresq; boni quibus expoliremur, recepti? Certè verò, ingenia literis contigiſſent, qualia, haud ſcio, an ullis gentibus ita copioſa, & ad Muſas comparata univerſa videntur. Quam quidem laudem cum adhuc nonnullis partibus retineamus: tum de remotioribus à memoria noſtra, velut clariſſimum quoddam ſidus præluxit JANUS PANNONIUS: *Epiſcopus Quinque eccleſiarum. Etenim, non ſolum æquales ſuos, opt. artium ſtudiis, & imprimis Poetices commendatione ſuperaverit: verum cum omni antiquitate certaſſet, de opinione, vel ex illo ad Paulum conſtat:*

Carminibus noſtris nocet illud &c.

Hæc Sambucus. 331. Et de ſeipſo cecinit:

Ille ego Pannoniæ gloria prima meæ

Plura de Pannonio iſto Sambucus in Poematibus dicti Pannonii.

332. *Corporis* cauſa ſunt *Ædificia, Baſilicæ, Porticus, Labyrinthi.* 333. Splendida *Ædificia* olim Hungaria non habuit, Otto Phriſingenſis: *Cum viliſſima in vicis vel oppidis ibi ex cannis tantum, rara ex lignis, rariſſima ex lapidibus habeantur habitacula; toto æſtatis vel autumni tempore papiliones inhabitant. Ad curiam Regis ſui ſinguli ex Primoribus ſellam ſecum portantibus conveniunt, ac de ſua Reipub. ſtatu pertractare & diſcutere non negligunt. Hiemis algore in domiciliis qui habitant, id ipſum facientes.* 334. Hac in re minime voluptati indulgebant, neque ſervituti obnoxii erant, quemadmodum Seneca de Romanis ait. *Culmus liberos texit: ſub marmore atq; auro ſervitus habitat.* 335. Adeoque ut idem alibi loquitur: *Poteſt ex caſa vir magnus exire.* 336. In quibus eadem ferè Hungaris erat ratio. *Excepta*

enim urbe Buda, & (ſi vis) Poſonio, vix ullam tota Hungaria paulo ſplendidioribus ædificiis conſtructam urbem videas. Quam conſuetudinem ex vetuſtate retineri puto, militiæ & caſtris & longinquis bellis aſſueta gens, ædificandi curam neglexit: nec urbes aliter coluit, quam ſi mox relictura, (vide num.) Busbequius.* 337. *Qui lautiore ſunt cum re, ſuas in hortulis habent delicias, inq; balneis; circa ædificiorum ſplendorem parum curioſi, quæ ut ſint ſpatioſa & habitatio ampla duntaxat operam dant. Vulgus in caſis & tuguriis, tumultuario opere ac ſine cura factis habitare conſuevit*, Ludovicus Gothofredus. 338. Duravit ſimplex hæc pompa usque ad Matthiam I. Regem, dum alienis uſus eſt ſandaliis. 339. Etenim mutata ſunt omnia *poſtquam Regina Beatrix ex Italia venerat.* 340. Matthias *Scythicis Italicos mores inſeruit* &c. 341. *Pictores, ſtatuarii plaſtici, cælatores ac lignarii, argentariique fabri, item lapicidæ operarii, & architecti ex Italia conducti, inſanaq; his impenſa ſalaria, divinus hinc cultus adauctus, ædicula regia accitis è tota Gallia, Germaniaq; cantoribus, exculta, quin & olitores cultores hortorum, agriculturæq; magiſtri ex Italia educti &c. Ad hæc igitur omnia exemplo ſuo imprimis omnes invitavit. Budenſem arcem ubi præter magnifica Sigiſmundi ædificia nihil ſpectatione dignum erat excolere adorſus eſt*, Bonfinius. 342. Extruxit *intus atrium excelſum, magnitudinis mirandæ, in quod ex ampliſſimo circo rectis gradibus aſcenditur, tanta horum latitudine ut vicenis etiam liceat ingredi*, Vadianus. 343. *Extra arcem qua ſpectat in hortos, porticus ſubeſt, in hortis labyrinthus, ex arboribus conſitis inſtitutus*, Bonfinius.

344. Itaque *Fortunarum* ſpecies *Priſcam* & *Noviſſimam* magnificentiam teſtantia, ſub ipſo renovari & celebrari cœperunt per ſuccedentia ſæcula ad præſens hoc tempus. *Priſca* ſunt Romanorum *Inſcriptiones* & *Numiſmata*. 345. Pannoniæ *Inſcriptiones* exceptis iis quæ in Ungarorum Scriptoribus extant,

qui

qui Autores in prœmio Lectori occurrent, extant paſſim in Libro *Inſcriptionum antiquarum* Juſti Lipſii in folio patenti. 346. Et in corpore abſolutiſſimo, *Joſ. Scaligeri* ac *M. Velſeri*, ingenio ac cura *Jani Gruteri*, redacto ſub titulo: *Inſcriptiones Antiquæ, totius orbis Romani*. 347. Nec verò tantum prædicti de monumentis inſcriptionum, ſed & de Vetuſtatis Numiſmatum teſtantur alii autores. Zamoſius: *In Dacia reperiuntur paſſim numi Lyſimachi, Alexandri Magni, Philippi Macedonis, Darii, Pergami, Herculis, Milonis Crotoniatæ, Semiramidis, Cotiſonis, Cotyos & multorum aliorum, quorum vix vel nomina in librorum monumentis habentur, &c.* 348. *Refert Aſcanius Centorius in bello Tranſylvanico Ferdinando iſthic rerum potiente, magnum Lyſimachiorum vim inventam ad Devam oppidum fuiſſe, qui certis & incertis auctoribus, uti ſolet, diſſipati fuerint. Eorum plurimi imaginem Lyſimachi hinc, averſa parte effigiem habent ac pleriq; pondere διδραχμιαῖοι ſunt*, hæc ille. 349. Natalis Comes, refert: *Non procul à Delta oppido, aquis rapidè labentibus è colle quodam magnum numiſmatum aureorum numerum fuiſſe detectum &c. ubi ex illis accolæ ad ſacietatem rapuiſſent, tamen aureum ſerpentem, tanquam cuſtodem theſauri, & multa numiſmata Georgio* theſaurario Regis Joannis *allata fuiſſe*. 350. Itemque ad *Varhely ſingulis ferè diebus Valachos invenias, qui rudera vertunt, ac lapides pretioſos, atq; numiſmata tam aurea quam argentea ex viſceribus terræ, variaq; antiquitatis monumenta effodiunt*. Georgius à Reichersdorff. 351. *Imperatorum Romanorum nummi, uti pondere, ita & typo multiplices fuerunt, ac magna ex parte argentei, & ærei viſuntur, rariores aurei, nimirum, quia ut ex Plinio conſtat, devictis gentibus illi pro auro argentum ſemper imperitarunt*, Zamoſius. 352. Præterea in Pannonia octo Imperatorum (de quibus num.) *numiſmata aurea & argentea ſæpe in agris Hungaricis reperiuntur, tantorum Regum ac Principum veſti-*

gia ac indicia, Cuſpinianus. 353. Viſuntur & *Animalium exuviæ.* Ranſanus: *In Tranſylvania ſunt Cavernæ in quibus ſunt & multa & integra, licet nuda cute capita, cæteraq; oſſa mortuorum Draconum. Nec ſatis reddi poteſt cauſa, velundè, vel quomodo talia monſtra fuerint ad ea loca delata: eo præſertim, quod in ea Regione, ejuſce generis animalia nequaquam gignuntur. Quanquam ſunt, qui opinantur per diluviem ex Aphrica, aut ex locis aliis, ubi gignuntur Dracones, exundantium aquarum impetu, ea corpora illuc fuiſſe correpta. Ex capitibus autem illis unum mihi dono datum eſt, quod in rei tum fidem; tum memoriam, meis Italis oſtendendum reſervo.* 354. Fortunarum ſpecies Noviſſimæ ſunt: *Imagines, Statuæ, Picturæ, Labyrinthi & Machanica quævis alia.* 355. *In arcis* Budenſis *introitu (quum ego Budæ agerem) Herculis ſimulachrum viſebatur ex ære factum tanta arte; ut tori etiam & venæ exprimerentur, &c.* 356. *Intus juxta atrium columnæ aliquot ex ære ſolido, & effigies paſſim operis ſtatuarii permultæ*, hæc Vadianus. Quæ omnia ſingillatim deſcribit & refert Bonfinius dec. 4. lib. 7. ubi & paſſim plura de Baſilicis, Ædificiis, Imaginibus, Statuis &c. legi poſſunt.

F O R M A.

1. SEquitur, per quam Regnum Hungariæ ipſam *Regiminis* eſſentiam accipit vel *Communem* vel *Specificam.* 2. Communes Imperii *Formæ* tres ſunt: *Nam cunctas nationes & urbes populus, aut primores aut ſinguli regunt*, Tacitus. 3. Has tres pro diverſitate temporum, Hungari ſunt experti. 4. Primis enim temporibus *Democratiam* habebant: *Unde advertendum, quod quamvis olim populus iſte Hungarorum dum adhuc ritu viveret gentilium, & non Regem ſed Ducem ac Capitaneos haberet directores, omnis poteſtas contendæ legis & conſtitutionis apud eos fuit*, part. 2. tit. 3. Prolog. cap. 6.

diſq. 23. Cauſ. Eff. 5. Paulò poſt per electionem Attilæ *Dominatus* factus. 6. Quo mortuo inter innumeros filios Attilæ in *Ariſtocratiam* verſa eſt. *Nam filii Attilæ, quorum per licentiam libidinis penè populus fuit, gentes ſibi dividi æqua ſorte poſcebant, ut ad inſtar familiæ bellicoſi Regis cum populis mitterentur in ſortem*, Jornandes. 7. Qui *regno diminuto, tum ex gentium ſubjectarum diſſenſione, tum ex pugnandi infelicitate, regnaverunt quidem: ſed non in priori fortitudine*, Sigebertus 8. Quoniam *Status*, ſub illis quandoque, ac maximè ſub *Chagani* Regis Avarorum *Dominatu* temperata erat, usque ad ultimam reverſionem Hungarorum ex Scythia in Pannoniam. 9. Cum ipſorum adventu verò *Dominatus* degeneravit in *Democratiam* uſque *ad tempora Toxi Ducis*, Thvvroczius. 10. Donec tandem Lege Regia nepos Toxi *S. Stephanus ex dignitate Ducali ad Regium faſtigium evectus*, diſq. 297. Cauſ. Eff. 11. Unde *Dominatus Monarchicus* effectus, qui *Primus & diviniſſimus Principatus*, (Ariſtoteles) conſtanti & veteri tenore fluens, jam ſextum Sæculum complevit. 12. *Specifica Forma*, quam in Hungaria quæro, duplex eſt: *Togata* & *Militaris*. 13. Illius materies iterum duplex eſt: *Res Divinæ & Res Humanæ*. 14. *In Rebus Divinis* verſatur religioſus *Senſus* & *Cultus* vel *Paganus* vel *Chriſtianus*. 15. Senſu & Cultu Pagano *ab origine rerum, pro Diis immortalibus veteres haſtas coluére: ob cujus religionis memoriam, adhuc Deorum ſimulachris haſtæ adduntur*, Juſtinus. 16. Hinc non Romanis, & Neuris tantum, Solinus: *Populis iſtis Deus Mars eſt. Pro ſimulachris enſes colunt.* 17. Sed & in univerſum Scythis uſu receptum fuit. Mela: *Mars omnium Deus, ei pro Simulacris enſes & tentoria dedicant, hominesq; pro victimis feriunt.* 18. Et ſpeciatim in Sacro hoc jus & inſpectio *Scythis Regiis* erat. Herodotus. *Simulachra & aras & delubra facienda non putant*

tant

tant præterquam Marti &c. Et mox de reliquis: *Marti verò ſic priſco ritu apud quosq; tale extruitur templum: Sarmentorum faſces aggeruntur trium in longum latumq; ſtadiorum minoris tamen ſublimitatis, deſuper quadrata planities efficitur: tria latera prærupta ſunt, quartum acclive, per quod aſcendatur. Et quotannis comportant centum quinquaginta plauſtra ſarmentorum, nam ſemper propter cœli tempeſtatem marceſcunt. Sub hac congerie ferreus acinaces, qui ſingulis vetuſtus eſt, ſtatuitur. Idque eſt Martis ſimulachrum, cui annuas hoſtias offerunt cum aliorum pecorum, tum equorum, & plus huic acinaci quam cæteris diis. Ex captivis centeſimum quemque immolant.* 20. Inde ex Herodoto mutuatus eſt Ammianus Marcellinus hæc: *Nec templa apud eos viſuntur, aut delubrum, nec tugurium quidem culmo tectum cerni usquam poteſt: ſed gladius barbarico ritu humi figitur nudus, eumq; ut martem, regionum quas circumeunt præſulem verecundius colunt.* 21. Quæ de Hunnis capio, qui olim illi *Scythæ Regii* erant, quamvis Fr. Lindenbrogius & alii ſummi viri in Ammianum, ad alanos trahant. Ita enim mecum ſentiet, quicunque Ammiani mendoſum caput 7. lib. 31. totaliter cum Herodoti capitibus 64. 65. 66. 67. additis præcedentibus conferet. in lib. 4. Tentavi idem leviter diſq. 140. in fine Cauſ. Eff. 22. De Enſe dicta pro Hunnis ad Ammianum notanda, quæ Priſcus Rhetor in Excerpt. Legat. de Attila refert: *Neque verò illi parva potentiæ acceſſio contigerat ex eo, quod Martis enſis erat detectus. Hic tanquam ſacer, & Deo bellorum præſidi dedicatus, à Scytharum Regibus olim colebatur. Et multis ante ſæculis non viſus, bovis miniſterio fuerat tunc temporis erutus.* 23. Locum iſtum inſignem Priſci, in Attila laudat Jornandes: *Gladius Martis inventus, apud Scytharum Reges ſemper habitus. Quem Priſcus Hiſtoricus tali refert occaſione detectum. Quum paſtor, inquiens, quidam gregis unam buculam conſpiceret claudican-*

dicantem nec cauſam tanti vulneris inveniret, ſollicitus veſtigia cruoris inſequitur: tandemque venit ad gladium, quem depaſcens herbas bucula incautè calcaverat, effoſſumq́ protinus ad Attilam defert. Quo ille munere gratulatus, ut erat magnanimus, arbitratur ſe totius mundi principem conſtitutum, & per Martis gladium poteſtatem ſibi conceſſam eſſe bellorum. 24 Idem ex ipſo Bonfinius dec. 1. lib. 3. recenſet, additque: Attilam oratione quadam ad Hunnos dixiſſe: *Mater pridie ejus diei, quo me genuit, ſe in ſomniis puerum Scitum edidiſſe: cui quidem ſtanti demiſſus è cœlo Mars enſem accinxerat, flagellum divinæ iracundiæ dederat.* 25. Noviſſima de gladio illo fide non indigna memorat Lambertus Schaffnaburg: *Rex Henricus in villam quæ dicitur Utenhuſen, prandendi gratia divertit. Cumq́ referti jam ferventiſſimo accelerandi itineris ſtudio certatim omnes caballos repeterent, accidit ut Lupoldus quidam de Merſpurg, Regi cariſſimus, cujus opera & conſiliis familiariſſimè uti ſolitus erat, caballo forte laberetur, & proprio mucrone transfoſſus illico expiraret &c. Notatum autem eſt hunc ipſum gladium fuiſſe, quo famoſiſſimus quondam Rex Hunnorum Attila in necem Chriſtianorum atq́ in excidium Galliarum hoſtiliter debachatus fuerat. Hunc ſiquidem Regina Ungarorum, mater Salomonis Regis, Duci Bojoariorum Ottoni dono dederat, cum eo ſuggerente atq́ annitente, Rex filium ejus in regnum paternum reſtituiſſet. Cumq́ eum Dux Otto filio Dedi Marchionis Dedi juniori in argumentum pignusque individuæ dilectionis ad tempus præſtitiſſet illo perempto, Regi, & per Regem Lupoldo huic caſu obvenerat &c. Legitur autem de hoc gladio in geſtis Getarum &c.* (ſupra num. 23.) *divinatumq́ illi fuerit, omnium tunc temporis aruſpicum reſponſis, quod gladius idem ad interitum orbis terrarum atq́ ad perniciem multarum gentium fatalis eſſet. Quod verum fuiſſe oraculum, multarum nobiliſſimarum in Galliis civitatum hodieq́ teſtantur excidia, in tantum, ut gladius ipſe vindex iræ Dei ſive flagellum Dei à barbaris quoque diceretur.*

Hæc

Hæc quoniam gladii hujus mentio inciderat, per exceſſum ſint dicta. 26. Ex quibus omnibus prono quaſi alveo profluit argumentum, Hunnos Scythas Regios fuiſſe, de quibus pluribus dictum paſſim in Cauſ. Eff. quod haud improbabile eſſe videri debet. Etenim eodem argumento Tacitus in Agricola *Britannos Origine Gallos fuiſſe, ducitur à ſimilitudine religionis.* Præclariſſimus Dominus Præſes ibidem. 27. *Senſu & Cultu Chriſtiano* hodie in Ungaria *Sacram Scripturam* tangunt & dirigunt *Romano-Catholici* & *Evangelico-Catholici.* 28. *Romano-Catholici* ſunt *Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Præpoſiti* cum *Presbyteris* reliquis. 29. *Archiepiſcopi* duo ſunt: *Strigonienſis* & *Colocenſis.* 30. *Strigonienſis, Legatus Apoſtolicus & Primas Regni,* Lazius. 31. Habet *opulentiſſimum Archiepiſcopatum. Nam florentibus rebus ad centum millia aureorum proventus ſe extendebat, nunc verò vix dimidium obtinet,* Galeotus. 32. Porrò *Hungaria habet duodecim Epiſcopatus opulentos adeò ut major eorum numerus cum Principibus & copiis militum & proventuum amplitudine, ubertateq́; fructuum facile poſſit comparari. Habentur etiam ut Principes. In conſilio enim Regiæ primi aſſiſtunt, familia ampla & culta utentes, & ut de more magnorum Principum eſt, non niſi prægustatos cibos potusque ſumunt.* Idem Galeotus Martius. 33. Ex his decem inſtituit S. Stephanus. 34. Itemque Abbatiam S. Martini & Baſilicam Albæ Regalenſem, de quibus & aliis *Legenda S. Stephani*, Thvvroczius. 35. *Cum* etiam *pius Rex Ladislaus armatus eſſet humilitate, potens in pietate, præcipuus tamen erat in largitate. Omnes enim Eccleſiæ & monaſteria regalia ſive ab ipſo ſive à quocunque alio fundata lemoſinis ejus ſunt locupletata. Unde merito usq́; in hodiernum diem Elemoſinas ei enarrat omnis Eccleſia Hungarorum. Duos quoque Epiſcopatus ordinavit & Regiæ largitate locupletavit,* &c. Legenda ejusdem. 36. *Strigonienſi* Suffraganei Epiſcopi ſubſunt: I. Agrienſis,

, *Egri.* II. Quinque eccleſienſis aliâs Peuchien-
, *Pécz*. III. Veſprimienſis, *Bezprinyi: cui ex veteri*
nceſſo privilegio, competit, Reginas diademate inaugurandi
q; coronandi, qui & Cancellarius Reginæ eſſe conſuevit per-
etuus, ſingularis privilegii prærogativa, Comes Petrus
Revva. IV. Jaurinenſis, *Gyǒri.* V. Vacienſis,
átzi. VI. Nitrienſis, *Nytrai.* 37. *Bolocenſi & Ba-*
bienſi ſuffraganei ſubſunt: I. Zagrabienſis, *Zábragi.*
I. Tranſylvanienſis, Albæ Juliæ, *Gyula feiervari.* III.
Varadienſis; *Varadi.* IV. Chanadienſis, *Czanádi*
/. Boſznenſis aliás Diacoienſis, *Bóznai.* VI. Sir-
nienſis, *Szeremi.* 38. His addunt quidam *Cibinen-*
em ſive *Hermanſtadienſem* Epiſcopatum in Tranſylva-
ia? Et Mercator *Suinienſem* Suidnicenſem puto in
Sileſia 39. *Sunt & multæ Abbatiæ & ea præſertim quæ*
Divo Martino ex Pannonia oriundo dedicata eſt, Galeotus.
40. *Archiabbatia appellatur ab Hungaris: cum ejus Abbas*
dignitate univerſis, qui ſunt in Hungaria Abbatibus antecel-
at: nec ulli ſubſit niſi Romano Pontifici, Ranſanus. 41.
Sunt & multæ *Propoſituræ regnis non diſſimiles*, Galeo-
tus. 42. Ex quarum præcipua *Præpoſitus Albæ Re-*
galenſis in Ungaria Epiſcopis comparatur. D. Beatus
Widmann/ apud Goldaſtum num. 33. von der Suc-
ceſſion und Erbfolge deß Königlichen Geſchlechts und
Stamms in denn Königreich Hungarn/ mit dem Hauß
Oeſterreich auffgerichtet/ rc. 43. Ex his plurimos
conjugatos Presbyteros ante CCCC. *annos in Pannonia*, ritu
Græcorum & modernorum Prædicatorum Evan-
gelii, *Decreta S. Ladislai & Colmani* Regum Hungariæ,
expreſſe referunt. 44. Nec prætereunda hoc lo-
co *Conſignatio Annatarum à Præcipuis Ungariæ Præſulibus*
Romano Pontifici quotannis tributarum. Ex immenſo Cata-
logo Annatarum & taxationum Eccleſiarum & Monaſterio-
rum per univerſum orbem fol. 82. *Agrienſis* flor. 800. *Boz-*
nenſis flor. 200. *Colocenſis Arch.* flor. 2000. *Czana-*
dienſis

dienſis flor. 800. *Martini Sacr. Mont. Pann.* flor. 250. *Nitrienſis*, flor. 2000. *Quinqueeccleſienſis*, flor. 3300. *Sekszardienſis Salvat*, flor. 266. *Strigonienſis* flor. 2000. *Vaciensis* flor. 500. *Varadienſis* flor. 2000. *Veſzprinenſis* flor. 800. *Zagrabienſis* flor. 400. *Nomina reliquorum locorum ita depravatè ſunt impreſſa, ut vix conjecturis aſſequi poſſis: ideoq; plura adſcribere piget.* Hæc ſunt ex Alberto Molnaro. 45. Petrus Bertius Rerum Germanicarum de *Proventibus Eccleſiaſticis Germaniæ, qui anno Chriſti M. D. XXII. in conventu Noribergenſi æſtimati libelloq; ſingulari comprehenſi, atq; in lucem editi ſunt*, idem de quibusdam Epiſcopis Hungariæ refert. 46. Has ut Summus Pontifex remitteret Epiſcopis, Ordines & Status Regni Hungariæ ſupplicabant Regiæ Majeſtati Ferdinando I. art. 14. Poſon. anno M. D. L. ut oratore miſſo efficeret apud illum gratuitam confirmationem Epiſcoporum, & Bullæ redemptionem. 47. *Evangelico-Catholici* Religionis amantes *Senſu & Cultu in Deum certis Legibus ceremoniisq;* Doctores ſunt: *Superiores Superintendentes, Vice-Superintendentes & Concionatores* Evangelii. 48. Quod exercitium Religionis liberum impetrarunt *Pacificatione Viennenſi* art. 1. anno M. DC. VI. ſalvamque & inviolatam habent hanc libertatem Confirmatione art. 1. Poſon. M. DC. VIII. & Renovatione art. ult. Poſon. M. DC. XXII. art. 2. Conditione Sexta, Sopron. M. DC. XXII. Noviter deniq; art. 22. Sopron. M. DC. XXV.

49. Sic in *Rebus Divinis* ordiar. *Res Humanæ* ad illarum adumbrationem nunc me vocant. 50. Ratione regiminis divido Populum in *Caput* & *Membra*. 51. *Caput* eſt *Rex*. Circa Regem obſervanda veniunt Cauſa *Efficiens* & *Dirigens*. Efficiens eſt *Prima* & *Orta*. 52. *Prima* Ritualis & ſolemnis *Coronatio* eſt legitima & vera *Corona* S. Stephani. 53. Nam *Corona illa*, &c. (de qua dixi diſq. 295. 319. 320. Cauſ. Eff.) *eſt quiddam apud Hungaros imprimis religioſum*

atq;

atq; venerabile: eſtque apud gentem eam, pertinaci quadam cura perdiu ſervata conſuetudo, ut nemo vel creetur vel appelletur Rex, *qui non eo coronetur diademate*, Ranſanus. 54. *Tanta ineſt ignorantiæ vitio humanis mentibus ſuperſtitionis rei ad impellendos vulgi animos efficaciſſima auctoritas; quum certum ſit, Regna non inſignibus imperii ſed populi conſenſu confirmari. Verum ne Hungaros omnino ſtultitiæ accuſem hac maxime cauſa, ut quidam affirmant apud eos hac ſuperſtitionis vanitas inolevit, eo quod illud Diadema Divus Stephanus, qui primus Chriſtiano ritu Rex Ungarorum eſt appellatus à ſummo Pontifice ob ſuſceptam religionem dono accepiſſe dicitur, conſuetudoq; obtinuit, cum propter viri ſanctitatem, tum Romani Pontificis admirationem, quem ſanè id temporis paupertas ac continentia, uti & cæteros ferè ſacerdotes maximè commendabant illo duntaxat Reges inſigniri atq; eo inſignitos diademate veros Divi Stephani Succeſſores arbitrari. Alii credunt eos, qui gentis mores condiderunt, cognito Scythicæ nationis ingenio, quod ſane plerumque ſævum, impotens ac mutabile eſt, quo ſcilicet Hungari Regem ſuum majori colerent veneratione, ab inſignibus quoque imperii Regi majeſtatem quæſiſſe putantes afficta Regio diademate religione Regem ipſum fore multo auguſtiorem. Quem quidem morem Græcis quoque genti quondam erudittiſſimæ omniumq; fere artium, queis animi corporaque hominum excoluntur inventoribus, fuiſſe Homerus teſtis eſt: qui Agamemnonem ſceptro à Vulcano fabrefacto inſignem reddit*, Tubero. 55. Huc adde adjectam Epiſtolam Jeſſenii & Eliæ Bergeri in fine Commentarii S. Coronæ Comitis Petris de Revva, qui & ibidem decenti ſtylo Coronam condigne deſcripſit hoc modo: 56. *Eſt itaq;* Forma Sacræ Coronæ *auro ſolido, artificio ſculpturæ magis cæleſti, quam humano, in orbem fuſa à cujus latiore circumferentia pariter* pinnæ florentes forma triangulari *ſimiliori circumeminent, quatuor angulis rectis, abſides ſe mutuo interſecantes, deſinunt in* Crucem, *in ipſa vero circumferentia*

fronte recta, imago Salvatoris noſtri pomum *tenentis, ex adverſo* Divinæ Matris Virginis, *&* *deindè ſacerrimus* Apoſtolorum ordo, Regumque ac Imperatorum Martyrumque Chriſtianorum, *ut videre licet,* literis Græcis, *cujuslibet imaginis aureis vultibus, ac propriis trophæis per corpus totum, usq; ad* Crucem *ſummam mutuo conſequuntur, interjectis cuilibet* ſacræ imagini *gemmis ac unionibus, atq; ut hæc non planè ex vulgari habitu ac more; ſic iſtud planè notabile. Ab aurium naturali parte utraque gemmæ precioſiores candicantes dependent in aures* appendicum *velut* loco, *quæ ad levem ſacri capitis motum, mutua quaſi harmonia ſe commovent, ut aurem utramq; divinæ humanæq; conſecrando* juſtitiæ, *omnia ad* divini nominis gloriam famamque bonam, & exiſtimationem *referat: aut etiam* catenulæ illæ novem, novemque *in* frontali, *&* occipitali Coronæ *parte* pinnæ radiantes *majuſculis unionibus intra certa ſpatia. Regnorum novem, ac Provinciarum Regno Hungariæ incorporatarum,* Dalmatiæ, *utpote* Croatiæ. Sclavoniæ, Serviæ, Boſniæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Bulgariæ, Cumaniæ *poteſtatem & ſplendorem indicant &c.* plura ibidem legi poſſunt. 57. Regis Hungariæ *Coronatio* hodie eſt *Ordinaria*, vel *Extraordinaria*. 58. *Ordinaria* duplici de cauſa. I. *Vacante Regno* per mortem Regis. II. R*eſignatione, Delatione aut Ceſſione* Regis, ſenectute, morbo, vel aliam ob cauſam. 59. *Extraordinaria* rurſus dupliciter fit. I. Quando extra ordinem *Vivente* adhuc & *conſentiente* Rege, ex familia ejus Corona digniſſimus, in futurum Regni ſucceſſorem *coronatur*, ad avertenda interregni pericula. II. Fiebat olim *Exauctoritate*, qua Rex Regni Diademate privabatur, & alia perſona apta coronabatur. 60. Cauſam Efficientem *Ortam* percurram in *Regalibus*, quæ vel ſunt *Majora* vel *Minora*. 61. In *Majoribus* olim quilibet Hunno-Ungarorum *Rex ſolus arbi-*

ter

ter rerum jure & nomine regio fuerat, (Tacitus.) 62. De Attila Priſcus: *Attilas egreſſus habitatione, gravis vultu, omnium oculis, quaquaverſus in ſe converſis, incedens cum Oneſegio, ſedit pro ædibus. Hic eum multi, quibus erant lites, adierunt, & ejus judicium exceperunt. Deinde domum repetiit, &c.* 63. De Chriſtianis Regibus Hungarorum Otto Phriſingenſis: *Nulla ſententia à Principe, ſicut apud nos moris eſt, per pares ſuos expoſcitur. Nulla accuſato excuſandi licentia datur, ſed ſola Principis voluntas apud omnes pro ratione habetur.* 64. Sane hodiè *omnis poteſtas conſtitutionis & condendæ legis quæ olim apud populum fuerat, in præſentiarum ad principem noſtrum ſpectat.* Prolog. cap. 6. & clarius toto titulo part. 2. 65. Ad *Regalia Majora* pertinet & Jus inſtituendi *Curſus* publicos, quos Poſtas vocamus. 66. Decret. 5. Ladis. 3. cap. 28. *Nemo curſorum audeat ducere equum ultra tertiam villam, vel accipere ad Eccleſiam euntium, ſive ad curiam, ac curribus eorum. Accipiat autem qualescunq; invenerit equos, ut Regis Legatio citius expediatur. Si quis autem curſorem verberaverit, quinquaginta quinque penſis, ſi lora retinuerit ejus, decem penſis, puniatur.* 67. Idem ferè de Curſoribus Moſcoviæ Baro ab Herberſtein in Comment. Moſcovit. 68. Et mirandum non eſt quod in fine ferè dicti Commentarii Hungarorum diſpoſitorum equorum celeritatem celebret, cum Orator ad Regem Ludovicum II. miſſus eſſet: *Viennæ*, inquit, *continuo Pannonium currum conſcendi, quo trijugis equabus, curru volitante celerrimè ferebar, paucisque horis Budam triginta duobus miliar. perveni. Tantæ autem celeritatis cauſa eſt, tam commoda per juſta intervalla reſpiratio equorum, & permutatio. Quarum prima utuntur in Prukh, oppidulo ad Leytham fluvium, qui Auſtriam ab Hungaria dividit, diſtatq; à Vienna 6. mil. Secunda in Ovvar caſtro cum oppidulo, Ger.* Altenburg *5. mil. Tertia in Iaurino oppido, ſedeque Epiſcopali. Hunc locum Hungari*

Jure. Germani verò ab Raba fluvio, qui oppidum alluit, Danubiumq; ingreditur, Rab *appellant. Hoc quidem in loco qui ab Ovvar. 5. miliaribus, in pago Cotzi, à quo & vectores currus nomen acceperunt: Cotzi adhuc promiſcuè appellantur. Ultima in Vuark pago, quinque à Cotzi miliaribus: quo loco equorum ſoleas, num qui clavi vacillent aut deſint, inſpiciunt, currus loraque ſarciunt: quibus omnibus refectis, Budam, ſedem Regalem 5. inde mil. invehuntur.* 69. De cæteris Regalibus tam *Majoribus* quam *Minoribus* quæ ad augendum fiſcum Regis pertinent, proximè ſpeciatim. 70. Sciendum tamen reditum ex annuis *Tributis & Vectigalibus Hungariæ ſexies centenis millibus æſtimari*, Philip. Honorius.

71. Hoc modo dividetur *Cauſa Efficiens*: *Dirigens* ſive norma regiminis ſequitur vel *Principalis* vel *Minus Principalis.* 72. *Principalis* eſt *Jus*, cujus conſideratur tum *Diviſio*, tum *Functio.* 73. *Dividitur Jus in Legem Scriptam & non Scriptam.* 74. *Omne enim jus legibus & moribus, hoc eſt jure ſcripto & non ſcripto conſtat.* Prolog. cap. 2. 75. *Lex Scripta* eſt *Divina & Humana.* 76. *Divina* Deum autorem habet. 77. Humana eſt in Jure *Naturali*, *Gentium & Civili.* Prolog. cap. 2. 78. *Jus itaq; naturale dupliciter poteſt conſiderari, uno modo &c.* Prolog. cap. dicto. 79. *Jus Gentium duplex eſt, ſcilicet Primævum & Secundarium*, Prolog. d. l. Differentiam horum, vide cap. 3. Prolog. 80. *Civile* eſt de *Regno* vel *Ineundo* vel *Regendo.* 81. Illud dicitur *Lex Fundamentalis*, qualis eſt *Aurea Bulla* ſive Decretum Andreæ II. Regis, (de quo num. 186. & ſeq. in Materia) Itemque reliquorum Regum *Conſtitutiones*, quæ concernunt *Libertates Regni.* 82. Jus Civile de *Regendo* Imperio eſt *Generale* vel *Speciale.* 83. *Primo generaliter, eſt quod in unaquaq; civitate generaliter obſervatur.* Prolog. cap. 2. *& eſt illud, quod in libris juris Civilis habetur.* Prolog. cap. 8. 84. *Secundo ſpeciali-*

ualiter, & eſt quod quiq; populus, vel quæque civitas ſibi proprium, Divina Humanaq; cauſa, conſtituit. Prolog. cap. 2. *quod etiam jus Municipale, vel Statutarium dicitur.* Prolog. cap. 8. 85. Statutarii hujus Juris Leges *vel Generali nomine Conſtitutiones ipſæ, Sæpenumero Regni Decreta vocitantur.* part. 2. tit. 3. Prolog. cap. 2. 86. *Tripartitum* autem *Opus Juris Conſuetudinarii Incliti Regni Ungariæ &c. Eſt jus ſpeciale, quod ad ſingulorum hominum utilitatem pertinet.* Prolog. cap. 2. 87. *Jus non Scriptum* Exceptis Conſtitutionibus in *Conſuetudine* erat usque ad Uladislaum II. Regem Hungariæ, de quo in Procœmio dictum.

88. Fuit *diviſio* Juris, ſequitur ejus *Functio*, quæ eſt *Primaria* vel *Secundaria*. 89. *Primaria* eſt *Sanctio* & *Executio*. 90. Sanctio eſt *Prima* vel *Orta*. 91. *Prima* ex Jure *Communi* vel *Proprio* originem habet. 92. *Communia* principia vel *Divina* vel *Humana*. 93. Indubie *leges humanæ manare debent è lege Divina.* Prolog. cap. 6. *omniumq; legum inanis eſt cenſura, niſi divinæ legis imaginem gerat.* Ibidem. 94. *Humana* principia, *jura regni hujus originaliter ex Pontificii, Cæſareiq; fontibus progreſſum habent* part. 2. tit. 6. 95. *Pulchrè Daniel Cromer. inter Reſponſ. Nicol. Reuſner. Vol. 3. conſ. 24. num. 34. ubi de Regno Ungariæ loquitur, cujus jura ex fonte legum civilium emanata eſſe probat. n. 37. ibid. Sine ullo ſubjectionis & exactionis jure. Aſcan. Clementin. de Pat. poteſt. cap. 2. n. 5. Ar. Pinell. ad Rubr. C. de Bon. Matern. part. 2. n. 12. Latè Vasq. Illuſtr. Controverſ. 22. Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 8. & lib. 3. cap. 3.* Ampliſſ. & Conſult. Dn. D. Joachimus Cluten. Diatrib. 2. de Juris Canonic. autoritate. 96. *Propria Juris Conſuetudinarii* principia ſunt *Generalia* & *Specialia*. 97. *Generalia Antiqua* & *Hodierna*. 98. *Antiqua* maximè militiæ accommodatæ erant, veſtigium cernimus part. 2. in tit. 72. & 73. Adde de Jure Militari Prolog. cap. 4.

99. *Hodierna* principia generaliter per decreta examinata: *Primò quidem, magis Inſtitutiones quasdam initiales Religionis Chriſtianæ, Stephanus, Ladislaus, & Colomanus. Tum demum leges Civiles Andreas II. Sigiſmundus, Ludovicus I. & II. Matthias I. & II. nec non Vladislaus, Ferdinandus, Maximilianus, & Rudolphus ſuis quisque temporibus, & ſubditorum moribus accommodavit*; Kitonich. 100. Specialia Juris Municipalis principia *ex tribus fundamentis conſtant. I. Ex Conſtitutionibus & Decretis publicis. II. autem ex Principum Privilegiis. III. verò ex judicum ordinariorum Regni ſententiis* part. 2. tit. 6. 101. *Orta* eſt Obligatio *legitimorum præceptorum, quæ nos arctant ad obſervandum bonum & æquum, hoc eſt utilitatem & æquitatem ſive veritatem & juſtitiam deſignantem*, Prolog. cap. 2. 102. In *Divinis* de quavis fermè *publica* perſona, *placeat ille verſus, ſed ſaniter intellectus*:

Religentem oportet eſſe, religioſum nefas.

Apud Agel. lib. 4. *cap.* 9. Juſtus Lipſius Polit. ibidemque in Notis & Monitis. 103. Nam quod part. 2, tit. 6. *Glorioſus ille Rex & Apoſtolus noſter Beatus* Stephanus, &c. *præclaras edidit conſtitutiones, fidei tamen magis rudimenta, quam litium fomenta præ ſe ferentes & declarantes.* 104. Quin hoc publicè & privatim habendum cum modo Prolog. cap. 14. *Nec debet eſſe judex nimis crudelis, nec pius nimis, ſed æquus in judicando.* 105. Ratio ibidem ſubeſt: *Ubi namque juſtitia ſuum modum excedit, crudelitas vitium gignit, & nimia crudelitas diſſolutionem diſciplinæ parturit.* 106. De Judicibus ex Prolog. cap. ult. *His duo adjungam, unum quod ſit ſupremus judex, ut Papa & Imperator, vel alius qui non adſtringitur legibus, &c. Secundum eſt, judex qui ſedet pro tribunali &c.* 107. Diſcrimen aliud habet S. Stephanus, aureumque dictum filio imprimit. Decret. 1. cap. 5. *Time eſſe judex, gaude verò Rex eſſe & nominari. Reges patientes regnant, impatientes verò tyrannizant,*

zant. 108. Idque in utraque virtute, Pietate & Miſericordia cenſet ibidem & cap. 10. *Modus virtutum ornat Coronam Regum &c.* 109. *Naturalis Lex* quæ *obligat* eſt vel *Superior* vel *Inferior.* 110. *Superior* moderatur inferiorem: Veluti *quod in lege Moſaica, & Evangelio continetur, quo quis jubetur alteri facere, quod ſibi vult fieri: & prohibetur alteri inferre, quod ſibi fieri nolit. &c.* Prolog. cap. 2. 111. Et in tit. 21. & 22. part. 3. de *Defenſione inculpta tutelæ*, qualiter fieri intelligitur. 112. *Inferior* famulatur ſuperiori: Hujus generis eſt *obedientia patri & patriæ*, S. Steph. 1. cap. 8. 113. *Maris & fœminæ conjunctio, liberorum procreatio, & educatio*, Prolog. cap. 2. & cap. 9. 114. In *Civilibus* de Conſtitutionibus & Decretis & Statutis: *ſciendum, quod* ad Scientiam *primò ligant ipſum Principem, qui eas populo poſtulante edidit. Juxta illud. Patere legem, quam tuleris ipſe*, part. 2. tit. 5. 115. *Deinde* ad Obedientiam & Pœnam *ligant omnes Jurisdictioni Principis ſubjectos, & non ſolum illos, ſed etiam quoscunq; forenſes in hoc regno degentes.* Ibidem. 116. *Executio* juris conſiſtit in *Reſponſis Prudentum* ſive *Judicum*, Prolog. cap. 15. & 16. 117. *Interpretatione Legum* Prolog. cap. 6. 118. Et *Exercitio* legum prudenti applicatione: *In qua certè peccavit Matthias Corvinus Rex Pannoniarum, qui Jurisconſultos & Cauſidicos ab Italia magna mercede accerſivit, ut litigandi leges ac legis actiones populum ignarum docerent, paulo poſt enim tot ac tantis litium ambagibus circumventi ſunt ut populi rogatione Cauſidicos ſuis finibus arcere cogeretur*, Bodinus. 119. Explicatius de hoc litigandi modo, quem Matthias I. prius introduxit, Præclariſſimus & Excellentiſſ. Dn. Præſes in Taciti Agricolam *id quod adſcribo verbis* illius *quin illuſtrem, facere non poſſum. Sic autem ille ex Ludovico Vivo de Cauſis corruptar. art. lib. 7. in fine: In Pannonia vivebant olim ſine juris interpretibus, non tamen ſine jure. Nam ſimpliciter &*

bonâ fide, ex antiquis moribus, & paucis quibusdam legibus, Pannoniis illis, non Romanis, res judicabant: imò diſſenſiones ſuorum civium facile componebant: & quemadmodum de Servio Sulpitio dicit Cicero, tollere controverſias malebant quàm conſtituere. In comitatu Beatricis, Ferdinandi Regis Neapolitani filiæ, quæ illinc fuit miſſa nuptum Matthiæ Corvino Regi, venerunt Jureconſulti aliquot, qui barbarum (ut ipſi dicebant) morem, magno vultus & ſuperciliorum faſtidio aſpernati, auctoritate ſuâ facilè perfecerunt, ut homines rudes ac ſimplices illorum ſe ſapientiæ concrederent. Cœperunt illi formulas præſcribere, quibus eſſet petendum, quibus reſpondendum atque excipiendum: dies legitimos notare: judici quoque aliquid aſſignare quod diceret, ne muta eſſet perſona. Brevi tempore, ubi nullæ priùs erant lites, omnia vidiſſes fervere litibus, controverſiis, repetitionibus, exceptionibus, comperendinationibus, procraſtinationibus. Erat prorſus fabula, niſi quod damnoſiſſima, cætera feſtiva cumprimis, & ad movendum riſum apta, hominibus utique otioſis, & quibus nihil eſſet controverſiæ. Quod malum tantum & tam ſubitum, quodq; late invaſiſſet plurimos, quum animadvertiſſent homines prudentiores, ad Regem res eſt delata, qui re percognitâ, Jureconſultos illos continuò regni finibus juſſit excedere, & omnia in priſtinum morem revocari. Sedata eſt ſtatim tempeſtas illa, tanquam ſi venti poſuiſſent. hæc ille. 120. *Secundaria* functio eſt *Conſentanea* & *Diſſentanea*. 121. *Conſentanea* eſt *Confirmatio*: Hinc *omnia ſpecialiter Principis, & non populi ſtatuta nuncupantur, eo quòd niſi utroque modo Principis accederet conſenſus, & confirmatio, nullius cenſeretur firmitatis ipſa Conſtitutio* Part. 2, tit. 3. 122. *Diſſentanea* eſt *Legis mutatio*, *Totalis* & *Partialis*. 123. *Quæritur utrum ſtatutum valeat contra jus vel Divinum vel Naturale?* Et concludam ex Prolog. cap. 9. *Quod per ſtatutum ac legem, vel reſcriptum, non poteſt jus Naturale, vel Divinum in ſuo univerſo tolli. Nec enim ſummus Pontifex; vel alius quiſpiam, poſſet ſtatuere, ut non obſervaretur*

Vetus

tus vel Novum Teſtamentum: vel quod liberi non educarentur à parentibus, *ſed in aliquibus caſibus particularibus poteſt fieri ex juſta cauſa, contra jus Divinum vel Naturale, ut prædo poſſit occidi, vel fur nocturnus.* 124. *Totalis* fit per *Obrogationem* & *Abrogationem.* 125. *Obrogatio eſt quando legi latæ contraria fertur*, Daniel Otto. 126. Sic *Bela IV. contra regni conſuetudinem* (de qua num. 61. & ſeq.) *ordinavit, quod, qualiscunq; eminentiæ fuerint Nobiles, in ejus curia negotium movere, aut ei oretenus loqui nequiverint: niſi Supplicationes Cancellariis porrigerent, & exindè finem negotii expectarent*, Rogerius. Thvvroczius & ex illo Gaſpar Ens de Bela III. hoc ſcribunt. 127. *Abrogatio, quando lex prorſus tollitur.* Daniel Otto. 128. Ita ex antiquis Judiciis: *Quædam enim Conſtitutiones ſunt ex toto per poſteriores abrogatæ, ſimpliciter revocatæ* part. 2. tit 2. 129. Sicuti hæc quatuor I. *Judicium Palatinale ſive Generale.* 6. Matth. art. 1. & I. Vlad. art. 35. II. *Proclamata Congregatio.* 6. Matth. art. 2. & Ulad. artic. 36. *Olim Judicium in Zalarigidum in paucis diæceſibus.* Sambucus.

130. III. *Judicium Duelli.* 6. Matth. art. 18. & Ulad. art. 37. & 2. q. 5. cap. 22. Kitonich. 131. *Duellum* hoc *ſi quidem* juxta tenorem Articulorum *tunc ſolummodo fieri deberet*, *& ad hoc ordinatum extitit*, *quando omnis probatio deficeret* &c. 132. Ibidem: *Illud judicii genus, extra hoc regnum, in mundo inauditum.* 133. Bodinus tamen in Politicis: *Ruteni verò & Hungari non aliter quam ſi de cauſa judicanda non liqueret.* 134. Et Methodo ex Boemo & Munſtero: *Quid eſt autem iniquius aut magis barbarum quam quod Clageni fieri ſolet, ſi quis furti ſuſpectus ſit necatur, deinde quæſtio habetur? hunc morem Hunnis & Gothis acceptum ferunt. Ab illis etiam Duelli leges profectæ.* 135. Monomachiæ congreſſum deſcripſit Sabellicus: *Si cauſa anceps ſit, nec aliter liquere poſſit, his ferro decernitur, reus & actor dimicant, Rex aut*

qui Regis vicem gerit, pugnam ſpectat, judicatq; ſecundum eum qui ſuperior fuerit, ſatis viciſſe credunt, cujus adverſarius aut pugnam cunctantius inibit, aut lineis area quibus pugnæ locus circumſcribitur, exciderit: qui ex equo dimicant lancea prius, dein gladio utuntur, pedites præter verenda cæteris nudi pugnant. 136. IV. *Trina forenſis Proclamatio.* 6. Matth. art. 17. & Ulad. art. 7. *Rigida citatio per nundinas ter facta*, Sambucus. 137. His ſubjungo *Judicium Regale*, de quo Bonfinius: *Zagrabiæ Regale judicium proceres poſtularunt: quod breve quidem, & formidoloſum eſt. Quicunque hoc tribunal accedunt, haſtam ſubire coguntur: perorata utrinq; cauſa, in cujus caput haſta dimittitur, is capitis reus habetur, præſentaneoque ſupplicio mulctatur. Id propterea factum, quia ex optimatibus & nobilitate multi homicidii, latrocinii, & rapinarum plerique, nonnulli peculatus, repetundarum alii poſtulati.* 138. Quod Judicium num abrogatum cum prædictis quatuor ſit, num verò aliud particulare, & fortè quod vocatur die Königliche Taffel/ cujus actus immemorialis eſt in Hungaria? caligo, & periti lectoris arbitrio relinquo. 139. Huc ſpectant *Decreta Regum. Jus Thavernicale*, cum primo illo *Antiquo Legum Codice*, quæ *infeliciſſimo, ac nunquam ſatis deplorato, amiſſæ Budæ Regni Hungariæ Metropolis, primæq; Judicii noſtri* (Juris Thavernicalis) *ſedis, naufragio, una cum omnibus reliquis literarum ac privilegiorum monumentis, miſere perierunt.* Epiſt. Dedicat. Jur. Thavernic. 140. *Partialis eſt Derogatio, cum prima legis pars tollitur, & Subrogatio, quando quid primæ legi adjicitur*, Daniel Otto. 141. Ideò in part. 2. tit. 2. *Aliæ verò partim abolitæ, partim approbatæ. Quædam autem ſilentio præteritæ: & quædam introductæ &c.* 142. Exemplo ſint hæc duo: I. *Judicium Candentis ferri.* II. *Judicium Ferventis aquæ &c.* 143. *Conſcientiæ ad candens olim ferrum examen, & aquæ in eam injectio, ut innocentia eliqueret.* Sambucus, 144. Quæ quidem

partim

artim abolita partim approbata: ſiquidem *neq́, quidem permittuntur amplius fieri, coram tribus teſtibus, ut antea, lib. 1. S. Ladis. cap.* 28. Kitonich. 145. *Niſi in ſede Epiſcopi & majoribus Præpoſituris, ut Poſonii, & Nitriæ,* Colom. lib. 1. cap. 22. 146. *Silentio autem præterita*; quia nullibi expreſſe *ſublata ſunt, neque tamen uſitata jam habentur*, Kitonich. 147. Certa Judiciaria exempla Hungarica ſuppeditat liber: *Ritus explorandæ Veritatis &c.* de quo in Prooemio dictum. 148. Aliena: Eximii ac Clariſſ. Dn. D. Beſold. Tractatus anno 1620. edit. *De probatione quæ fieri olim ſolebat per ignem & aquam; cum ferventem, tum frigidam.* Itemque Camerarius Cent. 2. cap. 18. 149. Per *Subrogationem* verò *Proceſſus iſte Judiciarius, & uſus Proceſſuum quem in Cauſis inchoandis, proſequendis, diſcutiendis, & terminandis obſervamus, regnante ipſo domino* CAROLO *Rege &c. per eundem ex Galliarum finibus in hoc Regnum inductus fuiſſe perhibetur* part. 2. tit. 2. 150. *Circa annum Domini M. CCC. IX.* Kitonich. 151. Quo *Rex ſyncerioris Religionis Chriſtianæ cultor, hujusmodi Gentilitiæ ſuperſtitionis obſervationem eliminare volens,* Idem. 152. Qui PROCESSUS JUDICIARIUS, *quem in eadem 2. part. tit. 6. dicit ex Galliis inductum eſſe; intelligitur ſolum de Juridicis terminis, per quos, tanquam certos quosdam gradus, usq́, ad deciſionem litis proceditur, ut ſunt: Legitima Citatio ſoluta, Parium petitio, Exceptiones de Jure admittendæ. Et Juridica remedia, veluti; Inhibitio, Repulſio, Appellatio, Novum Judicium; & cætera his ſimilia, &c.* Idem Kitonich. 153. Ad *Legis mutationem* hanc *partialem* pertinet & *Subrogatio Juris Thavernicalis*, anno M. DC. IX. de quo Epiſt. dedicat, & Privilegium ejusdem. 154. De cujus *origine* prima, nempe: *quo tempore & quibus authoribus Jus hoc Thavernicale conſcriptum ſancitumq́, ſit ſive cæperit, certi nihil habere poſſumus*, Epiſt. dedic. 155. In Functione verò; *Tavernicalia Judicia dicuntur,*

tur, de liberarum civitatum controverſiis quæ remitti ſolent ad Perſonalis Præſentiæ examen : Sambucus & Definit. Artic. Thaver.

156. Sequitur nunc *Dirigens Cauſa minus Principalis* ſeu Adjuvans, ut ſunt: Regis *Adjutores* & *Adminiſtri.* 157. *Adjutores* vel *gubernant*, vel *Judicia tractant.* 158. Ad *gubernandum* olim *Andreas I. Rex & frater ejus Bela habito conſilio diviſerunt regnum in tres perſonas, quarum duæ in proprietatem Regiæ Majeſtatis ſuæ manſerunt ; tertia verò pars in proprietatem Ducis eſt collata,* Thvvroczius. 159. *Videlicet in Agro Tirmienſi, Præfectura Temeſvvarenſis & Nador Albenſis, cujus etiam erat Tranſylvania,* Lazius. 160. *Quæ dignitas erat regi proxima*, Ranſanus. 161. *Hæc igitur prima Regni hujus diviſio, ſeminarium fuit diſcordiæ inter duces & Reges Hungariæ*, Thvvroczius. 162. Propter conſanguinitatem & conſuetudinem imperii, quibus dominandi illecebris quilibet, quicunque fungi ejusmodi Ducis dignitate conſueverat, ad Regni dominatum adſpirabat, ob id hæc dignitas ſubmota eſt: ſed plura de hac alias. 163. Hodiè *gubernant* igitur *Judices Regni Ordinarii* vel *Officiarii.* 164. Regis nomine *Judices ordinarii ſunt, imprimis Palatinus, deindè Judex Curiæ, & poſtmodum Secretarius, Cancellarius ſi præſens fuerit, ſin autem non, Locumtenens, hoc eſt, qui ſigillum judiciale Regiæ Majeſtatis pro tempore tenet.* 6. Matth. art. 68. Ulad. Prim. art. 33. 42. & 70. Sigiſ. Sext. art. 1. 165. De Palatino hæc Lazius ſcribit: der *Palatinus* oder Pfaltzgraff iſt der nechſt im Reich nach dem König/ vor welchen die Hungern vorzeiten/ wann ſich ein König übel hielt / macht haben gehabt zu vergleichen/ und dieſe Dignität kombt nicht auff die Kinder/ ſondern wird allzeit der *Palatinus* von gemeiner Landſchafft und freyer Wahl erwehlet/ hæc ille. 166. *Eſt Curator Regni, Coronam præferens, Strigonienſem tamen ſequitur,*

tuner, Sambucus. 167. Hodièque vigore art. 3. Polon. M. DC. VIII. ad eligendum *Regia Majeſtas, duas ex ſtatu Catholico-Romano & totidem Evangelicæ Confeſſionis perſonas, Statibus & Ordinibus nominat ac proponit, ex quibus quemcunque ad gerendum tale officium idoneum fore judicant, invocato Numine Divino eligunt, &c.* Plura de illo Matthias in Decreto Speciali. 168. Judex Curiæ, *dignitas ejuſdem Regi præferens, & Regia judicans defectuque ſeminus*, Sambucus. Der Hoffrichter / *hac autoritate, ſicuti in Germanorum Principum Aulis Marſchalli,* (die Marſchalch) *ſunt*, Lazius. 169. Cancellarius Summus, *Regis perſonæ præſentia*, Sambucus. 170. Et *Perpetuus, qui eſt Metropolitanus Strigonienſis, qui & Primas Regni & Summus Secretarius nominatur ac prærogativam habet electum Regem inungendi, & ſigillo majori Privilegia munit,* Gerard. Mercator ex Lazio. 271. De prærogativa inungendi Regem, relatu digniſſima ſcribit de Baſilica Albenſi, Thvvroczius: *Inter cætera verò dedit Eidem Albenſi Eccleſiæ quædam donaria ſempiterna, memoriæ digna, duo ſcilicet rationalia, quorum utrunq; habebat oram contextam ſeptuaginta quatuor marcis auri puriſſimi, & lapidibus precioſis, quæ Beatus Benedictus S. Romanæ Eccleſiæ Pontifex ad preces S. Stephani Regis tantæ auctoritatis privilegio inſignivit, ut quicunque in celebrando Miſſam eis uteretur legitime, poſſet Regem inungere, coronare & gladio accingere.* 172. Perſonalis præſentia. *Eſt Regis Locumtenens, cujus Vicarius Perſonalis hodie, ut Tavernicus Tavernicalium,* Sambucus. 173. Et *Judicibus præeſt*, Lazius. 174. Ad *cujus examen Cauſæ Tavernicæ ex parte aliqua non contenta, tranſmittuntur*, part. 3. tit. 10. & 11. 175. Qui *Tavernicus & Tavernicorum Regalium Magiſter, Camerius, Camerariorumq; præfectus eſt*, Sambucus. 176. *Aurifodinarum, Salinarumq; & breviter earum Civitatum, pagorumq; ac caſtrorum cauſas diſtinguit, quæcunque ad Cameram Regiam pertinent, ſicuti* Oberſter Vitztumb *in Styria,*

ritorium, quoniam illi Comes præerat, Comitatus dici. *Otto tamen Phriſingenſis Comitatum à comminando Comitatum dici exiſtimat*, Jacobus Spigelius Scholiis in Ligurinum. 204. *Earum vero partium, Præfecti vocantur Hungaris Comites, quibus Juriſdictionis cura incumbit*, Wernherus. 205. *Comites* Hungariæ trium generum ſunt. I. *Comes Perpetuus, cum dignitate natus, qui ſolius Regis judicio utitur.* II. *Comes Liberi, ut Urſini, Frangipan, Crupani &c.* III. *Comes Parochialis, Proprius regionis cujusq; Præfectus*, Sambucus. 206. *Qui à Rege cum conſilio Prælatorum & Baronum ex illis de eodem Comitatu eligitur*, Matth. ma. art. 60. & paſſim in decret. Regum. 207. *Comitis Parochialis vices tenens eſt Vicecomes*, Sambucus. 208. Qui *eligitur à Comite de eodem Comitatu, ex potioribus Nobilibus* Ulad. ma. art. 80. & Matth. d. l. 209. Et *Judex Nobilium dicitur*, ibidem & paſſim, ut art. 13. Poſon. M.D.LXXI. 210. Qui *ambo indicare & promulgare Sedes in ſuo Comitatu poſſunt*. art. 11. Poſon. eodem. 211. Et hæ, *Sedes Judiciariæ* dicuntur Ulad. 2. art. 29. & alibi ſparſim. 212. Germanis Gerichts Stul, Lazius. 213. Quæ tempore Ferdinandi I. tenore art. 37. Poſon. M.D.L. *in ſingulis Comitatibus* &c. *ſingulis quindecim diebus aut ad ſummum ſingulis menſibus &c. celebrabantur.* 214. Sunt autem Ranſano; *Comitatus complurimi, numero LXXIII.* 215. Molnaro; *LXXIV.* 216. Aliis excluſis Tranſylvanenſibus in Hungaria *plures quinquaginta* &c. *ex quibus vix dimidium hodie obtinemus*, Wernherus. 217. Qui *Conventus à Civitate nomen accepere*, Ranſanus. 218. Ut *Comitatus Poſonienſis*; *à Civitate Poſonio*, & ſic reliqui &c. 219. Sed & præter Comitatus in Tranſylvania ſunt *Sedes Siculicæ ſeptem & duæ Filiales. Sedes Saxonicæ ſeptem & duæ Filiales*, Molnar. 220. Inter *Adminiſtratores ſublimiores* computo, nunc nominetenus tantum *Præfectos* & *Præſides* Militares. 221. Ut ſunt

Gene-

Generales partium Regni ſuperiorum & inferiorum Capitanei, Locumtenentes, Caſtellani Caſtrorum. 222. Et olim *Proviſor Budenſis*, Lazius. 223. *Privatim ut ſunt ij ferè, qui ad Aulæ ſaltem uſum atq; ſplendorem adhibentur: quos ſuo proprioq; verbo dicimus Palatinos*, Juſtus Lipſius in Polit. 224. Ungarico verbo *Vduarnicales.* 225. Tales ſunt: *Theſaurarius Regis, Janitorum Regalium, Dapiferorum Regalium, Pincernarum Regalium, Agazonum Regalium, Cubiculariorum Magiſtri.* 226. *Et cæteri Magiſtri officia tenentes & honores*, ut Stilus Decretorum habet. 227. Quæ omnia diſtinctius tradidiſſem, niſi me confudiſſent Decreta, in quibus Perpetuus ordo & ſeries dignitatum ubique ſtricte non obſervatur, ex quibus ſine præjudicio Sublimiorum & Minorum prænominata officia ordinatè memoriæ cauſa exhibere non dubitavi. Ideoque me â cujuscunq; injuria vindicabunt & excuſatum omnes habebunt. 228. *Minores* ſunt in ſingulis locis Juridicis, ut Primo *in Regiis Liberisque Civitatibus*, & reliquis *Oppidis* & *Vicis*, *&c.*

229. Et ſic de *Imperatore*, & *capite*, ordine ſequuntur *Parentes* ſeu membra, quæ ſunt *Status* & *Ordines* Regni Hungariæ, quos proxime ſpeciatim explicabo. 230. Nunc ad partem alteram, *Formam Militarem* venio, *quæ horridum ſagum ſuum promptè offert. Ego accipio;& ſermonem una veſtemq; mutans*, non ut confidens miles, ſed *homo umbraticus* levi & brevi velitatione

—— *calamis, & linguâ pugnaturus.*

231. Coadunatur autem *Armata Multitudo* per *Civium* & *Sociorum Legiones.* 232. *Domeſtici milites* ſive *Cives* ſunt *Hungari*, qui *reverentia nominis*, *Gentium quæ ſub S. Corona & Regibus Hungariæ* vivunt, animoſe *objiciunt ſe mucronibus inſidiantium*, & in prælio acriter & alacriter ſumma & majori *charitate* pro *aris* & *focis*, pro *conju-*

dienſis flor. 800. *Martini Sacr. Mont. Pann.* flor. 250. *Nitrienſis*, flor. 2000. *Quinqueeccleſienſis*, flor. 3300. *Sekszardienſis Salvat*, flor. 266. *Strigonienſis* flor. 2000. *Vacienſis* flor. 500. *Varadienſis* flor. 2000. *Veſzprinenſis* flor. 800. *Zagrabienſis* flor. 400. *Nomina reliquorum locorum ita depravatè ſunt impreſſa, ut vix conjecturis aſſequi poſſis: ideoq; plura adſcribere piget.* Hæc ſunt ex Alberto Molnaro. 45. Petrus Bertius Rerum Germanicarum de *Proventibus Eccleſiaſticis Germaniæ*, *qui anno Chriſti M. D. XXII. in conventu Noribergenſi æſtimati libelloq; ſingulari comprehenſi, atq; in lucem editi ſunt*, idem de quibusdam Epiſcopis Hungariæ refert. 46. Has ut Summus Pontifex remitteret Epiſcopis, Ordines & Status Regni Hungariæ ſupplicabant Regiæ Majeſtati Ferdinando I. art. 14. Poſon. anno M. D. L. ut oratore miſſo efficeret apud illum gratuitam confirmationem Epiſcoporum, & Bullæ redemptionem. 47. *Evangelico-Catholici* Religionis amantes *Senſu & Cultu in Deum certis Legibus ceremoniisq;* Doctores ſunt: *Superiores Superintendentes, Vice-Superintendentes & Concionatores* Evangelii. 48. Quod exercitium Religionis liberum impetrarunt *Pacificatione Viennenſi* art. 1. anno M. DC. VI. ſalvamque & inviolatam habent hanc libertatem Confirmatione art. 1. Poſon. M. DC. VIII. & Renovatione art. ult. Poſon. M. DC. XXII. art. 2. Conditione Sexta, Sopron. M. DC. XXII. Noviter deniq; art. 22. Sopron. M. DC. XXV.

49. Sic in *Rebus Divinis* ordiar. *Res Humanæ* ad illarum adumbrationem nunc me vocant. 50. Ratione regiminis divido Populum in *Caput* & *Membra*. 51. *Caput* eſt *Rex*. Circa Regem obſervanda veniunt Cauſa *Efficiens* & *Dirigens*. Efficiens eſt *Prima* & *Orta*. 52. *Prima* Ritualis & ſolemnis *Coronatio* eſt legitima & vera *Corona* S. Stephani. 53. Nam *Corona illa*, &c. (de qua dixi diſq. 295. 319. 320. Cauſ. Eff.) *eſt quiddam apud Hungaros imprimis religioſum*

atq;

atq; venerabile: eſtque apud gentem eam, pertinaci quadam cura perdiu ſervata conſuetudo, ut nemo vel creetur vel appelletur Rex, qui non eo coronetur diademate, Ranſanus. 54. *Tanta ineſt ignorantiæ vitio humanis mentibus ſuperſtitionis rei ad impellendos vulgi animos efficaciſſima auctoritas; quum certum ſit, Regna non inſignibus imperii ſed populi conſenſu confirmari. Verum ne Hungaros omnino ſtultitiæ accuſem hac maxime cauſa, ut quidam affirmant apud eos hac ſuperſtitionis vanitas inolevit, eo quod illud Diadema Divus Stephanus, qui primus Chriſtiano ritu Rex Ungarorum eſt appellatus à ſummo Pontifice ob ſuſceptam religionem dono accepiſſe dicitur, conſuetudoq; obtinuit, cum propter viri ſanctitatem, tum Romani Pontificis admirationem, quem ſanè id temporis paupertas ac continentia, uti & cæteros ferè ſacerdotes maximè commendabant illo duntaxat Reges inſigniri atq; eo inſignitos diademate veros Divi Stephani Succeſſores arbitrari. Alii credunt eos, qui gentis mores condiderunt, cognito Scythicæ nationis ingenio, quod ſane plerumque ſævum, impotens ac mutabile eſt, quo ſcilicet Hungari Regem ſuum majori colerent veneratione, ab inſignibus quoque imperii Regi majeſtatem quæſiſſe putantes afficta Regio diademate religione Regem ipſum fore multo auguſtiorem. Quem quidem morem Græcis quoque genti quondam eruditiſſimæ omniumq; fere artium, queis animi corporaque hominum excoluntur inventoribus, fuiſſe Homerus teſtis eſt: qui Agamemnonem ſceptro à Vulcano fabrefacto inſignem reddit*, Tubero. 55. Huc adde adjectam Epiſtolam Jeſſenii & Eliæ Bergeri in fine Commentarii S. Coronæ Comitis Petris de Revva, qui & ibidem decenti ſtylo Coronam condigne deſcripſit hoc modo: 56. *Eſt itaq;* Forma Sacræ Coronæ *auro ſolido, artificio ſculpturæ magis cæleſti, quam humano, in orbem fuſa à cujus latiore circumferentia pariter* pinnæ florentes forma triangulari *ſimiliori circumeminent, quatuor angulis rectis, abſides ſe mutuo interſecantes, deſinunt in* Crucem, *in ipſa vero circumferentia*

fronte recta, imago Salvatoris noſtri pomum *tenentis, ex adverſo* Divinæ Matris Virginis, *& deindè ſacerrimus* Apoſtolorum ordo, Regumque ac Imperatorum Martyrumque Chriſtianorum, *ut videre licet*, literis Græcis, *cujuslibet imaginis aureis vultibus, ac propriis trophæis per corpus totum, usq; ad* Crucem *ſummam mutuo conſequuntur, interjectis cuilibet* ſacræ imagini *gemmis ac unionibus, atq; ut hæc non planè ex vulgari habitu ac more; ſic iſtud planè notabile. Ab aurium naturali parte utraque gemmæ precioſiores candicantes dependent in aures* appendicum *velut* loco, *quæ ad levem ſacri capitis motum, mutua quaſi harmonia ſe commovent, ut aurem utramq; divinæ humanaq; conſecrando* juſtitiæ, *omnia ad* divini nominis gloriam famamque bonam, & exiſtimationem *referat*: *aut etiam* catenulæ illæ novem, novemque *in* frontali, *&* occipitali Coronæ *parte* pinnæ radiantes *majuſculis unionibus intra certa ſpatia. Regnorum novem, ac Provinciarum Regno Hungariæ incorporatarum*, Dalmatiæ, *utpote* Croatiæ. Sclavoniæ, Serviæ, Boſniæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Bulgariæ, Cumaniæ *poteſtatem & ſplendorem indicant &c.* plura ibidem legi poſſunt. 57. Regis Hungariæ *Coronatio* hodie eſt *Ordinaria*, vel *Extraordinaria*. 58. *Ordinaria* duplici de cauſa. I. *Vacante Regno* per mortem Regis. II. R*eſignatione*, *Delatione aut Ceſſione* Regis, ſenectute, morbo, vel aliam ob cauſam. 59. *Extraordinaria* rurſus dupliciter fit. I. Quando extra ordinem *Vivente* adhuc & *conſentiente* Rege, ex familia ejus Corona digniſſimus, in futurum Regni ſucceſſorem *coronatur*, ad avertenda interregni pericula. II. Fiebat olim *Exauctoritate*, qua Rex Regni Diademate privabatur, & alia perſona apta coronabatur. 60. Cauſam Efficientem *Ortam* percurram in *Regalibus*, quæ vel ſunt *Majora* vel *Minora*. 61. In *Majoribus* olim quilibet Hunno-Ungarorum *Rex ſolus arbi-*

ter

ter rerum jure & nomine regio fuerat, (Tacitus.) 62. De Attila Priſcus: *Attilas egreſſus habitatione, gravis vultu, omnium oculis, quaquaverſus in ſe converſis, incedens cum Oneſegio, ſedit pro ædibus. Hic eum multi, quibus erant lites, adierunt, & ejus judicium exceperunt. Deinde domum repetiit, &c.* 63. De Chriſtianis Regibus Hungarorum Otto Phriſingenſis: *Nulla ſententia à Principe, ſicut apud nos moris eſt, per pares ſuos expoſcitur. Nulla accuſato excuſandi licentia datur, ſed ſola Principis voluntas apud omnes pro ratione habetur.* 64. Sane hodiè *omnis poteſtas conſtitutionis & condendæ legis quæ olim apud populum fuerat, in præſentiarum ad principem noſtrum ſpectat.* Prolog. cap. 6. & clarius toto titulo part. 2. 65. Ad *Regalia Majora* pertinet & Jus inſtituendi *Curſus* publicos, quos Poſtas vocamus. 66. Decret. 5. Ladis. 3. cap. 28. *Nemo curſorum audeat ducere equum ultra tertiam villam, vel accipere ad Eccleſiam euntium, ſive ad curiam, ac curribus eorum. Accipiat autem qualescunq; invenerit equos, ut Regis Legatio citius expediatur. Si quis autem curſorem verberaverit, quinquaginta quinque penſis, ſi lora retinuerit ejus, decem penſis, puniatur.* 67. Idem ferè de Curſoribus Moſcoviæ Baro ab Herberſtein in Comment. Moſcovit. 68. Et mirandum non eſt quod in fine ferè dicti Commentarii Hungarorum diſpoſitorum equorum celeritatem celebret, cum Orator ad Regem Ludovicum II. miſſus eſſet: *Viennæ*, inquit, *continuo Pannonium currum conſcendi, quo trijugis equabus, curru volitante celerrimè ferebar, paucisque horis Budam triginta duobus miliar. perveni. Tantæ autem celeritatis cauſa eſt, tam commoda per juſta intervalla reſpiratio equorum, & permutatio. Quarum prima utuntur in Prukh, oppidulo ad Leytham fluvium, qui Auſtriam ab Hungaria dividit, diſtatq; à Vienna 6. mil. Secunda in Ovvar caſtro cum oppidulo, Ger.* Altenburg 5. *mil. Tertia in Iaurino oppido, ſedeque Epiſcopali. Hunc locum Hungari*

Jure. Germani verò ab Raba fluvio, qui oppidum alluit, Danubiumq; ingreditur, Rab *appellant. Hoc quidem in loco qui ab Ovvar. 5. miliaribus, in pago Cotzi, à quo & vectores currus nomen acceperunt: Cotzi adhuc promiſcuè appellantur. Ultima in Vuark pago, quinque à Cotzi miliaribus: quo loco equorum ſoleas, num qui clavi vacillent aut deſint, inſpiciunt, currus loraque ſarciunt: quibus omnibus refectis, Budam, ſedem Regalem 5. inde mil. invehuntur.* 69. De cæteris Regalibus tam *Majoribus* quam *Minoribus* quæ ad augendum fiſcum Regis pertinent, proximè ſpeciatim. 70. Sciendum tamen reditum ex annuis *Tributis & Vectigalibus Hungariæ ſexies centenis millibus æſtimari*, Philip. Honorius.

71. Hoc modo dividetur *Cauſa Efficiens*: *Dirigens* ſive norma regiminis ſequitur vel *Principalis* vel *Minus Principalis.* 72. *Principalis* eſt *Jus*, cujus conſideratur tum *Diviſio*, tum *Functio.* 73. *Dividitur Jus in Legem Scriptam & non Scriptam.* 74. *Omne enim jus legibus & moribus, hoc eſt jure ſcripto & non ſcripto conſtat.* Prolog. cap. 2. 75. *Lex Scripta* eſt *Divina & Humana.* 76. *Divina* Deum autorem habet. 77. Humana eſt in Jure *Naturali*, *Gentium & Civili.* Prolog. cap. 2. 78. *Jus itaq; naturale dupliciter poteſt conſiderari, uno modo &c.* Prolog. cap. dicto. 79. *Jus Gentium duplex eſt, ſcilicet Primævum & Secundarium*, Prolog. d. l. Differentiam horum, vide cap. 3. Prolog. 80. *Civile* eſt de *Regno* vel *Ineundo* vel *Regendo.* 81. Illud dicitur *Lex Fundamentalis*, qualis eſt *Aurea Bulla* ſive Decretum Andreæ II. Regis, (de quo num. 186. & ſeq. in Materia) Itemque reliquorum Regum *Conſtitutiones*, quæ concernunt *Libertates Regni.* 82. Jus Civile de *Regendo* Imperio eſt *Generale* vel *Speciale.* 83. *Primo generaliter, eſt quod in unaquaq; civitate generaliter obſervatur.* Prolog. cap. 2. *& eſt illud, quod in libris juris Civilis habetur.* Prolog. cap. 8. 84. *Secundo ſpeciali-*

cialiter, & eſt quod quiq; populus, vel quæque civitas ſibi proprium, Divina Humanaq; cauſa, conſtituit. Prolog. cap. 2. *quod etiam jus Municipale, vel Statutarium dicitur.* Prolog. cap. 8. 85. Statutarii hujus Juris Leges *vel Generali nomine Conſtitutiones ipſæ, Sæpenumero Regni Decreta vocitantur.* part. 2. tit. 3. Prolog. cap. 2. 86. *Tripartitum* autem *Opus Juris Conſuetudinarii Incliti Regni Ungariæ &c. Eſt jus ſpeciale, quod ad ſingulorum hominum utilitatem pertinet.* Prolog. cap. 2. 87. *Jus non Scriptum* Exceptis Conſtitutionibus in *Conſuetudine* erat usque ad Uladislaum II. Regem Hungariæ, de quo in Proœmio dictum.

88. Fuit *diviſio* Juris, ſequitur ejus *Functio*, quæ eſt *Primaria* vel *Secundaria*. 89. *Primaria* eſt *Sanctio* & *Executio*. 90. Sanctio eſt *Prima* vel *Orta*. 91. *Prima* ex Jure *Communi* vel *Proprio* originem habet. 92. *Communia* principia vel *Divina* vel *Humana*. 93. Indubie *leges humanæ manare debent è lege Divina.* Prolog. cap. 6. *omniumq; legum inanis eſt cenſura, niſi divinæ legis imaginem gerat.* Ibidem. 94. *Humana* principia, *jura regni hujus originaliter ex Pontificii, Cæſareiq; fontibus progreſſum habent* part. 2. tit. 6. 95. *Pulchrè Daniel Cromer. inter Reſponſ. Nicol. Reuſner. Vol. 3. conſ. 24. num. 34. ubi de Regno Ungariæ loquitur, cujus jura ex fonte legum civilium emanata eſſe probat. n. 37. ibid. Sine ullo ſubjectionis & exactionis jure. Aſcan. Clementin. de Pat. poteſt. cap. 2. n. 5. Ar. Pinell. ad Rubr. C. de Bon. Matern. part. 2. n. 12. Latè Vaſq. Illuſtr. Controverſ. 22. Bodin. lib. 1. de Repub. cap. 8. & lib. 3. cap. 3.* Ampliſſ. & Conſult. Dn. D. Joachimus Cluten. Diatrib. 2. de Juris Canonic. autoritate. 96. *Propria Juris Conſuetudinarii* principia ſunt *Generalia* & *Specialia*. 97. *Generalia Antiqua* & *Hodierna*. 98. *Antiqua* maximè militiæ accommodatæ erant, veſtigium cernimus part. 2. in tit. 72. & 73. Adde de Jure Militari Prolog. cap. 4.

99. *Hodierna* principia generaliter per decreta examinata: *Primò quidem, magis Inſtitutiones quaſdam initiales Religionis Chriſtianæ, Stephanus, Ladislaus, & Colomanus. Tum demum leges Civiles Andreas II. Sigiſmundus, Ludovicus I. & II. Matthias I. & II. nec non Vladislaus, Ferdinandus, Maximilianus, & Rudolphus ſuis quisque temporibus, & ſubditorum moribus accommodavit*; Kitonich. 100. Specialia Juris Municipalis principia *ex tribus fundamentis conſtant. I. Ex Conſtitutionibus & Decretis publicis. II. autem ex Principum Privilegiis. III. verò ex judicum ordinariorum Regni ſententiis* part. 2. tit. 6. 101. *Orta* eſt Obligatio *legitimorum præceptorum, quæ nos arctant ad obſervandum bonum & æquum, hoc eſt utilitatem & æquitatem ſive veritatem & juſtitiam deſignantem*, Prolog. cap. 2. 102. In *Divinis* de quavis fermè *publica* perſona, *placeat ille verſus, ſed ſaniter intellectus*:

Religentem oportet eſſe, religioſum nefas.

Apud Agel. lib. 4. *cap.* 9. Juſtus Lipſius Polit, ibidemque in Notis & Monitis. 103. Nam quod part. 2, tit, 6. *Glorioſus ille Rex & Apoſtolus noſter Beatus* STEPHANUS, &c. *præclaras edidit conſtitutiones, fidei tamen magis rudimenta, quam litium fomenta præ ſe ferentes & declarantes.* 104. Quin hoc publicè & privatim habendum cum modo Prolog. cap. 14. *Nec debet eſſe judex nimis crudelis, nec pius nimis, ſed æquus in judicando.* 105. Ratio ibidem ſubeſt: *Ubi namque juſtitia ſuum modum excedit, crudelitas vitium gignit, & nimia crudelitas diſſolutionem diſciplinæ parturit.* 106. De Judicibus ex Prolog. cap. ult. *His duo adjungam, unum quod ſit ſupremus judex, ut Papa & Imperator, vel alius qui non adſtringitur legibus, &c. Secundum eſt, judex qui ſedet pro tribunali &c.* 107. Diſcrimen aliud habet S. Stephanus, aureumque dictum filio imprimit. Decret. 1. cap. 5. *Time eſſe judex, gaude verò Rex eſſe & nominari. Reges patientes regnant, impatientes verò tyrannizant.*

zant. 108. Idque in utraque virtute, Pietate & Miſericordia cenſet ibidem & cap. 10. *Modus virtutum ornat Coronam Regum &c.* 109. *Naturalis Lex* quæ *obligat* eſt vel *Superior* vel *Inferior.* 110. *Superior* moderatur inferiorem: Veluti *quod in lege Moſaica, & Evangelio continetur, quo quis jubetur alteri facere, quod ſibi vult fieri: & prohibetur alteri inferre, quod ſibi fieri nolit. &c.* Prolog. cap. 2. 111. Et in tit. 21. & 22. part. 3. de *Defenſione inculpta tutela*, qualiter fieri intelligitur. 112. *Inferior* famulatur ſuperiori: Hujus generis eſt *obedientia patri & patriæ*, S. Steph. 1. cap. 8. 113. *Maris & fæminæ conjunctio, liberorum procreatio, & educatio*, Prolog. cap. 2. & cap. 9. 114. In *Civilibus* de Conſtitutionibus & Decretis & Statutis: *ſciendum, quod* ad Scientiam *primò ligant ipſum Principem, qui eas populo poſtulante edidit. Juxta illud. Patere legem, quam tuleris ipſe*, part. 2. tit. 5. 115. *Deinde* ad Obedientiam & Pœnam *ligant omnes Juriſdictioni Principis ſubjectos, & non ſolum illos, ſed etiam quoscunq; forenſes in hoc regno degentes.* Ibidem. 116. *Executio* juris conſiſtit in *Reſponſis Prudentum* ſive *Judicum*, Prolog. cap. 15. & 16. 117. *Interpretatione Legum* Prolog. cap. 6. 118. Et *Exercitio* legum prudenti applicatione: *In qua certè peccavit Matthias Corvinus Rex Pannoniarum, qui Juriſconſultos & Cauſidicos ab Italia magna mercede accerſivit, ut litigandi leges ac legis actiones populum ignarum docerent, paulo poſt enim tot ac tantis litium ambagibus circumventi ſunt ut populi rogatione Cauſidicos ſuis finibus arcere cogeretur*, Bodinus. 119. Explicatius de hoc litigandi modo, quem Matthias I. prius introduxit, Præclariſſimus & Excellentiſſ. Dn. Præſes in Taciti Agricolam *id quod adſcribo verbis* illius *quin illuſtrem, facere non poſſum. Sic autem ille ex Ludovico Vivo de Cauſis corruptar. art. lib. 7. in fine: In Pannonia vivebant olim ſine juris interpretibus, non tamen ſine jure. Nam ſimpliciter &*

bonâ fide, ex antiquis moribus, & paucis quibusdam legibus, Pannonius illis, non Romanis, res judicabant: imò diſſenſiones ſuorum civium facile componebant: & quemadmodum de Servio Sulpitio dicit Cicero, tollere controverſias malebant quàm conſtituere. In comitatu Beatricis, Ferdinandi Regis Neapolitani filiæ, quæ illinc fuit miſſa nuptum Matthiæ Corvino Regi, venerunt Jureconſulti aliquot, qui barbarum (ut ipſi dicebant) morem, magno vultus & ſuperciliorum faſtidio aſpernati, auctoritate ſuâ facilè perfecerunt, ut homines rudes ac ſimplices illorum ſe ſapientiæ concrederent. Cæperunt illi formulas præſcribere, quibus eſſet petendum, quibus reſpondendum atque excipiendum: dies legitimos notare: judici quoque aliquid aſſignare quod diceret, ne muta eſſet perſona. Brevi tempore, ubi nullæ priùs erant lites, omnia vidiſſes fervere litibus, controverſiis, repetitionibus, exceptionibus, comperendinationibus, procraſtinationibus. Erat prorſus fabula, niſi quod damnoſiſſima, cætera feſtiva cumprimis, & ad movendum riſum apta, hominibus utique otioſis, & quibus nihil eſſet controverſiæ. Quod malum tantum & tam ſubitum, quodq́; late invaſiſſet plurimos, quum animadvertiſſent homines prudentiores, ad Regem res eſt delata, qui re percognitâ, Jureconſultos illos continuò regni finibus juſſit excedere, & omnia in priſtinum morem revocari. Sedata eſt ſtatim tempeſtas illa, tanquam ſi venti poſuiſſent. hæc ille. 120. *Secundaria* functio eſt *Conſentanea* & *Diſſentanea*. 121. *Conſentanea* eſt *Confirmatio*: Hinc *omnia ſpecialiter Principis, & non populi ſtatuta nuncupantur, eo quòd niſi utroque modo Principis accederet conſenſus, & confirmatio, nullius cenſeretur firmitatis ipſa Conſtitutio* Part. 2, tit. 3. 122. *Diſſentanea* eſt *Legis mutatio*, *Totalis* & *Partialis*. 123. *Quæritur utrum ſtatutum valeat contra jus vel Divinum vel Naturale?* Et concludam ex Prolog. cap. 9. *Quod per ſtatutum ac legem, vel reſcriptum, non poteſt jus Naturale, vel Divinum in ſuo univerſo tolli. Nec enim ſummus Pontifex, vel alius quiſpiam, poſſet ſtatuere, ut non obſervaretur*

Vetus

tus vel Novum Teſtamentum: vel quod liberi non educarentur à parentibus, ſed in aliquibus caſibus particularibus poteſt fieri ex juſta cauſa, contra jus Divinum vel Naturale, ut prædo poſſit occidi, vel fur nocturnus. 124. *Totalis* fit per *Obrogationem* & *Abrogationem.* 125. *Obrogatio eſt quando legi latæ contraria fertur*, Daniel Otto. 126. Sic *Bela IV. contra regni conſuetudinem* (de qua num. 61. & ſeq.) *ordinavit, quod, qualiscunq; eminentiæ fuerint Nobiles, in ejus curia negotium movere, aut ei oretenus loqui nequiverint: niſi Supplicationes Cancellariis porrigerent, & exindè finem negotii expectarent*, Rogerius. Thvvroczius & ex illo Gaſpar Ens de Bela III. hoc ſcribunt. 127. *Abrogatio, quando lex prorſus tollitur.* Daniel Otto. 128. Ita ex antiquis Judiciis: *Quædam enim Conſtitutiones ſunt ex toto per poſteriores abrogatæ, ſimpliciter revocatæ* part. 2. tit 2. 129. Sicuti hæc quatuor I. *Judicium Palatinale ſive Generale.* 6. Matth. art. 1. & I. Vlad. art. 35. II. *Proclamata Congregatio.* 6. Matth. art. 2. & Ulad. artic. 36. *Olim Judicium in Zalarigidum in paucis diæceſibus.* Sambucus.

130. III. *Judicium Duelli.* 6. Matth. art. 18. & Ulad. art. 37. & 2. q. 5. cap. 22. Kitonich. 131. *Duellum* hoc *ſi quidem* juxta tenorem Articulorum *tunc ſolummodo fieri deberet, & ad hoc ordinatum extitit, quando omnis probatio deficeret* &c. 132. Ibidem: *Illud judicii genus, extra hoc regnum, in mundo inauditum.* 133. Bodinus tamen in Politicis: *Ruteni verò & Hungari non aliter quam ſi de cauſa judicanda non liqueret.* 134. Et Methodo ex Boemo & Munſtero: *Quid eſt autem iniquius aut magis barbarum quam quod Clageni fieri ſolet, ſi quis furti ſuſpectus ſit necatur, deinde quæſtio habetur? hunc morem Hunnis & Gothis acceptum ferunt. Ab illis etiam Duelli leges profectæ.* 135. Monomachiæ congreſſum deſcripſit Sabellicus: *Si cauſa anceps ſit, nec aliter liquere poſſit, his ferro decernitur, reus & actor dimicant, Rex aut*

qui Regis vicem gerit, pugnam ſpectat, judicatq́ſecundum eum qui ſuperior fuerit, ſatis viciſſe credunt, cujus adverſarius aut pugnam cunctantius inibit, aut lineis area quibus pugnæ locus circumſcribitur, exciderit: qui ex equo dimicant lancea prius, dein gladio utuntur, pedites præter verenda cæteris nudi pugnant. 136. IV. *Trina forenſis Proclamatio.* 6. Matth. art. 17. & Ulad. art. 7. *Rigida citatio per nundinas ter facta*, Sambucus. 137. His ſubjungo *Judicium Regale*, de quo Bonfinius: *Zagrabiæ Regale judicium proceres poſtularunt: quod breve quidem, & formidoloſum eſt. Quicunque hoc tribunal accedunt, haſtam ſubire coguntur: perorata utrinq́ cauſa, in cujus caput haſta dimittitur, is capitis reus habetur, præſentaneoque ſupplicio mulctatur. Id propterea factum, quia ex optimatibus & nobilitate multi homicidii, latrocinii, & rapinarum plerique, nonnulli peculatus, repetundarum alii poſtulati.* 138. Quod Judicium num abrogatum cum prædictis quatuor ſit, num verò aliud particulare, & fortè quod vocatur die Königliche Taffel/ cujus actus immemorialis eſt in Hungaria? caligo, & periti lectoris arbitrio relinquo. 139. Huc ſpectant *Decreta Regum. Jus Thavernicale,* cum primo illo *Antiquo Legum Codice*, quæ *infeliciſſimo, ac nunquam ſatis deplorato, amiſſæ Budæ Regni Hungariæ Metropolis, primæq́ Judicii noſtri* (Juris Thavernicalis) *ſedis, naufragio, una cum omnibus reliquis literarum ac privilegiorum monumentis, miſere perierunt.* Epiſt. Dedicat. Jur. Thavernic. 140. *Partialis eſt Derogatio, cum primæ legis pars tollitur, & Subrogatio, quando quid primæ legi adjicitur*, Daniel Otto. 141. Ideò in part. 2. tit. 2. *Aliæ verò partim abolitæ, partim approbatæ. Quædam autem ſilentio præteritæ: & quædam introducta &c.'* 142. Exemplo ſint hæc duo: I. *Judicium Candentis ferri.* II. *Judicium Ferventis aquæ &c.* 143. *Conſcientiæ ad candens olim ferrum examen, & aquæ in eam injectio, ut innocentia eliqueret.* Sambucus, 144. Quæ quidem

partim

partim abolita partim approbata: ſiquidem *neq́ quidem permittuntur amplius fieri, coram tribus teſtibus, ut antea, lib.* 1. *S. Ladis. cap.* 28. Kitonich. 145. *Niſi in ſede Epiſcopi & majoribus Præpoſituris, ut Poſonii, & Nitriæ*, Colom. lib. 1. cap. 22. 146. *Silentio autem præterita*; quia nullibi expreſſe *ſublata ſunt, neque tamen uſitata jam habentur*, Kitonich. 147. Certa Judiciaria exempla Hungarica ſuppeditat liber: *Ritus exploranda Veritatis &c.* de quo in Proœmio dictum. 148. Aliena: Eximii ac Clariſſ. Dn. D. Beſold. Tractatus anno 1620. edit. *De probatione quæ fieri olim ſolebat per ignem & aquam*; *cum ferventem, tum frigidam.* Itemque Camerarius Cent. 2. cap. 18. 149. Per *Subrogationem* verò *Proceſſus iſte Judiciarius, & uſus Proceſſuum quem in Cauſis inchoandis, proſequendis, diſcutiendis, & terminandis obſervamus, regnante ipſo domino* CAROLO *Rege &c. per eundem ex Galliarum finibus in hoc Regnum inductus fuiſſe perhibetur* part. 2. tit. 2. 150. *Circa annum Domini M. CCC. IX.* Kitonich. 151. Quo *Rex ſyncerioris Religionis Chriſtianæ cultor, hujusmodi Gentilitiæ ſuperſtitionis obſervationem eliminare volens*, Idem. 152. Qui PROCESSUS JUDICIARIUS, *quem in eadem* 2. *part. tit.* 6. *dicit ex Galliis inductum eſſe*; *intelligitur ſolum de Juridicis terminis, per quos, tanquam certos quosdam gradus, usq́ ad deciſionem litis proceditur, ut ſunt: Legitima Citatio ſolita, Parium petitio, Exceptiones de Jure admittendæ. Et Juridica remedia, veluti; Inhibitio, Repulſio, Appellatio, Novum Judicium; & cætera his ſimilia, &c.* Idem Kitonich. 153. Ad *Legis mutationem* hanc *partialem* pertinet & *Subrogatio Juris Thavernicalis*, anno M. DC. IX. de quo Epiſt. dedicat, & Privilegium ejusdem. 154. De cujus *origine* prima, nempe: *quo tempore & quibus authoribus Jus hoc Thavernicale conſcriptum ſancitumq́ ſit ſive cæperit, certi nihil habere poſſumus*, Epiſt. dedic. 155. In Functione verò; *Tavernicalia Judicia dicuntur,*

tur, de liberarum civitatum controverſiis quæ remitti ſolent ad Perſonalis Præſentiæ examen: Sambucus & Definit. Artic. Thaver.

156. Sequitur nunc *Dirigens Cauſa minus Principalis* ſeu Adjuvans, ut ſunt: Regis *Adjutores* & *Adminiſtri.* 157. *Adjutores* vel *gubernant*, vel *Judicia tractant.* 158. Ad *gubernandum* olim *Andreas I. Rex & frater ejus Bela habito conſilio diviſerunt regnum in tres perſonas, quarum duæ in proprietatem Regiæ Majeſtatis ſuæ manſerunt; tertia verò pars in proprietatem Ducis eſt collata,* Thvvroczius. 159. *Videlicet in Agro Tirmienſi, Præfectura Temeſvvarenſis & Nador Albenſis, cujus etiam erat Tranſylvania,* Lazius. 160. *Quæ dignitas erat regi proxima*, Ranſanus. 161. *Hæc igitur prima Regni hujus diviſio, ſeminarium fuit diſcordiæ inter duces & Reges Hungariæ*, Thvvroczius. 162. Propter conſanguinitatem & conſuetudinem imperii, quibus dominandi illecebris quilibet, quicunque fungi ejusmodi Ducis dignitate conſueverat, ad Regni dominatum adſpirabat, ob id hæc dignitas ſubmota eſt: ſed plura de hac alias. 163. Hodiè *gubernant* igitur *Judices Regni Ordinarii* vel *Officiarii.* 164. Regis nomine *Judices ordinarii ſunt, imprimis Palatinus, deindè Judex Curiæ, & poſtmodum Secretarius, Cancellarius ſi præſens fuerit, ſin autem non, Locumtenens, hoc eſt, qui ſigillum judiciale Regiæ Majeſtatis pro tempore tenet.* 6. Matth. art. 68. Ulad. Prim. art. 33. 42. & 70. Sigiſ. Sext. art. 1. 165. De Palatino hæc Lazius ſcribit: der *Palatinus* oder Pfaltzgraff iſt der nechſt im Reich nach dem König/ vor welchen die Hungern vorzeiten/ wann ſich ein König übel hielt/ macht haben gehabt zu vergleichen/ und dieſe Dignität kombt nicht auff die Kinder/ ſondern wird allzeit der *Palatinus* von gemeiner Landſchafft und freyer Wahl erwehlet/ hæc ille. 166. Eſt *Curator Regni, Coronam præferens, Strigonienſem tamen ſequitur,*

quitur, Sambucus. 167. Hodièque vigore art. 3. Poſon. M. DC. VIII. ad eligendum *Regia Majeſtas, duas ex ſtatu Catholico Romano & totidem Evangelicæ Confeſſionis perſonas, Statibus & Ordinibus nominat ac proponit, ex quibus quemcunque ad gerendum tale officium idoneum fore judicant, invocato Numine Divino eligunt, &c.* Plura de illo Matthias in Decreto Speciali. 168. Judex Curiæ, *dignitas enſem Regi præferens, & Regia judicans defectuque ſeminis*, Sambucus. Der Hoffrichter / *hac autoritate, ſicuti in Germanorum Principum Aulis Marſchalli*, (die Marſchalch) *ſunt*, Lazius. 169. Cancellarius Summus, *Regis perſonæ præſentia*, Sambucus. 170. Et *Perpetuus, qui eſt Metropolitanus Strigonienſis, qui & Primas Regni & Summus Secretarius nominatur ac prærogativam habet electum Regem inungendi, & ſigillo majori Privilegia munit*, Gerard. Mercator ex Lazio. 171. De prærogativa inungendi Regem, relatu digniſſima ſcribit de Baſilica Albenſi, Thvvroczius: *Inter cætera verò dedit Eidem Albenſi Eccleſiæ quædam donaria ſempiterna, memoria digna, duo ſcilicet rationalia, quorum utrunq; habebat oram contextam ſeptuaginta quatuor marcis auri puriſſimi, & lapidibus precioſis, quæ Beatus Benedictus S. Romanæ Eccleſiæ Pontifex ad preces S. Stephani Regis tantæ auctoritatis privilegio inſignivit, ut quicunque in celebrando Miſſam eis uteretur legitime, poſſet Regem inungere, coronare & gladio accingere.* 172. Perſonalis præſentia. *Eſt Regis Locumtenens, cujus Vicarius Perſonalis hodie, ut Tavernicus Tavernicalium*, Sambucus. 173. Et *Judicibus praeeſt*, Lazius. 174. Ad *cujus examen Cauſæ Tavernicæ ex parte aliqua non contenta, tranſmittuntur*, part. 3. tit. 10. & 11. 175. Qui *Tavernicus & Tavernicorum Regalium Magiſter, Camerius, Camerariorumq; præfectus eſt*, Sambucus. 176. *Aurifodinarum, Salinarumq; & breviter earum Civitatum, pagorumq; ac caſtrorum cauſas diſtinguit, quæcunque ad Cameram Regiam pertinent, ſicuti* Oberſter Vitzumb *in Styria*,

ria, Lazius. 177. Idemque *Judex appellationis à ſententiis liberarum civitatum*, de quo Partiale Jus Thavernicale, Jus Tripart. & Decret. Regum. 178. *Officiarii* qui gubernant, in Curia Regis ſunt: *Cancellarius aulicus, qui Principis aulam ſequebatur*, Sambucus. 179. *Arbitrio Regis aſſumptus, qui cæteras literas minores, & potiſſimum mandata regia, & in Cauſarum diſtinctione, datas munit, Decretisq́ Regis ſubſcribit*, Mercator ex Lazio. 180. *Magnus Scheneſchalcus, Præfectus Palatii*, Sambucus. 181. Aut *Magiſter Curiæ, quemadmodum apud nos* ein Hoffmeiſter/ *olim apud Reges Galliarum Major Domus dictus, Regis intimus Conſiliarius habetur, & ejusdem comitatum ſequi cogitur*, Lazius. 182. Reliqui qui Judicia tractant, ſunt vel *Majoris* auctoritatis vel *Minoris*. 183. *Majores* ſunt Vice gerentes ſuperiorum, Ut: *Vice Palatinus. Vice judex Curiæ*, & cæteri, qui à Germanis dicuntur, deß Pfaltzgraffen und Hoffrichters Statthalter. 184. *Minores qui miniſteria magis Judiciorum quam Magiſtratuum exercent*, ut Mercator inquit. 185. Sunt. I. *Protonotarius Palatini*. II. *Protonotarii Judicis Perſonalis Præſentiæ*. III. *Protonotarii Judicis Curiæ, qui eſt* der Obriſt Schreiber deß Hoffrichters/ Lazius. 186. *Hi omnes nobili Stirpe eliguntur* art. 4. Ulad. min. 187. *Et ab Ungaris paſſim Magiſtri appellantur*, Lazius. 188. Nam *Magiſter, Judex vel Protonotarius Juridicus. Magiſtri, Protonotarii, ſeu Judices Cauſarum, vicarii dignitatum Regni* ſunt, Sambucus. 189. *Ac habent in laboris conſortium adjunctos hos ſequentes*, Mercator. 190. *Secretarium Archiep. Strigonienſis, qui eſt Director Cauſarum Regalium, ſicuti apud Germanos* ein Cammerprocurator/ Lazius. 191. *Aſſeſſores & Notarios aliquot*, hodie numero minores quam olim, quos proximè enumerabo. 192. *Adminiſtratores*, ſunt vel *Sublimiores* vel *Minores*. 193. *Sublimiores* eos dico: *Qui publice aut privatim Principi exhibent in functione*

ve aliqua, ſui uſum, Lipſius in Polit. 194. *Publicè:* ut ſunt *Vayda, & Wayvvoda, Prorex in Tranſylvania, Walachia, & Moldavia &c. inferior Gubernatore*, Sambucus. 195. Sclavis belli Ducem ſonat &c. 196. *Quod nomen primum Stephano Bathoreo (opt. mem.) Polonorum Rege invictiſſ. Principe Tranſylvaniæ creato deſiit*, Maginus. 197. *Banus, Præſes in Regnis adjunctis, qui alios vexillo præit, Ban.* Sambucus. 198. Videlicet *Regnorum Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ, Banus Machonienſis, Zevvriſienſis & Sirmienſis &c.* 199. *Porrò quia Regnum ampliſſimum eſt, neq; à minoribus judiciis confluere omnes in Curiam poſſunt, nec Curia tot querulantibus ſufficit, conſtituti ſunt per Provincias Judicia Particularia eorum, quibus prima inſtantia cauſæ deciduntur, quos Comitatus* Latine, *Hungari dicunt*, Mercator ex Lazio. 200. Eorum idiomate *Iſpan*; Hinc fortè quod Thvvroczius de tertia parte exercitus Attilæ ſcribit, quæ contra Soldanum ab illo deſtinata, famoſiſſimo prælio in Campis Cathalaunicis intereſſe non potuit: *Et horum quidem Capitaneos ipſorum lingua Hiſpanos vocatos extitiſſe: & exinde & Hiſpaniam nomen accepiſſe tradunt.* 201. Germani à Bannis Sponſchafft/ ut Lazius vult: welche die Hungern *Comitatus* und *ſedes* und wir Teutſchen von den *Banis* den Obriſten der Gericht Sponnſchafft nennen/ &c. 202. *Sunt autem Comitatus, ut hoc quoque obiter explicem, Regni partes, quas Provincias aut Præfecturas, aut Græca voce, qua plerique Latinorum uſi ſunt Nomarchias dicere poſſis. Plinius & conventus & Jurisdictiones & conventus juridicos in diſtributione Ciliciæ; & Beticæ Hiſpaniæ appellare videtur. Cicero vocat Diaceſes, quod nominis Epiſcopi in appellatione ſuarum jurisdictionum, quamquam nunc vulgo corrupte uſurpant*, Wernherus. 203. *Comitatus autem proprie de Imperatoria aula dicitur. Sed quia tempore Caroli Magni, regnantibus Berengariis, & Othonibus ad ſingulas Civitates regendas aliquis Comes mittebatur, cœpit te-*

rito-

ritorium, quoniam illi Comes praerat, Comitatus dici. *Otto tamen Phriſingenſis Comitatum à comminando Comitatum dici exiſtimat*, Jacobus Spigelius Scholiis in Ligurinum. 204. *Earum vero partium, Præfecti vocantur Hungaris Comites, quibus Jurisdictionis cura incumbit*, Wernherus. 205. *Comites* Hungariæ trium generum ſunt. I. *Comes Perpetuus, cum dignitate natus, qui ſolius Regis judicio nititur.* II. *Comes Liberi, ut Urſini, Frangipani, Crupani &c.* III. *Comes Parochialis, Proprius regionis cujusq; Præfectus*, Sambucus. 206. *Qui à Rege cum conſilio Prælatorum & Baronum ex illis de eodem Comitatu eligitur*, Matth. ma. art. 60. & paſſim in decret. Regum. 207. *Comitis Parochialis vices tenens eſt Vicecomes*, Sambucus. 208. Qui *eligitur à Comite de eodem Comitatu, ex potioribus Nobilibus* Ulad. ma. art. 80. & Matth. d. l. 209. Et *Judex Nobilium dicitur*, ibidem & paſſim, ut art. 13. Poſon. M.D.LXXI. 210. Qui *ambo indicare & promulgare Sedes in ſuo Comitatu poſſunt*. art. 11. Poſon. eodem. 211. Et hæ, *Sedes Judiciariæ* dicuntur Ulad. 2. art. 29. & alibi ſparſim. 212. Germanis Gerichts Stul/ Lazius. 213. Quæ tempore Ferdinandi I. tenore art. 37. Poſon. M.D.L. *in ſingulis Comitatibus &c. ſingulis quindecim diebus aut ad ſummum ſingulis menſibus &c. celebrabantur.* 214. Sunt autem Ranſano; *Comitatus complurimi, numero LXXIII.* 215. Molnaro; *LXXIV.* 216. Aliis excluſis Tranſylvanenſibus in Hungaria *plures quinquaginta &c. ex quibus vix dimidium hodie obtinemus*, Wernherus. 217. Qui *Conventus à Civitate nomen accepere*, Ranſanus. 218. Ut *Comitatus Poſonienſis; à Civitate Poſonio*, & ſic reliqui &c. 219. Sed & præter Comitatus in Tranſylvania ſunt *Sedes Siculicæ ſeptem & duæ Filiales. Sedes Saxonicæ ſeptem & duæ Filiales*, Molnar. 220. Inter *Adminiſtratores ſublimiores* computo, nunc nominetenus tantum *Præfectos & Præſides* Militares. 221. Ut ſunt *Gene-*

Generales partium Regni ſuperiorum & inferiorum Capitanei, Locumtenentes, Caſtellani Caſtrorum. 222. Et olim *Proviſor Budenſis*,Lazius. 223. *Privatim ut ſunt ij ferè, qui ad Aulæ ſaltem uſum atq; ſplendorem adhibentur: quos ſuo proprioq; verbo dicimus Palatinos*, Juſtus Lipſius in Polit. 224. Ungarico verbo *Vduarnicales.* 225. Tales ſunt: *Theſaurarius Regis, Janitorum Regalium, Dapiferorum Regalium, Pincernarum Regalium, Agazonum Regalium, Cubiculariorum Magiſtri.* 226. *Et cæteri Magiſtri officia tenentes & honores*,ut Stilus Decretorum habet. 227. Quæ omnia diſtinctius tradidiſſem, niſi me confudiſſent Decreta,in quibus Perpetuus ordo & ſeries dignitatum ubique ſtricte non obſervatur, ex quibus ſine præjudicio Sublimiorum & Minorum prænominata officia ordinatè memoriæ cauſa exhibere non dubitavi. Ideoque me â cujuscunq; injuria vindicabunt & excuſatum omnes habebunt. 228. *Minores* ſunt in ſingulis locis Juridicis, ut Primo *in Regiis Liberisque Civitatibus*,& reliquis *Oppidis* & *Vicis*, *&c.*

229. Et ſic de *Imperatore*, & *capite*, ordine ſequuntur *Parentes* ſeu membra, quæ ſunt *Status* & *Ordines* Regni Hungariæ, quos proxime ſpeciatim explicabo. 230. Nunc ad partem alteram, *Formam Militarem* venio, *quæ horridum ſagum ſuum promptè offert. Ego accipio;& ſermonem una veſtemq; mutans*, non ut confidens miles, ſed *homo umbraticus* levi & brevi velitatione

—— *calamis, & linguâ pugnaturus.*

231. Coadunatur autem *Armata Multitudo* per *Civium* & *Sociorum Legiones.* 232. *Domeſtici milites* ſive *Cives* ſunt *Hungari*, qui *reverentia nominis*, *Gentium quæ ſub S. Corona & Regibus Hungariæ* vivunt, animoſe *objiciunt ſe mucronibus inſidiantium*,& in prælio acriter & alacriter ſumma & majori *charitate* pro *aris* & *focis*, pro *conju-*

gibus & *liberis*, pro *dulciſſima* denique *Patriæ* dimicanda quam *Externi* qui *non fide, non affectu tenentur*, ſed mercede & pecunia *venalem ſanguinem habent*, Livius.

Venalesq; manus ———

Lucanus. Nec hoſti ſed *hoſpitibus tantum metuendi*, Tacitus, *Et in ruſticorum gallinaria egregiam pugnam edituri*, Cl. Dn. Forſtner. 233. Præ cæteris tamen nationibus fideliſſimi *Germani*, ſociis ſuis finitimis & confœderatis pro *fide* & *ſalute* viriliter & ſtrenue ex more gentis auxiliantur & ad omnes ferè motus Turcicos primi præſto ſunt. 234. *Legio* verſatur in *Nomine* & *Numero Perſonarum*. 235. *Nomine* Latino uſitato Hungaris dicitur vel *Banderium Regale* vel *Banderium ſimplex*. 236. *Sub Banderio Regali mille equites armati teneri conſueverunt*. Ulad. min. art. 21. 237. Hungaris *Egy Záſzlo állya*. 238. De *Simplici numero Perſonarum*. Ulad. ma. art. 20. *ordinatum quod ſub unoquoque Banderio integro, quadringenti, ſub medio verò ducenti homines exercituantes* &c. 239. Inter hos ſunt *Principes* & *Milites*. 240. *Principes* duplici diſcrimine *Duces Primarii* & *Secundarii*. 241. *Primarius* poſt Regem in *Expeditione Generali* eſt *Palatinus Generalis & Supremus Capitaneus Regni & Regnicolarum, & illos gubernat, juxta tamen voluntatem & arbitrium Regiæ Celſitudinis*, Matt. Decret. Special. art. 4. 242. *Secundarii Locumtenentes, Capitanei Caſtellani, Proviſores, Centuriones & Decuriones*. 243. Pro inſigni *præter morem aliarum gentium apprime ſoli Duces Hungarorum delectantur*, Comes Petrus à Revva. *Cambuca, Clava ferrea, aliis Cucuma, Bozogány*, Sambucus. 244. Quod belli inſtrumentum *magis ad cogendos ordines, quam hoſtis arma perfringenda accommodatum*, Gaſpar Ens opinatur. 245. *Decuriones* ferunt *Sariſſam* ſive *Haſtam Velitarem*. 246. *Milites legitimi* dupliciter fiunt: *Diſcrimine & delectu*. 247. *Diſcrimine* iterum duplices: *Equites* & *Pedites*. 248.

Equus

Equis malunt quam pedibus prælium inire, Barclajus. 249. Et hi ſunt vel *armigeri* &c. vel *levis armaturæ, vulgo Huſzarones nuncupati.* Ulad. ma. art. 20. 250. Olim illorum *Arma* erant *Jacula* quæ propriè Hunnis attribuunt Ammianus, Sidonius, Jornandes, & alii plures. 251. Hungaris Regino, Liuthprandus & alii. 252. Idem quoque Hunnis bellandi mos erat *Laqueos jacere*, de quo Ammianus. 253. De Hungaris Chriſtianis Otto Phriſingenſis: *Omnes pene tetri, tetris in armis procedunt* &c. 254. *Quæ ſunt lancea, ſagaris ſive gladius Perſicus, ad lævam ſub dextro femore verutum ephippio alligatum: plerię, inſuper ſiphunculum tormentarium theca reconditum habent*, Gaſpar Ens. 255. Splendidum illorum apparatum & armaturam Stephanus Vinandus in Hercule Prodico in Rudolphi Coronatione Hungarica hoc modo delineavit: *Rex Rudolphus &c. illuſtrium turmas aliquot inſtructiſſimas ſecum trahens. Attilæ provinciarum domitoris victrices copias repræſentare videbantur armis, atq; veſtitu. Equorum nobilium colores, atque picturæ variæ; gemmis, auroq; nitentes phaleræ. Martiorum hominum apparatus Scythicus, feri vultus, capita in verticem uſque raſa; virgatæ tunicæ, thoraces, & loricæ bilices, trilicéſve clavis aureis, argenteisq; diſtinctæ: Ithyræi arcus inaurati, & encauſto picti: nec non onuſtæ ſagittis pharetræ, cocco, purpura, pellibusq; peregrinis ac raris tectæ & ornatæ, Lanceæ coloribus variis depictæ: item ex ferro fabricatæ clavæ, malleiq; ponderoſi atq; inaurati, ſpectantium oculos ſatiare non poterant. Atq; inter cætera generoſæ nobilitatis militarisque virtutis inſignia præeminebant expenſæ aquilarum alæ ingentes vaſtis clypeis inhærentes vel auratis galeis impoſitæ: vetuſtum decus nobilis apud Hungaros familiæ, & præcipua fortitudinis bellicæ apud poſteros inſignia. Maxima cum his habentur victoriæ præmia, ac veluti laureæ quædam eximiæ pro ſingulis occiſorum hoſtium capitibus ex acie relatis ſingulas aquilarum pennas accipere*

atq; eas crebris victoriis multiplicare. Glorioſum plurimas clypeis caßidibusve affixas, aut è lanceis, haſtilibusve dependentes referre in prælium: pulchrum eſt easdem per caſtra, atque urbes in capite geſtare, immo etiam cute perforata temporibus ac fronti propria infixas oſtendere poſſe, hæc ille. 256. *Pedites* vulgò *Haydones*, *quos & liberos vocant.* qui in confiniis Turcicis pacis tempore morari ſolent art. 23. Ferdinand. I. Poſon. M.D.LXIII. 257. *Nec galea nec lorica utuntur, veſtitu parum à ruſticis differunt: arma illis ſclopus manuarius, aut ſi is deſit, haſta velitaris, ſagaris, & à cingulo dependens ſecuris &c.* Gaſpar Ens. 258. Armorum nomina Hungarica hæc ſunt: Lancea, *Koplya*, Acinaces, *Szablya*, *Tör*, *Kard*. Machæra in mucronem rectum deſinens, *Pallos*. in acuminatum, *Hegyeſtör*. Sagitta, *Nyil*. Pharetra, *Tegez*, Arcus, *Kézij*. Securis, *Balta*. Sclopus, *Buska*. 259. Uncinus Hamus, *Czakany*; hujus inſtrumenti haſtile ligneum eſt cuſpide ferreo & adunco forti temperatura. 260. Propria olim Gothorũ arma quæ falcata & uncata erant. Sidonio epiſt. 20. lib. 4. *Lancea uncata*, Aliis, *Hamata*, *Uncinata tela*; quidam *Runcinum Gothicum*, *Falcaſtrum* vocant, videatur Savaro in Sidonii d.l. 261. Ceſtus, Fuſtis, *Bot*. 262. *Dilectu* milites ſunt *Ordinarii* & *Subſidiarii*. 263. *Ordinarii* aſſidue in Fortalitiis & limitibus ſive Metis Regni, contra Turcas & alios hoſtes Hungariæ oppoſiti ex munere & arte militant. 264. *Numerum* tempore Matthiæ I. & Uladiſlai II. complexus eſt Sambucus ſub *Salariatu Regni Vngariæ contra hoſtes, anno. &c.* inſertus Hiſtoriæ Bonfinii. 265. Sed quid hic ad hodiernum? definiri vix poteſt, quia in omni momento pendet à tempore & magnitudine periculi. 266. Ad ordinarios pertinet *Legio Nigra* Matthiæ I. de qua Sambucus in appendice ad Ranſanum. 267. *Subſidiarii* ſunt *Prælati*, *Barones*, *Proceres*, *Nobiles & alii Poſſeßionati*, qui omnes in Generali expeditione, *Banderiis Copiis & Militibus* ſuis &c.

Regi

egi militant,non ſerviunt, S.Steph.1. cap.4. 268. Ac
um Rege extra Regnum ire non tenentur, niſi pro pecunia
pſius qui Comitatus habent, Andreæ II. art.7. 269. Nec
d Caſtra Rege non exiſtente prius in illis. 270.
Hinc tempore Ludovici II. *Ex his quidam intempeſti-*
e admodum privilegia ſua allegarunt, quibus cautum eſſet ne
arones aliter quam ſub vexillis Regis militare cogantur,
Gaſpar Ens ex Proderico. 271. Ad quod *Rex in*
requenti Senatu, ubi de hoc agebatur, ſubitò in iram verſus,
ideo,(inquit)ego unumquemq; capite meo (verba enim Regis
cui fuerant ita ponamus) excuſationem & ſalutem capiti ſuo
uærere. Ego perſonam & caput meum ideo in hæc pericula
dduxi, ut illud pro hujus regni & veſtra ſalute, omni fortunæ
iſcrimini objicerem. Ne quis igitur ſit, qui poſſit excuſatio-
em aliquam ſuæ ignaviæ capite meo prætendere, neve poſſit
liquid mihi imputari: ibo ego, Deo Opt. Max. beneſuvan-
, cras vobiſcum in perſona eo, quo alii ſine me ire nolunt, Pro-
dericus. 272. Qui Proceres *Banderia Regalia, In-*
gra & media inſtruere tenentur, Ulad.min. art.20.
.22. 273. Reliqui *Nobiles à centum colonis decem*
untes art.20. Poſon. M.D.LVI. 274. *Sed qui*
cem colonos non habent ii ſimul conferunt, ut is numerus
mpleatur. art.6. Tyr. M.D.XLV. 275. Idem de
iis Poſſeſſionatis capiendum. 276. *Numero* olim
eidem *Attilæ exercitus quingentorum millium eſſe fereba-*
r, Jornandes. 277. Et Chriſtianos Reges *è ſolo*
ungariæ Regno Sexaginta equitum millia in aciem quondam
uci potuiſſe ajunt, Honorius. 278. Ex Tranſylva-
a juxta communem ſupputationem ad nonaginta & amplius
llia armatorum, Reycheſtorff. 279. Hinc Avorum
memoria *cum adverſus Grittum conjurarent, vindicandamq;*
nis Emerici Ciebachi Antiſtitis Varadienſis mortem decerne-
t. Nunquã ullæ gentes pro ſalute ſua & pro publica dignitate
propulſandam injuriam, vel intentiore ſtudio, vel graviore
etu, vel majore celeritate ad arma concurrerunt. Paucis
ra diebus ſupra quadraginta millia peditum & equitum

 coi-

ſolvere &c. Paulus Jovius. 280. Quid? Solum *Siculorum numerum ſupra ſexaginta millia eſſe ferunt. Juſſi vero in bello exire niſi pareant, capitali pæna plectuntur, bona fiſco applicantur.* Æneas Silvius. 281. Idem quoque *Wayvoda Moldaviæ &c. generali habito delectu, ad ſexaginta millia equitum & peditum exercitum conſcribere*, potuit, Reycherſdorff. 282. Hodie quot colligi poſſunt, Civilia bella docuerunt. 283. Et hæc de *Armata multitudine.* 284. Continebatur autem olim in robore & Virtute *diſciplina Militaris*, quæ eſt vel *Communis* vel *Particularis*. 285. De communi ſcientia ſive diſciplina, *Matthias ille Hunniades Rex Pannoniæ, quo nemo à multis ſeculis melior, prudentior, militia clarior aut felicior, & addam veterum rerum (inter Principes quidem) doctior fuit, palam ita ſententiam tulit. In corona illuſtrium hominum coram ipſo ſermo erat de præſtantia noſtri ævi, & artibus ac machinis bellicis, pleriq; omnes veteri anteferebant. Ille autem renidenti ore, Si centeſimam partem antiquæ militiæ ætas noſtra teneret, & diſciplinam haberemus illi parem; profectò Turcarum iſtud regnum non fuiſſet tam longè lateq; diffuſum. Nec tamen antiquitatem nuncupo, quæ quingentis aut ſexcentis annis continetur: ſed Romanorum illud ævum aſpicio, quod cum aliis belli artibus, tum & machinis & tormentis præclare fuit inſtructum*, Juſt. Lipſius epiſt. 21, ad Belgas ex Galleoti Martii cap. 10. de Dict. Fact. Mart. ſed leviter immutato ſtilo. 286. *Particularis* eſt in *Exercitio* & *Coercitione.* 287. *Exercitium* verſatur in *Uſu* & *Ordine.* 288. *Uſus* in *Armis* & *Moribus Caſtrenſibus.* 289. *Uſu armorum Hungari quidem ſoli fere hac tempeſtate cum Turcis pugnare noverunt: eo quod inſito quodam odio quotidianis prope præliis cum his contendunt, maximoque ob id ipſum illis terrori ſunt*, Tubero. 290. Proindè quod Phil. Callimachus in Orat. ad Innocentium VIII. Pontif. de armis Turcorum dicit, idem de Hungarorum *nec pervulgata quæq; ,' ac nota recenſebo.* 291. *Ante omnia enim cum feriendi duplex ſit ratio, quippe quod*

uod vulnus aut punctum impingitur, aut caſim infertur; Calmachus. 292. *Punctim, Eminus* & *Cominus.* 293. *minus, Arcu* & *Sclopis.* 294. *In arcu quamdiu ab ſeipſis on degeneraverant, nonnihil momenti fuit. A principio enim on decoris, & non habilitatis, ſed terrendi, ac ſauciandi hoſtis atio in omni armorum genere habebatur, atque ideò ſagittæ raves & prælongæ, Arcus vero amplitudine & robore tali fieant, ut aſpectu terrerent contuentes, & facile telorum ponus ac proceritatem ferrent*, Callimachus: repræſentat &c, *Icon Hunni* Antiqui. 295. *Nunc verò per ambitioem decoris, omnia commutata, atq; adeo velut in mollitiem rrupta, ut non fortium virorum, ac militum tela, ſed puerom ludicra videantur*, Callimachus. 296. Effectus ntiqui & hodierni defectus Cauſam lege in Jo. arclai Icone Animorum cap. 9. 297. Uſque adeò ilicet, eheu! Sagittarum uſus neglectus hodiè

Multis pro vili, ſub pedibusq; jacet

ui olim proprius Hunnorum & formidabilis orbi ierat, ut alias fuſius explicaturus ſum. 298. Scloetorum hanc formam in fictitiis militibus comendat Thomas Campanella de Reipublicæ Idea: *quites* &c. *duas ex ephippiis pendentes piſtolas, validæ temratura; anguſtas in orificio magis; qua de re penetrant mnem ferream armaturam.* 299. *Cominus; Lancea, Veto, Uncino*, pugnant. 300. *Lanceis* ſive *haſtis non eom ordine & in Hungaria, & Italia concurritur. Ibi enim n niſi cuſpidatis conditis: hic verò ſape inermi haſta pugnar. Sed in Italia concitato & currente; in Hungaria verò cuſſando, & non plenè currente equo certatur*, Gaotus Martius. 301. *Veruto* mucrone acumito, in perſequendo hoſte utuntur. 302. Unno quocunque libet, maximè autem contra gravis maturæ equites, quo perforant loricam & thoram ſquamatum, equitemque detrahunt & de equo jiciunt. 303. *Caſim, Secant* vel *Batuant* adverſarios. 4. *Acinaces, Parazonia* & *Secures*, *ſecandi* facultatem

q 4 præ-

præbent. 305. Acinaces enim *ne punctum feriant, ſupini recurvi ſunt,& mucro in dorſum ſuum retroactus, cæſim vero ſi dimittantur,propter quod non velut in gladiis aliarum gentium,latitudo ferri à manubrio paulatim detenuatur in acumen,ſed contra, qua tenentur propemodum acuti ſunt, qua vero feriunt latiſſimi, & carent capuli libramento, elevari ſurſum, & ad geminandum ictum recolligi non poſſunt. Atq; ideò, quod fieri arte quadam nonnulli putant, Turci, quandoquidem gladius in dorſum falcatus, & in mucronem actus, ac præponderans, neq; infigi cominus, neq; referri ſurſum queat, ſi absq; vulnere in vanum deciderit, neceſſario coguntur, inſolito more rejecto brachio in adverſum cæſim ferire. In quo genere ictus,quia contra ac nituntur nervi, intentatur, nullus omnino gravis impetus eſſe poteſt.* 306. Hæc Callimachus de Turcis,contra quos peritè & ſtrenue dirigere ſciunt Hungari ſua *Sablya*, *Pallos* & *Balta*. 307. Et ſi his prædictis armis *nequeat ferrea armatura hoſtilis perforari*; Strenuiſſimi Hungarorum *agrediuntur hoſtem Clava, ſicut Achilles Cygnum: & conquatiunt,dejiciuntq;* batuando. 308. Ac ſic in hunc uſum cedit *Bozogani* ſupra n. 243.& ſeq. 309. *Ceſtus* ſive *Fuſtis* comes eſt Ruſticorum, ut quibus arma interdicta ſunt in Decretis & Conſtitutionibus Regni. 310. Sed nimis multa de armorum uſu,quibus hoſtem ſoleant convulnerare Hungari,quibus ſe muniant autem à vulneribus alio tempore. 311. Nunc de moribus Bonfinius loquitur: *Aliquandiu in caſtris diverſatus &c. Nuſquam gentium milites ſpectare licuit caloris & frigoris, item laboris & inediæ tolerantiores, qui ſtudioſius imperata faciant, lubentius dato ſigno pugnam ineant, ſe morti promptius exponant, item qui militarem ſeditionem magis deteſtentur: in caſtris quietius honeſtiusq; vivant,ſeſe religioſius agant, tumultus magis abominentur & rixas, colant avidius temperantiam & caſtitatem: & ab omni blaſphemia perjuria illegitimaq; venere,ſint magis alieni. Maxima pars equitum quibus uxores ſunt,*

& liberi, triennium quandoq; aſſiduo militare coacta, num-
m conjugii fidem violaſſe creditur. Si quis cum ſcorto de-
henſus eſt, perpetua ſugillantur infamia. Fortitudinis &
entiæ ſunt plus quam Lacedæmoniæ. Hyeme juxta atque
te caſtra frequentantur. Et quod meis hiſce oculis ſæpe vidi,
nivibus ac terra ne obſidionem deſerant inſtitutam toleran-
ybernant. Undè murum ſæpe more prodeunt ſtationi-
, totam noctem, teſſerariorum juſſu, equites adſunt: neq;
moventur, neq; de rigenti algore queruntur. Et quamvis
isque membra veſaniente frigore obſtupeſcant, invicto ta-
animo cuncta patiuntur: liberos in caſtris alunt, ibique
taribus ſtudiis informant. Ex quo fit ut gens Ungarica
aſpera, ita inſtituta ſit &c. 312. *Ordo* eſt *ante* & *in*
greſſu cum hoſte. 313. Ante *Pugnam* in loco ac-
nmodo & præſertim campoſo, quia *equitatu gau-*
t, inſtituunt aciem per *Numerum* & *Figuram*. 314.
nero aciem variant *Simplici, duplici, triplici, quadrupli-*
:c. 315. Sic *Acies Ludovici II. in latiſſimis & patentiſſimis*
cāpis Mohaczio ſubjectis in duo agmina diviſa eſt &c. Iſth-
fi & Prodericus. 316. Idem de pugna Joannis Hu-
dis cum Turca in *Campo Merula* Thvvroczius: *Or-*
tæ ſunt per dominum Gubernatorem omni ſua de gente,
m ducebat, acies octo & triginta &c. 317. Huc adde
Jornande Prælium Attilæ in Campis Catalauni-
318. Juxta *Figuram* acies *Cuneata, rotunda, qua-*
a eſt &c. 319. De Hunnis Ammianus: *Et in-*
es prælia cuneatim variis vocibus ſonantibus torvum. 320.
unda forma ordine primo *quandoq; acies undiq; cur-*
s catenatis vallatur & cingitur. 321. Sic de Attila
nandes: *Se ſuosque intra ſepta caſtrorum, quæ plauſtris*
ata habebat, recluſit, &c. 322. Idem de acie Ludo-
II. Iſthvanfi & Prodericus. 323. *Figura Cu-*
a aut *Quadrata* & alia, à fronte & tergo, dex-
& ſiniſtris equites & pedites per gentes &
iones diviſi ſunt. 324. Jornandes de Attilæ

prælio: *Cornua ejus multiplices populi & diverſæ nationes, quæ ditioni ſuæ ſubdiderat ambiebant.* 325. Uſitato autem more in agmine præcipuo, *quam aciem Statariam appellamus*; Prodericus. Regem in medio ſtatuunt cum flore & robore bellatorum ſuorum ſeptum, *quem de more volunt prælio intereſſe*, Prodericus. 326. Sic in campis Catalaunicis *fuit Hunnorum acies ordinata, ut in medio Attila cum ſuis fortiſſimis locaretur; ſibi potius Rex hac ordinatione proſpiciens, quatenus inter gentis ſuæ robur poſitus, ab immani periculo redderetur exemptus*, Jornandes. 327. Idem de acie Ludovici II. Prodericus & Iſthvanſi. 328. Itaque in prælio exiſtentem ex pervetuſtâ conſuetudine *Nobiles Hungariæ communiunt Regem circumquaque ſunq; Regi pro muro inexpugnabili*, ut de Colomani Regis prælio cum Cunis & Rutenis commiſſo ſcribit Thvvroczius, & alii de aliis. 329. In eodem agmine non procul à Rege, Regale Signum: videlicet *Ingens vexillum Divæ Virginis Mariæ imagine deaurata conſpiciendum, à Judice Curiæ, de quo ſuperius retulimus* (num. 168.) *ſuſtinetur: cui de veteri more calcaria detrahuntur, eo ſcilicet monimento, ne de fuga cogitaret*, Iſthvanſi de acie Ludovici II. 330. Mox congreſſuri cum hoſte: *Palatinus Regem ex loco deſignato per univerſum exercitum circumducit: ibi eum præſentem omnibus manu oſtentans, Concionabundus paratum dicit omnia extrema & mortem ejus pro Patria, pro Sacra Chriſti Dei Opt. Max. religione, pro conjugibus & liberis eorum, &c. Hæc & alia talia cum Palatinus & ſimul etiam Rex, omnibus ordinibus obequitatis, commemoraſſent: Rex locum & ordinem ſuum repetit* &c. Prodericus de acie Ludovici II. 331. *Ac galeam poſcit, ut capiti imponeretur*, de eodem Iſthvanſi & Prodericus. 332. Attolli *ſigna Vocalia & Muta* imperat. 333. *Vocalia & Naturalia* & *Inſtrumentalia* ſunt, quibus ſuos milites ad pugnandum incitat, & hoſtes provocat. 334. Naturali *ſonitu*

exoritur

exoritur clamor vel cantus potius JESU SALVATORIS *nomen invocantium de more*, Prodericus. 335. Olim clamabant ter DEUS, &c. Cauſ. Eff. diſq. 14. 336. *Inſtrumentalia* cum clangore inflantur, ut ſunt *Tubæ*, *Modi*, *Tibiæ*. 337. Quarum *duplex ratio: Dorica & Jonica*, de quibus Scaliger in arte Poetica: *Dorica Vetus, magnifica, ſublimis, gravis, contenta, nihil habuit fuſum, nihil ſolutum, nihil hilare, nihil molle: ſed plenum, vehemens, paucis modicisq; flexibus, bellicis conveniens numeris & motibus. Pannonium & Getarum Scytharumq; noſtris etiam temporibus talem audivimus in Dalmatia ac Tranſylvania & Myſia ſuperiore*, hæc ille. 338. Cum ſonitu reboant & pulſantur *Tympana*, Hungaris *Dob*, Auſtriis Hörbancken/ aliis Keßeldrumel. 339. *Muta Signa*, quæ in Congreſſu Hungaros animoſos ducunt & dirigunt, timidos à fuga, ſolo. intuitu & aſpectu ſiſtunt; ſunt *Aquilæ*, *Dracones*, *Vexilla*. 340. Olim *Attila in Vexillis coronatam ferebat Aquilam* &c. Bonf. dec. 1. lib. 3. Cauſ. Eff. diſq. 252. 341. Hodiè imaginem *Salvatoris* noſtri JESU CHRISTI, & D. *Mariæ*, &c. 342. *Dracones* Sidonius *Hunnis & Iſauris tribuit* Carm. 2. verſ. 234.

Deſiit hoſtiles confeſtim horrere dracones.

343. Ut Carm. 5. verſ. 410. *Vandalis*, ad quod Savarro. 344. Hodierna *Vexilla* Hungarorũ, ad ſimilitudinem aliarum nationum fere accedunt. 345. Inuſitatiſſimum verò vexillum *Dyoniſii Ducis* Hungarorum ante aliquot ſæcula deſcripſit Nicetas Choniates lib. 5. in Manuale Comneno Imp. Græcorum: *Vexillum ejus in craſſa & alta trabe, quam rotis impoſitam quatuor juga boum trahebant, ſublime à ventis agitabatur*, &c. 346. *Turmatim confligunt non tamen toto agmine*, Sabellicus. 347. Nam qui à fronte pugnant nullo certo loco permanent, ſed ubi neceſſitas illos poſtulaverit. 348. Agmen verò noviſſimum & quod in ſubſidium eſt,

Stata-

Statarium eſt, ut obſervare licet in acie Ludovici II. Regis. 349. Sic Matthiæ I. Regis *Legio* ſive *Turma Nigra, non tumultuario prælio, ſed ſtatario vincere conſuevit,* Sambucus Appendice ad Ranſanum. 350. *Atque* indè *Hungari in congreſſu ea præditi ſunt audaciâ, ut nihil magis ignominioſum apud ipſos ſit, quam aut locum relinquere, aut tergo vulnus accipere,* Tubero. 351. Cum olim *Hunni Stataria quidem pugna prorſus neq; poterant, neque norant hoſtem adgredi.* Zoſimus & alii, Idem Regino Prumienſis & alii de Hungaris. 352. *Coercitio* eſt in Conſtitutionibus & Decretis Regum comprehenſa, uti art. 23. 24. 25. Novizol. M. D. XLIII. 353. Et hæc de *Generali expeditione*: de *Particulari* loquitur art. 22. Poſon. M. D. LVI. Atque ſic diſpoſitio *Cauſæ formalis* erit.

FINALIS

1. Sequitur, *quæ ultima Regni perfectio eſt.* 2. *Communiter Finis* cujusque *Imperii, gloria Dei, & ſalus ſubditorum,* Reinking. 3. *Propriè* conſiderabo quæ *Firmum* & *Caducum* efficiunt Regnum Hungaricum, & hæc ipſa ſubtilius dividam hoc ordine, ut à Juſto Lipſio in Politicis factum eſt.

INDEX.

INDEX.

Numeri abſolute poſiti cauſſam Regni Hungariæ efficientem notant; M. *indicium eſt materialis cauſſæ, cuius tractatio incipit p.* 180. F. *ad formalem à p.* 218. *refertur.*

A.

Aba Hung. Rex, fit tributarius. 335. *Aba* Hung. Regi ignoſcit Henricus III. 348
Abares qui dicti? 101
Abarus. 101
Abari à Bulgaris ſubiguntur. 41
Abarorum aduentus. 220. 221. Dux. v. *Bajanus.*
Abárlas quid Hungaris? 89
Abbo ab Henrico III. fugatur. 336
Abdelæ 95
Abendzehren 180
Abiri 83
Abrogatio quid? F. 127
Abynrdorf 100
Acathiri qui? 75
Acatiri qui? 75
Acatziræ 20
Acatziri qui? 75
Accuſandi mos ap. Bulgaros. 41
Achimaa quid ſignificet? 262
Acidulæ in Pann. M. 108. ſeqq.
Acinacis vſus. F. 305
Adalbertus ad Geyſam venit 279. S. Stephanum baptizat 289
Adami Icon 246
Aduені qui? 89
Ædificia Hung. M. 333. ſeqq.
Ægethuſa 250
Aër Vngaricus qualis M. 34. ſeqq.
Æris fodinæ in Pannonia. M. 102
Æthuſa 250
Ætius unde ortus? M. 178
Agathyrſus 117
Agaziri. Agatziri qui? 75
Agrorum in Hung. nulla diuiſio. M. 299. in Hung. fertilitas. M. 299
Agmen Vng. Statarium F. 325. F. 348
Ἀκτίζοι qui? 75
Alanorum princeps Dula 152
Albion. 382. quibus ſedes proprias contribuit? 226
Alboini Longob. R. bellum cum Cunimundo Gepid. R. 222
Alebaſtrum in Pannonia. M. 273
Alemanni an Vngari? 168
Aliidzuros vincunt Hunni. 13
Aliorumnæ quid? 107. 108
Alipzuros vincunt Hunni. 13
Allium aquam corrigens. M. 136. ſeqq.
Almus, 286. M. 256. M. 282
Alom, 286

Altem

Altenburg 175
Alziagri 80
Ama ſive *Amaz* quid? 146
Amadici 157
Amaxampeus quid? 146
Ἀμαξόβιοι 114
Amazonum lingua. 180
Amicitia, quæ pecunia emitur, eſt contemnenda. 354. Hungarorum qualis? M. 219. ſeqq.
Ampheus fons M. 129
Amnes Pannoniæ M. 126. ſeqq. auriferi. M. 142. magno aquarum ſtrepitu fluentes M. 116. 117.
Anaſtaſius 295. 374.
Andreas König in Ungarn 39 eligitur 39. 338. à Pontifice in jus vocatur 301. 313. ſeqq. 319. pacem facit cum Henrico III. 349. ſeqq.
Andreas III. Rex Hungariæ. 327. moritur 328.
Androgyni 145
Angiſciri 82
Animalium exuviæ in Pannonia M. 353. ſeqq.
Annales Germanorum. 4. *Vngar*. 59. *Annalium* genus apud Veteres 125. *Annalibus* nugæ intruduntur. 103.
Annatæ. v. *Pontifex*.
Annorum periodus fatalis. 269. ſeqq.
Anthropophagia præbet occaſionem occupandi dominii: 33
Appii bellonii M. 309
Aqua mota ſalubrior quam ſtans M. 45. miraculoſa M. 95. 96. lapideſcens M. 93. 96. ſeqq. M. 116. in Pannonia viridis. M. 102. ferrum erodens. M. 101.
Aquæ ferventis indicium. F. 142. ſeqq. quietæ ſpecies M. 72.
Aquam nocentem quid corrigat? M. 136. ſeqq.
Aquæ in Pannonia calidæ. M. 89. ſeq. frigidæ. M. 93.
Aquæductus in Pannonia M. 82. ſeqq.
Aquilarum pennæ fortitudinis præmium. F. 255.
Aquilejæ excidii augurium. 241 imago. 239.
ab *Aquilone* minæ. 59.
Araxa Junior. 117. 118.
Araxes fl. ubi? 118.
Ardaricus Gepidarum Rex. 223.
Argentinæ in vertice portæ cujusdam eſt Icon Attilæ hierogl. 242.
Argentinam deſtruit Attila. 243.
Argentinenſes vulgus quos vocet Welſche? 146.
Argentinenſium inſignia. 249.
Ariani qui? 36.
Aribazutes. 191.
Arma ruſticis Hungar. interdicta. F. 309. quando & quomodo Germani veteres ſumpſerint? 382. 383. multitudini neceſſaria. 22. Hungar. F. 250. ſeqq.
Armorum vſus apud Hungar. F. 289. ſeqq. 299. ſeqq. nomina Hungarica. F. 258.
de *Armorum* genere. 22.

Arma quomodo Hunni ſuos vocauerint? 15.
Armenio Bolo affluit Pannonia. M. 271.
Arnulphus ſtatas ſedes tribuit Vngris. 227. conuentum agit. ibid. cur pediculari morbo correptus? 38. quos ad ſui defenſionem introduxit? 37.
Arnulphi cum Zventabaldo bellum. 37.
Arpad. 13. Dux Hunnorum. 14.
Arpataro mons. M. 256.
Aſcaricus Epiſcop. 374.
Aſiaticum imperium quamdiu penes Aſſyrios? 271.
pro *Aſinis* Saul regnum inuenit. 54.
Aſſyrici regni inſignia fatalia. 45. penes *Aſſyrios* quamdiu Aſiaticum Imperium? 271.
Aſtricus Præſul. 295. ad Papam venit. 364.
Aſtrologi cuiusdam vaticinium de interitu Turcici Imperii. 45. 46.
Athenarum imperii fatum. 271.
Athenienſes qua re ad ſuam potentiam venerint? 39.
Athyná. M. 251.
Attacori qui? 75. 76. 161. 162.
Attila quotus fuerit Hunnorum Rex? 19. magnus. 2. qua pictura Romanis inſultauit? 358. ſeq. quo argumento vtebatur in epiſtolis & diplomatibus. 121. ſe malleum orbis dicit. 59. deſtruit Argentinam. 243. cur Magnus dicitur? 208. Huius vocis Etymol. 253. ſeqq. quando mortuus? 285. flagellum Dei. 57. 59. & Bleda ſimul proficiſcuntur 74. generationem diuinam non approbauit. 134. Hunnorum cauſa efficiens particularis. 233. ſeqq. quem titulū ſibi tribuerit? 102. excipitur cantilena. 5. an à Romanis Rex fuerit dictus? 257. cui militauerit? 60. non vult credi ſe à Diis originem ducere. 109.
Attilus ex quibus ortus? 187.
Attilæ facies in nummo triumphali. 238. ſeqq. filius iunior. 283. ſeqq. exequiæ. 125. 179. 184. res geſtæ incertæ. 2. ſeqq. 6. vaticinium de familia ſua factum 283. ſeqq. inſigne. 252. nomen. 249. conſiliis inerat Artaricus, Gepid. R. 223. ſimulacra diſſimilia. 244. filius Ellach. 169. encomium funebre. 237. generis origo, 123. titulus. 142. genus. 234. ſeqq. forma natiua. 236. oratio ad Hunnos. 53. pater. 121. 359. Icon anaglyphice ſculpta. 242. filius. 19. res geſtæ. 237. hiſtoria. 3.
Attilam penes erat gladius Martis. 236.
ante *Attilam* Hunnorum res obſcuræ. 20. qui regnauerit, 19.
poſt *Attilam* qui regnabat? 14.

ſub

ſub *Attila* Siculi an militarint? 103. Hungariæ regnum ereuit. M. 16. 17.
de *Attila* judicium variorum. 2. qui ſcripſere? 4.
Attila Kerve. 18.
Ατίλλας. 249.
Avar. 83. 84.
Avares 81. 83. cur Hunni dicti? 101. Hunni & Hungari, vna gens. 166. ſeqq. 197. *Hamaxobii* vnde dicti? 89.
Avarorum ſedes. 190.
Avarom. quid Hungaris? 89.
Audion. *Audoi*. 382.
Aufbot. 15.
Augurii exemplum. 241.
Auguſtus an Pannonios juſto bello oppreſſerit? 214. ſeqq. cur Legiones 17. ad Rhenum & Danubium diſpoſuit? 217.
Auguſtus menſis quibus fatalis? 272.
Aviri qui? 74. 164.
Aulziagri. 80. 164.
Aurelianenſis vrbis obſidio. 5.
Aurum cur palleat? M. 267. ferentes amnes M. 142. Hungariæ. M. 266. ſeqq.
Aureæ Virgunculæ. M. 276. ſeqq.
in *Auſtria* nundinæ. M. 317.
Autarii Pannonii cur in extremam cladem deciderint? 57.
in *Authoribus* publicandis fatum ludit. 259.
Auxilia externa periculoſa. 37. 39.
Aw quid? M. 67.
Azregi Magyaroc. 70.

B.

Babylonium regnum in orbe primum. 136.
Bajanus Abarorum dux Longobardis auxiliis venit. 222.
Bakon ſylva. M. 258.
Balamberus. 19. 20.
Balamir Rex Hunnorum mouet in Oſtrogothas. 40.
Balaton lacus. M. 74.
Ban quid? F. 197.
Banderium. F. 235. ſeqq.
Banus. F. 197.
Bardores. 82.
Batuandi vſus. F. 303. F. 307.
Bazic oppid. 141.
Bela I. Rex Hungar. 246.
Juppiter *Belus* inſidias parat Saturno. 136.
Jouis *Beli* filius qui? 136.
Beczkerek lacus M. 78.
Begh amnis. 78. M.
Bela. 18. IV. obrogationem inducit. F. 126.
Belgradum quando expugnatum? 272.
Bellum Germanicum deteſtatur Author. 46. *Belli* cauſæ apparentes juſtæ. 214. cauſæ juſtæ. 209. ſeqq. 212. in *Bello* vnus imperare debet. 21. *Bellorum* fines egregii. 46.
Bendeguck. 18.
Benedicti VII. Pont. Rom. Somnium de Corona Hungarica. 364.
Bercka. 152.
Berg. 175. 177.
Bibar oppid. M. 62.
Bibliothecæ Hungar. M. 324. ſeqq.
Biczgij. M. 247.
Bisngures. 82.

Bleda & Atila ſimul profici-ſcuntur. 74.
Bleta. 19.
Boiſcos vincunt Hunni. 13.
Bolocalbra Scytha. 190.
Boryſthenes. 176.
Bos an Hunnis viæ monſtrator? 52.
Boues Hung. M. 312. ſeqq.
Bozogány. F. 243. F. 308.
Broß. M. 29.
Buczeſt. M. 247.
Buda. 18. 249. quando occupata? 272. *Budæ* bibliotheca M. 324. arx. M. 341. cum *Buda* quæ amiſſa F. 139.
Budavára. 249.
Bulgari ſubigunt Abáros. 41. *Bulgaris* conſtituit Crem Leges. 41.
Burg. 175. 177.
Burgundi qui? 81.

C.

Cabades. 191.
Cæſar omnis dignitatis fons. 367. ſeqq. cur Patriam Generumque conculcauerit? 60.
Calcis vice quo lapide vtantur Pannonii? M. 99.
Cambuca. F. 243.
Campus Merulæ. 178.
Cantilena excipitur Atila. *pr.*
Cantilenæ in vſu apud Vngaros. *pr.* in vſu apud Turcas. *pr.*
Capitanei Hunno-Vngarorum quales duces? 256. quamdiu appellati ſint duces? 256. 257. quidam Ungarorũ. *pr.* *Capitaneos* ſibi præpoſuerunt Hunni. 17. 18.
Capris ducibus imperium quæ-rit Caranus. 54.
Caranus ſedes in Macedonia quærit. 54.
Carmina quid apud Veteres? 125 Germanorum. *proœm.*
Carolus puer à Pontifice Hungariæ Rex deſtinatur. 327. ſeqq. coronatur. 332.
Carolus M. an cum Siculis in Tranſylvania pugnauerit? 103. an potitus Pannonia? 195.
Carpatus mons. M. 241. ſeqq.
Sagæ *Caſpiæ*. 136.
Caſpias pylas qui cuſtodiant? 219. qui ædificauit? 191. qui poſſedit? *ibid.* *Caſpia porta*. 189. 191.
Caſtra cur in Hungaria ſæpius mutanda? M. 37.
Caſus quid? 5. 50.
Catiguri. 79.
Caucaſi montis juga deſcribuntur. 189.
Caucaſiæ portæ quæ? 191.
Cauſarum cauſa. 8.
Cauſidici ab Hungaria prohibiti. F. 118. ſeqq.
Cecius mons. M. 248. 249.
Centaurium majus. M. 309.
Cera ex montibus M. 276.
Cerua indice ad Scythiam properant Hunni. 12. 50. ſeqq. 151.
Cerui in Hung. M. 321.
Cetio. M. 252.
Chaba R. quomodo ſuos curauerit? M. 310.
Chabam ad auum fugit. 285.
Chaganus. 101. v. *Bajanus*.
à *Chadæis* populorum origo petenda. 112.
Chela. 18.

Χούνοι. 77.
Chryſocolla vbi colligatur. M. 102.
Chuni.157.huius vocis origo.88. à *Cibo* immodice ſumpto qui mortui? 349.
Cidarites Hunni. 95.
Cimbri qui? 72.
Cimmerii qui? 72. 153. cur dicantur Scythæ? 98.
Cinnabari affluit Pannonia. M. 270.
Citatio per nundinas F.136.
Cituorum Inſula. M. 52.
Ciuitates mutationi ſunt obnoxiæ. 43.44.
Clades omnes exitu bonæ. 60. *Cladium* fines duplices. 58. ſeqq.
Claudius mons. M. 250.ſeq.
Clauſenburg.175.
Clauorum ferreorũ vſus. F. 243. F. 307.
Color albus ex aqua.M. 97.
Coloſvár. 175.
Columba Aſſyrici Regni inſigne. 45.
Comites Hungariæ quot generum? 205. ſeqq.
Comitatus quomodo Ungaris vocentur? F. 197. ſeqq. quid? F. 203.
Communitas Hunnorum. 15.
Congregatio proclamata ſublata. F. 129.
Contigori, *Controgui*. 79.
Conuiuii funebris mos priſcus. 179.181.184.
Corippus. 83.
Corona Imperii Romani à quo dabatur? 320. Ungarica quid? F.52.ſeqq. Hungarica quando exorta? 365. 281.
Coronæ Ungaricæ fatum 291. deſcriptio. F. 56. *Coronam* ſanctam à quo Hungari acceperint? 330. Hungaricam qui fecit. 364. de *Corona* Hungarica ſomnium Benedicti VII. Pontif. Rom. 364.
Coronatio Regis Hungariæ quotuplex? F. 57. ſeqq. *Coronationis* major in Hungaria vis quam electionis. 319. ſeqq.
Coruthſon introitus. 219.
Cotriguri qui? 79.
Cotrognori. 79.
Cotrogori. 79.
Cotzi qui? F. 68.
Courſic oppid. 141.
Crem. 41. Bulgarorum Legiſlator in nihilum redegit Hung. vineas. M. 298.
Cremni. 149.
Criſtallum in Pannōnia. M. 273.
Cruciata. M.311.
Cucuma. F.243.
Cumania. 192.
Cunimundus. v. *Alboinus*.
Cunni qui? 77.
Cunni. fl. 101.
Cupan Hungarorum ducis molitiones. 380.
Curſor. v. *Poſta*.
Cuſala Vgrorum. R. 227.
Cutriguri qui? 79.
Cutrigurum cognomen vnde Scythæ habeant? 99.
Czalokōz Inſ. M. 53.
Czerneſt. M. 247.
Czepel Inſ. M. 55.
Czillag. 247.M.

D.

D*Acia* olim Gothica. 223. *Daciam* quo titulo Hunno-Ava-

no-Avares, & Hungari ſibi vindicarunt? 220. ſeqq. 225. primitus occupant Hunni. 202. Gepidæ poſſederunt. 223. inuadunt Vgri. 227.
Dagaris. 219.
Danaper. 175. *Danapri amnis* fluenta. 174. 176.
Danaſter. 176
Dani quando fidem Chriſtianam amplexi. 365.
Danubij laus. 14. qualitates. 127. ſeqq.
Decebalus an Wetzel. 250.
Jo. *Delicaſius*. M 178.
Demberg. M. 249.
Demirlanes ira Dei miſſus. 59.
DEUS per improbos judicia ſua exercet. 60 prudentia & fatum quomodo conueniant, & quomodo differant? 5. 6. 7. vnus immutabilis. 42. cauſarum omnium cauſa. 8. *Dei* voluntas in malis fit. 60. varia nomina. 8. *Deorum* in veſtiganda origine vſus. 153. 134 à *Deo* exordia rerum ſunt ſumenda. *proœm.*
erogatio quid? F. 140.
iƐtator quando creabatur. 21.
gnitates à quo dependeant. 367. ſeqq.
œceſes quid? F. 202.
cordia Rerump. vnde? 36. eſt occaſio occupandi dominii. 26. 34.
iſſio regulorum occaſio occupandi dominii. 26. 35.
itiæ Hunnorum. M. 190. ſeqq.
ſter. 176.
eper. 176.
Dob quid? 338.
Dominia acquirendi cauſa eſt occaſio. 24. ſeqq.
Dos ab Henrico Imp. S. Stephano data. 372. ſeqq.
Dracones in Pannonia. 353. M.
Dübsberg. M. 249.
Andreas *Dudithius*, M. 177.
de *Duello* varia. 130. ſeqq.
Dula princeps Alanorum. 152.
Dux in bello neceſſarius. 17. 18. *Duces* Ungarorum. 256. ſeq. *Ducum* Hungar. inſigne. F. 243.

E.

E*Czyed* Lacus. M. 76.
Eg quid? 145.
Egervár. 175.
Egi quid? 145.
Egiiárás quid? 145.
Egiiárásból Jövendölö quid? 145.
Egiiáráſtanito quid? 145.
Eitaſali. 79.
Electionis in Hungaria minor vis quam Coronationis. 319. ſeqq. *Electorum* Septemvirorum collegium quando conſtitutum? 365.
Elend. 286.
Ellach filius Attilæ. 169.
Eluuiem patitur Poſonienſis ciuitas. M. 68.
Eluri qualis terra? 221.
Emerici Stephani F. vitam qui ſcripſit. proœm.
Enareas, *Enaries*, quid? 145.
ex *Enech* quos filios Nembroth generauit? 137.
Engada patria Attilæ. 142.
Enodbilius. 286.
ab *Ephtalitis* num Hunni? 95.

Epiſtola ad Dionyſ. Epiſcopum Strigonienſem. 82.
Epitomatores in cauſa ſunt vt Authores ipſi intereant. 259.
Equi Hunnorum. M. 315. *Equorum* Hungarorum celeritas. F. 68.
Erdel mons. M. 245. ſeqq
Erdodi Inſ. M. 57.
Ermanericus (vel Emanericus) Gothorum Rex ſauciatur. 40.
Ethele 249. Hujus vocis Etymol. 253. ſeqq.
Etzel. 249.
Etzelburg. 249.
Euagrius. proœm.
Eudoxius Valentem baptiſat. 36.
Euilath qualis terra? 137.
Eulyſia regio. 153.
Euthalitæ qui? 95.
Exampæus quid? 146.
Exordia rerum à Deo ſunt ſumenda. *proœm.*
Experientia multa refellit. 51.

F.

F*Acta* ante verba apud quos populos? *proœm.*
die Fahrer. 89.
Fama quorum, telis linguarum maximè petatur? M. 211.
Fatum quid quibusdam? 5. in authoribus publicandis ludit. 259. quæ res certius afferant? 282. *Fati* volubilitas. 42. ad 49. vis. 48. vis fuit cauſa exordii Regni Ungarici. 49. ad *Fati* definitionem quænam pertineant? 52. v. DEUS.
Fatalia quædam inſignia. 4.
Feed quid? 206.
Feminas ſecum ducunt Hunni. 18.
Fenni qui? 180
Feræ ſylueſtres quæ in Hung. 312. ſeqq. 320. ſeqq
FERDINANDO II. adjuncta fortuna. 46. de *Ferdinando II.* ſpes quædam. 46.
Ferrum erodens aqua. M. 101. *Ferri candentis* indicium. F. 142. ſeqq.
Fertilitas cauſa migrandi in alias terras. 151.
Feudatarii Rom. Eccleſiæ. 299. *& multis ſeqq.*
Feudum quale vocab? 206 pro eo dicitur etiam *Fædum.* ibid. in Europam introducunt Hunni. 203. *ad* 207.
Fides ſcriptorum quomodo probanda? 115.
Filimer quis? & quid fecerit? 107. 108.
Flagellum Dei qui ſe dixerunt. 57. 59. gladius Martis. F. 25.
Fædum pro *Feudum.* 206.
Fogaras. M. 247.
Föld quid Ungaris? 206. 207.
Fontes lethales in Pann. M. 114. ſeq. M. 110. M. 106.
Formæ Rerump. quæ? F. 2.
Fertö lacus M. 74.
Fortuna inconſtans. 53. adjuncta Ferdin. II. 46. quid? 5. 50. *Fortunæ* vis cauſa exordii Regni Ungarici. 50. ad 55.
Foſatiſii. 82.
Fratres quid interdum notent? 91.

Fructus

Fructus quos Hungaria ferat? M.284. M. 304. 305.
Frumenti fertilitas in Hungaria. M.299.ſeqq.
Furis ſupplicium. 41. *Furi* cibus non impertiendus. 41.
Furii qui Clageni ſuſpectus eſt, necatur, deinde quæſtio habetur. F.134.

G.

GAlli qui? 146. *Galliarum* rex quam penſionem Heluetiis ſpopondit? 362.
Geiſel.377.
Gelo. 117.
Generare an ſpiritus poſſint? 109.
Gemium varia nomina vnde? 78. ad ſeptentrionem nomina. 68.
Gentiana. M. 311.
Gepidæ à quibus ejecti? 223. ejecerunt Hunnos. 223. *Gepidarum* genus quando maxime diminutum. 222. 223 Rex Ardaricus.223. bellum cum Longobardis. 222. *Gepidia* quæ?223.
Ger. quid antiquis? 92.
Germani veteres quando & quomodo arma ſumpſerint? 382.383. ex Ungaria turpiter fugiunt.349. *Germanorum* annales refutantur.351. fides. F. 233. Carmina.*proœm*. *Germanis* an Hungaria vnquam vectigalis fuerit.346. ſeqq. ab *Germanis* quomodo Hungari pacem redemerint? 352. an Hunni ortum trahant? 110.
Gerrhus. 149. 158.
Geſſacus mons. M. 252.
Getæ. 114.
Geyſa fit Chriſtianus 370. ſeqq. cur dictus S.Stephanus?*ibid*. dux. *proœm*. 39. *Geyſæ* vxor. 289. pactio cum Chriſtianis vicinis, & Othone I.278. pater. 15. ſomnium. 287.eius Uxoris ſomn. 288.ad *Geyſam* venit Adalbertus. 279. ad *Geyzam* (Geyzum) venit Pilgrinus. 280.
Gingiber in Pan.M.309.
Giſala. huius vocis Etymon. 377. cui deſpondebatur? 370. ſeqq.
Gladius Martis penes quos? 236. pro Deo cultus. F.20. ſeqq.
Gnama. 20.
Gog an certa gens? 113. quid? & vnde? 116. 119.
Gorga vrbs. 95.
Gothi qui? 114. Hunni & Wandali, num vna gens? 171. *Gothorum* Rex Filimer. 107. 108. Rex Ermanaricus ſauciatur. 40. *Gothos* expulerunt Hunni ſuis ſedibus.109. vincunt Hunni.13. cur Hunni vicerunt? 57. contra *Gothos* quid primitus fecit Hunnos victores? 40.
Gothica olim Dacia. 223.
Gotſchi. M. 312.
Gotta ſylua M.258.
Gradiſca. 250.
Gradiſtia. 250.
Gymnaſia Hung. M.330.

r 3 H.litera,

H.

H. Litera, vſitata eſt Hungaris. 86.
Hag Hunno-Ungarorum. M. 28.
Hakzak. 247.
Hamaxobii. 157.
Harazo Inſ. M. 56.
Hartberg. M. 249.
Haſtæ pro Diis cultæ. F. 15. ſeqq.
Haun quid? 90. 92. 100.
Haunenward. 175.
Hauſtorf 100.
Haydones. F. 256.
Hebræa veſtigia quanti æſtimanda? 127 *Hebrææ* linguæ veſtigia ap. Hunno-Ungaros. 128. ſeqq. *Hebræi* de ſua origine gloriari poſſunt. 113.
Heluetiis quam penſionem Rex Galliarum ſpopondit? 362.
Henricus III. cur Regibus Hungar. auxilio venerit? 346. *Henricus* Imp. confirmat Regnum Hungar. 369. ſeqq. dat ſuam ſororem in matrimonium Stephano S. 370. ſeqq. *Henrici III.* expeditiones in Hungariam. 335. ſeqq. cum *Henrico III.* Andreas Rex Hungar. pacem facit. 349. ſeqq.
Herbæ quæ in Pann. exoriantur. M 308. ſeqq.
Hercules congreditur cum Araxa iuniore. 117. *Herculis* ſimulachrum. M. 355. filius Scytha. 96.
Hernac. 285.
Hertzberg. M. 249.
Heuila. 137.
Hieronymus. 112. *S. Hieronymus,* vnde ortus? M. 168.
Hirnac. 284.
ab *Hiſpaniarum* Rege Tu[illegible] imperium domandum 46.
Hominum copia ſeptentri[illegible]s plaga tumet. 214.
Honorius quando regnau[illegible]? 285.
Hormidac. 18.
Hoſtes irâ Dei miſſi. 59.
Hugoroæ. 79.
Humburg vnde ſic dicitur? 100.
Hun fluuius. 100.
Hungar. Huius nominis origo hiſtorica. 102. quale vocabulum? 90. 92. *Hungari* 81. ſunt Scythæ. 60. quando Chriſtiani facti? 370. 371. ſeqq. quomodo pacem à Germanis redemerint? 352. ſub patrocinio D. Mariæ, 324. ſeq. libertatem in eligendo Rege contra Pontificem defendunt. 326. ſeqq. an Veri? 194. 195. Avares & Hunni, vna gens. 166. ſeqq. tituli regii confirmatio. 367. ſeqq. an ab Hunnis diſcreta gens? 91. quo vtantur lingua? M. 162. ſeqq. quomodo corrigant aquam nocentem? 136. ſeqq. an ſemper victoriam reportauerint? 274. an ab Othone I. deuicti? 273. quomodo ad fidem Chriſtianam peruenerunt? 275. ſeqq. quo titulo Daciam & Pannoniam ſibi vindicarunt? 220. ſeqq. 225. an à Magog orti? 114. quando venerunt in Europam? 231. quando ab Ottone I. victi. 267. ſeqq. an probro-

probroſas cum Turca ineant conditiones pacis. 355. ſeqq. Avares & Hunni, vna gens. 197. nobiles in prædiis habitant. M. 237. inter ſe non ſunt amici. M. 219. ſeqq. ſub qua forma Reip. vixerint? F. 4. ſeqq. Vett. Hunni. *pr.* an alienæ terræ inuaſores? 228. quando Pannoniam ingreſſi? 231. *Hungarorum* reges an tributarii. 334. ſeqq. origo. 170. mos quidam in inuocando DEO. 14. Regum affinitates. 370. moneta. 325. ſedes. 193. ingenia. M. 153. ſeqq. ſerui Moſci. 199. progenitores, vbi adhuc habitent? 197. ſub quorum ſint imperio? *ibid.* Rex Bela I. 246. idiomate an Juhari vtantur? 200. nobilitas. M. 212. ſeqq. gloria. M. 202. M. 205. Duces bellici. M. 173. ſeq. calamitates in creandis regibus. M. 227. ſeq. Rex abſolute regnat. F. 61. ſeqq. Religio. F. 13. ſeqq. literati. M. 175. in Germaniam irruentiū multitudo. 268. numerus & menſis fatalis. 269. ſeqq. in Rege quæ notanda? F. 51. ſeqq. nomen recentius eſt quam Hunnorum. 195. Reges, an neminem niſi Deum & enſem recognoſcāt ſuperiorem. 292. 798. conuerſionis actus. 279. ſeq. bona fama ſuggillatur. M. 210. *Hungaris* cur auxilia contra Turcam ab Imperio mittantur. *pr.* 343. ſeqq. *Hungaros* ab Hunnis qui diſcriminat? 166.

Hungaria an vectigalis fuerit Germanis? 346. ſeqq. quando Regni titulum vſurpauit. 369. ſeqq. vox undecōpoſita. 102. quot peperit Imperatores? M. 171. vrbibus, pagis &c. culta. M. 235. volatilibus & quadrupedibus abundat. M. 41. 42. *Hungariæ* quibusdam Regibus cur Henricus III. auxilio venerit? 346. ſeqq. Regni deſtructionem per Tartaros factam qui deſcripſit. *proœm.* lacus. M. 73. Rex Carolus puer à Pontifice deſtinatur. 327. ſeqq. quos fructus ferat? M. 282. ſeqq. Regnum cur Archiregnum dictum? M. 282. regnum ſub quo creuit. M. 16. 17. cuius Dux magnus Dux Moſcoviæ? 199. reditus annui ex tributis. F. 70. Regnum quando florentiſſimum extiterit? M. 18. 271. mōtes M. 241. ſeqq. qualitas M. 22. ſeqq. Regem inungendi prærogatiua. F. 171. ſitus. M. 5. ſeqq quantitas. M. 10. ſeqq. Regis jus præcedentiæ. M. 201. Regnum quando labaſcere cœperit? M. 19. ſeqq. Penes *Hungariæ* Reges an abſolutum poteſtatis & Majeſtatis jus ſit? 298. ſeqq. 333. ſeqq. 341. ſeqq. in *Hungariam* Henrici III. expeditiones. 335. ſeqq. in *Hungaria* maior

ior vis Coronationis quam electionis. 319. ſeqq. qui ventus? M. 39. ſeqq. cur caſtra ſæpius mutanda? M. 37. vide *Pannonia: Corona*.

Hungarica quædam vocabula 90. *Hungaricæ* proſapiæ penitior linea. 165. ſeqq. *Hung. R.* gubernatores. F. 158. ſeqq. diuiſio. F. 158. ſeqq. officiarii. F. 178. ſeqq. cauſa efficiens prima. 292. orta. 293. ſeqq. adminiſtratores. F. 192. ſeqq. F. 220 ſeqq.

Hungarici Ruſtici. vide *Libertas*.

in *Hungarico* Regno iudicia qui tractant. F. 182. ſeqq. in *Hungarica* lingua Metaplaſmi recepti. 94. *Hungaricorum* Poëtarum deliciæ. *proœm. Hungaricarum* rerum compilatores. *ibid.*

Hunger? 90.

Hunigari. 81.

Hunia oppidum vnde ſic dictum? 100.

Jo. *Huniadis* clades. 178.

Hunnus dux Hunnorum. 100.

Hunni qui dicti? 84. 157. feminas ſecum ducunt. 18. vbi habitarunt. 135. cur Auares dicti. 101. an Vandalicè fuerint locuti? 179. Auares, & Hungari, vna gens. 197. qua lingua vſi? 170 ſeqq. quomodo & vbi Mœotim transmiſerint? 51. Gothi & Wandali, num vna gens. 171. quem mundum ignorabant? 9. iterum ingrediuntur Mediam. 141. cerua indice ad Scythiam properant. 12. vbi primitus traiecerunt. M. 55. DEUM Regni ſui Authorem agnoſcere. 9. 10. an dicti Siculi. 103. à quibus generati. 19. olim ignoti. *pr.* an Scythus. 103. occupant Pannoniam. 21. cur Gothos & Romanos vicerunt? 57. dicuntur Scythæ. 68. quomodo ſuos ad arma vocauerint? 15. quos primum prœlio aggreſſi? 13. erant in Palæſtina. 142. gens Scythica axiologa. 143. quamdiu ſuperiori Aſiæ imperitauerint. 142. ex quibus mulieribus orti. 152. vnde ſic dicti? 76. 100. mittunt nuncium ad Zwatapolug. 14. vel Aulziagri vel Aviri. 164. capitaneos ſibi præpoſuerunt. 17. 18. quomodo vim vi propulſauerint? 17. ſeqq. Avares & Hungari, vna gens. 166. ſeqq. ſunt Scythæ Regii. 139. F. 26. quas Nationes ſibi ſubdiderunt. 204. 205. ad irā procliues. 96. à quibus oriundi? 137. huius vocis origo. 88. in Europam introducunt Feudum. 203. *ad* 207. quo iure Pannoniam petierunt? 215. cur dicantur Scythæ? 96. an ab Ephtalitis? 95. quem locum primitus occuparunt? 202. ſeqq. albi. 95. ne. an Vnni ſcribendum? 86. qui? 79. qui dicantur Turci? 95. quando venerunt in Europam? 229. an Germani? 100. 110. Gothos expulerūt ſuis ſedib⁹ 109. id eſt Hungari. *proœm.*

Huni ne ſcrib. an *Hunni*? 86. *Hunnorum* exitus ex palude Mœotide. 50. 53. 54. Tribus.18. quidam cur in ſeruitutem redacti.15. prudentia in deligenda & inquirenda Pannoniæ tellure.14.Rex Balamir mouet in Oſtrogothas. 40. regnum qui ante Attilam tenuerint? 19. protoparens.120. ſeqq. 126. rector ad conſeruandam concordiam in pace. 23. multitudo. 17. 34. prudentia 11. duces. 20. communitas.15. 18.21. Dux Arpad.14.in Italiam aduentus.34. nomina ſpecialia. 69. ſeqq. cauſa efficiens particularis eſt Attila.233.ſeqq. parentes an Aliorumnæ & ſpiritus im̃undi?107.an Satyri & Fauni? 108.109.an Dii? ibid. prudentia in explorando.12. res ante Attilam obſcuræ. 20. Rex primus.19. lingua.172. 173. primi parentes.15. ſedes antiqua.185.ſeqq. victoria quædam. 207. origo. 95. *Hunnorum* varia nomina vnde? 78. bella quæ cauſæ faciant juſta? 209. diuitiæ. M.190.ſeqq. multitudo armata.18. de *Hunnorum* origine diuerſæ ſunt opiniones 107. ſeqq. *Hunnis* an Bos viam monſtrauerit? 52. an princeps vnus præfuerit? 18. ſeqq. quomodo Pannonia adtributa. 225.226. cerua viam monſtrat.50.52.53.54. *Hunnos* quid primitus contra Gothos fecit victores. 40. ab Hungaris qui diſeriminat? 166. ſeqq. variis modis arcere conantur gentes. 216. ſeqq. ejecerunt Gepidæ.223. ad *Hunnos* Attilæ oratio.53. cum *Hunnis* bellum Theodorici Bernenſis. *pr.* de *Hunnis* qui ſcripſere. *pr.* ab *Hunnis* multa loca nomen ſuum traxere. 100.

Hunno-Vngari. 70. *Hunno-Vngarorum* modus ſcribendi. 130.131. Hebrææ linguæ veſtigia. 15.128. ſeqq. v.*Scythæ*.

Hunnovangiones.100.

Hunni-Cidarites.95.

Hunni Euthalitæ qui? 95.

Hunno-Avares quo titulo Daciam & Pannoniam ſibi vindicarunt? 220. ſeqq. 225. ejecerunt Gepidas. 223. *eorum* aduentus. 191.230. ſedes.190.

Hunnica antiquitas Nemrodi primogeniti. 102. *Hunnica* gens quo titulo in Dacia & Pannonia conſederit? 208. ſeqq.212. *Hunnicæ* nationis quinam? 82.

Hunnivár. 174. linguæ Vngaricæ vera imago. 175.177. vnde ſic dictus? 100.177.

Hunor Nembrodi. F. 137. 151. 152.eius Vxor.152.

Hunoguri. 81. 195.

Hunor qui? 15.

Hunſruck vnde ſic dicatur? 100.

Hunugari. 81. 164. *Hunugarorum* manſiones variæ. 196.

Hunnguri. 81. 193.
Huſones piſcium genus. M. 141. 349.
Huſzarones. F. 249.

I.

Iacob quid ſignificet? 262.
Jactantiæ temerariæ exempla. 268.
Janus Pannonius M. 176.
Japhet ex Enech quos genuit? 119.
Jaurinum. M. 64.
Icones cur variant? 244. 246.
Idololatria præbet occaſionem occupandi dominii. 33.
Jerovach arx. 216.
Ihura. 197.
Imbecillitas eſt occaſio occupandi dominii. 25. 34.
Imperatorem German. cur Turcarum Reges tributarium vocent? 340. *Imperatores* quot peperit Hungaria. M. 171. *Imperiorum* fata. 271. v. Regnum.
de *Incubis*. 109.
Infantes plorantes qui interfecerint. M. 156.
Inſcriptiones Pannoniæ. M. 345. ſeqq.
Inſigne Attilæ. 252. Ducum Hungar. F. 243. *Inſignia* Argentinenſium. 249.
Inſulæ Pannoniæ. M. 50. ſeqq. 63. ſeqq.
Interregnum eſt occaſio occupandi dominii. 32. 40.
Irnach filius Attilæ junior. 283. ſeqq. eius vocis Etymol. 284.
Irtas. 284.
Iſauri. 208.
Iſpán. F. 200.
Iſtri adcolæ qui? 70.
Iſtrogranum. M. 82. M. 124.
Italiam quomodo Longobardi ingreſſi? 225.
Itamaros vincunt Hunni. 13
Judicia quæ olim in Hungaria ſublata? F. 127. ſeqq. 142. ſeqq. ſua DEUS per improbos exercet. 60.
Juhari quorum ſubditi? 199. *Juharorum* idioma. 200.
Juharia. 197.
Jumenta quæ in Hung. M. 312. ſeqq.
Juppiter Belus v. Belus.
Jus Ungarorum. *proœm*. F. 72. ſeqq. 83-ſeqq. ap. Hungaros in diuinis. F. 102. ſeqq. Thavernicale. F. 139. F. 153. ſeqq. tripartitum. 15. non ſcriptum. *proœm*. *Juris* confirmatio penes quem? F. 121. executio. F. 116. ſeqq. contra *Jus* vel diuinum vel humanum, an ſtatutum vllum valeat? F. 123.

K.

Kába quid? 285.
Kadar. 18. 23.
Kadicha. 18.
Kalata. M. 247.
Kalenberg. M. 249.
Kel quid? 207.
Kelenfóld. 207.
Keme. 18.
Királyuta. M. 247.
Kiſdarnocz. M. 251.
Kobza. *proœm*.
Komorá. M. 64.

Königs-

Königsberg.. M.250.
Kuſid nuncius. 14.

L.

Lacedæmonicæ Reip. fatum. 271.
Lacus Hungariæ. M.73.
Ladislaus R. contra peſtem quale remedium obtinuit? M.311. an Papæ ſe ſubjecerit? 326. Waywoda Tranſyl. capit Othonem. 332. Coronam Vngaricam reddit Carolo. *ibid.*
Langobardi quamdiu in Italia habitauerint? 226. quomodo Italiam ingreſſi? 225. 226. v. *Longob.*
Landsburg. M. 61.
Lapides qui in Hungaria. M. 269. ſeqq.
Lapideſcens aqua. M.93.96.ſeqq. M.116.
Lazi Pop. 219.
Lazuli lapide affluit Pannonia M.270.
Lex naturæ duplex. F.109. ſeqq. *Legis* mutatio. F. 122. ſeqq. 140. ſeqq. *Leges* quæ in Hungaria abrogatæ? F.127. ſeqq. quæ ſilentio prætereant? F. 141. F.146. Hungar. fundamentales. M.185. ſeqq.
Lexicon Latino-Græco-Ungaricum. *proœm.*
Libanotis. M. 309.
Liberorum ſtatus quamdiu feliciter duret? 47.
Libertas nobilium Hungar. M. 186. ſeqq. *Libertatem* quando Ruſtici Hungariæ perdiderint. M. 188.
Lingua Hungarorum. M. 162. ſeqq. Scythica. 144 ſeq. Vngarica gaudet Metaplaſmis. 145. Hunnorum. 170. ſeqq. *Linguæ* Vngaricæ veſtigia. 144. ſeq. Hungaricæ vera imago. 175. *Linguarum* Hebrææ & Ungaricæ cognatio. 128. ſeqq. exoticarum corruptio in edendis Authoribus. 144. ſeq.
Literati Hungarorum. M. 175.
Loci vis. 52. *Loca* multa nomen ab Hunnis traxere. 100.
Longobardorum bellum cum Gepidis. 222. *Ludouici II.* clades. M. 19. v. *Langob.*
Lumbardi. 82.
Lues Ungarica. M. 286. ſeqq.
Lupus Epiſcopus Trechis. 59.
Lyſimachii nummi. M.347. ſeqq.

M.

Machegy mons. M.255.
Macrontichus Anaſtaſii. 218.
Madyes Scytharum dux. 140.
Mægari. 84.
Magari à quibus generati? 119.
Magni qui dicti? 208.
Magog quid? & vnde? 116. 119. an certa gens? 113. à *Magog* qui? 112. 114.
Magor qui? 15. Nembrodi. F. 137. 151. 152. eius Uxor. 152.
Magori. 81.
Magores. 84.
Magyar quale vocabulum? 90. 91. qui? 114. Huius nominis origo hiſtorica. 102.
Magyari. 84.
Makra. 247. M.
Majeſtatis jura non habet tributarius

butarius alterius 334. *Maie-ſtatem* non tollit tributum. 361. ſeq.
Mali malos faciunt bonos. 60. in *Malis* Dei voluntas fit. 60.
Malleum orbis ſe dicit Attila. 59.
Mantuæ Ungari locus qui? 100.
Marchern. 39.
ſub D. *Mariæ* Patrocinio Hungari. 324. ſeq.
Marmor in Pannonia. M. 272. 273.
Mars à quibus cultus? F. 16. ſeqq. *Martis* templum priſco more. F. 19. enſis. F. 22. ſeqq. flagellum Dei dicitur. F. 25. gladius penes quos? 236.
B. *Martinus*, vnde ortus? M. 168. B. *Martini* monaſterium. 253.
Marullum Poëtam arguit Attila. 134.
Maßamberg. M. 249.
Maſſagetæ. 114.
Maſſogetæ qui? 198.
Matran mons. M. 244.
Meczekgab mons. 255.
Medi cum Scythis congrediuntur. 140.
Medium iterum ingrediuntur Hunni. 141.
Melga. 20.
Menſis Hungarorum fatalis. 269. ſeqq. v. *Auguſtus*.
Merulæ campus. 178.
Metalla Hungariæ. M. 265. ſeqq.
Metaplaſmi in lingua Hungarica recepti. 94. 145.
Methon quando expugnata? 272.
Metubaris Inſ. 62.
Mezes M. 247.
Milites Hungar. domeſtici F. 232. Hungar. F. 246. ſeqq. & F. 262. ſeqq. *Militum* multitudo ap. Hung. quanta? F. 272. ſeqq. Vngarorum mores. F. 311. contra *Milites* externos. F. 232. *Militaris* diſciplina vetus præferenda eſt hodiernæ F. 285. non *militant* nobiles Hung. niſi rege præſente. F. 268. de *Militia* Hungar. F. 230. ſeqq.
Miſcus. 39.
Moabitarum Rex cuius tributarius. 362.
Mæotis palus deſcribitur. 150. 151. *Mæotidis* quantitas diſcreta. 156. & ſeqq. continua. 155. *Mæotim* quomodo & vbi Hunni tranſmiſerint? 51. ex *Mæotide* palude exitus Hunnorum. 50. 53. 54.
Mæſia. 221.
in *Mohaz* campo clades. *proœm.*
Moldauicas clades qui deſcripſit? *pr.*
Monarchia quando melior reliquis formis? 21.
Monaſterium B. Martini. M. 253.
Moneta Hungarorum. 325.
Mons aureus. M. 255. Regius. M. 250. Almus. M. 256. Claudius. M. 256. *Montes* ab hominibus comportati. 241. Hungariæ. M. 241. ſeqq. ex *Montibus* cera M. 276.
Monoczle. M. 251.
Morbo fœmineo laborabant

Scythæ. 145. pediculari cur Arnulphus correptus? 38.
Morſ. piſcium genus. 198.
Moſchi qui? 180.
Moſci Hungarorum ſerui. 199.
Moſcouiæ dux cuius Hungariæ dux? 199.
Moſcovvitæ qua de re glorientur? 199.
ſub principis Magni *Moſchorum* Hungarorum progenitores. 198.
Motay. M. 251.
Multitudo inermis vincitur. 22.
der Münch mons. M. 243.
Mundiuchus qui? 121.
Mundiz͡icz qui? 121.
Mundzuccus qui? 19. 121.
Murus Longus Anaſtaſii. 218.
Mutationi omnia ſunt obnoxia. 42. ſeqq.
Myſcha amplectitur fidē Chriſtianam. 364.

N.

Nabal quid ſignificet? 262. adverſus *Narſetem* inuidia Romanorum. 225.
Nauari. 157.
Nebri qui? 73.
Neceſſitas belli cauſa juſta. 212.
Nembrod huius vocis ſignificatio. 132. vbi habitauerit? 135. ſeqq. quos filios ex Enech generauit? 137. & Saturnus iidem. 136. huius vocis æquiuocatio. 133. *Nemrodi* generatio. 130. ſeqq. primogeniti Hunnica antiquitas. 102. filii. 151.
Neograd. M. 97.
Neptalitæ. 95.
Neſter. 176.
Nieper. 176.
Niger fl 101.
Ninus cuius filius? 136.
Nobiles Hungariæ procul abſunt à cultu vrbano. M. 237.
Nobilitas Hungarorum. M. 212. ſeqq.
Nomades. 83. 114. qui communiter appellabantur. 68. 71. 72. *Nomadum* ſcenæ. 164.
Nomina ſæpe rebus conueniunt 261. ſeqq. ſignificant ex inſtituto. 86. Gentium varia vnde? 78. in *Nominibus* omina. 261. ſeqq. quid de iis judicandum. 263.
Numerus Hungarorum fatalis 269. ſeqq.
Nummi Trajani. M. 302. quidam. 242. ſeqq.
Numiſmatum vetuſtas ap. Pannonios. 347. ſeqq. M.
per *Nundinas* citatio. F. 136.
Nyargallás. 91.

O.

die Obern. 89.
Obo Hung. Rex. 335.
Obrogatio quid? F 125. 126.
Obſides olim feminæ potiſſimum. 377.
Octar. 19.
Occaſio dominia acquirendi cauſa eſt. 24. quotuplex ea ſit. 25. ſeqq.
Oduacer Rex Herulorum. 203. 204.
Omina in nominibus. 261. ſeqq.
Ongori. 79.
Onoguri. 79.

Opifices in Pannonia pauci. M. 180. in Hungaria vrbes incolunt. M. 237.
Originum fundamenta quæ? 111.
Ornamenta pugnãtium quid? 383.
Oryxa. 149.
Oſtrogothæ quinam? 40. *Oſtrogotharum* Reges quidam? 205. ab *Oſtrogotharum* ſocietate diſcedunt Veſegothæ 40. in *Oſtrogothas* mouet Balamir Hunnorum rex. 40.
Otteguouri. 79. 162.
Otho Bavariæ Dux Rex Hungariæ eligitur. 331. capitur. 332.
Otto I. Hungaros ſuperat. 267. ſeqq. cum *Othone I.* pactio Geyſſæ. 278.
Otomanni principes irâ Dei miſſi. 59.
Ottorocorrhæ. 16.
Ottorogi. 162.
Ottorogorræ. 162.
Ottrogori. 79.
Ovalones qui & vnde dicti? 146.
Ovár. 175.
Ouarchonitæ. 83.
Ovittigori. 79.
Ovvoi. 76.
Outrogori. 79. 162.

P.

in *Palæſtina* erant Hunni. 142.
Paludes Pannoniæ. M. 80.
Pannonia. Vox vnde? M. 3. quomodo Hunnis contributa. 225. 226. an potitus Carolus? 195. in ducatum redacta. 256. *Pannoniæ* minores amnes. M. 69. 70. pomaria. M. 66. ſtagna. M. 79. paludes. M. 80. amnes. M. 48. ſeqq. M. 126. ſeqq. inſulæ. M. 50. ſeqq. 63. ſeqq. aër. M. 34. ſeqq. aqua qualis? M. 43. ſeqq. fontes. M. 4[illegible] Dux Zwatapolug. 14. tellus qualis? 14. *Pannoniam* quis Hungaris reddidit? 10. occupant Hunni. 21. quo titulo Huño-Avares & Hungari ſibi vindicarũt? 220. ſeqq. 225. primitus occupant Hunni 202. in *Pannoniam* quæ gentes aduenerint? M. 145. ſeqq. in *Pannonia* piſcium copia. M. 137. ſeqq. pauci opifices M. 180. aquæductus. M. 82. ſeqq. v. *Hungaria*.
Pannonius mons M. 253.
Pannonios an iuſto bello oppreſſerit Auguſtus? 214. ſeqq.
penes *Papam* an reges creandi ſit poteſtas? 368.
Patriæ ſtudemus. *proœm.*
Paulus Pannonius Presbyter vnde ortus. M. 169.
Pacis conditiones, quas Romani & Ungari cum Turca ineunt, an ſint probroſæ? 355. ſeqq. in *Pace* multi imperare debent. 21.
Peccatum cauſa corrumpens rerump. 57. per peccatum punitur. 215. *Peccata* ſuſcitant bella. 210. 211.
Pecuniâ quæ emitur Amicitia, eſt contemnenda. 354.
Peiſodem lacus. M. 75.
Pellium murinarum commercium. 164. 196. 198.
Pelſo lacus. M. 74.
Perſæ variis modis arcere conantur

nantur Hunnos. 216. ſeqq.
Perſida olim Euilath. 137.
Penſio non tollit maieſtatem. 361. ſeq. diſtinguitur à tributo. 352.
contra *Peſtem* Ladiſlaus Rex quale remedium obtinuit. M. 311.
Petrus Regno Hungar. reſtituitur. 336. 337. *Petro* Hungar. Regi cur Henricus III. auxilio venerit? 346.
Pilgrinus venit ad Geyzam. 280.
Pimpinella Germanica. M. 310.
Piſces in calida aqua viuentes. M. 122. M. 124. *Piſcium* copia in Pannonia. M, 137. ſeqq.
Piſonium. M. 75.
Plaitz. M. 249.
Plattſee. M. 74.
Plutzer. M. 284.
Poëtarum Hungaricorum delitiæ. *proœm.*
Pogan Havvaſa. M. 247.
Polonia quando, & cuius beneficio cœpit eſſe Regnum. 369. *Polonorum* Dux Myſcha amplectitur fidem Chriſtianam. 364.
Pomaria Pannoniæ. M. 66.
Pons Trajani in Danubio. 217.
Pontifex Bohemienſis Eccleſiæ. 279. *Pontifici* an regnum Hungariæ ſubiectum. 298. *& multis ſeqq.* *Pontifici* Romano quas Annatas Præſules Ungariæ tribuerunt. F. 44. ſeqq. *Pontificis* regnum an debet eſſe de hoc mundo? 305. ſeqq. contra *Pontificem* Hungari in eligendo Rege libertatem defendunt. 326. ſeqq.
Pontus an innauigabilis redatur. 51.
Populorum primordia fabulis obſcura. 113. omnium origo vnde? 112.
Portæ Caſpiæ, Caucaſiæ &c. 189. 191. 192.
Poſonienſis ciuitas patitur eluuiem. M. 68. Comitatus alit pomaria. M. 66.
Poſonivár. 175.
Poſonium pro Piſonium. M. 75.
Poſtæ à quo in Hungaria conſtituantur? F. 65. ſeqq.
Potentiæ initia quæ vtplurimum? 214.
Prægustandi aquam mos Hunnorum vetus. M. 120.
Prata Hungariæ. M. 261.
Preſpurg. 175.
Principum multitudo nocet. 35.
Principia omnium rerum parua. M. 15.
Probus Imperator. M. 292.
de *Proceſſu* judiciario in Hungaria varia. F. 149.
Proclamatio Trinæ forenſis. F. 136.
Prœliorum ratio apud Hung. F. 313. ſeqq. *Prœliis* ineſſe debet Rex Hung. F. 268. ſeqq. F. 325. ſeqq.
Prognoſticon Torquati de fine Turcici regni. 45. 46.
Prudentia qua in re clareat? 11. v. DEVS.
Pſammitichus cum Scythis paciſcitur. 140.
Pſeudabares qui? 83. 101.
Purgum. 175.
πύργος. 175.
Kronſtatt. M. 328.

Rab

R.

Rab vnde dicitur. F. 68.
Rabakôz Inſ. M. 53.
die Rabnaw. M. 53.
Rahocza. M. 251.
Raitzenmarck. M. 56.
Ranæ media hyeme coaxantes. M. 124. M. 125.
Rauponticum. M. 309.
Rauſchenbach. M. 116.
Regnum in orbe quodnam primum? 136. quid? 1. *Regna* mutationi ſunt obnoxia. 44. 45. ſunt à Deo. 292. 295. 305. cur transferantur. 210. *Regnorum* exitia vnde? 41. diuiſio ſeminarium diſcordiarum. F. 161. cauſæ. 5.
Regulorum diuiſio eſt occaſio occupandi dominii. 26. 35.
Religio Hungarorum. F. 13. ſeqq. Hungarorum hodierna, & quæ ad eam pertinent. F. 27. ſeqq.
Rerump. cauſa corrumpens eſt peccatum. 57. diſcordia vnde. 36. exitia vnde? 59.
Rêſz quid Vngaris. 89.
Reges creandi poteſtas an penes Papam? 368.
Regalia Hungar. F. 60. ſeqq.
Regia dignitas à quo dependeat? 367. ſeqq.
Rhodia radix. M. 309.
Rhodus quando occupata? 272.
Rigomezô. 178.
Ringus. 178.
Riphæi montes. 198.
Roas. 19.
Rochitzerberg im Sagor. M. 200.
Rôtelſtein in Pannonia. M. 271.
Romanæ Reip. fatum. 271. *Ecclesiæ* Feudatarii. 299. *& multis ſeqq.*
Romani an probroſas cum Turca ineant conditiones pacis. 355. ſeqq. an Attilam appellauerint Regem. 257. variis modis arcere conantur Hunnos. 216. ſeqq. ſtatus ſalus vnde? 60. *Romanorum* in Narſetem inuidia. 225. veterum & recentiorum felicitas inter ſe comparatur. 356. ſeqq. armorum diuiſio. 35. imbecillitas & diſcordia. 34. *Romanis* qua pictura Attila inſultauit? 358. ſeq. *Romanos* cur Hunni vicerint. 57. v. *Auguſtus*.
Roſſi qui. 180.
Rottenthuren. 29. M.
Roxani qui? 180.
Roxolani qui? 180. *Roxolanorum* infidum factum in Regem Gothorum. 40. ſub *Roxolanorum* imperio Hungarorum progenitores. 198.
Ruffini & Stiliconis tempore diuiſio armorum Romanorum. 35.
albi *Ruſſi* qui? 198.
Rûſtung quid? 383.
Ruſtici Hung. v. *Libertas*.

S.

Sabbatius Saga quis? 118. 136.
Saberi. qui? 74.
Sablya. F. 306.
Sacerdotes conjugati in Pannonia. F. 43.
Sacromantiſſi. 82.
Sagæ Caſpiæ. 136.
Sagidæ. 153.

Sagitta-

Sagittarum uſus. F. 294. ſeqq.
Sal Saxeum. M.274. ſeqq.
Salgemma. M. 275.
Salomon. 35. Rex Hungar. rejicitur. 239. *Salomoni* filio Regis Andreæ quæ filia in vxorem promiſſa. 349. 351.
Salſi fontes in Pann. M. 112. ſeqq.
Sanielh mulieris ſupplicium. 40.
Santbanck quid? M. 67.
Saraguri. 81.
Sarkan. M. 247.
Sarmatæ qui? 180.
Sarmizægethuſa. 250.
Sarolta. 289.
Sarus. 40.
Saſpires, Natio. 140.
Saturnus, huius vocis æquiuocatio. 133. num Nembrodus? 133. 136. vbi delituit? 136. *Saturni* filius Juppiter Belus 136. *Saturno* inſidias parat Jupiter Belus. *ibid.*
ab *Satyris* an Hunni originem ſuam habeant? 108.
Saul quomodo Regnum inuenit? 54.
Sauromatæ vnde? 180. eorum lingua. 180.
à *Saxonibus* num Tranſiluanæ vrbes ſeptem inhabitentur? 223.
Scaligiorum Genealogia. *proœm.*
Schiltberg. 349. M. 254.
die Schütt M. 52. 53.
Sclavi qui? 180.
Sclopetorum uſus. F. 298. ſeqq.
der Schneberg. M 243. M. 249.
Scoloti. 96 117.
Scota nobilis Hunnus. 182.
Scribendi modus apud Hunnos Ungaros. 130. 131.
Scripturæ genus deorſum literis tendentibus. 130. 131.
Scriptorum fides quomodo probanda? 115.
Scuta. huius vocis Etymol. 96.
Scytha. vox vnde deriuetur? 117. Herculis filius. 96. 117. 118. vox quid Germanis notet? 68. *Scythæ* unde Cutrigurum & Utigurum cognomen habeant? 99. à Magog. 112. 114. quomodo Reges ſuos nominauerint? 147. quam Regionem ab initio incoluerint? 118. cur dicantur Hunni? 68. 96. cur Cimmerii? 98. qui dicti? 68. 79. 157. vnde varia nomina ſortiti? 99. cum Medis congrediuntur. 140. omnes, an Germani fuerint? 68. in Mediam penetrant. 140. laborabant morbo femineo. 145. Regii qui? 70. 97. 139. 158. F. 26. diuerſi qui? 72.
Scytharum lingua. 144. 172. ſeq. ſitus. 148. 149. dux Madyes. 140. multitudo inermis. 22. multi, quomodo in Aſia interempti? 140. Vaticinatores. 145. Regum mos ſepulturæ priſcus. 184. *Scythas* quæ cauſa ex ſedibus ſuis excitauit? 150. ſeqq. 153. cum *Scythis* paciſcitur Pſammitichus. 140. de *Scytharum* origine. 107. v. Hunni.
Scythia magna, minor. 221. terra qualis? 213. ad *Scythiam* properant Hunni cerua in-

dice. 12. 50. 52. 53. 54. *Scythicæ* gentes. 18. 20. Regionis fertilitas. 150. 151.
Scytho-Hunni quas Regiones renuerint? 156. ſeqq. *Scythico-Hungaricæ* gentis antiquitas. M. 199.
Scythia Saga. 118.
Scythuli qui? 103.
Sectæ variæ diſcordem reddunt Remp. 26. 36.
Seckeli qui? 103.
See Neuſidler. M. 75.
Segeſtica Inſ. M. 61.
Semering. M. 249.
Septentrionalis plaga tumet copia hominum. 214. verſus *Septentrionem* gentes quomodo communiter appellabantur? 68.
Sepulturæ Scytharum Regum mos priſcus. 184.
Seurig. M. 249.
Siculi. 82. an dicti Hunni? 103. an ſub Attila militarint? 103. eorum Scriptura. 130. 131. *Siculi Tranſyluanenſes.* 169.
Siebenbürgen mons. M. 245. ſummitates eius variè vocantur. M. 246.
Sigiſmundus quidam imprudentiæ arguitur. 39. *Sigiſmundi* Regis temeraria jactantia. 268.
Silentio quæ leges prætereant? F. 141. F. 146.
Silicernii conficiendi mos. 179. ſeqq. 184.
Silex Pannoniæ. M. 257. ſeqq.
Sclavonica gens variæ appellationis. 180.
Sogor? 74. 101.
Sokios, Soktos, Soklios, Soklyos, quid? 147.
Somnium de corona Hungarica Benedicti VII. Pontif. Rom. 364. *Somnia* quæ S. Stephani Regnum & natiuitatem præfigurabant. 286. ſeqq.
Sophia Henrici III. filia, cui in vxorem promiſſa? 349. 351.
Soroſgi qui? 74.
Sórár. M. 112.
Spiritus an generare poſſint? 109.
Sponſchafft quid? F. 201.
Stagna Pannoniæ. M. 79.
Steinſaltz. M. 274.
Stemeiſchagænus. 101.
S. Stephanus I. Rex Chriſtianus Ungar. ex qua progenie prognatus? 235. quando & quomodo Chriſtianus factus? 370. ſeqq. quando natus. 289. quando ſibi gladium accinxit. 381. ſeqq. Protomartyr apparet Geyſæ Uxori. 288. Rex Ungar. quando captus? 272. *S. Stephani* mater. 289. effigies. 246. electio ad Regnum Hungar. 293. ſeqq. filius Emericus. *proœm.* vitam qui ſcripſit. *ibid.* Regnum & Natiuitas ſomniis præfigurantur. 286. ſeqq. nomen vnde? 261. 288. 289. in *S. Stephani* honorem nummus cuſus. 246. *S. Stephano* quæ dos ab Henrico Imp. data. 372. ſeqq. *S. Stephanum* qui occidere auſus eſt. 380.
Stilicon v. *Ruffinus.*
Stirps v. *Liberi.*
Straßburg vnde ſic dicitur? 243.
Strava quid? 179. ad 184.

Strigonienſis Eccleſia. 295.
Suatebogus hoſtis Reip. iudicatur. 227.
Subrogatio quid? F. 140.
de *Succubis*. 109.
Succorum anguſtiæ. 195.
Sueucunnorum clauſtra. 194.
Supplicium Sanielh mulieris. 40.
Sur. 137.
Sygethi capti hiſtoria. *proœm.*
Sythæ. huius vocis origo. 87.
Szenz quid? 146.
Sziget quid Hungaris. M. 50. Inf. M. 62.
Szökel. M. 252.

T.

Die Königliche Taffel. iudicii genus in Hungar. F. 138.
Talionis lex rata. 215.
Tanais natura. 186. 188.
Tarezal mons. M. 241. ſeqq. M. 256.
Tauernicus Tauernicalium. F. 172. ſeqq.
Taurica Lacinia. 68.
Taurus mons. 159. 189.
Temes amnis. 78. M.
Temeſvdr. 175. M. 78.
Temporum diſcrimina tria, *proœm.* vis. 52.
Teſtis in propria cauſa nemo poteſt eſſe. 311.
Teuthones qui? 72.
Theodorici Bernenſis cum Hunnis bellum. *proœm.*
in *Thermis* piſces viuentes. M. 122. M. 124.
Thunni qui? 76.
Thurci qui? 78.
Thyni. *Thynni* qui? 76.
Thyrà 75. 76. 161.
Tibiſcus fl. M. 49. eius qualitates. M. 130.
Til. fl. 101.
Tochari. 161.
Toſi in Pannonia unde? 100. M.
Torquati Prognoſticon de fine Turcici Regni. 45. 46.
Toxon. eius pater. 15.
Trajani Nummus. M. 302.
Tranſyluaniæ diſpoſitio. M. 29. vrbes ſeptem à, quibus inhabitentur? 223. conſuetudo quadam. 15. *Tranſyluanenſes Siculi*. 169.
Trechas venit Attila. 59.
Tributum diſtinguitur à penſione. 352. cuius rei ſignum. 357. ſeqq. quod penditur, non tollit Maieſtatem. 361. ſeq. *Tributarius* alteri Maieſtatis iura non habet. 354. *Tributarium* cur Imperatorem Germanorum Turcarum Reges vocent? 340.
Truckſueß. 195.
Tubarum ratio. F. 337.
Tuncaſſos vincunt Hunni. 13.
Turca ſuos quomodo conuocet? 15. cum *Turca* num Romani & Ungari probroſas ineant pacis cõditiones? 355. ſeqq. *Turcæ* qui? 78. *Turcarum* inſignia fatalia. 45. menſis fatalis. 272 Reges Imperatorẽ Germanorum cur tributarium vocent? 340. Imperator quibus pendat tributum? 361. Impp. pecunia, quæ mittitur, qualis ſit? 352. 353. *Turcicum* Imperium à quo domandum? 45. 46.

Turci. 81. qui dicantur Hunni? 95.
Turcius. 78.
Turturum multitudo in Pannonia. M. 42.
Typographiæ inuentio. 130.

V.

VAgkőz Inſ. M. 53.
Valens per ſectas varias effecit reſp. diſcordes. 36.
ſub *Valentiniano* & Valente diuiſio Imperii. 35.
Valkovár. 175.
Vandali qui? 180. *Vandalicè* an Hunni fuerint locuti? 179.
Var qui? 74 83.
Vár Váras, Várás. quid? 89. 175.
Várhel. 250.
Vaskapu. M. 247.
Vaſvár. 175.
Vaticinium Attilæ factum de familia ſua? 283. ſeqq. quid valeat. 282. *Vaticinatores* Scytharum. 145.
der Vatter. mons. M. 243.
Vayda. F. 194. ſeqq.
Ueri qui? 194. 195.
Udir. 74. 83. 101.
Uduarnicales. F. 224.
Veczel. 250.
Veczelvicus. 250.
Venceslaus Rex Hungariæ eligitur. 329 Hungariam ſponte relinquit. 331.
Venetia. 250. *Venedi* qui? 180.
Ventus qui in Hungaria. M. 39. ſeqq.
Verba poſt facta apud quos populos. *proœm.*
Veritatis explorandæ ritus. F. 142. ſeqq. F. 147.
Verrucas ſanans aurum. M. 282.
Verteſhegy. M. 254.
Verteshegye. 349.
Viſegothæ Ariani. 36. diſcedunt à ſocietate Oſtrogotharum 40.
Veſpaſiani Deo militabant. 60.
Vexillum Ungar F. 3. 9. F. 340. ſeqq.
Vezér quid? 251.
Vgeck. 286.
Vgri quale vocabulum. 90. unde deriuetur? 93.
Vgri. 81. 84. 197. quamdiu palantes pererrarunt? 227 Daciam inuadunt. 227. *Vgrorum* ſtatæ ſedes. 227. R. Cuſala. 227.
Uher quid? 90.
Viarum varii duces. 50. 52. 53. 54.
Vineas Hung. qui in nihilum redegit? 41. M. 298. *Vineta* Hungariæ. M. 291. ſeqq. ex *Vineis* Hung. quæ commoda? M. 297.
Viros doctos quos Pannonia protulit? M. 168. ſeqq.
Vis conſilii expers mole ruit ſua. 268.
Vivár. 175.
Oberſter Viztumb. F. 176.
Vizze Inſ. M. 54.
Vladislaus II. *Rex. proœm.*
Vlciaguri. 80. 81.
Vltizuri. 80.
Vltziagri. 80.
Vlzingures. 82.
die Underſchüt. M. 53.
Unger? 90.
Vngri. 81.
Vngari an Alemanni. 168. malunt bene agere quam benè dicere. *proœm.* qua lingua vſi?

ſi? 170 ſeqq. locus Mantuæ
qui? 100. *Ungarorum* jus. *proœm.* jus ſine ſcripto. *ibid.* Laus in conficiendo Turcarum Imperatore erit prima. 45. Cantilenæ. *proœm.* Capitanei quidam. *ibid.* cum Zventabaldo bellum. 37. religio hodierna. F. 27. ſeqq. *Vngaros* ad ſui defenſionem introduxit Arnulfus 37. de *Vngaris* querimonia. *proœm.* *Vngaria* quando regium ſortita titulum? 281. *Ungariæ Regni Patronus* S. Stephanus. *proœm.* *Ungarici quidam Reges.* *ibid.* regni cauſæ 4. ſeqq. Regni cauſa fati vis. 49. & Fortunæ. 50. ad 55. *Vngarico* idiomate pauciſſimi libri ſcripti. *proœm.* *Vngarica* Lingua in conſonas frequens. 89. *Vngaricæ* voces an incipiant à duabus conſonantibus? 182. gentis origo. 123. 126. linguæ veſtigia. 144. ſeq. quædam voces. 253. ſeqq. Linguæ penuria. 183. *Vngaricarum* Rerum auctor. *proœm.* de *Vngaricis* Scriptoribus judicia. 13. 14.
Ungenſis comitatus unde ſic dictus? 100.
Unni. 84. 76. *Unni* ne an Hunni ſcribendum? 86.
der Vogel oder Vogelbüchel. M. 250.
Vratislaus wird von ſeinen Brüdern geſchlagen. 39.
Urbes non inhabitare, felicitatis ſpecies. M. 238.
Urogi. 81. 191.
Ut quid Ungaris? 146.
Utigurum cognomen unde Scythæ habeant? 99.
Utinus mons. 241.
Uturguri. 153.
Uvo Hung. Rex. 335.

W.

Die Wagenfahrer. 89.
die Wagaw. M. 53.
Walch qui? 146.
Walemir ſolum. 174.
Walli. Wallen. Walloner qui? 146.
Wandali, Hunni & Gothi, num una gens? 171.
Wayvvoda. F. 194. ſeqq.
Wehrhafft machen. 381. 382. 383.
Welſche qui? 146.
Wélvár. 175.
Wenden qui? 180.
Wereucze. M. 251.
Wert quid? M. 67.
Wetzel. cui hoc nomen tribuendum? 249. ſeqq. *Wézeliorum* familia nobilis. 252.
Wottenburger Aw. M. 68.
der Wurtzgarten. mons. M. 243.

Z.

Zamolxis Dæmon Getarum. 109.
Zarkad Lacus. M. 77.
Zarmigethuſa. 250.
Zarmiſogethuſa. 250.
Zarmiz 250.
Zehrung. 180, 181.
Zekel qui? 82.
Zemen. 18.
Zerco, *Zeucho*, homo monſtroſus. 172.

Zigetkôz Inſul. M. 53.
Zobelæ unde ? 198. vid. pellis.
Zwentabaldi cum Arnulfo bellum. 37. cum Ungaris bellum. 37.
Zwatapolug Dux Pannoniæ. 14.
Zygethum quando expugnatum ? 272.
Zytvár. 175.
Zyziia Inſ. M. 61.

FINIS.

JOH. FERDINANDI BEHAMB
OBSERVATIONES HVNGARICARVM RERVM
BERNEGGERI & SCHOEDELII
Diſquiſitioni
de
Regno Hungarico
annexæ,
Prolegomena
Diſtinguunt Notitiam Reip. ab aliis diſciplinis.

1 Quemadmodum *ad Conſilium de Republica dandum*, Caput eſt, *noſſe Rempublicam*, juxta verè Politicum CICERONIS 2. de Oratore 28. Effatum; Ita non minus *ad commodandum Imperio Conſilium*, quam *de eo diſſerendum*, Caput eſt, *noſſe Imperium*. † Quâ igitur ratione 2 *Conſilium* Maieſtatis auſpicia ſequitur; eâdem prorſus manet Imperantibus rerumq; ſummæ Præfectis proprium & peculiare *noſſe Rempublicam* ſapientiæ Conſultorum Magno BOECLERO DiſſertationumAcademicarum

A 2.mo-

INDEX MARGINALIS
ſeu
SUMMARIUS
cùm
Occultarum
tum
Apertarum
QUÆSTIONUM

Eſſe aliam, atque aliam Rerumpublicarum Notitam, *eamque* diſtinctam
(1) à tota Prudentia Politica, *patet ex* diverſo

I. Subjecto *tum*
Principali, *ad cuius officium requiritur ſcitu neceſſaria dicta Prudentia, quoad* Dichotomiam *conſiderata, eſt autem tum*

A.B.C.D.

A.B.C.D.

Architectonica

Rectoria, *quæ ſubdividitur in*

Conſultatoriam

Legalem, *hæc iterum in*

Vniverſalem

Particularem

Minus Principali, *quod duplex vel*

A.B.C.

2. monente. Quæ *Cognitio* cum dicatur *Prudentia Politica* à beato & non ita pridem inter Gallos defuncto Johanne Friderico HORNIO, Politicorum parte Architectonica, de Ciuitate lib. 1.c.4. diſt. 2. & 3. inquè *duas partes* ab eodem, non tamen ſine
3 ratione diſtribuatur. *Primo* † in *Architectonicam*, ſeu fundamentalem, quâ totus in eo eſt, ut *Obiectum* cum *Materiale*, tum *Formale*, hoc eſt, *ipſum Imperium* apte de-
4 claret. † *Secundo*, in *Rectoriam*, quæ conſtitutam Rempublicam inſequitur, eandemq; docet legitimè adminiſtrare, hoc eſt, ut *Prudenter* ac *Juſte* rega-
5 tur. † Vnde *ſubdiuiſio* non potuit non oriri *Rectoriæ* in Prudentiam *Conſultatoriam* & *Legalem*; ex
6 *hac* verò in † *Vniuerſalem* ac *Particularem*. Quare cum eodem firmiter concludimus, hâc *triplici Notitiâ*, puta: (1.) *Perfecta Reipublicæ Cognitione* (2) *conſummata Regendi Prudentia* (3) *tam Juris, quam Legum ferendarum ſcientiâ inſtructum*, jure meritoque ſuo Excellentiam *nominis Politici* adimplere. videatur jam citatus loco citato c.2. diſtinct.2.

7 Quænam autem diſcrimina inter *has* ponantur, poſtea explicatum dabo, quam Grauiſſimi Doctorum Ciuilium Summi Herman-

A.B.C.

Hermanni Conringii, Viri ſine Elogio & Honore nunquã ſatis memorandi, Perſonarum ad Caput Secundum & Tertium Notitiarum pertinentium, rationem expoſui. † In- 8
culcat verò laudatus Autor, non tam iis, *quibus Reipublicæ munera ſunt commiſſa*: (veluti à *Cicerone* Senatori commendatam legimus 3. de Legibus, cui, neceſſarium ait, vt verba ibi ſonant, *Noſſe Rempublicam*, idque latè patet: Quid habeat Militum, quid valeat ærario, quos ſocios Reſpublica habeat, quos amicos, quos Stipendiarios, quâ quisque ſit Lege, conditione, fœdere, tenere conſuetudinē decernendi, noſſe Exempla Maiorum) Quam *omnibus atq; ſingulis* qui vel *manum* olim ad negotia Reipublicæ tractanda, vel *Mentem* duntaxat ad Otium literarium ſunt admoturi. † 9
Conſtitutorum itaque in *Prima & Secunda Claſſe* Officii *Caput* eſt, *noſſe* ea munia Reipublicæ, circa quæ vel maximè *occupati*, vel aliquando in opera *verſaturi* ſunt, id eſt, *non deſtituantur eâ, quâ opus eſt Imperiorum, etiam vicinorum, notitiâ* (2) *nec eâ, qua par eſt Maieſtatem de Regimine Concinno & Salutari Multitudinem inſtruendi, prudentiâ* (3) *ut deniq; LegumLatori ſuo*

Cum dignitate communicata, *adeoq; vel*
Pragmaticum, *poſitum in*
Actu
Potentia

A.B.C.D.E.

A.B.C.D.E.

10 Contemplativum

11 Sine dignitate communicata, *puta* ſubditos

A.B.C.

juſtum ſuggerat, imbutus ſit oportet, non exiguâ Juris cognitione. His *præſtans* quantum à *Superiori* diſtet, vix ac ne vix quenquam amplius latere, ut opinor, poterit, quicunque non neſcit Miniſtrum à Principe, Senatorem à Republica, functionum quoque varia genera inter ſe diſcernere.

10 *Tertiæ* verò *Claſſi* annumeratis omnino ſufficere arbitror, *res Imperii ſaltem non dubiâ cognitione*

11 *perſpectas tenere.* † Itaque non eandem, multo minus parem requirimus in illis peritiam, nedum in *illis* ullam, *quibus Ciuilis obſequii gloria eſt relicta*, niſi quod præcipui muneris eſſe putent, *noſſe Rempublicam* vel ad fidem boni Ciuis conſeruandam, vel ad artes Obedientiæ ex Vſu publico priuatoque tractandas, verba ſunt paulò ante allegati Dn. Boecleri. quibus conſentientia tradit iterum iterumque laudandus Conringius c. 8. in incomparabili libro, quem de Ciuili prudentia inſcripſit, vbi ait: Sufficit Parenti bona opinio, quâ ſi ducatur, poteſt promptè obſequi. Et verò, vt vnusquiſque eorum, qui in parendi ſunt conditione, plenè accurateque teneat omnia, nunc impedit ipſa rerum agendarum, nunc ingenii natura. *Sub-*

Subiecto, proindè Notitia- 12 A.B.C.
m diſtinctim expoſitio dicto-
m memor ad reliquam, quæ
nter Prudentiam Politicam,
enatoriam, & noſtram Noti-
am intercedit Differentiam
eclarandam progredior, peti-
urus diuerſitatis vlteriorem ra-
ionem à *Fine*,quà *remoto*,quà *pro-
imo*, niſi jam dum ſub ingreſ-
um Operis noſtri ſubiectam re-
cordarer in verbis: *Ad Conſilium
landum de Republica.* Item: *ad
ommodandum Imperio Conſilium:*
num.1. Item,*vel de eo differendum:*
bidem. Item paulo poſt: n. 2.
in verbis: *Qui vel manum olim, vel
mentem duntaxat ad Otium litera-
rium ſunt admoturi:* Item, *Pruden-
ter & Juſte.* n. 4.

2. Fine

Quo præterea interuallo, 13
ratione *Obiecti*, tùm *Materialis*,
tùm *Formalis* inter ſe diſtent, in-
de colligere licet; quod *illa* cum
Senatoria Notitia, omnem curam
conſtituendæ,& legitimè admi-
niſtrandæ Reipublicæ inſumat,
eamque confuſa ſeriè tradat.
Noſtra verò jam jam conſtitutam
& legitimè adminiſtratam diſ-
tinctim& accuratè per ſuas cau-
ſas deſcribat. † Tantum (4) 14
abeſt, vt ratione *temporis* conue-
niant, vt potius diſtincta Ob-
ſeruatio appareat; non enim
præſentia tantum & *præterita* con-

3. Obiecto *tum*
{ Materiali
Formali

4. Tempore.

A.B.C.

A.B.C.

5. Intellectu & Senſibus *quodammodo* 15

2. à Partibus Politicæ Prudentiæ, *tum à* 16

Conſilio 17

Legali, *ſeu* Iurisprudentia *tum* 18

Vniverſali, *quæ in ſe continet* Ius *vel* 19

Commune *vel* 20

A.B.C.D

jicere, ſed & *futura* ſagaci augurio proſpicere proprium eſt *Prudentiæ Politicæ*. *Noſtræ* verò ne quidem *futurorum* ratio inueſtiganda incumbit. † Diſcrimen denique non adeò leue inter noſtram ponit Notatio, quod *Politica* magis *intellectu*, *ſenſibus* verò vt plurimùm *altera* vtatur.

Cognouimus ex dictis, quam *lato ſenſu* ſit excipienda locutio illa: *Conſilium dare Reipublicæ*, vt etiam *Totius Politicæ Prudentiæ* nomen ſit adepta † vtut alias *partem* adminiſtrationis Ciuilis, quam Politica profitetur, † à *Legali* longè diuerſam ante appoſita diſtributio oſtendat, quam non ſine Ordine nunc perſequemur. Quod igitur *hanc* attinet, ſciendum eſt: Vniuerſalem Conſultationem de Republica integra continuò inſequi Poteſtatem Legislatoris, qui obligatorio decreto præcipit prudenter excogitata, nunquam verò laudabiliter exercebit Nomotheſiam ſine cognitione Juſti & Iniuſti, quam *Jurisprudentiam* nominamus, & à *noſtra* † non tam *Vniuerſalem*, quam *Particularem* ex ea ratione ſeparamus, † quod *altera* contineat *Notitiam illam*, quæ conſiderat actiones perpetuam Moralitatem habentes, ortas ex *jure* *Natura-*

Naturali, quæ complectitur neceſſaria prius, & ineuitabilia, ſeu honeſta, & turpia per ſe. vel *Gentium*. † quod complectitur ho- 21
neſtè vtilia generaliter per totum mundum ex arbitrio gentium omnium conſtituta. adeoque *illius* peritia oſtendit intrinſecam honeſtatem, vel turpitudinem actionis. † *Huius* 22
verò notitia, perpetuum circa actiones publicas, quæ diuerſis gentibus, qua Gens ſunt, intercedunt cum juſtitia conueniens commune populorum ſub Republica degentium, Effatum. † *Jus* autem quod Maieſtatis 23
arbitrio ſubiacet, & Statum Vniuerſæ Ciuitatis ſpectat, Publicumque, ob autoritatem & vtilitatem immediatam, appellatur, eſt ſecũdum Ampliſs. Dn. Jo. Ludouicum PRASCHIUM, de vero & Perſonato JCto: Complexus Legum ciuilium de ſtatu Reipubl. vel eſt illud Jus, quod complectitur honeſtè vtilia ſpecialiter in hac vel illa Repub. ex arbitrio Imperantium conſtituta. D. Erhard. WEIGELIUS in Synopſi Struviana. Id verò ad Jurisprudentiam *Vniuerſalem* haud dubiè quidem rectius, quam ad *Particularem* refertur. Forte, quod circa nonnulla rerum Ciuilium Capita

A.BC.D.

Hominibus, *unde* Ius Naturale

Gentilibus, *quâ Gens ſunt, unde* Ius Gentium.

Publicum, huius *vel* illius *Gentis*.

A.B.C

A.B C

ſit occupatum,& ita de Materiâ
quodammodo participet. vid.
Magnif.D.TABOR ad WESEN-
BECIUM à MALCOMESIO non
ita pridem in Annotationib. ad
LUDWELLII Obſeruationes in
eundem WESENBECIUM alle-

Particularis

24 gatus.pag.20.lit(u) † *Particula-
ris enim præter Perſonam &
actiones ſubditorum, eorum-
que mores nihil diſponit,ſed res
ſuâ naturâ indifferentes, quæ ſi-
ne Præcepto Maieſtatis, nec
in bonum nec in malum morale
feruntur, expendit & determi-
nat; *Publicum* verò illud potiſſi-
mùm ordinat,ne diuerſis popu-
lis, quorum contraria ingenia
ſunt, eædem proponantur Le-
ges ſed diuerſis diuerſæ, omni-
bus tamen congruentes. Con-
feratur HORNIUS l. 1. c.4. diſt.
3.& 6. item l. 2. c. 2.diſt.4.ſeqq.
Ex quibus id colligas: *Aliud*
eſſe Leges definire, *aliud* verò
definitas memoriæ gratia com-
parare; *Hoc* ſcilicet adeo propri-
um eſt *Notitiæ noſtræ*, vt hâc
euidentiſſimâ notâ ab *aliis* haud
difficili Negotio diſtinguatur.

3. Ab Hiſtoria.

25 Sunt prætereà, qui *Notitiam
noſtram*, magna ex parte *Hiſtori-
cam peritiam* velint appellatam,
nihilo tamen ſecius ab hac mul-
tum diſtare, docet Celeberri-
mus Dn. Johannes Andreas Bo-

A B,

SIVS

ivs MSS. Introductione Ge- A.B.
erali ad Reſpub. parte. 1. c. 1. §.
Dum *Hiſtoria* maximè parti-
ilaria ſeu ſingularia perſequi-
r, & ſingulas actiones Impe-
orum cum annotatione tem-
oris, loci, Ordinis, Perſona-
m, aliarumque Circumſtan-
arum exponit, inſertis, vbi o-
is eſt cauſis, prætextibus, e-
entibus & Judiciis. *Hæc* verò
ulo generaliori Tractatione
tam faciem & Statum huius,
l illius Imperii, veluti vno in-
itu legentis, audientisuè, pro-
nit animo, & magnam par-
m res Imperii ſub ratione V-
uerſali, neque huic illiuè tem-
ri, his illisuè Perſonis alliga-
s, pertractat. † Denique in- 26 4. à Geographia.
eſt, ne cum *Geographia* con-
ndatur, vtpotè quæ nuda re-
onum, locorumque enume-
ione acquieſcit; *noſtra* verò
is vltrâ tendit. † Cæterùm 27 Eſſe ſubalternantem *quarundam dictarum diſciplinarum*
in ſub *nonnullis* expoſitarum
ctrinarum more *ſubalternan-*
n contineatur, haud quis-
am, vt opinor, erit, qui pro-
nciatum noſtrum in dubium
care præſumat. † Hâc itaque 28 Concluditur / Deſcribitur *cum adiuncta*
tinctione præmiſsâ, oſtenſoq;
peculiarem diſciplinam, quæ
usque Imperii res proponat,
porrò noſtra erit, *deſcriptio-*
s mutuò à laudato Boſio c. l.

c. 2. §. 2. ſumptam præſenti negotio conuenienter applicare. Dicitur verò nobis: *Quod ſit Regni, ſeu potius Imperii Hungarici diſtincta & accurata (per quatuor cauſarum genera) cognitio, perficiendi intellectûs gratiâ, Experientia & fide dignorum hominum relatione acquiſita ab iis, qui ſciendi deſiderio hactenus tenebantur.*

Expoſitione Generali
Probatione Speciali, *quæ ex Autore colligitur (1) quoad*
Formam *quæ duabus abſolvitur* Partibus
A.

29 † Eget autem hæc deſcriptio tum *explicatione* tum *probatione.* Complectitur proindè quatuor membra (1) *Materiam ſeu Obiectum, quod eſt Regnum Hungariæ* (2.) *Formam, quâ diſtincta & accurata rerum per cauſas cognitio venit intelligenda.* (3) *Finem, qui eſt intellectûs perfectio* (4) *Efficientem cauſam tum Principalem*, eſt autem qui liberali animi affectu ad Notitiam præſentem fertur; tum *Inſtrumentalem*, puta *Experientiam propriam*, vel *certam aliorum narra-*
30 *tionem.* † Supervacaneum verò puto his diutius immorari, nam reminiſcenti Nobiliſſimum *Autorem conterraneum* hoc munere olim præclariſſimè functum, *mibi* verò jam eas datas eſſe partes, vt in eum cogitatio-
31 nes omnes conuertam, † in qua curarum parte occupato ante omnia fas erit (dimiſſa interim occaſione diſquirendi de *Frontiſpicio* huius operis, cui Schematis loco *Obiectum*, quod impoſterum omnem ferè paginam

implebit, nemo non præfixum videt) de *Forma* diſpicere, an partes ad inſtar *Obiecti*, quod tractatur ritè cohæreant? vtcunque *alias Ordinis* certitudo ad concinnitatem proponendæ diſciplinæ plurimùm conferat, *hoc tamen loco* ad ipſam rei ſubſtantiam non exiguum adiicit momentum: Cum verò *Ordini* cuilibet id proprium eſſe debet, vt *Generaliora* præcedant, ſequantur *Specialia*, hortatu ſæpius allegati HORNII l. 1. c. 1. §. 1. Ideo vtriusque Rationem ab *Autore* tanto acuratius obſeruatam, quantò oculis euidentius Tractationem cauſarum examine adornatam (à CONRINGIO ne quidem improbatam, à *nobis* verò non ita pridem in *Orbis Catena Ciuilium rerum Sectatoribus præſcriptam*) dedit, ſubjiciam ſequenti *Schemate*: Conſiſtit autem *diſquiſitio* eius *Parte* tum

A.

Extraeſſentiali *ſiue Prooemiali*, *quam Autor*
- *Auſpicatur Deo duce* - - 1
- *Proſequitur tum*
  - *inuitante Patriæ affectu* - - 2
  - *Comite Hiſtoriâ, quæ eſt vel*
    - *Obſcura* - - - 3
    - *Clara, de qua actum eſt vel*
      - *Expreſſe, ab* - - 4
        - *Indigenis* - - 5
        - *Exoticis*
      - *Inidenter, de his Autor exponit*

A.

32

Extraeſſentiali ſ. Prooemiali

A.

A.

Judicium

A.

- *Judicium* - - - - - 8
- *Rem ipſam aggreditur*

53. Eſſentiali — Generali

- Eſſentiali, *quæ eſt vel*
  - Generalis *conſtans in*
    - *Deſcriptione Regni & Imperii* - - 1
    - *Origine Imperii eruenda per cauſam* - - 2
      - *Remotam* - - - - - - 4
      - *Conſtituentem, quæ vel*
        - *Triplex, ut Deus, Prudentia & Occaſio.*
        - *Unica, re & nomine diſtincta, ut*
          - *Fatum, quod conſideratur vel cum*
            - *Certo reſpectu ad*
              - *Diverſa Regna, Efficacia eadem* 6
                - *Politica* - - - 7
                - *Non phyſica* - - - 8
              - *Hungaricum Regnum, in quo conſideratur concurſus*
                - *Prudentiæ, quæ advertitur in* 9
                - DEI - - - - 11
                  - *Inquiſitione per*
                    - *Explorationem*
                    - *Electionem pinguis Telluris* 14
                  - *Diſpoſitione, quæ conſiſtit vel in*
                    - *Actu* - - - - 16
                    - *Actione, Duplicis temporis tum in*
                      - *Bello* - - - 17
                        - *Ducem conſtituendo poteſtate*
                          - *Limitata* - - 18
                          - *Non regia, cui Hiſtoria*
                            - *Obſtat* - - 19
                            - *Conciliatur* - - 20
                        - *Multitudini præficiendo* 21

A.B.

A. B.C. D.E. F. G.

A.B.C.D.E.F.G.

Pace, directorem ferendo 23
Occaſionis dominia acquirendi, quæ 24
Multiplex - - - 25
Præcipua
Enumerantur
Applicantur ad Hungariam
Virtus, Fortitudo ſc.
Vires Hungarorũ, de quibus agit 34
Remisſive
Oppoſitive, apparent autem ex
Romanorum
Imbecillitate
Diviſione - - - 35
Diſcordia - - - 36
Hungarorum arrepta occa-ſione per
Auxilii invocationem 37
Inter-Regnum &c. 40
Simpliciter quoad Mutationem contingentem tum in
Quovis Ordine - - - - 42
Ex inclinatione Rom-Græci Imperii quæ cauſa exordii Regni Hungarici. 49
Fortuna, qua hinc inde delati. 50
Diſſolventem, quæ erat Gothorum & Romanorũ 55
Corrumpens, ut peccatum 57
Expellens, ut fines Cladium - - 58
Expreſſi verbo Dei - - - 59
Oculti - - - - 60
Propinquam, quæ duplex alia - - - 61
Verbalis, quæ iterum vel - - 64
Logica, in qua ſe offerunt
Synonymia nominum quæ ſunt vel
Generalia 67

A. B.C.D.E.

A.B. A.B.C.D.E.

Specialia 69
Antiqua 70
Hodierna 79
Etymologia circa
Scribendum 85
Interpretandum 87
Homonymia 95
Hiſtorica 96
Realis conſideratur juxta 4. *Cauſarum genera prout ſequuntur.*

Speciali. *huius* Cauſa *alia eſt* 34 Specialis *quo pertinet cauſa* 104
Efficiens 35 1. Efficiens *quæ dividitur in*
Univerſalem, eſt autem duplex 105
Cauſans, puta Conditores, qui inveſtigantur tum
Paſſim 106
Diſtinctim per triplicem lineã, ſeu Quæſtionem, quarum
(1) *Quomodo in repetẽda Origine Scriptores conveniant, ac inter ſe differant? Ubi examinatur* 111
Inſpecta Scriptorum fides 112
Linguarum veſtigium 116
Regionis ſitus & Deſcriptio 119
(2) *Quomodo Scythæ Regii dicantur? ubi eadẽ Argumẽta, quæ ſuperius obſervanda occurrunt.* 138
(3) *Quomodo Hungaria eadem illa vetus mixta Auaris vnica gens ſit? ubi eadem ſe offerunt membra examinanda.* 165

A.B. A.B.
Occupatio, circa quam notetur Locus, 201

A.B.

Locus, ubi quæritur de Titulo qui duplex 202
- *Adminiſtratio aliorum injuſta* 210
- *Inuaſio neceſſaria, ob ſoli* 212
  - *Infelicitatem* 213
  - *Copiam hominum*

Tempus 229

Particularem, quæ eſt Attila, cuius ſpectandum 232
- *Genus* 233
  - *Relatiuum, ſeu progeniem* 235
  - *Abſolutum, in Forma ſubſtantiali* 236
- *Individuum* 247
  - *Vagum* 248
    - *Signatum* 249
    - *Ortum, ex plurium Vocabulorum* 253
      - *Terminatione* 254
      - *Significatione* 255
  - *Simplex, convenit autem cum Corona ex revelatione Divina Nominis, & prædictione Regni, apparente tùm ex adiuncto,* 261
    - *Antecedenti, quod elucet ex* 265
      - *Præparatione, quam exponit tum* 266
        - *Paſſio* 267
        - *Actio, Obſervandæ in Geyſæ* 277
          - *Amico pacto* 278
          - *Converſatonis actu* 279
      - *Prædictione apertâ* 282
        - *Vaticiniis* 283
        - *Somniis.* 286
    - *Concomitanti*
      - *Neceſſario, ut Dignitas Regalis, cuius cauſa efficiens, alia eſt*
        - *Prima* 292

B.C.D.

A.B.

Orta

A.B. A.B.C.D.

Orta, ut Electio, ubi ad Quæſtionem 293
Vtrum Ungar. Reges electi, neminem niſi Deum & Enſem agnoſcant ſuperiorem.

Reſpondetur, adductis teſtimoniis tum 302
Realibus 303
Perſonalibus, quæ ſunt 300
Divinum 305
Humanum 304
Univerſale
Eccleſiaſticum
Politicum 311
Pro noſtra ſententia 313
Contrarium 316
Particulare 322
Dubitatur ulterius:

Obſtat quod ſolutio Tributi ſit facta tum
Olim 335
Hodie 340
Reſolvitur teſtimonio

Univerſali 341
Eccleſiaſtico 342
Politico 393
Particulari 346
Rationabiliter 348
Comparate 355

Contingenti 369

Revelatione Angelica 364
Miraculis divinis 365

A.B. A.B.

Con-

A.B. | | A.B.

Conſequenti, quo ſpectat Heinrici 2. confirmatio ſuper Regni
- *Titulum* 367
- *Affinitas* 370

2. Materialis, *eſt autem Materiæ conſideratio tum* 1 — 2. Materialis.

- *Communis, quo refert* 2
  - *Nomen Pannoniæ* 3
  - *Terminum, ex ſitu* 5
    - *Cœleſti* 6
    - *Terreſtri, juxta partes* 7
      - *Orbis antiqui*
      - *Diviſionem Europæ, tum*
        - *Quantitate* 10
          - *Continua, cuius corpus eſt* 11
            - *Longitudo* 12
            - *Latitudo* 13
          - *Diſcreta, eſt in acceſſione regnorum, ubi triplex temporis ratio habenda.* 14
            - *Primi* 15
            - *Medii* 18
            - *Vltimi* 19
        - *Qualitate* 22
          - *Figuræ* 23
          - *Diſpoſitionis tum* 25
            - *Naturalis* 26
            - *Artificialis* 27

B. | | A.B.

A.B. A.B.

Singularis, conſideratur juxta tria Elementa, quæ ſunt 30

- Pellucida, ut 32
  - Aër, qui cognoſcitur ex 33
    - Qualitate 34
    - Adiunctis 38
  - Aqua talis 43
    - Naturâ 44
      - Mota, ut 45
        - Fontes, qui conſiderantur
          - Generaliter 46
          - Specialiter 47
        - Fluvii
          - Maiores ſunt 48
            - Quatuor 49
            - Inſulæ 50
              - Perpetuæ 52
              - Nativæ ad 63
                - Defenſionem & habitationem 64
                - Uſum. 66
          - Minores 69
        - Rivuli
        - Torrentes 70
      - Quieta ut 71
        - Lacus 73
          - Nobiliores 74
          - Minus Nobiles 76
        - Stagnum 79
        - Paludes 80

A.B. A. B.

- Curâ hominum adinventa, conſideratur autem tum 82

Fon-

A.B. | A.B

- Fontium
  - Qualitas, juxta quinq; ſenſus, ut
    - Tactum quo ſentimus — 87
      - Calorem — 88
      - Frigus — 93
    - Viſum — 102
    - Guſtum, quo cognoſcitur ſapor — 103
      - Salutaris — 104
        - Labans — 105
        - Stringens — 107
          - Acidus — 108
          - Salſus — 112
      - Lethalis — 114
    - Auditus — 116
    - Olfactus — 118
  - Adjuncta naturæ — 121
- Aliarum aquarum — 126
  - Qualitas — 127
  - Adiuncta — 137
- Opaca ſeu Terra in qua — 143
  - Perſonæ, harum Qualitates aliæ ſunt — 145
    - Activæ, ut bona — 149
      - Animi, cujus duo Rectores — 150
        - Virtus — 151
          - Naturalis, in — 152
            - Ingenio — 153
            - Indole — 154
            - Lingua — 162
          - Acquiſita, vel in — 165
            - Theoretico Practicis ab — 166
              - Eccleſiaſticis — 167
              - Politicis, ſunt autem Perſonæ — 170
                - Publicæ — 171
                - Privatæ, clarentes arte — 172

A. B.C.D.E. F. | A.B.

A.B. A.B.C.D.E.F.

- Bellica 173
- Liberali 175
- Mechanicis. 180
- Vitia 181
- Corporis depinguntur ex
  - Subſtantia, quoad 182
    - Figuram
    - Staturam
    - Diſpoſitionem
  - Adjunctis 183
- Fortunæ quoad 184
  - Vitam, hujus Bonum dicitur Libertas 185
    - Nobilium 186
    - Ruſticorum 188
  - Poſſeſſionem 189
  - Dignitatem, hujus bona alia ſunt 196
    - Generalia, quo facit Dignitas, tum 197
      - Major veluti
        - Honor 199
        - Gloria 202
      - Minor veluti 204
        - Laus 205
        - Bona Fama 210
    - Specialia, ut Nobilitas 212
  - Amicitiam 218
    - Propriam 219
    - Alienam tum 222
      - Publicam, quæ eſt vel 223
        - Activa, conſiſtens in 224
          - Confraternitate
          - Pactis Gentilitiis.
        - Paſſiva. 225
      - Privatam 226

A.B. A.B.C.

Paſſiva

A.B.C.

Paſſivæ, ut miſeria variæ 227
Res, bipartitæ ſunt, quoad 230
Loca, quæ 231
Inhabitantur ob 232
Defenſionem, ut 233
Vrbes
Arces
Caſtella
Habitationem, ut Vici, Pagi, Villæ &c. 234
Coluntur in terra 240

Inculta ut
Montes 241
Sylvæ 257
Prata 261
Culta ut

Vineta
Agri
Horti
conſiderantur tum in
Generalibus, veluti in venis conſiſtunt 262
Foſſilia 264
Metalla 265
Lapides 269
Rari 270
Neceſſarii 274
Liquida 277
Specialibus, ubi excolit tum 290
Vinearum 291
Originem 292
Species 294
Commodum 297
Incommodum 298
Agrorum
Hortorum
fertilitatem 299

A. B.

A B. — A.B.

- Locata erigit,& ad loca format in corpore 306
  - Animato,quod eſt vel 307
    - Vegetans 308
    - Sentiens, Animal terreſtre 312
      - Manſuetum 313
      - Ferum 320
  - Inanimato, inſerviunt vel 323
    - Animo,ut 324
      - Bibliothecæ 329
      - Collegia 330
      - Gymnaſia 332
    - Corporis, ut 333
      - Aedificia,
      - Baſilicæ 393
      - Porticus
      - Labyrinthus.
    - Fortunæ,ſunt variæ ſpecies tum 344
      - Priſcæ
        - Inſcriptiones 347
        - Numiſmata 354
      - Noviſſimæ

3. Formalis 37

2. Formalis,eſt autem Forma alia 1
- Communis,eaq; tum
  - Simplex, ut 2
    - Democratia 4 & 9
    - Dominatus 5 & 10.11
    - Ariſtocratia 6
  - Mixta
- Specifica tum 7

A.B. — A.

Togata

A.

Togata, , quæ apparet ex rebus | 13
Divinis in his vel verſatur Religioſus | 14
Senſus
Cultus
Paganus, | 15
Chriſtianus, quo ſenſu & cultu dirigunt Sacram Script. tum | 27
Pontificii | 28
Evangelici, ſeu Lutherani | 47
Humanis, ratione regiminis dividitur populus in | 49
Caput, circa Regem obſervanda eſt cauſa | 51
Efficiens
Prima, ſubintellige Coronationem quæ eſt | 52
Ordinaria | 58
Extraordinaria | 59
Orta, puta Regalia | 60
Maiora | 61
Minora | 69
Dirigens tum | 71

Principalis, ut Jus, cuius notatur | 72
Diviſio in Legem | 73
Scriptam | 74
Divinam | 76
Humanam, hæc eſt in | 77
Naturali | 78
Gentium | 79
Civili, hoc iterum vel de regno | 80
Ineundo | 81
Regendo tum | 82

A.B. C.D.E.F.

 Gene-

A.B. A.B.C.D.E.F.

Generale	83
Speciale	84
Non Scriptam	87
Functio, eſt vel	88
Primaria ut	89
Sanctio	90
Prima ex Jure	91
Communi, cujus Principia ſunt	92
Divina	93
Humana	94
Proprio, cujus Principia ſunt	96
Generalia	97
Antiqua	98
Hodierna	99
Specialia	100
Orta, eſt Obligatio in	110
Divinis, obligatur verò Perſona Publica tum	112
Superior tum	
Inferior	
Civilibus	114
Executio	116
Secundaria in	120
Conſentaneis, ut Confirmatio	121
Diſſentaneis, ut Legis Mutatio	122
Totalis fit per	124
Obrogationem	125
Abrogationem	127
Totalem	128
Partialem, quò ſpectat	140
Derogatio	141
Subrogatio	153
Partialis	

A.B. A.B.C.D.

Minus

A.B.C.D.

Minus Principalis, ut Regis 156
- *Adjutores, qui vel* 157
  - *Gubernant* 158
    - *Olim*
    - *Hodie Judices tum*
      - *Ordinarii, ſunt* 164
        - *Palatinus*
        - *Judex Curiæ*
        - *Secretarius*
        - *Cancellarius*
      - *Officiarii* 178
        - *Cancellarius Aulicus*
        - *Magiſter Curiæ* 181
  - *Qui judicia tractant, ſunt vel*
    - *Majores, ut* 183
      - *Vice Palatinus*
      - *Vice Judex Curiæ*
    - *Minores ſunt* 284
      - *Protonotarius Palatini* 185
      - *Protonotarii Judicis Perſonalis Præſentiæ*
      - *Protonotarii Judicis Curiæ*
  - *Adminiſtratores vel*
    - *Sublimiores, qui vel ſui vſum Principi exhibent* 193
      - *Publice, illi verò vel ſunt Præfecti* 199
        - *Juſtitiæ in Comitatibus*
        - *Militiæ* 221
      - *Privatim* 223
    - *Minores* 226

A.B.C.

A.B. A.B.C.

Membra 229

Sagata conſiſtit in 230

Multitudine armata tum

Civium

Sociorum, horum Legio verſatur in

Nomine 235

Numero, in quo ſunt tum 238

Principes 240

Primarii 241

Secundarii 242

Milites tum 246

Diſcrimine vel 247

Equites 248

Armigeri 250

Levis armaturæ

Pedites 256

Delectu

Ordinarii 263

Subſidiarii 367

Diſciplina, militari quæ eſt vel 284

Communis 285

Particularis in 286

Exercitio, quod verſatur in 287

Uſu hic 288

Armis 289

Moribus Caſtrenſibus 311

Ordine, vel 312

Ante Congreſſum ubi notetur

Numerus

Figura

A.B. A. B. C.

In

A.B.C.

In Congreſſu
Coërcitione

Finalis, *conſideratur vel* 38

Communiter
Propriè, ubi obſerva quæ Rempl. efficiunt

Firmam
Caducam.

A.B.

3. Finalis

Hæc itaque de *Parte Formali* annotaſſe ſufficiant. De *cauſis* porro *externis*, quo ſimus ſolliciti, inſtituti ratio poſtulat, eruemus vero utramque ex *proœmio Autoris*, *Efficientem* quidem, tum *Principalem* ex verbis: *Nobis infructum*: tum *Inſtrumentalem* ex his: *Et quid nos Ungari &c.* per totum. *Finalem* præterea obſervare licet, tum *Proximam* ex verbis iiſdem: *In fructum*, tum *Remotam*, ex his Quando ait: *Præſertim tibi Deo in honorem*, Patriæ in ſplendorem; Antequam verò *ipſam Hungariæ portam* ingrediar, ad præfixum animi mei decretum, in ejus *confinibus* tantisper ſubſiſtendi duxi, usque dum *unam alteramvè Diſquiſitionis formulam* circa *Proœmium* pertractavero, & quidem ante omnia ad verba illa:

39 2. Efficientem
Principalem
Inſtrumentalem

40 3. Finalem

Proximam
Remotam *circà has vel ſi mavis circà Proœmium inſtituuntur* Quæſtiones, *quarum*

A.

PRO-

A.

PROOEMII.

Q. 41.
Vtrum Patriæ Macula in ſcriptis ſit obtegenda?
Diſtinguitur inter ea, quæ ſiunt vel
{ *Imprudenter* / *Scelerate*
Q.
Quoad prius Membr. negatur.
Quoad poſterius affirm.

1 *Patriæ in ſplendorem*) non puto alienum eſſe, tangere heic *Quæſtionem*, † An qui Notitiam ſe ſcribere profitetur, Patriæ vi-
2 tia reticeat vel aperiat. *Reſp.* † Circa hanc quæſtionem videtur diſcrimen faciendum inter ea, quæ *Imprudenter*, & quæ *Scelerate* à Patria noſtra
3 ſunt facta. † *Illa* quo minus liberè tradi poſſunt, ſalvâ in ipſam pietate, nihil obſtare arbitratur Vir conſummatæ ſapientiæ Samuel PUFENDORFFIUS de Obligatione adverſus Pa-
4 triam. §. 32. † Iſthæc enim innoteſcere non magis cæterorum, quam Patriæ intereſt, quo à ſimilibus erratis deinceps ſibi cavere queat. Sed ſi *altero genere* à Patria peccatum deprehenderit, reverenter faciet, qui præconem hîc ſeſe non obtulerit, ſed ſcriptione prorſus ſuperſederit, poſtquam pudor tam arctè junctorum infamiam propagare prohibet.

Q. 42.
Vtrum fructus aliquis laborum Scriptori Patrio ſit ſperandus?
Argumento Iuſtiniani Imperatoris verborum Reſponſio eliciter.

1 *Nobis in fructum*) Q. Vtrum hujusmodi labores Patriæ immolati fructum operantibus futurum pro-
2 mittant. *Reſp.* † Quemadmodum laudatiſſimus Imperatorum *Juſtinianus* in dedicatione ſuarum Inſtitutionum penetrantius argumentum non habuit, quo ſtudioſæ Juventuti Legum

A.

gum eruditione injungeret. † Ad 3 eundem quoque modum fructum laborum ſuorum non exiguum ferent, quibuscunque facultas non deerit, prudenter & dextrè applicandi Civium prudentiam ad Rempublicam ſuam prius benè cognitam, optimè perceptam; † ſpe quidem tanto con- 4 fidentiori, quantò patientius alienigenæ ferunt excluſionem à Muniis honoratioribus, eousque donec in iis Peregrinitatis nota maximam quoad partem eſt deleta, ut loquitur Magnus HESSENTHALERUS in Athleta ſuo Politico Claſs.2.Quæſt.8.Conferatur incomparabilis Dn.BERNEGGERUS in Epiſtola operi præmiſſa verbis: *Qua causâ peregrinis Reipublicæ gubernacula committi non facilè vel ſolent.* † Quantum inſuper ad genuinum 5 Hiſtoriæ Patriæ intellectum conferat, teſtatur BOSIUS l.c.c.9.§.2. tantum enim abeſt, ut ea rectè ad Vſum transferatur, niſi quis Statum eius Imperii, cuius res geſtas exponit, probè cognoverit, ut potius omnia Concilia, occaſiones, cauſas, prætextus, aliasque circumſtantias minus rectè dijudicet, qui ignoraverit, qualis illa Reſpublica, & quid eius Status, quod Regimen hoc vel illo tempore fuerit.

Imperat neceſſitas amare Patriam cunctis) Originem huius amoris repetunt 1 alii à Parentibus, quibus liberi omnem reverentiam atque obſequium debent, tum propter Generationem & Edu-

A. *Applicatur in Quæſtionem præſentem.*

Confirmatur Argumento à prærogativa quam certo modo ante peregrinos fruuntur deſumto

Fructus alius innuitur, qui redundat in Hiſtoriæ Patriæ lectores.

Q. 43.
Vnde Amor Patriæ naſcatur, numque obligationis vim præ ſe ferat?

℞. ad *Membrum primum*

A. *explicitè*

A.

& Educationem, tum verò propter Jus Civitatis in eos devolutum, quo factum ut Patriæ nomine vocaretur illa Civitas, in qua fortunarum ſedem quis adeptus, quod ipſum nomen Patriæ, cum multum reverentiæ & amoris, ab Origine mutuaretur, poſtea nõ ad eam Civitatem, in qua natus, quam ubi aliquis eſt aſcitus, translatum eſt; PUFENDORFFIUS c. I. & D. BERNEGGERUS Quæſt. 4. ad Taciti Germa-

ad alterum remiſſivè

2 niam. † Utrum verò affectus circa Patriam ſimul quandã obligationem producat? *Quæſtionem* prolixa diſputatione illuſtrat dictus PUFENDORFFIUS, qui omninò videndus.

Q. 44.
Vtrum Antiquiores Hungari in Tabulas quicquam exornaverint?
℟. *Ex applicatione loci cuiusdam Biblici accerſitur.*

Et quid nos Vngari?) poſſunt huc accommodari, quæ Cyriacus LENTULUS in Taciti Germaniam notat,
1 dum dicit: † Si quis me cum Belda de Suchite ad priſcos (Hungarorum) Annales remittat: Conſule quæſo ætatem priſcam, & compara te ad perveſtigationem maiorum eorum

Defectus tum literalium, tum aliarum Traditionum probatur, tam ex Libris

2 (vide l. Job c. 8. v. 8.) † nihil nobis vel ſcripto conſignatum, vel traditione maiorum adiuuandæ memoriæ
3 oppignoratum. † Quæ ſola temporum illorum memoria extat, libri Moſaici nihil hîc explicati tradide-

Moſaicis

quàm Prophanis remiſſivè

4 runt. † In cæterarum gentium ſcriptis, & generibus gentium recenſendis, magnæ offunduntur tenebræ, cre-

Conſenſu Sigiſmundi à Bircken.

5 bræ offundunt hallucinationes. † de quibus in ſeqq. occaſio differendi ſe offert. Illuſtris quoq; locus, nec non inele-

A.

inelegantior locutio eſt illa quam notavi in dem Spiegel der Ehren deß Hochlöblichen Ertzhauſes Oeſterreich l.4.c.9.n.1. cuius verborum tenor hîc eſt: Hungarn iſt eines von den Königreichen und Ländern/ deren Völcker mit an dem Schafft deß Spieſes erkrummeten / und daher zum Fe[illegible]n undüchtigen Fäuſten / ihre allein in dem Sand der blutigen Wahl-Statt / und nicht in Büchern geſchrieben. A.

Præter peregrinas Hiſtorias) Q. An ex Græcorum ſcriptis rerum noſtrarum antiquiorum notitiam comparare liceat? ℞. † Etſi illa gens mirandæ ad extera pariter ac domeſtica cognoſcenda curioſitatis fuerit, † tamen multis demùm poſt floren-tiſſimas res *Aegyptiorum, Chaldæorum, Hebræorum* & *Phœnicum* ſeculis excoli literis cœpit. Itaque (ut rectè ſcribit Flavius JOSEPHUS l.1. contra Apionem) primi qui apud eos Hiſtorias conſcribere tentavere, Cadmus MILESIUS & Acuſilaus ARCHIVUS, & poſt hunc quicunq; alii fuiſſe memorantur, paululum Perſarum contrà Græcos expeditionem præceſſere. † Quin conſtat nullum illis certam temporum ſeriem ante illa ludicra Iphiti inſtituta fuiſſe obſervatam. Ergò ſicubi ſuis in antiquitatibus infantes fuêre (quod jure olim exprobratum Soloni ab Aegyptiis eſt) ita peregrinorum in rebus minus ſapuerunt, quoniam infantes, adeoque fruſtrà A.

1 Q. 45. Quid de Exoticis Monumentis ſit iudicandū in ſpecie v. quæritur de Græcorum ſcriptis? 2 an aliquod momentū præſenti negotio conferant?

3 *℞. dubia Negativæ ſententia magis accedit, ex ratione, quod ſerò cultus literarum ap. eos invaluerit.*

4 *Nec certam temporum ſeriem ſuarum rerum ante ludicra Iphiti inſtituta obſervarint.*

A.

Nullam rationem Septentrionalium in ſcriptis habuerint?

Diu nullam diſtinctam ſed confuſam Scytharum, aut Barbarorum mentionem injecerint

ſtrà ab illis primordia rerum (etiam
5 noſtrarum) exſpectaveris. † Deinde nedum quidem, quando omni doctrinarum genere claruerunt, ea quæ ad Septentriones, aut alias paulo remotiora erant, habuerunt comperta: quod cum res ipſa loquitur, tum verò non dubitavit fateri locupletiſſimus teſtis STRABO AMASENUS l. 1. &
6 12. † Omnes enim Aquilonares, atque Occidentales populi vno confuſo Scytharum nomine comprehenſi ſumus, donec paulatim diſtinctiora illa, Celtarum, Iberorumque cognomenta invaluerunt; neque enim Priſcis illis Græcis alio nomine, qui Scytharum uſurpamur, Hunnorum appellatione planè tum ignoratâ, & multò poſt demum reperta. Secundum Judicium Excellentiſſimi CONRINGII in præfatione ad Tacitum de moribus Germanorum. Cum quibus reſpondent verba im Spiegel der Ehrn deß Hochlöblichen Ertzhauſes Oeſterreich ſupra c. l. Ungarn iſt eins von den jenigen die durch jhr Unglück/ und nach dem ſie under das Joch gelehrter Völcker gerahten/ am erſten berühmt worden. Die Griechen ſo gewohnt waren/nur ſich ſelber zubewundern/nenneten alle Völcker Barbarn/ und erwehnten derſelben gar Sparſamb in jhren genug alten Geſchicht-Büchern: Dahero auch dis Land lange Zeit unbekandt geblieben. conferatur Orbis Politicus G. HORNII p. 133. in ſeriè Univerſæ Hiſto-

A.

Hiſtoriæ recenſendâ. De *Romanorum* vero *Scriptoribus* ex ẽod. not. Aber die Römer als ſie allen Völckern das Joch an Hals geworffen / machten jhr gelehrte Feder der Welt bekandt / † daß under andern an der Donauw ein Nation wohnet / die ſich Pannones oder Pannonier nennen. &c. 1

Pauci tamen reperti ſunt, qui res Patrias literis mandaſſent.) Q. Quid de monumentis *domeſticis* ſit ſentiendum? ℞. idem Conringius c.l. ubi dividit monumentorum conditionem, quod *alia* ſint in literis prodita, *alia* verò agrapha ſeu non ſcripta; † quin *illorum* autoritas prævaleat, & 2
potior ſit, nullum eſt dubium, id quod Livius l. 6. teſtatur, cui literæ ſunt una cuſtodia fidelis memoriæ rerum geſtarum, ſed quam nulla vel rudis duntaxat literarum peritia noſtris olim fuerit, ex Autore noſtro colligere licet tum in verbis paulò antecedentibus, tum Diſquiſitione 131. partis 1. utcunque Scythis literarum characteres in uſu fuerint, juxta Diſquiſitionem 131. ad eum fortè modum exarati, veluti Maſilienſes Græci ad Epiſtolas & Rationes patrio ſermone, omnibus tamen ignoto, conſcribendas utebantur. † De *iis* vero, 3
quæ literis non ſunt conſignata, ſciendum eſt, horum *duo* quaſi genera recenſeri: † *alia* enim numeris ſunt 4
incluſa, de quibus mox dicetur; *alia*

A.

Q. 46. An Romanorũ ſcripta huic notitiæ inſerviant?

Affir. de eo tempore, quo Pannonicæ nationis notitiam ſibi acquiſiverunt.

Q. 47. Quid de Domeſticis ſit ſentiendum? *tum*

Q. 48. Scriptis

Q. 49. Non ſcriptis, *iiſque vel*

Q. 50. Stylo ſolutis?

A. B.

ſine iſthoc vinculo vulgi ſermonibus ac memoriâ conſtant; ſed nemini non apparet, quantum fidei poſterioribus ſit tribuendum.

Maiores noſtri magis conſcientia quā gloria ſtudioſi.

5 † Notum quippe majores noſtros tam gloriæ in longum extendendæ non adeò fuiſſe ſtudioſos, quam rectæ conſcientiæ, optimus quisque facere, quam dicere ſua, ab aliis benefacta laudare, quam ipſe aliorum narrare ſolebat, cum quo Salustii loco de Bell. Catill. conveniunt, tum Illuſtris Comitis Petri de Rewa, vid. paulò poſt ab Autore allata verba: Etenim ab illis ita agi

Quousq. Fama ſit credendum?

6 ſolitum erat &c. † Sed nec quiſquam famæ ſolâ memoria ſubnixæ tuto crediderit, ſi aut intra paucos homines illa ſtet (nam quod omnium conſenſu roboratur aliud habet pondus) aut præter propter ducentos ultra annos retrò ſit porrecta. Inde n. (imò & infrà illud ſpatium) incipit præ Vetuſtate & fingendi licentia & errandi pronitas, dum nihil eſt, quo vel temerè lapſi poſſent erigi, vel de induſtria mentientes convincantur.

Q. 51. Stylo Ligatis, ſive Carminibus?

1 *Res geſtas celebrant Carminibus*) Q. *An Priſcis Majorum carminibus veritas aliqua inſit?* Reſp. iterum Ampliſſimus Conringius c.l.

Carminibus aliqua ineſt veritas.

Multorum antiquitate prædicantur ab auctoritate.

2 † Aſt carminum cer-
3 tior fortè eſt veritas. † Et ſanè eſt hoc antiquiſſimum nobis annalium genus, neque enim tantum uno id loco jam olim C. Cornelius Tacitus aſſeruit, ſed & alibi Arminii geſta majori-

ıoribus cantata idem affirmavit. Laudat cantilenas Gothorum Anſibus dictas JORNANDES Germanicorum Scriptorum antiquiſſimus. Earum in Longobardica Hiſtoria meminit & Paulus WARNEFRIDICUS. Ex iiſdem WASTHALI hiſtoriam ad Clodovæum usq; per años IↃCCCCXXVI continuaſſe memoratur FRANCUS HUNIBALDUS. Nec rarò iis vtitur in Danica ſua Hiſtoria SAXO Sialandicus & Auorum memoriâ in Annalibus Bojoaricis. I. AVENTINUS, ut alios nunc ſilentio prætercam. † Sunt 4
enim haud pauci & in Doctorum ordine, qui non dubitant illorum fidem Græcorum Latinorumque teſtimoniis in ambiguo anteferre. Sed nemo quidem temerè illa carmina reiecerit: ſi enim nullo alio, ſaltem vetuſtate ſe commendant, & dubio procul nonnihil quoque trahunt ex vero. † At vim certæ ſententiæ in illis 5
collocare, neſcio an non fuerit veſtigia in lubrico ponere. Quis enim à Poëtis veram exigat rerum fidem, quorum ars omnis in fictione eſt? Nec tamen in maiorum vergit dedecus (carminum ſcil. fidem laboraſſe) ſimilis enim conditio & aliarum eſt cultiſſimarum gentium. Quippè antiquiſſimæ Græcorum res fabularum tormentis ſunt jactatæ, quare & C. LACTANTIUS, l. 7. c.22. † Poëtas 6
multò antiquiores ait eſſe, quam Hiſtoricos

Multi Doctorum in ambiguo ſequuntur eorum fidem præ teſtimonis Græcorum & Latinorum, ob ſolam vetuſtatem.

Simpliciter fidem haud merentur.

Poëtæ ſunt antiquiores Hiſtoricis.

ſtoricos & Oratores, & cætera genera Scriptorum. Audiamus ad eundem TACITI locum Commentatorem CYRIACUM LENTULUM, ubi

Veniam vetuſtiores non laudem merentur ob id, quod Carminibus omnia concrediderunt.

7 ait: † Veniâ igitur magis quam laude digni ſunt vetuſti, apud quos unum memoriæ & annalium genus, antiqua carmina, quibus cantatis, & magnorum virorum ingentia facta celebrabant, & labentem memoriam qualicunque pedamine ſuffulciebant. Quod memoriæ ſubſidium imperfectum eſſe & mancum, vel ex uno TACITI loco evincitur; Conferatur BERNEGGERI Quæſtio 6. & AUTOR diſt. 131. hac in parte.

Tria diſcrimina temporum) Videatur Dn. GEORGIUS HORNIUS in Arcâ Noe pag. 8. & ſeq.

Q. 52. Vtrum poſteritatis cura ſit habenda?

Etenim ab illis ita agi ſolitum erat, ut memoriæ mandarent.) Idem verò CICERO pro Archia admonet, non cum vitæ tempore eſſe dimittendam commemorationem nominis noſtri, ſed cum omni poſteritate adæquandam.

Q. 53. Quæ ſit Chronologica Hung. Scriptorum notatio poſt Chriſtum natum?

Poſt finem Proœmii) Rerum Hungariæ & Transſylvaniæ diverſos Scriptores Chronologicè nuper conſignavit Gabriel BUCELINI Nucleo Hiſtorico parte 2. juxta hunc ordinem. Anno Chriſti

1495. Antonius Bonfinius Chronicon Ungariæ ſive Hiſtoriam usque ad annum Chriſti 1495. produxit.

1496. Johannes de Turoz Chronicon Hungariæ libris tribus. A.

1445. Æneas Sylvius multa affert pro illuſtranda Hungaria.

1458. Petrus Kanzanus Epitomen rerum Ungaricarum.

1490. Philippus Collimachus de rebus Uladislai Regis Ungariæ.

1500. Nicolaus Olachus vitam Attilæ Regis deſcripſit.

1500. N. Rogerius Carmen de deſtructione Regni Ungariæ.

1500. Michaël Ritius Neapolitanus libros duos de Regibus Ungariæ.

1520. Johan. de Kikullew, Chronicon Ludovici Regis.

1540. Melchior Suterus à Winda, Belli Pannonici per Fridericum Comitem Palatinum geſti libros duos.

1543. Johannes Martinus Stella, de Turcarum in Ungaria ſucceſſibus.

T. Alexander Orteſius, de Matthia Rege.

1550. Georgius de Reichersdorff, Chorographia Tranſylvaniæ & Moldauiæ.

Wilhelmus Dillichius, Chronicon Ungariæ.

1556. Georgius Wernherus de Admirandis Ungariæ aquis.

Baſilius Johannes Heroldus, rerum in Ungaria contra Tur- A.

cas ſub auſpiciis Ferdinandi I. geſtarum compendium.

1563. Galeotus Martius, de dictis & factis Matthiæ Regis.

1566. Samuel Budina Hiſtoriam ſcripſit Sigethi capti.

1574. Petrus Bizarus, de bello Panonico ſub Maximiliano ſecundo.

1575. Caſpar Heltai, Chronicon Ungariæ.

1569. Johannes Jacobinus: Geſta Sigismuudi Bathorii Transſylvaniæ Principis.

1596. Lenormantius Turnianus, Appendicem rerum Ungaricarum & Tranſylvanenſium.

1597. Geneſis & Deſcriptio Vitæ Regum Hungariæ Hieron: Henninges.

1558. Ludovicus Tubero Abbas de rebus Pannoniæ. Leonhardus Gorezius de bello Wallachico & Wallachiæ Hiſtoria.

AbrahamBackschaius Bellum Pannonicum ſub Maximiliano II.

1599. Levinus Hulſius, Chronologiam Ungariæ ſcripſit.

1600. Elias Reusnerus, Regum Ungariæ Genealogiam.

Caſpar Ens rerum Ungaricarum Epitomen.

Johannis Piſtorii Kidani Genealogia Regum Hungariæ.

1606. Hieronymus Ortelius, Chronologiam rerum Ungariæ & Tranſylvaniæ edidit ab An. 1395. usque 1606. quod opus noviſſimè à Meyern continuatum eſt usque ad An. 1663. — A.

Petri de Rewa Comitis Turcacenſis.

1608. (De Monarchia & ſacra Corona Regni Hungariæ Centuriæ 7. quas emendatas & auctas publicavit Comes Franciſcus de Nadaſt An. 1659.

1612. Nicolaus Iſthuanfius Hiſtoricam Ungaricam libris 34. ab An. 1490. usque ad Matthiam Auſtriacum complexus eſt.

1629. Schœdelii diſquiſitio Hiſtorico Politica præſens cum noſtris Obſervationibus.

1634. Reſpublica & Status Regni Hungariæ.

Brieti Parallela Geographica.

1636. Leonhardi Wurffbain Relatio Hiſtorica Habspurgico Auſtriaca.

1646. Archontologia Coſmica.

Zeileri Hungaria.

1663. Joh. Nadanii Florus Hungaricus.

Lucas de Lynda in deſcriptione Orbis, & omnium Rerumpub.

1664. Caſparus Maurer Ungriſche Chronic. — A.

A.

4. Materiam, ſive Obiectum, circa quod.

Vnde ex re natâ eductæ Quæſtiones ulterius ventilantur.

Q. 54.

Quænam inter Regnũ & Imperium intercedat differentia

Sententia pro titulari Errонea.

Chriſtian Menlichts kurtze Beſchreibung deß Königreichs Ungarn.

1668. Sigismundi à Bircken Spiegel der Ehren deß Hauß Oeſterreichs.

PARS PRIMA.

Ad §.1. HActenus velut in aditu conſtitimus, nunc in ipſa Regni
1 penetralia deſcendendum. † Liceat autem primo intuitu non alia, quam NONNEMINIS noviter allatam diſtin-
2 ctionem inter *Imperia* & *Regna* † quaſi verò nominalis ſeu titularis, non autem realis vel autoritativa eſſet, admirari, quando *Imperia* propriè vocat, quæ plura regna ſub ſe comprehendunt, ideoque Imperator debet eſſe Rex regum, & Reges ſibi aliquos ſubjectos habere. *Regnum* verò propriè eſt, quod ſubiectos ſibi habet plures Duces & Principes; ſicut Princeps propriè dicitur, qui ſub ſe habet plures Comites; Comes, plures Barones, Baro plures Nobiles, No-
3 bilis plures ruſticos. † Sed ne videamur ex heri nato, cras fortè deſituro principio Indolem huius negotii declarare, idcirco ſaniorum Politicorum doctrinam ſectemur, additâ li-
4 cet unicâ obſervatione: Nimirum Regni deſcriptionem utut hîc latè ſum-

Pro auctoritativa, ſive Reali vera

Explicatio

ſumptam ſub Imperio haud ſecus, atque ſpeciem ſub genere eſſe comprehenſam, unde ab aliis Reſpublica hactenus quæ à LIPSIO Imperium appellari conſuevit, aſt quanto rectius Imperium nominetur, tanto accuratius eam defendit inter alios Johannes Fridericus HORNIUS l. ſæpius allegato c.3. † quam deſcribit 5
l. 2. c. 1. quod ſit: Ordo Vniverſæ Civitatis regimine publico introductus. † Hunc verò non ſine ratione 6
ad Civitatem reſtringit, quo ſcilicet ſeparatum ordinem ab aliis habeamus (2) non minus Genus accidentis determinat per differentiam, quæ in ſubiecto latet (3) inſuper excludit particularem cuiusvis Civitatis nudam adminiſtrationem (4) denique publicum, non per pacta civium privata introductum ordinem requirit, quo ipſe reſpicit ad Imperantes ac parentes, qui huius rei eſſentiam conſtituunt. † Itaque Regnum quoque 7
duobus abſolvitur, Rege & ſubditis, & eſt Reſpublica ſeu Imperium, in quo Rex imperat ſubditis.

5. Eſſet quidem è re, ut vario Variorum genere de *Fato* † tum Veterum 1
tum Juniorum ſententiæ expenderentur, eo quidem maiori niſu, quo ab illis celatæ, ab his verò in peiorem nonnunquam aut meliorem partem fuerunt interpretatæ. Aſt cum alios non ſolum antevertiſſe, an magis in

Deſcribitur Imperium.

Definitio in ſua Membra ſecatur.

Regni ex illo derivati Deſcriptio ſponte ſua fluit.

Q. 55.
De Fato.

eos animadvertiſſe dicam? Alium verò comprobatæ ſapientiæ Virum Fati luculentiſſimum, (deſideratiſſimum inquam) non ita pridem pro-

Prudentiæ Candidatus Timæus laudatur impoſterum ſequendus.

2 miſiſſe conſtet, ab eorum oleo, † quod cum opera ſuâ Nobiliſſimus TIMÆUS amicorum optimus, in diſſertatione ſua de Fatis Imperatorum, quam Jenæ impendit, non perdidit, lucernam impoſterum qualemcunque accendam.

Q. 56.
Vtrum Principes, ſeu Duces Antiquiorũ Hungarorum ſ. Poteſtatem habuerint?

1 18. 19. 20. Hac de re mentem expoſui in Catena Regum Hungariæ: quã ſuo loco ſubiicere viſum eſt, alias circa verba (Princeps) diſtinguerem,

Diſtinguitur inter Principatum Ordinativum

2 † inter Principatum Ordinativum &
3 poteſtativum, † juxta priorem ſignificationem Principes intelligerem, quicunque primum in ordine aliquo etiam militari, locum obtinebant, & reliquis qualitercunque ſive Eminentem potius unius auctoritatem

Poteſtativum.

4 quam poteſtatem præferebant. † juxta poſteriorem, ut oppoſitam Regno quatenus iſtud pro abſoluto in Repub. Imperio admitterem; Nam alioqui & Lacedæmoniorum & Germanorum Moderatores Reges audiebant, qui tamen autoritate magis ſuadendi, quam jubendi poteſtate audiri à Civibus ſuis ſolebant, ut refert TACITUS de Moribus Germanorum. vid. ad Marcum Zuerium BOXHORNIUM de Imperio Romanorum obſervator diligentiſſimus.

mus. Doctor Johannes SCHMIDEſius, ad Diſſert. 15. verbis Nomine Principis. † Quapropter benè monuit cavendum Vir ſine Comparatione Hugo GROTIUS de jure Belli & Pacis. l. 1. c. 3. §. 10. ne ſcilicet ex vocabulis, aut externo Schemate de Summa Poteſtate judicium fiat. 5

Cautio, ne decipiamur ambiguo nominis ſono ſive rerum externarum ſpecie.

14. Ad eundem ferè modum commemorat hiſtoriam Johannes NADANIS in Floro Hungarico c. 16. lib. 1. ut & Caſpar Maurer in der Hungariſchen Chronica von allen Chriſtlichen Königen in Hungarn / und derer Kriegshändel mit den Türcken. cap. 1.

35. Valentinianus Occidentis, Valens Orientis Imperator erat; † Ille Orthodoxus, † hic Arianus; Et quemadmodum Orientem hæreſis, ſic Occidentem ambitio ac luxus vaſtabat: † Quod igitur ſub uno Capite laborabat corpus, ſub gemino defecit. Verè enim ait CURTIUS l. 10. Imperium quod ſub vno ſtare potuiſſet, dum à pluribus ſuſtinetur, ruit.

Q. 57.
Vtrum Imperium Roman. ſub gemino rege lubricum ſit factum.
1 *Valentinianus Occidentis Imp. Orthodoxus, luxu regnum vaſtans*
2 *Valens Orientis Imp. Arianus*
3 *ad Quæſtionem Reſpondetur*

36. Valens Imperator Gothos à Catholica ad Arianam fidem conditione icti fœderis adegit; hinc juſtè flammis ultricibus ab iisdem crematur, cum (1) commeatum (2) pacem denegaret; veluti Conradus Theodorus LINKERS in Theatro Hiſtorico Politico ad Valentinianum loquitur.

An iuſtas ob Cauſas Imperator à Gothis fuerit crematus? *Affirm.*
Rationes adducuntur duæ.

37. Quan-

Q. 59.
Vtrū Arnulphus prudenter fecit implorando Hungarorum auxilia.

57. Quantum Solæciſmum Politicum Arnulphus Imperator in hoc ipſo commiſerit, dum Clauſtra Germaniæ Ungaris aperuit, dudum Politici annotarunt. Quod ipſum confirmant verba noſtri BOECLERI in Arnulpho pag. 204. Illi (ſc. Hungari) Trajecto Tanai cum in Europam Rege Cuſſale ſe effudiſſent, triennio circiter palati, quarto anno ſedes accipiunt ab Arnulfo, qui hoc ſtipendio auxilia eorum ſtipulatus eſt, contra rebellantem Suatebogum ſive Zundibolchum Marahenſium Sclavorum Regem, cui Arnulfus etiam Bohemiæ Ducatum tradiderat. Ita Vallum, quo olim ap. illos fines arceri conſueverant externarum gentium incurſiones revulſum, viam genti ferociſſimæ aperuit, quâ in poſterum ad excidia Europæarum nationum irruerent. Itaque tam infelicia auxilia, futura impoſterum toti imperio damnoſa, execratur LUITHPRANDUS. addantur WITICHIND Annal. Sax. lib. I. Reg. An. 889. AVENTINUS lib. 4. ubi de Origine Hungarorum, Hunnorumq; & Avarum excidio. MESIGER Annnal. Carinth. lib. 6. cap. 66.

Q. 60.
An Arnulphus iuſtam DEO dederit pœnam, dum pediculorum cruciatu conſumtus dicitur.

Ratio affirmandi exponitur.

Hiſtoria commemoratur ab illis qui ſemel inſidiis petitum fuiſſe ſcribunt.

38. Pœna digniſſimus à DEO in poſterorum Exemplum affectus videtur Arnulphus, ſi non alia ſaltem ex
1 hac ratione, † quod ſua bella in rapi-
2 nas converterit. † Unde à priore deſertus felicitate, mentis deliquium paſſus

paſſus fuit ex ſoporifera potione, quam Guidonis Italiæ Reguli Uxor eidem propinandam curavit, unde à triduano ſomno expergefactus, & corpore putrefactus, tantâ pediculorum multitudine infectus fuit, ut naturæ conceſſerit, ut tradit LINKHER ad Arnulphum. † Alii verò veneno bis petitum ſcribunt, ſemel inſidiis Ageldrudæ Vidonis Uxoris, iterum à Germano, idque mortem acceleravit. Videantur Chriſtophori Adami RUPERTI Obſervationes in BESOLDI Synopſin Hiſtor. Univerſarum ad eundem. Dn. BOECLERUS in Arnulphi Elogio. pag. 197. 3

3 *Ab aliis qui bis inſidiis expoſitum fuiſſe volunt.*

40. Eiusdem Hiſtoriæ recenſus habetur in dem Spiegel der Ehren deß Ertzhauſes Oeſterreich l. c.

Q. 61. Quomodo Fatum Rerump. deſcribatur?

42. Fati Rerumpub. deſcriptionem qualemcunque deſiderantibus ex Politicorum Schola appono talem: *quod ſit connexio ſeu ſeries Cauſarum & Eventuum, quibus Unum idemq; Regnum, Una eademq; Reſpublica nunc oritur, nunc mutatur, nunc creſcit, nunc decreſcit, nunc interit à Deo præſcripta, eiusq; providentiâ cœlitus gubernata.*

Q. 62. Quænam Regna Fatum fuerint experta? quoad Ortum inter alia

43. Singularis Fati indicia apparuerunt in † Ortu (1) *Perſicæ Monarchiæ.* (2) *Romani Imperii* inter Romulum & Remum (3) *Mahumedani Imperii*, poſteaquam ex Latrone Ducem, ex hoc verò Regem omnium regum, hodiè obſervamus (4) *reipublicæ Belgicæ*, cui initium

tium dedêre navigia aliquot prædatoria Piſcatorum, videatur Jacobus Auguſt. THUANUS Hiſtor. l. 50. ſui temporis Tomo 2. ad Ann. 1571. ſeq. Genev. edit. p. 768. 799. 800.

Hungaricum Regnum.

2 ſeqq. † (5) *Hungarici Regni*, conferatur AUTOR diſquiſitione antecedenti

Conſervationem inter alia

3 9. † Secundo in Conſervatione (1) *Romani* Imperii videatur LIVIUS l. 5. (2) *Genuenſis.* vid. THUANUS Tom. I. l. 3. Hiſt. ſub initium ad An. 1547. (3) BELGICI. IDEM Tom. 1. l. 80. ad An. 1588. (4) *Germanici*, de quo SLEIDANUS lib. 6. & Matth. DRESS. Millen. ſexto Iſagog. Hiſtor. CHYTRÆUS l. 9. Sax. (5) *Neapolitani*, videatur CLUVERUS Epit. Hiſtor. l. 12. (6) *Anglici*, videatur THUANUS Tom. 5. Hiſtor. l. 185. ad An. 1605. quorum loca Diſſertationi ſuæ inſeruit dictus TIMÆUS qui de Fatis Imperiorum agit

Hungaricum

4 c. 2. §. 4. ſeqq. (6) † Hungarici, in cuius Protectione non minus manifeſta, ſic fato diſponente reperiuntur Exempla. Quod ſi enim Franciſci Comitis DE FRANYI Dani Archiepiſcopi Colocenſis verba Oratoria notatu digniſſima in memoriam revocamus, quibus in Comitiis Ratisbonenſibus An. 1541. Statum Hungariæ expoſuit, nemo non fati huius intuenda ſuperſtite Hungariæ parte usque huc contra terribilem Turcarum potentiam luculenta deprehendet veſtigia; loquitur verò hunc in modum: Ungarn

ligt

ligt auf allen ſeiten in der Ebne / hat we-
nig Veſtungen / und wird nirgends durch
Gebürg von andern Ländern abgeſon-
dert / als wo es an Polen und Siebenbür-
gen ſtoßet. Vor dieſem ward es durch
die Donaw und Treyße geſichert. Aber
als Griechiſch Weiſenburg und Schwi-
niſch eingenommen worden / haben der
Feind Flotten alle Flüſſe durchſchiffet /
und ſeind die Häffen ſelbſt in der Bar-
baren Händ gerahten. paulò poſt: Jetzt
wird der Türck erſt gewahr / wie gelegen
es ihme ſeye / das Königreich Ungarn zu-
beſitzen / weilen er entweder im ſelben das
ſeinige vor feindlichen Anfall beſchützen /
oder daraus den Chriſten beſſer zuſetzen /
und je mehr und mehr Oerter gewinnen
kan. ad eundem quoque modum ex-
ponit Hungarorum deſperatam ferè
potentiam in reſiſtendis Turcarum
viribus Patriæ quisquis ſit Amantiſ-
ſimus (non dubito autem vivi tum
temporis ingenii nunc eheu mortui
Dn. Lenzij / ſed quod lumen Ratisbo-
næ extinctum nomino fætum forte)
in einem treuaufrichtigen bedencken über
der jetzigen Zeit obhanden / und täglich zu-
nemenden allgemeinen Türcken Gefahr /
wolmeinend eröffnet. ubi adducit Zei-
leri verba in §. 4. ſequentia. Ferner
wird die Gefahr von ſo groſſer Gewalt
auch daher umb ſo viel billicher und
nothwendiger zubeobachten ſeyn / weil
von dem Königreich Ungarn / qua tali
ſintemal die vor diſem darzu gehörige Kö-
nigreich

nigreich und Provinzen / als Dalmatien / Croatien / Sclavonien / Servien / Boſnien / und Bulgarien guten theils vor verlohren zuachten / mehr dann die Helffte / wo nicht 2. drittel allbereits ſub jugo / und in Türckiſchen Händen ſind. Und dahero der Einbruch in die Chriſtenheit / wann ſelbiger nicht mit äuſſerſten (ſage Himmliſchen) Kräfften gehindert werden ſolte / dem Türcken ohnſchwer fället. Tertio in Occaſu. Quomodo Atlanticæ, Pyrræ, Antiſſæ, Buræ, Chryſes populi periêre, ſimul cum ſuis ſedibus mari abrepti. Totum genus humanum, exceptâ Noachi familiâ diluvio univerſali. Archippenſes lacu Fucino. Igne cœleſti Sodoma, Gomorra, Adama, conflagrarunt. Oelenes & Helice, Græciæ civitates, unaque noctè tempore Tiberii duodecim urbes Aſiæ, terræmotu conciderunt. Et aliquot ſæcula Antiochia, Laodicæa, aliæque civitates infinito pœnè numero, ferro & igne hoſtili ſunt everſæ. Sidonii & Saguntini ſeſe dederunt internecioni. Ex antiquo Latio 53. populi ſine veſtigiis periêre. Gentes etiam integras à feris animantibus necatas legimus. Samariæ ſcilicet & Lybiæ quasdam incolas à Leonibus; Amylias à ſerpentibus; Aethiopes à Scorpionibus &c. videatur diligentiſſimus harũ rerum obſervator Janus Klenkius in Diſputatione Politica de Civitatum Mutationum

Occaſum inter alia iterum.

tationum

tationum Inſtitutionibus Juris Naturalis & gentium annexa diſt. 2. De vergenti ad Occaſum Hungaria valde notanter ſcribit NADANYI in Procemio: Matthia ablato Fatis Imperii urgentibus priſtinam virtutem amiſit Hungaria, occupatâ magna ex parte à Turcis, dum Hungaria diſſentiret in Ferdinandum Imperatorem & Iohannem Zopolianum Wayvvodam Tranſylvaniæ, ita ut nunc Hungaria in potiore Hungariâ quæratur. Dum enim inſociabile eſt Regnum, & à plerisque appetitur, pluribus in quod eſt ſufficiens corpus oneratur: Et Imperium quod ab uno ſuſtentari poterat, ab omnibus ſuſtentum, ruit. Cæterùm cum maxima Hungarorum pars, ne dicam Nobiliſſima ſub onere Turcarum adeò ingemiſcat, ut vix ſpiritum trahat, de Camelis verò referant Naturarum Myſtæ, quod in tantum oneris ſuſcipiant, quantum ferre queunt, ſi autem ultra vires addatur, excutere totum; Faxit cura Supremi hujus Fati directoris, ut dum bellua iſta immanis inſatiabili cupiditate omnia ambit, frænum excutiant omnes, & ſic de tota mole ſua tremenda, non ſine ingenti ruina dejiciatur. Parti verò ſuperſtiti idem, quod Jeſuvvitarum quidam olim toti Germaniæ, opto. Daß die Engel uns Hungarn wider den Erbfeind den Türcken/ den ohne unterlaß nach unſerm Blut

Hungaricum.

(und Gut) dürſtet / einen ſtarcken Rücken halten wollen; werden ſie von uns weichen / und wie die Scheid-Mauer hinweg kommen / ſo fallen die Türcken wie ein Wolckenbruch in Ungerland / und andere benachbarte Provincien, und verheeren alles miteinander / mit unwiderbringlichen Schaden. Laſſet uns Gott bitten / daß er ſein heiligen Engel noch weiter bey uns laſſen / und keines Wegs abſondern wolle. Dann auff die Göttliche Allmacht Flügel iſt ſich mehr zuverlaſſen / als auff die Käyſerliche Adlers-Flügel: ja dieſe ohne jene ſchützen uns nichts. Vid. Pater Georg. SCHERER in ſeiner Poſtill pag. 54.

Q. 59. Vtrum Præſagiis ex aſtris ulla fides in civilibus ſit habenda? *Neg. Syllogiſmo.*

45. Q. An Planetariorum prædi-
1 ctionibus fides in negotiis Civilibus ſit tribuenda? Neg. Henricus KIPPINUS Inſtitutionibus Politicis l. 2. c. 20. ſequenti Argumento: Quorumcunque artem damnant (1) *ſacræ litteræ*, vid. NUM. 23. v. 23. DEUT. 18. 10. 11. 12. 14. HIER. 10. 12. item c. 27, 9. ACT. 19, 19. (2.) Vetant *Principes & L. Latores.* Videatur Mœcenas apud DIONEM l. 52. in Oratione ad Auguſtum. RESCRIPTUM CONSTANTII. CODEX THEODOSII. l. 9. diſ. 18. n. 2. 5. 7. add. TACITUS l. 2. Hiſt. MARCELLINUS l. 23. hiſt. & reliqui ab eodem allegati diſt. 4. (3.) Deteſtantur *Theologi*, ut ORIGENES, EPIPHANIUS, CHRYSOSTOMUS, AUGUSTINUS, HIERONYMUS,

[N]YMUS, CYRILLUS, PRUDENTIUS, quorum teſtimonia Ordine deſcribunt PERERIUS l. 3. Electorum c. 1. ſeqq. DILHERUS l. 3. Electorum c. 22. Martinus DELRIO l. 4. diſquiſition. Magicarum c. 3. q. 2. (4) Spernunt Sapientes, ut CURTIUS l. 4. & 7. hiſt. 2. HORATIUS l. 1. Carm. 11. aliorumque laudatorum diſtinct. 6. (5) Refellit manifeſta ratio: Nihil enim eſt in intellectu, quod non ante fuerit in ſenſu. Atqui futura non ſunt talia, ut ſenſus illa percipere valeant, quomodo ergo pervenient ad intellectum? Senſus enim nititur experientiâ! diſtinct. 7. † Concludit. 2 Ergo illorum arti nulla fides eſt habenda. † Quapropter ad eundem 3 cenſum, quo laudatus KIPPINUS reliqua Vanitatum Exempla diſt. 8. refert, pertinent à noſtro memoratæ, ab Aſtrologis verò tum temporis obſervatæ, nec temporis tractu confirmatæ divinationes, quæcunque verò olim & hodie de interitu Turcarum in lucem emiſſa paſſim circumferuntur præſagia, ejus momenti à Doctioribus non cenſentur, ut fidem mereantur, præſertim quod eorum rationes verbis in ſpeciem ſint adornatæ, nec ullum Argumenti pondus in ſe contineant, ne dicam quod DANIELIS Vaticinium, in quo parui Cornu mentio injicitur, prorſus inconvenienter, imo per magnum errorem ad

Concluſio.

Huc referuntur Præſagia de interitu Turcarum gentis.

noſtra tempora trahant, à quorum ſententia, ut ab hiſtoria aliena doctiſſimus KIPPINUS, non ſine ratione citato loco l.1.c.9. noviſſimè divortium

Scripta nonnulla prædictionibus onerata recenſentur.

4 fecit. † Inter illa vero obſerventur. Der kurtze Begriff der berühmteſten Weiſſagungen / Muthmaſſungen / und Erklärungen / von deß Türckiſchen Reichs Tyranney / und herannahenden Untergangs / auß unterſchiedlich zuſammen getragenen (2) der Türcken Einfall / oder kürtzer / jedoch ſcheinbahrer Bericht / von den grauſamen Einfall Gogs und Magogs / 25. Anno 1664. (3) Vaticinia und Præſagia de Irruptione Chog & Magog in Montes Iſraël, horumque finali Excidio Anno 1664.

Q. 64. Quid ſit Fatum Familiarum?

Exempla proferuntur.

47. *Fatum Familiarum* deſcribunt Politici, quod ſit *Connexio ſeu Series Cauſarum & Eventuum, quibus una familia Illuſtris oritur, evehitur, deprimitur, extinguitur, à Deo præſcita, ejus providentiâ cælitus gubernata.*

1. Exortarum Familiarum.

1 † Exempla (1) *Ortarum* advertimus in Romulo, Cyro, Trajano, teſte

2. Evectarum ad potentiam.

2 DIONE Caſſio l. 68. † (2) *Evectarum*

3. Suppreſſarum.

3 datur infinitus numerus. (3) *Depreſſarum*, tum ferro, tum Cladibus, innumeras itidem obſervare licet.

4. Extinctarum.

4 (4) *Extinctarum*, ſic Orbitate deleta eſt Juliacenſium; ſic Morte Andreæ Quarti extincta Chriſtiana Stephani familia apud Hungaros.

Q. 65. Quo tempore Caſus ab Autore memoratus contigerit?

50. Contigit hic caſus ſub prima Hunnorum in Europam expeditione Valente Imperante, & Damaſo Pontifice

ſice Anno ſalutis ſeptuageſimo ſuprà trecenteſimum, † fertur autem 1 Banderes fuiſſe; conferatur NADANYI l. 1. c. 8. in Floro Hung. juncto, den Spiegel der Ehre deß Ertzhauſes Oeſterreich ſuprà citato loco.

1 Autor hujus Caſus Bandelus devatur.

54. Fabulæ itidem quam Hiſtoriæ propriorem autumat Reſpublica & Status Hungariæ c. 3. §. 67. ad verba: Per Attilam &c.) Huc pertinent ea, quæ † im Spiegel der Ehren deß Ertzhauß 1 Oeſterreichs / lib. 4. c. 9. n. 4. leguntur: Es ware zur ſelbigen Zeit / nach dem die Chriſtenheit unter denen Chriſtlichen Käyſern / von der Heydniſchen Verfolgung Ruhe bekommen / aller Orthen lanlicht / die Tugend ſeltzam / und die Kriegszucht träg / und blöd worden: Dannenhero greifft GOtt zur Ruthe / die böſe Kinder zu ſtraffen / und ſchickte über ſie die Hunnen / die Gothen / Wenden / und andere Heydniſche Völcker. Inſonderheit erweckte er unter den Hunnen den liſtigen und grauſamen Wütrich Attila von den Teutſchen Ezel genannt / welchen ſeine Nation, als ſie die Römer auß Pannonien verjagt / zum König erwehlte. Es hatte ein Hirt auff der Weyde ein Schwerd gefunden / und jhme ſolches zugebracht / darvon ſagte der Satan durch ſeine Heydniſche Pfaffen / jhm deſto mehr wider die Chriſten anzufeyren: Es ſey das Schwerd Martis deß Kriegs-Gottes / (freylich deß Hölliſchen Kriegs Urhebers /) welchs die Götter jhm geſendet hät-

Q. 66.
Vnde Gladium ad Peccata Chriſtianorum punienda Attila fuerit adeptus?

1. Caſus figuratur, auß den Spiegel der Ehren / deß Ertzhauß Oeſterreich.

hätten/ die unglaubige Chriſten damit außzurotten/und die gantze Welt unter

Aliter atq; aliter formatur ab aliis.

2 ſeine Gewalt zu bringen/ ꝛc. † Hunc Caſum itidem RUPERTUS obſervat: ad Beſoldi Synopſin. Hiſtor. Univerſ. cap. 15. quem paulò aliter format: Volunt, ait, huic Regi (intellige Attilam) animum potiſſimum feciſſe gladium, qui Martis olim creditus, & à Scytharum Regibus æquali cum DEO honore cultus, miro Caſu in illius manus devenerit. Paſtorem, cum pro more pecus cogeret, buculam claudicantem ex vulnere ſibi notaſſe, cauſæque indagandæ cupidum, omnia vaccæ veſtigia, quæ defluens ſanguis inſignia fecerat, *curioſè* relegiſſe, tandemque in hunc ipſum gladium incidiſſe, ſolâ cuſpide extantem. Hinc altius molitum, terram eruiſſe, & Attilæ donum tuliſſe; qui eâ ipſâ nocte ſibi in ſomniis armari, præcingique â Marte viſus ſit. Ita veluti certum Imperium Orbis Terrarum ſibi cum gladio offerri, eidem poſteà humani generis ſanguinem propinaſſe. Rem PRISCUS Attilæ σύγχρονος, & qui â Maximino Imperatoris Romani Legato comes Legationis aſſumtus eſt ad Attilam, primus Hiſtoriæ ſuæ inſeruit, & ex eo deſcripſit JORNANDES, ex hoc BRUNNERUS lib. 4. An-

Valdè in rem ſervit Nadanyi Relatio.

3 nalium Boicorum pag. 472. † His potiſſimum inſerviant, quæ Joh. NADANYI ſcribit Cap. 9. Illi, ait, (ſcilicet

cet Attila cum Bleta fratre) ſanguineo Enſe per caſtra circumducto primo impetu totum Orientem innumeris incendii inſtar obvolverunt cladibus: Viſigothos Thraces libidinem dominandi cauſam belli habentes, feſtinanter domuerunt; Macedones, tractumque ad Mare Ægeum cruentarunt, donec Imperator pace cum Vandalis & Perſis inita, eos in Pannoniam migrare compulit, At fingentes quaſi monitu DEI ad delendum nomen Romanum vocarentur, animos recepere (poſtquam Imperator pace cum Vandalis & Perſis inita, eos in Pannoniam migrare compulit) Nec diu fama dubitavit, cum bos agreſtis altero pede ſaucius conjecturam gladij â Marte illic locorum in Uſum Principis repoſiti indidit. Sic Augurio Victor res arduas molitur, cujus vel rumore Romani territi Legatorum Phainitæ, & Epigenis cura ſeptingentis in præſenti auri libris trecentis annuis pacem mercati ſunt, ita fortiſſimus quondam populus tributa ſolvit quæ jubere conſueverat &c.

§. 59. Ad verba: Attila ſe appellari juſſit Flagellum DEI) Aliam rationem impoſiti Tituli apponit der Spiegel der Ehren deß Ertzhauſes Oeſterreichs c. l. Nach dem Attila mit ſeinem Heer von 700000. Mann/ durch Teutſchland auff Gallien/ jetzo Franckreich zuzoge/ und ſo grauſamlich überall verfuhre/ daß

Q. 67. Qua Occaſione Titulum: Flagellum DEI ſit nactus?

gantz Europa darob in Angſt und Schrecken gerieth/die Stätte/Salla in Kärnden/Metz/Rhems/und andere/ wurden von jhm meiſt außgewürgt/geplündert/
1 und eingeäſchert. † Unterwegens traffe er einen Einſiedel an/welcher jhn die Geiſel Gottes nennte: Dieſer Nam gefiel jhm ſo wol/daß er jhn ſeinem Titul zugeſetzt/ꝛc.

Occaſionem Eremitæ obviam Attilæ facti & Flagellum Dei ſalutantis.

Q. 64.
Quinam populi Scytharum nomine olim fuerint comprehenſi?

§.68. Quo Verbali Cauſæ HiſtoricamExplanationem ſimul ſubjiciam non absre fore videtur, quandoquidem Autor in Hiſtorica inveſtigatione plurium mentionem ne quidem injecit. † Notandum ergò ſub Scytharum nomine comprehenſos populos omnium doctiſſimè expoſuiſſe Dominum Georgium Hornium in Orbe Politico part.3. p.141. ſeqq. dum dicit:

Scytharum nomine complectimur.

Ex Scythia quidem, ac ab ultimo Septentrione,triplex Barbarorum Ex-
1 ercitus erupit. † Nam cunctæ Scytharum Nationes,tribus quaſi Caſtris Germanorum,Hunnorum, Sarmata-
2 rum continentur.†Germani enim fuerunt Gothi, Vandali, Anglo-Saxones, Franci, Gepidæ, Heruli, Turcilnigi,Allemanni,Longobardi,Burgundiones, Normanni, qui omnes potentiam ſuam, ruinis Imperii Roma-
3 niſuperſtruxerunt. † Sic Hunnorum ambitu Avares, Alanos, Ugros, Tur-
4 cas, Tartaros complectimur. † Sub Sarmatis autem omnes Sclavorum natio-

Germanos.

Hunnos.

Sarmatas.

nationes, Ruſſi, Obotritæ, Wilzi, Sorabi, Zechi, Lechi, Crobatæ, Veneti, Moravi, Boſni, Roſcii, Servii, Tzirkaſſii, Bulgari, &c. Cum quo conſentit antea laudatus NADANYI, cap. 4. in verbis: Et nulli ferme Europæ, aut Aſiæ populi, inquit, qui non â Septentrione promanaverint, indè propagationes profectæ Nationum: quibus Europæ, Aſiæque partes conſitæ fuerunt &c. adde Obſerv. noſtras ex CONRINGIO deſumtas, Prooemii vero verbis (Præter peregrinas Hiſtorias Quæſt. 41.) adſcriptas ſub finem.

Q. 69. Vtrum omnes Scythæ Germani fuerint. *Busbequius affir.* *Rupertus Negat.*

Scythas omnes Germanos fuiſſe) † Hariolatur quidem BASBEQVIUS 1 Epiſtola 4. Legat. Turcic. ex Germaniâ veniſſe in Thauricam Cherſoneſum, † ſed qui cogitat Scythiam & 2 Tauricam Cherſoneſum Viciniorem Armeniæ, undè in omnes terras Coloniæ deductæ ſunt, & conferat, quæ PTOLÓMÆUS habet, in contrariam ſententiam iturus eſt, & Germanos Originis Scythicæ, non Scythas Originis Germanicæ putabit cum RUPERTO Obſervat. in Synopſin Beſoldi Min. Cap. 1. ſub finem.

70. Vid. AUTORIS diſquiſitio 139. ſeq. Part. 1.

Q. 70. Quinam Hunnorum, an Nigri vel Albi, Nomadum nomine ſubintelligantur?

71. Idem PROCOPIUS cit. loco Hunnos in Albos & Nigros, ſeu Orientales, & Occidentales diſtribuit: quorum hi Nomades ſunt dicti. GEORG HORNIUS in Arcâ Noe p. 234.

ſeqq. Habitarunt initio ad Paludem Mæotim ſuprà partes Caſpias, ubi hodie Desdenſes & Præcopenſes Tartari. Eorum pars Sabares dicti PROCOPIO II. Perſ. hodie Siberi. Admodum late nomen Hunnorum ſe extendebat, ita ut omnes Scythas ſuprà Tanaim & Mare Caſpium usque ad Oceanum glacialem complecterentur & Fennis vicini eſſent. MARCELLINO teſte. Ita Turcæ, & Maſſagetæ ſuâ linguâ Kermichiones dicti (hodie Czeremiſſi appellantur) Hunni fuerunt, quorum deſcriptionem luculentam Vide ap. AMMIANUM 31. AVENTINUS I. Annalium dicit: Hunnos â Bois Abares cognominâtos, & Auſtriam olim Abariam ac Hunniam dictam, & NADANYI Cap. 7. ſub finem ait: Orientales & & Occidentales Hunni ſunt ij, quos Nomades antiquitas vocavit. Hodie Tartarorum nomine notiores incertis ſedibus vagantes. Qui â Maszagetis bello vexati transmiſſo Araxe in Cimeriam pone Mæotim paludem, ubi & hodie Cimeria Cherſoneſus, abierunt, â quibus Cimerii ubi ſunt pulſi in partes Occidentales Regnum Daniæ nomine notum effugere, quod maximè STRABONI convenit, ex Cimeriis eſſe vocem corruptam Cimbrorum affirmanti. Hinc Nomades ultrà Araxen Maſſagetis proximos videre eſt. Licet variantes Autorum ſententiæ non

non deſint, quas videre licet ap. NADANYI, expreſſas.

Q. 71. Quæ Origo, quæ ſedes & à quibus expulſio Cimmeriorum facta ſit, denique quouſque.

72. Vid. Autor. diſquiſit. 98 Part. 1. Alioquin Cimmeriorum nomen â Gomero profluxit. Nec debent hoc loco præteriri, quæ Conſummatiſſimus Juriſconſultorum Dominus Doctor à STOEKEN, in Amænitatibus Hiſtoricis ex Græcis & Romanis Auctoribus ſelectis Cap. 63. Centuriâ 1, ex HERODOTI lib. 4. refert: † Nempe cum Cimmerii deliberarent de adventu Scytharum, † populus quidem cedendum novis hoſpitibus cenſuit, & bello abſtinendum; Eſſe enim inſipientium adverſus plurimos pugnando certiſſimum adire periculum. † At Reges pro Regione cum invaſoribus dimicandum ſtatuerunt, potiusque occumbendum pro Patria, quam profugos & extorres carere iis bonis, quæ anteà poſſident. Cum populum in ſuam ſententiam trahere non poſſent, ipſi numero pares, armis inter ſe congreſſi, mutuis ictibus occiderunt, & à populo ad flumen Tyrem unà ſepulti ſunt, quod ſepulcrum etiamnum extat. † Cimmerii autem, cum ſolum vertiſſent, & in Aſiâ Cherſoneſum condidiſſent, † Scythæ deſertam ab iis Regionem occuparunt, Cimmeriosque in Aſiâ perſequentes per 28. annos eam depopulati ſunt. † Hanc Narrationem ut veram, non fabuloſam confirmat GEORG. HOR-

An novis hoſpitibus cedendum.

Rationes affirmantium.

Negantium.

Cimmerium alii in Aſiâ Cherſoneſum condunt.

Scythæ deſertam Cimmeriorum Regionem occupant.

Hæc Narratio ut vera defenditur.

NIUS cit. lib. pag. 116. ubi ſcribit: Factum hoc (ſcilicet quo tempore Cimmerii â Scythis pulſi in Cimbriam migrarunt) in Scytharum expeditione Aſiaticâ Indathyrſo ſeu Madye. † Cimmerii ſeu Commari habitabant ad Paludem Mæotim ſuprà MareCaſpium infra Paropamiſum & Imaum Montes. Pulſi ſedibus, partim in Aſiam, Galatiam, Phrygiam, ubi Urbem Cimmerion condiderunt, partim ſeptentrionem verſus ad Mare Balthicum migrarunt, ibiquè famoſiſſimam Cimbrorum Gentem condiderunt. PLUTARCHUS in Mario. Strabo 7. Quod cur Fabuloſum videatur CLUVERIO 3. Antiquitat. Germ. ratio planè nulla eſt. Facilis enim per patentes Sarmatiæ campos tranſitus ad Mare Balticum datur, ut Tartarorum excurſiones oſtendunt. Rectè SALMASIUS Cimmerios eſſe Cimbros, Cimmerium Bosphorum eſſe Cimbricum, ſtatuit de linguâ Helleniſticâ. † Hi Cimbri â Romanis poſtquam magnam Orbis partem propter inundationes Regionis ſuæ eſſent pervagati, deleti ſunt, † qui verò domi manſerant, in modicam Cimbrorum Gentem coaluerunt, quæ hodiè Regni, Daniæ partem præcipuam conſtituit.

Cimmeriorum ſedes quâ expulſi ad Paludem Mæotim fixa erat.

Alii Cimmeriorum in Septentrione ad MareBalticum Gentem condunt partim.

Vagabundam & à Romanis deletam.

Danicam.

Q. 72
An Hunni prius Scythæ dicti, poſtremo etiam Turcæ, ac Tartari fuerint nuncupati.

78. Quicquid olim Scythæ ſuo nomine complectebantur, id poſterior ætas Hunnos primò, dein Turcas Tar-

Tartarosq; appellavit. Clare THEOPHIL. SIMOCATUS apud EUSTATHIUM in περιηγέτῃ teſtatur, Hunnos à Perſis Turcas appellatos, & CEDRENUS Τέρκων ἔθνος γένος μὲν ἐςὶν Οὐννικόν. Quod JOHANNES CUROPAL & ZONORAS repetunt: Hunnos glacialem Oceanum accoluiſſe. Una igitur olim Gens Hunni & Tartari, quod patet tum ex Perſarum Hiſtorico EMERKOND plurimis in locis, † tum ex nomine utrique enim ſe *Magoros* appellant. HORNIUS Diſſertat. Hiſtorico-Polit. 21. artic. 2. pag. 191. junctis Obſervationibus noſtris ad §. 94. hujus partis, cum NADANYI Floro Hung. Cap. 15. lib. 1. ubi inter alia ſub finem notat. Tataros, Mogoles & Mogores appellari voluiſſe, eodem cum Magyaro nomine. Tatar enim fuit peculiaris inter eos natio, quæ ad prædandum egreſſa, quia populus eam videns exclamavit: Tatari veniunt, nomen Univerſæ genti tribuit. Nec vocabula multum diſconveniunt. Taxa Geyſæ filius, Tuxi Zingi Chani; Bulesko, Beld, Batha: Zambur, voces Tatariæ, Hungaris communes. Habitus quoque idem; Utrique raſi ſunt parte omni, ita tamen, ut comæ ad aures dependeant. Tatari immanes, hoſtium carnibus veſci ſoliti: â quo Hungari Chriſtianiſmi ignari non abhorruerant, allegantur Autores RUBRUQVIS & VALEN-

1 *Ratio affirmandi præter Autoritatem aliorum ea ponitur, quod uterq; Magor ſint dicti.*

LENTIUS; Priorem ſequitur HORNIUS in Orbe Imperante de Tartariâ Periodo 1. Canon. 1. RUBRUQUI, ait, ante ſe in Tatariam miſſi à Rege Galliæ nemo exactius oſtendit. Quippe tradit Tartaros, cum in Exercitu Mogolum, ſeu Scytharum militarent, perpetuo præmiſſos fuiſſe, & ſparſa adventus eorum famâ, cum populus paſſim inclamaret Tartaros adventare, nomen illud paulatim Univerſo exercitui, mox toti genti impoſitum: Quæ opinio etiam hinc capit fidem, quod ipſi Scythæ ſeſe in hunc diem non Tartaros, ſed Mogulos appellant.

90. Add. diſquiſit. 102. hujus part. cum antecedenti noſtra Obſerv.

Q. 73. An Ugri ſeu Iuhri eadem cum Hunnis Gens fuerit? Neg.

1 93. Ugri vel Juhri aliâ longè ab Hunnis erat Natio, quippe ex Ruſſiæ Sylvis, & ab ipſo glaciali Oceano ubi Mare eſt inter Voychagdam fluvium & Obiam, jacet enim inter Condonii Samojediam, Sibiriam, Paroſidarumque Regionem. NAD. progreſſi, Hungarorum, qui hodie ſuperſunt, Gentem, Regnumq; condiderunt. HORNIUS in Orbe Polit. part. 3. pag. 144. & Diſſert. Hiſtorico-Polit. 21. artic. 3. ubi tradit: Imperante Arnulpho Anno 791. Ugros ex Ruſſiâ ſub Rege Cuſala erupiſſe, ac Avaribus, Hunniſque exciſis; pulſo in Moraviâ Suataplugo, qui latè per Daciam & Pannoniam regnabat, eorum ſedes occupaſſe.

paſſe. Quæ autem priſcæ horum Ugrorum in Ruſſiâ ſedes fuerint, SIGISMUNDUS ab HERBERSTEIN, GANGUINUS & MECHOVIUS prolixè oſtendunt. Eſt enim in extremo Septentrione ad Mare glaciale Regio, Permia, ei vicina Juhria, vel Juguria, vel, ſunt Jugri in Regione Jermiâ Pezerris, Pemangiisque contermina, Gens hodie Moſcovitis ſubjecta: † cujus incolæ hodieq; eâdem cum Hungaris linguâ utuntur. 2

Lingua in Paſchatir cum Hungarorum per omnia convenit.

Eorum Regionem Rubruquis & Planocarpus vocant Paſchatir, & dicunt, lingua habitantium in Paſchatir & Hungarorum eſt eadem; & Paſchatir eſt ea Terra, ex quâ Hunni poſteà Hungari dicti, egreſſi ſunt. conf. AUTOR. diſquiſ. 197. ſeqq. & 200. hac in parte.

† Si conjecturis locus ſupereſſet exiſtimarem Juhros ſeu Ugròs olim cum Hunnis eosd. fuiſſe, quo tempore ex Clauſtris ſuis primâ vice unâ ſub Atila eruperunt. 3

Quæſtionem probabiliter affirmamus.

Poſteaquam verò in reditu adeo diſperſi hinc indè conſederant, incredibile ſane non eſt, maximam illorum partem ad Glaciale Mare, ſive in Juhria, ſeu in Paſchatir conſediſſe, eoque ipſo nomen Ugrorum â loco adeptos fuiſſe; Tandem verò â ſuis hinc indè poſt ſe relictis in auxilium revocati magnâ frequentia, multis licet domi manentibus, hodiè verò Moſcoviæ Regi ſubjectis, comparuerunt, cum quibus Uniti nomine

mine compoſito Hungari, ab antiquâ
Voce Hun- vel Hung- & Avar eliſo
priori Syllabo- Av- & retentô poſte-
riori- Ar- vel ab Ugr- & Avar dicti
ſunt.

Q. 74.
De Ephtalitis, unde nomen fuerint ſortiti?

95. Hunni Euthalitæ) ſubintel-
lige Orientales, ſeu Albos Hunnos,
Perſis ſuprà Oxum & Jaxartem, ut
rectè Autor explicat, conterminos,
1 † ab iisdem dictos Abtelatas, † Ab-
2 telah autem ſignificat linguâ Perſicâ
aquam auream, & fuit nomen Regis
Hunnorum, â quo Univerſa Gens
3 Ephtalitæ dicti, † undè aliqui per im-
peritiam, & Hordam Tartarorum
4 Naphtali fecerunt; († Alii verò â tri-
bu Nephtalin, ut peſſimè ſummus Vir
David Hoeschelius imaginatus
eſt, notante Nadanyi cap. 6. lib. 1.
Sed corruptè propter Notitiam apud
Chriſtianos nominis Nephtalitarum
5 & vocum affinitatem. † Ille Abte-
lah alio nomine Eutalanus, tum Goſ-
nawaz vocatur, teſtè verò Emir-
kondo & Texeyra, Atalanus (un-
dè Perſæ Ephtalitas Aodallanos ap-
pellarunt) & Eutichio Patriarchæ
Alexandrino Achſanvar dicebatur.
6 † Hi fuerunt culti Legibus ac Regi-
bus ſubjecti. Photius Cod. 63. ex
Procopio, Texeria in Pheruz
7 Rege 29. † Hi Ephtalitæ cum Phe-
ruzum (alii Perozem ſcribunt) Re-
gem Perſarum viciſſent, paulò poſt
imperante Juſtiniano Nephtalitas â
Cha-

Perſis dicebantur Abtelata.

Abtela Æquivocatio.

Nephtali nomen falsò imponitur Tartarorum Horda.

Peſſimè qq. tribuitur Hunnis, quaſi â Tribu Nephtalim eſſent oriundi.

Synonymica Vocabula Abtela.

Differunt â cæteris Hunnis, quia LLbus culti Regibusq; ſubjecti eſſent.

A Turcis ſuperatorum, ac ſede pulſorum Legio in hoſtium poteſtatem conceſſit.

Chagaro Turcarum quem Menander Protector Dyſabulum vocat, ſuperati & ſedibus ſuis expulſi ſunt. Sic inpoſterum Turcæ regionem Hunnorum Orientalium, id eſt, qui in regione manebant, tenuerunt, eamque † Turkeſtanam appellarunt. † Popu- 8
lus verò in ſeptentrionales partes fu- 9
giens cum Hunnis ſeu Juhris coaluit, cum quibus poſtmodum egreſſus, nihilominus inter Hunnos ut Orientales, diſtinctus manebat, & cognomine illo Hunni Euthalitæ efferebantur Theophanes Byzantius apud Photium Cod. 64. & Theophilus Simocatus apud Eustathium in σφινγ tradunt :| † Hunnos â Perſis 10
Turcas appellari (puta ſub jugum poſtea Turcarum redactos) add. Quæſt. noſtr. 68. hac in parte. † Cedrenus 11
vero Cralyen Turciæ vocat Regem Hungariæ, & Zonaras dicit Turcos, qui & Ugri, Iſtrum accolere. Eadem frequenter apud Nicephorum Callixti. Joh. Curopalten, & Nicetam occurrunt. Cæterum hi Reges Hunnorum ſeu Turcarum ab Emirkondo appellantur generali nomine Ithacon Chini, quorum meminit in Baharon Gur, Belak, Keſere, Anuxirvan, Hormozi, Kozrao Parvez. Duorum tamen nomina alia refert Chingviskhani in Keſare Anuxirva & Chabacha in Hormoz. Hornius in Arcâ Noe pag. 234. ſeq. cum

Quæ poſtea Turkeſtana appellata.

Reliquias aufugientis populi exceperunt Septentrionales ſ. Occidentales Hunni.

Victus vero populus in Victoris nomen, nempe Turcarum abiit.

Reges Ephalitarum nomine variabant.

E quo

quo ſuo modo convenit NADANYI

Alius Abtelam nomen Regionis teſtatur.

12 Cap. 6. & 7. lib. 1. † Niſi quod putet Abtelam Imperium ſeu Urbem Ephtalitarum Turqueſtanæ proximam cum Atilâ Urbe eandem fuiſſe, quæ Jaxarti propinqua tempp. Juſtiniani Imperatoris ſuperfuit, id quod ZEMARCHUS ad Turcos Legatus à Juſtiniano miſſus teſtatur, ſe in Regione Atila inter Oxum & Jaxartem fuiſſe, cujus MENANDER meminit. In quâ ipsâ amæna regione vixerunt Epthalitæ viri probitate morumque rectitudine celebres ante tempora Atilæ, quem tamen ex hac egreſſum, cum non ita multis ſuorum, ſed hinc indè collectâ manu, apud AMMIANUM, PAULUM DIACONUM, & JORNANDEM repe-

Sententia reconciliabilis, quâ non improbatur opinio, quod Ephtalitæ à Regione nomen mutuaverint.

13 ritur. † Verum ſi conjecturis locus ſupereſſet, arbitrarer, propter flumina Oxum & Jaxartem amænam illam regionem Perſis Abtelam, ut ſuprà innuimus, dictam, quo in ſenſu Flumina accolentes à loco nomine Abteletarum ſeu Eutalitarum donatos adeò

Probabilior tamen ea eſt, quâ de Rege Nomen participaſſe aſſeritur.

14 improbabile non eſt, † licet magis cum veritate congruat Hiſtorica, à Rege quondam Ephtalita dicto Gentem Ephtalitam appellatam.

Q. 75.
Vnde Scythæ dicantur?

Non à Scythâ Herculis filio.

I 96. Idem NADANYI c. 3. l. 1. † non Unam obſervationem circà Etymologiam Nominis Scytharum adducit: Scythas enim, ait, â Scytha Herculis filio nominatos, prodidit HERODOTUS, eumque ob Arcum fortius tenſum

ſum prælatum, quod, quia fabuloſum eſt, à ſinceris hiſtoriæ rimatoribus non acceptatur. † ANNIUS VITERBIENSIS in Pſeudo Beroſo ex Araxa Priſcâ Noachi Conjuge genitum Scytham obtrudere non dubitavit. † GOROPIUS BECANUS ab arte ſagittandi hariolatus eſt, & y, in U, Cimbricum mutans, ex Scythis. Skuttos formavit, eo quod hæ nationes peritiâ ſagittandi valerent: quo pacto & antiquus COMMENTATOR HORATII, profugos Scythas interpretatur, eo quod fugientes jaculenter. vid. AUTORIS disquiſ. §. 68. hujus Part. Sed hæc vix ſanum moveant: quomodo enim antiquiſſimi Græcorum â Cimbris tale quid hauſiſſent, vel acceptum retinuiſſent, incompertum eſt. † Mihi, pergit maximè veritatem attigiſſe videntur ij, qui Scythas, Getas, & Gothos ejusd. nominis volunt eſſe, & vocabulo γήτης â Græcis propoſitum Σ more Æolum ſcribunt. Eorum enim eſt proprium Σ vocibus conſonante inchoatis præponere; Undè Sagitæ vel Scythæ appellati; Sanè Arabes Geta Vocabulum per Gſim ſcribunt, quæ litera in pronunciatione tenue ſ. refert. Ipſum porrò Nomen Geta â γίσις (quum σ. in τ. ſæpè mutetur) voce Romanum pilum ſignificante deducitur.

2 *Neq, ex Araxa Priſcâ Noachi Conjuge.*

3 *Nec deniq, à ſagittando.*

4 *Verior Sententia.*

101. Huc revoca AUTORIS disquiſit. 83, & 166. ſeqq. Ab Hunnis Avaribus

1 Q. 76. Vtrum per Avares illi ipſi Hunni intelligantur, qui alterâ vice in Pannoniam ex Scythiâ venerunt?

ribus iis, quos Carolus M. devicerat, planè alios eſſe, & Arnolphi temporibus demum Pannoniam, Daciamque eos occupaſſe, diſertè memorant, qui illi tempeſtati ſunt Vicini ſcriptorum Germanicorum præſtantiſſimi; quibuscum faciunt etiam REGINO ad Ann. 889. & OTTO FRISINGENSIS lib. 6. Chron. cap. 10. Conſentiunt vero & HUNGARORUM ANNALES, novam tum Scytharum manum duce Cuſalâ in Daciam & vicinas Regiones per varia bella incolis exhauſtas, commigraſſe, quemadmodum tradit harum rerum indagator ſtrenuus, Excellentiſſimus CONRINGIUS de Finibus Imperii Germanici

Bonfinius virgulâ notatur ob ſeſqui ſeculi Errorem commiſſum.

2 cap. 17. pag. 270. † Quapropter HORNIUS in Arcâ Noæ pag. 241. ſeq. BONFINII aliorumque errorem virgulâ dignum judicat, qui fingunt ſecundum Hunnorum ſeu potius Ugrorum adventum in Pannoniam contigiſſe circâ Ann. 644. quo tempore in Pañoniâ Avares ſub ſuis Chacanis jam ab Anno Chriſti 500. erant, cum tamen hæc ſub Arnulpho evenerint,

Hunnorum ſeu potius Ugrorum ſecundus adventus in Pannoniam contigit Anno 791.

4 Anno ſcilicet 791. † Horum verò res geſtas nervosè exprimit Dominus à BIRCKEN in Spiegel der Ehren deß Ertzhauſes Oeſterreich/l. 4. c. 9. n. 4. & 5. dum

Hunnorum diſperſio facta, quorum alii in Pat. iam reverſi, alii ut Avares, tanquam Sclavi in Pannonia manent: Alii Montanis Regionibus adhærent, ut Siculi.

5 inter alia ſcribit. † In dem neben andern von deß Atilæ Söhnen abgefallenen Völckern/die Hunnen theils wider auß Pañonien in jhr altes Heimat verjagt/theils jedoch

doch als Sclavē derſelbē Völcker im Land
gedültet/ (puta Avares) inſonderheit aber
etliche 1000. an den euſſerſten Gräntzen
von Dazien ſitzen laſſen/ die dann die Scy-
chulæ heut zu Tag die Siculi, oder Zä-
kler genennet werden. Vid. Obſervat.
noſtr. ad diſquiſ. 103. † Nach dieſem 6
behielten die Oſt-Gotten unter König
Sietmayrn die Regierung in Panno-
nien/ biß ſie Anno 490. König Dietrich
deſſen Sohn in Italien geführet/ und das
Land den Longobardern zu bewohnen hin-
terlaſſen. Als dieſe nach etlich ſibenzig
Jahren/ unter jhrem König Albornio,
auch in Italien abwanderten / gaben ſie
den Hunnen/ welche nun auch die Avaren
hieſſen / jhre Freyheit wider / und lieſſen
ſie im Land nicht nur wie bißhero wohnen/
ſondern auch herꝛſchen. † Es könnten 7
gleichwie die Katzen das Mauſen/ alſo ſie
das Rauben nicht laſſen. Demnach fie-
len ſie in Teutſchland eine gute Beut zu
holen/ wurden aber von Sigeberto dem
König in Auſtratien mit Hülff der Bäyrn
geſchlagen/ und verjagt. (ſequitur por-
rò Cachani I. Vindicta à Sigeberto
denuo victa, tum Cachani 2. memo-
rabilis Caſus relatus) † Cachanus der 8
Dritte/ wurde von dem Römiſchen Feld-
Herꝛn geſchlagen/ und auß Pannonien/
vertrieben/ da dann das Ober an die Her-
tzogen von Bäyrn/ das unter aber/ ſampt
den andern Provintzen unter deß Griechi-
ſchen Käyſers Gehorſamb zuruck gelan-
get/ ꝛc. Wiewol die Hunnen und Ava-

Gothi Pannoniam ad tempus poſſident, quibus Longobardi, his Avares ſuccedunt.

Avares in Germaniam prædatum exeunt, ſed vincuntur ope Bojorum à Sigeberto.

Denuò ſuccumbunt, quo ipſo Pannonia dividitur

ren das Joch gern wider abgeworffen hät-
ten / wolte es jhnen doch / weil ſie zu

Ad jugum excutiendum invocant ex Scythia ſuorum auxilia, quorum adventum ſigna Fatalia precedunt.

9 ſchwach waren/ nicht glücken. † End-
lich ſchickten ſie eine Bottſchafft in Scy-
thien zu jhren Landsleuten / daß ſie her-
auß kommen/ und das Land jhrer Vorfah-
ren wider beziehen ſolten. Ehe die Gäſt
ankamen/ flogen ein groſſe Menge Adler
vom Carpatiſchen Gebürg herab / welche
nicht allein das Vieh vom Feld/ ſondern
auch die Speiſen von dem Tiſch hinweg

Chazari iidem cum Avaribus videntur.

10 zücket. Die Hunnen kamen/ ꝛc. † His
non parum momenti conferunt, quæ
Hornius in Arcâ Noæ p. 238. ſeq. de
Avaribus docet : Videntur, dicit, illi
Chazari iidem cum Avaribus eſſe

Quo tempore Avares in Europâ ſedem fixerint.

11 Hunnorum &c. Turcarum gens. †
Var, & Chuni Turcicæ gentes jam
Juſtiniani 2. ævo ſedes in Europâ po-
ſuerunt dicti Avares, Photius Cod.

Locus Habitationis.

12 65. &c. † Habitarunt ſuprà portas

An Gorgiani nomine Cazariorum venerint. Neg

13 Caſpias, ut ex Abul Pharajo patet. †
Alio nomine Gorjam, id eſt, Gorgia-
ni, ita enim Abul Pharaj. Gorga-
ni, qui iidem Cozari, viciniis Koph-
jaky. Quia verò Abul Pharagius ex-
ertim tradit, Chorazos Babolabavva-
bô, id eſt, ex porta portarum, ſivè
Clauſtris Maris Caſpii egreſſos; hinc
conſequitur habitaſſe eos ſuprà Mon-
tes Armeniæ, & alios â Gorgianis eſ-
ſe, qui intrà portas Caſpias degunt.

Limitatur.

14 † Niſi tamen dicere velimus Geor-
gianos Chozarorum vel Chozaros
Georgianorum propaginem eſſe. Sal-
tem

rem id conſtat, vicinos fuiſſe populos Gorgianos, Chozaros, Kaphjakos, ita eodem tradente, Vide tamen Obſervat. noſtr. ad diſquiſit. 102. hujus partis. † Extinctum eſt Avarum ſeu Cha- 15 ganorum (quorum reges hoc nomine dignati) Regnum in Pannoniâ partim ab Imperatoribus Germaniæ, partim ab Hungaris ex Scythia erumpentibus, partim â Bulgaris.

Extinguitur Regnum Avarum, tum á ſuu tum Extern.

102. Præter Autoris diſquitionem 1
90. hac in parte conjungi meretur RUPERTUS in Obſervationibus ad BESOLDI Synopſin Univerſalis Hiſtoriæ Cap. 2. pag. 30. ubi ait: Ab hoc ipſo (cape Magogum) Ungri ſeu Hungari, qui propterea ſe Magyar indigitant, † quamvis alii nomen dedu- 2
xiſſe ſcribant à Magore ſeu Moagore, qui Juſtiniano imperante Princeps Unnorum Boſphoro vicinorum in Chazariâ fuit, & Gordam fratrem (quod Chriſtianam religionem amplexus, Unnorum ſimulacra comminuta conflaſſet) regno ſpoliatum occidit, quod CEDRENUS memorat. Sed prioris ſententiæ fuit JOHANNES ANTONINUS MAGINUS Geograph. part. 2. in deſcriptione Tranſylvaniæ. Vide ſis AUTORIS diſquiſitio. 114. hac in parte ſub finem in verbis Hungari in Maternâ linguâ &c. † Do- 3
minus CYRIACUS LENTULUS in ea opinione deprehenditur, quaſi â Perſis nomen Magor Turcis & Hunnis

An â Magog nomen Magyar ſeu Vngri veniant?

Aly â Magore, ſeu Moagore volunt appellatos, ſed erronée.

Alii â Perſis inditum hoc nomen Magyar. ſcribunt.

 ſit

ſit inditum, ob eam quidem rationem, quod cum Hunnorum & Turcarum nomen ab exteris impoſitum ipſis incognitum, aut odioſum eſſet; Turca enim, ſeu Jurca, aut Tzuuka vagum paſtorem Perſarum linguâ denotat, eoque nomine alii alios per contemtum, aut ignominiam, qui nunc bellatores haberi volunt, inſigniverant. Vide tamen notata noſtra ad diſquiſit. 95. Autoris Poſterior ſententia reſpicit Avares, de quibus paulò antè actum. † Conſtat inſuper Euthalitas Margaritas, & Margaros verbo eoſdem notante dictos, invenitur enim hic Margarus apud PRAXAGORAM Jonicum Scriptorem, quæ vox ſi in hiſtoria opinari licet, inquit NADANYI cap. 7. lib. 1. in Floro Hung. eadem prorſus cum Magyaro, quo pacto Hungari vernaculâ Linguâ appellantur, PHOTIUS EX PROCOPIO.

An Margarita & Margarus Ephtalitis competens vocabulum, cum Magyar, idem putandum? 73

Q. 77.
Quâ occaſione Hunni, nomen ſuum in Siculorum transmutaverint? 1

103. Videantur excerpta auß dem Spiegel der Ehren/ deß Ertzhauſes Oeſterreich/ ad diſquiſ. 101. applicata de Siculis, præterea HORNIUS in Orbe Imperante Period. 1. Cano, 2. de Regno Hungariæ clarius loquitur his verbis: Qui cum Chaba reverti in Scythiam vel non poterant, vel nolebant, illi in Tranſylvaniâ & montanis illis regionibus ad Danubium remanſerunt, ac cum ſcirent exoſum eſſe nomen Hunnorum, illo abolito Siculos,

id

eſt, reliquias ſeſe appellarunt, † re- 2
tentis in hunc usque diem priſtinis Moribus. Omnes æque cenſentur Nobiles. Nullum ibi vel familiæ vel Opum diſcrimen, neque quisquam vel Regum vel Principum in eos hactenus uſurpare dominationem auſus fuit. Neque adhuc depoſuerunt memoriam Chabæ, quanquam in ludibrium verſam. Quippe ſtipulantes ſivè iniquam, ſivè impoſſibilem conditionem ſeſe eam tunc præſtituros dicunt, ubi Chaba revertetur, quemadmodum Judæi, ubi Elias venerit. adde ejusd. HORNII diſſertat. Hiſtorico-Pol. 21. artic. 14.

Siculi Mores antiquorum etiamnum tenent.

107. Eandem narrationem depre- 1
hendes in REPUBLICA ET STATU REGNI HUNG. diſtinct. 3. pag. 97. ex Officina Elzevir. & in Spiegel der Ehren/ pag. 469. n. 4. ad diſquiſit. 112. usque ad 120. not. in genere.) Quandoquidem Autor omnia, quæ de Gog & Magog in controverſiam veniunt, Lectoris arbitrio relinquit, ideò ſinceriorem aliorum explicationem apponam; frequentatur autem de illo potiſſimum Quæſtio: Utrum Scythæ ex Japheti ſtirpe deſcendant, in ſpecie verò an à Magog immediante ſint procreati? Plures ſeriò, eoq; rectius affirmant, ne ſine teſte ſim, in
partes advoco (1) VICTOREM STRI- 2
GELIUM in Commentario ad Juſtinum pag. 32. ubi ita ſentit, dum ait:

Q. 78.
Vtrum Scythæ ex Japheti ſtirpe oriundi, in ſpecie vero à Magog procreati fuerint?

Affirmat (1) Strigelius.

 cer-

certò namque conſtat, Japhet filium Noe Patrem eſſe Gog & Magog â quibus Scythæ & Tartari propagati ſunt, cujus rei indicium eſt ipſa Vocabulorum Etymologia, cum Gog ſignificet Hebræis Tabernaculum ſeu Tentorium. Magog verò deſignet egredientem ex Tabernaculo. Sunt enim Scythæ & ſemper fuerunt Nomades, id eſt, Paſtores Vagantes incertis ſedibus &c. Hujus aſſertio-

(2) *Hornius.*

3 nem confirmat (2) ſententia HORNII in Arcâ Noæ pag. 178. expreſſa: Magog enim, ait Scytharum fuit conditor, omnes illi populi, qui ſuprà Pontum Euxinum, Caucaſum, Mare Caſpium, & Oxum usque ad Seras & Sarmatas Aſiam Nomadum ritu perſultabant. Hic *Magog* eſt Poetarum *Prometheus* Japeti filius, Caucaſo affixus, ad quem Scythæ Montani, qui hodiè Dageſtani vocantur, initio habitabant. Campeſtres verò â Thermonde & Araxe verſus Paludem Mæotin Tanain, & ad Septentrionalem usque Oceanum progreſſi ſunt. Ab hoc Magog ipſe Scytharum ſupremus Imperator EZECHIELIS 38. vocatur Gog. JUSTINUS I. Antiquiſſimum Scytharum Regem Nino priorem Tanain vocat. Unde colligitur ipſum Magogum Scytharum conditorem

(3) *Cyriacus Lentulus.*

4 Tanain vocatum fuiſſe, quia primus ad fluvium Tanain conſedit, ac ibi Gentem propagavit. (3) Eandem tuetur CYRIACUS LENTULUS ad Ger-

ma-

[Germ]aniam TACITI, quando ſpecioſè Europam quæ & Peninſulæ quandam ſpeciem præbet, & ex Peninſulis magnâ ſui parte conſtat, Japheti poſteris, â quibus diviſæ ſunt Inſulæ Gentium, pro domicilio aſſignari dicit 5
GENES. 10. † Sed ut verè dicam, pergit, Africa magis, aut dimidius Americæ tractus, quam Europa, Peninſulæ figuram exprimit; Et vox Hebræa, quæ apud Moſen habetur, non Inſulam tantum, ſed & regionem imprimis efferatam ſonat. Dubium non eſt, Javanem Japheti filium, Patrem Græcorum omnium, aut Jonum ſaltem & Athenienſium in Europâ locari. 6
† Sed Magog & Madai, Javane natu priores, in interiore Aſiâ quærendi (add. HORNIUS pag. 114. in Arcâ Noæ & Diſſert. Hiſt. Polit. p. 191.) 7
† Magog quidem Hunnos, Turcas, & alias immanitate Barbaras gentes effudit. Turcæ quidem apertè generis ſui ſeriem â Magog deducunt, eosque ex Clauſtris Caſpii in Aſiam cultiorem immiſſos, ipſorum Annales 8
memoriæ tradunt. His tandem accedit (4) Samuel BOCHARTUS tertio, Phalegi 1. fr. ubi operosè probat: Japeto præter Aſiæ partem non contemnendam obtigiſſe Europam, magnarum terræ partium minimam, ſed cultiſſimam, & longè populoſiſſimam: qui inter alios filiorum reliquit Magogum, â JOSEPHO, EUSTATHIO, HIERONYMO, & THEODORE-

Non Europa, ſed Africa ſeu illius dimidius tractus Peninſulæ figuram exhibent.

Magog, Iavani frater natu prior ſedem in Aſiâ interiore, hic vero in Europâ habuit, â quo Græci oriundi.

Iaphetes ex Aſia Colonias, Turcas ſc. in Europam duxerunt.

(4) *Bochartus.*

DORETO optimè Scytharum circa
Ezechielis locum 38. v. 2. explicat.
9 Caucaſum exiſtentiũ Pater dictus, † id
quod ex Verbis EZECHIELIS 38. ℣. 2.
colligitur: Pone faciem tuam contrà
Gog, in Terrâ Magog Principem Ca-
pitis Meſech, & Thubal. In poſte-
riori interpretatione ſumitur vocabu-
lum Khos vel pro Appellativo, vel
Vocabulum Khos ſumitur pro Appellativo.
10 proprio; † Si priori intellectu, Gog in
Terrâ Magog dicitur eſſe Princeps
capitis, id eſt, initii Meſech, & Thu-
bal, vel Terræ Scythiæ, quæ inde in-
cipit, unde deſinit Meſech, & Thu-
Pro Proprio ſeu Terrâ.
11 bal. † At ſi Khos ſit proprium, ut
Græci reddunt, ſenſus erit Gog, id eſt,
Scythas incolas terræ Magog, id eſt,
Scythiæ, inſuper fuiſſe Principes Ter-
Arabibus Khos eſt fluvius Araxes.
12 rarum Khos, Meſech & Thubal. † A-
rabibus Khos eſt Araxes fluvius, hinc
putat Accolas eodem nomine appel-
lari: In Gorjonide enim, ſubintelli-
ge Mare Caſpium, Khoſſi habitant
circà Cyrum Araxi vicinum, (Cyrus
pro Araxe dicitur, quia ſunt vicini a-
mnes, adeoque in uno confluentes &
eodem Oſtio in Mare Caſpium ex-
Ad Cyrum & Araxem fluvios habitant Koſſi.
13 eunt; ad utrumque vero. † Koſſi ha-
bitant in Regione interamni, quæ
Græcorum eſt Araxene. Ex quâ in-
terpretatione paraphraſin Ezechielis
loci talem ſubjicit. Obfirma vultum
tuum ad prophetandum contra Re-
gem Scytharum, (in terrâ Magog i.e.)
qui regni ſedem habet in Scythia pro-
pè Caucaſum; Principem Armeniæ,
Ara-

Araxenæ, Moſchicæ, & Tibareniæ, regionum contiguarum, quæ tum erant Scythici Juris. † Scythas enim 14

Scythæ, ſeu Sacæ quoq́; Imperii limites extendunt.

vel Sacas, quod idem eſt, imperii ſui limites eousque promoviſſe diſertis verbis teſtatur STRABO lib. 11. Sacæ optimam Armeniæ regionem occuparunt, quam â ſe Sacaſenam denominarunt, & usque ad Cappadoces, eos maximè qui Pontici dicuntur, ad MareEuxinum progreſſi ſunt. † Quin Scy- 15

Scythæ juxta Thermodonta conſederunt.

thæ in TROGO leguntur juxtà Thermodonta conſediſſe, Et Thermodon in PLUTARCHO de fluviis, fluvius eſt Scythiæ, in PHILOSTRATO Scytharum limes. Nec deſunt, qui Scytharum circà Araxem ſedem antiquiſſimam fuiſſe volunt, ita habetur apud HERODOTUM ab AUTORE allegatum diſquiſ. 72. ſuprà in verbis: Scythas pecuarios &c. ubi Cimmeria pro Scythia venit interpretanda, ob id, quod Scythæ eam poſt Cimmerios ejectos occuparunt. DIODORUS lib. 2. multò clarius exprimit, dicens: Scythæ primum juxta Araxem amnem pauci habitarunt, & propter ignobilitatem deſpecti? † Hinc ſequitur, Mon- 16

Quæ Montanorum quæ Campeſtrium diſtricta ſedes fuerit?

tanos Scythas indè usque ad Caucaſum eſſe progreſſos; Campeſtres vero usque ad Mæotidem paludem & Tanaim, & Septentrionalem Oceanum. † Notat porrò â Ros & Me- 17

A Ros & Moſech dicuntur Ruſſi & Moſcovitæ.

ſech, deſcendiſſe Ruſſos & Moſcovitas, poſteaquam vero Ruſſi Araxem trans-

transmiſere, videntur primò occupaſſe Tauricam Cherſoneſum, & de ſuo

Taurica Cherſoneſus Ros appellatur.

18 nomine † Rhos appellaſſe, hinc Tauri Roſs vocati Mox Alanis permixti Roxalanorum Gentem conſtituerunt, quo ipſo Scythæ degeneres, & â Servis orti notantur.

Q. 79. Quid de Beroſi ſcriptis ſit ſentiendum?

Ad §. 115. in ſpecie notandum) Judicium, quod de *Beroſo* Rupertus in Obſervationibus Beſoldianis apponit, apparet ex ſequentibus: Beroſum, ait, cum in Antiquitatibus laudamus, intelliges antiquum illum Sacerdotem Beli, qui ſub Antiocho, & Seleuci Nicanoris nepote ſcripſit de rebus Chaldæorum, & Regibus libros 2. ſub ejus nomine circumfertur vulgò libellus, quem olim ſequutus eſt Besoldus, ſed in eo vana ſunt pleraq; omnia, putidaque & in ipſo Commentatore mendaciorum plauſtra, meræque Viterbiensium Nugæ. Alibi verò pag. 29. ejusdem ſenſus verba advertuntur: Hæc pleraque, ait, ſunt nihili, nata è cerebro *Annij Viterbienſis*, qui præſcribendo Beroſi nomen nugis ſuis antiquitatis famam parare cogitabat illaudabili artificio, & plebeis tantum animis illuſuro. Add. Orbis Politicus Hornii in ſerie Univerſæ Hiſtoriæ recenſenda pag. 132. Ubi non diu, ait, ſuis imponere erudito Orbi, commentis Annius Viterbienſis potuerunt, cujus ſtudium fuit vana ſub celebri nomine, & in oſtentatio-

nem

nem compoſita, vulgare. Conf. SAUBERT. de ſacrif c. 7. p. 170. & ZEILLER. Epiſt. 50. p. 135.

117. Quam male BODINUS hac de re ſentiat, videre eſt apud CYRIACUM LENTULUM n. 9. in antegreſſâ Quæſtione 76.

Ad §. 120. usque ad §. 138. in genere not.) (1) RUPERTUS ſæpius citato libro cap. 2. pag. 30. & 31. Eadem nomina ex AUTORE noſtro ibidem allegato ſuis Obſervationibus inſerere non dubitavit: Legi, inquit, Scriptores, qui Hunnorum Ducum ſeriem à Noacho ad Atilam & ejus ſucceſſorem hoc modo recitarunt (NB. recenſet autem eandem ductu Autoris noſtri) Mox pergit: Hæc ne rejicere mihi Animus, quod tradita videri poſſint, per illud Annalium genus, quod Majorum noſtrorum fuiſſe narrat TACITUS de Germaniâ cap. 2. §. 3. † & æſtimat BERNEGGERUS (ſeu SCHÆDELIUS) diſputatione de Hungariâ §. 125. nec pro genuinis oſtentare, cum adulantium Scriptorum communis morbus ſit, in gratiam ſuarum nationum primorum Ducum Origines, non tantum ab ipſo Noacho (in quo nihil abſurdum facerent, dum reliquias generis humani ex Noacho Patre Gordiæo Monti adhæſiſſe tempore diluvii ex S. Scripturâ certum ſit) ſed & continuam ſeriem contexere & omnes lacunas religioſè explere nomi-

1 Q. 80. Reconciliatio Tituli Atilæ, quo Nimrodi Nepotem ſe ſcripſit: & anterioris Quæſtionis, in quâ Hungaros Iaphetæos eſſe cum Scythis evicimus.

2 *Autor à Ruperto allegatum.*

nominibus, quæ nonniſi per ſomnium viderunt. Quod ſi tamen Atilam & Hungaricarum rerum ſcriptores Vanitatis ſuſpectos habere prohi-

Diſtinctionis temperamento Reſpondetur.

3 bemur, dicendum erit? † Mixtos fuiſſe Japheti & Chami poſteros, & pleroſq; fuiſſe ab illo, quoſdam Principum ab iſto.

Ad §.125.in ſpecie not.) conf. Quæſt. noſt. 47. hujus Partis.

130. Hic eſt Tertius Saturnus advertente RUPERTO cap. 2. pag. 25. lib. toties citato.

Q. 81.
Vbi locorum Nimrodus habitaverit & quousque pertigerit?

135. Utut in Aſiâ Nimrodus habitaverit, eo ipſo tamen haud fundavit ſuas ſedes apud Montem Caucaſum, ſed in campis Senaar, ubi Urbes Babylonem, Arach, Achad, & Chalnen extruxit, quanto verò intervallo hic campus ab iſto monte diſtet, nemo Geographorum non videt, unde nihil magis admiror, quam quod Autor vanas illas ratiocinationis Beroſianæ impoſturas non averſatus, ſed ſequutus fuerit. Conſtat inſuper Sacrarum Literarum teſtimonio, quarum loca BOCHERTUS ita interpretatur, ut Vocabulum Aszur apud Moſen non Hominis ſed loci nomen denotet: Nam ſi Hebræorum intellectum ſequimur, dicendum erit: Egreſſus eſt Nimrodus in Aſſyriam ad bellum inferendum. Hinc apparet, Nimrodum plus ultrà non tendiſſe.

136. Ejus-

136. Ejusdem farinæ eſt ea ſenten- 1
tia qua AUTOR cum BEROSO & a-
lus Ninum Nimrodi è Belo Nepotem
ſtatuit. Nihil verò ad Nimrodi do-
mum pertinere Ninum abundè nos
inſtruit RUPERTUS olim laudato libro
cap. 2. pag. 25. in quo ait: Sanè Scri-
pturæ veſtigiis hic inſiſtendum eſſe,
quæ cum diverſa faciat regna Baby-
loniorum & Aſſyriorum, diverſosque
conditores, hujus Aſſuram, illius Nim-
rodum, ne miſceamus diverſas do-
mos. Quid quod alii ſcriptores diſ-
ſidium, & ſimultates illis temporibus
memorant inter Aſſyrios & Babylo-
nios, ſimul Ninum â Nimrodo Baby-
loniorum regé deſcendiſſe, negare vi-
dentur. DIODORUS SICULUS lib. 2.
Bibl. c. 1. Ninus Aſſyriorum Monar-
cha Arabum ſubſidio inſtructus nu-
meroſo cum exercitu finitimos ſibi
Babylonios invaſit, Regem eorum
debellavit, cum liberis captivum ab-
duxit, & interemit &c. Id quoque
eſt, quod ſcribit AUGUSTINUS, viciſ-
ſe Semi poſteritatem regnum Gigantis
illius obtinuiſſe, plura ibidem vide-
antur. † Quod verò Belum attinet, 2
idem monet, poſtquam voculâ Baal
& Bel, ad conſecrationem Regum
nomina abuti cæperunt, quamplu-
res exorti ſunt Beli, itaque hoc no-
men non proprium, ſed appellati-
vum eſſe, Reverendus WONNA ad
Hiſtoriam Boxhornii Univerſalem

1 Q. 92. An Ninus Nimrodi è Belo ſit Nepos?

2 *Beli nomen uſurpatur pro Appellativo.*

per diſcurſum Jenæ calamo commiſſum evicit, cui adjungimus JOHANNIS LEHMANNI Heroes quatuor Summorum Imperiorum ſeu Diſſertationem illius primam de Monarchis Aſſyrio-Medico-Babylonicis §. 1. his nundinis editam.

139. De Scythis Regiis ſuprà egimus in Quæſt. 72.

Q. 83 Quo tempore Cimmerii â Scythis pulſi in Aſiam migraverint?

140. Quo tempore (erat autem Anno Mundi 3370.) Cimmerii â Scythis pulſi in Aſiam tranſierunt, quos inſequutus Indathyrſus, ſivè Madyes Scytharum Rex cum potentiſſimo exercitu ſuperatis Medis Univerſam pænè Aſiam usque ad Ægyptum domuit, & per 28. annos tributariam ſibi ac vectigalem reddidit, qui poſtmodum fraude ſuperati, (quam AUTOR ex HERODOTO narrat) Aſiam ſervitute liberarunt.

Q. 84. Vtrum Tituli olim poſſeſſarum Regionum poſteris retinendi.

142. Quid abſurdius, ait HORNIUS Diſſert. Hiſtorico-Politica 21. artic. 12. quam Atilam ſe ſcripſiſſe Regem Medorum? At nunquam ipſe in Mediâ rerum potitus, quæ Imperii tum Perſici Pars & obſcura eo nomine erat. Sed nihil abſurditatis hunc Titulum involvere dicent, quicunque non neſciunt Principibus non tam noſtro ævo, quam anteactis ſeculis Uſitatum fuiſſe, Titulos mordicus retinere, quamvis res eorum ab aliis iterum ſint occupatæ, veluti Politicorum non infimi ſubſellii BOXHORNIUS

rius in Inſtitutionibus ſuis Politicis lib. 1. c. 4. Explanationum docet.

148. Clavem interpretationis tum hujus, tum ſequentium locorum ſubminiſtrare haud detrectavit Vir magnæ æſtimationis non tam inter ſuos, quam ab Illuſtribus ob indefeſſam diligentiam & accuratam doctrinam nunquam ſatis deprædicandus Dominus Julius REICHELT Profeſſor Matheſeos hujus loci digniſſimus, cujus ductu ſequentia annotare incumbit rem ipſam per partes ordine expoſituro. Omnium verò primò excutienda venit Quæſtio illa: Utrum JUSTINI locus ab AUTORE adductus, de Scythia Europæa, an verò de Aſiaticâ ſit capiendus? Prioris Membri aſſertio innititur Authoritate Commentatoris STRIGELII in eundē Juſtinum, tamen ne Authoritate magis, quam ratione ulteriori de Europæ & Aſiæ Terminis agam de quibus cum Materiam litis ſatis opulentam nemo non advertat, hinc ad nonnullorum opiniones, Europam ab Aſiâ non uno limite diſcriminantium me converto. † Eſto autem Juſtini prima, qui pro Termino Riphæos montes ſatis manifeſto errore ponit, qui utrum in rerum natura exiſtant, dubitat inter alios Doctiſſimus ISAACUS VOSSIUS Autor ſanè ab hac prudentia valde commendatus, cujus Teſtimonium ex Obſervationibus in Pom-

1 Q. 85. De Scythiæ Europææ & Aſiaticæ Terminis?

2 *Juſtinus loquitur de Scythia Europeâ.*

3 *Idem Terminum ponit Riphæos Montes, ſed oppidò falſum ſtatuit.*

ponium Melam lib.1. cap. 19. ꝟ. 95. in

Montes Riphæi ſunt fabuloſi.

4 hæc verba datum ſubnectam: † Montes, ait, *Riphæi*, æque ſunt fabuloſi, ac *Hyperborei.* Obſervatione dignum, in toto Septentrione non eſſe Montes, qui inſignem habeant excelſitatem. Nam quæ de Monte *Scoto*, qui ſit ſub ipſo Polo, aut aliis in Septentrione excelſis narrantur montibus, meræ ſunt fabellæ, quibus miror Scaligerum, ac alios ſeculi noſtri Philoſophos, aurem commodaviſſe. Norwagici montes omnium qui ſunt in Septentrione altiſſimi eſſe creduntur, attamen illorum nullus eſt, qui ad duorum ſtadiorum perpendiculum aſſurgat. In reliquo ſeptentrione rarò vel unicum æquant ſtadium, quantoque Polo viciniores fiunt, tanto magis decreſcunt. Contrà verò torridæ Zonæ montes, ac huic vicini, omnium ſunt celſiſſimi; Hujus rei cauſa hæc eſt: In regionibus Zonæ fervidæ ſubjectis, ubi nulli ſunt Montes excelſi, qui nubibus caput inſerant, ibi etiam nullæ pluviæ usque ad terram perdurant. Sic itaque diſpoſuit Naturæ auctor, ut plurimi in calentibus & ſiccis regionibus montes ſint, in quorum ſinubus aqua collecta ad Terram perveniat quæ absque illa mortua & inhabitabilis ſit futura. At vero in frigidis regionibus, ubi non eſt tantus æſtus, ut pluviæ, antequam in Terram decidant, conſumantur,

tur, aut lapſæ deficiant; ideo opus non fuit tam vaſtas erigere moles, ad aquam tam altè excipiendam, quæ etiam abſque illis ſatis copiosè, & quandoque nimium deſcendit. Hinc fit, ut in Septentrione flumina non è Montibus, ſed è lacubus, & aquis in plano Stagnantibus plerumque profluant, quod in regionibus fervidis aut nunquam, aut quam rariſſimè contingit. Nec illud prætereundum, ſcribit Nadanyi in Floro Hung. lib. 1. cap. 1. pag. 4. quod ubi Riphæi montes ſint, non conveniat: † Posidonius Alpes ſeparatas eſſe velit: alii Montis 5

Variorum varia Opinio de Riphæis Montibus.

Caucaſi partem, Dionysius Afer ad Boryſthenem collocat; Damastus ultrà Arimaſpos ſubmovet: Ptolemæus, Plinius, aliique Tanaim ex iis fluere commenti ſunt, &c. Philippus Ferrarius in Lexico Geographico teſte Sigismundo ab Erberstein eosdem reperiri negat, cum tota Sarmatia ad Septentriones plana ſit, Sylvis, amnibus, & lacubus abundans; Niſi, addit, ſint Montes qui Obii una cum fluvio maximo dicuntur, inter extremos Moſchos ad Ortum, & Scythas, propè Oceanum Scythicum; Vel Mons in finibus Moſchorum qui ob ejus celſitudinem, quæ vix 20 diebus ſuperari poteſt, cingulum mundi, teſte eodem EberstEinio nominatur, inter Duinam, & Pezoram flumina ingentia Oceanum

num Sarmaticum attingens, perpetuis nivibus Vingens teſte Eustathio add. Autor diſquiſit. 198. h. p.

Juſtini altera Opinio de Phaſi flumine ut nimu extenſa rejicitur.

6 (2) Nec-Ea qq. opinio quæ aliquanto laxiorem ſtatuit Europæ Terminum Orientalem, videlicet cum Justino Phaſin fluvium, ſeu Hypanim eſt admittenda, ob id, quod totam Sarmatiam adeoque Moſcoviam intra Europam includat, Fluvius enim alias etiam *Faſſo* dictus, oritur ex Moſchicis Montibus teſte Plinio, vid. Joh. Baptiſtæ Riccioli i Geographiæ & Hydrographiæ lib. 1. Iſagog. cap. 11. diſtinct. vel Caucaſo teſte Pto-

Riccioli ſententia deciſiva.

7 lemæo 6. (3) Reliquis opinionibus quas diligentiſſimi alias Geographorum fovent, omnibus & ſingulis præfert laudatus Ricciolius eam, quæ ſtatuit rectam lineam ducendam â Tanais Fontibus ad celeberrimum Emporium S. Michaelis Archangeli, ubi Duma fluvius in duos ramos diviſus influit in Septentrionalis Oceani ſinum Granduicum. Ita Herodotus lib. 4. Strabo lib. 2. & 11. Plinius in Proœmio lib. 3. & 4. cap. ult. Ptolomæus lib. 3. c. 5. & lib. 5. c. 9. Ubi Sarmatiam Aſiaticam, quæ nunc eſt Tartariæ pars, & Ruſſia Alba, ſeu Moſcovia Orientalis, ſeparat â Sarmatia Europæa ſeu Scythia, id eſt Ruſſia Rubra, ſeu Moſcovia Occidentali, Polonia, Livonia, Pruſſia, &c. Separat inquam rectâ lineâ ductâ â

Bos-

Boſphoro Cimmerio, ad oſtia Tanais, ac toto deinceps Tanai, Iſthmoque fluminis Carcinniti, ac Palude Byce, ſeu Buge. ÆTHICUS qq. & POMPONIUS. MELA lib. 1. c. 2. MAGINUS cap. 1. ſuæ Geographiæ. JOSEPHUS LANGIUS in Elementis Geograph. cap. 23. PETRUS BERTIUS in Tabb. contractis. MERCATOR, PHILIPPUS BRIETIUS in Parallelis Geogr. part. 2. lib. 1. c. 1. & 2. & omnes, qui cum PTOLOMÆO ſeparant Sarmatiam Aſiaticam ab Europæa per Tanaim, ac Dorſum â Mæotide ad Septentrionalem Oceanum, cujusmodi ſunt MOLETIUS, PETRUS APIANUS, GEMMA FRISIUS, omnesque item, qui Moſcoviam partim in Europâ, partim in Aſiâ agnoſcunt, ut BOSERUS, & plurimi recentiorum.

150. Piſcatio ad Mæotidem Paludem luculenta eſt inquit BRIETIUS Parallel. Geog. novæ & vet. de Sarmatia parte 1. lib. 4. pag. 196. Hic quoque maximum frigus omnes Veteres agnoſcunt, Sylvas immenſas MELA, ut & lætiſſima paſcua fluviis exuberantibus: quanquam alicubi tantam ligni agnoſcant inopiam, ut dicat incolas uti oſſibus pro ligno. Fertiliſſima quoque eſt Taurica Cherſoneſus; Equos ferociſſimos habet tota hæc regio, ideoque omnes caſtrantur, ut manſuetiores ſint, hæc & plura STRABO lib. 7. pluribus verò D.D. Q. 86. De Qualitate circà Paludem Mæotin.

 â Stôk-

â Stöckhen/ l. cit. cent. 1. cap. 63. ejus regionis qualitatem perſequitur: In gente autem, ait, Scythica hoc unum maximè admiror quam ſolertiſſimè excogitatum, quod nemo qui ſe ad eos contulerit, aufugere poſſit, & nemo quidem eos nanciſci, ſi inveniri nolint. Quibus enim nulla ſunt condita Mœnia, ſed qui domos in plauſtris pottant, qui ex equis ſagittandi ſunt periti, qui non ex Meſſe, ſed ex pecoribus victum habent, quomodo hi non erunt inexpugnabiles? Habent autem hoc Regionis beneficio, quæ Campeſtris, & ſiliginoſa eſt, neque pauciora alit flumina, quam foſſas Ægypt⁹ add. ad diſq. 213. Obſ. hujus Part.

155. Juxtà POLYBIUM Palus Mæotis latitudinis habet Triginta ſtadia, longitudinis Sexaginta. THEMISTIUS EUPHRADA ὑπερβολικῶς ejus longitudinem ſex millium ſtadiorum tradit. BRIETIUS Parallelis Geog. de Sarmatia.

Q. 87. Quousq; Taurus Mons Aſiæ ſe extendat?

159. Taurum Montem) non illum Aſiæ. Taurus enim Mons Aſiæ maximus, â Lycia ubi incipit ad occid. usque ad extremos Seres in Ort. perductus, aliorum Montium (quos utrinque velut ramenta emittit) per Aſiam ad Boream & ad Auſtrum vergentium patet; varia pro locorum diverſitate nomina aſſumens: Nam in Lycia Cragus, in Pamphylia Coraceſius & Sarpedon, in Cilicia Taurus vulgò Caraman,

man, in Armenia minore Antitaurus Mundzarrum Incolis, in Siria Amanus, in Meſopotamia Chaboras, in Meſopotamiæ & Armeniæ majoris conf. Niphates in Armenia majore Pariedrus, & Geordiæus, ac Moſchicus, in Colchide Coraxicus, in Iberiâ & Albania Caucaſus, in Media Zagrus, in confinio Aſſyriæ ulterius Orontes, Jaſonius, Coronus, & Choatras, in Parthia Parachoatras ad Meridiem Masdoranus ad Ortum Ariam attingens, in Carmania Strongylos, in Hyrcania Coronus, in Margiana Sariphus, in Bactriana Paropamiſus, in Scythia Imaus, inter Scythiam & Indiam Emodus; in Univerſum Taurus, â Græcis Ceraunius teſte Plinio & vulgò ab Europæis Tauro. In Cilicia adeo nivibus obruitur, ut ante Menſem Junium teſte Cic. lib. 5. Epiſt. ad Attic. Epiſt. ult. tranſiri nequeat. Philippus Ferrarius in Lexico Geogr. in verbo: Taurus

Foſſam) Quam deſignavit Guilhelmus le Vasseur de Beauplan Ulatislai Regis Polonorũ Architectus militaris in delineatione ſua Generali Camporum deſertorũ, vulgò Ukraine cum adjacentibus Provinciis æri inciſa Gedani â Guilhelmo Hondio Anno 1648. ſed proprium, id eſt, Scythicum &c. 159.) idem Ferrarius ibidem: Taurus item Jornando Mons Sarmatiæ Europææ, juxta Mæo-

tidem paludem, & HERODOTO Mons Tauricæ Cherſoneſi, unde Tauri populi &c. add. AUT. diſquiſ. 189. h. p.

Q. 88. An Tanais fluvius è Riphæis montibus, an è lacu profluat?

163. Tanais, qui è vaſta Palude profluens) Rectius ſanè quam è Riphæis Montibus conſentit ISAACUS VOSSIUS ſuprà laudatus c. l. E lacu, autem ait, quem vaſta undiq; cingit planities, oritur Tanais. Hunc verò Lacum NADANYI lib. I. cap. I. in Floro Hung. JWANOWO Jezioro incolis nominatum probat ex ALEXANDRO GANGUINO BARONE IN HERBERSTEIN, aliisque rerum Moſchoviticarum Scriptoribus, qui Tanaim ex Ruſſiæ, & minoris Tartariæ confinio lacu ſupra dicto provenire ſcribunt. add. AUT. diſquiſit 188. h. p.

166. ſeqq.) vid. AUT. diſquiſit. 101. adeamque noſtræ obſervat.

188. De Tanai paulò ante actum ad diſquiſit. 183. & junct. ad diſquiſit. 148. hujus part. Obſervat.

189. Add. Obſervat. noſtras ad diſquiſit. 159. h. p.

190. Add. Obſerv. ad diſquiſit. 101. h. p.

198. Num Montes Riphæi ſint vel non) add. Obſerv. noſt. ad Aut. disquiſit. 148. h. p.

199. Alioquin huic argumento pertractando opportunè inſerviunt, quæ Ampliſſimæ Prudentiæ Virorum Dominus Doctor à Stöckhen / ſuprà

dicto

dicto libro c. 63. cent. 1. pag. 358. perquam diligenti curâ congeſſit, ſequenti verborum tenore : Dum, inquit, Scythæ (poſtquàm ſcilicet Bellum cum Medis & Lydis gererent) peregrè abſunt, eorum Uxores, ſervis ſuis nupſerunt, &c. Ex iſtis autem Servis & Uxoribus Scytharum progenita eſt juventus, quæ Natalium ſuorum conditione cognita, obviam perrexit iis, qui ex Aſiâ revertebantur. Sæpius commiſſâ pugnâ cum nihil Scythæ proficerent, quidam eorum: Quam rem agimus, Viri dum præliamur cum Servis ? Nam & vincere damnoſum eſt, eo enim paucioribus imperamus. Mihi videtur haſtis arcubusque omiſſis ſumenda flagella. Ita enim videbunt ſibi rem cum Dominis eſſe. Nam cum armis illos invadimus, nobis ſe ſimiles arbitrantur, & vim vi propellunt. Quod conſilium dum cæteri ſequuntur, ſervi verberibus perculſi, pugnæ immemores fugam capeſſunt. Hujus Servilis belli hodieque memoriam apud Moſcovitas ſupereſt, ſcribit Hornius Orbe Polit. p. 4. p. 18. add. Aut. diſquiſit. 199. hujus part.

§. 200. Quænam gens hodieque in Aſiâ Hunnorum & Hungarorum linguam retineat, partim ex Hornio in Quæſtione 69. patefactum, partim verò ex ejuſd. Diſſertat. Hiſtorico-Politicâ 21. Artic. 3. explanandum reſtat:

ſtat: Rubruquis, ait, cui plurimum in rebus Tartaricis tribuo trans Volgam ad Septentrionem eſſe Regionem Paſcatir, ex quâ orti ſunt Hunni, atque Hungari Nam eandem Pakatirarum linguam & Hungarorum eſſe; Juguros autem, qui Mogalis, & Tataris vicini ſint, diſtingui à Paſcatiris.

202. Daciæ & Pannoniæ optimam deſcriptionem tum Politicam, tum Geographicam ſuppeditant, Brietius, & Fournir.

Q. 89.
An omnia vel præcipua regna juſto acquiſitæ potentiæ Titulo innitantur?

207. Certè ſi per Species iverimus regnorumque præcipuorum ortus, & incrementa viderimus, fraudem & vim, & multis latrocinia potentiæ initia fuiſſe apparebit: Politicorum enim Patrem Nimrodum, qui gubernandi cupiditate proxima imperia armis primus invadere & ſubigere tentavit, ſequuti Ninus & Semiramis Imperium propagarunt ab Aſſyriis ad Perſas. Cyrus autem Avo ereptum Imperium injuſto prorſus Titulo tranſtulit. Eodem modo Alexander Magnus petiti bello Orbis Terrarum dominandi libidinem pro unicâ causâ habuit. Vid. Illuſtris Forstnerus pluribus ad Tacitum pag. 285. ſeqq. Editio Lugdun. 1650.

Q. 90.
Quænam Aeris Scythici ſit temperies?

213. In Scythia notat Excellentiſſimus Dominus D. â Stöckhen anteà allegato lib. cap. 62. pag. 355. cent. 1. & cap. 55. cent. 1. pag. 315. neque Aſinus, neque

neque Mulus reperitur propter fri-
gus. Alicubi propter intenſam vim
frigoris amnes maximi congelaſcunt, 18
adeò, ut glacies exercituum tranſitus,
curruumque vectationes ſuffecerat.
Vinum quoque & alii liquores ita
concreſcunt ut cultris abſcindãtur. Et
quæ majorem, quam hæc admiratio-
nem ſecum afferunt, extremi homi-
num artus Veſtium attritu defluunt,
oculique obfuſcantur, & nec ignis re-
parandi vim habet, cereæ quoque ſta-
tuæ diſrumpuntur. Quandoque nu-
bium ſpiſſitudo facit, ut nec fulgur,
nec Tonitru illic locorum exiſtat. Plu-
ra inſuper alia ignaris quidem incre-
dibilia, ſed exteris intolerabilia ibi-
dem contingunt, &c. Mox paucis
interjectis pergit: A lacu Mæotidi,
quem Scythæ quidam inter gelu &
frigus immenſum accolunt multi na-
vibus actuariis, ſecundo curſu vecti
decimo die Rhodum appellant: In-
de quatriduo poſt Alexandriam de-
lati, ex hac adverſo Nili Alveo, deci-
mo ut plurimum die Æthiopiam con-
tingunt. A frigidiſſimis igitur Or-
bis plagis ad calidiſſimas continuæ
navigationis curſus 24. dies non ex-
cedit &c. Quo ipſo tam exiguo in-
tervallo aeris diverſitatem innuere
placuit.

à §. 220. ad §. 227. uſque) dictum eſt aliquid hac de re ſuprà in Quæſtione 73. n. 7. ſeqq.

§. 277. Ab Arnulfo ſtatas ſedes impetrant) vid. ad Aut. ſuprà Obſerv. noſt. ad diſquiſit. 37.

§. 230. Vide ſis Quæſtionem 73. n. 2. ſuprà ſeq.

Q. 91. Quinam Attilæ fuerint adſcendentes.

§. 235. Clariſſimus RUPERTUS ad Valentinianum 3. pag. 474. BESOLD. Synops. notat, Atilam genitum Avo Velambro, qui primus Scythiam invaſit, & Patre Mund-Zupho, quem alii Mundiuchum, alii Bendecuzum ſcribunt, de qua genitura legendum monet ERYCIUM PUTEANUM lib. 1. Inſtit Hiſt. pag. 45. Nobis interim hic locus opportunus videtur, cui inſtituitur Ducum atq; Regum Hung.

Catenam qualitercunque â nobis connexam inſeramus: continet vero Notanda, quæ vel (Anno Christi 373)

- Antecesserunt Abitum ex Europâ, quâ ut noviter ingreſſi ſunt, denuo repulſi; ubi conſiderationi ſe offerunt DUCES, qui vel
  - Ante factionem inter Attilæ filios exoitam præfuerunt, tum
    - Polyarchici, ut
      - Belamber, Mundzuch (Belamber. Mundzuch.) huic neceſſitas impoſita eſt migrandi in Europam, ut locum fertilem, qui Tanai transmiſſo, in quo magna pars ſuorum abſorpta Tauricam Cherſoneſum Gothis ſubjacentem adiit, cum quibus feliciter certans, etiam Alanos prius devictos,

A.B.C.

A.B.C. victos mox ſuperſtites Societati junxit. Ponti accolas beneficio in poteſtatem redigens coegit, ut Daciam, & Mæſtam aggreſſuro adeſſent, ſed fatigatus continuo certamine, ſpe quoque fruſtratus, ſenio confectus expiravit.

Dyarchici, quorum alii adminiſtrarunt nomine tum

Curatorio & quidem conjunctim ut

Hottar, aliis Octar / Rugila, aliis Regila } hunc fortè in modum reconciliabitur SIGEBERTUS GEMBLACENSIS Scriptor rerum Hungaricarum â GEORG. HORNIO in Orbe Imperante Period. 1. n. 2. citatus.

Hottar. Rugila.

Proprio, itidem conjunctim, ut

Attila / Bleda } filii Mundzuchii. vid. Quæſtionum noſtrarum 61. ſuprà n. 3. & quæ notavimus diſquiſitionem Autoris modo ſubſequentem. 401

Attila. Bleda.

In ipsâ factione conſiderantur Filii Attilæ

Aladarius / Chaba / Hernax aliis Irnach Iunior ex filiis. } diſcordes fratres trium factionum Autores apud Hungaros

Aladarius Chaba Hernax.

A

A ros extitere. Qui Hernacē ſequebantur, dum Oſtrogothi Valamirum creant, & prætextu juvandi fratres eos partim occidunt, partim Pannoniâ expellunt. Aladarius & Hernax in præliis ceciderunt, Chaba vero qui ſupererat cum ſuperſtitibus in Scythiam ſeptentrionalē antiquam Patriam reverſus ſcribitur, ſpe tamen reditus ſui facta. HORNIUS in Orbe imperante Period. 2. Can. 1. Sed videatur omnino contrarius Autor diſquiſit. 283. & 284. 285. hac in parte 1.

Sequuta ſunt, nempè

- Ingreſſus & adventus in Scythia cum ſuis tum
  - Quoad partem ſecum ductis.
  - Quoad partem Siculorum videlicet in Tranſylvaniâ relictis.
- Egreſſus ſecundus ex Scythiâ in Europam ſub 7. Ducibus, quorum præcipuus Almi filius Arphad, (& qui ordine ſequuntur) reliquit filios reges tum

7. Duces Arphad Szolcolchus Gyula Chundus Lehel Verbuletus Vrſus.

Anno Chriſti 744.

Gen-

Gentiles ſeu nondum Chriſtianos, ut
Zulthan | Zulthan
Toxin, ſeu Taxin, Ducum omnium ultimum. | Toxon, Taxis.
Chriſtianos, Quorum Regum familia fuit vel
Eadem, in ſtatu Religionis
Cæpto, â Geysâ, veluti Hungarorum Numa. | Gaiſa
Propagato â Stephano 997 | Stephanus
Mutato, & quidem
Vacillante ſub Nepote S. Stephani Petro, huic 1038 | PetrusGerm
Regno pulſo ſurrogatur
Reſtituto ſuccedit
Abba qui crudelis Regnum amiſit. 1042 | Abba
Firmato ſub Andreâ Regi Stephano ſanguine juncto, â quo | Andreas
Continuatur ſub Regno tum
Bipartito, inter Belam & Salomonem Fratres.
Conjuncto tum
Vi Belæ | Bela
Sollicitatione Salomonis, cui | Salomon
ſuccedunt tum
1. Fratris Belæ filius nim.
Victor Salomonis Geiza I. â quo ſc. regno pulſus. | Geiza I.
Invitus ſuſcepit Regnum Latislaus I. 1077 | Latislaus .I
2. Belæ Nepos è Geiza Colomannus crudelis 1095 | Colomannus.
3. Proprius filius Stephan⁹ 2. qui ſucceſſores habuit tum 1116

A.B. G Pa-

Bela 2.	A B. Patruum Belam 2 Cæcum.	1135.
	Patrui filios in gradu tum	
Geiza 2.	Primo, ut Geizam 2.	1145
Stephanus 3	Secundo, ut Stephanum 3. antecedentis filiûm.	1165.
	1 Primo iterum ut	
Latislaus 2.	Latislaum 2.	1206
Stephanus 4	Stephanum 4.	1275.
Bela 3.	Secundo, ut Belam 3. Geizæ 2. filium.	
Emericus	Tertio, Emericum. Anteceſſoris filium, Geizæ 2. Nepotem.	
Latislaus 3.	Quarto, Ladislaum 3. Emerici fil.	1290.
Andreas 2.	2 Tertio Andream 2. Emerici Fratrem.	1207.
Bela 4.	Quarto, Belam 4. anteceſſoris fil.	
Stephan. V.	3 Quinto, Stephanum V. anteceſſoris fil.	
Latislaus 4.	Corrũpitur Sexto, Latislaum 4.	
Andreas 4.	Reſtauratur Quinto, Andream 4. Stephani V. fil. Nepotem Andreæ 2.	1301.
	Diverſa, ut	
Wencesla'	Bohemica, unde	1301.
Otto Bavar'	Bavarica	1304.
	Neapolitana è ſexu	
Carol. Marc	Celebriori Maſculino	1310.
Carol. Rob.	Minus Celebri	1384.
Ludovic' I.		1342.
Maria	Lucelburgica	1382
Sigismund'		1387.
Albertus	Auſtriaca	1438.
Latislaus V.	A.	1444.

Cor-

A. Corvinorum	Matthias I.	1458.
Polonorum	Vlatisla' 2.	1490.
	Ludovicus 2	1516.
Auſtriacorum.	Ferdinand. I	1527.
	Maximil. 2.	
	Rudolph' 2.	1576.
	Matthias.	1612
	Ferdin 2.	1614.
	Ferdin. 3.	1621.
	Ferdin. 4.	1647.
	Leopoldus.	1655.

Q. 92.
Circà Qualitatem Attilæ?

§. 236. Qualitatem aliam in Attilâ intueor

†Externam, de quâ Autor ut plurimum abhinc usque ad §. 246. agit. 1 *Externam.*

†Internam, quæ in animo reſidetque eſt 2 *Internam, ut*
tam

†Virtus vel 3 *Virtutem Imperatoriam,*

Imperatoria, ut Fortitudo: confer Autoris tum Prooemium, tum præſentis diſquiſitionis Verba: Ipſe manu temperans, item diſquiſit. 237. Non vulnere hoſtium &c. plura in recenſu ejus hiſtoriæ apparebunt exempla â nobis mox ſubjicienda.

†Communicata cum Togatis, eſt autem 4 *Communicatam cum Togatis, quarū,*
hæc vel

Superior, & magis neceſſaria, quo pertinent

†1. Fides, hanc teſtatur Rupertus 5 *Prima eſt Fides.*
pag. 479. c. l. cum ait: Quamvis erroneæ religionis eſſet, natus parentibus Ethnicis, tamen piè ſentiebat: Nullo ſanctiore ſacrificio Deos piari, quam ſi juſte, & benefice inter homines agitaretur; teſte Callimacho experiente Hiſtorico, â

A.B.C. quo animoquis dubitet, multa laudabilia profecta eſſe?

2. Vitæ Innocentia. 6 †2. Vitæ Innocentia. Quod Romani opponunt Parricidium tanquam injuſtè perpetratum refutatur ab eodem RUPERTO c. l. cujus locus adſcribi totus meretur.

Parricidium defenditur. 7 †Sed urgent, ait, Romani parricidium: Fratrem enim Bledam, ut ſolus rerum potiretur, interfeciſſe dicitur. Quid ſtatuam? in mentem eſt illud Juvenalis Satyra II.

Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.
Quis tulerit Gracchos de ſeditione quærent.
Quis Cælum terris non miſceat, & male Cælo.
Si fur diſpliceat veni, homicida Meloni
Clodius accuſet Mæchos, Catilina Cethegum.

Addo, ſi Attilam parricidii reum inſimulet parricida Romanus, parricidio Roma dedicata eſt, ait S. HIERONYMUS Epiſt. 4. Primâ Victimâ Remus munitionem Urbis novæ ſanguine ſuo conſecravit FLORUS lib. I. c. I.

Fraterno primi maduerunt ſanguine Muri.

LUCANUS LIB. I. Quis Octavianus Auguſtus quem Imperii Romani conditorem Romulum dicere noluerunt, quod ſanctiore & reveren-

A.B.C.

A.B.C.

tiore nomine dign⁹ videretur (Florus lib. 4. c. 12. §. 66.) Marcellum Generum & è Sorore nepotem ſuũ, adoleſcentem omnino alacrem, ingenio pollentem, ſed & frugalitatis, continentiæque in illis, aut annis, aut opibus non mediocriter admirandum, patientem laboris, yoluptatis alienum (Senec. Conſolat. ad Martiam cap. 2.) Antonii Muſæ Medici flagitiis uſus occidit, ut ex Taciti lib. 2. Annal. c. 41. & Plinius lib. 7. c. 45. alibi probari memini. Quid paganos loquor? Conſtantinus Magnus furore quodam concitus, ex ſuſpicione de nefariâ filii cum Novercâ conſuetudine, eundem quamvis egregiâ virtute Juvenem, veneno ſuſtulit. Conſtantius immaniter, vel in ſanguine conjunctiſſimos quosque ſæviit, interfectis duobus patruis, & ſex conſobrinis, tũ ſuis, tum Juliani Cæſaris. Conſtantẽ etiã Conſtantini Magni filium, complures ajunt Conſtantinum fratrem natu majorem, fraude circumventum, nihil tale exſpectantem, immiſſis militibus necaſſe. Quæ poſſunt eſſe triſtiores cædium Tragœdiæ, quam iſtæ ſunt? Et tamen ſub Quirini nomine Romulus pro DEo cultus eſt: Auguſtus Pontifex Max. & Pater Patriæ, domi foriſque, & inter ſigna militaria pari honore affectus eſt. Idem venerationis ge-

A.B.C.

A.B.C. nus Cenſtantino M. habitum voluit. Nimirum hic molliores interpretationes inveniebant locum, conditionem fragilitatis humanæ non pati, ut uni perpetuam rectè factorum gloriam tribuamus: Et quod Theognis, ajebat, Virum bonum interdum malum eſſe, alias bonum eundem. Attila ob idem facinus perpetratum Atroci cum Verborum contumelia execrabilis, diris devovendus, impuriſſimus, bellua denique vocandus eſt. Inique verò iraſcimini alieno ſceleri, ſtultè ignoſcitis veſtro, quod idem eſt. Ut abſolvamini, ignoſcite, moneo vos è Senecæ lib. 7. benef. c. 8. Sed quid idem dico? Unde ſumus certi, Bledam innocentem periiſſe, nullius conjurationis, nullarum inſidiarum reum? Hoſtibus adverſus Attilam loquentibus credere non poſſum; quia non erubuerunt, falſiſſima quæque de Hunnis poſteritati tradere, quale illud eſt: Demones per eremum vagantes cum Magis Mulieribus à Filimere, Gothorum rege, expulſis ſe miſcuiſſe, unde natum ſit ferociſſimum Hunnorum genus. vid. Autor diſquiſit. 107. ſeq. ſuprà. At recepta Juris conſultorum ſententia eſt: Inſtrumentum falſum in uno, falſum cenſeri in omnibus. Quæ Attilæ reverentia fuit erga Deos, & Juſtitiæ ſtudium,

A.B.C.

A.B.C.

dium, â Callimacho deprædicatum, facilè arguunt, non innocentem periiſſe Bledam, quem dominationis conſortem per aliquot annos non dedignatus eſt, ut ex MARCELLINI Chronic. patet. At in parricidio nulla ſatis juſta cauſa ad ſceleris patrocinia prætexi poteſt, inquit JUSTINUS lib. 16. c. 1. Sed Hiſpanici Senatus judicium, de Carolo, ultimâ pœnâ afficiendo, urgere potuit Philippus 2. Pater; cum clementiora cenſentibus reſponderet: Ex Naturæ Lege ſe plus filium, quam ſemetipſum diligere; Ex Lege verò Dei ſalutem populi filio, & publicam charitatem privatæ antehabere. Non immiſcebo me huic controverſiæ ſed tamen affirmare poſſum, ingens injuſtitiæ & publicæ ſecuritatis nomine momentum, quibus manum poſcentibus primò ſemper auxilia debeantur. Ut Juſtus, ut ſecurus ſit ab eo, qui rerum novarum convictus eſt, nec ſpeciem emendatioris vitæ præbet: etiam in fratrem crudelem eſſe præſtat. Paradoxa primâ fronte, ſed juſtiſſima nihilominus lex eſt, quà contrà primas neceſſitudines gladius permiſſus eſt. Quæ cum ita ſint, ſatis apparet, quam validas adhuc probationes deſideremus, ut Attilam cullo dignum cenſeamus.

(3) Rei illicitæ o-mnis abſtinentia. 8

A.B.C.3. † Rei illicitæ omnis abſtinentia. An fortè in eo fraudulenter egerit, quod ſimulando non Romanos, ſed veterem hoſtem Gothum à ſe peti, nihilominus Valentinianum aggreſſus eſt, ut diſſociatos minori negotio ac per partes opprimeret, quæritur? Quicquid ſit, reſpondet iterum RUPERTUS p. 484. Ætius, Valentiniani dux, invaſit primum Attilam, non Attila Romanos. Et quid tot Urbium lamentantur ruinas? Roma, quæ nationes omnes ſceleribus, rapinis, & cædibus irritavit, clementem Victorem experiri potuit, cum ſupplex fieret; Aliæ Civitates non potuerunt? Id vero mirum videatur, ni, quod exiſtimo pleræque ad ultimum pertinaciter victricia arma moratæ ſunt. Fuit in illarum poteſtate, Attilam clementem, an crudelem experiri mallent? Aquileja reſtitit per triennium: Quid indignamur, ſi per vim expugnata, non dedita, cives occiſi, & omnia inflammata ſunt? Quantò bellum minoris periculi, tantò mitior victoria eſſe ſolet, ait JUSTINUS lib. I. cap. 7. §. 6. Quod ipſum vult LIVIUS lib. 28. dicens: Mitior Victoria fuit, nec tantundem noxæ admiſſum erat, & aliquantum iræ lenierat voluntaria deditio. Supplices nihil abnuendo veniam omnium accipiunt, ut docet TACITUS lib. 2.

Annal. cap. 22. Item: Pœnitentia in tempore oboriens iis, qui peccarunt, ad veniam dandam provocare læſos ſolet: Verba ſunt PROCOPII lib. 2. Vandal. Cum in Armeniâ Oppidani portis ſpontè patefactis, ſe ſuaque Romanis permiſiſſent, id quidem ſalutis illis tulit; ut ſcribit idem TACITUS lib. 13. Annal. c. 41. At quibus ſurdæ aures ad utile conſilium pertinacibus armis minus placabilem victorem relinquunt ſibi, & ſuis. IDEM lib. 3. Hiſt. cap. 67. Adhæc Victores, morantibus victoriam, irati trucidabant, quos pellere non poterant. LIVIUS lib. 2. Sic commune victorum Jus ſequutus eſt Attila, cum durius haberet illos, qui capti, quam dediti eſſe maluerunt. Quod ſi Attilam in comparationem venire juberem cum Romanis, næ ille præ iſtis ovicula videri poſſet. Caucæi, populus Hiſpanicus, ſupplices ad Lucullum miſerunt, pacem & fædus quacunque lege facturos: Ille Obſides, argentum & equites auxiliares imperat; quod illi in ſe recipiunt bonâ fide? Imperat porrò, ut præſidii loco duo millia militum accipiant; obſequuntur. Sed hi portas occupant, Lucullus cum toto exercitu ſequitur, & inductis omnibus copiis, ſine diſcrimine, ſenes, pueri, viri, fæmi-

A.B.C. A.B.C.

A.B.C. næ interficiuntur. O Sanctum & egregium populum!

Cive Romano per orbem, nemo
vivit juſtius,
Quippè malo unumCatonem,quàm
trecentos Socrates.

Ut Romanus Poeta, cecinit. Eadem Virtute Luſitanos fæderatos invaſit Servius Galba: Et cum omnia feciſſent ſedulo, quæ juſſerat: arma poſuiſſent, quæ contrà populum Romanum non ſumſerant, immiſſæ copiæ, quæ fidem ad DEos implorantes ad unum omnes occiderunt. Quæſo vos, an tale quid unquam factum ab Attila? Sic Auſonum gens deleta eſt, ſic Abderitæ, vel ſecuri percuſſi, vel ſub coronâ venditi. Sic L. Æmilius Paulus in Epiro, cum ſpecie liberandæ provinciæ in omnia oppida Milites ſuos induxiſſet, uno die Oppida 70. delevit; tot non,credo, per omnem vitam excidit Attila. Sed & egregium Romanorum morem notat POLYBIUS, ſolitos captis civitatibus, non tantum homines occidere, ſed & canes diſſecare, & aliorum animalium membra truncare. LIPSIUS lib. 4. Admir. cap. 8. excuſat, & ait, cauſam aliquam huic rei fuiſſe terrorem; cum non facilè ſit alioquin, manum & finem bellis imponere, niſi hæc interdum frangendæ potentiæ adhibeantur. Si hoc pro Romanis

A.B.C. facit,

facit, faciet & contrà Romanos pro Attilâ. Et tantum afferre volui, ut Hiſtoricorum genius notior fieret, quam eſt; & ſimul ad libertatem excitaretur Lector, cui plerumque Vim faciunt auctoritas & multitudinis aſſenſus. Poſſem addere, non fuiſſe Attilam tam immitem adverſariis ſuis, quàm Romani tempp. Sullanis, Marianis, & ſub Triumviris, multisque Cæſaribus, fuerint ſibi & provinciis ſuis. Eodem recidunt HORNII verba in Diſſertat. Hiſtorico-Politicis Artic. II. cum ait: Nam Romani cunctis â quibus ipſorum ambitio caſtigata, iniqui, parum fidei in talibus merentur, & quæ in Attila, tanquam atrocia notant, fratricidium, exciſam Aquilejam, & alias urbes, juſtius in ipſorum Reges, Conſules, ac Imperatores, retorqueri poſſunt.

4. † Conceſſarum voluptatum temperantia. Jam, ait RUPERTUS p. 479. à R. O. M. A. Radice omnium malorum, Avaritiâ, quæ Romanos in bella non neceſſaria egit, Romanos Magiſtratus ad cædes innocentibus parandas compulit, omnesque provincias omni Attilâ crudelius laceravit, fœdavit, exhauſit; tam alienus Attila fuit, ut veteri inſtituto majorum pecunias, & opes contemneret. Sæpè dicere ſolebat, Miſeros eſſe mortales, qui ea curent, quorum

(4) *Conceſſarum Volu,tatem temperantia.*

A.B.

rum in amiſſione plus doloris ſit quam in poſſeſſione voluptatis, ut deſcribit idem CALLIMACHUS. Jam ſingulari illâ temperantiâ, quam non pleroſque in ruborem dare poſſit, cum aquâ & plebeja pulte contentus in publico pranderet, & hoc Exemplo ſuos milites imbueret ut apud eundem legimus, ſic factum eſt, ut luxum, & inſolentiam Romanorum Hunnica ſimplicitas, & frugalitas ſuperaret.

Subſequens & minoris neceſſitatis ſunt.

Facilitas. 10 1. Facilitas non poteſt non apparere ex Leonis Pontificis obviam venientis ſupplicatione, quam pro urbe Româ conſervandâ interpoſuit, Unde inter Milites ipſius jactatum eſt per jocum: Haud immeritò Leoni ceſſiſſe, qui Lupum in Galliâ reformidaſſet. Item plus apud Attilam poſſe ferarum nomina, quam hoſtium armatas acies.

Lenitas in puniendo. 11 2. † Lenitas in puniendo, ex Autoris diſquiſitione præſenti conſtat in verbis: Supplicantibus exorabilis &c.

Humanitas in Captivos. 12 3. † Humanitas in Captivos, Hanc propugnat RUPERTUS cit. l. paulò antè adducto n. 3.

Prudentia tum Innata, Acquiſita. 13 Prudentia eſt vel

Innata, ſi aliquis per ſe mente ſagax eſt. Fuit autem Attila conſilio validiſſimus ſecundum Autorem noſtrum

Acquiſita obvenit tum

Expe-

{ Experimento, quod Attila per tantum bellorum ſpatium facilè acquirere potuit.
Meditatione eruditâ.

258. 259. 260. Facta Attilæ in unum collegit RUPERTUS in Obſervationibus ad Synopſin Beſoldi cap. 15. (2) JOHANNES NADANYI in Floro Hung. â cap. 9. usque ad 12. (3) HORNIUS in diſſertat. Polit. 21. artic. 5. ſeqq. (4) Olim MICHAEL RITIUS Neapolitanus de Regibus Francorum Hiſpaniæ, Hieroſolymorum, Neapolis, & Siciliæ, Hungariæ. (5) PETRUS DE REWA de Monarchia & ſacrâ coronâ Regni Hungariæ Centuriâ prima. (6) SIGMUND von Birkhen / in Spiegel der Ehren deß Ertzhauß Oeſterreich cap. 9. n. 4. ſeqq. (7) RESPUBLICA ET STATUS HUNGARIÆ in cap. 3. pag. 100. ſeqq. (8) CASPAR MAURER in ſeiner Ungariſchen Chronic. cap. 1. cujus, ut & omnium Regum Hung. luculentam deſcriptionem ſuo tempore ſum reſervaturus.

Q. 92. Quinam Scriptorum noviſſimam mentionem de Attilæ rebus geſtis injiciant?

261. 262. 263. Vanitatem & ſuperſtitionem redolet etiam illud, quando affirmant, Nomina Regum ac Principum ſigna eſſe fatalia Imperiis, & concidere eadem, vel ſaltem inſignem ſubire Mutationem ſub Principibus, qui habent eadem nomina, quæ habuerunt Imperii primi Auctores. Exempla non deſunt â TIMÆO

Q. 93. An Regum Nomina ſint Fatalia.

cujus

(cujus Diſſertatione de Fatis Imperiorum cap. 2. §. 28. videas licet) non tam electa, quam de iis judicium expoſitum. Ex illis enim, ait, certas Imperiorum ruinas velle prædicere, (addo aliaque elicere) primò ſuperſtitionem arguit; ſecundò contrarium, & ſæpius hiſtoriæ evincunt.

Q. 94. An Imperia Fatalem Annorum numerum, agnoſcant?

269. ſeq. JOH. LOCCENIUS in Diſſertationum Politicarum Syntagmate lib. 1. c. 2. Eſſe ait, quos cap. 1. Fatalis Neceſſitatis & ignaviæ patronos ſalutat, qui Cauſam viciſſitudinis Imperiorum à numeris accerſunt. Sed præterquam quod quantitatis vel numeri per ſe nulla efficacia eſt, etiam Deus, quos Imperiis vixit Terminos ac tempora, contrahere vel producere poteſt. De quâ Materiâ diſcurſum Exemplis adornatum, multorumque ſententiis corroboratum, inſtituit laudatus TIMÆUS c. l. à §. 20. usq; ad §. 28. cui tandem ſententiam ſuam ſubjungit dicendo: Aſt quanquam hæc ita ſeſe habeant, nihilominus tamen illud ex Lectione hiſtoriarum apparet, quod docet experientia meridies veritatis hiſtoricæ, multas Reſpublicas & civitates ultrà illas Periodos duraſſe, longè plures infrà illas defeciſſe. Accedit quod nec cauſæ naturales ad hunc Effectum ſufficientes ſint, nec ea vis numeris aut ſideribus attribui poſſit; prout quidem PLATO lib. 8. de Republicâ

publicâ ſuâ alioquin laude haud defraudandus ſtatuit, qui propterea etiam ab ARISTOTELE lib. 5. Polit. c. 12. atro notatur carbone, & refutatur. Jungatur PICCARTUS ad h. l. lib. 5. Polit. c. 5. & CUNÆUS Oratio. 4. de Annis Climactericis. Res itaque hæc tota incerta, nec debent aut poſſunt cunctis Imperiis, Rebuspublicis, aut Civitatibus eædem Periodi tribui, aut aſſignari. Nemo enim noſtrum arcana DEI hiſce maximè involuta inveſtigare ſuſtinet. Interim tamen ut dicamus, quod res eſt, tenendum (1) quod ſicuti divinæ providentiæ natales & incrementa debent Imperia, ſic & iisdem certos limites ac periodos nullâ humanâ potentiâ ſuperabiles regnantibus præſcriptos. Id enim Theologi ſatis ſuperque Sacrarum Literarum teſtimoniis confirmant, petitis ex DANIELE cap. 5. v. 21. 26. ACTIS APOSTOLORUM cap. 17. v. 26. (2) Ex monumentis Veterum liquido apparere, plurima regna, plurimas Reſpublicas iis annorum intervallis, quæ diximus fuiſſe everſa (3) Evincere tamen quoque eórundem annales ſatis ſuperque, ac noſtri temporis experientiam, plurimas Civitates plurima Imperia dictas Periodos ſuperaſſe, longius ſtetiſſe, imò & quàm plurima infrà eas concidiſſe, interiiſſe; quod & illi, qui aliàs ſtrenui Periodorum fatalium aſſerto-

ſertores, negare non ſuſtinent. (4) Non numeris eandem vim poſſe attribui ſimpliciter, ſed hæc plus vanitatis, quàm veritatis continere. (5) In ipſis Exemplis, quæ ab eis afferuntur, ſæpè numerum non exactè reſpondere, quandoque & calculo aberratum eſſe. (6) Adeoque rem non omnimodo certam, nec omnibus Imperiis eadem intervalla, easdem periodos attribui poſſe. vid. CUNÆUS alleg. Orat. Anno 38. hujus ſeculi, Lugduni Batavorum habita, & Clariſſimus BOSIUS in Introductione MSS. ad Reſpub. part. 2. c. 7. §. 5. HESENTHALERUS in Athleta Politico. Claſſ. 3. Q. 10.

Q. 95. An ab Ottone I. Hungari devicti, eo ipſo ſimul in Germanorum poteſtatem conceſſerint? Neg.

273. Devictinè planè erant ab Ottone I. Hungari non èrant?) Tantum ſc. abeſt, ut hujus victoriæ ergò Titulos Pannonici Regni Germania ſibi uſurpaverit, ut iis nunquam ſit uſa. Imo quod ſciam, reperitur noſtrorum (Germanicorum) nemo, qui hac quidem clade Ungariam afferat in Provinciam eſſe redactam. Factum quidem illud eſt, ſed multò poſt, Henrico 3. Cæſare. verba ſunt Excellenter admodum docti D. CONRINGII ex libro de Finibus Imperii c. 17. deſumta, ubi BONFINII aliquot loca recenſet in quibus nihil præterquam quod illuſtri clade ſint domiti Anno 955. memoratur, id quod paſſim ap. alios advertere licet, quorum teſtimonia

[no]uia cumulare vix operæ pretium [duc]o;de cætero diſſentit noſter Autor [à] *Conringio* Diſquiſitione 351. ſeqq. quod Hungariæ Regnum in prouinciam ab Henrico 3. fuerit redactum, ſed inclaſcent loco ſuo oppoſita inter ſe poſita.

§. 298. ſeqq.) Cum hæc quæſtio locum ſibi vindicet proprium in Cauſa formali, è re noſtra erit, eam eousquè reſeruare, puto autem (ut cum Autore noſtro in Diſquiſ. 341. loquar) his & alius non obſtantibus, moderno præſertim tempore, verum & ſacrum omnino eſſe, Jus ſupremæ Maieſtatis penes regem ſolum reſidere: vid. in cauſa Form. ad Diſquiſ. 3. Obſ. noſtras.

§. 334. ſeqq.) Sciendum (1.) quod Rex Hung. Turcæ tributum non ſoluat vt Vaſallus, ſed penſionem annuam conuentionis jure, non in ſeruitutis auctoramentum, ſed vt fines ab excurſionibus tueatur, ſicut Turca Regibus Æthiopiæ ex conuentione, ut Arabia quietè frui liceat; & Reges Indæ pecuniam Aſſyriis miſerunt. Nec minus Ludouicus XI. Rex Galliæ Eduardo Angliæ regi penſionem 50000. aureorum annuò Londoni ſoluit; indè tamen nihil ipſorum deceſſit Majeſtati. Et licet Vaſallus eſſet, uti non eſt, regiæ Maieſtati nihil decederet, ſicut Rex Sueciæ ratione Ducatûs Bremenſis, & Pomeraniæ Vaſallus Imperii Rom:; Rex Hiſpaniæ Vaſallus ratione

Q 96.
An Rex Hungariæ ſit Tributarius Imp. Turcarum ?
Negatur.

tione

tione Neapolis ſalua Majeſtate regia, nec ea res impedit, quo minus Reges Sueciæ & Hiſpaniæ Maieſtatem ha-

Tributi ſignificatio præſens.

2 beant. † Sciendum (2.) tributum hic ſumi debere latiſſimè, pro quacunquè collatione. Tributorum enim exactio præſentiſſimam ſemper ſubiectionem arguit, ob dominium eminens, in quo fundatur. Intellexit hoc D. AVGVSTINVS ſuper Epiſt. ad Rom. cit. in Can. omnis X. de cenſib. ſcribens: Omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit, & vos ſubditi eſſe debetis, ideò enim tributa præſtatis, quæ eſt probatio ſubiectionis: nam qui ſubiecti ſunt, omninò tenentur ſtipendia & tributa pendere, ſed non ex conuerſo, qui tributum ex pacto aliquo ſoluunt, etiam ſubiecti cenſentur. Manet ergo, quod eiuſmodi penſiones vi pacti exigantur, nulla ciuili poteſtate. HENNIGES ad GROTII lib. 1. c. 3. n. 22. ſeqq. de J. B. & P.

Diſtinctio inter Tributum & Penſionem annuã.

3 † Undè diſtinguitur inter tributum, quod ſubiectionis jure à ſubditis præſtatur, & penſionem, quæ ex conuentione vel pacto ſeruandæ pacis gratia exſoluitur. Quod attinet annuam pecuniæ ſummam, quam ad conſeruationem publicæ tranquillitatis Rex Hung. confert Turcæ, eo ſanè ſtabilitur eius Maieſtas, non opprimitur. Si enim exiguis parcendi ſumptibus Imperii fines cruentis hoſtium vaſtationibus corrumpi mallet, citius pate-

pateretur Maieſtas ipſius naufragium, quam cum hoc modo cordati Princi-pis functungitur officio. † Quin ipſum 4 Tributum, quod Hungariæ imponere conabatur Turcicus Imperator, ipſi ab Imperatore ſtrenuè denegatum, vt reliquum Hungariæ liberum maneret, neve Barbari pro faſtu, & dominandi libidine illud tanquam ab Imperatore, aut Rege Hungariæ datum interpretarentur.

Tributum denegatur Turcis.

§. 351. ſeq.) CONRINGIUS totus eſt in eo, vt contrarium euincat, ſc. Hungariam ab Henrico 3. in prouinciam redactam. vid. de Finibus c. 17. pag. 281. ſeqq. Cui adſtipulatur GERHARDUS in diſcurſu de Statibus Exemptis, S. Rom. Imperii aquila ſeneſcente §. 11. dum ſcribit: Hungaros Karolus M. ſæpius rebellantes bello attritos compeſcuit. Henricus Auceps non vna vice profligauit. Henricus 3. Petrum Regem eiectum reſtituit, & Imperiali honore ab Hungaris affectus eſt, qui in ſignum ſubiectionis Imperatori in feſto Paſchatis Regnum Hungariæ cum deaurata lancea tradiderunt. Friderico 3. Imp. Comitia Viennæ an: 1470. indicente Matthiam Regem Hung. iis interfuiſſe teſtantur *Arumæus* de Comit. c. 4. n. 70. & *Carpzov.* de L. Reg. c. 7. Sect. 11. n. 5. Denique Imp. poteſtatis veſtigium apparet ex R. I. an: 1522. §. Damit nun ſolche verb. derſelben (Ungarn) Bottſchafften/ Abſchieds-

Q. 97.
An Hungaria ab Henrico 3. ſit in prouinciam redacta?

weiß angezeigt ꝛc. quippè decretum ſuperioris eſt, & qui iſtud accipit, inferior habetur. De facto verò membrum Imperii eſſe deſiit, quod Imp. Max. 2. & ordines diſertè fatentur in R.I.an. 1566. §. über voriges ꝛc. in verb. Nichts nicht zugethan noch verwandt. Hæc tandem non minùs jure Matrimonii quam jure hæreditario (vid. *Strauchius* Exerc. Exot. 1. §. 24.) ad Auſtriacos, penes quos etiamnum eſt, devenit.

OBSERVATIONES
ad
Cauſam Materialem

Q. 98. Vnde Pannonia dicatur?

§. 3.) Scriptores rerum Hungaricarum adhuc inter ſe contendunt, Pannonia utrum dicatur à Panneliſtarum Deo, ob ſoli ubertatem, an à Pannone quodam, Anthari filio Illyrici Nepote? quod poſterius in tanta incertitudine magis arridet *Oldenburgio* in Theſauro Rerumpublicarum de Hung. §. 3.

Q. 99. De Quantitate h. e. longitudine & latitudine Hungariæ Antiqua?

1 §. 10. ſeqq.) Quantitas Hungariæ omnium optimè cognoſcitur ex Regionibus Hungarico ſceptro potiſſimum olim aut hodie ſubiectis: ſcilicet reſtringebatur *olim Germaniâ, Poloniâ, Italiâ*, & *Græciâ*, quia id totum fuiſſe Hungarici juris, ex Hiſtoria Hungarica

[illegible] intelligimus. De *Slauonia* Maiori
liquet, cuius etiam pars nondum re-
uulſa eſt, & *Jaderenſis* comitatus Vene-
tis eſt venditus à Rege Hungariæ.
Seruia quoque & *Boſſena* Hungaros
agnouere, antequam jugum Otto-
manicum reciperet. *Bulgari* ſæpè cum
Hungaris depugnarunt, & ab iis ſub-
iugati ſunt. De *Tranſyluania*, & *Walachia*
tam certum, vt ne quidem aliqui Po-
loni dubitent, quanquam in eas pro-
uincias aliquid juris ſibi vindicent.
confer FVNCCIVM in Breuiario or-
bis hodiè Imperantis c. 8. Q. 1. & *Con-
ringium* apud OLDENBVRG de Hun-
garia; vbi Antiquam ab Hodierna
Hungaria ratione Danubii eximiè diſ-
cernit, Pannoniamque vtramquè latè
explicat. † Nos verò Hungariam ho- 2
diè vocamus id, quod alii Regiones
iſtricas eruditè nuncupant, & eſt tra-
ctus ille porrectus ſecundum † *longi-* 3
tudinem ab oſtio aut oppido *Fiume*
Italico limite ad *Kiliam* veterem in
oſtio Iſtri. Secundum † *latitudinem* 4
verò ab oſtio Fluuii *Drini*, vel *Lodrini*,
Albaniæ termino ad montem *Car-
pethum.* Ac proindè *Longitudo* hæc com-
plectitur milliaria Italica 780. Fran-
cicas Leucas.390. Hungaricas 182. Bul-
garicas 195. *Latitudo* verò continet mil-
liaria 420. Leucas vero 210. Bulgaricas
105. Hungaricas 98. † Verùm enim-
verò quo de hac Regione ante omnia
diſtinctius conſtet, non extra oleas fo-
re judico, ſi tanquam in tabella *Brietii*

Hodierna?

Iuxta Longitudinem?

Latitudinem?

Milliaria?

Q. 100.
Quomodo diuidatur
Magna Hungaria à
Brietio?

 Magnæ

Magnæ Hungariæ diuiſionem huic loco conuenienter ſubiiciam: conſtituit autem regiones alias ad Iſtrum

Simpliciter Turcicas, quas ſubdiuidit in
- *Deſpoticas*, has ſcindendo
  - 1. in *Bulgariam*, eamque tum
    - *Veram*. Sophiam
    - *Cibelam Tartari &c.* Dobruciam
  - 2. *Seruiam*. eamque in
    - *Seruiam* *Nouibazariam*
    - *Raſciam*. Albam Græcam.
  - 3. *Boſſenam*, tum
    - *Ducalem*. Vammelukam
    - *Regiam*. Seralium
- *Clientelares*, veluti
  - *Tranſyluaniam*. Albam Juliam.
  - *Valachiam* eamque tum
    - *Propriam*. Targouiſcam.
    - *Moldauiam*. Suczouam.
    - *Beſſarauiam* Moncaſtrum.

Mixtas, veluti in
- *Sclauoniam Magnam*, hanc iterum
  - 1. in *Sclauoniam* tum
    - *Auſtriacam*. Zagabriam. Copranizam. Fanum S. Georgii, & S. Martini
    - *Turcicam*. Gradiſciam. Poſegam. Feſſenociam. Petrouinam.
  - 2. *Croatiam* tum
    - 1. *Auſtriacam*. Fanum S. Viti. Brigihoniam. Seniam. Vakarizam. Siſciam. Montem Likam. Petrinam.
    - 2. *Turcicam*. Vihitzam. Caſtanouizium. Liram. Carbanam Ciiſſam.
    - 3. *Venetam*. Duareſium. Macaſcam.
  - . *Dalmatiam* tum

A.

A. { 1. *Venetam*. Jaderam Ænonam. Nouigardiam. Sicum. Palarium Tragurium. Piguntium. Cataram. Buduam.
2. *Turcicam*. Scardonam.
3. *Rempublicam*. Raguſinam. Epidaurum.

REGNVM HVNGARIÆ, quod diuiditur in

{ *Superiorem*, quæ verſus Poloniam tendit, & eſt trans Danubium, quæque eſt vicina Viennæ & Auſtriaco Archiducatui adjacet, pertinuitque olim ad Pannoniam inferiorem. Illa penè tota hodiè ceſſit Turcis, ut parum ſuperſit, quod hactenus in poteſtatem eorum non peruenerit. Omnis certè ager vsque ad Arrabonem eſt Turcis tributarius, quapropter illi Ruſtici vocantur die gehuldige Bauren / qui Sacramento ſunt addicti Turcæ, & Regi Hungariæ, quo cautum, quod vtriquè velint tributa dare, nec ullis incommodare. Vltra autem Arrabonem fluuium nonnulla exigua caſtra ſunt in manu Chriſtianorum. Rudolphus enim 2. contra Turcas ſuperiori ſeculo ſub finem an. 99. bellum geſſit, & haud pauca caſtra eripuit illis, & ſi quidem perrexiſſet, a conſilia ſua inſtruere potuiſſet, ut Turcis bonam partem rurſus eripere valuiſſet, ſed mutato conſilio facta eſt ingens commutatio rerum, cuius urbes ſunt vel

{ *Auſtriacæ*, quo refertur:

{ 1. *Poſoninium*.
2. *Fillek*.
3. *Nitria*.
4. *Biſtricia*.
5. *Tyrnauia*.
6. *Unguaria*.

A.B.C.

 7. *Tokaum*.

A.B.C. 7. *Tokeum.*
8. *Eperies.*
9. *Caſſouia.*
10. *Segedinum.*
11. *Cenadium.*
Turcicæ veluti
1. *Agria.*
2. *Temeſia.*
3. *Zodnokum.*
4. *Vacia.*
5. *Peſtum.*
6. *Coloza.*
7. *Fuldeacum.*
8. *Nouobusla*, quæ anno 1663. finito bello in poteſtate Turcarum manſit. Rex v. LEOPOLDVS nouum extruxit rurſus fortalitium, quod à nomine ipſius dicitur **Leopoldſtatt.**

Inferiorem, cuius *Vrbes* ſunt aliæ
Auſtriacæ, quo ſpectant
1. *Comorra.*
2. *Altenburgum.*
3. *Iouarinum ſ. Arrabo.*
4. *Pappa.*
5. *Sabaria.*
Turcicæ. quo pertinent
1. *Buda.*
2. *Alba Regalis.*
3. *Strigonium.*
4. *Veſprimum.*
5. *Petrouaradinum.*
6. *Sirmium.*
7. *Quinque Eccleſiæ.*
8. *Sigethum.*
9. *Caniſa.*

Alii

Alii diuidunt Regnum Hungariæ quemadmodum *Danubio*, *Sauo*, *Drauo*, *Tibiſco* eſt circumſcriptum, in 60. *Comitatus*, quorum 25. Rex Hungariæ, Princeps Tranſyluaniæ 8. Turca 27. poſſidet. Hoc autem *Septentrionem* verſus ſpectat Sarmatiam Europæam; verſus *ortum* Tranſyluaniam; verſus *Meridiem*, Slauoniam, verſus *Occaſum*, Auſtriam. *Longum* & *latum* eſt ferè 60. mill. German. ita SCHALLESIVS de Terraqueo Orbe §. 21. juncto FRELICHIO part. 2. Viator. L. 1. & FVNCCIO in Breuiario orbis hodiè imperantis c. 8. q. 2. † Aliis obuium eſt diuidere illud juxta limites hunc in modum. Ponunt autem ab *Oriente* Tranſyluaniam, & Raſcianorum Regionem, Myſiam olim dictam. *Auſtrale* eius latus claudit Drauus Fluuius, & habet ſimul ad *Meridiem* Croatiam. Ad *Septentrionem* habet montem Carpetem, Poloniam, & Morauiam cum Ruſſia. Ad *Occidentem* Auſtriæ & Stiriæ ſunt confinia. Et hi numerant cùm BRIEZIO noſtro olim in eo 73. Comitatus ſ. Regiones, qui poſteà ad 60. ſunt contracti. Eorum 25. ſunt juris Auſtriaci, 27. Turcici, qui tamen ſunt ampliſſimi, qua ratione longè maior Ottomannica eſt ditio, quam Germanica. Tranſyluanus octo decerpſit Comitatus.

1 Q. 101. Quomodo diuidatur Regnum Hungariæ ab aliis.

2 *Iterum ab Aliis*

§. 14. ſeqq) Alia interualla ponit Joh. NADANYI in Floro Hungarico pag. 1. ſub Proœmii finem. † Prima ætas,

Q. 102. de Periodis Regni Hungarici? 1 *Ætas Prima.*

ætas, inquit, ferociſſima fuit, profligata
graſſante, per ſexcentos propemodum annos, religione: quo eos tempore belluarum omnium ſæuitiam ſuperâſſe conſtans memoria perhibet.

Secunda
2 † Sequens à Geyſa & Stephano Chriſtianis Principibus, ad Ludouicum Caroli filium trecentos quadraginta annos patet: quâ diu colluctata, interdum & prorsùs expilata, emergere

Tertia.
3 non dubitauit. † Indè ad noſtra tempora anni trecenti triginta, quibus in ſenectutem vergens, retro ferri ſublapſa Hungarorũ res cœpit; niſi quod ſub Matthia lacertos mouerit, & ſenectus Imperii, quaſi reddita juuentute, reuixerit. Continuationẽ verborum repete ſupra ex parte 1. Quęſt. 62. p. 49. iuncto Hornii orbe imperante de

Alia Intervalla obſeruantur.
4 Regno Hung. † Omnium verò diſtinctiſſimè per quæſtiones deſcripſit non ita pridem anteà allegatus Funccius c. l. Q. 11. 12. 13. Quo loco ampliſſimum

Primum.
5 fuiſſe reſpondet (1.) † ſub Carolo Roberto: Complectebatur enim tunc Dalmatiam, Croatiam, Seruiam, Bulgariam, Bosniam, magnam Ruſſiæ

Secundum.
6 partem, ac in vniuerſum 13. Regna. † (2.) longè ante verò penitus id deſtruxerunt Tartari An. 1242. Duce namque *Bathi* Hungariam inuaſerant, opequè Cumanorum, qui magno numero in Hungaria exulabant, vniuerſum Regnum ita deſtruxerant, vt vix ſimilis in omni hiſtoria calamitas occur-

...tur. † (3) Diu poſt vehementer 7 *Tertium.*
...em debilitarunt regnũ Turcæ, cum
... Aſia in Thraciam intraiſſent. Impr:
...ter illi Hungariam ſub Sigiſ-
...do & Ludouico Vltimo, poſt fa-
...lia illa ad Nicopolin, Varnam, &
Mohazium prælia afflixerunt. Et
quanquam Matthias Coruinus Hun-
...ades, Scanderbegi Epirotæ auxilio
...ſus, Turcarum repreſſiſſet poten-
...iam: Eo tamen extincto maiora
...mpſit incrementa. Imprimis verò
commodiſſimam Turcis præbuit oc-
...ſionem, mors Ludouici 2. ad Mo-
...z occiſi An. 1526. quæ feralibus il-
...is turbis Hungariam inuolnit, quâ de
...e à nobis ſuperius, loco paulò antè
...tatò fuit actum. † (4) Auulſa tan- 8 *Quartum.*
dem à ſuo corpore, quæ olim Prouin-
...a Hungariæ fuerat, Tranſyluania:
...t enim poſtquam Zepuſius Palatinus,
& Tranſyluaniæ Princeps Regnum
Hungariæ inuaſiſſet, Tranſyluania ſub
Clientela Turcæ peculiarem Rempu-
blicam ac Principatum conſtituere
cœpit. Primus autem Tranſyluaniæ
Princeps Stephanus *Bathori* fuit, qui
Polon: rex creatus, ſucceſſorem fra-
trem *Chriſtophorum* habuit: hic *Sigiſ-
mundum*: Indè alii ordine ſucceſſerunt,
donec tandem Michael *Abaffi*, Geor-
gio Ragozi. 2. bello Sueco-Polon.
An. 1658. temerè ac improuidè ſe im-
miſcente, auſpiciis Turcæ Principa-
tum Tranſyluaniæ, nec tamen imme-
diatè,

Quintum.

9 diatè, obtineret. † (5.) Nouiſſimo v
rò tempore eſt miſera regni facie
quoad regionem præprimis ubi A
1663. Vrbs Hung.munitiſſima , m
gnoque militum præſidio firma
Neuheiſel/præter alias urbes plures
10 Turcarum ceſſit poteſtatem. † (6.
Miſerior tamen ob turbas, quibu
Hungariam hodiè involvunt, & pe
nitus lacerant Rebelles, non tam ad
verſus regionem , quàm religionem
nec ſolùm contrà regem , quam Le
gem Dei temerè pugnantes.

Sextum.

Q. 103.
A quibus plagis Mundi tuta ſit Hungaria?

§.26. ſeqq.) Hungaria hodiè ſati
tuta eſt à parte *Septentrionali*, nemp
Polonis, & à parte *Occidentali*, nemp
Germanis & Bohemis ; ab *Oriente &*
Meridie, Hungaria habet infeſtiſſimum
hoſtem vicinum Turcam.

Q. 104.
De Aëre Hungarico? Seu qualitate cœli?

§ 33. ſeqq.) De Hungariæ aëre diuerſi diuerſa tradunt : Geog. HORNIVS in Orbe Polit. pag. 46. part. 4. ſcribit : Aëris temperiem exteris præſertim aduerſam, quod noctu nimio frigore inhorreſcat, mediâ verò luce omnia comburat. Aliter ſentit ANONYMVS de Repub. & Statu regni Hung. pag. 43. Aërem ſcilicet multis in locis humidum, ac denſa plerumquè caligine obſcurum. Philippus verò BRIETIVS in Parallel. Geograph. veteris & nouæ, parte 311. n. 3. aërem huius regionis omninò impuriorem eſſe ſtatuit, undè exteri diu viuere non poſſunt, ſed ſtatim contabeſcunt. Quarè

Quare cùm Poſoni, aut Germani hic bella gerunt, caſtra mutare ſubinde coguntur, ne phthiſi Hungaricâ corripiantur. Sordes quoquè, quæ exiliunt ex corporibus indigenarum, ſatis aëris putredinem arguunt. Inter cæteros hac de re æſtimo magni Conringii judicium alicubi differentis, dicendo: aërem variare, in *ſuperiori* enim Hungaria, qua parte adiacet *Septentrioni*, cœlum eſt rigidius; in *inferiori* verò clemens eſt & molle, & æſtivo tempore calidum. circa *Tibiſcum* amnem aër eſt ſatis clemens; ideoquè circa *Tokay* naſcitur vinum usque adeò generoſum; Præterea totum illud cœlum eſt nebuloſum propter euaporationes terreſtres. † Obſeruandum 2 verò, quod tota Hungaria cumprimis inferior habeat ignem ſubterraneum, nam ſi prope Danubium & Drauum ſcrobem feceris, poteris ibi ſudare, & balneum parare, quod etiam ruſtici eius viciniæ faciunt. Quorum autem Regio eſt aquoſa & ſimul calida, hinc perpetuæ ibi ſunt euaporationes, quæ faciunt aërem inſalubrem, idquè propterea, quoniam craſſus & calidus ibi euaporat, qui creat morbos varios, aptos putredini, ut qui non ſiccam vivit vitam, ſed Baccho deditus, etiam huic malo ſit obnoxius; undè etiam febris Hungaricus eſt infeſtus militi Germano, qui vino deditus eſt, atquè habet macida corpora. Propter æſtuoſitatem,

Hungaria habet ignem ſubterraneum.

Q. [illegible].
Quare pediculorum & pulicum maxima copia ſit in Hungaria?

ſitatem, & humiditatem inſuper t[illegible] incredibilis ibi copia pediculoru[illegible] pulicum naſci ſolet. Qua vero p[illegible]te eſt metallifera, aër eſt horridior. [illegible] ſolet eſſe in montibus Hercyniis. In *inferiori* Hungaria cœlum eſt mite, [illegible] enim campi plani, attamen propter vapores aëri eſt inſalubrior.

Q. 106.
De Salubritate aquarum?

§. 43.) Laudatus BRIETIUS anteacitato loco de aquis Hungariæ in genere refert, minus ſalubriores eſſe aëre, amnes inſuaues, ſi Danubium Budam
2 uſque excipias versùs Auſtriam. † Ea

&
Fluminum Hung: Præſtantia.

alioquin eſt Fluminum præſtantia, ut non immeritò Veteres Hungariæ Reges in Regni ſui Inſignibus 4. ductus tot itidem præcipuorum fluminum, Danubii, Savi, Dravi, & Tibiſci imaginem repræſentantes, uſurparint.

Deſcribitur Fluvius Drauus cum locis adjacentibus.

§. 49. *Draui*) Drauus è ſolitudine Alpium Noricarum, è loco quem *Toblium* accolæ vocant effuſus violenter, ubi ſe collegit intra margines, Carinthiam perlabitur, Stiriam, Sclauoniam, & in Raſſia miſcetur Danubio; Ejus accolę Illyricâ utuntur linguâ, poſt exceptos amnes è Stiria, Drauus tantâ fertur celeritate Hungariam inter & Seruiam, ut intuentium oculis officiat & turbet caput. Toto hoc ſpatio, vix urbs eſt alicuius nominis præter *D. Elizabetham*, & ad amniculos influentes in læuam ripam *Sigetum* (*Sasvvar* oppidum olim paludibus immerſum, nunc arx munitiſſima, ſedes Sangiaci. Ab

ea

... mill. 16. abſunt *Quinq, Eccleſiæ*, antiquum oppidum, in quo Solimannus Sigetum oppugnans fatis conceſſit An. 1568. Ingreditur verò Drauus Danubium juxta locum, quem Ptolomæus *Teutoburgum* appellat, qui hodiè celeberrimus vicus eſt cum *Baſilica* munito loco ſita, cui Epiſcopus Quinqueclesienſis præeſt.

Saui) Sauus ex Alpibus Carnicis exortus, ſuperioris Carinthiæ montes ſecans, fertur in ortum per Carniolam ad Vrbem *Æmoniam* Germ. Laubach / quæ ipſi inſidet, & præteruectus *Celejam* Romanam Coloniam, Præſidis olim huius Prouinciæ ſedem, nunc Comitatum Cilley, quietior labitur Croatiam ſeiungens à Sclauonia, & Bosniam à Raſcia, & per Seruiam ſuperbo alueo, quos illæ Regiones ipſi commiſerunt fluuios ſecum effundit ad Belgradum in Danubium, qui hinc Iſter appellatur. *Fluuius Sauus.*

Tibiſcii) Tibiſcus aliis *Tyſſia* eſt fluuius, quem totum ſola ſibi ulterior Hungaria vindicat, oritur in lat. 48. 30. è fonte exiguo, ſub altiſſimis Carpati jugis, in comitatu, quem à frigore dicimus *Maromaruſium*. Tantis intra trium milliarium ſpatium augetur incrementis, propter limpidiſſimos torrentes, qui in eum è vicinis montibus præcipitant, ut hinc patiens ſit navigiorum, quibus euehuntur lapides, frusta ſalis 4000. ſingula librarum *Tibiſcus Fluuius.*

circi-

circiter viginti. Ex illis anguſtiis eluctatus, ubi campeſtria attigit, fluit impurior, maximè poſt admiſſos amnes *Zamos*, *Bogrodum Tarſam*, *Wizzam*, *Sagyuam*, *Chryſum*, *Mariſcum*, & *Tamoſſam*, quorum omnium aquis auctus in Danubium euoluitur, minutis 15 ſupra oſtium *Saui* in eundem Danubium in lat. 45.20. Poſt varios fluxus, & Mæandros Tibiſcus *Perigienſem* Comitatum perluit, & in eo excipit amnem *Samoſum*, qui ortus in jugis *Daricis*, ad Moldauiam vergentibus, primo fluit orientem verſus, & *Gyvvlam* rigat, arcem Epiſcopalem; deindè conuerſus ad auſtrum radit pomœria ciuitatis *Coloſuariæ* ſ. Clauſenburg. Rigat etiam *Zatmariam*, oppidum utrumque munitum, nec non *Samos* oppidum. A flexu & oſtio *Samoſi*, abit verſus occaſum Tibiſcus ad *Toccajam* arcem natura & opibus firmam, ſed inundationibus obnoxiam propter confluentem hic *Bogrodum*, nec ita multò poſt *Tarſam*. vid. FOVRNIER.

Inſula Schütt.

§. 52. ad vocabulum Schütt) Flexum PTOLOMÆI Poſonium contendunt aliqui, fortè quod infra ea flectatur Danubius, & in quatuor diuiſus alueos complectatur plures Inſulas proceris decoras arboribus, quarum præcipua eſt *Scuta* 36. mill. longa, 13. lata, in qua ſunt viridaria, horti Regii, areæ aucupiis ſtratæ, piſcinæ ſalubres & pagi circiter 300. propter lætiſſima

pabu-

pabula. FOVRNIER in Geographia orbis notitia lib. 11. c. 9.

Fuit Superioribus bellis ſemper intacta.) de nouiſſimis longe aliter ſcribit CASPAR MAURER in Fortſetzung der Ungariſchen Chronick pag. 107. Unterdeſſen verſambleten ſich die Kayſerl. Generals-Perſonen in die Inſul Schutt/ zu berathſchlagen/wie dem Feind ein Abbruch zu thun wäre. Die Türcken und Tartarn machten den 17. Octobr. 1663. ein Anſchlag in die Inſul hinüber zuſetzen / welches Herr General Serini bald erkundſchafftet/ und dem Feind heimlich auffgewartet. Als ihrer bey 600. übergeſchwembt / gienge er mit völliger Furi auff ſie loß/machte mehrern theil nieder/ und náme die übrigen gefangen/ unter denen waren drey vorneme Türcken / die ſtracks anfangs ſich hoch zu ranzioniren erbotten &c.

Q. 107. Vtrum Inſula Scutâ uſque hac à Turcarum inuaſione illibata fuerit intacta?

§. 62. Non ſunt prætereundi amnes Danubium ingredientes: viam enim in auſtralem Danubii alueum ſibi aperiunt *Leytha* & *Arrabo*. *Leytha* Auſtriæ limes excipit riuum manantem ex *Neuſtadio* oppido minuto 48. 50. in quo Maximilianus natus & conditus eſt. Rigat deindè *Trauzmannſtorff*; & *Prukam*, arces ſuo modo munitas in auſtriæ limite. Ad oſtium eius ſunt *Oucar*, ubi viſuntur globi tormentarii magnæ molis, & *Altenburgum* oppidum cinctum operibus. In læuum verò Danubii alueum influunt amnes *Tyrna*, &

Q. 108. De amnibus Hungaricis Danubium ingredientibus.

Waga, hic oritur ex montibus Albiis, tranſit & per comitatus *Thurocinum*, & *Galgottum*. Conferatur Danubius à D. Bürkhen Germanicè editus, & Geographicè in tabella delineatus.

Q. 109. De flumine Arrabo.

§. 64. *Jaurinum*) hic fluuius quoquè dicitur *Arrabo*, item *Narrabo*, Germanicè Raab / oritur è montibus Stiriæ, nec mediocriter augetur amne *Sabario*, Germ. Günuß / qui *Sabariam* alluit; excipit deindè amnem alium profluentem ex *Peyſo* lacu ampliſſimo, ſed qui in paluſtria propemodum degenerat. *Fournier*.

Admiranda Aqua.

§. 96.) Meminit *Fournier* cap. 10. aquæ cuiusdã dictæ *Roſelina*, ad Schemnizium fluidæ, quæ lapideo cortice proxima ſedilia lignea ſic obduxit, ut lapidea videantur.

Q. 110. De Danubii Etymologia.

§. 127.) In voce *Danubii* nouiſſimè argutatur Cyriacus Lentulus ad *Taciti* Germaniam Pag. 18. ſeqq. quaſi priſcis Germanis cum admiratione dictum videatur Danup / ſiue Donauff / vel Dahinauff. loca enim ſolem orientem ſpectantia, naturâ occiduis editiora eſſe, antiquis perſuaſum fuit, undè etiam nunc vulgi, quin etiam eruditorum ſententia permanet, unum omnium fluuiorum Danubium, quod præter naturæ curſum fiat, fluxu in orientem tendere. Quæ vanæ ſapientiæ perſuaſio, & ratione renitente, & conuincente oculorum teſtimonio refellitur. Notat laudatus

tus *Fournier*, Danubium in uniuerſum 60. amnes recipere, quorum medius fermè numerus nauigabilis. Pontibus ſternitur uno & viginti à fonte ad Viennam, infra duobus tantum. Dicitur inſuper tantam dulcis aquæ copiam in mare inuehere, ut per 40. paſſuum millia maris aqua hauſtu dulcis percipiatur. Legatur omninò accuratiſſimus libellus antea allegatus de Danubio D. à Bürkhen.

§. 137.) Unter den vier Haubtſtrömen 1 (ſchreibt Chriſtian Münſicht pag. 16. in der Neu und kurtzen Beſchreibung des Königreichs Ungarn) iſt die Teyſſa das allerfiſchreichſte Waſſer in gantz Ungarn/nicht allein in kleinen/ ſondern auch groſſen Fiſchwerck/ als Stör/ und Hechten/dero Lebern zu weiln anderthalb Ellen lang / wie ingleichen Bärben und andere ꝛc. die übrigen Gewäſſer geben Lamperten/Berſich/Salmen/Föhren/ Bärben ꝛc. addit *Fournier* de copia piſcium in Tibiſco naſcentium, ut non rarò intra regionis limites diſtribui nequeant, neque euehi ad circumpoſitas, undè porcorum greges ali ſolent, ne ejecti in ripas aërem peſte inficiant. Ferunt alii unanimi ore Vngarica monumenta, tres quaſi in partes illum fluuium diuiſum, duas conſtituere aquam, tertiam piſcem. † Ratio verò cur Hungaria piſcibus admodum 2 abundet, exindè conſtat, quod Hungaria habeat ignem ſubterraneum, ad

Q. III: De piſcium omnis generis copia.

Ratio abundantiæ ſubjicitur.

generationem verò animalium duo faciunt, calor & humor.

Q. 112. De quantitate Hominum.

§. 145.) Quod quantitatem attinet, ea pro ſua anguſtia ſatis numeroſa eſt, poſſet tamen longè majorem numerum alere, & aleret, ſi perpetua pericula bellica abeſſent, quæ alia loca deſerta faciunt. In ſuperiori tamen Hungaria plures ſunt incolæ. circa Arrabonem numeroſiores ſunt, quam alibi. nam ad 100000. millia ex ſola nobilitate, & 20. oppidis poſſe legi militum, ex Nouellis aliquando accepimus.

Q. 113. De Pace Turcarum, Hungarorum, & Germanorum, an ſit inter eos fida vel infida?

§. 147.) Pax inter Turcas, Hungaros, & Germanos infida eſt, & nunquam caret excurſionibus, quia ſtatutum eſt, pacem non infringi, niſi educantur tormenta bellica. Lites autem ex eiusmodi excurſionibus ortas, hactenus compoſuerunt Præfectus Arrabonenſis & Baſſa Budenſis, cum Præfectis Auſtriacis. Hoc verò tempore potiſſimum dirimuntur Viennæ, quorſum tot querimoniis onuſti Chiauſi veniunt, utinam abhinc non uſquè adeò rerum noſtrarum ſpeculatores edocti ſæpè numero diſcederent.

Q. 114. De virtute intellectuali Hungarorum & quidem de prudentia.

§. 153.) Videntur Hungari ab ingeniis non deſtituti, & natiuis dotibus ſunt inſtructi, ſicut ex actionibus illorum colligere eſt, eos ſatis calidos, auidos, & verſutos eſſe, hinc ſi benè inſtituerentur, prudentia magis, magiſquè accederet. Doctorum itaquè numerus

merus eſt rariſſimus, imo non videtur ſapientiam illa indoles ſectari. ex omni æuo vix vnum aut alterum laudaueris, veluti Andream *Dudithium*, *Sambucum*, *Iſthuantium*: præter hos nullum ferè laudaueris tanto ſpatio temporis. Vniuerſa namque Europa nullum habet regnum minus inſtructum viris eruditis, veluti CONRINGIUS apud *Oldenburg* loquitur. De reliquo latinæ linguæ gnaros penè multos in Hungaria reperies, etiam qui ad ſtiuam ſunt religati latinè loquuntur.

§. 154.) A prima juuentute ita ſe omnibus aduerſis durabant, ut nec ignem, nec ſapidos expeterent cibos, ſed ex radicibus herbarum ſylueſtrium, crudâque carne pecorum viuerent. In ædes tectas nunquam intrabant, quod ſe ibi male ſecuros æſtimarent, igitur paſſim vagabundi, & per ſyluas, monteſquè diſpalata multitudine errabant, quâ ratione habitum corporis ex pellibus habebant. LUCAS DE LYNDA in deſcriptione Hungariæ; conferatur BRIETIUS.

§. 160.) Notentur verba Chriſtiani Münſichts loco citato pag. 14. dum ſcribit; die Inwohner diß Königreichs hat man iederzeit für dapffere/mutig/und ſtreitbare/ ja für recht fleiſſige und getreue Wächter der Chriſtenheit gehalten; geſtaltſamb ſie ſolches vor dieſes zum öfftern mit darbietung ihres Bluts genugſamb bewährt; ietziger Zeit aber will der Glantz

Q. 115. De moribus hodiernorum in vniuerſum.

A.B.C.7. *Tokeum.*

8. *Eperies.*

9. *Caſſouia.*

10. *Segedinum.*

11. *Cenadium.*

Turcicæ veluti

1. *Agria.*
2. *Temeſia.*
3. *Zodnokum.*
4. *Vaccia.*
5. *Peſtum.*
6. *Coloza.*
7. *Fuldeacum.*
8. *Nouohusla*, quæ anno 1663. finito bello in poteſtate Turcarum manſit. Rex v. LEOPOLDVS nouum extruxit rurſus fortalitium, quod à nomine ipſius dicitur Leopoldſtatt.

Inferiorem, cuius *Vrbes* ſunt aliæ

Auſtriacæ, quo ſpectant

1. *Comorra.*
2. *Altenburgum.*
3. *Jouarinum ſ. Arrabo.*
4. *Pappa.*
5. *Sabaria.*

Turcicæ. quo pertinent

1. *Buda.*
2. *Alba Regalis.*
3. *Strigonium.*
4. *Veſprimum.*
5. *Petrouaradinum.*
6. *Sirmium.*
7. *Quinque Eccleſiæ.*
8. *Sigethum.*
9. *Caniſa.*

Alii

Alii diuidunt Regnum Hungariæ quemadmodum *Danubio*, *Sauo*, *Drauo*, *Tibiſco* eſt circumſcriptum, in 60. *Comitatus*, quorum 25. Rex Hungariæ, Princeps Tranſyluaniæ 8. Turca 27. poſſidet. Hoc autem *Septentrionem* verſus ſpectat Sarmatiam Europæam; verſus *ortum* Tranſyluaniam; verſus *Meridiem*, Slauoniam, verſus *Occaſum*, Auſtriam. *Longum* & *latum* eſt ferè 60. mill. German. ita SCHALLESIVS de Terraqueo Orbe §. 21. juncto FRELICHIO part. 2. Viator. L. 1. & FVNCCIO in Breuiario orbis hodiè imperantis c. 8. q. 2. † Aliis obuium eſt diuidere 2

Q. 101. Quomodo diuidatur Regnum Hungariæ ab aliis. 1

Iterum ab Aliis

illud juxta limites hunc in modum. Ponunt autem ab *Oriente* Tranſyluaniam, & Raſcianorum Regionem, Myſiam olim dictam. *Auſtrale* eius latus claudit Drauus Fluuius, & habet ſimul ad *Meridiem* Croatiam. Ad *Septentrionem* habet montem Carpetem, Poloniam, & Morauiam cum Ruſſia. Ad *Occidentem* Auſtriæ & Stiriæ ſunt confinia. Et hi numerant cùm BRIEZIO noſtro olim in eo 73. Comitatus ſ. Regiones, qui poſteà ad 60. ſunt contracti. Eorum 25. ſunt juris Auſtriaci, 27. Turcici, qui tamen ſunt ampliſſimi, qua ratione longè maior Ottomannica eſt ditio, quam Germanica. Tranſyluanus octo decerpſit Comitatus.

§. 14. ſeqq.) Alia interualla ponit Joh. NADANYI in Floro Hungarico pag. 1. ſub Proœmii finem. † Prima 1

Q. 102. de Periodis Regni Hungarici? Ætas Prima.

 ætas,

Quintum.

9 diate, obtineret. † (5.) Nouiſſimo verò tempore eſt miſera regni facies, quoad regionem præprimis ubi An. 1663. Vrbs Hung. munitiſſima, magnoque militum præſidio firmata Neuheiſel/præter alias urbes plures in

Sextum.

10 Turcarum ceſſit poteſtatem. † (6.) Miſerior tamen ob turbas, quibus Hungariam hodiè involvunt, & penitus lacerant Rebelles, non tam adverſus regionem, quàm religionem, nec ſolùm contrà regem, quam Legem Dei temerè pugnantes.

Q. 103.
A quibus plagis Mundi tuta ſit Hungaria?

§. 26. ſeqq.) Hungaria hodiè ſatis tuta eſt à parte *Septentrionali*, nempè Polonis, & à parte *Occidentali*, nempè Germanis & Bohemis; ab *Oriente & Meridie*, Hungaria habet infeſtiſſimum hoſtem vicinum Turcam.

Q. 104.
De Aëre Hungarico? Seu qualitate cœli?

§ 33. ſeqq.) De Hungariæ aëre diuerſi diuerſa tradunt: Geog. HORNIVS in Orbe Polit. pag. 46. part. 4. ſcribit: Aëris temperiem exteris præſertim aduerſam, quod noctu nimio frigore inhorreſcat, mediâ verò luce omnia comburat. Aliter ſentit ANONYMVS de Repub. & Statu regni Hung. pag. 43. Aërem ſcilicet multis in locis humidum, ac denſa plerumquè caligine obſcurum. Philippus verò BRIETIVS in Parallel. Geograph. veteris & nouæ, parte 311. n. 3. aërem huius regionis omninò impuriorem eſſe ſtatuit, undè exteri diu viuere non poſſunt, ſed ſtatim contabeſcunt.

Quarè

Quare cùm Poloni, aut Germani hic bella gerunt, caſtra mutare ſub inde coguntur, ne phthiſi Hungaricâ corripiantur. Sordes quoquè, quæ exiſtunt ex corporibus indigenarum,ſatis aëris putredinem arguunt. Inter cæteros hac de re æſtimo magni CONRINGII judicium alicubi differentis, dicendo: aëre variare, in *ſuperiori* enim Hungaria, qua parte adiacet *Septentrioni*, cœlum eſt rigidius; in *inferiori* verò clemens eſt & molle, & æſtivo tempore calidum. circa *Tibiſcum* amnem aër eſt ſatis clemens, ideoquè circa *Tokay* naſcitur vinum usque adeò generoſum; Præterea totum illud cœlum eſt nebuloſum propter euaporationes terreſtres. † Obſeruandum 2 verò, quod tota Hungaria cumprimis inferior habeat ignem ſubterraneum, ut ſi prope Danubium & Drauum ſcrobem feceris,poteris ibi ſudare, & balneum parare, quod etiam ruſtici eius viciniæ faciunt. Quorum autem Regio eſt aquoſa & ſimul calida, hinc perpetuæ ibi ſunt euaporationes, quæ faciunt aërem inſalubrem, idquè propterea, quoniam craſſus & calidus ibi euaporat, qui creat morbos varios, aptos putredini,ut qui non ſiccam viuit vitam,ſed Baccho deditus, etiam huic malo ſit obnoxius; undè etiam febris Hungaricus eſt infeſtus militi Germano, qui vino deditus eſt,atquè hinc macida corpora. Propter æſtuoſitatem,

Hungaria habet ignem ſubterraneum.

Q. 105.
Quare pediculorum & pulicum maxima copia ſit in Hungaria?

ſitatem, & humiditatem inſuper terræ incredibilis ibi copia pediculorum & pulicum naſci ſolet. Qua vero parte eſt metallifera, aër eſt horridior ut ſolet eſſe in montibus Hercyniis. In *inferiori* Hungaria cœlum eſt mite, ſunt enim campi plani, attamen propter vapores aër eſt inſalubrior.

Q. 106.
De Salubritate aquarum?

§. 48.) Laudatus BRIETIVS antea citato loco de aquis Hungariæ in genere refert, minus ſalubriores eſſe aëre, amnes inſuaues, ſi Danubium Budam

&
Fluminum Hung: Præſtantia.

2 uſque excipias versùs Auſtriam. † Ea alioquin eſt Fluminum præſtantia, ut non immeritò Veteres Hungariæ Reges in Regni ſui Inſignibus 4. ductus tot itidem præcipuorum fluminum, Danubii, Savi, Dravi, & Tibiſci imaginem repræſentantes, uſurparint.

Deſcribitur Fluuius Drauus cum locis adjacentibus.

§. 49. *Draui*) Drauus è ſolitudine Alpium Noricarum, è loco quem *Toblium* accolæ vocant effuſus violenter, ubi ſe collegit intra margines, Carinthiam perlabitur, Stiriam, Sclauoniam, & in Raſſia miſcetur Danubio; Ejus accolę Illyricâ utuntur linguâ; poſt exceptos amnes è Stiria, Drauus tantâ fertur celeritate Hungariam inter & Serviam, ut intuentium oculis officiat & turbet caput. Toto hoc ſpatio, vix urbs eſt alicuius nominis præter *D. Elizabetham*, & ad amniculos influentes in læuam ripam *Sigetum* (*Sawvar* oppidum olim paludibus immerſum, nunc arx munitiſſima, ſedes Sangiaci. Ab

mill. 16. abſunt *Quinq; Eccleſiæ*, antiquum oppidum, in quo Solimannus Sigetum oppugnans fatis conceſſit Ann. 1568. Ingreditur verò Drauus Danubium juxta locum, quem Ptolomæus *Teutoburgum* appellat, qui hodiè celeberrimus vicus eſt cum *Baſilica* in unito loco ſita, cui Epiſcopus Quinqueccleſienſis præeſt.

Saui) Sauus ex Alpibus Carnicis exortus, ſuperioris Carinthiæ montes ſecans, fertur in ortum per Carniolam ad Vrbem *Æmoniam* Germ. Laubach / quæ ipſi inſidet, & præteruectus *Celejam* Romanam Coloniam, Præſidis olim huius Prouinciæ ſedem, nunc Comitatum Cilley, quietior labitur Croatiam ſeiungens à Sclauonia, & Bosniam à Raſcia, & per Seruiam ſuperbo alueo, quos illæ Regiones ipſi commiſerunt fluuios ſecum effundit ad Belgradum in Danubium, qui hinc Iſter appellatur. *Fluuius Sauus.*

Tibiſcii) Tibiſcus aliis *Tyſſia* eſt fluuius, quem totum ſola ſibi ulterior Hungaria vindicat, oritur in lat. 48. 30. è fonte exiguo, ſub altiſſimis Carpati jugis, in comitatu, quem à frigore dicimus *Maromaruſium*. Tantis intra trium milliarium ſpatium augetur incrementis, propter limpidiſſimos torrentes, qui in eum è vicinis montibus præcipitant, ut hinc patiens ſit navigiorum, quibus euehuntur lapides, i. fruſta ſalis 4000. ſingula librarum circi- *Tibiſcus Fluuius.*

circiter viginti. Ex illis anguſtiis eluctatus, ubi campeſtria attigit fluit impurior, maxime poſt admiſſos amnes *Zamos, Bogrodum Tarſam, Wizzam, Sagyuam, Chryſum, Mariſum, & Tamoſſum*, quorum omnium aquis auctus in Danubium euoluitur, minutis 15 ſupra oſtium *Saui* in eundem Danubium in lat. 45.20. Poſt varios fluxus, & Mæandros Tibiſcus *Perigienſem* Comitatum perluit, & in eo excipit amnem *Samoſum*, qui ortus in jugis *Daricis*, ad Moldauiam vergentibus, primo fluit orientem verſus, & *Gyvlam* rigat, arcem Epiſcopalem; deindè conuerſus ad auſtrum radit pomœria ciuitatis *Coloſuariæ* ſ. Clauſenburg. Rigat etiam *Zatmariam*, oppidum utrumque munitum, nec non *Samos* oppidum. A flexu & oſtio *Samoſi*, abit verſus occaſum Tibiſcus ad *Toccajam* arcem natura & opibus firmam, ſed inundationibus obnoxiam propter confluentem hic *Bogrodum*, nec ita multò poſt *Tarſam*. vid. FOVRNIER.

Inſula Schütt.

§. 52. ad vocabulum Schütt) Flexum PTOLOMÆI Poſonium contendunt aliqui, fortè quod infra ea flectatur Danubius, & in quatuor diuiſus alueos complectatur plures Inſulas proceris decoras arboribus, quarum præcipua eſt *Scuta* 36. mill. longa, 13. lata; in qua ſunt viridaria, horti Regii, areæ aucupiis ſtratæ, piſcinæ ſalubres & pagi circiter 300. propter lætiſſima pabu-

pabuli. FOVRNIER in Geographia orbis notitia lib.11. c.9.

Fuit Superioribus bellis ſemper intacta.) de nouiſſimis longè aliter ſcribit CASPAR MAURER in Fortſetzung der Ungariſchen Chronick pag. 107. Unterdeſſen verſambleten ſich die Kayſerl. Generals-Perſonen in die Inſul Schutt/ zu berathſchlagen/wie dem Feind ein Abbruch zu thun wäre. Die Türcken und Tartarn machten den 17. Octobr. 1663. ein Anſchlag in die Inſul hinüber zuſetzen/ welches Herr General Serini bald erkundſchäfftet/ und dem Feind heimlich auffgewartet. Als ihrer bey 600. übergeſchwembt/ gienge er mit völliger Furi auff ſie loß/machte mehrern theil nieder/ und náme die übrigen gefangen/ unter denen waren drey vorneme Türcken / die ſtracks anfangs ſich hoch zu ranzioniren erbotten &c.

Q. 107. Vtrum Inſula Scutá uſque hac à Turcarum inuaſione illæſa fuerit intacta?

§. 62. Non ſunt prætereundi amnes Danubium ingredientes: viam enim in auſtralem Danubii alueum ſibi aperiunt *Leytha* & *Arrabo*. *Leytha* Auſtriæ limes excipit riuum manantem ex *Neuſtadio* oppido minuto 48. 50. in quo Maximilianus natus & conditus eſt. Rigat deindè *Trauzmannſtorff*, & *Prukam*, arces ſuo modo munitas in auſtriæ limite. Ad oſtium eius ſunt *Ovár*, ubi viſuntur globi tormentarii magnæ molis; & *Altenburgum* oppidum cinctum operibus. In læuum verò Danubii alueum influunt amnes *Tyrna*, &

Q. 108. De amnibus Hungaricis Danubium ingredientibus.

I *Wagus*

Waga, hic oritur ex montibus Albi⸗s, tranſit & per comitatus *Thurocinum*, & *Galgotium*. Conferatur Danubius à D. Bürkſhen Germanicè editus, & Geographicè in tabella delineatus.

Q. 109.
De flumine Arrabo.

§. 64. *Jaurinum*) hic fluuius quoquè dicitur *Arrabo*, item *Narrabo*, Germanicè Raab / oritur è montibus Stiriæ, nec mediocriter augetur amne *Sabario*, Germ. Günnß / qui *Sabariam* alluit; excipit deindè amnem alium profluentem ex *Peyſo* lacu ampliſſimo, ſed qui in paluſtria propemodum degenerat. *Fournier*.

Admiranda Aqua.

§. 96.) Meminit *Fournier* cap. 10. aquæ cuiusdã dictæ *Roſelinæ*, ad Schemnizium fluidæ, quæ lapideo cortice proxima ſedilia lignea ſic obduxit, ut lapidea videantur.

Q. 110.
De Danubii Etymologia.

§. 127.) In voce *Danubii* nouiſſimè argutatur Cyriacus Lentulus ad *Taciti* Germaniam Pag. 18. ſeqq. quaſi priſcis Germanis cum admiratione dictum videatur Danup / ſiue Donauff / vel Dahinauff. loca enim ſolem orientem ſpectantia, naturâ occiduis editiora eſſe, antiquis perſuaſum fuit, undè etiam nunc vulgi, quin etiam eruditorum ſententia permanet, unum omnium fluuiorum Danubium, quod præter naturæ curſum fiat, fluxu in orientem tendere. Quæ vanæ ſapientiæ perſuaſio, & ratione renitente, & conuincente oculorum teſtimonio refellitur. Notat laudatus

rus *Fournier*, Danubium in uniuerſum 60. amnes recipere, quorum medius fermè numerus nauigabilis. Pontibus ſternitur uno & viginti à fonte ad Viennam, infra duobus tantum. Dicitur inſuper tantam dulcis aquæ copiam in mare inuehere, ut per 40. paſſuum millia maris aqua hauſtu dulcis percipiatur. Legatur omninò accuratiſſimus libellus antea allegatus de Danubio D. à Bürkhen.

§. 137.) Unter den vier Haubtſtrömen 1 (ſchreibt Chriſtian Münſicht pag. 16. in der Neu und kurtzen Beſchreibung des Königreichs Ungarn) iſt die Teyſſa das allerfiſchreichſte Waſſer in gantz Ungarn/nicht allein in kleinen/ ſondern auch groſſen Fiſchwerck/ als Stör/ und Hechten/dero Lebern zu weiln anderthalb Ellen lang / wie ingleichen Bärben und andere ꝛc. die übrigen Gewäſſer geben Lamperten/Berſich/Salmen/Föhren/ Bärben ꝛc. addit *Fournier* de copia piſcium in Tibiſco naſcentium, ut non rarò intra regionis limites diſtribui nequeant, neque euehi ad circumpoſitas, undè porcorum greges ali ſolent, ne ejecti in ripas aërem peſte inficiant. Ferunt alii unanimi ore Vngarica monumenta, tres quaſi in partes illum fluuium diuiſum, duas conſtituere aquam, tertiam piſcem. † Ratio verò cur Hungaria piſcibus admodum abundet, exindè conſtat, quod Hungaria habeat ignem ſubterraneum, ad 2

Q. III: De piſcium omnis generis copia.

Ratio abundantiæ ſubiicitur.

I 2 gene-

Magnæ Hungariæ diuiſionem huic loco conuenienter ſubiiciam: conſtituit autem regiones alias ad Iſtrum

Simpliciter Turcicas, quas ſubdiuidit in
- *Deſpoticas*, has ſcindendo
  - 1. in *Bulgariam*, eamque tum
    - *Veram*. Sophiam
    - *Cibelam Tartari &c.* Dobruciam
  - 2. *Seruiam*. eamque in
    - *Seruiam Nouibazariam*
    - *Raſciam*. Albam Græcam.
  - 3. *Boſſenam*, tum
    - *Ducalem*. Vammelukam
    - *Regiam*. Seralium
- *Clienterales*, veluti
  - *Tranſyluaniam*. Albam Juliam.
  - *Valachiam* eamque tum
    - *Propriam*. Targouiſcam.
    - *Moldauiam*. Suczouam.
    - *Beſſarabiam* Moncaſtrum.

Mixtas, veluti in
- *Sclauoniam Magnam*, hanc iterum
  - 1. in *Sclauoniam* tum
    - *Auſtriacam*. Zagabriam. Copranizam. Fanum S. Georgii, & S. Martini
    - *Turcicam*. Gradiſciam. Poſegam. Feſſenociam. Petrouinam.
  - 2. *Croatiam* tum
    - 1. *Auſtriacam*. Fanum S. Viti. Brigihoniam. Seniam. Vakarizam. Siciam. Montem Likam. Petrinam.
    - 2. *Turcicam*. Vihitzam. Caſtanouizium. Liram. Carbanam Cliſſam.
    - 3. *Venetam*. Duareſium. Macaſcam.
  - . *Dalmatiam* tum

A.

A. 1. *Venetam.* Jaderam Ænonam. Nouigardiam. Sicum. Palarium Tragurium. Piguntium. Cataram. Buduam.
2. *Turcicam.* Scardonam.
3. *Rempublicam.* Raguſinam. Epidaurum.

REGNVM HVNGARIÆ, quod diuiditur in

Superiorem, quæ verſus Poloniam tendit, & eſt trans Danubium, quæquè eſt vicina Viennæ & Auſtriaco Archiducatui adjacet, pertinuitque olim ad Pannoniam inferiorem. Illa penè tota hodiè ceſſit Turcis, ut parum ſuperſit, quod hactenus in poteſtatem eorum non peruenerit. Omnis certè ager vsque ad Arrabonem eſt Turcis tributarius, quapropter illi Ruſtici vocantur die gehuldige Bauren / qui Sacramento ſunt addicti Turcæ, & Regi Hungariæ, quo cautum, quod vtriquè velint tributa dare, nec ullis incommodare. Vltra autem Arrabonem fluuium nonnulla exigua caſtra ſunt in manu Chriſtianorum. Rudolphus enim 2. contra Turcas ſuperiori ſeculo ſub finem an. 99. bellum geſſit, & haud pauca caſtra eripuit illis, & ſi quidem perrexiſſet, a conſilia ſua inſtruere potuiſſet, ut Turcis bonam partem rurſus eripere valuiſſet, ſed mutato conſilio facta eſt ingens commutatio rerum, cuius urbes ſunt vel

Auſtriacæ, quo refertur:

1. *Poſoninium.*
2. *Tillek.*
3. *Nitria.*
4. *Biſtricia.*
5. *Tyrnauia.*
6. *Unguaria.*

A.B.C.

A.B.C.7. *Tokeum.*
8. *Eperies.*
9. *Caſſouia.*
10. *Segedinum.*
11. *Cenadium.*

Turcicæ veluti
1. *Agria.*
2. *Temeſia.*
3. *Zodnokum.*
4. *Vaccia.*
5. *Peſtum.*
6. *Coloza.*
7. *Fuldeacum.*
8. *Nouobusla*, quæ anno 1663. finito bello in poteſtate Turcarum manſit. Rex v. LEOPOLDVS nouum extruxit rurſus fortalitium, quod à nomine ipſius dicitur Leopoldſtatt.

Inferiorem, cuius *Vrbes* ſunt aliæ

Auſtriacæ, quo ſpectant
1. *Comorra.*
2. *Altenburgum.*
3. *Jouarinum ſ. Arrabo.*
4. *Pappa.*
5. *Sabaria.*

Turcicæ. quo pertinent
1. *Buda.*
2. *Alba Regalis.*
3. *Strigonium.*
4. *Veſprimum.*
5. *Petrouaradinum.*
6. *Sirmium.*
7. *Quinque Ecclesiæ.*
8. *Sigethum.*
9. *Caniſa.*

Alii

1 Alii diuidunt Regnum Hungariæ quemadmodum *Danubio*, *Sauo*, *Drauo*, *Tibiſco* eſt circumſcriptum, in 60. *Comitatus*, quorum 25. Rex Hungariæ, Princeps Tranſyluaniæ 8. Turca 27. poſſidet. Hoc autem *Septentrionem* verſus ſpectat Sarmatiam Europæam; verſus *ortum* Tranſyluaniam; verſus *Meridiem*, Slauoniam, verſus *Occaſum*, Auſtriam. *Longum* & *latum* eſt ferè 60. mill. German. ita SCHALLESIVS de Terraqueo Orbe §. 21. juncto FRELICHIO part. 2. Viator. L. 1. & FVNCCIO in Breuiario orbis hodiè imperantis c. 8. q. 2. † Aliis obuium eſt diuidere 2 illud juxta limites hunc in modum. Ponunt autem ab *Oriente* Tranſyluaniam, & Raſcianorum Regionem, Myſiam olim dictam. *Auſtrale* eius latus claudit Drauus Fluuius, & habet ſimul ad *Meridiem* Croatiam. Ad *Septentrionem* habet montem Carpetem, Poloniam, & Morauiam cum Ruſſia. Ad *Occidentem* Auſtriæ & Stiriæ ſunt confinia. Et hi numerant cùm BRIEZIO noſtro olim in eo 73. Comitatus ſ. Regiones, qui poſteà ad 60. ſunt contracti. Eorum 25. ſunt juris Auſtriaci, 27. Turcici, qui tamen ſunt ampliſſimi, qua ratione longè maior Ottomannica eſt ditio, quam Germanica. Tranſyluanus octo decerpſit Comitatus.

Q. 101. Quomodo diuidatur Regnum Hungariæ ab aliis.

Iterum ab Aliis

§. 14. ſeqq) Alia interualla ponit Joh. NADANYI in Floro Hungarico pag. 1. ſub Prooemii finem. † Prima 1 ætas,

Q. 102. de Periodis Regni Hungarici? *Ætas Prima.*

ætas, inquit, ferociſſima fuit, profana graſſante, per ſexcentos propemodum annos, religione: quo eos tempore belluarum omnium ſæuitiam ſuperâſſe conſtans memoria perhibet.

Secunda.

2 † Sequens à Geyſa & Stephano Chriſtianis Principibus, ad Ludouicum Caroli filium trecentos quadraginta annos patet: quâ diu colluctata, interdum & prorsùs expilata, emergere

Tertia.

3 non dubitauit. † Indè ad noſtra tempora anni trecenti triginta, quibus in ſenectutem vergens, retro ferri ſublapſa Hungarorũ res cœpit; niſi quod ſub Matthia lacertos mouerit, & ſenectus Imperii, quaſi reddita juuentute, reuixerit. Continuationẽ verborum repete ſupra ex parte 1. Quæſt. 62. p. 49. iuncto HORNII orbe imperante de

Alia Interualla obſeruantur.

4 Regno Hung. † Omnium verò diſtinctiſſimè per quæſtiones deſcripſit non ita pridem antea allegatus FUNCCIUS c.l. Q. 11. 12. 13. Quo loco ampliſſimum

Primum.

5 fuiſſe reſpondet (1.) † ſub Carolo Roberto: Complectebatur enim tunc Dalmatiam, Croatiam, Seruiam, Bulgariam, Bosniam, magnam Ruſſiæ

Secundum.

6 partem, ac in vniuerſum 13. Regna. † (2.) longè ante verò penitus id deſtruxerunt Tartari An. 1242. Duce namque *Bathi* Hungariam inuaſerant, opequè Cumanorum, qui magno numero in Hungaria exulabant, vniuerſum Regnum ita deſtruxerant, vt vix ſimilis in omni hiſtoria calamitas occur-

uerrat. † (3) Diu poſt vehementer 7 *Tertium!*
illem debilitarunt regnū Turcæ, cum
ex Aſia in Thraciam intraſſent. Impr:
grauiter illi Hungariam ſub Sigis-
mundo & Ludouico Vltimo, poſt fa-
cta illa ad Nicopolin, Varnam, &
Mohazium prælia afflixerunt. Et
quanquam Matthias Coruinus Hun-
niades, Scanderbegi Epirotæ auxilio
uſus, Turcarum repreſſiſſet poten-
tiam: Eo tamen extincto maiora
ſumpſit incrementa. Imprimis verò
commodiſſimam Turcis præbuit oc-
caſionem, mors Ludouici 2. ad Mo-
hatz occiſi An. 1526. quæ feralibus il-
lis turbis Hungariam inuoluit, quâ de
re à nobis ſuperius, loco paulò antè
citatò fuit actum. † (4) Auulſa tan- 8 *Quartum.*
dem à ſuo corpore, quæ olim Prouin-
cia Hungariæ fuerat, Tranſyluania:
Etenim poſtquam Zepuſins Palatinus,
& Tranſyluaniæ Princeps Regnum
Hungariæ inuaſiſſet, Tranſyluania ſub
Clientela Turcæ peculiarem Rempu-
blicam ac Principatum conſtituere
cœpit. Primus autem Tranſyluaniæ
Princeps Stephanus *Bathori* fuit, qui
Polon: rex creatus, ſucceſſorem fra-
trem *Chriſtophorum* habuit: hic *Sigiſ-
mundum:* Indè alii ordine ſucceſſerunt,
donec tandem Michael *Abaffi*, Geor-
gio Ragozi. 2. bello Sueco-Polon.
An. 1658. temerè ac improuidè ſe im-
miſcente, auſpiciis Turcæ Principa-
tum Tranſyluaniæ, nec tamen imme-
diatè,

Quintum:

9 diate, obtineret. † (5.) Nouiſſimo verò tempore eſt miſera regni facies, quoad regionem præprimis ubi An. 1663. Vrbs Hung.munitiſſima, magnoque militum præſidio firmata Neuheiſel/præter alias urbes plures in

Sextum.

10 Turcarum ceſſit poteſtatem. † (6.) Miſerior tamen ob turbas, quibus Hungariam hodiè involvunt, & penitus lacerant Rebelles, non tam adverſus regionem, quàm religionem, nec ſolùm contrà regem, quam Legem Dei temerè pugnantes.

Q. 103.
A quibus plagis Mundi tuta ſit Hungaria?

§. 26. ſeqq.) Hungaria hodiè ſatis tuta eſt à parte *Septentrionali*, nempè Polonis, & à parte *Occidentali*, nempè Germanis & Bohemis; ab *Oriente & Meridie*, Hungaria habet infeſtiſſimum hoſtem vicinum Turcam.

Q. 104.
De Aëre Hungarico? Seu qualitate cœli?

§ 33. ſeqq.) De Hungariæ aëre diuerſi diuerſa tradunt: Geog. Hornivs in Orbe Polit. pag. 46. part. 4. ſcribit: Aëris temperiem exteris præſertim aduerſam, quod noctu nimio frigore inhorreſcat, mediâ verò luce omnia comburat. Aliter ſentit Anonymvs de Repub. & Statu regni Hung. pag. 43. Aërem ſcilicet multis in locis humidum, ac denſa plerumquè caligine obſcurum. Philippus verò Brietivs in Parallel. Geograph. veteris & nouæ, parte 311. n. 3. aërem huius regionis omninò impuriorem eſſe ſtatuit, undè exteri diu viuere non poſſunt, ſed ſtatim contabeſcunt.

Quarè

Quare cùm Poloni, aut Germani hic bella gerunt, caſtra mutare ſubinde coguntur, ne phthiſi Hungaricâ corripiantur. Sordes quoquè, quæ exeunt ex corporibus indigenarum,ſatis aëris putredinem arguunt. Inter cæteros hac de re æſtimo magni CONRINGII judicium alicubi differentis, dicendo: aërem variare, in *ſuperiori* enim Hungaria, qua parte adiacet *Septentrioni*, cœlum eſt rigidius; in *inferiori* verò clemens eſt & molle, & æſtivo tempore calidum. circa *Tibiſcum* amnem aër eſt ſatis clemens, ideoquè circa *Tokay* naſcitur vinum uſque adeò generoſum; Prætereà totum illud cœlum eſt nebuloſum propter euaporationes terreſtres. † Obſeruandum 2 verò, quod tota Hungaria cumprimis inferior habeat ignem ſubterraneum, ita ſi prope Danubium & Drauum ſcrobem feceris,poteris ibi ſudare, & balneum parare, quod etiam ruſtici huius viciniæ faciunt. Quorum autem Regio eſt aquoſa & ſimul calida, hinc perpetuæ ibi ſunt euaporationes, quæ faciunt aërem inſalubrem, idquè propterea, quoniam craſſus & calidus ibi euaporat, qui creat morbos varios, aptos putredini,ut qui non ſiccam vivit vitam,ſed Baccho deditus, etiam huic malo ſit obnoxius; undè etiam Lues Hungaricus eſt infeſtus militi Germano, qui vino deditus eſt,atquè hinc macida corpora. Propter æſtuoſitatem,

Hungaria habet ignem ſubterraneum.

Q. 105.
Quare pediculorum, & pulicum maxima copia ſit in Hungaria?

ſitatem, & humiditatem inſuper terræ incredibilis ibi copia pediculorum & pulicum naſci ſolet. Qua vero parte eſt metallifera, aër eſt horridior, ut ſolet eſſe in montibus Hercyniis. In *inferiori* Hungaria cœlum eſt mite, ſunt enim campi plani, attamen propter vapores aër eſt inſalubrior.

Q. 106.
De Salubritate aquarum?

§. 48.) Laudatus BRIETIVS antea citato loco de aquis Hungariæ in genere refert, minus ſalubriores eſſe aëre, amnes inſuaves, ſi Danubium Budam
2 uſque excipias versùs Auſtriam. † Ea alioquin eſt Fluminum præſtantia, ut non immeritò Veteres Hungariæ Reges in Regni ſui Inſignibus 4. ductus tot itidem præcipuorum fluminum, Danubii, Savi, Dravi, & Tibiſci imaginem repræſentantes, uſurparint.

& Fluminum Hung: Præſtantia.

Deſcribitur Fluvius Drauus cum locis adjacentibus.

§. 49. *Draui*) Drauus è ſolitudine Alpium Noricarum, è loco quem *Toblium* accolæ vocant effuſus violenter, ubi ſe collegit intra margines, Carinthiam perlabitur, Stiriam, Sclauoniam, & in Raſſia miſcetur Danubio; Ejus accolę Illyricâ utuntur linguâ, poſt exceptos amnes è Stiria, Drauus tantá fertur celeritate Hungariam inter & Serviam, ut intuentium oculis officiat & turbet caput. Toto hoc ſpatio, vix urbs eſt alicuius nominis præter *D. Elizabetham*, & ad amniculos influentes in læuam ripam *Sigetum* (*ſ. Saswar* oppidum olim paludibus immerſum, nunc arx munitiſſima, ſedes Sangiaci. Ab

ea

...mill. 16. abſunt *Quinq, Eccleſiæ*, antiquum oppidum, in quo Solimannus ...etum oppugnans fatis conceſſit An. 1568. Ingreditur verò Drauus Danubium juxta locum, quem Ptolomæus *Teutoburgum* appellat, qui hodiè celeberrimus vicus eſt cum *Baſilica* munito loco ſita, cui Epiſcopus Quinqueclefienſis præeſt.

Saui) Sauus ex Alpibus Carnicis exortus, ſuperioris Carinthiæ montes ſecans, fertur in ortum per Carniolam ad Vrbem *Æmoniam* Germ. Laubach / quæ ipſi inſidet, & præteruectus *Celejam* Romanam Coloniam, Præſidis olim huius Prouinciæ ſedem, nunc Comitatum Cilley, quietior labitur Croatiam ſeiungens à Sclauonia, & Bosniam à Raſcia, & per Seruiam ſuperbo alueo, quos illæ Regiones ipſi commiſerunt fluuios ſecum effundit ad Belgradum in Danubium, qui hinc Iſter appellatur. *Fluuius Saui.*

Tibiſcii) Tibiſcus aliis *Tyſſia* eſt fluuius, quem totum ſola ſibi ulterior Hungaria vindicat, oritur in lat. 48. 30. è fonte exiguo, ſub altiſſimis Carpati jugis, in comitatu, quem à frigore dicimus *Maromaruſium*. Tantis intra trium milliarium ſpatium augetur incrementis, propter limpidiſſimos torrentes, qui in eum è vicinis montibus præcipitant, ut hinc patiens ſit navigiorum, quibus euehuntur lapides, l. fruſta ſalis 4000. ſingula librarum *Tibiſcus Fluuius.*

circi-

circiter viginti. Ex illis anguſtiis elu-ctatus, ubi campeſtria attigit, fluit impurior, maximè poſt admiſſos amnes *Zamos, Bogrodum Tarſam, Wizzam, Sagyuam, Chryſum, Mariſcum,* & *Tamoſſam*, quorum omnium aquis auctus in Danubium euoluitur, minutis 15 ſupra oſtium *Saui* in eundem Danubium in lat. 45.20. Poſt varios fluxus, & Mæandros Tibiſcus *Perigienſem* Comitatum perluit, & in eo excipit amnem *Samoſum*, qui ortus in jugis *Daricis*, ad Moldauiam vergentibus, primo fluit orientem verſus, & *Gyvlam* rigat, arcem Epiſcopalem; deindè conuerſus ad auſtrum radit pomœria ciuitatis *Coloſuariæ* ſ. Clauſenburg. Rigat etiam *Zatmariam*, oppidum utrumque munitum, nec non *Samos* oppidum. A flexu & oſtio *Samoſi*, abit verſus occaſum Tibiſcus ad *Toccajam* arcem natura & opibus firmam, ſed inundationibus obnoxiàm propter confluentem hic *Bogrodum*, nec ita multò poſt *Tarſam*. vid. Fovrnier.

Inſula Schütt.

§.52. ad vocabulum Schütt) Flexum Ptolomæi Poſonium contendunt aliqui, fortè quod infra ea flectatur Danubius, & in quatuor diuiſus alueos complectatur plures Inſulas proceris decoras arboribus, quarum præcipua eſt *Scuta* 36. mill. longa, 13. lata; in qua ſunt viridaria, horti Regii, areæ aucupiis ſtratæ, piſcinæ ſalubres & pagi circiter 300. propter lætiſſima pabu-

pabula. FOVRNIER in Geographia urbis noticia lib. 11. c. 9.

Fuit Superioribus bellis ſemper intacta:) de nouiſſimis longe aliter ſcribit CASPAR MAURER in Fortſetzung der Ungariſchen Chronick pag. 107. Unterdeſſen verſambleten ſich die Kayſerl. Generals-Perſonen in die Inſul Schutt/ zu berathſchlagen/wie dem Feind ein Abbruch zu thün wäre. Die Türcken und Tartarn machten den 17. Octobr. 1663. ein Anſchlag in die Inſul hinüber zuſetzen/ welches Herr General Serini bald erkundſchafftet/ und dem Feind heimlich auffgewartet. Als ihrer bey 600. übergeſchwembt/ gienge er mit völliger Fury auff ſie loß/machte mehrern theil nieder/ und náme die übrigen gefangen/ unter denen waren drey vorneme Türcken / die ſtracks anfangs ſich hoch zu ranzioniren erbotten &c.

Q. 107. Vtrum Inſu'a Scutā uſque hac à Turcarum inuaſione manſerit intacta?

§. 62. Non ſunt prætereundi amnes Danubium ingredientes: viam enim in auſtralem Danubii alueum ſibi aperiunt *Leytha* & *Arrabo*. *Leytha* Auſtriæ limes excipit riuum manantem ex *Neuſtadio* oppido minuto 48. 50. in quo Maximilianus natus & conditus eſt. Rigat deindè *Trauzmannſtorff*, & *Prukam*, arces ſuo modo munitas in auſtriæ limite. Ad oſtium eius ſunt *Ovar*, ubi viſuntur globi tormentarii magnæ molis, & *Altenburgum* oppidum cinctum operibus. In læuum verò Danubii alueum influunt amnes *Tyrna*, &

Q. 108. De amnibus Hungaricis Danubium ingredientibus.

 Wagus

Waga, hic oritur ex montibus Albiis, tranſit & per comitatus *Thurocinum*, & *Galgotium*. Conferatur Danubius à D. Bürkhen Germanicè editus, & Geographicè in tabella delineatus.

Q. 109. De flumine Arrabo.

§. 64. *Jaurinum*) hic fluuius quoquè dicitur *Arrabo*, item *Narrabo*, Germanicè Raab / oritur è montibus Stiriæ, nec mediocriter augetur amne *Sabario*, Germ. Günuß / qui *Sabariam* alluit; excipit deindè amnem alium profluentem ex *Peyſo* lacu ampliſſimo, ſed qui in paluſtria propemodum degenerat. *Fournier*.

Admiranda Aqua.

§. 96.) Meminit *Fournier* cap. 10. aquæ cuiusdã dictæ *Roſelinæ*, ad Schemnizium fluidæ, quæ lapideo cortice proxima ſedilia lignea ſic obduxit, ut lapidea videantur.

Q. 110. De Danubii Etymologia.

§. 127.) In voce *Danubii* nouiſſimè argutatur Cyriacus Lentulus ad *Taciti* Germaniam Pag. 18. ſeqq. quaſi priſcis Germanis cum admiratione dictum videatur Danup / ſiue Donauff / vel Dahinauff. loca enim ſolem orientem ſpectantia, naturâ occiduis editiora eſſe, antiquis perſuaſum fuit, undè etiam nunc vulgi, quin etiam eruditorum ſententia permanet, unum omnium fluuiorum Danubium, quod præter naturæ curſum fiat, fluxu in orientem tendere. Quæ vanæ ſapientiæ perſuaſio, & ratione renitente, & conuincente oculorum teſtimonio refellitur. Notat laudatus

ius *Fournier*, Danubium in uniuerſum 60. amnes recipere, quorum medius ferme numerus nauigabilis. Pontibus ſternitur uno & viginti à fonte ad Viennam, infra duobus tantum. Dicitur inſuper tantam dulcis aquæ copiam in mare inuehere, ut per 40. paſſuum millia maris aqua hauſtu dulcis percipiatur. Legatur omninò accuratiſſimus libellus antea allegatus de Danubio D. à Bürkhen.

§. 137.) Unter den vier Haubtſtrömen 1 (ſchreibt Chriſtian Münſicht pag. 16. in der Neu und kurtzen Beſchreibung des Königreichs Ungarn) iſt die Teyſſa das allerfiſchreichſte Waſſer in gantz Ungarn/nicht allein in kleinen/ ſondern auch groſſen Fiſchwerck/ als Stör/ und Hechten/dero Lebern zu weiln anderthalb Ellen lang / wie ingleichen Bärben und andere ꝛc. die übrigen Gewäſſer geben Lamperten/Berſich/Salmen/Föhren/ Bärben ꝛc. addit *Fournier* de copia piſcium in Tibiſco naſcentium, ut non rarò intra regionis limites diſtribui nequeant, nequè euehi ad circumpoſitas, undè porcorum greges ali ſolent, ne ejecti in ripas aërem peſte inficiant. Ferunt alii unanimi ore Vngarica monumenta, tres quaſi in partes illum fluuium diuiſum, duas conſtituere aquam, tertiam piſcem. † Ratio verò cur Hungaria piſcibus admodum 2 abundet, exindè conſtat, quod Hungaria habeat ignem ſubterraneum, ad

Q. III:
De piſcium omnis generis copia.

Ratio abundantiæ ſubiicitur.

I 2 gene-

generationem verò animalium duo faciunt, calor & humor.

Q. 112. De quantitate Hominum.

§. 145.) Quod quantitatem attinet, ea pro ſua anguſtia ſatis numeroſa eſt, poſſet tamen longè majorem numerum alere, & aleret, ſi perpetua pericula bellica abeſſent, quæ alia loca deſerta faciunt. In ſuperiori tamen Hungaria plures ſunt incolæ. circa Arrabonem numeroſiores ſunt, quam alibi, nam ad 100000. millia ex ſola nobilitate, & 20. oppidis poſſe legi militum, ex Nouellis aliquando accepimus.

Q. 113. De Pace Turcarum, Hungarorum, & Germanorum, an ſit inter eos fida vel infida?

§. 147.) Pax inter Turcas, Hungaros, & Germanos infida eſt, & nunquam caret excurſionibus, quia ſtatutum eſt, pacem non infringi, niſi educantur tormenta bellica. Lites autem ex eiusmodi excurſionibus ortas, hactenus compoſuerunt Præfectus Arrabonenſis & Baſſa Budenſis, cum Præfectis Auſtriacis. Hoc verò tempore potiſſimum dirimuntur Viennæ, quorſum tot querimoniis onuſti Chiauſi veniunt, utinam abhinc non uſquè adeò rerum noſtrarum ſpeculatores edocti ſæpè numero diſcederent.

Q. 114. De virtute intellectuali Hungarorum & quidem de prudentia.

§. 153.) Videntur Hungari ab ingeniis non deſtituti, & natiuis dotibus ſunt inſtructi, ſicut ex actionibus illorum colligere eſt, eos ſatis calidos, auidos, & verſutos eſſe, hinc ſi benè inſtituerentur, prudentia magis, magiſquè accederet. Doctorum itaquè numerus

merus eſt rariſſimus, imo non videtur ſapientiam illa indoles ſectari. ex omni æuo vix vnum aut alterum laudaueris, veluti Andream *Dudiium*, *Sambucum*, *Iſthuantium*: præter hos nullum ferè laudaueris tanto ſpatio temporis. Vniuerſa namque Europa nullum habet regnum minus inſtructum viris eruditis, veluti CONRINGIVS apud *Oldenburg* loquitur. De reliquo latinæ linguæ gnaros penè multos in Hungaria reperies, etiam qui ad ſtiuam ſunt religati latinè loquuntur.

§.154.) A prima juuentute ita ſe omnibus aduerſis durabant, ut nec ignem, nec ſapidos expeterent cibos, ſed ex radicibus herbarum ſylueſtrium, crudâque carne pecorum viuerent. In ædes tectas nunquam intrabant, quod ſe ibi male ſecuros æſtimarent, igitur paſſim vagabundi, & per ſyluas, montesquè diſpalata multitudine errabant, quâ ratione habitum corporis ex pellibus habebant. LVCAS DE LYNDA in deſcriptione Hungariæ; conferatur BRIETIVS.

§. 160.) Notentur verba Chriſtiani Münſichts loco citato pag. 14. dum ſcribit; die Inwohner diß Königreichs hat man iederzeit für dapffere/mutig/und ſtreitbare/ ja für recht fleiſſige und getreue Wächter der Chriſtenheit gehalten; geſtaltſamb ſie ſolches vor dieſes zum öfftern mit darbietung ihres Bluts genugſamb bewährt; ietziger Zeit aber will der Glantz

Q. 115. De moribus hodiernorum in vniuerſum.

ſolches unvergleichlichen hohen Ruhms bey jhro vielen faſt erdunckeln / denen der Scheu über den Hals ſchwebenden Türckiſcher Macht / beedes Courage und Treu ſchier miteinander aus den Hertzen reiſſen dörffte / dafern nicht eine fröliche Veränderung unſerer Niderlagen in allerhand gutẽ Progreſſen jhnen den zweiffel benim̃t/uñ ſie in ihrer ſchuldigſten deuotion uñ pflicht befeſtiget. Paria habet HORNIVS, alicubi ſcribens; Incolæ, ait, perpetua cum barbaris bella Hungarorũ natiuam indolem multum ab origine ſua mutârunt. Vulgus prædæ auidum; hinc intuta itinera, & nullo diſcrimine amicos atquè hoſtes habent. addatur obſeruatio noſtra ad diſquiſitionem infra 226. Nec ab his diſſentit BRIETIVS, vbi bellicoſos quidem Hungaros laudat, ſed parum fideles, & ex æquo Turcis & Chriſtianis infenſos, præſertim Germanis, quibuscum non conueniunt. Otio quoquè dedititiſſimos, tam viros, quàm fœminas ſcribit; eosquè intemperan-

Fames Hungarica Prouerbium.

2 tius cibis indulgere, † quarè ſecum famem dicuntur inferre, hinc fames Hungarica abit in prouerbium. Hiſce

Mores Nobilium.

3 accedit LVCAS DE LYNDA, † quandò notat Nobiles, Magnificos, plenos grauitatis, humanitatis, audaces, in conſiliis calidos & aſtutos, opibus potentes plurimos habere ex ſe pendentes, operamquè dare, vt timeantur, ac

Aromatum abuſus in Cibis.

4 honorentur. † Aromatum præthereà

tantam

tantam in cibis adhiberi copiam, quantum gens alia nulla. † In Venere ſunt 5 potiores, quam Itali & Hiſpani, & ſunt ſtrenui potatores. Inter Nobiles matrimonia contrahuntur, dum adhuc in cunis vagiunt, quibus poſtea non acquieſcere, grande nefas, & piandum morte. Quoad Fortitudinem ſciendum, quod pleraquè pars ſic ſatis ad arma ſit prompta, quin imò videas bonam partem illorum hodiè ad libertatem tuendam paratos; olim verò fuerunt ſeruilis animi, more Aſiaticorum populorum; verum ſeculo 13. cœpit ingens mutatio, & Nobiles cœperunt ſpirare ad libertatem, cuius hodiè ſunt tenaciſſimi, ſed plus quàm oportebat.

Libido quoad Venerem, & Potum.

Q. 116.
De Fortitudine in ſpecie.

§. 162.) Laurentius TOPPELTINVS 1 de orig. & occaſ. Tranſyl. cap. 8. ſcribit; linguam Hungaricam ab omnium finitimis nimium diuerſam eſſe, quin & Scythicam. Expertus citatus author dicta confirmat dum in conſenſu Anglorum, Italorum, Hiſpanorum, Germanorum, & Gallorum miſcuiſſet ſermonem cum ſuis, obſtupuêre tot linguarum periti ob miram eius ſingularitatem. Licet aliquot Italicas voculas, ſed pauciſſimas, in ea animaduertiſſet, quin & alias voces ex aliis linguis, ſed longè quæſitas conuenire. † Turcicæ autem linguæ quoad pri- 2 mitiua, & nomenclaturam viciniorem obſeruauit. De cætero tradit

Q. 117.
De lingua Hungarorum an cum cæteris aliquid commune habeat?

Conuenit magis cum Turcica, quam cum aliis linguis.

eam eſſe compendioſiſſimam, altosquè conceptus habere, & aptam altiores exoticas in ſuam transferre.

Scribitur latinis litteris.

3 † Scribunt eam latinis litteris, vtunturquè præter conſuetudinem Romanam frequentibus k. & y. †

Apud Christianos Hungaros demum invaluit modus ſcribendi Hungaricus, qui in ſcriptis libris ſcribendi hodièſusque deque habetur.

4 Antequam Chriſtianis caſtris accederent, ſcripſiſſe Hungaros nullibi legitur. Hodiè lingua iſta ita contemnitur, vt præter aliquot cantiunculas & ſacris opitulantes commentariolos poſteritas à ſuis nihil ſit habitura. Saltem noſtri temporis tragœdias conſcriberent, materiam ſatis amplam fortè ſuppeteret ipſa Hungaria.

Promiſcuus loquendi uſus hodiernus.

5 † Alias loquuntur hodiè vt plurimum Germanicè, Sclauicè, Turcicè, Bohemicè.

Q. 118.
De artibus liberalibus Hungarorum.

§. 175) Notanda ſunt verba Chriſtiani Münſichts l. c. quæ ita ſe habent; die was rechtſchaffen ſtudiren wollen / beſuchen g'meiniglich frembde / ſonderlich Teutſche Uniuerſitäten; zu Franckfurt an der Oder / allwo ſo wol die Ungarn als Siebenbürger von dem Churfürſten Georg Wilhelm zu Brandenburg An. 1628. ein Priuilegium erhalten / daß ſie jhnen nicht dörfften die Bachanten-Hörner abſtoſſen laſſen / wie andern Purſchen zu leiden obligt / in betrachtung daß die Nation vorhin durch den Türcken genugſam deponirt wird. Videatur diſquiſitio antecedens 153.

De artibus Mechanicis.

§. 180.) Artifices plerique, quos Hungaria habet, ſunt Germani, ſeu indigenæ, hinc fit vt Germani pleriquè

ſint in vrbibus, vbi artificia melius excoli queunt. Hungari verò intereà paſcunt armenta, & colunt agros, aut dant operam bello, ſunt enim à laboribus alieni.

§. 181.) A multis ſæculis dicti ſunt crudeles, & à ſæuitia infames; hodiequè ſunt ſanguine fundendo apti, ita, vt eorum maiores ad hoc nati videantur, propter quod itaque peſſimè ab aliis audiunt, præſertim, quod plebeii, nec non minima pars Nobilium hodiè ad prædandum obſeruentur procliues. Adde Diſquiſitionem 154. paulò antecedentem, & ad Diſquiſitionem 210. noſtras obſeruationes.

Q. 119.
De vitiis Hungarorum.
Quo refertur crudelitas.

§. 182.) Recentiores vultum trucem non adeò frequenter, vt olim, habent, multum tamen truculentiæ hodiè in illis ſupereſt. Quia verò corpore vt plurimum ſunt quadrato, ſatis ſani ſunt, laboribus tamen ferendis non ſunt adeò apti, nec etiam perindè robuſti, modo non aduerſarentur ſanitati nimiæ compotationes ex vino generoſo. Diuerſitatē alioquin corporum facit diuerſitas nationum, ſiquidem in oppidis inuenies multos Germanorum, alibi plures Hungarorum, in quibus paruam vt plurimum ſtaturam aduertas, alibi reliquias Scytharum, præſertim in Tranſyluania; ſimiliter bonam partam Hungariæ tenent Sarmatæ, qui ſunt Venetici ſanguinis, puta Croatas, & Sclauonos.

Q. 120.
De corporis diſpoſitione.

Hungarorum Serui.

2 † Habet prætereà ſeruos quosdam ex Bohemia oriundos, moribus & lingua à reliquis diuerſos, quæ diuerſitas quoquè hominum introducit diuerſi-

Officiales utplurimum ſunt Germani, nec non milites.

3 tatem animorum. † In Metallicis vero artibus, vt & aliis officiis publicis bona pars Germani, præſidia quoquè aut ex tota, aut ex potiſſima parte conſtant milite Germano, & quidem meritò hâc prærogatiuâ gaudent, † cùm

Ratio ſtatus.

ſine protectione Germanica jam dudum Hungaria periiſſet; Alia ratio eſt, quia Hungarorum ingenium ad eiusmodi munia capeſſenda & obeunda eſt ferè inhabile; quin & arcanum Regis Hungariæ ſubeſt, ut Hungari eo meliùs in obſequio contineantur.

Q. 121.
De Cryſtis, & pennis Hungarorum.

§. 183.) Addendum eſt aliquid de cryſtis & pennis Hungarorum, de quibus Toppeltinus *l. c. cap.* 17. *ita ſcribit*; Eſt in moribus Hungarûm noſtrorum, pileo affigere pennas accipitris, aquilæ, milui, aut cuiusuis auiculæ rapacis alam. Juuenes cumprimis hocce ornamēto mirè ſuperbè ſuperbiunt,

A Turcis mos affigendi pennas in pileis, quâ Tartares ſunt imitati.

id autem à Turcis didicerunt; Turci hoc ipſum accepere à Tartaris. Refert pro authoritate translata in latinum verba *Lazari Soranz. Ottom. part.* 2. *p.* 99. quæ ita ſonant: ſolent Turci perſimiles pennas gerere in capite, ſecuti mores Tartarorum, poſtquam videlicet *Zingi-Han*, quem perperam nonnulli *Changium* vocant, bubonis beneficio reten-

rerentus eſſet in viuis, quoniam bubo auis inſidens virgultis, ſub quibus forte latebat *Zingi Han*, per timorem & metum hoſtium ſe perſequentium, reddiderat ſecuros maleuolos iſtos; neque enim arbitrabantur bubonem in ale tecti hominis præſentiam ita patienter laturam. Vndè Tartari, referente *Haythone*, dictam auiculam ita venerantur, vt felices ſe prædicent, ſi pennis dictæ auis capita exornare poſſunt; itaquè paulatim hæc conſuetudo affigendi pennas quarumuis auium valdè inualuit, propter facti memoriam, reuerentiamuè Principis. Deſcribuntur ab EODEM ſequenti cap. 18. milites ferarum pellibus ornati hunc in modum: audaciores, ait, noſtræ militiæ fortitudinem metiuntur † ferinis pellibus, quas dorſo ſuſpenſas in terrorem hoſtium circumferre ſolent, id ex antiquitate retinent: Priſcis enim temporibus Heroes tali cultu gauiſos legimus, vt ap. *Virgilium* Æneid. 122. de eod. habitu gloriatur Æneas: Veſte ſuper fuluique inſternor pelle Leonis. Non rarò à ducibus noſtris propter facinora egregia Equites munerantur, honoranturquè pellibus ferarum; prout antiquitus vſuueniebat, *Marone* itidem teſtante lib. 9. Æneid. ỽ. 306. *Cornel. Tacit.* lib. 2. Hiſt. circa caſum Galbæ, nec minus, ait, ſæuum ſpectaculum erant ipſi, tergis ferarum, & ingentibus telis horrentes. In typis etiam 2 *De Ferinis Pellibus.*

etiam Columnæ Trojanæ millies Rom. hoc cultu videntur inſignes. *De re veſtiaria & amictu* Tranſylvanorum ferè cum Hungaris per omnia ſimili, videatur idem. c. 12. qui nihilominus ſeparatim de habitu Hungarorum. c. 13. tractat. nim. Hungaros breuioribus tunicis, eisquè tempore hyberno non ſine pœnitentia uti. Quandò ſuperiorem tunicam ſuſpendunt ad humerum & propendiculam gerunt exerto brachio dextro, non temere fit: antiquos enim togas ſuas, & lacinias perindè geſtâſſe legimus, & adſtipulantur omnes ſtatuæ, & Poëtæ: PLAVTVS humeri leuis & exfibulationis dextræ meminit in Mil. glor. act. 4. ſc. 4. ℣. 43. † Fœminarum Vngarorum Nobilium mundus benè ſuperbus eſt, ſed quia recens Galliciſſans, & Germaniſſans, tacendus. Animaduerti, ait, virgines cincinnas crinium, & tutulos, quos Romanæ ad verticem conuoluebant, occipiti applicare. Adiice, partem faciei, labia cumprimis & nares, velis tegunt, mutuatæ forſan à Romanis in ſignum pudicitiæ, ne (ut TACITVS lib. 13. ann. loquitur) aſpectum ſatient amatoribus. Credo id fieri ad auræ malignitatem excludendam. De *raſura* ſeu *tonſura* ſciendum ex eiusdem c. 11. vbi legere eſt: Ea hodiè orientales à præcipuis Europæis occidentalibus diſtingui, dum illi raſis capitibus & promiſſis barbis

iſ

Q. 122. De habitu Hungarorum; *& quidem Virorum.*

2 *Fœminarum.*

Q. 123. De raſura Hungarorum: Quâ diſtinguuntur orientales à præcipuis Europæis occidentalibus.

Ali verò hirſuti, barbæ tamen indigenantes incedunt, antiquis autem eſt vel natura perdocente nutrire capillos, quàm diuellere, ac iniuriis cœli & deformitati patere, apud veteres græcos, tonſuram ſeruitutis fuiſſe notam, probant ſcriptores, nec non apud Longobardos; Hungaros verò arbitror propterea tonſurâ uti, ne apprehendere ipſos crinibus hoſtes poſſent. Poſtquam itaquè Vlatislaus Sarmata Hungariæ regnò potiretur, raſio capitum, excepto vertice, introducta creditur. Atquè hinc Tranſyluani & Hungari tondi volunt, retentis barbis promiſſis; quas præſcindere rarum eſt viris prouectioribus, ac coniugatis, ſicuti cœlibes myſtace florentia labra geſtant, mento nouacula planato; ni publica officia ipſos grandæuis adiciant. † Rationem colligo promiſſarum barbarũ ex Clariſſimo THOMASIO Diſſert. de Barba, c. 1. Lem. 3. n. 12. dum ait, in barba tali grauitatis quandam tacitam confeſſionem eſſe. ſolent namquè homines etiam talibus externis flecti ad officium: Hinc ſuadent quoquè Politici, vt Magiſtratus aut Princeps externam faciei formam inter curas non minimas habeat. Id quod non ignorabant Senatores Romani, qui pexis ſuis ac delibatis barbis grandioribus tantum Senonibus Romam expugnantibus iniecerunt timorem, vt non tam cum hominibus,

Q. 124. De Barbis promiſſis Hungarorum.

2 *Ratiò expenditur à Thomaſio.*

nibus, quam Numinibus ſibi rem eſſe tremebundi crediderint. Maximam quoquè hac in re quæſiuerunt laudem *Franci*: Barbam inter Principum reſeruata numerantes, nemini plebejorum eam promittere conceſſere, vt hoc ipſo reges ſingulare quid habentes plus ſibi apud populum Maieſtatis acquirerent: & certè non alia priſcos commouit ratio, cum Diis ſuis inſignes adpingi curauerunt barbas, quàm vt eo venerabiliores illos hoc modo repræſentarent plebi. Quemadmodum verò inſignem authoritatem barba promiſſa conciliat, ſic quoquè horrendam formidinem, ac deformitatem affert. Itaquè Parmenio Dux Alexandri fortiſſimus, ita hirſutis Bactrianorum Scytharumquè faciebus fuit commotus, vt noctu potius, quàm interdiu cum ipſis confligendum ſuaderet, veritus ſc. ne terribili illorum occurſu milites perterrefacti terga fortè verterent. Sic in expeditionibus aduersùs Turcam in Hungaria miles quidam barbâ fuiſſe narratur, adeò prolixâ, vt eâ ſe præcingere conuolutâ poſſet, disiectâ verò obtegere, cuius quidem ipſe tam fuit amans, vt cum Præfectus totam legionem radi juberet, vitam pro barba offerret: atquè is ſolus barbæ gratiam nactus eſt.

A Barba promiſſa Authoritas, horrenda formido.

§. 186. ad verba prædicti.) add. confirmatio decretorum Andreæ, & Ludouici

douici Regum per Mariam Reginam, ac poſtmodum etiam per Matthiam Regem facta An. 1464.

§. 187. ad verba Tit. 14.) junctâ parr. 1. Tit. 9. Quod juramentum, quam ſanctè ſit ſeruandum, apparet inter alia ex reſcripto Honorii 3. Pontificis ad Coloſſenſ. Archiepiſcopum in cauſa alienationum quarundam contra dictum jusiurandum amiſſum cap. intellecto 33. X. de Jureiur. Et ideò hoc juramentum etiam principaliter hanc inducit Religionem, quam in Imperio Rom. Germanico jusiurandum reſpectu Capitulationis ab electo Imperatore interpoſitum, quo reſpectu inter affinia quoquè Capitulationis collocatur à LYMNÆO in nouiſſimo tractatu de capit. Impp. in Proleg. Sect. 9. n. 8. Quippè cùm olim vice Capitulationis, ſaltem juramentum articulatum fuerit LYMNÆO referente in dd. Proleg. Sect. 7. n. 9. Quid, quod magis eſt, ſimili modo ac in Imperio obtinet certa capita, articulos, & conditiones de republica Hungaricâ ſalubriter & ſecundum leges Regni fundamentales adminiſtranda, à Statibus propoſitas, & demum juramento confirmandas videre licet, nominatim circa Electionem VLATISLAI Regis, quarum inſcriptio ita ſe habet: Confirmatio jurium, conſuetudinum, & libertatum Regni, ac conditiones ſuſcepti regiminis VLATISLAI

Q. 125. De Iuramento Regum Hung.

Comparatur cum Germanorum, reſpectu capitulationis.

Iuramentum Vlatislai Reg. Hung.

TISLAI Regis An. 1490. add. quæ paſſim pro confirmatione libertatum, ac legum antiquarum, conſtitutiones à diuis emanârunt Regibus. Vid. Præfatio decr. Albert. Reg. artic. 1. decr. Matth. Reg. de An. 1464. artic. decr. Vlatisl. Reg. de An. 1492. artic. 15. Ferdin. Reg. de An. 1546. artic. 1. Rudolphi Reg. de An. 1582. Quæ vt & ſimiles jurisiurandi Regii vinculo feliciter ſeruantur. Conf. de eod. juram. BONFIN. rerũ Hung. lib. 9. dec. 4. Habetur autem eiusdem juramenti præſtandi forma, inter decreta Regni Hung. poſt. Præfat. conſtit. Ferd. Reg. Et hoc ipſum An. 1647. 16. Junii, quæ dies Dominica, & Sacroſanctæ Triadi ſacra erat, Poſonii Hungariæ Metropoli proximè ante portam ad Michaelem dictam, in prominenti, ſatisquè conſpicuo theatro ac throno pro Maieſtatis dignitate condecorato; in præſentia Statuum, & frequenti populorum concurſu; erectis duobus digitis præſtitit Sacro Diademate regni redimitus Sereniſſimus Princeps *Ferdinandus* 4. Nouiſſimè verò Regum omnium Hungaricorum Auguſtiſſimus *Leopoldus* noſter. Vid. Doctoris vndequâque Celeberrimi TABORIS COLLATIO Juris Rom. & Hung. Sect. 2. n. 6. ſeqq: Sed de his dicentur plura in cauſa Formali.

Iuramentum diui Ferd. 4. & Leopoldi omnium Regum Hung. Intentiſſimi.

Q. 126. De Subditorum Opibus.

§. 195.) Quamquam omnium rerum copia & abundantia gaudeat Hunga-

ria, magnarum tamen diuitiarum acceſſione indè non fruitur. Incolæ enim fructibus à terra copioſiſſimè progenitis contenti ſunt, & magna potius boum, quàm auri copia gaudent. Hinc facilè Turcis prædæ eſſent, niſi Imperatoris auxilio defenderentur. POPPING: in orbe illuſtrato.

§. 210.) vid. obſeruationes noſtræ ad diſquiſit. Aut. 160. hac in parte, quibus ſequentia ſuperaddo: ſcilicet: non ſum neſcius diſtinctionis ſuprà in Quæſt. 41. ſub initium huius operis allatæ de fama Patriæ alenda, vel reticendâ, quam illorum cauſa appoſui, quibus non alia lege liberè, ac verè quicquam ſcriptis diſſerere licet, niſi pace Patriæ. Ego verò ne tantoperè Hungariæ tanquam Patriæ obligatus videar, ob nudum miniſterium recens natum excipiendi (hoc enim modo, qui in mari natus eſt, in locum Patriæ venerari obſtrictus eſſet nauem, in qua Mater eũ peperit) vt vbi ſi occurrerint notoriè iniuſta, eadem impudentiſſimè defendam, aut ingenium meum ſceleribus laudandis vel ſubſcribendis commodem. Idcircò haud improbatum iri ſpero aliquando laborem qualemcunquè noſtrum Diſſertationi cuidam impendere, in qua referam, quæ in vtramquè partem de Regno Hung. more non minus Politicorum quam Juriſconſultorum Clariſſimorum vſitato diſputari eximiè valent. Interea

Q. 127. De Fama Hungarorum.

K vellem,

vellem, vt bona fama Hungarorum ab aliis duntaxat ſugillaretur, & in prædicamento tali hodienum exiſterent, nemo ſanè non eſſet, qui eos ab injuria ſtrenuè vindicaret. Sed quam in procliui eſt iniuſtitiam facti colligere ex ipſo facto; tam pronum eſt, non lapidi, ſed lapidari ſtylo dicta & ſcripta exempli causâ legere non tot litteris compoſitam apoſtrophen paranæticam, quam quot lacrymis, quibus imprimis complicum damnatorum Hungarorum deplorandum ſtatum nonnemo *Anonymorum* eſt perſecutus, ſc. antè paucos annos præcipui è proceribus Hungariæ ingentem inierunt conſpirationem contra Sacratiſſimum Imperatorem LEOPOLDUM: Supplicio tum vltimo mactati fuère *Nadaſti*, *Serinius*, *Francebanni*, & *Tattenbachius*, cum aliis, de quo negotio ſatis acta publica loquuntur, conſcripta præſertim ab Illuſtriſſimo Libero Barone Domino Domino ABELE (ſaluo reliquo Tit.) confer, ſi placet, Annum, Ferrei ſeculi decimi ſeptimi, ſeptuageſimum miraculoſum, DEO & virtute ſuperatum à Diuo LEOPOLDO Imperatore, aduerſæ fortunæ domitore &c. † Sed quis neſcit

Culpatur Hungarorum Perfidia, olim, & hodiè aduerſus Reges ſuos exercita.

2 Perfidiam veluti ſonticum quendam morbum apud Hungaros eſſe, ſic tamen, vt quemadmodum podagra ditiores, lautasque domos plerumque incolit, quaſi dedignans tuguria, & ſobrias

ſobrias pauperum tabernas: Ita quoque & Hungaria illa ἀτιςία Procerum potiſſimum ordinem affectetur. Fluxa gentis fides vel hinc etiam apertiſſimè liquet, quod è tanto bonorum Regum numero pauci fuerint, quibus aduersùs ſubditorum ſuorum contumaciam non fuerit dimicandum: ſic (1.) *Stephani Sancti* pietas grauiter tulit impia arma *Cupæ*, & cæterorum rebellionis ſociorum. (2.) *Caroli I.* Integritas ac probitas vix ſuperauit *Matthæi Trenſinii* perduellis potentiam, & vix effugit ſicas proditoris *Feliciani*, qui conſilio capto de Rege, Regina & filiis occidendis in ſuburbio Vicegradenſi, Regi prandenti gladio ſtricto ictum intentabat, ſed rege ſe ſubducente reginæ quatuor digitos amputabat, tandem & hoc ictu fruſtratus in regios pueros ruebat, quos pædagogi adſtantes obiectu corporum ſuorum protexere, vno ex eis lethaliter vulnerato. (3.) *Matthæi Coruini*, quantumuis felicis bellatoris fortitudo non parum exercita fuit ab ordinibus, qui obſequii jura arbitratu ſuo licenter interpretando in rebellium factionem coaluerant. (4.) adversùs *Sigiſmundum* armati proceres parem perfidiæ imanitatem exercuerunt, regiam intrando, Regem aut capturi, aut occiſuri, cùm ille nefarias coniuratorum molitiones animaduertens, mox arrepto pugione in medium progrederetur; Ecquis, in-

quiens, veſtrum manus ſuas ſanguine meo colorabit? Aut quidnam feci, quod me Regem veſtrum interimere vultis? Prodeat è vobis, ſi quis audet, & cum me ſolo ſolus congrediatur: aut quod plerique Senatores jam captum, & in cuſtodiam traditum in medio ſenatu trucidandum eſſe, ut olim Julium Cæſarem, ſtatuerunt, ſine dubio mente jam perfectum ſcelus crudeliſſimè executuri, niſi Sigiſmundus *Gariæ* viduæ Maieſtate oris, ſingularique facundia eius, & ampliſſimis promiſſionibus ad miſericordiam commotæ, beneficio elapſus, habitu ruſtico ad Hermannum *Cilia* Comitem noctu profugiſſet? plusquam immanis certè hæc eſt perfidia abominabile parricidium. & adhuc dum dirum perduellium memoriam ad omnem poſteritatem ſeruat *Sodo ſianæ* arcis arduæ rupi impoſitus per obſcurus carcer octoginta paſſus pro fundus, in quo *Sigismundus* Rex à Nico lao Marcellio Palatino ac Senat Hungarico detentus, ſemeſtrem ca ptiuitatem toleràſſe traditur. Plur bus exemplis confirmat perfidiam i lorum OLDENBVRGER in Theſaur Rerumpub. Conring. de Hung. in A dition:

Q. 128. Circa Nobilitatem Hungarorum.

§. 112. ſeqq.) Domini TABORIS d ctu Nobilitas Hungarorum conſid rari poteſt tum in

Conſ

Conſentaneis, vbi occurrunt ratio

Acquirendæ Nobilitatis, quæ proponitur tum in

Genere &

Exordio ſeu origine Nobilitatis, quæ deſcribitur in parte 1. Tit. 3. qualiter ab Hunore & Magore prouenerit, quos antiquitas Hunnida & Nimrodi primogenitos fuiſſe ſibi perſuadebat, hinc Attila Nepotem ſe Nimrodi ſcripſit. *Thuroz* parte 1. c. 2. ſed vide obſeruationes noſtras cauſæ efficienti ſubiectas.

Definitione ipſa, quæ eſt vel

Nominalis, tum

Etymologica, quæ eſſe poteſt, quod Nobilis (ob præclara facinora) noſcibilis eſſe debeat. parte. 1. tit. 4.

Homonymia peti poteſt ex diuerſis acceptionibus Nobilitatis, proditis in part. 1. tit. 2. 3. 4. 9. part. 2. tit. 68. part. 3. tit. 9.

Realis talis eſſe poteſt: quod ſit dignitas beneficio Principis ſ. Legis competens, hominem in gradum eminentiorem legitimè erigens. part. 1. tit. 4. & 6.

Specie, conſiderantur CAVSÆ quæ ſunt vel

Externæ ſunt

Efficiens, in hac conſideratur Nobilitas, quatenus acquiritur vel

Beneficio Principis cùm vel

Ipſe immediatè eam confert. part. 1. tit. 4. & 6.

Vice Principis gubernator, cui prouiſio teneræ ætatis Principis commiſſa eſt. parte 2. tit. 14. §. item vniuerſæ donationes &c. Proficiſcitur autem beneficium Principis vel

Sine adiuncta donatione quæ dicitur vel

A. B. C. D. E. F.

A.B. C.D.E. F.

Pura quando propter ſeruitia tantum aut præclaras virtutes confertur

Mixta, quando ob ſeruitia & ſimul adjunctam pecuniæ ſummã confertur. parte. 1. tit. 13. & 17. utriusquè donationis obiectum, ſ. res, quæ donantur JVRA POSSESSIONARIA, quorum natura conſideratur vel in

PRIMA ACQVISITIONE à part. 1. tit. 24. & ſeqq.

SVPERVENIENTE CONFIRMATIONE, quæ noua donatio dicitur, parte 1. tit. 26. &c.

Cum adiuncta donatione. part. 1. tit. 6.

Natiuitate prouenit Nobilitas vel

Vera. part. 1. tit. 7.

Ficta per adoptionem. part. 1. tit. 8. quæ conſenſu Principis fieri dicitur. in part. 1. tit. 66. ſ. Sed an etiam frater in aliquem effectum adoptari poſſit? vid. part. 1. tit. 57.

Finis eſt,

Primò, vt ſuperior inferiori præferatur. part. 1. tit. 3. & 13.

Secundò, vt virtuti debitum conſtituatur præmium. part. 1. tit. 4.

Tertiò, vt fideles ad virtutem porrò excolendam feruentiùs accendãtur. part. 1. tit. 13. in ſ. conſiderantes honoris augmentum non ambitione, ſed labore ad vnumquemque deuenire L. 14. C. de re milit. Ideò & ipſo jure Hung. Nobiles appellantur ſeruientes. part. 1. tit. 84.

Internæ ſunt

A.B.

Forma,

A. B.

Forma, Formale Nobilitatis dici poteſt: Ipſa ex plebeja conditione exemptio. part. 1. tit. 6.

Materia, circa *Subiectum* conſideranda veniunt &

Perſonæ acquirentes ſunt homines ad Nobilitatem ſuſcipiendam idonei. part. 1. tit. 4.

Modi acquirendi virtutibus definiuntur. Virtus enim eſt, per quam Nobilitas vera fundatur, part. 1. tit. 3. part. 2. tit. 68. præcipuè tamen Nobilitatem generat ea virtus, quæ militaris nuncupatur. Illa quippè eſt, quæ magnifici, & generoſi cordis eſſe dicitur. in part. 2. tit. 54. §. cum igitur prior &c. hæc poſſeſſorem ita animat, vt pro patriâ, cui magis, quam Parentibus, nati ſumus, argt. L. 35. ff. de Relig. & ſumptibus, mortem oppetere non detrectet. Cic. lib. 1. offic. cum in perpetuum per gloriam viuere intelligatur, qui ita occumbit. pr. Inſt. de Excuſat. Tut. Quam gloriam etiam Hungari noſtri præcipuam æſtimare ſolent. Vix enim vlla gens hactenus, aut populus pro Reipublicæ Chriſtianæ tutela, & propagatione, acriùs, aut conſtantius excubuit, quemadmodum loquitur Concinnator Juris Hung. in Præfat. ſua. Undè bellicoſiſſimum Europæ regnum Hungariam appellat SCALIGER in Epiſt. 99. in qua & hanc elegantem ſententiam ſubiungit, qui non cadit pro Patria, paucos ſibi ipſi promittit: Is, qui cadit, tum ſibi tum patriæ æternitatem (ſed videatur ſubtilis PUFFENDORFFII Diſſertatio ſub initium obſeruationum noſtrarũ citata de obligatione aduerſus Patriam paſſim)

Acquiſita Nobilitatis exhibet conſiderandum, &

A.

Ipſum Jus competens in ſe, quod explicari poteſt tum ratione

Effectuum, effectus autem Nobilitatis hi potiſſimum recenſentur:

Primò: Quod eiusmodi Nobiles membra ſacræ Coronæ eſſe cenſeantur. part.1. tit. 4. conf. artic. Poſon. 155. de An. 1647.

Secundò: Quod de bonis eiusmodi ſuis liberam diſponendi habeant facultatem. part. 1. tit. 5. & tit. 57. hæc diſpoſitio licita eſt, tum

Inter vivos. part. 1. tit. 57. ſeqq.

Mortis causâ (conſentiente tamen Rege) part. 1. tit. 6. ſeqq.

Tertiò: Quod præ aliis plebejis, certis prærogatiuis, priuilegiis, immunitatibus, & juribus gaudeant, quorum quatuor præcipua, ex quibus cætera fluunt, deſignantur in part. 1. tit. 9. add. part. 2. tit. 14. §. ulterius aduertendum. & tit. 23. tit. 67. jungend. cum tit. 68. part. 3. tit. 9. & tit. 32. conſ. artic. 15. Ludouici I. Regis de An. 1351.

Quartò: Quod priuilegia nobilitaria, non ſint merè perſonalia, ſed perpetuò in poſteros quoque propagari poſſint. part. 1. tit. 7. qui tamen, qualiter cum diſcrimine (1.) Sexus (2.) bonorum poſſeſſionariorum admittantur vid. part. 1. tit. 17. ſeqq. in ſpecie verò, qualiter pro indifferenti ſucceſſione clauſula, *Utriusq; Sexûs*, in litteris donationalibus requiratur, vid. part. 1. tit. 48. Et quæ jura *fœminas* potiſſimum concernant. vid. part. 1. à tit. 88. & ſeqq. 27.

Adiunctorum: Sunt autem adiuncta Nobilitatis

Primò: Arma, ſeu inſignia, de quorum origine videatur *Berneggerus* quæſt. in Tacitum 23. NOLDEN de ſtatu Nobilit. cap. 21. n. 25. HÔPPIN-

A. B. C.

GUS

A. B. C.

cus opere peramplo de inſignibus, quæ ſolum ad benè eſſe, non verò ad eſſentiam Nobilitatis requiri dicuntur in part. 1. tit. 6. poſſunt tamen prodeſſe ad probationem & faciliorem *Genealogiæ* demonſtrationem, de qua in part. 2. tit. 36.

Secundò: diuitiæ magnum Nobilitatis ornamentum, quibus parandis una cum Nobilitate etiam jura poſſeſſionaria (vt ſtylus habet) Principalis Munificentia confert, à quâ omnia jura poſſeſſionaria Magnatum & Nobilium prouenisse dicuntur in part. 1. tit. 13. 29.

Remedia tuendi, conſeruandique conſiſtunt

Primò: in defenſione Priuilegiorum. part. 1. tit. 9. huc referenda probatio Nobilitatis per gratioſa diplomata, in part. 1. tit. 6. de quorum (litteras donationales alias & ſtatutorias vocant) naturâ & effectu vid. part. 1. tit. 32. ſeqq.

Secundò: in defenſione jurium poſſeſſionariorum & quidem vel

Contrà Commentaneos: pro metarum confuſarum rectificatione obtinenda (Judicium finium regundorum appellat Jurisprudentia Romana) part. 1. tit. 84. ſeqq.

Contra alios violentos inuaſores. part. 1. tit. 68. conf. etiam de procedendi modis part. 1. tit. 31. part. 2. tit. 32. 36. ſeqq. ſi tamen contrà Nobil. agatur. vid. part. 2. tit. 67. part. 3. tit. 3. & tit. 26. 30.

Diſſentanea ſ. Nobilitatem euertentia ſunt delicta notam imprimentia, de quibus in part. 1. tit. 9. & 14. non verò honos ei ſeruandus eſt, qui ſe in fœdum ſcelus deduxit. L. 47. ff. de rit. nupt. L. 1. Cod. vbi Sena: vel Clariſ. L. 12. C. de dign. Lib. 12.

Fœdifragorum Hungarorum deſcriptio remiſſiuè allegatur.

Q. 129.

An Germanis conducat fœdus cum Hungaris inire?

1 §. 224.) Fœdifragos Hungaros deſcribit *Toppeltinus* loco ſupra citato in appendice Pag. 150. quod exemplum ſtatim ſubiiciemus. Altioris indaginis res eſt, ad Quæſtionem Politicam reſpondere: vtrum Germanis expediat cum Hungaris fœderatos eſſe? Satisfacit huic quæſtioni D. Textor de ratione Status Germ. c. 19. pag. 616. ſeqq. verbis: Germani ſc. Principes ac Status non poſſe ſibi meliùs proſpicere, quam per fœdera cùm Hungaris incunda. Quâ in re prælucet exemplum fœderis à Pontifice *Nicolao Quinto*, cœterisque ſociis cum Ulatislao Hung. Rege contra Turcam icti, quo cautum fuerat, ne quis ſociorum ulla ratione cum hoſte tranſigeret, pacemuè aut inducias faceret inconſultis, nec conſentientibus cœteris. Quamuis verò fœdus illud ex quodam accidenti multum damni attulerit, & propè in nervum eruperit rei Chriſtianæ, dum ſc. facta per Vlatislaum Regem, contrà capita fœderis cum hoſte belli transactione, Cardinalis Julianus eundem illum præmia jurisjurandi, quo induciæ iſtæ obfirmatæ fuerant, abſolutione, eo permouit, vt rupta fide, denuò ſocia arma contra Turcam jungeret, vbi non multo poſt apud Varnam, ingenti ſtrage conciſi ſunt Chriſtianorum exercitus; tamen intentio fœderis hactenus & in ſe erat bona, ac cautè ſibi proſpexerunt ſocii per illam

lam clauſulam, quod nemini quoad belli, vel pacis negotia cum Turca ſeorſim tractare liceat, ſed hanc rem cum omnes directò, vel per conſequentiam quandam tangat, debere quoque omnium arbitrio pro circumſtantiis committi. Sic itaque dico, prudenter facturos Germaniæ Principes & Status, quorum profectò tempeſtiuè nec nè, benè vel malè, pax aut bellum, Hungariæ inter regnum & Turcam fiat, per conſequentiam quandam multum intereſt, prudenter inquam facturos, ſi ſibi proſpiciant, remedio fœderis cum Hungaria, † hiſcè 2
Cautio.
clauſulis, quod communi nomine pacem vel bellum cum Turca ſint habituri, nec Hungaria inſciis vel non conſentientibus Germaniæ ordinibus bellum aduersùs Turcam ſuſcipere aut transigere præſumat. Si enim ad lubitum eius regni, excluſis ſociis aut bellum eſt aut pax, ac ſi, quod indè ſequitur, præter tempus vel circumſtantias rei Chriſtianæ, meliores hoſtis ſortiatur conditiones, oportet ordines Imperii, deindè iterum contribuere, & tamen dubium eſt, an aliquid, ac plus efficiatur, quàm antea. † Dicet verò 3
Dubium mouetur.
fortè aliquis, non fore arbitrii Statuum, vtrum in fœdus huiusmodi cum Hungariæ Proceribus coire velint, ſed pendere hoc ipſum à voluntate regis, quem veroſimile ſit non facile conſenſurum. † Reſpondeo, tale fœdus 4
Remouetur.

& regno

& Regno iſti & Imperio profuturum, propter Germaniæ ſimul & Hungariæ tantò validiorem ac conſtantiorem propugnationem: quod ſi verò hoc tale fœdus contra Turcam impetrare non poſſint, cautè magis de ſuis finibus ſolicitos fore Imperii Germanici ordines, quam de Hungariæ defenſione. Etſi, vt ſupra adduxi, tua res agatur, proximus cum ardeat Vcalegon, tamē viciſſim in defendendis vicinis conſiderandum eſt, ne tibi plus noceas, neuè pro aliorum ſalute vires tuas inſumendo, multum tibi attrahas oneris. In his itaque duobus totius rei cardo ſitus eſſe videtur, vt Germaniæ Principes tentent, num modo prædicto ſibi liceat, fœderis remedio cum Hungaris pangendi, conſulere, aut ſi id impetrare, vel omninò vel commodè nequeant, vti tunc ſeſe, ſuaque auxilia, ab Hungariæ defenſione ſubtrahant, ac terminos potius Germaniæ, velut in vniuerſum, ita cumprimis, quâ ex parte, eadem ad Turcarum poſſeſſiones maximè protenditur, firmis præſidiis, ac de ærario ſuſtentandis muniant, quam, dum exteris ſuccurrunt, ſua domi periculo exponant. Etenim ſi, quod Deus clementer auertit, vel apud Leuam, vel maximè nuper ad S. Gotthardum victi fuiſſent Chriſtiani exercitus, plerique conformiter dicunt, hoſtem non Auſtriam modò, Stiriam & cōfines Auſtriacæ domus prouincias

uincias inundaturum, ſed etiam pro viribus tentaturum fuiſſe, ut in interiorem quoque Germaniam, populabundus penetraret. Quoniam verò duplici illo prœlio, modo fœdus prædictum extitiſſet, toto bello ſuperior euaſiſſet, ac Turca ad æquiores multo pacis conditiones fuiſſet adactus: nam deliberâſſent utique omnes ſocii, an pro præſentibus tunc circumſtantiis, & inſigni ſpe victoriæ, non deberent hoſtem perſequi, ac fortè maluiſſent Imperii Principes & Status ad conſequendum plenam victoriam, vlteriores facere ſumptus, quam vt pacem iniquam tamdiu pro more, quamdiu hoſtis è re ſua duxerit, duraturam inirent. Cæterum quouſque expediat, Germaniam cum Hungaria in fœdera aſſociari, ex prælibatis hactenus jam poſſumus animaduertere. Cum enim non ita benè conueniant Germanica & Hungarica natio, ſatius eſſe videtur, † ſi fœdus iſtud non ſimpliciter 5
fiat vniuerſale, ſed magis reſtringatur ad res Turcicas, videlicet eo ſenſu, vt ſiue Germani ſiue Hungari, Turcam bello adoriri velint, ſiue ab eodem impetiti ſeſe debeant defendere, ſocietas aliqua inter illos exiſtat armorum, ac etiam vti bello parta, ſociali jure non minus cedant Germaniæ Imperio, quam Hungariæ, ceu quidem etiam nupero bello, Imperatorem inter & Status Imperii conuentum fuiſſe ter-

Fœdus ſimpliciter Vniuerſale diſſuadetur.

Ratio Conſilii exponitur. 6 ſe fertur. † Ratio autem eius rei, propter quam fœdus ſæpè dictum, in ſenſu reſtricto potius quam vniuerſali prodeſt, iſta cenſeri debet, quod ex vna parte, in caſu, vbi Germania per alios hoſtes bello peteretur, ab aſtantibus Hungaris plus nocumenti, quàm commodi, probabiliter eſſet expertura, dum ſcilicet illi, inter conſuetas direptiones, amicum ſolum ab hoſtili vix diſtinguerent; ex altera verò, quod Principes & Status Germaniæ hactenus ſemper ſoleant ſuccurrere Hungaris contra Turcas. Neque enim, intra hos ducentos annos, & quod excurrit, vllum ferè bellum, ab iis contrà hoſtem illum geſtum eſt, vbi non Hungarico exercitui, Germanicæ Legiones & auxilia fuerint intermiſta. Quin ex his maior eius pars plerumque ſolet conſtare. Cur non igitur deſiderent Germanici Principes & Status, fœdera facere velle cum Hungariæ Regno reſtricta, aut ſua impoſterùm

Obiectio. 7 denegare auxilia? At verò obiicies; hactenus Imperii Germanici Status fuiſſe ac etiamnum eſſe liberos, vtrum in bellis Hungarico-Turcicis, & quantis viribus ſumptibusvè aſſiſtere velint, ſi autem percuteretur huiusmodi fœdus cum Hungaria, illam libertatem ademptum, obligatumque iri Status Germaniæ, vt deinceps, jure fœderis, in ſubſidium veniant, adeoque videri eos per fœdus eiusmodi dete-

deterioris conditionis futuros. vid. laudatus *Textor.*

Odium Hungarorum adverſus Germanos.

§. 226.) Germanos ſupra alias gentes odere, ſeu bellum, quod vel inter ſe, vel contra Turcas geſſere æmulationem accendit, ſeu ipſa natura, Hungarorum & Germanorum naturam diſcernit. HORNIUS in orb. Pol. part. 4. pag. 47. Cum Germanis verò indigenis ſatis benè conuenit, quia dant operam commerciis, artes & alia excolunt, & quaſi ſub poteſtate illorum ſunt.

Q. 130. De Monte Crapalz.

§. 242.) In Atlante maiore hic ipſe mons vocatur Crapalz: Und ſoll zweifſels frey/ das vor alters berühmte Saarmatiſche/ oder Carpatiſche Gebürg ſeyn/ welches gegen Polen/ Reuſſen / Schleſien und Oeſterreich ſich erſtreckt/ und beedes das wildeſte / und höchſte unter allen mit ſeiner Höhe/ auch ſo gar die Schweitzeriſch Alpen übertreffend: alſo das allein die unterſten Jäher / dieſes weit ſich herumblenckenten Gebürgs gangbar / und mit Bäumen beſetzt; die oberſten theil aber/ ihrer grauſamen Höhe und rauher Unfreundlichkeit halber von wenigen betretten werden. Solchen neigenden Jähern nun werden an unterſchiedlicher Gegend unterſchiedliche vorbemelte Namen/ und noch andere mehr gegeben/ nemlich: der Vatter/ die Mutter/ der Scheuerbeng/ der Auershorn / der Gretner / der Wurtzelgrund/ der Ochſenberg/ der Wirtzgarten/ der Münch/ die Höle / die Jabluncke ꝛc.

alii. Qui ad montes accolunt, Lutheri hactenus ſequuti ſunt dogmata. Nobiles verò maxima ex parte Caluiniani. In terris porrò ad Turcā ſpectantibus, ultra 30. millia Catholicorum Romanorum reperiuntur, qui libero religionis gaudent exercitio. *Lucas de Lynda.* Idem fermè *Brietius* n.5. In Hungariam, ait, omnium hæreſeon fæces confluxêre; Lutherani, Caluiniſtæ, Arriani, Trinitarii, & qui non? Nobiles tamen plerique Catholicam fidem profitentur, maximè operâ Societatis Jeſu, quæ hic egregiam nauat operam. Augetur & Turcarum numerus indies, itemque Judæorum, quibus indicibus & ſpeculatoribus utuntur Machumetani. Quod vero illorum pietatem attinet, erga Deum ſic ſatis religioſi bona ex parte deprehenduntur; ante annos 45. præter propter pleraque pars Nobilium Ungarorum addicta fuit aut reformatæ, aut confeſſioni Auguſtanæ; tempore verò Ferdinandi 2. & 3. bona pars Procerum rediit ad Pontificia, quos ſub LEOPOLDO noſtro Pio, & inclyto Hungarorum Rege non tam ſuperſtites, quam reliquus totus populus, adiuuante Deo, Duce Nitrienſi omni pietatis veneratione proſequēdo Epiſcopo, Comite à *Golonicz* (tit.) luce verò Societatis Jeſu ſtrenua conſcientia hucusque ſequitur.

§. 59.) De Quæſtione, an hodiè ſucceſſio Q. 148. An ſucceſſio obtineat in Hungaria?

M

ceſſio obtineat in Hungaria ? ſcribit KIEFFER in diſſertatione Politica de domo Auſtriaca, eiusquè regnis &c. Quæſt.32. pag.178. ſequentia verba: Sereniſſimus ergò, ait, LEOPOLDVS I. huius nominis Imperator, jure hæreditario poſſidet Regnum Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, ut in eis ſuperiorem non recognoſcat, juxta ſequentem diſcurſum à natura deſumptum: Prout in partibus orientem reſpicientibus natura populorum ibi habitantium eſt, quod imperia hæreditaria electiuis præferant, ut de certo regni ſucceſſore ſint ſecuti, quem ament & protegant; ita etiam in vicinis partibus Ungaria cum Dalmatia & Croatia Belam una cum filiis jure hæreditario ſucceſſorem habuit, poſt cuius lineam extinctam electio Ungaris relicta ſucceſſorem dedit Wenceslaum Juniorem, Wenceslaui Regis Boëmiæ filium, ſed degenerem, ita ut in locum eius depoſiti Otto, qui filiam Belæ IV. Regis Boëmiæ Ungarorum vxorem habebat, ſubſtitueretur: verùm à Principe Septem Montium cuſtodiæ traditus cauſauit, ut Sigiſmundo Regi Bohemiæ, Duci Morauiæ, Sileſiæ, Luſatiæ, Corona Ungarica deferretur, cuius Filia Alberti V. Rom. Imp. conjux fuit, quem mortuo Sigiſmundo, in Regem aſſumpſerunt Ungari. Gerhard. de Rhoo in Hiſt. Auſtr. l. 5. p. 1455. cuius ſine liberis defuncti

Ladiſlai

Ladislai ſoror Elizabetha Caſimiro Poloniæ Regi nupſerat, ita ut pro Regno Vngarico & Boëmico conſequendo quinque competentes viderentur, nempè Fridericus IV. Imp. Albertus VI. Fratres & Sigiſmundus Tyrolenſibus Princeps patruelis Caſimirus Poloniæ Rex, ſub quibus diſſenſionibus Status Ungariæ Matthiam Coruinum elegerunt, cum quo Fridericus IV. Imp. conuenit, ut Regnum Coruino concederet, ad hæredes Imperatoris rediturũ, ſi Coruinus absq; legitimo hærede maſculo decederet, interim uterquè ab omnibus Regni Magnatibus Rex Ungariæ prædicaretur. Gerhard. de Rhoo l. 7. p. 273. & 383. poſt cuius Coruini diſceſſum Vladislaus Boëmiæ Rex Maximiliano Regnum præripuit, cum hoc tamen de nouo conuenit, ut ſi ſine liberis maſculis intermoreretur, ad Maximilianum eiusquè poſteritatem Regnum Bohemiæ reuolueretur. ita teſtatur Gerhardus de Rhoo l. 10. p. 387. idquè ex poſtfacto contigit. Nam Vladislaus Filium habuit Ludouicum, qui pactum de ſuccedendo confirmauit. Gerhardus de Rhoo l. 12. p. 341. Euenit autem, ut hic Ludouicus in pugna cum Turcis An. 1526. commiſſa occumberet, cuius ſororem Annam Ferdinandus I. in vxorem uti habuit, ita ex pacto publico jure merito Ungariam affectauit, cui Ungari præten-

dentes eſſe regnũ electitium, ob deficientem maſculum hæredem, ſeſe opposuerunt, & Joannem Sepuſium Tranſyluaniæ, ſiue ſeptem montium, Weuwodam in Regem elegerunt; contra quem Ferdinandus I. arma ſumpſit quidem victorioſa: his non obſtantibus, denuò cum Joanne conuenit, ut poſt mortem ſuam Regnum Ungariæ ad Ferdinandum eiusquè lineam deuolueretur, quos tamen tractatus nequè Solimannus Turcarum Imperator, nec Joannis vidua Iſabella, nec filius in cunis Stephanus poſt obitum Joannis probare voluit. Quorum contradictione non obſtante Ferdinando I. in Regno Ungariæ. Maximilianus II. Rudolphus II. Matthias I. Ferdinandus II. Ferdinandus III. Inuictiſſimus Leopoldus I. modernus Romanorum electus Imperator ſucceſſerunt, & ad exemplum Regni Boëmici pro hæreditario hucusquè poſſederunt. Hiscè lucem accommodat STRAUCHIUS in Diſſert. I. Jurispub. Exoter. §. 24. dum verba illa ſubiicit, ſcribendo: Pannoniæ ſeu Hungariæ regno potiebatur Vladislaus II. Jagellonis, ex Caſimiro filio, Poloniæ Rege, nepos. Hic cum Imperatore Maximiliano I. cui jus, per conuentionem inter patrem Fridericum III. Imperat. & Matthiam Coruinum Regem Ungariæ Odenburgi factam, in regnum quæſitum erat, pactum Poſonii anno

Pactum cum domo Auſtriacâ de Succeßione in Regnum Hungariæ.

1491.

1491. de ſucceſſione Auſtriacorum in Regnum Hungariæ renouauit, cum conſenſu omnium regni Ordinum, cœpitque tum ex pacto Maximilianus titulum ſibi Regni Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæque præſcribere. Defuncto autem Vladiſlao controuerſia Ferdinando I. Anno 1526. mota fuit de ſucceſſione à Joanne de Zapolia, comite Zepuſienſi, & Tranſyluaniæ Weiwodâ, cliente Turcico. Atque ita duobus Regibus Hungariæ creatis, Joannes ad Turcam receptum quærebat. Sed Ferdinandus cum exercitu, cui ducem præfecerat Caſimirum, Marchionem Brandeburgenſem, in Hungariam profectus, aliquot oppida, caſtella, & arces occupauit, & regni Proceres ad comitia euocauit. Ibi de jure Ferdinandi copiosè diſceptatum: Ferdinando objectum, pacta Odeburgica de futura ſucceſſione fuiſſe, adeoque jure ciuili & canonico improbata. Deindè Ordines regni non conſenſiſſe his pactionibus. Porro ipſam Odenburgicam conuentionem non loqui, niſi de Friderico Imperatore, eoquè mortuo, de filiis ipſius, quem eorum electuri forent Ordines. Jam, morte Ludouici Regis, nequè Fridericum Cæſarem, nequè filiorum eius quenquam ſuperfuiſſe. Adeoque pacta conuenta, quæ ſtrictè interpretanda, expirâſſe, loquentia de filiis, non de nepotibus. arg. §. fin. inſtitut.

Ferdinando I. de Succeſſione mouetur controuerſia.

Eius rationes ex parte Ioannis de Zapoliâ.

ſtitur. de Leg. agn.tut. Imò tempore morientis Matthiæ, ne quidem in rerum natura fuiſſe Ferdinandum. Denique Imperatores Fridericum & Maximilianum tacitè videri renunciâſſe pactis, ex quo poſt mortem Matthiæ Regis paſſi fuerint, Ordines regni uti liberrimâ electione. Quibus ex parte Ferdinandi replicatum: conceſſionem hanc minimè eſſe de ſucceſſione futurâ, ſed de ſucceſſionis jam competentis Friderico ſuſpenſione, quâ Fridericus promiſiſſet, ſe Matthiæ vitio creato Regi, eiusque deſcendentibus ceſſurum regno, donec eius familia eſſet extincta. Quin nec eiusmodi pactionem omnem omninò jure reprobari. quâ de quæſtione tractat Alexander de Imolâ in l. ſtipulatio hoc modo concepta ff. de V.O. Jaſon. in l.fin. C. de pact. Hart. Piſt. lib. 4. q.1.2.3.4.5.6. Heig. p. 1. q. 23. præcipuè ceſſare regulam illam inter milites prohibitiuam. l.19. C. de pact. Hotom.I.conſ.72.n.33. Nihilquè eſſe receptius, quam eiusmodi pacta hæreditaria Erbverbrüderungen / quibus illuſtrium perſonarum hæreditas, alterutrâ ſtirpe extincta, alteri deſtinatur. Heig. p.1. q. 2. H. Piſtor. lib. 4. q.12.n.19. cum ſeqq. Rad. Forner. lib. 4. rer. quot. cap. 7. Quibus omnibus accedere confirmationes Pontificis & Imperatoris. Sed & certum eſſe apud

Rationes pro Ferdinando.

Inter-

Interpretes juris ciuilis, nomine filiorum etiam nepotes comprehendi, per text. in l. ſi pactum. ff. de probat. l. veteris C. de contr. & comm. ſtip. l. cum auus, ff. de cond. & demonſtr. Barthol. in l. liberorum ff. de V. S. & in l. ſi quis filiabus & ſeqq. ff. de Teſtam. tutel. l. uxorem concubinæ. ff. de legatis 3. l. filium. ff. ad Sct. Maced. l. Senatus. ff. de R. N. In §. autem oppoſito ſingularem eſſe rationem, quod verbis iſtis teſtatoris grauetur tutor, pupilli autem non interſit fieri extenſionem. Ideò ſtrictè ibi accipiendam eſſe filii appellationem. Allegabatur inſuper electio Ferdinandi Poſonii facta anno 1557. Deniquè Jus hæreditarium uxoris Ferdinandi Annæ Vladiſlai filiæ. Jus enim & conſuetudinem per 100 indè annos roboratum eſſe, ut, Rege Hungariæ ſine maſculis mortuo, regnum illud deferatur fœminis, & ex his cognatis. Reperiri hac de re caſus ad minimum V vel VI. Sic Regi Stephano ſucceſſiſſe Petrum, ex ſorore Stephani natum. Item Abbam per vxorem, Stephani I. ſororem, regno potitum. Ludovico I. filia Maria ſucceſſit, quæ pòſt Sigiſmundo Imperatori nupta. Sigiſmundo deniquè in Regno Hungariæ ſucceſſit Eliſabetha filia, quæ, ubi nupſit Archiduci Alberto, inaugurationem cum jure regni ei, ceu fructum dotis attulit. Et quamuis non deeſſent, quæ hiſce ob- *Regni Hungariæ fœmina capaces.*

M 4 tende-

tenderentur ex parte Joannis Weiwodæ, peruicit tamen Ferdinandi causâ, isque ad Albam Regalem inſignia Regni Hungarici adeptus eſt.

Q. 149. An Rex Hungariæ Ius habeat conſtituendi Epiſcopos.

§.65.) Huc pertinet jus conſtituendi Epiſcopos, quod Hungariæ Reges uſque ad tempora Paſchalis. 2. hauerunt inueſtiendi Epiſcopos. ARNISÆVS de Jure Maieſtatis cap. 6. n. 10. p. 288. ſub fin.

Q. 150. circa Metalla?

Quæritur inſuper, an jus circa Metalla obtineat? Neg. ex eod. ARNISÆO de Jure Maieſt. cap. 5. n. 4. pag. 392.

Q. 151. circa Monetam?

§.69.) Jus Monetæ tamen Regi competit, de quo Otto Friſingenſis ſcribit: Nullus in tam ſpatioſo ambitu, Rege excepto, Monetam vel Telonium habere audet. Idem *Arniſæus* de Jure Majeſtatis cap.7.n.4.pag.315.

Q. 152. de reditibus totius regni?

§.70.) Quos ex fodinis reditus percipiat, dictum eſt ad part. 2. diſtinct. 264. Reliqua verò redituum pars ex vectigalibus pecori impoſitis colligitur: hæc ad 32000 Ducatorum tendit. Summa uniuerſim ſumpta 224 millia aureorum eſt, quàm ordinariè ex toto regno capit. LVCAS DE LYNDA; BRIETIVS verò ſequentem æſtimationem inſtituit: Auſtriacum, ſcribit, ex ditione ſua colligere 200 Ducatorum millia, Turcam verò vix undè militibus ſuis ſtipendium numeret.

Q. 153. de Iure Hungarorum?

§.72.) Ad illuſtrandam hinc & indè diſper-

diſperſam Juris Hung. materiam, opportunè ſe offerunt legenda veſtigia conſultiſſimi D. TABORIS, quæ ex collatione Juris Romani & Hungarici ſatis ſuperque apparent. Separatis autem ſeparandis, ea ſolummodo hic commemorare placet, quæ ſcopo noſtro potiſſimum inſeruire videbuntur.

§.73. In rem itaque magis ſeruit laudati Domini *Taboris* diuiſio c. l. Sect. 2. quam deſumit tum ab

Objecto, eſt autem Jus vel

Publicum, Huius denominationem attribuit ſeqq. Regni Hung. Conſtiturionibus: n. 1. lit. (A.) in quibus Hungari ſibi proſpexerunt vel de

Regno ineundo. Omnium autē præcipuam Legem Fundamentalem habendam monet: Decretum illud de Nobilium libertate conſeruanda à Primo Stephano Rege inſtitutum in Decret. eiusd. lib. 1. cap. 4. quod poſtmodum in An. 1222. ab Andrea Secundo non modo repetitum, ſed & in certam diſtinctorum articulorum formam redactum & confirmatum eſt: undè excellentia ergò ſemper nomine Decreti Andreæ Regis inſignitur. vid. Jur. conſuet. Hung. part. 2. tit. 6. & 14. Et hoc Aureæ Bullæ dignitate & encomiis meritò cenſendum eſt, cum & ipſe jam laudatus Princeps Andreas 2. in Articulo fin. d. Decreti ſui aureo ſigillo id ipſum roborari voluerit, & per ordinem ſucceſſionis poſtea ſceptra tenens Ludouicus Primus idem Decretum ad verbum repertum ac denuò confirmatum nomine Bullarum (quemadmodum habet concl. confirm. Decretorum Andreæ per Ludouic. fact.) expreſſè appellauerit. add. confirm: De-

cretorum Andreæ & Ludouici Regum per Mariam Reginam ac poſtmodum etiam per Matthiam Reg. facta Anno 1464. Et proindè cuncti Reges Hungariæ ſuper obſeruando Decreto &c. juramentum præſtare coguntur. Cuius ſupra in cauſa Materiali diſquiſit. 187. Author meminit, & nos paulò antè.

De Salute Regni regendi. Eâ itaquè ut feliciter defungantur, communes Regni ſponſiones latinè (cuius characteris honos in hoc negotio præpellet) conſcriptas conſtituunt, quas Decreta Comitiorum vocant, ſeu Articulos Diætales Landtages Articul. Vocabulum Diætæ verò in hoc ſignificatu &c. deriuatum videtur à verbo διαιτάω judico, ut arbiter, hinc diæta Græcis dicitur locus judiciorum, ſeu deliberationum. Quo nomine ſi comitia à noſtris appellentur, quæ uſitatè pro ipſo ad conſultandum & deliberandum de Reipub. conuentu, ſumuntur, tolerari poteſt appellatio ea ratione, qua alias Metonymia continentis pro contento admittitur. vid. Gerhard. Joh. Vossius Inſtitut. orat. L. 4. c. 7. junct. Carpzov. de Lege Regia Germ. c. 5. n. 18. ſeqq. Illæ autem Conſtitutiones licet in quibuſdam priuatorum quoque negotia dirimant; in plurimis tamen, non tam ſingulorum, quam uniuerſi ſalutem ſuffulciunt. Ad præfata inſuper jura de regno regendo, referenda quoque videtur ſpecialis ſubrogatio Juris Thauernicalis, in quo Thauernicalia Judicia (ita ſtylo curiæ conſueto appellantur) debito modo adornantur, quibus, qui præeſt, Thauernicorum Regalium Magiſter dicitur, quod judicium coincidit cum eo, cui Camerariorum Præfectus, ſeu Camerarius præfici ſolet. Ita explicante Joh. de Thurocz Chronici Hung. ab An. 1242. cap. conf. Decretum

A.B. Caroli

Caroli I. Regis circa fin. Eius quippè prouiſioni ſubſunt ea, quæ ad Cameram Regiam pertinent, ut Aurifodinarum. vid. de Decret. Caroli I. Regis. Salinarum, & quarundam liberarum Ciuitatum in cauſis diiudicatio. Jure conſuet. Hung. part. 3. tit. 8. Idem quoque noſter dicitur Judex appellationis in ſententiis liberarum Ciuitatum in Jure conſuet. Hung. part. 3. tit. 10. ſeqq. & Decret. 2. Sigiſm. Reg. de Anno 1405. artic. 4. quibus præmiſſis definitio ex Werbeuzii Juris conſuetudinarii Hung. Proleg. tit. 3. eſt ſubjungenda, quæ talis eſt: Publicum Jus eſt, quod principaliter ad imperium & regimen regnorum, publicamque utilitatem ſpectat. Explicationem eiuſd. videſis ap. D. *Taborem* l. c. lit. (B.) n. 2. nec non varia Juris publici capita lit. (C.) n. 1. 2.

Priuatum, cuius definitionem ex Jure quoque Ciuili mutuatur Concinnator Juris Hung. tit. 3. Proleg. c. libri. Quod in eo diuortium facit à Jure publico, cui non tam ſalus ſingulorum ciuium, quam totius Reipublicæ, ſuprema Lex eſt: Et hoc fundamento nititur conſtitutio Sigiſmundi Regis, quæ habetur in eiuſd. Decret. 2. Artic. 11. ubi contra priuilegia Budenſium, quibuslibet mercatoribus regnicolis, ut ſtylus habet, tàm in, quàm extra Budam, liberrima negotiandi facultas conceſſa erat: ratio ibid. additur, ne propter utilitatem unius Ciuitatis tota regni communitas damnum & incommodum ſuſcipiat &c. Conſideratur verò Jus Priuatum in ſuis fontibus, eſtque tum

Inſitum vel à

- *Naturâ Naturante*, omnibus animalibus commune, juxta WERBEVZIVM in Proleg. tit. 3. add. Autoris Diſquiſit. 78.
- *Naturâ Naturatâ*, humana ſcilicet ratione, hominibus inſitum, & dicitur Jus Gentium, quod eſt duplex, vel

Primæuum, ſecundum Concinnatorem J. Hung. ab Efficiente & Materia ita ferè deſcriptum: Jus naturali ratione absque aliqua conſtitutione indictum, quo omnes gentes ab initio uſæ ſunt: Proindè nihil â Jure naturali diſcrepare videtur, niſi ratione quorundam diuerſorum reſpectuum, cum naturale dicatur, quatenus ratione naturali inductum. Gentium verò quat. gentes eo ſunt uſæ. Proleg. tit. 3. &hoc ipſum Jus dicitur Rom. JCto merum Jus gentium.

Secundarium, deſcribitur à Fine, & eſt Jus à gentibus, non ratione naturali, ſed ratione publici boni, & ad communem uſum introductum.

Inuentum ſeu Civile, quod & poſitiuum dicitur, Jure Hungarico etiam *Statutum*. Proleg. tit. 9. Notandum ad Diſquiſit. 82. ſeqq. In Jure Hung. Conſuet. Proleg. tit.3. triplicem acceptionem Juris Civilis eſſe propoſitam: Accipitur ibi

1. *Generaliter*, prout apud Autorem explicatum videre licet. Hoc ipſum in ſeqq. tit. 9. eiuſd. Proleg. *Juris communis* appellatione indigitatur &c.
2. *Specialiter*. vid. Author diſquiſit. 84. Quid verò verba illa: Diuina humanaque cauſa &c. velint, ea interpretatur laudatus *D. Tabor* ex *Kitonich* de Proceſs. Jud. Hung. cap. I. quæſt. 10. §. Jus Ciuile, nempè quod quiſque populus &c. propter honeſtatem & juſtitiam conſtituit. Quo referendum eſt *Jus Tripartitum ſive conſuetudinarium regni* Hungariæ, â Magiſtro ſeu compilatore, Doctore &c. Stephano de Werbeuz Nobili Hungaro, & judiciis curiæ Protonotario, concinnatũ opus, quod Vlatiſlaus 2. Rex Hungarorũ in Conuentu Ordinum Budæ celebrato An. 1514. confirmauit, & regio nomine publicauit, partim ſpontè propriâ, partim precibus, & ſupplicatione Fidelium Domino-

minorum Prælatorum & Baronum, cæterorumque Procerum & Nobb. vid. concluſio Regis poſt operis Epilogum Juri Tripartito adiuncta. conf. infrà dicenda ſect. 4. lit. (c.) Huc dubio procul etiam referri poterat Antiquus ille Legum Judex, qui infeliciſſimo amiſſæ Budæ naufragio, unacum plurimis litterarum, ac priuilegiorum monumentis, nec non uniuersâ magnificentiſſima bibliotheca Matthiæ Regis, periiſſe dicitur. vid. D. *Berneggerus* quæſt. in Tacit. Agr. 174. circa f.

3. *Excellenter* ad excellentiam videlicet Juris Romanorum. vid. D. Tabor lit. (B.) n. 5. ſeqq. Sect. 3. Diſtinguitur autem hoc Jus Ciuile, quod ſit vel

Uniuerſale rurſus, quod vel ſit

Canonicum. vid. Aut. Diſquiſit. 94. notanda Juris Hungarici aſſertio de hoc Jure, quæ generaliter ita ſe habet. *Secundum Jus Canonicum* judicandum, in cauſis ſpiritualibus, quæ eccleſiam, quæ ſalutem animæ reſpiciunt. tit. 10. Proleg. cum enim ſalus & felicitas animæ (quæ omnibus rebus anteponenda L. 21. C. de Sacros. Eccleſ.) finis eſſe cenſeatur illius Juris ſeqq. tit. 11. eiusd. Proleg. conſequens erit, ut ſecundum illius Nomotheſiam quoque cauſæ ſpirituales ritè diiudicentur, & ita definierunt olim Artic. 22. de An. 1553. & Artic. 27. de An. 1563. in Decret. Ferdinandi Regis: neque verò prætermittendum illud, quod dicitur in d. tit. 10. Proleg. Secundum Jus Canonicum judicandum in illis cauſis, ubi Statuta ciuilia Canonibus non derogant; licet enim Canonum non vilis ſit authoritas, non tamen adeò vim ſuam illi extendunt, ut uſum vincant, aut mores, poteſt imitando dici cum Feudiſta. 2. Feud. 1. &c. Quarè omiſſis aliis cauſis, de Matrimonialibus ſolum ſermo ſit, quæ expreſsâ conſtitutione in Jure Hung. obſeruantiam Cano-

A.B.C.

num ſanctam eſſe volunt, ita nimirum habet textus in part. 1. tit. 107. &c. de conſuetudine porrò regni Hungariæ, Proceſſum Eccleſiaſtici potiſſimum Legibus Regni,& Canonicis Sanctionibus fulciri, affirmat *Kitonich* l. c. cap. 12. quæſt. 12. Tamdiu ſolemus nos Legibus Regni firmare,inquit,quamdiu eas nobis ac cauiis noſtris ſuffragari viderimus; aſt ubi iis deſtituti fuerimus, illicò ad Sanctiones Canonicas, confugium capere cogimur,quæ longè ampliores ſunt, & latius ſeſe extendunt, quod poſterius demonſtrat cap. 1. quæſt. 13. &c.

Jus Civile in ſpecie ſic dictum &c.

Locale

Formâ Externâ,undè Jus diuiditur in legem

Scriptam,cuius conſiderationem tractat tum in

Conſentaneis,quæ proponuntur à WERBEVZIO tum in

Genere per definitionem tum

Nominalem,quæ ſpectatur in vocis

1. *Etymologia*,quam, ſiquidem Lex è multorum conſenſu lecta ſcripto comprehenditur, à Legendo deducit Joh.KITONICH.l.cit. c. 1. quæſt.9.pag.18.plures vide ap. Excellentem TABOREM Sect. 1. partic.2.§.4.
2. *Synonymia*,qua Lex etiam Statutū, Conſtitutio, & ſæpè numero Regni Decretū nominatur part. 2. tit. 3. in fin.etiam Iuſtitia ſcil. inanimata, ad differentiā Iuſtitiæ animatæ, quo nomine ipſe Iudex venit Proleg. tit.14. conf. KITONICH.c.1.q.10.& cap.q.22.
3. *Homonymia*, qua Legis vocabulum ſumitur vel
   1. *Latiſſimè*, pro omni Iure,quod jubet recta, & prohibet contraria. Proleg.tit.8.

2. *Latè* pro Iure ſcripto, & non ſcripto d. Proleg. tit. 11.

3. *Strictè* pro Iure ſcripto tantùm, quemadmodum accipitur part. 2. tit. 5. Iure conſuet. Hung. DD.

Realem triplicem nobis Ius conſuetudinarium ſuggerit Proleg. tit. 7. ubi Lex definitur

1. *Latius*, ut omnes Iuris ſcripti & non ſcripti ſpecies complectatur, in qua ſignificatione Concinnator Iuris noſtri ex Papiniani & Demoſthenis definitionib. L. 1. & 2. ff. de Legibus propoſitis, talem colligit: Lex eſt inuentio hominis, donum Dei, dogma ſapientum, correctio violentorum exceſſuum, Ciuitatis compoſitio, & criminis fuga. Quam definitionem, ſecundum ſex inuolutas conditiones uberius explicat WERBEVZ in d. tit. 7. Proleg.

2. *Latè*, & hac ſignificatione dicitur Lex: Sanctio facta, vel recta ratio, ab æquitate tracta, jubens honeſta, & vetans inhoneſta d. l.

3. *Strictè* definitur, quod ſit conſtitutio Populi, quâ maiores natu cum plebe aliquid ſanxerunt d. t. 7. Proleg. Quam definitionem iiſdem planè verbis ex Iſidoro recitat VASQUEZ 1. 2. Diſput. 157. n. 34. quibus definitionibus in Iure Hungarico poſitis commodè addi poteſt illa KITONICHII

4. *Strictiſſima*, reſpectum ſpecialiter ad mores Hungariæ inuolvens: Lex eſt Publica Regni Conſtitutio, ex unanimi tam populi conſtituentis, quam legitimi Principis confirmantis conſenſu facta, & æquè ab omnibus ad benè & juſtè viuendum obſeruanda, ſcripto comprehenſa. c. 1. q. 9. pag. 18.

A.B.C.

Specie

Specie exprimuntur Legis tum

Eſſentialia dicimus ea, quæ ad eſſentiam vel ſaltem exiſtentiam cõſtituendam faciunt, nempè *Cauſæ*. intelligimus autem eas, quæ tales ſunt

Per ſe, & quidem in duplici differentia, aut enim

Externæ, quæ ſunt

Efficiens, cuius reſpectu Leges diuiduntur quod ſint vel

Diuinæ. Iure Hung. conſuet. Proleg. tit. 8. vid. Auctor Diſquiſit. 92. ſeqq. quæ diſtinguuntur ab humanis tum

Re, quod diuinæ naturâ conſtent, id eſt, à natura naturante, DEO, humanis mentibus inſitæ, aut manifeſtatæ ſint. vide paulò antecedentia. Quemadmodum humanæ moribus plerumque h.e. conſenſu utentium tacito vel expreſſo introductæ ſunt. Leges autem Diuinæ SUAREZIO lib. I. de Legibus cap. 3. n. 9. etiam *Naturales* dicuntur, non quia earundem executio naturalis ſit, ſeu ex neceſſitate fiat, ſicut executio naturalis inclinationis eſt in brutis, vel rebus inanimatis; ſed quia Deus ipſe illas naturæ humanæ inſeruerit, ad diſcernendum honeſtum à turpi, ſicque veluti proprietas quædam naturæ ſint, & ex hac parte etiam diuinas eſſe, tanquã à Deo immediate latas, indeque eas diuinas à WERBEUZIO d. t. 8. Proleg. appellari.

Nomine, quod Lex Diuina ſpeciali vocabulo Fas; Lex humana, Jus, voce generis ad ſpeciem reſtricta, nuncupetur. Vide, ſi lubet, ulteriorem inquiſi-

munerâſſe cupro in verum argentum mutato. Itinere aliquot horarum verſus occaſum diſtat ab ea SCHEMNIZIVM, ciuitas alia, vbi diues fodina aurea, quin etiam ex vitibus clauiculi & folia ex puro auro aliquando enata, pueroque ſuccreuit dens aureus. In ea vrbe cuditur magna vis monetæ ex auro & argento, quod huc ex omnibus fodinis Hungariæ afferuntur aurum & argentum. Ab vtraque diſtat bidui ſpatio VOISSA fodina vbi aurum ad 22. Karottos à naturâ fingitur, nullamque alterius metalli mixtionem admittit. Undè notat LVCAS DE LYNDA. 160000. aureorum ſingulis annis ad Regem Hungariæ redire. Non extra oleas fore judico, ſi ex *Fournirs* Geographia modum eruendorum metallorum pariter ſubiiciam: In *Nouiſolienſem*, ſcribit laudatus autor, ſingulis quaternis horis deſcendunt circiter 150. Metallarii, cum ſua quisque lampade per caminum longum 6. pedes, latum duos, profundum quadringentos ſupra bis mille, faſcia coreacea natibus ſuppoſita & hamo ferreo rudenti affixa ſuſpenſi, dum verò deſcendunt, ſaccus mineralium lapidum plenus adſcendit rotis vaſtiſſimis jumentorum vi motis. *Schemnitenſes* fodinæ ſcaturiginibus abundant, quarum aqua è fundo collecta, ſaccis, & pellibus bubulis, & ſiphonibus ſibi ſubordinatis extrahitur

Q. 132. De modo eruendorum Metallorum.

à viris & mulieribus, qui dies noctesque ſine lumine laborant per 4. horas, ſingulis tamen hebdomadibus 30. a. 40. Hungaricos, hoc eſt, 12. vel 15. aſſes, vt ſummum recipiunt pro mercede, qui ſimiliter nudi magnâ vi in imo rupis fuerint, elapſis 4. horis coguntur ſurſum aſcendere ad aërem purum, vixque reperitur vllus, qui ad 50. annum perueniat, pulmonibus ſucceſſu temporis ulceratis ab acrimonia exhalationis venenatæ, & refertæ ſpiritibus Antimonialibus, Mercurialibus, Salinis, & Arſenicalibus, qui cerebro, cordi, & pulmonibus maximè ſunt infenſi, undè ne deficiant operarii, coguntur filios, & filias coniicere in nuptias ante 15. annum, vixque dici poteſt, quanta ſit in ea ætate utriusque ſexus fœcunditas. Eſt & alia via per cuniculos, qua modo peryſtiliis in rupe exciſis, modo gradibus, modo ſcalis, modo erecto, modo curuato corpore; perſæpè rependo, per vias anguſtas, magno cum labore trium, vel quatuor horarum ſpatio, fodina viſitatur. Ab ipſo ore cuniculorũ ad pedes 408, acre frigus ſentitur, dum per regionem maximè frigidam deſcenditur: ſentitur poſtea aura tepidior, & ubicunque foditur, poſt ſimile ſpatium, nullum amplius eſt frigus, ſed ſemper calor, quantumcunque profundè fodiatur. An verò quo magis acceditur ad terræ centrum, calor
ille

ille maior ſit, ſe nunquam aduertiſſe reſpondent foſſores, niſi dum fodiendo occurrunt venæ calidiorum Mineralium, maximè vitrioli & ſulphuris, quæ in prima etiam regione teporem excitant, ubiuis reperiantur. Hinc calida illa, fœtensque exhalatio, quæ per puteum continuò aſcendit tam copiosè, ut aduenas inſuetos terreat, ipſaſque foſſarum lampades, quamuis ellychniis inſtar digiti munitas, perſæpè ſuffocet. Subterraneus verò hic populus de imminentibus aëris externi mutationibus primus cognoſcit. Nam cùm aër ſupernus è ſereno in nubilum debet verti, magnam ſuſtinet moleſtiam à fumo ſolito craſſiore copioſioreque è profundioribus partibus adſcendente, qui aërem, quem ſpirant, multò craſſiorem & acriorem reddit; & ſuarum lampadum, tunc crepitantium, lumen vel minuit vel extinguit. Similiter externus aër, qui per cuniculos ad fundum usque fodinæ inſtar torrentis continuò deſcendit, & artificiosè introducitur in diuerſa peryſtilia, ſ. loca in quibus foſſores laborant, per canales ligneos, & feneſtras clauſas, vel apertas, prout neceſſe eſt, tum cum ex locis, in quæ introducitur aër ille externus, via pateat ad puteum, exhalatio aëre leuior omnibus illis ſeſe recipit ad puteum, ſolito citius, & magno impetu aſcendit. Si verò aëris externi præclude-

retur aditus, intra horæ quadrantem omnes perirent. Solitariè laborantibus interdum apparent dæmones in Æthiopum homunciorum formâ, qui nugantur cum ipſis. Porrò inter deſcendendum, in locis, in quibus olim laboratum, aduertis, quomodo venæ metallicæ inter duas tabulas procedunt, & quomodo, dum ſilicibus interrumpuntur, foſſores ex inclinatione tabularum, in quam partem deflectant, coniiciunt, & acu illita ad magnetem, circuliſque probè diuiſis, docent, quo præcisè loco fodiendum, ut eam denuò reperiant. Inter varias in aurifodina cameras, una eſt ſatis ampla, quæ tota Smaragdino conſtat vitriolo, quod longè melius eſt eo, qui Saphiri eſt coloris, dum verò educitur in reditu, indureſcit à frigore, ſi nondum eſt maturum. *Fournier* c. loco.

Q. 158. De optimo vino, & qualitate eiusd.

§. 296.) Vinum Pilſenſe, in Comit. cognomine ubi Buda ſita eſt, imprimis celebrari teſtatur *Brietius*. De cæterò omne Hungaricum vinum minus eſt ſalubre, quia Sulphuris aliquid continet, alias nonnulla dulcedine cum Hiſpanico certare valent.

§. 299.) Sanè tantâ copiâ varii frumenti beantur, ut ad id recipiendum ac ne horrea ſufficiant, quibus etiam rariſſimè utuntur: Eorum enim loco ex frumento nondum triturato cumulum immenſæ magnitudinis erigunt, qui vel ſtramine, ſive arundine tectus fru-

frumentum ab omni noxia tempeſtate cuſtodit; excuſſum verò ariſtis utplurimum ſub terra excauatâ ſtramine undique ſubiecto perquam diutiſſimè ſaluum conſeruant, quod tamen nupero bello à militum præſertim Germanorum rapaci manu nunquam ſatis occultari potuit. Agri præterea uſque adeò fertiles deprehenduntur, ut per annum ſimul inſeruiant, & paſcendis pecoribus, & ſerendo frumento. Facit verò ad fœcunditatem terræ multitudo fluminum, penetrant enim per terram, & quia habet ignes ſubterraneos, graminis eſt admodum ferax, hinc numeroſo armento apta eſt. Frumentũ optimũ tanta felicitate ibi naſcitur, ut ſecale mutetur in triticũ bonitate ſoli, & triticum illud præfertur Germanico, nec ſibi ſolum, ſed & vicinis alendis conficit. Sed minus debito modo hodiè ibi agri coluntur, propter perpetuas incurſiones militares, & maximi campi non niſi gramen ferunt. Non procul Agria ſuperior Hungaria penè deſerta eſt: ibi incredibilis copia pecoris alitur, ita, ut ne hyeme ſubeant tecta: ibi naſcitur ſimul ingens copia Erycis optimi; naſcitur per niuem etiam gramen pro bonibus. Hinc *Brietius* Regionis fertilitatem hoc unum arguere dicit, quod ſæniente bello inter Chriſtianos & Turcas, iisdem eam ferro, flam̃aque vaſtantibus, intra quinquennium priſtinam

ſtinam formam recipiebat, quaſi ſummo otio & pace uſa eſſet, cuius verba experientia noſtra confirmat. In uniuerſum itaq; dicendum de ſolo Hungariæ, quod tota Europa non habeat ſimilem felicitatem, & bonitatem terræ. Interim non ubiuis par eſt ſoli ratio: in ſuperiori enim Hungaria, quâ parte montoſa & metallifera, ibi ſolum non eſt ferax frumenti & vini, quod commune eſt omnibus locis in quibus metalla creſcunt. Ex aduerſo quâ parte Hungaria non eſt montoſa, veluti circa Tibiſcum ſc. & inferiorem Hungariam, maximè eſt frugifera, ut poſſit cum omnibus regionibus Europæ fœcunditate ſuâ certare. Hinc fit, ut Regno Hungariæ nihil deſit ad vitam commodè ſuſtentandam.

Terræ metallifera non proferunt frumentum.

Q. 134. De Animalibus varii generis.

§. 312. ſeqq.) Omnes vici ac pagi in tantum abundant boum, ouiumque copia, ut impoſſibile videatur, ſingula capita numerando aſſequi velle. Quod autem fera animalia concernit, eorum tam multa aduertuntur, ut niſi licita eſſet ruſticis venatio, pernicies immineret regioni, teſte Brietio.

Q. 135. De negotiatione boum Hung.

§. 317. ſeqq.) Ni ſocietate orientali inita hoc ipſum negotium reſuſcitatum fuiſſet, fore non dubito, quin regiones enumeratæ cum ipſa Hungaria magnum detrimentum ob pecoris penuriam aliquando pati debuiſſent. Cuius ſocietatis meminit D. Joh. Henricus *Reuter* (Vir in Auſtriæ gloriam natus,

tus, qui cum ſcientia experientiã, cum experientia verò agendi dexteritatem habet conjunctam) in differentiis Jur. civilis & moderni Auſtr. ad Tab. 17. n. 66 ſeqq. dum ſcribit: zu künfftiger nachricht dienet/ daß An. 1667. ſo wol mit des Römiſchen als auch Türckiſchen Kayſers vorwiſſen und approbation, von Wien aus / in die Türckey und andere Orientáliſche Länder/ eine Handlung angefangen worden / deren Socii ſich die Orientaliſche Compagnia genennet / dieſe iſt von beiden Kayſern mit ſtattlichen Privilegien An. 1667. begabt/ und führet im Wappen die Sonne und einen Adler. Ihre Haubtbuchhalterey iſt allhier zu Wien/ und ſeind unter denen erſten Handlungs Directorn, zwey Hoff-Cammer-räth/ nemblich Herr von Mörpeldt und Herr Raſcher geweſen. Und weiln An. 1668. das Ungariſche Ochſenfleiſch allhier gar zu hoch ſteigen wolte/ nahme ſich die Compagnia disfals umb das gemeine Beſte an / und ließ nicht allein durch ihre eigene Leuth auff dem Hoff umb ein billichen Werth ſo lang Fleiſch außhacken/ biß ſie hieſigen burgerlichen Fleiſchhacker mit ihr bey Reg: und Cammer ſich dahin verglichen / daß die Compagnia dieſelben gegen gewiſſen Conditionen, mit Ungariſchen Vieh / und ſie darmit die Statt verſehen ſolten / welches auch ſchon in das 5. Jahr alſo cõtinuirt hat ꝛc. Notandum verò Hungarorum boves utplurimum in Turcia eſſe procrea- Q. 136. Unde dicantur Hungarici Boves?

 tos,

tos,qui poſt annum vel biennium empti in ſolum Hungariæ educuntur, ibique nocte dieque in agris tam diu educantur, donec viribus aucti in exteras regiones abigi valeant magno lucro mercatorum. Quæ verò ratio eſt boum paſcendorum, eadem quoque eſt equorum, qui aliquot annos tecta non ſubeunt,ſed ſolent paſci fæno diſperſo per niuem. Hinc etiam ſuperant Germanos generoſitate & velocitate, cum in primis annis non frangantur.

Q. 137. Cur equi Hung. Germanos velocitate ſuperent?

§.320.) Sunt animalium tam terreſtrium quam ſylueſtrium greges innumeri,turdorum maximè,perdicum, phaſianorum numerus innumerus, ut una in urbe ſingulis ſubindè diebus, Budæ nimirum,octuaginta perdicum millia in foro expoſita Cuſpinianus memoret. Autore BVCELINI in Hiſtoriæ uniuerſalis cum ſacræ tum prophanæ Nucleo.

Q. 138. De volucribus.

OBSERVATIONES
Ad
Partem Tertiam
Cauſam Formalem.

§. 3.ſeqq.) Poteſtatem Regis Hungariæ deſcribit D. TABOR l.c. Sect. 3. lit.E.n.1.ſeqq. Quamuis,ait,olim,cum populus Hungarorum adhuc ritu gentilium viueret, & non Regem, ſed Duces

Q. 139. De Poteſtate Regis Hungariæ, qualis olim fuerit?

Duces & Capitaneos (qui ſua ſerie recenſentur à Joh. *Kitonich* in Proceſs. Iud. Hung. cap. 1. quæſt. 12. & à nobis ſuperius) haberet directores (de quo Statu videre eſt Jus Conſuet. Hung. part. 1. tit. 3.) omnis poteſtas condendæ legis & conſtitutionis, etiam apud eum fuerit: cuius reſpectu illa deſcriptio legis obtinere poſſet: quod ſit conſtitutio populi, qua maiores cum plebe aliquid ſanxerunt. Proleg. tit. 7. † D. vero Conringius ſeculo 12. 2
Remp. Hung. Monarchicam fuiſſe factam ſtatuit, quo tempore omnia dependebant ex nutu regio; † ſeculo 3
verò 13. multum libertatis Rex Andreas nobilibus conceſſit, ex quo tempore omnes coacti ſunt iurare in conceſſiones, & immunitates illas ab Andrea Rege donatas. Ad huius exemplum alii etiam Reges populo Hung. plurimum libertatis dederunt. Hodiè itaque, poſtquam omnis poteſtas condendæ Legis, quæ quondam apud populum fuerat, ad Principem noſtrum legitimè conſtitutum, translata eſt; Reges ipſi conuocato interrogatoque populo conſtitutiones Legales facere cœperunt, prout ad tẽpora uſq; noſtra fieri conſueuit. Jure conſuet. Hung. part. 2. tit. 3. Undè in approbatione Juris noſtri, jam laudatus Princeps Vlatiſlaus 2. his verbis reſcribit: Itaque & eo ipſo tempore, & poſtea non ſemel varias conſtitutiones, ſta-

Monarchicus ſtatus obtinuit abſolutus ſecule 12.

Limitatus verò à ſec. 13. obſeruatur uſq; hac.

cuta, partim ſpontè noſtrâ propriâ, partim precibus, & ſupplicatione fidelium noſtrorum, Dominorum, Prælatorum, & Baronum, cæterorumque Procerum & Nobilium edidimus, ſaluti, ac quieti, libertatique ipſius regni noſtri, hoc pacto accuratiſſimè conſulentes. Princeps autem liberrimo arbitrio, & abſolutè (naturali præiudicantibus, atque etiam vetuſtæ libertati totius Hungariæ gentis derogantibus. huc facit clauſula Decreti Andreæ 2. Reg. inducta quoque à Concinnatore Jur. Hung. part. 1. tit. 9. in f vid. CARPZOV. de Lege Regia Germ cap. 14. Sect. 5. n. 22.) conſtitutiones fa cere non poteſt. Igitur accerſitum po pulum (ita habet Jus Hung. part. tit. 3.) interrogare debet, utrum Lege conſtituendæ placeant, nec ne? qu cum ſibi placere reſponderit, ſanctio nes poſtmodum regiæ pro Legibu obſeruantur. Scilicet indè appare ipſas Leges nullâ aliâ ex causâ nos t nere, quam quod judicio recep ſunt, ut loquitur Julianus in L. 32. §. ff. de LL. Quia tamen, ut anteà dictu eſt, poteſtas conſtituendarum L gum ad Principem etiam transla eſt, ideò ſi vice verſa populus ad pub cum bonum cõducibilia placita, u nimi conſenſu decernere voluerit, Regis quoque approbationem req runt. vid. KITONICH de proceſs. J Hung. cap. 10. quæſt. 19. §. ſunt maxi &c. Exe

Q. 140.
De Poteſtate Legum conſtituendarum.

&c. Exempli loco eſſe poſſunt, cōſtitutiones Statuum Regni in publico eorum conuentu, abſente à Regno Rege, in ciuitate Budenſi An. 1474. in quarum præfatione, Ordines totum Regnum Hungariæ repræſentantes (idem dicitur in præfat. Decr. 6 Matthiæ reg. circa f.) communi voluntate & conſenſu ſe articulos concluſiſſe dicunt voluntate & approbatione Regis, & eiusmodi ſponſiones poſtmodum vel generaliter, conſtitutiones ſ. decreta regni vocitantur, vel etiam ſpeciali nomine Principalium Statutorum venire poſſunt, quemadmodum dicitur in d. part. 2. tit. 3. † Similiter belli & pacis poteſtatem eſſe in Regio arbitrio dicit D. CONRINGIVS, vigore capitulationum, ubi expreſsè cauetur, ut non ſolum ap. Regem, ſed & ap. Proceres & Ordines conſtitui debeat. † Idem dicendum, ait, eſſe de fœderibus ineundis, & tributis imponēdis. † Præterea referunt, in poteſtate Regis ſolius non eſſe præſidia per uniuerſum regnum diſponere, niſi ex parte. † Denique ipſi non competere facultatem creandi Magiſtratus majores, ſed Ordines nominăt aliquem, & Regi laudant, quem poſteà Rex confirmat. Ideoque Palatini conſtitutio ex parte uſque hac fuit penes Reges, ex parte penes Ordines, penes hos electio, penes illum confirmatio. † Deniq; ſine conſenſu Ordinum, vel ad

Q. 141. De Poteſtate Belli. & Pacis.

Q. 142. De Poteſtate Fœderum, ut & Tributorum

Q. 143. De Poteſtate circà Præſidia diſponenda.

Q. 144. De Poteſtate creandi Magiſtratus maiores.

Q. 145. De Poteſtate Nobilitandi.

ad minimū Nobilium, neminem Nobilitati Regē aſſerere poſſe. Ex quibus præmiſſis cōcludunt, Statum obtinere Monarchicum, Ariſtocraticè temperatum, vel potius mixtum, quo inclinat etiam Autor noſter in cauſa antecedenti Diſquiſ. 341. Sed occaſione dictorum veniendum eſt ad Quæſtionem, quam AUTOR in Cauſa Efficiente Diſquiſ. 298. diſcurſus gratiâ abſolutè propoſuit, definitiuam verò ſententiam aliis diiudicandam reliquit, poſtquam ad eam pro & contra reſpondit. Quô verò certius hac de re conſtet, remotis aliquot diſſentientium fundamentis, defendere conabor ſupremam Maieſtatem (relatè conſideratam) Leopoldo Regi Hungariæ verè competere. Producam itaque aduerſariorum potiores rationes, ſed breuibus duntaxat hac vice verbis, cum peculiarem tractatum de Legibus Fundamentalibus edere in animum induxi. Dicunt autem † (1.) quod Rex Hungariæ non ſit ſolutus Legibus ciuilibus. vid. Diſq. 80. hic. & in Cauſ. Materi: Diſq. 186. ſeqq. cum notis noſtris cōiunctis. † (2.) quod teneatur in Leges Fundamentales jurare. † (3.) quod non poſſit condere Leges uniuerſales, de quibus paulo antè actum, ut & aliis, niſi conſentientibus Ordinibus. † (4.) quod non ſit ſummus in Imperio, non eſt enim ſuper omnes, cùm partes Imperii ſint proprio jure

Margin notes:

Q. 146. De Statu Hungariæ hodierno qualis ille ſit?

Obiectiones contra Statum Monarchicum mouentur.

(1.) (2.) (3.) (4.)

jure apud alios. † (5.) quod libertas Hungarorum obſtet.&c. Verùm longè minùs præſtant ratiunculæ illæ communes, quam quod intendunt, & ſpecioſo apparatu minātur. † ℞. Ergò ad *Primam* : quod illæ Leges non ſint veræ Leges, veluti ſumuntur pro juſſu Maieſtatis obligatorio in ordine ad ſubditum, ſed tantùm conditiones Imperanti præſcribentes modum regiminis, undè quidem abſolutum non manet verum ſummum (ſed de conditionibus variis, actum Imperantium non tam iniuſtum, quam irritum facientibus, dicam ſuo tempore:) † ℞. ad *Secundam* : quod juramentum ſit vinculum limitationis in caſu, quando Rex ad aliquid adſtringitur ciuile, ad quod alias non teneretur, quæ Imperii rationem, & formam regiminis, ſ. cuiusque gubernationis determinat, hoc verò eſt propriè juramentum reſtricti Imperii, & vinculum, quibus conditiones deſignatas approbat regnaturus. Non verò eſt nota limitati regni, quando eſt generale, ſi Rex juris & juſtitiæ adminiſtrandæ, & utilitatis publicæ promouendæ curam in ſe recipit: hoc enim dicitur admonitionis; illud verò obligationis. † ℞. ad *Tertiam*: ſufficere, quod alia jura Maieſtatis habeat, veluti Epiſcopos conſtituendi, & circa monetam. &c. vid Diſquiſ. 60. ſi enim unicam poſſidet, non poteſt non habere omnia,

(5.)
Sed removentur.
(1.)
(2)
(3.)

mnia, quoniam jura Maieſtatis ſe i
uicem neceſſario nexu conſequuntu
& ſemper unum ſe ita ad alterum r
fert, donec demùm ad principium p
mum, id eſt; imperium in perſonan
perueniatur; quin quod illæ ipſæ pa
ticulæ maieſtatis nihil aliud ſun
quam tota maieſtas, quæ pro diuer
tate obiecti aliud nomen accip
Summitas itaque ſiue totalis ſiue pa
tialis ſemper excludit ſubiectionen
& quousque ſubiectio adeſt, om
imperium exulat. Manet hac ratio
verum, licet ſint quædam Majeſta
jura, quæ aliquis ex ſe exercere poſ
non conſultis Ordinibus, quædam v
rò, quæ communia Rex aliquis h
beat cum Statibus, quod nihilomin
(4.) omnia & per conſequens Maieſtate
habeat. † ℞. *Quartam:* nunqua
fiunt participes exercitii jurium M
ieſtatis in actu primo, licet in ſecu
do, quibus ſano ſenſu communica
tur, undè limitatur denuò exercitiu
Maieſtatis, non verò ipſa facultas ir
minuitur. Majeſtas enim perpetuò i
tegra, & ſumma quoad operation
(5.) ſuas reſtringitur. † ℞. ad *Quinta*
Non obſtat libertas, cùm in regno
mul ſtare poſſit. Quandò enim ab
nius Imperio; licet reſtricto, gubern
tio Reipublicæ dependet, ea ita ſal
tis publicæ cura eſt informata, ut qu
ex voto viuere videantur ſubditi; q
reſpectu libertas eſt certior tuendæ
lu

lutis publicæ facultas, ſalutis enim ac quietis ſenſus major ſæpè ac illuſtrior ſub unius regimine eſt, quam ſi plures rerum gubernaculis præſint. Quo enim tempore Mediolanenſem prouinciam Cæſares adminiſtrabant, magna erat populi libertas, & ſingulæ domus aureum ſolummodo annuum pendebant. Vicecomitum è diuerſo tempore, qui protectores libertatis audiebant, maximo impetrato tributo nulli parcitum eſt ordini. Hæc vero dicitur à Grotio libertas perſonalis; à Boxhornio verò obſequii (& opponitur libertati ciuili, quando vivitur propriis Legibus) Quibus præmiſſis dico: quod ſi eueniat, ut obſeruantia Legũ in Imperantibus operaretur euerſionem præſentis ſtatus, tunc ſanè magnopere intereſt, immunem ſe Legibus præbere, tacitè namque quaſi in deferendo Imperio intelligitur ſalus Reipub. quæ pro ſuprema Lege ſemper eſt obſeruanda, ad quam cõſeruandam, promouendam, & augendam, ſolo titulo accepti Imperii adſtringitur, quisquis Imperium accipit. Nam quid quouis tempore è Repub. fit, id omne populus eorum arbitrio ſubmiſiſſe cenſetur, cui clauum Reipub. commiſit. Quotiescunque igitur ei magis è re communi viſum fuerit, à Legum obſeruantia jure receditur, ni ad deſtruendam Rempubl. obligâſſe illum, qui tamen eam ſartam tectam

ſeruate

quiſitionem in vocabulo Fas.ap.D. TABOREM §. 11. Sect. 1. particulæ 2. Et ab iſtis fontibus Leges humanæ manare debent, cum illa Reſpublica ſola ordinata dicatur, quæ conſtitutionibus Lege diuina vallatis gubernetur. Proleg. tit. 7. &c.

Humana, quæ à Concinnatore noſtri Iuris Ius abſolutè nominantur. d. t. 8. Proleg. & inuentio humana. tit. 7. Proleg. rurſus conſiderantur tum

Comparatè ac reſpectivè, qualiter ſcilicet à Legibus diuinis differant, quod exemplo monſtratur, nempè per agrum alienum tranſire Fas eſſe, Jus non eſſe, ſi ſtatuto prohibeatur. vid. Ius Hung. Prol. tit. 8.

In ſe ſe, quatenus conduntur vel in ſalutem

Totius Regni, cuius reſpectu cauſa efficiens Iuris & Legum conſideratur, tum de

Jure veteri poteſtas condendi Leges penes Duces & Capitaneos populi Hungarici fuerat. Ius conſuet. Hung. part. 2. tit. 3. de quibus affatim in ſuperioribus actũ.

Jure Nouo: Leges condere poſſunt

1. *Princeps*, qui conceſſis à populo iuribus utitur. Ius conſ. Hung. tit. 7. Prol. & part. 1. tit. 3. part. 2. tit. 3. cõſ. approb. Iur. in fin. & tit. 6. part. 2. ubi Conſtitutiones Principum ab origine referuntur. Et eiusmodi Conſtitutiones rectè *Sacra Decreta* appellantur. d. t. 6. part. 2. in generaliori ſignificatu.
2. *Populus* (quo nomine, quinam veniant, videre eſt in Iur. Hung. Conſu. part. 2. tit. 4.)

tit.4.) ex antiquo & legitimo jure decernendi poteſtatem habere dicitur, non quidem abſolutè, ſed adhibitâ authoritate & approbatione ipſius Principis. d.part.2. tit. 3. & tit.13. Proleg. ℣. Secunda regula &c. Vndè conſtitutiones populi parem quoque vim & authoritatem cum cōſtitutionibus Principis obtinere poſſunt, ſecundum illud Iuſtiniani: Omnia noſtra facimus, quibus authoritatem noſtram impertimur. L. DEO Autore §.6. Cod. de Vet. Iure enucle. quod à Bonifacio 8. repetitum habetur. C. ſi Apoſtolicę 22. de Præbend. & dignit. in 6. conf. L.32. §. ibi: Ipſæ Leges nulla alia ex cauſa nos tenent, quam quod judiciis populi receptæ ſunt. de Legibus. Quæ tamen omnes ſpecialiter Principis (utpote à potiori) & non populi conſtitutiones, & ſtatuta nuncupantur. I. conſ. Hung. d. tit. 3. part. in fin.

Certæ alicuius uniuerſitatis in regno Leges, ac ſtatuta in ſalutem illius, cum conſenſu Principis vel Superioris condere poſſunt:

1. *Comitatus regni*: I. Conſ. Hung. part. 3. tit. 2.
2. *Municipia, & ciuitates liberæ.* d. part. 3. I. Hung. tit. 2. & Proleg. tit. 9. & 13. in medio. Et ejusm. Leges municipales tanquam ſpeciales obſtant & dero-

derogant juri communi. L. 6. pr. ff. & L. 80. de Reg. Iur. Iuri gentium ac naturali detrahere & addere, non autem illud penitus abrogare & tollere poſſunt. *Carpzov* part. 4. con. 9. defin. 6. n. 11.

3. *Certa Collegia Mercatorum, & Opificum.* J. conſ. part. 3. tit. 2.

Finis & Scopus Legis Scriptæ exprimitur tum in

Genere, eſt bonum commune, ut traditur in l. Conſ. Hung. Proleg. tit. 7. & part. 2. tit. 3. deque eo eleganter loquitur in præfatione operis.

Specie

1. *Ut ſit violentorum exceſſuum correctio*, cuius metu humana coërceatur audacia, tutaque ſit inter improbos innocentia. Eod. Iur. Proleg. tit. 7. & 8. Huc facit & illa conditio Legis, ut ſit criminis fuga, quemadmodum appellatur à Concinnatore d. l. Leges enim humanæ, ſecũdum Thomam AQUINATEM, ad retrahendum homines à vitiis, & inducendum ad virtutes ſunt factæ. dict. Proleg. tit. 7. conſ. Præfat. operis verſic. Quibus ſublatis &c.
2. *Lex ſit Civitatis compoſitio*, ſeu ciuilis unionis, & concordiæ fundamentum. d. tit. Proleg. Leges quippè latæ ſunt, ut ciues domi, foriſque in officio continerentur, & ſummos cum infimis, ac mediocribus, opulentos ac potentiores cum egentioribus infirmioribusque

æquo jure viuere cogerent, qui finis ab ipſa voce Principali Sereniſſimi Regis Vladislai Legibus deſignatur in Approb. Iur.ỷ.Leges autem &c.

3. *Ut ſecundum Leges ſemper judicetur :* I. Conſ. Hung. Proleg. tit.7. in fin. Kitonich. c. 10. quæſt. 19.

Internæ Cauſæ Legis ſcriptæ ſunt

Materia vel

Subiectiua , recipiens Legiſlationem , ſeu homines, quos Leges ligant. Hic recurrendo ad cauſam efficientem pro eiuſd. varietate etiam obligationem diuerſam conſtituimus : Siquidem conſtitutiones aut edidit Princeps populo poſtulante, vel populus Principe approbante, tunc obligant & ad

Scientiam & obſeruantiam ſimul, omnes enim omnino tenentur Leges ſcire, & ex præſcripto earundem viuere; Hinc

Ipſum etiam Principem ligant: juxta illud: Patere Legem, quam tuleris ipſe, quod dicitur in I. conſ. Hung. part. 2. tit. 5. &c. Ex jurata verò promiſſione obligatum eſſe, profluit potiſſimum ex illa clauſula, quâ Sereniſſimus Hungariæ Rex Andreas 2. Decretum ſuum concluſit, quæ ſic habet: ſi nos, vel aliquis ſucceſſorum noſtrorum aliquo unquam tempore, hinc diſpoſitioni noſtræ contraire voluerit, liberam habeant harum authoritate, ſine nota alicuius infidelitatis, tam Epiſcopi, quam

B.C.D. E.F.G.H

quam alii Jobagiones ac Nobiles regni, uniuerſi & ſinguli, præſentes & futuri poſterique reſiſtendi & contradicendi nobis & noſtris ſucceſſoribus in perpetuum facultatem. Ad quod obſeruandum quilibet Regum Hungariæ, priuſquam ipſius caput ſacro diademate coronetur, ſacramentum præſtare ſolet, referēte WERBEVZIO Concinnatore part. 1. tit. 9. ubi eādem clauſulam in Tripartitum Jus intulit. Conf. ſolennem formulam juramenti in pr. decret. diui FERDINANDI Imperatoris. fol. 311.

Non verò ligant Summum Pontificem & Romanorum Imperatorem, quod de his nulla in hac parte fiat mentio. I. conſ. Hung. part. 2. tit. 5. &c.

Obedientiam, ſeu pœnam. Leges ligant omnes jurisdictioni Principis ſubiectos, cuiuscunque ſtatus, dignitatis, & conditionis exiſtant, ut habetur in I. conſu. part. 2. tit. 11. in fin. tam

Ciues regni

Seculares;

Eccleſiaſticos: quia & hi jurant Regi homagium fidelitatis, & ratione jurium poſſeſſionariorum, ita loquitur AVTOR noſter, vel negotiorum, ex illis emergentium conueniuntur coram Iudicibus regni. part. 1. Iur. Hung. tit. 12.

Peregrinos (qui in Iure Hung. part. 2. tit. 5. Forenſes; Ciues verò Intranei appellantur)

lantur) in regno Hungariæ, vel commerciorum ſaltem gratiâ degentes, juxta vulgatum illud : Si fueris Romæ &c. Sed qualiter Forenſes, uti appellantur, etiam ligentur conſtitutionibus regni, exempli loco eſſe poteſt, quod ſuggerit REVSNERVS ex reſponſo Danielis Crameri JCri, nim. ſi in bonis in regno exiſtentibus ſuccedere velint, ſiue Statutum utilitatem vel commodum Forenſium reſpiciat, ſive damnum, vel præiudicium, perindè eos Statutis regni teneri. lib. 3. conſil. 24. n. 27. notata tamen diſtinctione, quod ciues & incolæ quidem, ſtatim à tempore promulgationis obligentur; reſpectu verò peregrinorum ſeu Forenſium, non tam ſtricta ſit obligatio, quapropter in d. part. 2. tit. 5. conſtitutiones diſtinguuntur, quod aliæ ſint

Pœnales, ſeu pœnam transgreſſoribus ſtatuentes, & tunc peregrino conceduntur tres menſes à die promulgationis, intra quod ſpatium notitiam Statutorum ſibi comparare poſſit, ut licet intereà contra conſtitutiones ſancitas quid fecerit, nullam tamen incurrat pœnam, propter ignorantiam, quâ in tali caſu valide præſumitur id, quod exemplo monſtratur d. l.

Ciuiles, id eſt, juris alicuius, ſeu judicii proſequendi medela, & tunc unicus menſis Peregrinis pro induciis aſſignatur, quo præterlapſo, æque ac alii regnicolæ ad ſcientiam & obſeruantiam obligantur. d. part. 2. tit. 5. Quod ſi Superiores alicuius

alicuius Comitatus, Municipii, Ciuitatis, Collegii opificum aut Communitatis, Leges tulerint, tunc ad earundem obſeruantiam obligantur omnes & ſinguli Ciues, Municipales, aut Collegiati die Zunfftbrüder. Statuta enim inter hos condita, ſeruari debent. I. conſ. Hung. Proleg. tit. 9. valere ac durare, ut dicitur in part. 3. tit. 2. dumnè aliquid ex publica Lege corrumpant. L. ult. ff. de Colleg.

Obiectiua, circà quam Leges occupantur, ſunt externæ hominum actiones & res, de quibus Leges fieri poſſunt, poſſibilitate tum facti, tum juris. Legem namque debere eſſe poſſibilem, ſecũdum naturam & conſuetudinem Patriæ directam patet ex tit. 7. Proleg. &c.

Forma, quæ conſiderata in

Genere, potiſſimum conſiſtit in præſcriptione juſti obligatoria, ut, quæ facienda ſunt, fiant, ſiuè in actum deducantur, & quæ fugienda ſunt, euitentur.

Specie, eſt recta ratio, ſeu norma, ac menſura actionum humanarum, ſecundum honeſtatem, quod innuit Concinnator I. Hung. tit. 7. Proleg. in fin. ſic enim ratio Iuris rectè ſibi conſtare poteſt, quæ requiritur d. t. 7. & eiusmd. Proleg. tit. 11. ℣. primo ut ſic rationalibus.

Per accidens. Cauſa Legis ſcriptæ, ut conſtat, ſunt mali mores. Poſtquam enim multiplicato genere humano, & irrepentibus vitiis in Tyrannidem Regna conuerſa ſunt, omnino opus fuit Leges condere, ut verba habent in I. Hung. Proleg.

A.B. C.

Naturalia, quæ & affectiones, officia Legum, & circa Leges dici poſſunt: ſunt vel maximè hæc:

1. *Principaliſſimum eſt*, ut Lex ſit juſta, honeſta, poſſibilis ſecundum naturam, & conſuetudinem Patriæ, loco, temporique conueniens, neceſſaria, utilis, non obſcura. I. conſ. Hung. Proleg. tit. 7. circa fin. nitantur ergo vel ratione
   - *Naturali*, honeſtatis.
   - *Ciuili*, publicæ utilitatis, ne iniquum aliquid, ſalutique publicæ contrarium contineant, neuè juribus aliorum palam ac iniuſtè derogare, præiudiciumque inferre videantur. I. conſuet. part. 3. tit. 2. ſi tamen ob nimium rigorem iniuſta videatur, proptereà ipſa juſtitia non vacillat, ſed ſibi ſemper conſtat, loquente Cōcinnatore Iuris in Præfat. operis ℣. Rerum enim humanarum.
2. Cum obſcurum aut ambiguum quid in Lege ſuboritur, is eam interpretetur qui condidit. d. tit. 7. Proleg.
3. Lex non priuato commodo, ſed pro communi ciuium utilitate conſcribatur. d. tit. 7. Proleg. cum bonum commune nobilius ſit particulari, ut habet Ariſtoteles 1. Eth. cap. 1. allegatus à Concinnatore tit. 16. Proleg.
4. Ne de Lege conſtituta, ſed ſecundum eam judicetur. Iure conſuet. tit. 7. Proleg. & part. 2. tit. 2.
5. Omnis Lex aut permittit, aut vetat: aut punit, aut imperat; quæ ſingula membra exemplis, petitis ex Can. omnis 4. diſt. 3. declarantur in I. conſ. tit. 8. Proleg.
6. Lex ſeu Statutum, ne ſit contra libertatem Eccleſiarum, aut vetuſtam libertatem totius gentis Hungaricæ, nec in uniuerſum contra

 Ius

Ius diuinum vel naturale. I.eod. Hung. tit. 10. Proleg. & part. 2. tit. 3. Religioni ergò congruat, diſciplinę conueniat, ſaluti proficiat, ut verba habent d. Proleg. tit. in pr.

7. Lex generalis ſubſequens contraria tollit Legem ſeu conſuetudinem antecedentem. tit. 13. Proleg.

8. Leges & conſtitutiones non ad præſentia, ſed ad futura obligant. Iure conſ. part. 2. tit. 2.

9. In generalibus conſtitutionibus id cuſtoditur, ut poſteriores de eadem re conſtitutæ, ad priores trahantur, & vice verſâ; declarandi vel ſupplendi gratia. Eod. Iure part. 2. tit. 2.

10. Reſcripta ſpecialia derogant reſcriptis generalibus. Eod. Iure part. 2. tit. 57. & Kitonich cap. 9. quæſt. 10.

Diſſentaneis conſideranda veniunt oppoſita, quibus conſtitutiones Legales mutantur, de qua mutatione legas Politica monita excellentis TABORIS §. 37. c. I. qui alias cum Autoris Diſquiſitione 124. ſeqq. in diuerſis mutandi generibus optime conuenit, quarè ſequentia ex eod. ad Autorem notanda velim nempè ad

§. 129. n. 1. fiebant autem generales congregationes ſumptibus publicis ſuſtinendæ, ad compeſcenda & extirpanda latrocinia, homicidia, aliaque malorum genera, in hoc vel illo comitatu, aut regni parte ingruentia.

§. eund. n. 2. quæ itidem ob plurimas indè emergentes enormitates & pericula abrogata eſt.

§. 130. ſeqq. quæ ratio apud veteres Germanos obtinuit, ut lites armis finirent, eandem apud noſtros pariter receptam arbitrandum erit, quod cum pro totius Chriſtianæ Reipub. tutela, plerumque in armis vitam degerent, aiente WERBEVZIO in Præ-

ſar. I. Hung. ✡. nec gens aliqua &c. in publicis litibus abbreuiandis hoc remedium jure quodam belli adhibuerunt.

§. 136. In eius locum Euocationem cum inſinuatione decretam eſſe dicit Kitonich de Proceſſu I. Hung. cap. 2. quæſt. 3. quæ eſt Euocatio illarum cauſarum, quæ breui termino terminari ſolent, ut ſunt omnes actus potentiarii (qui coincidere videntur cum vi priuatá & publicâ. de qua in lib. ff. 43. tit. ib.) etiam in facto poſſeſſionariorum, ſi nondum præſcriptionis terminos egreſſi fuerint, item damnatorum illationes, iniuriæ &c.

§. 142. ſeqq. de quibus exemplis vide Decretum Latislai Regis lib. 1. cap. 28. & Colomañi Regis lib. 1. cap. 76. & 83. & procedendi modum apud Kitonich cap. 1. quæſt. 15. Hæc judicia nullibi in Iure Hungarico per expreſſam leguntur ſublata, neque tamen amplius ſeruantur. Kitonich cap. 1. quæſt. 9. & 15. de quibus materiis, nempè de probatione aquæ frigidæ ante triennium diſputauit Jehnæ Nobiliſſimus *Struuius* Profeſſor publicus. Item de probatione, quæ fieri ſolebat per ignem & aquam, diſſertatio erudita conſcripta eſt non ita pridem Tubingæ. Denique alium Leges mutandi modum adducit ſubtiliſſimus Iuris Hungarici & Romani Collator per indiuidualem diſpenſationem, quæ fit conceſſione *Priuilegiorum*, quorum naturam in ſeqq. ſectionibus includit, conſiderando eam in

Conſentaneis, quæ ſpectant Priuilegii tum
- *Conſtitutionem*, exponi autem poteſt tum in
  - *Genere* per definitionem
    - *Nominis*, quæ conſiſtit in vocis
      - *Etymologia*, dicitur autem quaſi priuata Lex. I. conſ. part. 2. tit. 7. &c.
      - *Synonymia*, quâ etiam Prærogatiua eodem Iure dicitur,

A.B.C.D.E.

dicitur. d. part. 2. tit. 7. Item honor ſingularis. d. part.2.tit.7.Item Beneficium Principis. d.tit.7. part.2.

Rei duplex à Concinnatore proponitur

Una latior, nempè quod Priuilegium ſit, vel Lex ſingularis, ad unum vel paucos pertinens. part.2.tit. 7. &c.

Altera ſtrictior, quod ſit Beneficium Principis ſæpè contrà jus commune indultum. d. l.

Specie, Priuilegiorum conſiderari poſſunt tum

Eſſentialia, quæ complectuntur cauſas tum

Externas, quæ ſunt

Efficiens cui poteſtas Priuilegia dandi competit vel

Jure proprio, Principi.l.conſu.Hung.part. 2. tit.7. ex merâ ſuâ autoritate.d.part. 2. tit. 9. ne modo juri diuino, naturali, & libertati totius gentis Hung. præiudicent.d. part.2.tit.3.

Alterius autoritate eminentiori. Sic illuſtriſſimi regni Hungariæ Proceres, ac Principes, Dominus Palatinus, Dominus Iudex curiæ regiæ, Dominus Cancell. Domini gratioſiſſimi &c. &c. hanc poteſtatem merito ſuo exercere videntur, quoniam pro eminentiſſima conceſſi muneris dignitate, eiusque vigore, eadem præſtare poſſunt, quæ is, cuius vices ſuſtinent.artic. 68. Matth.Regis de An. 1486. & ordinariam habent jurisdictionem,undè & judices regni ordinarii appellantur.d. artic.68. ita priuilegia dare dicuntur, quibus per commiſſionem regiam, ſingulare jus Cancellariæ in regno Hungariæ competit.

A.B.C. D.E.F. per

per text. tit. 16. part. 2. conf. tit. 13. part. 2. & artic. 39. Diui Ferdinandi Imperat. de Anno 1556. Capitula & Conuentus; quorum teſtimonia *Fidedignitates* dicuntur, ut ex artic. 8. Sigiſmundi Regis Decr. 6. de An. 1405. artic. 8. & 10. in Rubr. Matth. reg. de An. 1486, aliiſque Text. inquirenti pateſcit.

Finis, ut & omnium Conſtitutionum primarius eſt Gloria DEI. WERBEVZIVS in Præfat. I. H. ℣. Inſti enim ſumus. Tum ut tali beneficio virtuti calcar addatur, & proindè bonum commune, ſeu utilitas publica, ſalusque priuatorum, & per conſequens decus ipſius Principis, totiusque regni tranquillitas promoueatur, id quod ex d. Præfat. aliiſque Text. colligas licet.

Interna ſunt

Materia tum

Obiectiua, ſeu circa quam eſt

Generaliter omnis materia Legis capax, non modo res ſenſilis, ſed & intelligibilis, generalesque Legis conditiones etiam hic poſtulantur, ut ſit res juſta, rationabilis, honeſta. in Hung. Proleg. tit. 7. circa fin.

In ſpecie, ut ſit

1. Fauorabilis. Et ita Priuilegium verſari poteſt in omnibus humanis commoditatibus, honoribus, muneribus, prouentibus; & è diuerſo in oneribus, tributis, & aliis exemptionibus, ſicque materia hæc infinitam habet varietatem. vid. part. 2. I. H. tit. 9. 10. & duobus ſeqq.

2. Ut ſit ſpecialis aliqua facultas ad aliquid agendũ, aut recipiendũ, vel non.

Sub-

Subiectiua, ſeu quibus conceduntur. Et regulariter quidem ac directò priuilegiorum capaces eſſe poſſunt, omnes juriſdictioni ordinariæ ſubiecti. Extraneos verò ſeu Forenſes concernere videntur indirectè, quatenùs ſcil. vel in regno degunt, vel ipſis cum indigenis quædam juris communicatio eſt, & priuilegia in rem concepta ſunt; cum alioquin etiam, Edicta eatenus cōcepta, exteros ligent. I. H. part. 2. e. g. ſi extraneo alicui daretur priuilegium, ut tranſeundo per ditionē ſeu prouinciam non ſoluat pedagium, vel ſimile quidpiam, quippè cum eiuſmodi conceſſio merè gratioſa ſit, & ſic actus voluntarius, nihil obſtabit, quo minus etiam extra territorium rectè exerceri poſſit, quod innuit L. 2. ff. d. offic. Proconſ. add. L. 15. in fin. & L. 17. ff. de Manumiſs. vind. 5. Cod. de Emancip. lib. In aliis verò, quam gratiis, Priuilegium extraneo indultum, extra territorium, inualidum eſſe teſtatur MYNSING. Decad. 2. reſponſ. 19. n. 5. per L. fin. ff. de Iuriſdict. Diſtinguuntur proindè in

Realia, quæ conceduntur directè alicui rei, muneri, vel conditioni diſtinctæ à Perſona. Qualia ſunt, quæ Ciuitatibus, Collegiis, & Uniuerſitatibus &c. tribuuntur. I. H. part. 2. tit. 7. dicuntur etiam Generalia. d. tit. 7. Ita Ius Statutorum & Conſuetudinum, ſi in illis partibus regni, quæ non habent Iuriſdictionem propriam, conceſſum ſit, Priuilegium generale ſiue reale ſubeſſe videtur, de quibus agitur in part. 3. tit. 2. Ius fororum liberorum, ac nundinarum, generalium vadorum (quo nomine

nomine hoc loco latius fortè etiam pedagia, ripatica, & portoria veniunt) & tributorum.part.2.tit.9. & 10. Et eiuſmodi Priuilegium dicitur perpetuum.d.tit.7.non quod finiri non poſſit (ſolent enim interdum reuocari & amitti) ſed quia vel adhærent rei perpetuæ, qualis maximè eſt res humana per ſucceſſionem quandam, vel ſi ſine limitatione temporis conceſſum ſit, quod exemplis ulterius declarat SUAREZ lib. 8. de Legibus cap.5. num.3. Et opponitur Temporali, quod ad definitum tempus conceditur &c.

Perſonalia ſunt, quæ Perſonæ duntaxat donantur, & cum ea extinguuntur. I.H.part.2.tit. 7. ubi notandum: Quandam dici Perſonam, veram & propriam, uti eſt homo; aliam fictam ſeu myſticam, uti eſt ciuitas, collegium, uniuerſitas &c.

Priori modo Priuilegium ſubdiuidi poteſt. Nam aliquando eſt perſona particularis, cui Priuilegium uni & ſoli conceditur, vocarique poteſt

Singulariter Perſonale, quod eſt illud ſpeciale, de quo tit.7.part. 2. Aliquando verò eſt genus perſonarum, cui Priuilegium datur, & tale priuilegium vocari poteſt

Communiter Perſonale, quod ob cauſam vel qualitatem in plurimis perſonis animaduerſam, ſub illa communi appellatione irrogatur. I.H. part 2. tit.7.in f. &c.

Poſteriori modo, ſi Priuilegiū fiat perſonæ fictæ, ut ciuitati, capitulo &c. certo reſpectu

etiam

etiam reale dicitur, quia in ſucceſſores continuatur. d. tit. 7. part. 2.

Forma eſt vel

Eſſentialis in eo conſiſtit, ut contra jus uniuerſale, vel notoriam conſuetudinem diſpenſent, quod conſtat ex tit. 9. I. H. part. 2. &c. non tamen Iuri communi ſunt ſimpliciter contraria, ſed illud duntaxat in certo ſubiecto ſuſpendunt, non tollunt; molliunt, non euertunt; remittunt, non infringunt.

Accidentalis eſt ſcriptura, licet ad valorem gratiæ etiam ſufficere poſſit verbum Fiat: verum cum ſcriptura ad probationem priuilegii maximè conferat, imo & conſuetudo regni eam deſiderare videatur, hac ratione quoque neceſſariam eſſe dicimus.

Naturalia, ſeu affectiones variæ eſſe poſſunt

1. *Priuilegiorum conceſſio aliorum juribus manifeſtè non debent præiudicare.* I.H.conſ.part.tit.11 in pr. undè in calce eiusmodi priuilegiorum ſemper apponi conſueuit iſta clauſula. *Salvo jure alieno,* quod exemplo declaratur tit. 9. part. 2. eod. Quomodo autem aliorum juribus præjudiciũ fiat, exponitur I.H.conſ. part.2.tit.10. & 11.
2. *Eadem conceſſio juri diuino, vel naturali non debet contrariari.* ita colligere licet ex I.Hung. part. 2. tit. 3. ſcilicet in totum, cum jus & factum Principis ſemper ad canonem diuinum exigenda ſint.&c.
3. *Priuilegia à Principe coronando emanata ſeu emiſſa, egent confirmatione regis coronati, ſi robur obtinere debeant:* quod adſtruitur ex I. Hung. part. 2. tit.14. pag.80. verſ. Nec non Dn. Vlatislai Poloni &c. & poſt pag. 82. verſ. Item Priuilegia inuictiſſimi Principis quondam Matthiæ &c.

Undè

Unde hoc conſectarium in Hungaria, ſemper maiorem vim & virtutem Coronationis, quam Electionis fuiſſe. adde dictùm illud inſigne Michaelis Orſzag, Illuſtriſſimi quondam Palatini Hungariæ: Quemcunque Sacra Corona coronatum videris; adorato,& pro ſacroſancto Rege ducito, & obſeruato. Ita commemorante Bonfinio lib. 3. decad. 4. cui adſtipulatur Joh. de Thurocz Chron. Hung. part. 3. cap. 10. fol. 128.

4. *Priuilegia alicui conceſſa, & hæredibus ſuis, ſine juſta cauſa reuocari nequeunt* part.2.I.H.tit.12.in fin.

Confirmationem, in qua conſideranda veniunt aliquot requiſita, quæ ad diſcretionem quoque verorum à falſis magnoperè faciunt, quorum eſt

1. *Poſitio anni & diei emanationis Priuilegium.* I. Hung. conſ.part. 2. tit. 17. comparatione tamen dierum & menſium, Gregorianum Calendarium obſeruandum,cum veteris uſus ſub 1000 florenorum pœnâ, à transgreſſoribus exigendorum, penitus abrogatus ſit.Decret. Diui Rudolphi 2. Imperatoris artic. 45. de An. 1599. add. artic. 28. eiuſd. Imperatoris de An.1587.
2. *Eſt loci deſignatio,* in quo priuilegia data ſunt.d. t. 7.part. 2.
3. *Nomina Perſonarum & rerum indultarum perſpicua ſcriptura exprimenda.* d. t. 7. Interdum tamen etiam demonſtrationem fungi vice nominis, ex eod. titulo manifeſtum videtur fieri, dum non tantum nominibus, ſed & aliis fortè modis cognitionem perſonarum haberi poſſe innuit.
4. *Eſt ſubſcriptio*, qua contenta, ſeu ſcripta in Inſtrumentis approbari cenſentur, & confirmari.d. tit. 7. quemadmodum etiam in aliis plerumque & reipub. ſtatum concernentibus cauſis, & diplo-

matibus manus propriæ ſubſignatione ipſius Sereniſſimi Regis, nec non Domini Cancellarii & Secretarii. Qualiter autem in aliis certis negotiis etiam Dominorum Judicum regni ordinariorum & aliorum &c. in Comitatibus à Dn. Vice-Comitibus, Judicibus, aut Juratis Nobilibus, ſubſcriptiones fieri debeant, proponitur in artic. 62. decret. Diui Ferd. Imp. de An. 1550.

5. *Adpenſio vel Impreſſio ſigilli* requiritur, quo gratioſa diplomata roborantur. I. conſ. Hung. tit. 13. part. 2. Atque talem aſſertionem manu & ſigillo Principis munitam inſtar Juris-Jurandi eſſe teſtantur multi allegati. Et hac ferè occaſione traditur in I. H. *Sigilli* tum

Definitio. Eſt verò notorium ſignum, auro, ſeu alii metallo, vel ceræ impreſſum, corroborans omne factum in litteris expreſſum. part. 2. tit. 13.

Diuiſio. Eſt autem aliud

Authenticum, quaſi Authoritatem habens ſeu obtinens, cui credi debeat. d. tit. 13. ſeu quod cum authoritate eſt, ſiue cum poteſtate & efficacia. Meminit etiam huius Sigilli Ioh. de THUROCZ Chron. Hung. part. 3. c. 32. fol. 104. Hoc iterum tale eſt vel

Uniuerſaliter, veluti Principis, Judicum ordinariorum regni, nec non Capitulorum & Conuentuum. d. t. 13. part. 2.

Particulariter, ut ſunt Sigilla Comitatibus quibuſlibet propria, de quorum authoritate & cuſtodia agit artic. 6. decret. Diui Ferd. Poſonii de An. 1550. Item ſigilla Ciuitatum, oppidorum, per Reges ac Principes ipſis conceſſa, quæ non niſi in factis & cauſis, inter ſe ciuesque ſuos, vel oppidanos, emergentibus, robur & firmitatem ſortiuntur. d. tit. 13. Atque talia

ſigilla Authentica habentes,& Procuratores conſtituere, & omnes faſſiones ſub illis celebrare poſſunt,uti habet ſtylus Fori Hungarici d. t.

Non authenticum, ut ſunt priuatorum ſigilla, quæ nihil perpetuitatis (reſpectu ſcilicet Autenticorum) ſub ſe continere dicuntur. qualia ſunt omnium illorum, quibus jus & authoritas ſigilli autentici conceſſum non eſt: ſpecialiter verò excipiuntur, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Prælati, Prior Auranæ, Comites perpetui. Item Raſciæ Deſpotus, qui etiam ſub priuatis ſuis ſigillis notoriis Procuratores conſtituere poſſunt, cæteri verò non. Vide tit. 13.part.2.

Diſſentaneis, quibus ſcilicet modis inualida redduntur, vel amittuntur,quod fieri dicitur

1. Quando quis fecerit contra Priuilegium ſibi conceſſum,ut eò malè utatur.I.H.part.2.tit.12.&c.
2. Si quis debito tempore, utpotè intrà annum,priuilegio ſibi conceſſo non utatur, aut errore ſuo prætermittat.I.Hung. d.p.2.tit.12.n.2.
3. Si quis crimen læſæ Maieſtatis vel notam infidelitatis incurrat; Illo enim caſu, non tantum priuilegium,ſed etiam caput,& omnia bona perduntur. d. t. 12. n. 3. Quot modis autem nota infidelitatis committatur, videre eſt in I. H. part. 1. tit. 14. conf. Decret. Matth. Regis art. 2.
4. Si priuilegium in alterius enorme damnum redundet. d. tit. 12. n. 4.
5. Si Princeps vel alius Iudex regni ordinarius, ex certa ſcientia,videns Priuilegium non valere,multoties contra illud judicet I. Conſ.Hung.d. part. 2. tit.12.n.5. rebus enim iudicatis ſtandum eſſe docemur eod. Iure part.2 tit.20.n.3.
6. Si quis vel expreſsè, vel tacitè priuilegio ſuo renunciet. d.tit. 12. n. 6. ne tamen fiat in præiudicium tertii.

B.

7. Si

7. Si per priuilegium poſterius, prius aut prorſus abrogetur, aut derogatione ſaltem mutetur. I. eod. Hung.part.2.tit.12. n. 7.

8. Si Princeps ob certas cauſas Priuilegium conceſſum reuocet. Quæ omnia fuſius tractantur,& exemplis illuſtrantur d.t.12. part. 2. Denique contra Priuilegia quibusdam conceſſa, neceſſitate Regni exigente,conſtitutiones fieri poſſe,patet ex artic. 27.de An. 1647.

Non Scriptam,ſive conſuetudinem, & hoc ipſum Ius, quod moribus eſt conſtitutum, non minorem, quam ſcriptum Ius habet autoritatem.I.H. Proleg. tit. 12. Explicatur autem conſuetudo in Iure Hungarico iterum tum per

Conſentanea, quæ proponuntur in

Genere per definitionem,quæ vel eſt

Nominalis ſpectatur in

Etymologia, dicitur autem quaſi communis conſuetudo, id eſt, communis uſus hominum.tit. 11. Proleg.

Synonymia,venit autem interdum appellatione Iuris abſolutè.d.tit.3. Proleg. (e. g. Jus conſuetudinarium dicitur,quod opere tripartito comprehenſum habemus, ut in titulo præliminari ſyſtematis, & alibi paſſim videre eſt) quemadmodum vice verſa, ſi quis in actione ſua conſuetudinis mentionem faciat,etiam Ius commune intentatum dicitur d. tit. 11. Proleg. ibi: omne enim Ius Legibus & Moribus &c. quod repetitur tit. 7. eiuſdem Proleg.in pr. differt tamen alias à moribus. Mores enim ipſos actus, quibus conſuetudo introducitur; Conſuetudo autem Jus moribus introductum ſignificat vigore definitionis poſitæ in d. tit. 11. Prol. pr. & tit.8.Prol. ibi. Moribus & conſuetudinibus. Conſuetudinem tamen

men etiam pro ipſo uſu, & frequentibus moribus, ſeu actibus, alicuius cōmunitatis, aut populi ſumi ſolere, & ita etiam in facto conſiſtere, docent alii.

Realis ponitur alia

POPVLARIS, quod ſit Jus quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, cum deficit lex. d. t. 11. Proleg. vid KITONICH de proceſſu Juris Hung. c. 1. q. 9. pag. 18. cuius verba intelligi poſſunt, ſiue in caſibus, ubi ſcriptis Legibus non utimur, ſiue quando Leges tacito conſenſu populi per contrariam conſuetudinem ſunt abrogatæ.

Propoſito magis inſeruiens; eſt autem Jus quoddam moribus illius introductum, qui autoritate publica Legem condere poteſt. d. t. 11. Proleg.

In Specie conſideranda veniunt conſuetudinis tum

Eſſentialia, quæ proponuntur in ipſis cauſarum documentis, quarum aliæ ſunt

Externæ veluti tum

Efficiens, quæ ſpectatur tum in

Genere, is conſuetudinem introducere poteſt, qui authoritate publicâ etiam Legis condendæ habet poteſtatem. tit. 11. Proleg.

Specie: Quilibet populus poteſt introducere conſuetudinem localem. d. t. 11. Proleg. Ita Nobiles Hauoniæ & Tranſyluaniæ pluribus in juris articulis conſuetudine peculiari gaudere dicuntur. tit. 3. I. H. part. 3. De quæſtione illa, an neceſſarium ſit, conſuetudinem aut à toto populo, aut à maiore eius parte induci? vid. D. TABOR. §. 11. ſect. 2. part. 2. quam attingit Ius conſ. Hung. part. 3. tit. 2. ſub fin. ubi de ſtatutis liberarum ciuitatum ſeu collegiorum ita ſentit, quod cum maiori & ſaniori populi parte ſtabiliri

debeant; ſaniorem autem partem illam dicit, in qua fuerint dignitate & ſcientia præſtantes atque Nobiliores, quæ aſſertio ſi ad conſuetudinem applicatur, benè congruit cum diſtinctione illa, quando inter actus conſuetudinem introducentes, & inter conſenſum approbantem diſcrimen agnoſcimus; & quidem totius vel maioris partis populi, ut Senatus, Ciuitatis &c. ſuffragia requiruntur; actus autem ſingulorum ſufficere dicimus, qui populi conſenſu ſaltem tacito approbantur.

Finis, ad quem conſuetudo tendit, aut certò tendere debet, alius conſtituitur

- *Juris Canonici*, & diuini, nempè felicitas animæ,
- *Juris Ciuilis*, puta bonum publicum. d. t. 11. Prol.

Internæ cauſæ ſunt

Materia, occaſione juris noſtri, in triplici eſt conſideratione, alia enim eſt

1. *Obiectiua*, circa quam: verſatur autem circa res honeſtas, poſſibiles, quēadmodum id colligi poteſt eſt I. conſu. prol. tit. 11. & tit. 7. in fin.
2. Ex qua, ſeu ex quibus Fundamentis conſuetudo in judiciis obſeruanda procedat, quæ triplici origine demonſtratur I. H. part. 2. tit. 6. deductas nempè eſſe
   1. Ex Conſtitutionibus & Decretis publicis.
   2. Ex Principum Priuilegiis.
   3. Ex Judicum ordinariorum regni ſententiis.
3. In qua, ſeu ſubiectiua, hæc facit nos diſtinguere inter conſuetudinem
   - *Generalem*, quam diſtinctionem ſubminiſtrat jus Hung. Proleg. tit. 13.
   - *Specialem.*

Forma eſt tacitus, ſeu præſumptus populi cōſenſus,

undè illa vigorem accipit; I. Hung. Proleg. tit. 11. circa fin. hinc & conſenſus & excellentia conſuetudinis eſſe dicitur ab aliis. vid. ENCHIRIDION Decr. Hung. ſub vocabulo Conſuetudo. Ita ne quidem à Principe latæ leges, & promulgatæ obligant ſubditos ſeu fideles, priusquam moribus illorum receptæ ſint, conf. Ius Hung. part. 2 tit. 3. & 6. ℣. Qui cum & alioquin &c. & exempli loco parte 2. tit. 14. cuius rubrica: Quorum Regum priuilegia ſeruentur, vel non. Non quod Legum ſeu eiusmodi priuilegiorum, uti in I.H. appellantur, autoritas pendeat ex arbitrio obtemperantium, ſed quod euentus doceat, Legem interdum promulgatam, non conuenire naturæ, & Patriæ obtemperantium, quorum tamen conſeruandorum causâ leges ferantur &c.

Naturalia, ſeu affectiones Conſuetudinis ſunt illa requiſita, in quibus natura & conditio conſuetudinis conſiſtit, quæ in I. Hung. Proleg. tit. 11. proponuntur. Horum præcipuum eſt

1. Ut ſit rationabilis i. e. ſanæ rationi conſona. Rationabilis autem non eſt, ſi non accedat ad finem juris, id eſt, ſi ſit contra jus naturale, vel diuinũ, vel bonos mores. d. tit. Proleg. talis enim potius corruptela dicitur. Conf. in I. Hung. Regis *Vlatulai* decret. 1. de An. 1492. artic. 36. Quandoquidem verò Legis autoritatem habere debet, quæ virtus ei adſcribitur in I. Hung. proleg. tit. 12. vel maximè quoque rationabilis erit, ſi habeat conditiones Legis enumeratas in d. Prol. tit. 7. in fin. Nihil tamen obſtat, quo minus diuerſo reſpectu conſuetudo eſſe poſſit rationabilis, licet contra Legem etiam rationabilem in d. Proleg. tit. 11. in med.
2. *Secundum requiſitum* inducendæ conſuetudinis eſt, ut ſit præſcripta, id eſt, quemadmodum Ius Hung. in d. Proleg. tit. 11. explicat, habeat tempus debi-

tum, & per curſum illius temporis ad præſcriptionem requiſiti firmetur. Nos itaque diſtinguimus, quod conſuetudo introducatur aut

Præter Ius Canonicum & Ciuile, & tunc utrinque decennium ſufficit, computando à tempore primi actus celebrati à populo; ita determinat I. Hung. d. tit. 11. Proleg.

Contra Jus vel

Canonicum, & tunc ad valorē conſuetudinis requiritur ſpatium 40. annorum, ratio addi poteſt, quia in eo præiudicium ſuperioris verſatur:

Ciuile, & ſufficit etiam ſpatium 10. annorum, niſi conſuetudo induceretur in his, quæ ſunt Reſeruata, & regalia maiora Principis: tunc enim ad conſuetudinem requiri dicitur ſpatium temporis immemorialis. I. conſ. Hung. tit. 11. Proleg.

3. *Tertium requiſitum eſt*, ut frequentia actuum roboretur. I. Hung. d. t. 11. Alias à Lege differt tripliciter. Nam non per modum Legis, in ſcriptis expreſsè, & in inſtanti; ſed ſine tacite & ſucceſſiuè inducitur, quæ differentia proponitur in I. conſ. Hung. Proleg. tit. 12. ſingula membra ex aliis locis explicatiora reddere licet. Legitime vero conſtituta inſuper triplicem habet virtutem. d. tit. 12. Proleg. nim.

1. *Interpretatiuam*. Eſt enim Legum dubiarum (quamuis interdum & in manifeſtiſſimis interpretatio admittatur) interpres optima.

2. *Derogatoriam*, quia derogat Legi, ſi ſit contra Legem. Quæ tamen non ex cuiuslibet arbitrio fingenda, ſed quæ reuerà talis ſit, adſtruenda eſt, quod ex ſpecie facti propoſiti in I. conſ. Hung. part. 2. tit. 68. ſatis innoteſcit. Habet & virtutem abrogatoriam. Poſtquam enim mores perduxerunt Leges in ſuam poteſtatem, audent quoque tollere Legem præcedentem. I. Hung. proleg. tit. 13. ℣. Secunda regula &c. Intelligenda autem eſt illa abrogatio de juſta & ratio-

nabili conſuetudine: Nam ſi cum ratione pugnet, aut nociua ſit, tunc ſui momento, id eſt, ſolo temporis curſu, non eſt tantùm valitura, ut legem vincat. Hac explicatione benè obtinere poteſt KITONICH, per conſuetudinem non quamlibet Legem ſubuerti poſſe, in quo WERBEUZIUM redarguit, contrarium ſtatuentem in Proleg. tit. 13. Cuius tamen aſſertio, diuerſo conſiderandi modo, etiam ſtare poſſe videtur, ſi de juſta & rationabili conſuetudine intelligatur, ut jam præmiſimus. vid. KITONICH. Proceſs. judic. l. 1. q. 9. pag. 19. &c. Prætereà conſuetudo quidem legem mutare poteſt, niſi Lex nominatim prohibeat, ne contraria conſuetudo recipiatur. Ita in I. Hung. Albertus Rex publica Conſtitutione Nouellis Conſuetudinibus autoritatem ademit in Decret. ſuo de An. 1439. art. 4. addit Concinnator I. H. in Proleg. tit. 3. etiam hanc obſeruationem: quod conſuetudo Generalis etiam poſſit vincere legem generalem: ſi verò conſuetudo ſit ſpecialis certi loci, tunc in illo duntaxat loco vincere legem.

3. *Imitatiuam*, quia imitatur Legem, ubi deficit Lex, hinc etiam Legis vicem & vim obtinet, & conſequens eſt, ut pro Lege rectè allegetur, quod fieri videmus Iure Hung. part. 1. tit. 5. & 85. ℣. Particulæ verò, aut quantitates &c. & in eadem parte 1. tit. 133. pr. part. 2. tit. 28. in med. & tit. 50.

4. Conſuetudine non deciſus caſus, ſi legi ſimilior ſit ſecundũ legem; ſi conſuetudini, ſecundum conſuetudinem debet decidi; habito tamen reſpectu, quid magis rationabile & æquum: tit. Quod axioma latiori nonnihil diſcurſu proponitur in I. Hung. Prol. tit. 13.

DISSENTANEA, quibus mutatur, ſunt

1. Quod nouiſſima conſuetudo deroget priori: Ita recentior antiquiori præfertur in I. Hung. part. 1. tit. 109. quæ conſuetudines etiam committuntur in d. part. 1. tit. 3. iuxta ac in parte 2. tit. 50.

2. Quan-

2. Quandò præcedit conſuetudo, & ſequitur lex generalis contraria, tollit hæc conſuetudinem præcedentem. Proleg.titul.13. v. Poni igitur &c.

Reſtat, ut, quâ Methodo conſuetudinarium noſtrum Ius ſit conſcriptum, paucis ex eadem collatione Juris Rom.& Hung. Sect. 4. part. 1. apponamus. Scilicet omnis conſuetudo Juris, quâ utimur, vel ad Perſonas pertinet, vel ad Res, vel ad Actiones, verba ſunt Concinnatoris Jur. Hung. in part. 1. tit. 1. bene conſentientis cum Triboniano in §.ult.Inſt.de I. N. G. & C. † Et ad hunc ternarium numerum, Jus quoque conſuetudinarium Hungaricum in parte propria, tribus rurſus partitionibus diſtinguere, & Tripartiti operis titulo denominare voluit. † In cuius prima parte quidem, præcipuè de his, quæ ad Perſonarum rationem ſpectare videbantur, ſingulariter de nobilitate (quam virtute militari, contra Turcam directâ, adquirere ſtudent Hungari) eius primordio & exindè promanantibus Juribus (quæ Juri Feudorum maximè conſentanea probat REUSNERUS Volum. 3, conſ. 24. n. 129. eandem ſimilitudinem quoque inducit Joan. KITONICH de Proceſs. judic. Hung. cap. 1. q. 12.) tractationem inchoare; † In parte verò ſecunda & tertia modum porrò demonſtrare propoſuit, quo in diuerſis rerum negotiis, perſonæ aduerſus

Q. De ordine conſuetudinarii Iuris obſeruato.

Q. Cur dicatur Tripartitum? *Pars prima.*

Pars Secunda, & Tertia.

uerſus perſonas patrio ac conſueto proceſſu experiri, & à perſonis juſtitiam deſideratam conſequi valeant: Nimirum optimus is Authori ordo videbatur, ſi & ipſa jura, circa Rem, quæ eſſet, proponeret, & quibus ſimul remediis legitimis illa aut vindicentur aut conſeruentur, ſtatim doceret, ut & rerum argumenta & applicationis practicæ dexteritas quaſi unâ eademque operâ exhiberentur, ſicque Jurisprudentiæ uſus in ipſo Jurisprudentiæ genio oſtenderetur. Qui uſus quidem quoad primam inſtantiam, cum in ſecunda parte generalius proponatur, ſubiungitur in parte præter appellationem ſeu ſecundæ inſtantiæ conſiderationem tractatio magis hypothetica, de juribus quarundam ſpecialium prouinciarum Regno Hungariæ incorporatarum, itemque modo experiundi, qui ex parte liberarum Ciuitatum, Municipiorum ac Ruſticorum legitimè competat. Hæc uniuerſa tractatio in dictis partibus in certos rurſus titulos diſtinguitur, qui diuerſis materiis inſtructi ſeſe inuicem ita excipiunt, ut quantum obiter animaduertere datum eſt, ſtructura totius non tam illa ſit, quæ ad ſplendorem accuratæ Methodi exæquandam congruere, quam quæ ad naturam potius rerum emergentium penetrandam requiri videbatur: Ex eo

enim

enim vel maximè induſtria Concinnatoris æſtimari poteſt, quod conſuetudinum Regni fundamentalium partim ex proprio uſu obſeruatarum (quarum quidem copiam ex obuia geſtorum facie facilius aliis, optimè colligere poterat) ſi ſuo tempore in negotiorum commerciis quandam efficaciam, dignitatem, connexionem, & affinitatem conſpexiſſet, quod fieri potuit ſummo ſtudio ad uſum publicum & priuatum in ſcriptis attemperauerit: Undè totum Syſtema ita adornauit, ut communia quidem & generaliora ad nutum Philoſophorum ſpecialibus præmitteret, cæterùm quædam in hoc loco attingeret tantum, quæ in alio plenius & copioſius explicaret, ideoque titulos quosdam non tam propriam ſedem occupare (vid. Kitonich, de Proceſs. I. Hung. cap. 1. q. 9. p. m. 19.) quam neceſſariam iuberet, ut quæ materia forte difficultatem ſpiraret, coniunctione affinium ad intellectum propius illuſtraretur. Hanc ſuccinctam & ad mores patrios accommodatam prudentiam quam communicato prius cum aliis (tam in diuino quam humano jure diu multumque verſatis & Patrii juris peritiſſimis) opere in vulgariori quidem, curiæ tamen maximè conuenienti ſtylo (patria namque lingua in legibus non reprobanda eſt, per Nouell. 22.

uell. 22. cap. 2.) conſcripto compendio, intra tempus publicorum Comitiorum, Budæ (quæ vrbs Tyrannidi Turcicæ ſubacta periit) Sereniſſimo Principi Vladislao 2. mediantibus & ſuffragantibus Regni Statibus (quorum votum & deſiderium pro conſcribendis conſuetudinibus inter articulos relatum eſt, & quidem in decret. 3. Vladislai Reg. art. confer KITONICH in præfat. de proceſs. Iud. Hung.) exhibuit. Qui potentiſſimus Rex ut ſuo prius ductu atque auſpiciis lucubratum opus, conceptis verbis ac voce principali comprobauit, & Regiæ Maieſtatis plenitudine roboratum, irreuocabili, quod dicitur, Sanctione firmauit, ut omnia in eo opere contenta, quoad ſingula capita & articulos pro perpetuis legibus & conſuetudinibus valerent. Hoc verò opus licet ipſo viuente Rege typis mandari ac tanto facilius in uniuerſo regno promulgari non potuerit, ſufficienti tamen Regiæ approbationis munimine iam ſuffultum, ipſius Concinnatoris curâ & authoritate, quâ ut Perſonalis præſentiæ Regiæ locum tenens (qui eſt Vicarius ipſius locum tenentis Regis, Metropolitani ſcil. Strigonienſis) pollebat, poſt regis obitum, calcographorum induſtriæ commiſſum & excuſum eſt, ſicque ad hæc uſque tempora in Regno Hungariæ conſtanti uſu obſeruatum viguit.

§. 116.

§. 116.) Non carent itaque omni Iuſtitia Hungari,non tamen eandem exercent erga peregrinos,de qua præprimis conqueruntur Germani, quod fieri putat CONRINGIUS ex æmulatione, quia Hungari malè ferunt Germanos ſibi præferri in ipſa Hungaria. Sæpe tamen Germani Ungaros irritant, dum ex more ſuo ſibi primum locum volunt tribuere, quod reliqui ægro animo ferunt. Accedit quod ſalutis ſeruandæ cauſa in ſua caſtella & præcipua oppida Germanorum præſidia recipere debuerunt.

Q. De Iuſtitiæ Exercitio Hungarorum.

§.130.ſeqq.) Vocem duelli, (quod inter modos iſtos explorandi innocentiam ſibi apud Hungaros vindicauit locum) ſi conſideramus, pugnam potius fuiſſe cenſeo, quæ pugnandi ratio aptiſſimè Græca voce Monomachia indigitatur, & quomodo illud commiſſum fuerit,benè interpretatur Autor. Undè autem ſuam originem traxerit, vix inuenire licet, hiſtoricis diuerſis in diuerſas ſententias abeuntibus. WIDMANNUS de triplici innocentiam probandi genere antiquo id tribuit Fronthoni 3. Daniæ Regi, qui, omnes controuerſiæ ut duello definirentur, confligendum exiſtimauit, niſi priores fuerint Longobardi, qui,quotiescunque deeſſet probatio, Judici per duellum fidem faciebant, apud quos *Rhotarius* eorum Rex deteſtandum hunc morem vetare ſtudens

Q. De Duellis,an ſit modus explorandi innocentiam?

Modus ille Vſitatus

Danis

Longobardis

Moſcis dens non potuit. In Moſcouia adhuc illud uſitatum eſſe BODINUS de Rep. lib. 4. cap. ult. affirmat. Sic porrò & *Anglis* apud Anglos receptum eſt: nec ibi extinctum, ubi cœptum; ſed etiam ad Germanos malum hoc dimanauit, veluti VELLEIVS PATERCULUS te- *Germanis* ſtatur, qui Germanos gratias ait egiſſe QUINTIL. VARO, quod lites Romana Iuſtitia finiret, feritasque ſua nouitate incognita diſciplinæ miteſceret & ſolita armis diſcernere jure terminarentur. Quemadmodum enim malum ut gangræna latius proſerpit; Ita etiam hæc conſuetudo praua magis magisque inualuit, adeò, ut Chriſtianorum Imperatores non ſolum illam retinerent, ſed etiam peculiares *Leges de uſu Duelli.* de Duelli uſu leges ſancirent. Imò in legibus Francicis non tantummodo hæc reperiuntur verba; Quicunque innocentiam teſtibus, aliisuè argumentis non probare poteſt, vel recuſat, illi hæc patet via, ut aduerſus accuſatorem innocentiam ſuam per pugnam apertam declarare integrum ſit. Sed & illa de teſtibus: ſi ambæ partes teſtium ita inter ſe diſſenſerint, ut nullatenus una pars alteri cedere velit, eligantur duo ex ipſis, id eſt, ab utraque parte vnus, qui cum ſcutis & fuſtibus in campo decertent, utra pars veritatem vel falſitatem ſuo teſtimonio ſequatur. Et Campioni, qui victus fuerit, propter perjurium, quod ante

ante pugnam commiſit, dextra manus amputetur. Cæteri verò eiusdem partis teſtes, qui falſi apparuerunt, manus ſuas rediment. Cuius compoſitionis duæ partes ei, contra quem teſtati ſunt, dentur, tertia pro fredo ſaluatur. In Eccleſiaſticis negotiis, ubi de una parte ſeculare, de altera verò Eccleſiaſticum negotium eſt, idem modus obſeruetur. Ita Otto I. Imperator quæſtionem grauiſſimam ferro dirimi juſſit, nimirum ſi dubia & anceps eſſet deciſio, an nepotes ad ſucceſſionem auorum una cum patruis admittendi eſſent? In accuſatione Sororis, quæ vidua erat Conradi Sueui, idem Imperator duellum committendum putabat, atque pronunciabat: Si quiſpiam ſororis (quæ adulterii inſimulata fuit) innocentiam defenſurus eſſet, eum gratiâ vel ſummâ ſe eſſe complexurum: Duellum itaque iniuit cum aduerſario calumnias euomente Comes quidam *Burchardus*, & primo congreſſu ipſi dextram amputauit, eumque falſimoniæ conuicit. Veſtigiis parentis inſtitit Otto 2. poſtquam rigido jure præcepit, ut duo Comites *Gero* & *Waldo* cauſam ſuam enſe propugnarent. Sed cum Gero tergum dare fuit coactus, illum confeſtim Otto capite plecti juſſit. Eiusmodi periculum duelli Pariſiis Imperante Carolo IV. ſubire non reformidauit in propugnanda coniugis pudicitia Joannes

Exempla pro iure ſuo & pro Innocentia defendenda Duellantium.

nes *Carongius* contra *Jaquetum Griſum*, quem exhæredem vitæ modo dictus Joannes reddidit: Et quia adulter facinus ſuum ſua morte prodidit, ipſius cadauer emortuum patibulo eſt ſuſpenſum, vel, ut alii tradunt, rogo impoſitum & in cineres redactum.

Q. De Comitatibus Hung.

§. 214.) Jodocii Hondii Atlas nouus numero ſequentes ſignat Comitatus: Oberhalb der Tonau/ und gegen Niedergang umb den Fluß Teyſſa/ die Preſpurger/ Nidrienſer/ Sexuſienſer/ Gewinarienſer/ Poſthienſer/ Semlinienſer/ Comorienſer/ Liptonienſer/ Nouigradienſer/ Obauiuarienſer/ Bathienſer/ Ungheuſer/ Trauchimenſer/ Barſienſer/ Hontenſer/ Borſodienſer/ Bodrogthenſer/ Peregrienſer/ Turoczenſer/ Onizoler/ Tornenſer/ Henecienſer/ Zolnecenſer/ und Moramaruſienſer. Oberhalb der Tonau/ gegen Auffgang/ an der Teyſſa: das Ugoghienſer/ Bihorienſer/ Zatmarienſer/ Orodienſer/ Zabolzienſer/ Gonadienſer/ Tomeſienſer. Zwiſchen der Tonau und der Drab.: das Muſnuenſer/ Zaladienſer/ Tolnenſer/ das zu Rab/ Veſprinienſer/ das zu Gran/ Soponienſer/ Albenſer/ Caſtriferrenſer/ das zu Zeng/ das Pelisienſer/ und Waranienſer. Zwiſchen der Drab/ und Sau: das Valkonenſer/ Riſienſer/ Syrmienſer/ Waraßdienſer/ Poſegienſer und Zagabrienſer. Zeiler ſetzt in ſeiner Ungariſchen Beſchreibung aus einem Ungariſchen Scribenten dieſer Gerichte

richte oder Geſpanſchafften 74. ſo auch alle daſelbſt von jhm Namhafft gemacht werden: die einer nach belieben allda zu leſen hat. Es ſeind aber ſo wol unter dieſen Vier und Siebentzigen/wie unter oberzehlten/unterſchiedliche/die zu Ungarn nicht mehr gehören/ ſondern dem Türckiſchen Joch albereit unterworffen.

§. 157.) Denuò ſequitur Autorem noſtrum fideliſſimè deſcribendo *Anonymus* ille de Repub. & Statu Hung. cap. 9. pag. 252. §. 164. ſeqq. vid. JUSTUS Reiſenberger ad BOTERUM. Olim abſolutam habuit armorum poteſtatem. Idem componit controuerſias inter Regem & ſubditos. LUCAS DE LYNDA. Idem Tutor eſt heredis Regii, habet non minus primum votum in eligendo Rege, quin etiam Status ad Electionem conuocat.

§. 168.) Primum hic in eligendo Rege votum habet. Idem quoque Tutor eſt Regii hæredis. KÔPPING. in orbe illuſtrato.

§. 169.) Duo alias ſunt Cancellarii, vnus perpetuus, diciturque Regni Primas, & qui Regem ungit, & priuilegia, edictaque ſignat primarius Secretarius &c. Alter ſecundum Regis voluntatem eligitur, qui deſcribitur diſquiſit. 179. add. JUSTUS Reiſenberger. c. l.

§. 199. ad verbum. Quos comitatus Latinè Hungari dicunt) Originem illius denominationis à Carolo M. repe-

Q. Vnde Comitatus ſit ortus, & dicatur Germanis?

repetunt, qui, cum regnantibus *Berengarius* & *Othonibus* ad ſingulas ciuitates regendas Comitem aliquem mitteret, cœpit territorium (quoniam illi Comes præerat) Comitatus dici. GOTHOFREDVS ANTON. diſput. Feud. 2. §. 4. lit. (E) Germani à Bannis, ſeu Præſidibus vocant Spanſchafft/vel potius à Societatibus. Geſpan enim Germanis Socium, & veluti Jugalem notat. Hucusque D. TABOR §. 20. Sect. 1. Part. 2.

§. 204. Comites) Quj ſicuti Judices Menſibus ſingulis Nobiles ad ipſorum territorium pertinentes conuocant, & in Prima Inſtantia, ut JCti Romani loquuntur, cauſas cognoſcunt. Joh. Frid. KÔPPING in orbe illuſtrato pag. 483.

Hungaria dicitur Germanorum Cœmiterium.

§. 233.) Miles Germanus, luxui, & intemperantiæ aſſuetus, poſtquã venit in Hungariam, mox aëris & cibi potusque intemperautia, peſtilentiam contrahit, ac morbo potius, quàm ab hoſte extinguitur; vndè Hungaria Germanorum cœmiterium appellatur. Georgius HORNIVS in orbe Polit. part. 1. pag. 16. De cætero ſciendum, proprium militem inparem eſſe potentiæ Turcicæ, adeoque ſine externo milite ſalua nequit ſeruari Hungaria, itaque auxiliarem militem ab Auſtriacis Regibus hactenus accipit, ob Regum ferè proprium intereſſe, quatenus Auſtriam concernit, & ut præcipuas

cipuas arces & caſtella tenerent milite ſuo, cui ſuſtentandæ prouinciæ Cæſaris hæreditariæ multum ſemper pecuniæ contulerunt. Tale ante hac fuit præſidium Rabenſe & Gomorenſe, cui Germanos & militiæ ſummos Præfectos Rex nominat & præficit hodie, olim non alios, quam Hungaros potuit. Extraneos enim obſtare libertati ſuæ ſunt arbitrati, ſed mutata eſt alea, poſtquam libertas (magis dicam licentia) exulauit. Simulac etiam olim & hodie placet bellum gerere, licet euocare omnem Nobilitatem, tum ex agro, tum ex oppidis. De auxilio vero Germanorum, quo Hungariæ ſubueniunt, eruditiſſimè diſſerit D. Wolfgangus TEXTOR in Tractatu Juris publici de verâ & variâ ratione Status Germaniæ modernæ, cap. 6. dicendo: Sæpius contingit, ut Germania noſtra vocetur in auxilium Hungariæ, cum eidem bellum Turcicum imminet, de qua ſanè materia apud Germanos refertos videmus, quotquot à longiſſimo tempore, paucis exceptis, extant Imperii Receſſus. Sed an hoc ipſum ritè fiat & in rem Germaniæ, diſcuſſum eſt à variis variè, & quidem multis videtur, quoniam Hungariæ regnum planè ſeparatum eſt, & Imperator noſter, ratione eius ſiue in quantum eſt Rex Hungariæ, nec capitis Imperii

Q. De auxilio Germanorum, quo Hungaris ſubueniunt, diſſeritur.

Q. An ex uſu Germaniæ id fiat?

Romano-Germanici, nec membri a-
licuius locum obtinet, nihil quicquam
commercii Germanis eſſe debere cum
Hungariâ, ſiue pacem eadem habeat,
ſiue bellum. Illud certum eſt, non li-
gari Status Imperii, directâ aliquâ &
poſitiua Lege, ut ad bella Hungarica
auxiliares mittant copias. Quanquam
enim Imperii Ordines ſinguli, ſua re-
cognoſcant ab Imperio Feuda, eorun-
demque etiam intuitu, obſequium &
fidelitatem debeant; tamen vinculum
iſtud ſe non debet extendere extra re-
ſpectum Imperatoris, vel res Imperii,
præſertim ſi totum non conſentiat.
Iterum verum eſt, noſtram rem agi,
vicinus cùm ardeat Ucalegon, atque
adeò rectè facere Ordines Imperii,
cùm ſub ſua cautelà aſſiſtunt Cæſa-
reæ Maieſtati in bellis Hungàriæ con-
tra Turcam, propriæ ſalutis àc defen-
ſionis gratiâ; errat enim, qui putat,
Turcam, ſi (quod ſemper abſit) Hun-
gariam penitùs expugnâſſet, tunc de-
mùm in confinibus Germaniæ quie-
turum eſſe, aut qui mauult infenſiſſi-
mum Chriſtiani nominis hoſtem,
quam Imperatorem, licet ſub reſpectu
Regis Hungariæ, nobis eſſe vicinum.
Et ex his quidem poſſumus colligere
Monitum Primum. duò, nempè 1. Imperatorem, in
quantum eſt Rex Hungariæ, poſſe
bellum indicere aut pacem facere cum
Turcis, quamuis etiam Imperii ordi-
nes non conſenſerint. Idque nullo pla-
nè mo-

nè modo præiudicat Inſtrumento Pacis, ubi diſpoſitum inuenimus, hæc & id genus alia, non perfici ſolius Cæſaris conſenſu, ſed requiri deſuper, ut Imperii Status idem velint, quandoquidem expreſsè additur, nomine publico & ſuper negotiis ipſius Imperatorii. Ergò inſtrumentum pacis non obſtat, quo minus Cæſar, in quantum eſt Rex Hungariæ, poſſit bellum aut pacem facere cum Turcis, aliisque Regni hoſtibus, etiam ſine conſenſu Procerum Germaniæ. Alterum, quod hinc conſequitur, eſt: Status Imperii Romano-Germanici hac tali pace ſeorſim ab Imperatore in perſona Regis Hungariæ factâ, non teneri, ſed hoſtes nihilo ſeciùs, pro Reipublicæ exigentiâ poſſe bello perſequi, videlicet cum geſta Regis Hungariæ nullo pacto coſtringant Ordines, quæ verò Imperator peragit ut Imperator, eadem debent communi conſenſu Comitiali perfici, ut per ſe patet.

Monitum Secundum.

§. 247.) Equites præſtant peditatui, quià leuis armaturæ eſt militia. Mos vero militandi eſt Aſiaticus, rarò ſeruant ſigna, nec ordinem ſequuntur, ſed modo huc, modo illuc diſcurrunt veluti Turcæ. Valet præprimis equitatus velocitate equorum, quæ tamen ſæpè facit, quod milites ſibi fuga conſulant.

Q. Verum equites præſtent peditatui?

§. 250.) Ipſis arma ſunt lancea, ſagaris ſeu gladius Perſicus ad læuam,

 ſub

damnum patiuntur vrbes, quæ propter pericula perpetuò frequentes habent oppidanos, in quibusdam enim locis, ne quidem tutò licet extrà urbem progredi. Ad hoc ſolet nonnunquam captiuorum Chriſtianorum magnus numerus venalis deduci Conſtantinopolim, multos quoque trucidant, quæ cauſantur vaſtitatem locorum. Intereà datur in ſuperiori Hungaria maior hominum numerus, quam in inferiori.

OBSERVATIONES
Ad Cauſam Finalem.

Salus Reip. diuerſimodè quaritur.

Q. Quomodo in Hungaria?

§. 2.) Notum eſt, ait alicubi D. CONRINGIUS, omnium ſalutem ex æquo quibuſdã in rebusp. quæri ſolere, alibi autẽ aliter. Si reſpiciamus omnia, quæ fiunt in Hungaria, videmus illi Reip. non eſſe propoſitum, ut Imperantibus tantùm benè ſit, ſed ut populo ſimul ſeu parentibus. Haud enim multum emolumenti ex Hungaria Imperatori hactenus natum eſt, niſi honor, ſi adeo lucroſum cenſeas. Diuitias, ſi quas accepit, omnes ne dicam plures militi alendo impendit. Maximum fuit illud, quòd indè habuit, alendo militem præſidiarium, quo ipſo auertit Turcam à prouinciis aliis hæreditariis. Si reſpicias tempora priſca, quale fuit antè ſec. 13. longè aliter ſe hodiè reſpublica habet. Scopus enim Reipubl.

Scopus Reip. cum temporibus mutatus eſt in Hungaria.

Reipub. tunc talis fuit, qualis hodiè in Moſcouia, ubi ſalus Dominantium præprimis quæritur. Sæculo 9. tempore Attilæ, is ferè ſtatus fuit, ut Attila nil niſi potentiam & honorem quæreret. Rex vero Andreas 1. qui vixit ſec. 13. regiam priſtinam dignitatem & poteſtatem plurimum immutauit, ceu in ſuperioribus dictum. Ex quo tempore Hungari non magnam quæſiuerunt potentiam, nec magis adeò diuitias, & nimias voluptates, ſed magis operam tulere ſufficientiæ. Uſque hac Hungaris propoſita fuit vera ciuilis felicitas, formaque regiminis ita ad ingenium compoſita, ut ſcopum facile aſſequi valuiſſent, donec præeunte violenta Magnatum ambitione haud ita nuper ordine ſuo penitus fuit dejecta, pro ejus meliori reſtauratione nil niſi remedia LIPSIANA quærenda reſtant STATVI REGIO per omnia conuenientiſſima, quæ caducum regnum impoſterum erigant.

FINIS.